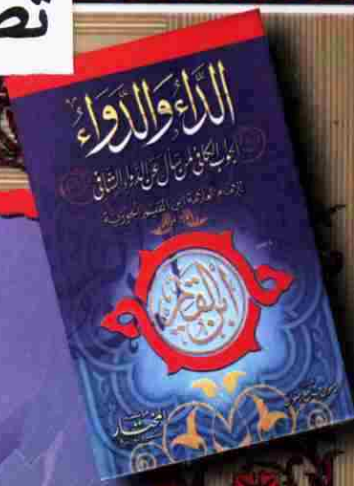

تصویر ابو عبد الرحمن الکردي

دهرد و دهرمان

وهلامی تهواو

بۇ چاره سهري نه خوشيه كان

نووسيني

پيشهوا ابن القيم البوزي

وهركيراني

هينال علي سهنكاوي

٢٠٠٩

چاپخانه‌ی رۆژه‌لآت

- ناوی کتیب : دهردو دهرمان
- ناوی نووسەر: الأمام العلامة أبین القیم الجوزیة
- وه‌رگیزان : م. هیلال علی سه‌نگاوی
- تایپ : شیرزاد محمود حسن
- به‌رگ: که‌یوان
- تۆره‌ی چاپ : چاپی به‌که‌م
- له‌ به‌ریوه‌به‌رایه‌تی گشتی کتیب‌خانه گشتیه‌کان ژماره‌ی (٧٤)
- سالی ٢٠٠٩ ی داوه‌تی
- شوینی چاپ: چاپخانه‌ی رۆژه‌لآت - مه‌ولیر

Email: h.daneshfar@yahoo.com

Mob: 0750 449 3561

مه‌ولیر - شه‌قامی ناراس - کولانی سینهما سروان

- ۱۱..... پیشہ کی.....
- ۱۶..... دہ سپیک.....

بہ شی یہ کہم

خستہ رووی بلہ وویاہی نزا (دوعاء) لہ نیسلامدا
دیاری کردنی مہرجہ کانی قبول بوونی نزا (دوعاء)

- ۱۸..... پیشہ کی دانہر.....
- ۲۰..... دہردو نہ خووشی تووشی دل وجہستہ و پوحیش دہبیت.....
- ۲۱..... قورٹان مہمووی چارہسہرو شیفایہ بؤ پوح وجہستہ.....
- ۲۴..... چہک بہندہ لہسہر چہک بہدہستہ کہ.....
- ۲۵..... پارانہ وہ و نزا "الدعاء" لہگرنگترین ہؤکارہ کانی نہہیشتنی مہینہ تی.....
- ۲۸..... پارانہ وہ و نزا لہ چاکترین دہرمان و چارہسہرہ کانہ.....
- ۲۸..... حالی نزاو پارانہ وہ لہ گہل بلادا.....
- ۲۹..... سووربوون و تکاکردن لہ نزاو پارانہ وہ یہ کیکہ لہ مہرجہ کانی.....
- ۳۰..... خیرا و پہلہ نہ کردن لہ وہ لامدانہ وہی نزاو پارانہ وہ.....
- ۳۲..... بہ دل پارانہ وہ و مہرجہ کانی تری پارانہ وہ.....
- ۳۲..... ئہ و نزاو پارانہ وانہی کہ ناوی مہزنی خودای تیدایہ.....
- ۴۰..... نہینہ کانی نزاو پارانہ وہ چہک بہ خاوندہ کہی کہ و تووہ.....
- ۴۱..... لہ نیوان نزاو قہ دہردا.....
- ۴۲..... نزاو پارانہ وہ لہ بہہیزترین ہؤکارہ کانی قہ زاوقہ دہرہ.....
- ۴۸..... بہختہ و ہری مروؤ لہ ناسینی ہؤکارہ کانی چاکہ و خرابہ دایہ.....
- ۴۹..... بہختہ و ہری لہ وہ دایہ کہ خؤت بہ ہلہ دا نہ بہیت.....
- ۴۹..... جیاوازی لہ نیوان تہ وہی راستہ قینہ و "النصوح" تہ وہی زارہ کی.....

- جۆره كانى تىگه يىشتنى هه له بۆ ئه م ده قانه له لايه ن خرابه كارانه وه ۵۰
- گومانى باش بردن به خواى گه وره و... تىگه يىشتنى هه له ۵۵
- تاوانكار وياخى بوو، بى ئاگايه له سيفاته جوانه كانى خودا كه ۵۷
- تىگه يىشتنى دروست له مه پ گومانى باش بردن به خودا ۵۸
- جياوازي له نيوان گومانى باش بردن به خودا و بوغرابوون به خودا ۵۹
- ئه و كه سانه زۆر نه قام و نه زانن كه پشت به پره حمه ت ولى بورده بى ۶۰
- له هه مان كاتدا فه رمايشته كانى پشت گوئ ده خه ن ۶۰
- گومرابوونى نه قامان به وهى خودا له دونيادا نيعمه تى پى به خشيوه ۸۲
- گه وره ترين گومراپى بوون ئه و كه سه يه كه به دونيا گومرا ده بىت ۸۵
- باوه پ بوون به قيامه ت به لام ته مه لى له خواپه رستيدا ۸۷
- گومانى باش بردن به خودا بزوينه رى كارى چا كه يه نه ك كه م ۸۹
- جياوازي له نيوان تكارارى و هيووا خوازي دا ۹۰
- ترس و تكا له ژيانى هاوه لاند ۹۲

به شى دووم:

شوئنه وارى تاوان سزاي له دونيا و قيامه تدا

- تاوان هۆكارى هه موو تاوان و ده ردى كه ۹۸
- تاوان شوئنه وارى خرابى هه يه ، هه رچه نده ئىستا ده رنه كه وىت ۱۲۲
- شوئنه واره ناشيرينه كانى تاوان ، وه ئه و سزايانه ي له سه ر ۱۲۴
- ۱- بى به ش بوون له زانست: ۱۲۴
- ۲- بى به ش بوون له پنق و پۆزى: ۱۲۵
- ۳- بيزارى له دل و ده روونى تاوه نكاردا دروست ده بىت ، ۱۲۵
- ۴- دلته نگى و بيزارى تاوه نكار له خه لكى وه پيپرى چا كه خوازان: ۱۲۵
- ۵- دژواربوونى كاره كانى: ۱۲۶
- ۶- تاريكى و تارمايى دل و ده روونى داده پۆشيت: ۱۲۶

- ۷- تاوانكارى سىستى ولاوازى يە بۇ دلّ وجەستە: ۱۲۷
- ۸- تاوانكارى پىگىرى دەكات لە گوپراپايەلى: ۱۲۷
- ۹- تاوانكارى دەبىتتە مايەى تەمەن كورتى: ۱۲۸
- ۱۰- تاوان... تاوانى تر بەكيش دەكات وزياد دەكەن: ۱۲۹
- ۱۱- تاوان ئىرادەى دلّ لاواز دەكات: ۱۳۰
- ۱۲- تاوان... ناسىرىنى خۆى لە دلّدا ناهىيلىت: ۱۳۰
- ۱۲- ھەر تاوانىك لە تاوانەكان پاشماوھى نەتەوھەكانى پيشووترن ۱۳۱
- ۱۴- تاوانكارى ھۆكارى پيسوا بوونە: ۱۳۲
- ۱۵- بە بچوك زانىنى تاوان: ۱۳۲
- ۱۶- تاوانكارى مرؤف كارىگەرى خراپى لە سەر گيانلە بەرانىش ھەيە: ۱۳۳
- ۱۷- تاوانكارى دەبىتتە مايەى سەرشۆپى: ۱۳۳
- ۱۸- تاوان ژىرى دەشيوينىت: ۱۳۴
- ۱۹- پوچوون لە تاوانكارىدا مايەى تياچوونى دلّ لە بى ئاگايى: ۱۳۶
- ۲۰- مرؤفى تاوانكار توشى نەفرەتى پىغەمبەر ﷺ دەبىت: ۱۳۶
- ۲۱- تاوانكار دەبىتتە مايەى بى بەش بوون لە نزاو پارانەوھەكانى ۱۳۸
- ۲۲- سزاي تاوانكاران لە گوردا: ۱۳۹
- ۲۳- تاوانكارى جۆرھە خراپەو گەندەلى لە سەر زەويدا بەرپا ۱۴۵
- ۲۴- تاوان دەبىتتە مايەى پوودانى كارەساتەكانى بومەلەرزە ۱۴۷
- ۲۵- تاوان كارىگەرى لە سەر شيوھى ديمەن و دروست كراوھەكان ۱۴۸
- ۲۶- تاوان پووناكى غيرەت و پەرؤشى دەكوژىنىتتەوھ: ۱۴۹
- ۲۷- تاوان ماددەى سەرھى ژيانى دلّ لە ناودەبات كە ئەوئيش ۱۵۴
- ۲۸- تاوان گەورھى و مەزنى خودا لە دلّدا كە م دەكاتتەوھ: ۱۵۶
- ۲۹- تاوان لە خودا ترسان لە دلّدا لە ناو دەبات: ۱۵۶
- ۳۰- تاوان دەبىتتە مايەى ئەوھى كە خوداي گەورە بەندەكەى لە ۱۵۷

- ۳۱- تاوان مرؤف له نزيكى خودا دوورده خاتوه: ۱۵۸
- ۳۲- تاوانكارو ياخى بوو... هاوه لئيتى باوه پرداران له دهست دهات: ۱۵۹
- ۳۳- تاوان به ربه ستي دلّه له گه يشتن به به زه يى خواى گه وره: ۱۶۲
- ۳۴- تاوان نيعمهت له ناو ده بات و به لا به شوينيدا دينيت: ۱۶۳
- ۳۵- تاوان ده بيته مايه ي ترس و سامناكى له دلى مرؤفدا: ۱۶۴
- ۳۶- تاوان مايه ي خه مناكي و غه مبارى و ته نهايى يه له دلى مرؤفدا: ۱۶۵
- ۳۷- تاوان دلّ توشى نه خووشى ولادان ده كات: ۱۶۵
- ۳۸- تاوان بينايى دلّ كويز ده كات و پووناكى له ناو ده بات و ۱۶۸
- ۳۹- تاوان ده رونى مرؤف بچوك و پيسوا ده كات: ۱۶۹
- ۴۰- تاوان و تاوانكار... به هه ميشه يى دىلى شه يتان و به ندى حه ز: ۱۷۰
- ۴۱- تاوان مايه ي له دهست دانى ريزوپله و پايه يه له لاي خوا و خه لك: ۱۷۱
- ۴۲- تاوانكار بى به ش ده بيت له ناوو سيفه ته جوانه كان: ۱۷۲
- ۴۳- تاوان كارى گه رى له سه ر پاده ي پوپوختى و كه م كردنى ژيرى ۱۷۳
- ۴۴- تاوان ده بيته مايه ي داپرانى به نده له خوداى خوئى: ۱۷۶
- ۴۵- تاوان به ره كه تى دين و دونيا له دهست دهات: ۱۷۸
- ۴۶- تاوان مايه ي سوكى و نزمى و پيسوا ييه: ۱۸۲
- ۴۷- تاوان ده بيته مايه ي زالّ بوونى خه لكى به سه ر بكه ره كه ي دا: ۱۸۷
- ۴۸- تاوان ده بيته مايه ي له دهستدانى توانا كان: ۱۸۸
- ۴۹- تاوان بينايى دلّ كويز ده كات يا خود لاوازى ده كات: ۱۹۳
- ۵۰- تاوان شه يتان له دلّدا جينشين ده كات: ۱۹۶
- ۵۱- تاوان و سه ر پيچى له چه كه به هتزه كانى شه يتانه: ۱۹۹
- پيلانه كانى شه يتان بؤ له خشته بردنى مرؤف ۲۰۳
- ناموزگارى ئيبليس بؤ نه وه كانى ۲۰۳
- مه ترسى ته ماشاى نادروست "نه زه رى حه رام" ۲۰۳

- ۲۰۴..... مه ترسی گوئگرتن له حه رام
- ۲۰۴..... له ئامۆژگاری ئیبلیس بۆ سه ربازه کان
- ۲۰۵..... پیلانی شهیتان بۆ دهست به دراریوون له پرۆسه ی فه رمان کردن
- ۲۰۵..... پیلانی شهیتان له شیواندنی یه کتاپه رستی و په دکردنه وه ی
- ۲۰۷..... مه ترسی دارترین ساتمه ، ساتمه ی زمانه
- ۲۱۰..... سه نگه ری دهست وپی یه کان
- ۲۱۰..... سه ربازه کانی ئیبلیس
- ۲۱۵..... ۵۲- تاوانکار خودی خودی له بیر ده کات:
- ۲۲۱..... ۵۳ و ۵۴- تاوان نیعمه ته به رده ستیه کان له تاوده بات و نیعمه ته
- ۲۲۲..... ۵۵- تاوان مایه یی دوورخسته وه ی پشتیوانی فریشه ته یه:
- ۲۲۷..... ۵۶- تاوان هینه رو پاکیشه ری که ره سه کانی له ناوچوونی
- ۲۲۷..... دل به باوه رو کرداری چاکه زیندوو ده بیته وه
- ۲۲۸..... سزا شه رعیه کانی تاوان
- ۲۳۰..... جزیره کانی سزا
- ۲۳۰..... سزا شه رعیه کان
- ۲۳۰..... سزا قه ده ریه کان
- ۲۳۹..... ۵۷- سزا قه ده ریه کانی تاییه ت به دل:
- ۲۳۹..... ۵۸- سزا قه ده ریه کان به سه ر جه سه تدا:
- ۲۴۴..... ۵۹- تاوان مایه ی په رده پۆش کردنی دل و بیستن و بینایی یه:
- ۲۴۴..... ۶۰- تاوان ده بیته هوی نه هیشتنی گوئپرایه لی و ته مه لی له په رستندا:
- ۲۴۴..... ۶۱- تاوان دل کوئیر و که پولال ده کات:
- ۲۴۶..... ۶۲- تاوان ده بیته مایه ی پۆچوونی دل بۆ ئاسته نزمه کان:
- ۲۴۷..... ۶۳- تاوان دل کوئیر ده کات:
- ۲۴۸..... ۶۴- فیل کردنی خوای گه وره له فیلبازان:

- ۶۵- خه‌له تاندنی فیلبازان له لایه‌ن خوای گه‌وره وه: ۲۴۸.....
- ۶۶- گالته کردنی خوای گه‌وره به گالته جاران: ۲۴۸.....
- ۶۷- که نار خستنی ئه و دلانه‌ی که له‌حق لایان داوه: ۲۴۸.....
- ۶۸- تاوان دل تیک ده‌شکینیت و ئاوه‌ژووی ده‌کاته‌وه: ۲۴۸.....
- ۶۹- تاوان دل په‌رده‌پۆش ده‌کات له‌خوای گه‌وره له‌دونیاو: ۲۴۹.....
- ۷۰- تاوانکار توشی دژوارترین ژیان ده‌بیت له‌دونیاو به‌رزه‌خ: ۲۴۹.....
- ئاکاره‌کانی دلی پاک و ساغ: ۲۵۳.....
- هۆکاره‌کانی خراب بوونی دل: ۲۵۴.....
- مروژ پنیوستی به‌پشتیوانی خودایه تا پینمایی بکات: ۲۵۴.....
- نه‌زانین و سته‌م کاری بنه‌په‌تی ده‌رونی ئاده‌میزاده: ۲۵۵.....
- ۷۱- تاوان و تاوانکاری ده‌بیتته مایه‌ی ترازان و خزان له‌سه‌ر: ۲۵۷.....
- بنه‌په‌تی تاوان و جووره‌کانی: ۲۵۷.....
- تاوان دابه‌ش ده‌بیت بو چوار جوور: ۲۵۸.....
- (مولکیه‌کان ، شه‌یتانیه‌کان ، دپنده‌بییه‌کان ، ئازه‌لیه‌کان) ۲۵۸.....

به‌شی سی‌یه‌م

تاوانه‌ بچوک و گه‌وره‌کان و گه‌وره‌ترین تاوانه‌ گه‌وره‌کان

- تاوان دوو جووره: گه‌وره‌ و بچوک: ۲۶۲.....
- کرده‌وه چاکه‌کان پوچه‌ل که‌ره‌وه‌ی تاوانه‌ بچوکه‌کان: ۲۶۲.....
- ژماره‌ی تاوانه‌ گه‌وره‌کان: ۲۶۴.....
- ئه‌و پپه‌یه‌ی که تاوان له‌لایان هه‌ره‌ه‌مووی یه‌ک ئاسته‌: ۲۶۷.....
- گه‌وره‌ترین تاوانه‌ گه‌وره‌کان: ۲۶۸.....
- هاوبه‌شی بپیردان بو خودا بیانووی هاوبه‌ش دانهران: ۲۶۸.....
- جووره‌کانی هاوبه‌شی: ۲۷۲.....
- حوکمی رووپه‌رمایی "الریاء": ۲۷۷.....

۲۷۷	جوره کانی نه م هاوبه شه.....
۲۷۹	هاوبه ش برپاردان له کردار ووته و نيه ته کاند.....
۲۸۶	تايبه تمه نديه کانی خوايه تى.....
۲۹۱	گومانی خراپ بردن به خودا، گه وره ترين تاوانه.....
۲۹۲	په رستن جگه له خودا ، گه وره ترين ستمه.....
۳۰۲	قسه کردنه له سهر خودا به بى زانيارى ته واو.....
۳۰۳	داهينراوه "بيدعه" گومړاکه ره کان.....
۳۰۴	کوشتنه به ستم و نارووايى.....
۳۰۷	ته و به کردن و پاشه گه زيږونه ووه له دزى.....
۳۱۶	زيننا يه کيکه له تاوانه گه وره کان.....
۳۱۹	نه زهر "ته ماشا کردنى حه رام" پوښته ي زيننايه.....
۳۲۰	دهرگا کانی تاوانکاری.....
۳۳۲	دهرونى داننيای و دهرونى فه رمانکار به خراپه "خراپه کار".....
۳۳۴	زمان... دهروازه ي خراپه کاریه بؤ مروؤف.....
۳۴۱	ئايا فريسته کان هه موو ووشه يه ک تو مار ده که ن.....
۳۴۲	گه وره ترين به لاکانی زمان.....

به شى چسوارم

حه رام کردنى خراپه کاری وپاراستنى داوین

۳۴۵	حه رام کردنى خراپه کاری و پاراستنى داوین.....
۳۵۱	توندترين سزا له حه دى زيننا دايه.....
۳۵۲	سزای نه وکه سانه ي که کاری گه لى "لوط" نه نجام بدات ، واته.....
۳۵۵	کوؤتا شه پى "ئاخر شه پى".....
۳۵۸	پشت کردن له ئايين له پينناوى نافرته.....
۳۶۰	سزای نيرباز له دونيا و قيامت.....

- گفتوگویی که له سهر به لگه کان ۳۷۱
- جووت بوون له گهل نازده لدا ۳۷۵
- له نیوان نیربازی و پانپانۆکی دا "السحاق" ۳۷۷

به شی پینجه م

چاره سه رو وه لآمی پروپوخت

- چاره سه رو وه لآمی پروپوخت ۳۸۰
- ریگای یه که م:
- خۆپاراستن باشتر له چاره سه رکردن ۳۸۱
- سووده کانی چاوپاراستن ۳۸۱
- ریگای دووه م:
- چاره سه رکردن له پاش تووش بوون ۳۸۶
- بۆ چه سپاندنی خۆشه ویستی خودا، پئویسته دل خالی ۳۸۸
- جۆر و پله کانی خۆشه ویستی ۳۸۹
- ژیانی کامه رانی ۳۹۲
- پله و پایه ی به ندایه تی ۳۹۷
- بنه ره تی هاوبه شی دانان بۆ خودا ۳۹۹
- جۆره کانی خۆشه ویستی بۆ خودا ۴۰۳
- له نیوان خۆشه ویستی و خه لیل دا ۴۰۷
- جیاوازی له نیوان خۆشه ویست و خۆشه ویستین ۴۰۸
- هه ولی خه لکی بۆ به ده ست هیئانی به رژه وه ندی ۴۰۹
- به شه کانی خۆشویستراو "المحبوب" ۴۱۱
- خۆشه ویستی بنه ره تی خواپه رستی یه ۴۱۴
- له پیداو یستیه کانی خۆش ویستنی خودا: ۴۱۴
- دۆستایه تی و دژایه تی کردن ۴۱۴

- ۴۱۵.....إله إلا الله...ئەو ووشەيە بوو که ئىبراهيم بۇ ھۆزەكەى
- ۴۱۶.....پوچ ونھيىنى ئەم ووشەيە
- ۴۱۸.....ژيانى بەختەوہى لە دونياو قيامەتدا.....
- ۴۲۰.....ژيانى راستەقىنە، ژيانە لەگەل خودا.....
- ۴۲۱.....لە بنەپەتدا خۆشەويستى تەنھا شايەنى خودای گەورەيە.....
- ۴۲۴.....خۆشەويستى بنەماو بزويتەرى ھەموو کارو جولەيە لە جیھاندا.....
- ۴۲۷.....خۆشەويستى و ئیرادە لە پەيوەستىەکانى ھەموو مرۆفئیکە.....
- ۴۲۸.....ناکۆكى پادشاگان، بناغەى خراپەکارىەکانى جیھانە.....
- ۴۳۱.....پەيوەستى یەکانى خۆشەويستى.....
- ۴۳۴.....واتايى ئايىن.....
- ۴۴۳.....عەشقى نىربازى.....
- ۴۴۶.....چارەسەرى نىربازى.....
- ۴۴۷.....خراپەکانى ئەم جۆرە عىشقە.....
- ۴۵۰.....پيگري کردن لە عىشق.....
- ۴۵۴.....باشیەکانى عىشق گومان و وەلام.....
- ۴۶۶.....خواستەکانى خۆشەويستى.....
- ۴۷۱.....لوتکەى چيژو پەيوەستە بەکەمالى و خۆشەويستىەوہ.....
- ۴۷۵.....چيژەکانى دوونیا ھۆکارن بۇ گەيشتن بە چيژەکانى قيامەت.....
- ۴۸۰.....خۆش ويستنى دروست.....
- ۴۸۷.....تکاکردن لە نىوان دوو عاشق بۇ بەيەك گەيشتنيان بە دروستى.....
- ۴۹۴.....پوچەل کردنەوہى فەرموودەى عىشق.....

بہ ناول و ناول کے گورہ

سو پاس و ستایش بڑی پورہ دگار، سلاو درود لہ سہر گیانی پاکی
پیتھ مہری نازیز (ﷺ) .

پیشہ وا "ابن القیم" یہ کی کہ لہ زانا و پسر پورہ لیہاتو وہ کانی بواری فیکہ
و فکر و دہرون زانی. وہ لہم بوارہ جیا جیا نہ دا بہرہ می نایاب و
سہرچا وہی گرنگی پیشہ کہش بہ مرؤ قایہ تی کردو وہ. کہ نہ مرؤ وہ ک
سہرچا وہ سودی لی و ہر دہ گرین. وہ نہم زانا لیہاتو وہ خا وہن چہ ندین
بؤ چوون و تیوری تاییہ تی یہ لہم بوارانہی کہ باس مان کرد. کتیب و
نوسرا وہ کانی بوونہ تہ سہرچا وہی زوری تیویژہ ران و جیسی بایہ خ و
گرنگی پیدانہ. نہ مرؤ کتیب خانہی کوردی لہ بہرہ می نہم زانایہ خالی یہ و
بی بہ شہ.

نیمہ ش بہ ٹہر کی خومان زانی کہ بہم ٹہر کہ پیروزہ ہستین و یہ کیک
لہ کتیبہ کانی و ہر گیپرین بوسہر زمانی کوردی شیرین. تاخوینہری کوردی
لہ بہرہ مہ کانی بی بہش نہ بن. لہم کتیبہ دا تہ نہا چہ ند بر گہ یہ کی کہم
نہ بیت کہ پیمان باش بوو و ہری نہ گیپرین لہ بہر ہؤ کاری بہ سہرچوونی
بابہ تہ کہ. نیتر ہر ہموو بابہ تہ کانی وہ ک خوی و ہر گیپراون. دواتر نہم
کتیبہ شعری کی زوری عہرہ بی تیدا بووہ. کہ نیمہ بہ پیویستمان نہ زانیوہ
لہم و ہر گیپرہ دا باس بکریت تہ نہا نہ و پوپلہ شیعرا نہ نہ بیت کہ پیویست
بوو بؤ بابہ تہ کان.

بہ ہیوای ٹہوہی سود مہ ند بیت بؤ ہموو لایہ کہ وہ خوی گہرہ لہ
کہم و کورپہ کانمان ببوریت. دیارہ تہ نہا کہ خودا بی کہم و کوری یہ.

وہر گیر

ہیلال علی سہنگاوی

پیشہ کی

سویاس وستایش بڑی پورہ رنگاری جیہان، کہ قبولگہری توبہ کارانہ
وبہ خشندهیہ، نہرم و نیان ولیٰ بوردهیہ، داپوشہری تاوانی تاوہ نبارانہ و لیٰ
بورده و قبولگہری توبہی توبہ کارانہ. وہ سللا و درود لہ سہر ئو کہ سہی
کہرہ حمہ تہ و خوری پرشنگذارہ بڑی ہموو دنیا و مژدہ بہ خش و ترسیئہ کہ
محمد ﷺ و ہلہ سہر یارو دوستانی.

پاشان... نووسہر لہ کتیبی (طب النبوی) داسہ بارہت بہ "عیشق"
دہ لیت:

(نہم نہ خۆشی یہ لہ نہ خۆشیہ کانی دلہ، جیاوازہ لہ نہ خۆشی یہ کانی
تر لہ پووی خودو ہۆکارو چارہ سہریشہوہ، جا نہ گہر نہم نہ خۆشی یہ
شوینی خۆی بگریت زور زہ حمہت دہ بیئت چارہ سہر کردنی لہ لایہن
پزیشکہ کانہوہ، و نہ خۆشہ کہ ش تہ واو گرفتار دہ بیئت پیئہوہ). وہ خوای
گہورہ لہ قورئانی پیروزدا بہ دوو پیپر لہ خہ لگی باسی کردوہ. کہ "عہ شقی
نافرہ تان و عشقی مندا ل و میرد مندا لآنسہ". یہ کہ میان لہ پووداوی
ہاوسہر کہی عہ زسزی میسر دالہ گہ ل پیئغہ مہر یوسفدا باسی کردوہ
سللاوی خوای لہ سہر بیئت، و ہدوہ مشیان لہ سہر نہ تہوہ و قہومی لوط باس
کردوہ.

وہ نہم کتیبہ مان لہ سہر جوری دوہم باس و خواس دہ کات کہ نہ مری
بہ چہ مکی "نامویی سیکیسی - شذوذ الجنسی" ناسراوہ. وہ پیئغہ مہر ی
خودا ﷺ دہ فرمویت: (ان اخوف ما اخاف علی امتی عمل قوم لوط....
واتہ: نہو شتہی کہ زور لپی دہ ترسم بڑی ئومہ تہ کہم، بریتی یہ لہ کردہوہی
قہومی لوط) و ہرہوہا ﷺ دہ فرمویت: (اقتلوا الفاعل والمفعول بہ فی
عمل قوم لوط) ہرہوہا دہ فرمویت (من عمل بعمل قوم لوط
فاقتلوه.... واتہ: بکہرو پیکاروی کرداری قہومی لوط بکوژن). وہ لہ
گنڈرانہوہی کہی تر دہ فرمویت "ہر کہ سیک کردہوہی قہومی لوط ی
نہ جامدا بیکوژن."

وہ عبداللہ ی کو پری عمر رضی اللہ عنہ دہ فہ رمویت کہ پیغہ مبر
فہ رمویہ تی رضی اللہ عنہ: (لہ پڑی قیامہ تدا نیربازہ کان لہ سر شیوہ ی بہ راز
وہ میمون حہ شر دہ کرین) .

جا عیشق زیان و مترسی زوری ہہ یہ بؤ دین و دنیا ، چونکہ دل
سہ رقال دہ کات لہ بیرکردنہ و ہ و ترس و نزیک بوونہ و ہ و ناسینی خودای
گہ و رہ ہر و ہا سہ رنہ نجامی سنورر شکاندنہ کانی دہ بیٹہ ہوی لہ دہ ست
دانسی دوارپڑ و توش بوون بہ سزای توندی خوی گہ و رہ . ہرچہ ندہ مرؤف
لہ نازہ زوہ کانی نزیک بیٹہ و ہ و ہ و ہ و ہ و ہ لہ خوی گہ و رہ دور
دہ کہ و بیٹہ و ہ ، ہر شتی کمان جگہ لہ خودای گہ و رہ خوشویست توشی
سزای خوا دہ بین . و ہ زور بہ دہ گم نہ عیشق لہ سنوری ری پیدراوی خویدا
نامین بیٹہ و ہ ، و ہ ہر کاتی پوویدا زوش لہ ناو دہ چیت ، ہر و ہ کو
دہ و تریت: "ہم مو یاساغ کراویک پە سە ندکراوہ ."

وہ پیٹہ و ہ "ابن القیم" شیوازی نایابی خوی ہہ یہ لہ تو یژینہ و ہ ی
کیٹہ کان و چارہ سہ رکردنیان ، چونکہ شیوازی ئہ و دورہ لہ نامؤزگاری و
استقلاء بہ لکو و ہ کو پزیشکیکی پسپور و ہ و لکی ہؤشدہر و شازہ زا بہ
نہ خوشی و چارہ سہ رکان و وتہ کانی و ہ کہ مہ لہ می ساپڑ و ایہ بؤ
برینہ کانی دل و پوج . و ہ و ہ لامہ کانی لہ م ہوارہ داو چارہ سہ ری تہ و اوی
وہ لامی پرپوختہ .

نہم کتیبہ دا نہم کارانہ مان نہ نجام داوہ

۱- ریکخستنی دہ قی کتیبہ کہ ، و ہ دانانی ہندی ناو نیشان بؤ ہندی
لہ ہش و برگہ کان ، و ہ ئہ و زیاد کردنہ ہی ئیمہ نویمانہ لہ نیوان نہم
شیوازانہ دا دامان ناوہ (.....) و ہ ہر ووشہ و دیریک لابرایت یان
جودا بیٹ بہ ہوی جیوازی چاپ کردنہ کانہ و ہ راستہ و خؤ تیبینیمان
داوہ و نویمانہ .

۲- کتیبہ کہ مان دابہ ش کردوہ بہ سہر پینج بہ شدا بؤ زیاتر ناسانکاری
بؤ تو یژہر و خوینہر .

- ۲- دهرهینانی سهرجه م فرموده کان وووته کان وگپرانسه وه بیان بؤ
 سه رچاوه ره سه نه کان له "قورناتن وسونه" دا.
- ۴- قسه له سهر کردن وشیکردنه وهی هه ندی له برکه کانی ئه م کتیبه و
 وه زیاتر پوون کردنه وه بیان به نوسراوه کانی تری "ابن القیم"
 وکهسانی تر.
- ۵- پوون کردنه وهی واتای ووشه نامۆکان.
- ۶- پیناسه کردنی هه ندی له وپپرو کۆمه لانهی که له م کتیبه دا ناویان
 براوه.
- ۷- دروست کردنی پپرسیتیکی فراوان بؤ برکه کان ویا به ته کانی ،تابه
 ئاسانی خوینهر برکه کانی له بهر چاوییت.
- ۸- ههروه ها دانانی چه ندین نیشانهی پئویست وه کو ئه ستیره و ژماره بؤ
 جیاکاری له نئوان برکه کاند ، وه هه مو ئه مانه بهرچاوت ده که وییت
 خوینهری بهرپیز له م چا به دا.

وه دوا ووته مان سوپاس کردنی خوی گه وره یه

رضوان جامع رضوان

قاهیره له شهوی ههینی ۲۲ ره مه زان ۱۴۲۲ ک. بهرواری ۲۰۱۲/۷

به ناوی خوی گوره و به خشنده و میهره بان

و هه ر به ئه ویش پشت ده به ستین

پرسیان له پیشه و او زانا و خواناس و پره خنه گر شمس الدین أبو عبدالله محمد کوری صالح اُبی بکر، که ناسراوه به ابن القیم الجوزی) په زای خوی له سه ر بیټ: (زانایان و پیشه وایانی ئاین په زای خویان له سه ر بیټ چی ده لئین سه باره ت به پیاوئیک گرفتاری ده ردیک هاتبیټ ، که گر به رده وام بیټ له سه ری ده بیټه مایه ی شیواندنی دین و دونیایی؟ هه رچه نده هه ول و کوششی کردوو و چه ندین شیوازی به کاره ئناوه بو ده ربا زبوونی به لام بیسوود بووه و تابیت زیاتر گه شه ی سه ندوو. جا چی بکریت بو ده ربا ز بوون لی؟

وه چی ریگه یه ک بگریته بهر بو ئاشکرا کردنی؟

خوی گوره په حم به که سیك بکات که هاوکاری ده رده داران بکات ووه خوی گوره کومه ک وهاوکاری که سیکه تا ئه وکه سه هاوکاری براکه ی بکات.

فتوaman بو بدن خوا رحمتان لی بکات وپاداشتان بداته وه.

جا پیشه و او زانا و شیخ شمس الدین أبو عبدالله محمد کوری صالح اُبی

بکر ایوب پیشه وای قوتا بخانه ی "الجوزیه" وه لامی دایه وه و فه رموی:

به شی یه کهم
خستنه پرووی پله و پاییهی نزا (دوعاو)
له نیسلامدا

دیاری کردنی مهرجه کانی قبول بوونی
نزا (دوعاو)

پيشه کی دانهر

له صحیح البخاری دا له فرموده دا اسی هریره ده گپرتیه وه ﷺ که پیغمبر ﷺ فرمودیه تی: (ما أنزل الله داءً إلا أنزل الله له شفاءً...) واته خوای گه وره هر دهر دو نه خویشیه کی ناریدیت ، چاره سهره که شی ناردوهه) .

وه له (صحیح مسلم) دا "جابر بن عبدالله" ﷺ ده گپرتیه وه که پیغمبر ﷺ فرمودیه تی: (لكل داء دواء، فإذا أصيب دواء الداء برأ بأذن الله) "واته": "بۆ هه موو دهر دیک چاره سهره هیه ، جا هه رکتی

1 - نهم فرموده یه (صحیح هه) ، بخاری گپرایه تی یه وه له بابته تی (الطب) له به شی "باب ما أنزل الله داءً إلا أنزل الله شفاءً"

2 - نهم فرموده یه (صحیح هه) ، مسلم گپرایه تی یه وه له بابته تی "السلام" له به شی "باب لكل داء دواء واستحباب التداوي" به ژماره ی (۶۹/۴/۲۲۰) .

- پيشهوا نه وه ی ره هه تی خوای لییت ده فرمیت: "نهمه روون کردنه وه یه کی ناشکرایه ، چونکه پيشتر زانراوه که پزیشکه کان ووتویانه : نه خویشی واته دهر چوونی جهسته له بارودوخی ناسایی خوئی و سروشتی خوئی. وه چاره سهره کردیشی بریقی یه له گپرانه وه ی بۆ نه وباره سروشتی یه. وه پاراستنی ته ندروستی : بریقی یه له پاراستنی نه و بارودوخی وه پاراستنی بهنده به یوختی و چاکی خوړا که وه، وه گپرانه وه ی نه و باره بهنده به دوزینه وه ی نه و دهرمان و چاره سهری که دژ به نه خویشی یه که یه."

- وه بقراط ده لیت : شته کان به دژه کانی چاره سهر ده کرت.

نه وه ی ده لیت: هه ندی جار پاراستنی نه خویشی یه که وجوړی دهرمانه که نادیار ده ییت ، هه ربویه متمانه به دژه کان کهم ده بیته وه. جالیره دا به ته نها پزیشکه کان ده که ونه هه لسه وه. چرنکه و اگومان ده بن که جزری دهرده که له مادده یه کی گهرمه، که چسی به پيچموانه وه واده ناچیت. یان سارده، یان شیویه کی تری جیاوازه یاخود گهرمه. به لام نه و نندازه گهرمی یه نی یه که پزیشکه کان گومان یان بۆ چروه، هه ربویه له حالت ته دا چاره سهر و شیفا روونادات. ههروه کو پیغمبر ی خوردا به ﷺ ووته که ی ناگه دارمان ده کاته وه که ده فرمیت: "فإذا أصيب دواء الداء بدأ بأذن الله" واته نه گهر دهرمانه که ناوتیه دهرده که بو نه و ناوتیه خوردا چاگ ده بیته وه.

دوور نیه لیته دا بلتین: تۆ فرموته بۆ هه موو دهر دیک و نه خویشی یه ک چاره سهر هیه "لكل داء دواء" که چسی نیمه زورتیک له و دهرده دار و نه خویشه کان ده بینین که چاره سهریش ده کرتین به لام چاگ نابنه وه؟

فرموی: لیته دا به هوی په ی نه برده به راستی و دروستی شیوازی چاره سهره کردنه که یه نه ک دهرمان و چاره سهر که. وه نه مدهش روونه والله أعلم.

چاره سهرکه ناوټه بوو به درده که نهوا به پشستیوانی خوی گوره
 نهخوشه که چاک ده بیته وه. وه له "مسند" الامام احمد "دا هاتوه
 که "اسامه بن شریک" ده یگریته وه که پیغمبری خودا فرموویته صلی الله علیه و آله:
 (ان الله لم ينزل داء الا انزل له شفاء، علمه من علمه، وجهله من
 جهله) واته: "خوی گوره هر دردو نهخوشی یه کی ناردیته چاره سهر

۱. به ده ست کاری کردنه وه له "شرح مسلم للنووی: ۲۰۳/۱۴ چاپی موسسه المختار-
 قاهره."

1 - نه فرموده یه (صحیح) ه، نیامی احمد گزایوته تی یه وه له مسند، و(۱/۴۳) ۴
 ، ۲۷۸/۴) وه "اهیثمی" له (المجموع) دا هیتاوتی له فرموده ی ابن مسعود رضی الله عنه (۸۴/۵)
 ده بداته پال نیام (احمد وطبرانی) وه ده لیت: پیاره کانی طبرانی متمانه دارن و. اه،
 وه هروه ها "الحافظ" له "فتح" دا هیتاوتی (۱۴۱/۱۰) وه ده لیت: نه فرموده یه (ابن
 حبان و حاکم) به راستیان ناسیوه. وه ده لیت: نه وه ی لهم وته یه تی بگهین "جهله من
 جهله.... نه وه ی نه یزانی نایزانیته "نه وه یه کله هندی نهخوشیدا رووده دن، کاتیک
 توشی دردیك ده بیت به ده رمایتیک چاک ده بیته وه.

وه دانر له کتبی "طب البوی" ده لیت: لهم فرموده یه دا نه وه مان بۆ روون ده بیته وه که
 پیوسته بۆ هر زانست و پیشه یه ک پشت به که سانی سپۆزی نهو بواره به ستین، چونکه
 نهوانه شاره زانن و نزیکنن له راستی یه کان، هروه ها بۆ که سانی که پیشه ی "فتوادانیان
 هیه" زیاتر پشت به که سانی زانتر ولتیهاتوو تر لهخویان به ستن.

وه ده لیت: پزیک ووتیان: سهرجم نه هه موو دردو درمانه به هوی بارینی بارانه وه یه
 له ناسماندا پیدا ده بیت، چونکه هه ره هوی بارانه وه یه خواردن و روژی یه کان و دردو
 درمانه کان پیدا ده بن وه هواره کانی دروست ده بیت. وه هه رچی توخم و کاناژکان هیه
 هه مووی به وه یه وه له چیاکاندا رووه و دۆله کان داده به زیت و شیو و دۆل و به رو بوومه کان
 ده ته نیت.

وه ده لیت نه مه له ته وای دانایی و به روه ردگاری گه وره دایه، هه رچۆن به ننده کان گرفتار
 ده کات به دردو نهخوشی یه وه به هه مان شیوه ناسانکاریان بۆ ده کات له دۆزینه وه ی
 چاره سهره که پیدا. هه روه کو چۆن گرفتاریان ده کات به تاوانکاری و ناسانکاریان بۆ ده کات
 به ته وه یه کردن و نه نجام دانی کرداری چاکه که ده بیته مایه ی سرپینه وه ی تاوانه کان. هه روه ها
 چۆن گرفتاری کردوون به روحه شه رانی و خراپه کان که شه تانه کانه، به هه مان شیوه
 پشتیوانیان ده کات به سهر بازه روحانی یه پاکه کان که فریشته کانه. هه روه کو چۆن گرفتاری
 کردوون به ناره زووی سیکسی یه وه، به هه مان شیوه ناسانکاری بۆ کردوون له چۆنیته تی
 نه نجامدانیدا.

جا خوی گه وره هه رچۆره گرفتاریکی ناردیته، له گه لیشیدا هاوکاری کردوون که چۆن
 به رهنگاری یه وه و ده رازیان بیت، به لام لیره دا ته نها جیاوازی یه کان له نه اندازه ی نهو

وشیفاکه‌شی نارووه، ئه‌وه‌ی زانی ده‌یزانیت، وه‌ئوه‌ی نه‌یزانی نایزانیت".

وله‌ ووتیه‌کی تردا: (إن الله لم يضع داء الا وضع له شفاء، أو دواء الأداء واحد. قالوا: یا رسول الله ما هو؟ قال ﷺ: الهرم. قال الترمذی: هذا حدیث صحیح) ۱.

واته: (خوای گه‌وره‌ هه‌ر ده‌ردیکی دانابی، شیفاو چاره‌سه‌ره‌که‌ی بو داناو، ته‌نها یه‌ک ده‌رد نه‌بیئت. ووتیان ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا ﷺ ئه‌وه‌ چی یه‌؟ فه‌رمووی: پیری یه‌) .

ده‌ردو نه‌خۆشی تووشی دلّ وجهسته‌و روحیش ده‌بیئت

وه‌ئهم‌ حاله‌ته‌ هه‌ریه‌که‌ له‌دلّ وروح وجهسته‌ش ده‌گریته‌وه‌، وه‌ده‌بیئت چاره‌سه‌ریش بکریئت. وه‌پیغه‌مبه‌ری خودا ﷺ نه‌زانینی "الجهل" به‌ده‌ردو نه‌خۆشی پیناس کردووه‌، وه‌پرسیارکردنیش له‌زانایان و پسپوران به‌ چاره‌سه‌ری نه‌زانین باس کردووه‌.

أبو داود ده‌گپرتیه‌وه‌ له‌ (سننه) که‌له‌ فه‌رمووده‌ی جابری کوپری عبدالله ﷺ ده‌فه‌رمیئت: (خرجنا في سفر، فأصاب رجلا منا حجر، فشجبه

زانست په‌ی پی بردنه‌دایه‌، که‌چۆن په‌ی به‌رن وزانستی چۆنیه‌تی به‌کاهیتانی به‌ده‌ست بجه‌ن وه‌به‌ته‌نها به‌خودا پشت ده‌به‌ستین. ۱- هو "الطب النبوي: ص/ ۸۸".

۱- نهم فه‌رمووده‌یه‌ ترمذی گپراوییه‌تی یه‌وه‌ له‌ کتیی "الطب" له‌به‌شی (باب ما جاء في الدواء الخث علیه) به‌ژماره‌ی (۲۰۳۸) وه‌ ووتی: نهم فه‌رمووده‌یه‌ (حسن صحیح)ه‌، وه‌هه‌روه‌ها (أبو داود) له‌به‌شی یه‌که‌می کتایی (الطب) به‌ژماره‌ی ۳۸۵۵هیتاوتی. وه‌ (الألبانی) به‌راستی داناو.

وله‌ ووتیه‌کی تردا ووشه‌ی "الموت" له‌ بری "الهرم" به‌کارهیتاوه‌.

"حافظ" ده‌لیت: جیاکردنه‌وه‌ی مردن به‌تایه‌تی روون و‌دیاره‌، وه‌ده‌ست نیشانکردنی ده‌ردی مه‌رگ و‌مردن، واته‌ ئه‌وه‌ده‌ردو نه‌خۆشی یه‌ی که‌به‌ نه‌خۆشی مه‌رگ ناوده‌بریت ئه‌و که‌سه‌ تیايدا ده‌مریئت. وه‌ده‌ست نیشان کردنی پیری- الهرم که‌ له‌ گپراوه‌یه‌کی تری فه‌رمووده‌که‌دا هاتوو له‌وه‌ ده‌جیت له‌به‌ر له‌یه‌ک چوونیان بیئت له‌گه‌ل مردن، چونکه‌ له‌هه‌ردوو حاله‌ته‌که‌دا مرۆژ ته‌ندروسقی ده‌شیریت، یاخود له‌نزیک بوونه‌وه‌ی مه‌رگ له‌پیریدا، هه‌روه‌ها پیری هیچ چاره‌سه‌ریکی نی یه‌. ۱- ه (فتح الباری: ۱۰/ ۱۴۲).

في رأسه، ثم احتلم، فسأل أصحابه فقال: هل تجدون لي رخصته في التيمم؟ قالوا: ما نجد لك رخصته، وأنت تقدر على الماء، فأغتسل فمات، فلما قدمنا على النبي ﷺ. أخبر بذلك، فقال: قتلوه، قتلهم الله ألا سألوا إذ لم يعلموا؟ فأنا شفاء العي السؤال. إنما كان يكفيه ان يتمم ويعصر او يعصب، على جرحه خرقه ثم يمسح عليها، ويفسل سائر جسده) ۱.

واته: نيمه بؤگهشت وسه فهریک دهرچووين، به کيکمان سهري کيشای به بهرديکدا وسهري بريندارو لهت کرد. پاشان نه وکسه توشی "احتلام" لهش پیسی "هات. پرسى له هاوه له کانی نایا مؤله تم بؤ ده بینن که ته يه ميم بکه م؟ ووتيان: نه خير تو ده توانيت خوت بشويت، نه ويش خوی شورودو پاشان مرد به هوی ناو چوونه نیو سهري يه وه. کاتيک که چوونه لای پیغه مبهرو باسه که مان بؤ گيپايه وه. فه رمووی: کوشتان، خوا بتان کوژيئت. نایه نه يتوانی پرسيار بکه ن کاتي که نازانن، بی گومان شيفاو چاره سهري دهردی نه زانين پرسيار کردنه. به لکو نه و که سه يه ده يتوانی ته يه ميم بکات و سهري بيچيئت وسه رجه م جه ستی بشوات.

قورئان هه مووی چاره سهرو شيفايه بؤ روح وجهه سته

خوای که وه ره له قورئانی پيروزدا رایگه ياندوه که قورئان شيفاو چاره سهر. که ده فه رمويئت: (وَلَوْ جَعَلْنَاهُ قُرْآنًا أَعْجَمِيًّا لَقَالُوا لَوْلَا فُصِّلَتْ آيَاتُهُ أَأَعْجَمِيٌّ وَعَرَبِيٌّ قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ آمَنُوا هُدًى وَشِفَاءً... فصلت: ۴۴) واته: "نه گهر نه م قورئانه مان به زمانی که لانی تر بناردايه، نه وای بی باوه پان

۱ - نه م فه رموده يه "حسن" ه. ابرداود گيپايه تي يه وه له کتبي (طهارة) له به شی (باب انجروح يتميم) به زماره ي (۳۳۶) (ابن الملقن) ده ليئت: پياوه کانی متمانن، وه (ابن ابی داود) ده ليئت: نه م سونه تيکه تنها نه هلی مه که ده يان کرد.

وه نه م فه رموده يه (عطاء) له جابره وه نه يگيپايه ته وه، تنها "زيرين خريق" که نه ويش به هيز ني يه. ه۱. به هه مان شيوه "حافظ" يش هه روا ده ليئت له "التلخيص" ه وه نه م ووتبه ي داوه ته پان وه چه ندين شاهیدی بؤ نه م فه رموده يه هينا وه ته وه که به يزي ده کات.

وه "اللبنی" نه م فه رموده يه به "حسن" داده نيئت به لام به بی برگهی (انما يكفيه... الخ) "صحیح سين ابی داود" وه بروانه ووته که ي له سر "صحیح الأدب" (ص/۱۲۳).

دهيان ووت: ئايا نه ده بوو ئايه ته كاني پوون وئاشكرابوايه به زمانى خومان بوايه، چؤن ده بئيت قورئان به زمانى بئى گانه بئيت؟ له كاتئكدا محمد ﷺ به عه رهبى ده دوئيت؟! ئهئى پئغه مبه ر ﷺ بئيان بئى ئه م قورئانه بؤئه وانئى باوه رپيان هئناوه هئدايه ت وړنوئنى وشيفايه وچاره سهرى هه موو دهر دونه خوئشى يه كان ده كات، جائه وانئى كه باوه ر ناهئتن گويچكه يان كه ره و به شتى تر ئاخزراوه، هه روه ها كوئرن له ئاستيدا، ئه وان هه روه كو له دووره وه بانگيان لئى بكرئيت وايه نه ده ننگه كه به چاكى ده بئىستن و نه ره ننگه كه به پوونى ده بئينن."

هه روه ها ده فه رموئيت: (وَأَنْزَلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ.....الاسراء: ٨٢) واته: "ئيمه له قورئان سورته وئايه تانئيك داده به زئنين، كه بئيتته هؤى چاره سه ره وشيفا بؤ نه خوئشى يه جه ستهئى وده روونى يه كان هه روه ها ره حمه ت وميهره بانئشه بؤ ئيمانداران، بؤ سته مكاران وخوانه ئاسانئش ته نها زياد كردنى زه ره وزيان نه بئيت هئچى تر نئى يه، هئچ به هره وه سوئيكى لئى نايئبنن."

وه لئيره دا بؤ دهر خستنى ره گه زه كه يه "جنس" نكه بؤ چه نداندى "التبويض" چونكه قورئان هه ر هه مووى چاره سه ره هه روه كو له ئايه تئى پئشه كئى يه كه دا پونى كردؤته وه. قورئان چاره سه ره وشيفايه بؤ دلله كان له دهر دئى نه زانئى وگومان، هئچ كاتئيك خوائى گه وره چاره سه ره وشيفايى به سوودو پوخت وگونجاوى وه كو قورئان نه نار دؤته خواره وه.

وه له "صحيحين" دا هاتوه له فه رمودهئى "ابى سعيد" ﷺ ووتئى: (انطلق نضر من اصحاب النبي ﷺ في سفرة سافرهما، حتى نزلوا على حي من احياء العرب فاستضافوهم، فابوا ان يضيوفوهم فلدغ سيد ذلك الحي، فسعوا لو بكل شيء لاينفعه شيء، فقال بعضهم: لو آتيتهم هولاء الرهط الذين نزلوا لعله ان يكون عند بعضهم شيء، فاتوهم، فقالوا: ياايها الرهط، ان سيدنا لدغ، وسيعنا له بكل شيء لاينفعه شيء، فهل عند احدكم من شيء؟ فقال بعضهم: نعم والله اني لأرقي، ولكن والله لقد استضافناكم فلم تضيّفونا، فما انا براق لكم، حتى تجعلوا لي

جعلنا، فصالحوهم على قطع من الغنم، فانطلق يتفل عليه ويقراً: "الحمد لله رب العالمين" فكانما نشط من عقال، فانطلق يمشي، ومابه قلبه فأوفوهم جعلهم الذي صالحوهم عليه، فقال بعضهم: اقتسموا. فقال الذي رقى: لانفعل حتى ناتي النبي ﷺ فنذكر له الذي كان، فنظر ما يأمرنا. فقدموا على رسول الله ﷺ فنذكروا له ذلك فقال ﷺ: وما يدريك أنها رقيه؟ ثم قال: قد أصبتم اقتسموا واضربوا لي معكم سهماً) ١.

واته: پیپرک له یاوه رانی پیغه مبهری خواد ﷺ به گه شتیگ ده رچوون، تاله لای ناوایه کی عه رب لایان دا، ویستیان بینه میوانیان، به لام ناوای یه که په زامه نندیان نه نواند، پاشان سه رۆکی نه وناواییه مار پیوهی دا، زۆر هه ولایان دا بۆیان چاره سه ره نه کرا. یه کیکیان ووتی: بابجینه لای نه و پیپرهی که له ته نیشت ناوایه که مان لایانداوه، به لکو شتیکیان پیبیت، پاشان هاتن بۆ لایان، ووتیان: نهی خه لکینه سه رگه وره که مان مار پیوهی داوه و بۆمان چاره سه ره ناکریت، نایا که ستان چاره سه ریکی لایه، یه کیک له و پیپره ووتی: به لای به خودا من روقیه ده که م، به لام والله ی چونکه ئیوه پازی نه بوون میوانداریمان بکه ن منیش به بی به رامبه ر کارتان بۆناکه م، پاشان پیکه وتن له سه ره بریک له مه ریان بده نی وه که به رامبه ره به وکاره. پاشاهن هه ستاو رۆیشت له گه لایاندا. له سه ره برینه که تفی کردو "الحمد لله رب العالمین" واته سه ره تهی فاتحه ی ده خویند، راسته وخۆ سه رگه وره که یان چاک بۆوه ودهستی کرد به رۆیشتن وه ک بلای ی زۆر گورج وگولانه که هیچی نه بووی. دواتر نه وانیش نه و بره مه ریه له سه ری پیکه وتبوون پێیاندا، که گه پرایه وه ناوبراده ره کانی، یه کیک ووت: بادابه شی بکه ن، به لام نه وکه سه ی که پوقیه که ی خویند. ووتی: نه خیز، نه م رووداوه بۆ پیغه مبه ره ده گپینه وه، تا بزاین فه رمانیک ده دات. که هاتنه لای پیغه مبه ره باسه که یان بۆگپرایه وه، پیغه مبه ره ﷺ فه رموی: چۆن ده زانیت نه وه پوقیه یه؟ پاشان

١ - نهم فرموده یه "بخاری" گپرایه تی یه وه له کتبی (الاجارة) له به شی "باب ما يعطي في الرقية" به ژماره ی (٢٢٧٦) وه له جه ند شویتیکی تریش هیناوتی، ته ماشای شهرحی نهم فرموده یه بکه له (فتح الباری ٤/٥٣٢-٥٣٥)

ووتى: "بەپراستى پىكات دابەشى بىكەن، وە وەك خۆتان بەشىكىش بۆ من دابىن".

بەم شىۋەيە ئەم دەرمانە كارى كىردە سەر ئەو دەردەو چارەسەرى كىردە ھەر وەك بىلى توشى ھىچ نەبوۋىي. وە ئەمە ئاسانترىن چارەسەر، جانەگەر خەلكى بىزان چارەسەر كىردن بە "فاتحە" بىكەن ئەو كاتە ھەست بە ھىزوكارىگەرى يەكەى دەكەن.

وەمەن خۆم بۆ ماو ھەيەكى زۆر لەشارى مەككە بووم، ھەرچى يەكەم توش بەھاتايە بە سورەتى "فاتحە" خۆم چارەسەردە كىرد. چۈنكە ھىچ پىزىشىكىم نە دەبىنى لەو شارەدا، تەننەت ھەر كەسىكىش توشى ئازار كىش بەھاتايە پىنمايم دەكەن بە "فاتحە" چارەسەرى خۆى بىكات، كە زۆر بەھان زۆر بە خىرايى چاك دەبوونەو.

چەك بەئدە لەسەر چەك بەدەستەكە

لېرەدا كارىك ھەيە پىۋىستە وىيا بىن لىي، ئەو ىش ئەو ھەيە كە ئەو ھەموو ئايەت و زىكرو نزاىانە كە پوقىەو چارەسەرى پى دەكرىت، خۆى لەخودى خۆيدا چارەسەرو شىفايە. بەلام لەھەمان كاتدا پىۋىستى بە و رەبەزى و متمانەى ئەو كەسە ھەيە كە پوقىەكە دەخوئىت. ھەر وەھا پىۋىستى بە متمانەو پەزەمانەدى و دۇنيا بوونى ئەو كەسە ھەيە كە نەخۆشەو پوقىەكەى بۆ بەكار دەھىن. جاھەركاتى ئەم پوقىانە بەكارھات و چارەسەرو شىفايان نەدا، ئەو پىۋىستە بگە پىنەو بۆ خودى ئەو كەسانەى كە بەم

1 - نوسەر لەسەرەتاي "المسارح" دا دەلئىت: سورەتى "فاتحە" گىرنگى يەكى تايەتى ھەيە كە باشقۇر لە "فاتحە" خىراى گەورە نەبەئناو تە خوارو ھە لەكتىبە كانىدا، چۈنكە سەر جەم و اتاكانى قورئانى تىدا كۆبوو تەو ھە كە بەوردى بىنەماكانى ناور و سىفاتەكانى خوداى تىدا باس كراو. ھەر وەھا باس لەيەكتاپەرىستى و سەلماندى قىيامەت و زەللىلى بەندەكان بۆ خىراى گەورە. داوا كىردن و پارانەو لەخودا بەگەورەترىن جۆرى پارانەو كە بەخىشىنى رىنگاى راستە "صراط المستقيم" و بەردەوام بوون لەسەرى، ھەر وەھا باس لەجۆرەكانى خەلك دەكاتلەوانەى كە نىعمەتەكانى بەسەردا رۇاندوون "المنعم عليه" و نەوانەى نەفرەتبان لى كراو و گومر ابوونە. بۆزىنارى زىاتر بىروانە (المسارح: ۲۲/۱) وە (فتح البارى: ۲۰۹/۱).

کاره هستاون، یان پښتو به سټیکي به هیژ مه یه که بوو ته مایه شیفا نه دانیان. هه روو کو ئه حالت ته له گال دهرمان و چاره سره کانیشدا هیه، که هندی جار سروشتی ئه وکسه ئه و دهرمانه و هرنه گرتیان له بهر هه ربه سټیکي تربیت، به لام نه گه ر ئه و سروشته ئه و دهرمانه ی په سه ند و قبول کردنه او شیفا ی ته او ودرده گرت.

به هه مان شیوه ش بۆ دل، نه گه ر نه و نایه ت و پوقیانه ی به دلنیا یی ته او قبول کرد، وه له هه مان کاتدا ئه و که سه ی که ده یخوینیت خاوه ن دهروونیکي هیمه ت بهرز و کاریگه ر بیت ئه و ده بیته مایه ی له ناودانی ئه و دهر و نه خو شی یه .

پارانه وه و نزا "الدعاء" له گرنه گرتین هوکاره کانی نه هیشتنی مهینه تی یه "المکروه"

به هه مان شیوه پارانه وه و نزا باشترین و گرنه گرتین هوکاری نه هیشتنی به لاو مهینه تی یه، وه به ده ست خستنی خواسته کانه، به لام له هه مان کاتدا کاریگه ری پارانه وه به بنده به خودی که سه که وه، هه ندی پارانه وه هیه جیی خو ی ناگرتیت هوکاری نه مه ش ده گه ریته وه بۆ چه ند هوکاریک له وانه: لاوازی دهروونی ئه و که سه یا خود په سه ند نه بوونی ئه و نزایه له لای خوی گه وره به هو ی ئه وه ی نزا ی شه ر له خه لگی ده کات. یان لاوازی دل و باوه پی ئه و که سه یه، که به دل و دهرونی ته او ئه و نزایه ناکات. که هاوشیوه ی تیروکه وانیکي شل و شاو وایه که له کاتی تیر هاویشتندا مه به ستی خو ی ناپیکتیت. یا خود به هو ی هه ندی به ربه ستی تاییه تی تره وه که پښتو له قبول بوون و په سه ند بوونی ئه و نزایه، له وانه: خواردنی حه رام، که له که بوونی تاوان له سه ر دل و دهرون، زال بوونی بی ناگایی ئاره زوو بازی به سه ریدا، هه روو کو له "مستدرک" ی حاکم دا هاتوو له فه رموده ی "أبی هریره" رضی الله عنه که پیغه مبه رضی الله عنه ده فه رمیت: (ادعوا الله وأنتم موقنون بالاجابة واعلموا أن الله لا يقبل دعاء من قلب غافل لاه) .

واته: بیارینده وه و داوا له خوا بکن به شیوهیه که ته و او دلتیان له وه لامدانه وه په سه ندبونی، وه باش بزائن که خوی گوره پارانه وه ونزای که سیک په سه ند وه لام ناداته وه که دل ودهروونی بی ناگابیت له خوی گوره.

جا نه م درمانه چاره سر له ناو بهری دهر دو نه خویشی یه، به لام بی ناگایی دل ودهرون له خوی گوره هیزو کاریگری که م ده که نه وه. ههروه ها خواردنی حه رامیشبه هه مان شیوه له کاریگری نزا که م ده کاته وه. ههروه کو له "صحیح مسلم" دا هاتوه له فه رموده ی ابی هوریره رضی الله عنه ووتی: پیغه مبه ر ده فه رمویت صلی الله علیه و آله: (أیها الناس، ان الله طیب، لایقبل الا طیباً وان الله امر المؤمنین بما أمر به المرسلین فقال: یا ایها الرسل کلوا من الطیبات واعملوا صالحاً انی بما تعملون علیم: المؤمنون: ۵۱. وقال: "یا ایها الذین امنوا کلوا من طیبات ما رزقناکم: بقرة: ۱۷۲" ، ثم ذکر الرجل یطیل السفر أشعث أغبر، یمد یدیہ الی السماء: یارب یارب، مطعمه حرام، ومشربه حرام وملبسه حرام وغذی بالحرام، فانی یتعجب لذلك).

واته: نهی خه لکینه خوی گوره پاکه، وه شتی پاک وجوان نه بیت په سه ندو قبولی ناکات، وه خوی گوره فه رمانی به باوه پداران کردوه به هه مان فه رمانی پیغه مبه ران که ده فه رمویت: نهی پیغه مبه ران بخون وبخونه وه له نیعمه ته پاک وحه لاله کانی خوی گوره، وه کرداری چاکه وچاکه خوازی نه انجام بدهن، وه من ناگه دارم به وهی که نه انجامی ددهن. ههروه ها ده فه رمویت: نهی باوه پداران بخون له ونیعمه ته پاک وحه لاله ی نیمه پیمان به خشیون.

1 - نه م فه رموده یه "صحیح" ه مسلم گیزاویه ته وه له کتبی زه کات "باب قبول الصدقة من الکسب الطیب وترتیبها" به زماره ی ۱۰۱۵/۶۵. وه پیته هوا نه وه ی ده فه رمویت: برگیه "چون وه لام دهریتیه وه" واته چون وه لامی که سیک دهریتیه وه که نه مه ناکاری بیت. وه ههروه ها ده بیت: نهو ده به ویت نزاو پارانه وه کانی قبول بیت له لای خوی گوره، پیوسته گرنگی بدات به حه لاتی خواردن و خواردنه وه پو شاک وجل و بهرگی. (شرح مسلم: ۱۰۴/۷) چایی ده زگای "الختار - قاهره".

پاشان هاته سه ریاسی پایونیک که ریگه یه کی دووری بریوه و جل و به گی
 وقژ و پوخساری شیواوه و دهسته کانی بو ئاسمان بهرز ده کاته وه و ده لیت:
 نه ی پهروه ردار نه ی پهروه ردار ، له کاتیکدا خواردن و خواردنه وه و جل
 و بهرگ و پوشاکی هه ره مووی حرامه ، وه به حه رامیش پهروه رده کراوه جا
 چژن وه لأمی که سیکی واده دریتته وه .

وه "عبدالله کوپی پیشه و احمد" له کیتابی (الزهد) دا له باوکی یه وه
 ده گیریته وه ، که به نی ئیسرائیل توشی به لایه ک هاتن ، نه وانیش
 له شارده رچوونه دهروه بو پارانیه وه نزاکردن ، خوای گه ورهش وه حی
 بوئاردن و پیی راگه یانندن که: ئیوه ده رچوونه به ره و "الصعید" به جهسته ی
 پیسه وه وه ده ستانیک به رزده که نه وه بو پارانیه وه که سوورن له خوین
 ریژیدا ، وه ماله کانتان پرکردوه له شت و مه کی حرام ، لی ره دا من تورپه یی
 خوم به سه رتاندنا توند ده که م ، وه جگه له دووری له منه وه هیچی تر
 وه ده ست ناخن^۱.

وه "ابو ذر" رضی الله عنه ده لیت: خواردن چه ند پیویستی به خوئی هه یه ،
 نه وه ندهش نزا پیویستی به چاکه هه یه .

^۱ - الزهد للامام احمد - ج ۶۹

پارانه و ونزا له چاگترین دهرمان و چاره سه ره گانه

نزاو پارانه وه له باشترین دهرمانه گانه که دژی به لایه، پروبه پرووی ده بیته وه و چاره سه ری ده کات و پیگری ده کات له دابه زینی و وه سوکی ده کات وه که دابه زیت، وه هروه ها چه کی برواداران ه. هروه کو "حاکم" له صحیح که یدا له فرموده ی علی کوری ئه بی طالب رضی الله عنه ده فرمیت: (الدعاء سلاح المؤمن، وعماد الدين، ونور السموات والارض) . واته: نزاو پارانه وه چه کی برواداران و کوله که ی ناینه و پروناکی زهوی و ناسمانه گانه.^۱

حالی نزاو پارانه وه له گهل بلادا

نزاو پارانه وه له به رامبر به لادا له سئ حاله تدایه:

یه که م: له به لاکه به هیژ تره و دووری ده خاته وه.

دووه م: به لاکه به هیژ تره و زال ده بیئت به سه رییدا و به لاکه توشی که سه که ده بیئت، هر چه نده نزاو پارانه وه که لاواز بیئت، به لام به لاکه سوک ده کات وه.

سئ یه م: یاخود پروبه پرووی یه کتر ده وه ستنه وه وه ره یه که یان پیگری ئه ویتریان ده کات له گه یشتنی به شوینی مه به ست.^۲

1 - نهم فرموده یه لاوازه "ضعیف الأسناد" حاکم گیراویه تی یه وه (۴۹۲/۱). تماشای (السلسله الضعيفة) ی "الألبانی" بکه ۱۷۹. هروه ها (الکامل فی الضعفاء) ی "ابن عدی" ۲۱۸۱/۶ بکه. هروه ها بروانه (مجمع الزوائد: ۱۴۷/۱۰).

2 - نهمه سه بهارت به نزاو پارانه وه له نه یشتنی به لادا، به لام سه بهارت به نزاو پارانه وه ی خودی موسولمانان، سئ حاله تی هده: "حافظ" پاش هیتانه وه ی چه نندین فرموده له سه ره وه ی که نزاو پارانه وه ی بروادار رت ناکرینه وه، به م شیوازه:

۱. یان وه لام دانه وه ی بؤ کاتیکی تر دواده خریت.

۲. یاخود به لایه کی پی له ناو ده بریت.

۳. یاخود وه لام دانه وه که ی بؤ قیامت هه لده گیرت وه ک پاداشت که نهمه باشترینیانه.

هروه ها "حافظ" ده لیت: نهمه بؤ چوونی (داودی ابن جوزی) ده لیت: جگه له مانه ش پیوسته باوه ردار ده ست به ردار ی پارانه وه نه بیئت چونکه به شیکه له به رسن. ۵۱. (فتح الباری ۱۴۵/۱۱) به ده ستکاری یه وه.

هروهها "حاكم" له صحیحہ کہ یدا ده گپرتتہ وه له فرموده ی خاتو عائشہ رضی اللہ عنہا کہ پیغمبری خودا ده فرمیت: (لا یغنی حذر من قدر، والدعاء ینفع مما نزل ومما لم ینزل، وان البلاء لینزل فیلقاه الدعاء فیعتلجان الی یوم القیامة) ۱.

واته: وریایی و خو پاراستن هیچ بایه خی نی یه له قه دهردا، وه نزاو پارانه وه کاریگری و سوودی هیه بؤ نه و شتانه ی "قه دهرانه ی" که دابه زیون یا خود دانه زیون، وه به لا داده به زیت به لام نزاو پارانه وه پیشی ده گریت تا پوژی قیامت کیپرکی ده کن.

هروهها فرموده ی "ابن عمر" رضی اللہ عنہما که پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم فرموده تی: (الدعاء ینمع مما نزل ومما لم ینزل، فعلیکم عباد الله بالدعاء). واته: نزاو پارانه وه کاریگری به سووده بؤ نه و شتانه ی هاتبیتتہ خواره وه، یان نه وانه شی نه هاتبیتتہ خواره وه، جا به نده کانی خوا نزاو پارانه وه بکن.

هروهها فرموده ی "ثوبان" رضی اللہ عنہ که پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم فرموده تی: (لا یرد القدر الا الدعاء، ولا یرزق فی العمر الا البر، وان الرجل لیحرم الرزق بالسنین یصیبه). ۲. واته: هیچ شتیک قه دهر ناگپرتتہ وه ته نها نزاو پارانه وه نه بییت، وه هیچ شتیکیش ته من دریز ناکات ته نها چاکه کردن نه بییت، وه مروء به مؤی تا وانه وه له بزق و پوژی بی به ش ده بییت.

سووریون و تکا کردن له نزاو پارانه وه به کیکه له مهرجه کانی نزاو پارانه وه

سووریون له نزاو پارانه وه دا باشترین جو ری دهرمانه . و "ابن ماجه" له (سننه) که یدا ده گپرتتہ وه له (أبسی هریره) رضی اللہ عنہ که پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم

1 - نهم فرموده یه "ضعیف" ه لهروی سه نده وه، حاکم گپرایه تی یه وه (۴۹۲/۱) و ده دلتت سه نده ی صحیحه بروانه "المجمع ۱۴۶/۱۰"

2 - نهم فرموده یه "حسن" ه بهم شیوه یه گپرا وه ته وه (حاكم - ۴۹۳/۱) وه (امام احمد ۲۷۷/۵، ۲۸۰، ۲۸۲) وه ابن ماجه و البانی ده لتین: حسنه (السلسله الصحیحه/ ۱۵۴)

ده فرمیت: (من لم یسأل الله یغضب علیه).^۱ واته: هر که سئک له خوی گوره نه پاریتته وه خودا لئی تورپ ده بیئت.

وله "صحیح الحاکم" دا هاتوو له فرمودهی "انس" ﷺ که پیغه مبهری خودا ﷺ ده فرمیت: (لاتعجزوا فی الدعاء، فإنه لایهلك مع الدعاء أحد).^۲ واته: ده سه وه سان نه بن له نزاگردندا، چونکه هیچ که سئک له گه ل نزاگردندا تیا ناچیت.

وله (الاوزاعی) له (الزهری) له (عروة) له (عائیشه) ده گیتته وه، که پیغه مبهری ﷺ فرمودیه تی: (ان الله یحب الملحین فی الدعاء) واته: خوی گوره نه وه که سانه ی خویش ده ویت که زور تکا ده کن وسورن له سهری.

وه پیشه وا (امام احمد) له کتیبی "الزهد" دا له سهرزاری (قتاده) ده گیتته وه که (مورق) وتوویه تی: من یم وایه تاکه نمونه یه ک بشیت بؤده رخستنی حال پروداران نه و نمونه یه که مرقفی باوه ردار له ناوده ریایه ک دایه له سه ر پارچه ته خته یه ک، هر هاوارده کات وده پاریتته وه - خودا، خویبه. به لکو پرگاری بکات.^۳

خیر او په له نه گردن له وه لامدانه وهی نزاو پارانه وه

یه کیک له به لاگانی نه مانی کاریگری پارانه وه له سه ر به نده کان، بریتی یه له وهی که ده یه ویت زور به خیرایی وه لامی بدریتته وه. که وه لامدانه وه که دوا ده که ویت، چیتر ده ست به ردارای پارانه وه ده بیئت. نمونه ی نه مه وه که سئک وایه که نه مامیک یان درختیک ده پروینیت به رده وام ناوی ده دات، که کاتیک ده بینیت گه شه کردنی توزیک سسته، وازی لی دینیت. وه له صحیح البخاری نه م فرموده یه هی ناوه ته وه که پیغه مبه ر

1 - نه م فرموده یه حسنه ابن ماجه به ژماره ی (۳۸۲۸) وه (امام احمد ۴۴۳/۲ - ۴۷۷) وه (حاکم ۴۹۱/۱) و (ترمذی) به صحیح ناوی بردوو وه (البانی) به حسن ناوی بردوو وه بروانه (الصحیحیه / ۲۶۵۴).

2 - نه م فرموده یه "ضعیف الاسناده" له مانه گنرایانه توه: (حاکم ۴۹۴/۱) وه (ابن حبان ۲۳۹۸) وه (ابن عدی) له کامل فی الضعفاء ۱۳/۵ هتاوتی.

3 - (الزهد لامام احمد ص ۳۰۵)

ﷺ ده فہر میت: (یستجاب لأحدکم ما لم یعجل بقول دعوت فلم یستجیب لی) ۱

واتہ: خوای گہورہ وہ لآمی نزاو پارانہ وہ کانتان دہ داتہ وہ وقبولی دہ کات. تہنہا لہ وکاتانہ دا نہ بیت کہ پہلہ بکات لہ وہ لامدانہ وہی و بلیت پارامہ وہ لہ خوای گہورہ بہ لآم وہ لآمی نہ دامہ وہ.

وہ لہ (صحیح مسلم) دا نثم فہرموودہ یہی ہینا وہ تہ وہ کہ پیغہ مبر ﷺ دہ فہر میت: (لا یزال یستجاب للعبد ما لم یدع باثم أو قطیعة رحم، ما لم یستعجل، قیل یا رسول اللہ ما الاستعجال؟ قال: یقول: قد دعوت وقد دعوت، فلم أر یستجیب لی، فیستحسر عند ذلك ویدع الدعاء) ۲. واتہ: بہر دہ وام خوای گہورہ وہ لآمی پارانہ وکانی بہ ندہ کہی دہ داتہ وہ و قبولی دہ کات، بہ مرجیک دوعای شہرہ و خرابہ و پہیوہندی پچرین نہ کات وہ ہر وہا پہلہ نہ کات. ووتیان نہی پیغہ مبری خودا: پہلہ کردن چی یہ؟ فہرموی: بلیت نہ وندہ پارامہ وہ، بہ لآم نہ مبینی وہ لآم بدریتہ وہ، نیت دہست بہرداری پارانہ وہ دہ بیت و وازی لی دینت.

وہ لہ "مسند" ی پیغہ و "احمد" دا ہاتوہ لہ فہرموودہی "انس" ﷺ کہ پیغہ مبر ﷺ دہ فہر میت: (لا یزال العبد بخیر ما لم یستعجل، قالوا یا رسول اللہ کیف یستعجل؟ قال ﷺ: یقول: قد دعوت ربی فلم یستجیب لی) ۲. واتہ: بہر دہ وام بہ ندہ چاکہ و لہ خیردایہ تا پہلہ نہ کات. ووتیان نہی پیغہ مبری خودا، پہلہ کردن چی یہ؟ پیغہ مبریش فہرموی: بلیت: لہ خوای گہورہ پارامہ وہ کہ چی وہ لآمی نہ دامہ وہ و قبولی نہ کرد.

۱ - (بخاری) لہ کتابی "الدعوات" بہزمارہی (۶۳۴۰) وہ (مسلم) لہ کتبی (الذکر والدعاء) بہزمارہی (۲۷۳۵/۹۰) گبرایانہ تہ وہ.

۲ - (مسلم) بہزمارہی (۵۵/۱۷) - (نوروی) گبرایہ تی یہ وہ: وہ واتسای یستحسر واتہ دہست لہ پارانہ وہ ہلندہ گرت، بروانہ سورہتی (الانبیاء: ۱۹) وہ نہ وہوی دہ لیت پیوستہ دہست لہ دوعا ہلندہ گرین وقلہی قبول بووغان نہ بیت (شرح مسلم: ۵۵/۱۷).

۳ - نثم فہرموودہیہ (ضعیف الأسناد وهو صحیح لغیرہ: ۵، احمد: ۱۹۳، ۲۱۰/۳) (الہیثمی، الجمع: ۱۴۷/۱۰).

به دلّ پارانه وو مه رجه گانی تری پارانه وه

جا نه گه ره له گه دلّ پارانه وه دا نه م شتانه يه ك بگريّت:

۱. "به دلّ پارانه وه" واته ناماده بوونی دلّ به شیوه يه کی دروست له پارانه وه دا.

۲. له کاته شیاوه کاندا بیّت که تیايدا پارانه وه قبولّ ده کريّت که شه ش کاته که بریتين له (سیّ يه کی شه و ، پیش نویژی به يانی، له کاتی بانگ وقامت کردندا، وه پیش نویژه فره زه کان، له کاتی سه رکه وتنی ووتار بیژ بۆ میمبه ره له پوژی هه نیندا تا کاتی ته و او بوونی نویژ له و پوژده دا، وه دوکات له پاش عه سردا) .

۳. بوونی خشوع و زه لیلی له دلّ و خو به بچوک زانین و ملکه چانه له به رده ست خوی مه زندا.

۴. پوو کردنه روگه "قبيله".

۵. پاک و خاوین بیّت "ده ست به ده ست نویژ بیّت".

۶. وه به رز کردنه وه ی ده سته کان.

۷. وه سه ره تاي ده ست پیکی به سوپاس کردنی خوابیّت.

۸. پاشان سلاوات دان له سه رگیانی پاکی پیغه مبه ره ﷺ.

۹. پاشان داوا کردنی لیّ خو شبوون و گه پانه وه بۆ لای.

۱۰. پاشان بیته سه رداوا کردنی مه به سته که ی.

۱۱. پارانه وه به ته وه سل کردن به ناووسیفاته جوانه کان و تاک وته نهایی خوی گه وره .

۱۲. پاشتر بریاری صدقه و خیریک بده، نه نجامی بده .

جا نه م پارانه وه يه له وه ناچيّت رهد بگريّته وه، به تاييه تی گه ر بیّتوو

له و پارانه وانه بیّت که پیغه مبه ری خودا ﷺ هه والی داوه که قبولّ ده بیّت، که ناوی مه زنی خودای گه وره ی له خو گرتوو ه.

نه و نزاو پارانه وانه ی که ناوی مه زنی خودای تیدا يه

له وانه نه وه ی که له (سنن و صحیح) ی "ابن حبان" هاتوو ه

له فه رموده ی "عبدالله بن بریده" که له باوکی يه وه ده ی گيریّته وه که

پیغمبری خودا گویى له پیاویک بوو ده یووت: (اللهم اني أسألك باني أشهد أنك أنت الله لا إله الا انت ، الاحد الصمد الذي لم يلد ولم يولد ولم يكن له كفواً أحد، فقال ﷺ: "لقد سأل الله بأسم الذي اذا سئل به اعطى واذا دعي به اجاب"، وفي لفظ: لقد سألت الله بأسمه الأعظم).^۱

واته: (ئهی خودایه من لیئت ده پاریمه وه وشایه تی ده ده م که هیچ خویه ک نی یه به حق وشایه نی په رستن بیئت ته نها تو جیی نه بیئت، ته نها تو پارزو نیازی ، که نه له دایک بوویته وه که سیشت لی له دایک نه بیئت، وه به تاک وته نهاو بی هاوه لیئت. پیغمبر ﷺ فه رمووی: به راستی به ناوی مه زنی گه وره ی خودا پارایه وه که نه گه ر پیی بیاریته وه ، وه لامت ده داته وه داوای هه رشتیکی لی بکه ییت بوئ جی به جی ده کات).

وه له "سنن" و "صحیح ابن حبان" دا هاتووه له فه رمووده ی "أنس بن مالك" ﷺ که پیغمبری خودا ﷺ دانیشتبوو وه پیاویک نو یژی ده کردو ووتی: (اللهم اني اسألك بان لك الحمد، لا إله إلا أنت المنان وبديع السموات والارض، يا ذا الجلال والاكرام، يا حي يا قيوم، فقال النبي ﷺ: "لقد دعاء الله باسمه العظيم، الذي اذا دعي به اجاب، واذا سئل به اعطى").^۲

واته: خودایه لیئت ده پاریمه وه ده شزانم که به ته نها شایه نی سو پاس وستایشیت وه هیچ خودایه ک نی یه به حق شایه نی په رستن بیئت ته نها تو نه بیئت، که به ده یینه ری ئاسمانه کان وزه ویت، ئهی خاوه ن شکوو ریژ ، ئهی هه میشه زیندوو پاره وستاو. پیغمبر ﷺ فه رمووی: "به راستی به ناوی مه زنی خودا پارایته وه، که نه گه ر پیی بیاریته وه وه لامت ده داته وه، جی لی داوا بکه ییت جی به جی ده کات".

^۱ - نهم فه رمووده یه "حسن" ابن حبان له "صحیحه/۲۳۸۳" وه "الامام احمد" له "مسند، ۳۰۶۰/۵" وه "الترمذی ۳۴۷۵" و (ابو داود ۱۴۹۳) و صحیحه الالبانی.

^۲ - نهم فه رمووده یه "حسن" الامام احمد (۱۵۸/۳) و (ابن حبان ۲۳۸۲) و (حاکم ۵۰۳/۱-۵۰۴) و صحیحه) گیز او یانه ته وه وه (البانی) به صحیحی له قه تم ده دا (التوسل ص/۳۴).

هروهها فرموده که پیشه‌وا "امام احمد" دهریینه‌اوه وهله "جامع الترمذی" له فرموده‌ی "اسماء بن یزید" رضی الله عنه که پیغه مبه‌ر فرموویه تی صلی الله علیه و آله: (اسم الله الأعظم فی هاتین الآتین "والهکم إله واحد لا إله إلا هو الرحمن الرحیم... بقرة: ۱۶۲" وفاتحة آل عمران "الم * الله لا إله إلا هو الحي القيوم")^۱ وه ترمذی ده‌لیت نهم فرموده‌یه صحیح) ه. واته: ناوی مه‌زنی خودای گوره لهم دوو نایه‌ته پیروزه‌دایه: سوره‌تی بقره: ۱۶۲. واته "په‌روه‌دگاری نیوه خودایه‌کی تاک وته‌نهایه، هیچ خودایه‌ک نی یه‌ته‌نها ئه‌ونه‌بیّت که به‌خشنده و میهره‌بانه". وه‌سه‌ره‌تای سوره‌تی آل عمران که واتاکه‌ی: "الم * الله خودایه‌وه هیچ خودایه‌ک نی یه‌ته‌نها ئه‌ونه‌بیّت که هه‌میشه زیندو وراوه‌ستاوه".

هروه‌ها له (مسند) ی امام احمد و له (صحیح حاک) مدا هاتووه له فرموده‌ی "ابو هوریره" و "انس بن مالک" و "ربیع بن عامر" رضی الله عنه که پیغه مبه‌ر صلی الله علیه و آله فرموویه تی: (ألظوا بیا ذا الجلال والاکرام)^۲ واته: ده‌ستی پیوه بگرن به‌رده‌وام بن له‌سه‌ری و خوتانی پیوه هه‌لواسن به‌خواه‌نی ریژ و شکومه‌ندی یه‌وه. واته خوتان هه‌لبواسن و ده‌ست بگرن به‌خواه‌نی ریژ و شکومه‌نده‌وه.

وهله "جامع الترمذی" دا هاتووه له فرموده‌ی (ابی هریره) رضی الله عنه ده‌فرمیت: (ان النبی صلی الله علیه و آله اذا اهمه امر رفع رأسه الی السماء ، واذا اجتهد فی الدعاء قال: یا حی یا قیوم).^۳ واته: نه‌گه‌ر هه‌رکاریک به‌لای پیغه مبه‌ره‌وه گرنک بویه‌سه‌ری به‌رز ده‌کرده‌وه بئو ناسمان ، وه‌نه‌گه‌ر قول بویه‌ته‌وه له پارانه‌وه‌دا ده‌یفرموو: یا حی یا قیوم.

1 - نهم فرموده‌یه "حسنه" (ترمذی ۳۴۷۸) و (ابو داود ۱۴۹۶) و (امام احمد ۴۱۶/۶) گتیراویانه‌ته‌وه.

2 - نهم فرموده‌یه "حسن لغیره" (امام احمد ۱۷۷/۴) و (حاکم ۴۹۸/۱) و (ترمذی ۵۳۹/۵).

3 - نهم فرموده‌یه "حسن" ه (ترمذی) گتیراویته‌ی یه‌وه به‌ژماره‌ی (۳۴۳۶).

هروهه له مه مان سه رچاوهی پيششودا هاتووه له فهرمودهی "انس بن مالك" عليه السلام ده لیت: (اذا كان النبي صلى الله عليه وسلم اذا حربه امر، قال: يا حي يا قيوم برحمتك استغيث) 'واته: نه گه ر کاریک پیغمبره ی سه رقال بگردایه "حزبه" ده یفه رموو: (يا حي يا قيوم برحمتك استغيث) واته: نه ی خودای هه میشه زیندو وراوه ستاو من په نا بۆ ره حمه تت ده به م.

وه ده لیت: له "صحيح الحاكم" دا هاتووه له فهرمودهی "أبى امامه" عليه السلام كه پیغمبر فهرموویه تی صلى الله عليه وسلم: (اسم الله الأعظم في ثلاث سورة القرآن: البقرة، وأل عمران، وطه) ^۱. واته: ناوی مه زنی خودای گه وره له سی سوره تی قورئانی پیروزدا هاتووه: بقره، آل عمران، طه.

قاسم ده لیت: پشکنیم بۆم پوون بووه وه كه ئایه تی (الحي القيوم) ه. وه له (جامع الترمذي) و (صحيح الحاكم) دا هاتووه له فهرمودهی (سعد بن أبى وقاص) عليه السلام كه پیغمبر صلى الله عليه وسلم فهرموویه تی: (دعوة ذي النون، اذا دعا وهو في بطن الحوت: ان لا اله الا انت سبحانك اني كنت من الظالمين: الأنبياء: ۸۷. إنه لم يدع بها مسلم في شيء قط الا استجاب الله له) ^۲. واته: نزاو پارانه وه كه ی "زى النون" واته یونسى پیغمبر "كه له ناو سكى نه ههنگه كه دا پارایه وه فهرمووی: ان لا اله الا انت سبحانك اني كنت من الظالمين... واته: هيچ خوداو په رستراویك نی یه به راست، ته نها تو نه بیته، پاك و بی گه ردی بۆ تو، من یه كيك بووم له سته مكاران. جا هه ر موسولمانيك به م نزایه بیاریته وه خوی گه وره قبولی ده كات و وه لامی ده داته وه.

1 - نه م فهرمودهیه "حسن" ه، (ترمذي: ۳۵۲۴) وه (حاكم - ۵۰۹/۱) گێراویانه ته وه وه (الالبانی) به حسن ی داناوه (التوسل: ص ۳۴).

2 - نه م فهرمودهیه "حسن" ه، (حاكم - ۵۰۵/۱) گێراویه تی یه وه (السلسله الصحيحه/ ۷۴۶).

3 - نه م فهرمودهیه صححه، (ترمذي/ ۳۵۰۵) و (الحاكم: ۳۸۲/۲) و (امام احمد ۱۷۰/۱) و (البيهقي ۳۵۵/۱) ریوایه تیان کردوه.

وهله "مستدرک الحاکم" دا هاتووہ له فہرموودہی (سعد) ﷺ کہ پیغہمبہر ﷺ دہ فہرموویت: (الا اخبرکم بشیء اذا نزل برجل منکم أمر مهم فدعا به یفرج اللہ عنہ؟ دعاء ذی النون) ^۱. واتہ: نایا شتیکتان پی بلیم ئەگەر پیاویک له ئیوہ توشی شتیك هات به وه نزا بکات خوای گہورہ دەرگای لی دہکاتوہ وپزگاری دہکات؟ ئەویش نزای یونسی پیغہمبہرہ.

ههروهها له "صحيح حاکم" دا هاتووہ که هه "سعد" گوئی له پیغہمبہری خودا بووه فہرموویت: (هل أدلکم علی اسم اللہ الأعظم؟ دعاء لیونس. قال رجل: یارسول اللہ، هل کانت یونس خاصة؟ فقال ﷺ: الم تسمع قوله تعالی: فأستجبنا له... الأنبياء: ۸۸... فأیها مسلم دعا بها فی مرضه اربعین مرة فمات فی مرضة ذلك اعطي اجر شهيد، وان بریء بریء معضورا له) ^۲ واتہ: نایا ناوی مەزنی خوای گہورہ تان پی بلیم؟ کہ بریتی یه له نزای یونس. پیاویک ووتی: ئەی پیغہمبہری خودا ئەم نزایه تاییهت نه بووه به حەززه تی یونسه وه؟ پیغہمبہری خودا ﷺ دہ فہرمی: نایا ئەم نایه تهی خوای گہورہت نه بیستووہ که دہ فہرموویت: ئیمه وه لامی ئەومان دایه وه..... هه موسولمانیک له کاتی نه خووشیدا چل جار بیخوینیت جائه گەر بمییت ئەوه پلهی شهیدی هیه، وه ئەگەر چاک بووه ئەوا خوای گہورہ لئی خووش دہییت.

وهله "صحيحین" دا هاتووہ له فہرموودہی "ابن عباس" ﷺ که له کاتی ناخووشی وقهیراندا پیغہمبہری خودا دہیفه رموو: (لا اله الا اللہ العظیم الحلیم، لا اله الا اللہ رب العرش العظیم، لا اله الا اللہ رب السموات السبع ورب الارض ورب العرش الکریم) ^۳. واتہ: هیچ په رستراویک نییه به حق

1 - ئەم فہرموودہیہ صحیح (حاکم) گێراویەتی یەوہ (۵۰۵/۱)

2 - ئەم فہرموودہیہ "حسن" ۵، (حاکم ۵۰۱/۱) بەسەندێکی لاواز گێراویەتی یەوہ، ههروهها (حافظ) له (فتح ۱۵۱/۱) وه بی دەنگ بووه له سهزی.

3 - ئەم فہرموودہیہ صحیحہ، (بخاری ۶۳۴۵) و (مسلم ۲۷۳۰/۸۳). ئەو هوی دہییت: پێویستە ئەم فہرموودە نایابە لە کاتی قهیرانە کاندایا بوتریت.

تهنها الله نه بیټ که مهن و به سؤزه، هیچ په رستراویک نیه به حقه تهنها الله نه بیټ، که خاوهنی عرش- کوشکی مه زنه، هیچ په رستراویک نی به حقه تهنها الله نه بیټ که په روه ردگاری هر حوت ناسمانه کان وه زه وی به و خاوهنی عرشى به رزو مه زنه.

وله "مسند"ی امام أحمد دا هاتووه له فرموده ی (علي بن ابي طالب) رضی الله عنه که فرموده ی: (پیغمبرى خودا فیرى کردوم نه گهر کیشه و قهیرانیک پوی تیکردم بلیم: لا اله الا الله العليم الکريم، سبحان الله تبارک الله رب العرش العظيم، والحمد لله رب العالمين) . واته: هیچ په رستراویک نیه به حقه تهنها الله نه بیټ که همیشه به سؤزه به پریزه، پاک و بیگه ردى بؤ خوی گه وره و تبارک خاوهنی عرشى- کوشکی مهن، سوپاس وستایش بؤ په روه ردگاری جیهان.

وهه روه ها له "مسند" دا هاتووه له فرموده ی (عبدالله بن مسعود)

رضی الله عنه که پیغمبرى خودا صلی الله علیه و آله فرموده ی: (ما اصاب احدا قط هم ولا حزن فقال: "اللهم انى عبدك وابن عبدك ابن امةك، ناصيتي بيدك، ماض في حكمك، عدل في قضاؤك، أسألك اللهم بكل اسم هو لك، سميت به نفسك، او علمته احد من خلقك، او انزلته في كتابك، او استأثرت به في علم الغيب عندك، ان تجعل القرآن العظيم ربيع قلبي، ونور صدري، وجلاء حزني، وذهب همي الا ذهب الله عزوجل همه وحزنه، وابدله مكانه فرحاً" فقبل يا رسول الله، الا نتعلمها؟

وه (طبرى) ده لیت: سه لقی سالح همیشه ده یان خویند، به دوعای کرب- ناسراوه، جائه گهر که سیک بلیت: نه مه یادو زیکره نه ک نزا. نهوا وه لاهه که ی بهم شیوه یه: یه که: بهم یادو زیکره سه رده تای نزاکت ده ست پی بکه، پاشان باسی خواسته که ی خوت بکه.

دووم: وه لامى (سفيان بن عيينه) که ووتى نایا نه تان بیستووه که خوی گه وره له فرموده ی قود سیدا فرموده ی: (من شفع ذکرى، من مسألتي أعطيته افضل ما أعطى المسائلين). واته: هر که سى یادى من سه رقالتى بکات وه نه پهرژینه سه ر نزاو پارانه وه لیم، نهوا من به شى ددهم لهو به شى که به باشترین نزاکه رانی ده به خشم.

1 - نه مه فرموده ی "حسن" ه، (امام احمد ۱/۹۱-۹۴) و (حاکم ۱/۵۰۸) گنبر او یانه ته وه، ووتى راسته له سه ر مدرجى "مسلم".

قال ﷺ: بلى ينبغي لمن سمعها ان يتعلمها ^١. واته: ههركه سيك توشى ناخوشى وخفه تيك هات بليت: خوايه گيان، من بندهى توّم، كورپى بندهى تو و كورپى دايكيكم كه بندهى توّيه، چاره نوسى من بندهستى ميهره بانى توّيه، بريارى توّ به سه رمندا به جى يه، دادپه روهرى توّ له برياره كانتعدا كه به سه رمندا جى به جى وپه واپه، خوايه گيان ليت ده پاريمه وه ونزاده كم به هه ره مو ناوه جوانه كانت كه له خوت ناوه، ياخود فيرى يه كيك له دروست كراوه كانت كردوه، يان له قورنانى پيروزدا ناوت بردوه، ياخود له لاي ميهره بانى خوت په نهانت كردوه. كه قورنانى مه زن وپييز بگه يته به هارى دلّم وپووناكى سنگم وده روونم، وه په وينه روهى خه مه كانم. ئه وا خواى گه وره له ناخوشى وخه مه كى پرگارى ده كات وله بريا خوشى وشادى پى ده به خشيت. ووتيان: ئه ي پيغه مبهرى خودا ﷺ ئايا فيرى نه بين؟ پيغه مبهرى ﷺ فه رموى: به لى پيويسته ههركه سيك بيستى فيرى بييت وله بهرى بكات.

وه "ابن مسعود" ده ليت: هه ر پيغه مبهريك توشى قه يرانك هات بيت راسته وخو په نايان بردوته بهر "سبحان الله" كردن.

(ابن ابى الدنيا) له كتيبى (المجا بين) دا له پله وپايه ي "الدعاو" دا ئه م پووداوه ده گي پي ته وه كه "حسن" هه ره حمه تى خواى لي بيت. ده ليت: پياويك له هاوه لانى پيغه مبهرى خودا ﷺ كه له ئه نصار يه كان بووبه "ابا معلق" ناسرابوو، ئه م پياوه به پاره ي خو ي وكه سانى تر يش بازرگانى ده كرد وشو ينان ده گه را، وه كه سيكى خاوه ن وه رع وخواناس بوو، جاريكيان چه ته ودر يك به چه كه وه ريگه ي لى ده گريت وپيى ده ليت: چيت پييه دايبنى، چونكه ده ت كوژم. ئه ويش ده ليت چيت ده ويت له پاره بييه و چيت داوه له كوشتنم؟ دزه كه ش ووتى پاره م ناويت، مه به ستم كوشتنه ته. بازرگانه كه ش ووتى: ئه گه ره هه ر سووريت ئه وا مؤله تم بده تا چوار پكات نويز بكه م. دزه كه ش ووتى چه ندت ده ويت نويز بكه .

^١ - ئه م فرموده يه "صحيح" هه، (احمد ١/٣٩١-٤٥٢) وه (حاكم ١/٥٠٩) پروانه "السلسله الصحيحه الالبانى - ١٩٩".

بازرگانه کهش دهست نوئیژی گرت وچوار پکات نوئیژی کرد، له دوا
 سوچه دیدا ووتی: (یاودود یاودود، یا ذی العرش المجید، یا فعال لما
 ترید، اسألك بعزک الذی لا یرام، وبمملک الذی لا یضام، وبنورک الذی ملا
 ارکان عرشک. ان تکفی شر هذا اللص، یا مغيث اغثنی، یا مغيث
 اغثنی... ثلاث مرات). واته: نهی به رهم و به سوز نهی خاوهن کوشکی
 مه زن

نهی نهو خوییهی که چیت بویت دهیکهیت، لیبت
 ده پارینه وه به گورهیت که کس پیبت ناگات.

وه بهو مولکت که هیچ کاتیک کهم ناکات و به راورد ناکریت، وه به نورو
 پوناکییت که هه موو گوشه کانی کوشکی مه زنی گرتوته وه که له شه پری نه م
 چه تهیه (دزه) بمپاریزیت، نهی فریاد رهس فریام که وه. نهی فریاد
 رهس فریام که وه (سی جار): لهم کاته دا سوارچاکیک به چه کیکه وه
 ده رکهوت و پوه و چه ته که هات وله پردا لیی داو کوشتی. بازرگانه کهش
 ووتی باوک و دایکم به قوریانت بیبت تو کیتییت نه ویش ووتی: خوی گوره
 منی نارد بو فریاکه و تنی تو.

من فریشته یه کم له فریشته کانی ناسمانی چواره م. له یه کهم نزاو
 پارانه وهت ده رگا کانی ناسمان ده نگه ده نگیان تی کهوت له پارانه وهی
 دووه مت پشئیویه کی له نیو فریشته کاندانا یه وه. وه له پارانه وهی سی یه مدا
 به منیان ووت: نزای به لاداره لی قه و ماوه منیش له خوا پارانه وه که نه رکی
 کوشتنی نهو (دزه) به من بسپیرن.

وه (حسن) ده لیبت: هه رکه سی دهست نوئیژ بگریبت وچوار رکات نوئیژ
 بکات و نه م نزاو پارانه وه یه بکات نهوا خوی گوره وه لامی ده داته وه جا
 چ به لادار بیبت یان بی به لابیبت

¹ - نه م رووداره "ضعیف" ه له سه نه دا. (مجاوی الدعوه. ص ۶۳۶، پروانه (الاصابه ۴-۱۸۲) و
 (اسدالعنابه ۶/۲۹۵).

نهنیه گانی نزاوپارانهوه

زۆر جار هه ندى نزاوپارانهوه ده بينيت كه كه سانتيك پيى پارانه ته وه .جا
خوای گه وره يان به هوى جوړى كي شه و كه سه كه قبولى كردوه .يا خود
پنكه وتى يه كي كه له وكاته كه نزاى تيدا قبول ده بيت .يان خوای گه وره له برى
چا كه يه كه نه و كه سه نه نجامى داوه .نه و نزا يه ي قبول كردوه .نيتر خه لكى
واده زانيت نهنى قبول بونى نه و نزا يه له و ته و وشه كانيدايه كه پيى
پارانه ته وه .نيتر نه و ووتانه به كار ده ينن له نزا كانياندا .

هه روه كو كه سيك له كاتيكي شياودا جوړه ده رمانيك به كار ده ينيت بو
نه خو شيه كه چاره سهرى ده كات دواتر كه سانى تر هه مان جوړى ده رمان
به كار ده ينن بو نه خو شيه كانيان واده زانن چاره سهرى هه موو نه خو شيه كه
ده كات .كه نه مهش خو ي له خو ي دا هه له يه و زور كه س تيايدا به هه له دا
چوونه دوور نيه نه و نزا يه له ته نيشته يان له سه ر گوړى كه سيك دا گيرا
بو بيت نيتر كه سانى نه فام واده زانيت نهنيه كه ده گه پتته وه بو جوړى
نزاو دلپاكي وده روونى كه سه كه و شيوازى نزا كردنه كه ، جانه گه ر له يه كي كه
له ماله گانى خودا بيت باشته لاي خوای گه وره .

چەك بە خاوەنەكەي كەوتوو

نزاوپارانه وه كان نمونه ي چه كن ، وه چه كيش به خاوه نه كه ي كه وتوو ،
نه كه ته نها به چه كه كه . جا هه ركاتي كه چه كه كه باش بيت ، وه هه لگره كه ي
"خاوه نه كه ي" بازو ده ست و مشته ي چاك بيت و به ربه سته نه بيت ، باشته
دوژمن ده پيكيكيت .

جا كام له م سى هوكاره بوونى نه ما ، نه و كاريگه ريه كه متر ده بيتته وه .
واته نه گه ر ووشه گانى نزا كه باش نه بيت و نه و كه سه ي كه ده پارپتته وه دل
وده روون و هوشى يه كه نه خات ، وه پيگري يه كه هه بيت له قبول بوونى نزا كه
، نه و كاريگه رى ناييت .

له نټوان نزاو قهدهردا

ليږهردا پرسياړيکي باو هه يه له نټوان خه لکيدا نه ویش نه وه يه که نه گهر له قهدهردا له سره که سيک شتيک نوسرابيټ، نټير پووده دات جا نټير نزاوکات يان نه يکات. هيچ کاريگري نسي يه. وه هه روه ها به پيچه وان هه ، نه گهر له سهری نه نوسرابيټ نه واپوونادات ، جا نزا بکات يان نا.

پيږيک پيټيان وايه که ناوه پوکي نه م پرسياړه پاسته و وه ده ست به رداری نزاو پارانه وه بوونه ، جا نه م پيږه له گه له نه فامی وگومپراياندا پيچه وان هه ، چونکه نه وان ده ست گرتن به هوکاره کان "الاسباب" په ده که نه وه .

جا نه گهر به يه کيکيان بوتريټ: نه گهر تيږي نوسرابيټ له سهرت که قهدهره ، نه واپووده دات نټير نان بخويټ يان نه يخويټ، وه به پيچه وان هه وه نه گهر مندال بوون قهدهريټ ، نه واپووده دات نه گهر بچينه لای خيڙانه کانمان يان نا، وه به پيچه وان هه . جائيتر پيويستمان به پروسه ی هاوسه رگري وژن هټان نی يه ؟!

نايا هيچ مروفیکی خاوه ن ژير نه مه ده ليټ ؟!

ته نانه ت ناژه له کان وگيانله به ره کانیش نه مانه نالين. که ده زانن به رده وام بوونی ژيان به نده به ده ست گرتن به هوکاره کان هه ، بگره نه و پيږه له ناژه له که مترن.

وه هه نديکی تر ژيري خويان به وه ده رخنه که ده ليټين: نزاو پارانه وه وه سه رقان بوون پيويه له پوي په رسته وه خوي گه وره پاداشتي له سه رده داته وه . به لام هيچ کاريگري يه کی نی يه له سه رپووداوه کان وداواکان جي به جي نابن.

ليږهردا هيچ جياوازيه ک نی يه له نټوان نه م پيږه وه نه وان هه پيشوودا ، هه روه کو بليټ کاريگري نزاو پارانه وه وه ک بوونی نه بيټ وايه .

پيږيکی له مانه ژير تر ده ليټين: نزاو پارانه وه نيشانه وه لکه يه کن که خوي گه وره ته رخانی کردووه بو جي به جي بوونی پيويستيه کان. واته هه رکاتيک خوي گه وره که سانتيکی سه رکه وتوو کرد که نزاو پارانه وه بکه ن،

ئەوا بەلگەي ئەو يە ئەو كارە جى بەجى بوو . ھەر ھەركە كاتىك كە
ھەر يىكى پەشى سارد لەزستاندا دەبىنىت ، بەلگەي باران بارىنە .

وہ ووتیان : وہ ھەر ھەما بەھمان شىوہ بو پەرستىن وپاداشت ، بى
باوہ پى وياخى بوون لەگەل سزا ، ئەمانە نىشانەي پوودانى پاداشت وسزان
بەبى ئەوہى ھۆكارىن . بەھمان شىوہ شان لەگەل شاندىن ، سوتان
لەگەل سوتاندن ، خوین پشتن لەگەل كوشتندا ، واتە ھىچ كام لەمانە
ھۆكارى تەواو نىن ، وەبوونى پەيوەندى نىوانىان تەنھا لەيەكچوونىكى
ئاسايىيە نەك ھۆكارىكى كارىگەر . بەھش پىچەوانەي شەرە وعەقل و
فىترەت ئەوہستەنەوہ ، بگرہ پىرى عاقل و داناکان بەم پىرہ پىدەكەنن .

پاستى يەكەي : (كەپىرى سى يەم ھەيە كە پرسىار كە باسى
نەكردوہ) كە پىيان وايە ھەر شتىك كەلە قەدەردا نوسرابىت ، بەندە
بەھۆكارەكانى يەوہ ، وەنزاوپارنەوہش يەكەكە لەھۆكارەكان .
جاھەركاتىك بەندە دەستى گەرت بەھۆكارەكانەوہ ئەوا
ئەوقەدەرە پوودەدات ، وەبەپىچەوانەوہبەنەبوونى ھۆكارەكان قەدەرەكە
پوونادات .

وہەر ئەم واتايە دەگەيەنىت كەھۆكارى تىرى نان خواردنە وھۆكارى
مندال بوون ئن ھىتانەو چوونە لاي خىزانەكەتە . وەھۆكارى دوورىنەوہ
چاندنە ، وەھۆكارى چوونە بەھەشت كەردارى چاكەيە ، وەھۆكارى چوونە
دۆزەخ كارى خراپەيە . وەئەم پىرہ پاستىن پىپن .

نزاوپارنەوہ لەبەھىزترىن ھۆكارەكانى قەزاوقەدەرە

بەم شىوہ نزاوپارنەوہ لە بەھىزترىن ھۆكارەكانن ، جاھەگەر قەدەرى
كەسىك بەندىت بەنزاوپارنەوہ ، كەواتە نابى بوترىت نزاوپارنەوہ بى
سوودە . ھەر ھەركە چۆن نەشیاوہ بوترىت خواردن و خواردنەوہ سەر جەم
كارو كەردارەكان بى سوودن . وەھىچ ھۆكارىك بەئەندازەي نزاوپارنەوہ سود
بەخش و كارىگەر نىن بو بەدەست ھىتانى خواست و مەبەستەكان ،
ھەر بۆيە دەبىنىن پىرى ھاوہ لائى پىغەمبەر ﷺ كەلە ھەموو كەسىك زىاتر

شاره زاترو خواناس تر بوون، که به رده وام ده ستیان به نزاوپارانسه وه ده گرت
مه رجه کانیان به جی ده هیتنا.

وه خلیفه عومری کوری خه تاب ﷺ به نزاوپارانسه وه زال ده بوو
به سر دوزمنه کانیدا. که هه میسه به هاوه لانی ده ووت: "ئیوه به زوریتان
سه رناکون، به لکو ئیسه وه له ناسمانسه وه سه رده که ون". وه هه روه ها
ده یفه رموو: "من خه می قبول بوون وه وه لامدانه وه ی نزاکانم نی یه، به لکو
خه می نزاکردمه، چونکه گه به کول نزا بکریت، نه وا وه لامدانه وه که ی
له گه ل خویدایه".

جا نه وه خودایه ی که نزای به خشویه، مه به سستی وه لامدانه وه بووه
هه ربویه ده فه رمیت: (وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ
إِذَا دَعَانِ... بقرة: ۱۸۶) واته: "نه ی پیغه مبه ر نه گه ر به نده کانم پرسیارت
لی بکه ن ده ربارهم، نه وا من نزیکم لیئانه وه، به هاناو هاوارو نزیانسه وه دیم،
هه رکاتی لیم پپارینه وه ونزاکه ن".

وه له سنن ابن ماجه دا هاتوو له فه رموو ده ی (ابی هریره) رضی الله عنه که
پیغه مبه ر ﷺ فه رموو یه تی: (من لو يسأل الله يغضب الله عليه) واته:
هه رکه سیک نزانه کات وله خوا نه پپارینه وه خوی گوره لیی توپه ده بیت.

نه مه نه وه ده گه یه نیت که په زامه ندی خوی گوره که هه مووی خوشی
ویه خته وه ری یه، له نزاکردن وپارانسه وه لیی، وه هه روه ها توپه بوونی
خوی گوره لییمان که هه مووی به لاونه هامه تی یه له ده ست به رداربوونه
له نزاوپارانسه وه.

امام أحمد له کتیبی (الزهد) دا نه م "اثره" ده گپزینه وه که: (أنا الله، لا
اله أنا، اذا رضيت باركت، وليس لبركتي منتهى. واذا غضب لعنت،
ولعنتي تبلغ السابع من الولد) واته: من (الله) م، هیچ په رستراویک
به راست نی یه ته نها من نه بیت، جا نه گه ر له هه رکه سیک پازی بجم نه وا پیت
ویه رکه کت به سه ریدا ده رپزینم، وه پیت و به رکه تی من کزایی

^۱ - نه م فه رموو ده یه "حسن" ه، پیشتر ناماژه مانم بی کردوو.

نایب، و ده گهر تورپه بم نه فرته ده کم ، و نه فرته من تا حوت نه وه
وه چه ده گات.

وه هروه ها سرجه م عه قلّ و نه قلّ و فیرته و نه زمونه کانی نه ته وه وه
میلله تان به جیاوازی زمان و پرنگ و شوینیش نه وه ده سه لمینن که نزدیک
بوونه وه له خوای گه وره مایه ی خیر و چاکه و چاکه خوازی یه وه باشترین
هؤکاره له م بواره دا. وه به پیچه وانه شه وه دوورکه و تنه وه له خوای گه وره
مایه ی سرجه م نه هامه تی و شه پرخوازی یه .

وه هیچ هؤکاریک نه بوته مایه ی خویش گوزهرانی بؤکه سه کان
به نه ندازه ی ملکه چ کردن و به ندایه تی کردن و نزدیک بوونه وه له خوای گه وره
، وه چاکه کردن له گه لّ دروست کراوه کانیدا. جا خوای گه وره به ده ست
هینانی سرجه م خیری دویا و قیامت و شه پی دویا و قیامت
به ستوته وه به کاره کانمانه وه. وه کاری به ستوته وه به هؤکاره کانه وه. وه له
قورئاندا له ه زاره ها شویندا نه م پاستیه دوویات ده کاته وه که سزاو پاداشت
به نده به جوری کاره کانه وه. هه روه که ده فه رمویت: (فَلَمَّا عَتَوْا عَنْ مَا نُهُوا
عَنَّهُ قُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ.. الاعراف: ۱۶۶) واته: جا کاتیک که هه ر
سه رکیشی یه کیان کرد له وه ی که قه ده غه کراو بوو لییان ، نیمه ش پیمان
ووتن: بینه کۆمه له مه یمونیک ی سوک و پیرسوا و دوور له په حمی خوا.
وه ده فه رمویت: (فلما اسفونا انتقمنا منهم... زخرف: ۵۵) واته: جا کاتیک
نیمه یان توورپه کرد و پقی نیمه یان هه ستاند، نیمه ش تو له مان لی سه ندن.

وه ده فه رمویت: (وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا جَزَاءً بِمَا
كَسَبَا... مائده: ۳۸) واته: دزی "نیر" و دزی "می" واته له پیاوژندا،
دهسته کانیان پیرنه وه وه ک سزایه ک به وه ی نه نجامیان داوه. وه هروه ها
ده فه رمویت: (إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَاتِنِينَ
وَالْقَاتِنَاتِ وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ وَالْخَاشِعِينَ
وَالْخَاشِعَاتِ وَالْمُتَّصِدِّقِينَ وَالْمُتَّصِدِّقَاتِ وَالصَّائِمِينَ وَالصَّائِمَاتِ وَالْحَافِظِينَ
فُرُوجَهُمْ وَالْحَافِظَاتِ وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً
وَأَجْرًا عَظِيمًا... احزاب: ۳۵) واته: به پاستی نافرته تان و پیاوان له
موسولمانان و باوه پرداران و ملکه چه کان و پاستگویان و نارامگره کان له خوا

ترساوه‌کان وه به‌خشنده‌کان و پوژوو گران و داوین پاکان، وه‌نه‌وانه‌ی که یادی خواده‌کهن، نه‌وا به‌خشین و لیبورده‌ی و پاداشتی زورمه‌زن و بی‌سنووریان له‌لایه‌ن خوای گه‌وره‌وه بۆ ناماده‌کراوه .

وه‌له‌م جۆره زۆره‌یه و نه‌وه‌نده به‌سه .

وه‌ه‌ندی جاریش له‌سه‌رشپۆازی مه‌رج و پاداشت به‌نده ، هه‌روه‌کو خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: (إِنَّ تَقْوَا اللّٰهَ يَجْعَلْ لَّكُمْ فُرْقَانًا وَيُكْفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ... الأنفال: ۲۹) واته: نه‌ی باوه‌پداران. نه‌گه‌ر له‌خوا بترسن و پاریزگاری بکه‌ن نه‌وا خوا به‌رچاو پۆشنی به‌کی ته‌واتان بۆ فه‌راهه‌م ده‌هینیت. وه‌ه‌له‌و گونا‌هه‌کانتانیش داده‌پۆشیت و لیتان خو‌ش ده‌بی‌ت.

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: (فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَإِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ... توبة: ۱۱) واته: جا نه‌گه‌ر ته‌وبه بکه‌ن و په‌شیمانی ده‌ربین و نوێژه‌کانتان نه‌نجام بده‌ن و زه‌کات له‌مال و سامانتان ده‌ریکه‌ن ، نه‌وا برای ئایینی ئیوه‌ن. وه‌هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: (وَأَلِّمُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْنَهُمْ مَّاءً غَدَقًا... الجن: ۱۶) واته: نه‌گه‌ر نه‌و خه‌لکه‌ ریگه‌ی راست و ئیسلامه‌تی بگرنه‌ به‌ر ، ئیمه‌ بارانی به‌پیت و به‌ره‌که‌تیا‌ن به‌سه‌رتاندا ده‌بارین. وه‌ده‌بین هه‌ندی‌ک جاریش به‌پیتی (لامی‌تعلیل) دیت.

هه‌روه‌کو ده‌فه‌رمویت: (لِيَذَّبُوا آيَاتِهِ وَلِيَتَذَكَّرَ أُولُو الْأَلْبَابِ... ص: ۲۹) واته: بۆ نه‌وه‌ی ئایه‌ته‌کانی لیک بده‌نه‌وه و بیری لی بکه‌نه‌وه و بۆنه‌وه‌ی خاوه‌ن بیروه‌وشه‌کان په‌ند و نامۆزگاری وه‌ریگرن و تیبفکرن. وه‌هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: (لَتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا... البقرة: ۱۴۳) واته: تاوه‌کو ئیوه‌ بینه‌ شاهید به‌سه‌ر خه‌لکی به‌وه و ده‌پێغه‌مبه‌ریش شاهیده به‌سه‌ر ئیوه‌وه .

وه‌ه‌ندی جاریش ئامرازی (کی) دیت که‌نه‌ویش‌ت بۆ (تعلیل) ه، هه‌روه‌کو ده‌فه‌رمویت: (کي لا يكون دولة بين الأغنياء منكم... الحشر: ۷۰) واته: بۆنه‌وه‌ی نه‌و سامانه‌ ته‌نها له‌نیوان ده‌وله‌مه‌نده‌کانی ئیوه‌دا نه‌بی‌ت.

وه‌ه‌ندی جاریش به‌ئامرازی (باء سببی) واته هۆکاری دیت که‌ده‌فه‌رمویت: (ذلك بما قدمت أیدیکم... آل عمران: ۱۸۲) واته نه‌و سزایه

لهٗ نجامى دەست پيشخەرى خۆتادايە. وەھەرودھا دەفەرموئيت: (عما كنم تعلمون... مائدة: ۱۰۵) واتە: بەوھى كە ئىوھ دەتان كرد.

ھەرودھا دەفەرموئيت: (عما كنتم تكسبون: يونس: ۱۵۲) واتە: بەوھى كە ئىوھ دەستان دەكەوت.

(ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ: آل عمران: ۱۱۲) واتە لەبەرئەوھى

ئەمانە ھەميشە ئايەتەكانى خويان بەدرو دەخستەوھ. وەھەندى جارىش

تەواوكەرى بەياريدە دەھيئيت كە دەفەرموئيت: (فَرَجَلٌ وَأَمْرٌ أَتَى مِمَّن تَرْضَوْنَ مِنَ الشُّهَدَاءِ أَنْ تَضِلَّ إِحْدَاهُمَا فَتُذَكَّرَ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَى... البقرة: ۲۸۲) واتە:

پياويك دوو ئافرەت لەوكەسانەى كە شايەتى دانيان پەسەندە لەلاتان، كە

يەككە لەو دووئافرەتە لەبىرى كرد ئەوھى تريان لەيادى دەھيئيت.

و دەفەرموئيت: (أَنْ تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ... اعراف: ۱۷۲) واتە: نەك لەپوژى قيامەتدا بلين ئيمە بى ئاگا بووين لەم

پاستيانە. و دەفەرموئيت: (أَنْ تَقُولُوا إِنَّمَا أَنْزَلَ الْكِتَابَ عَلَى طَائِفَتَيْنِ مِنَ قَبْلِنَا... الأنعام: ۱۵۶) واتە: نەك بلين: بەپاستى كتيبي ئاسمانى بۆ دوو

دەستەى "گاوردوچولەكە" پيش ئيمە دابەزىنراوھ.

وھەندى جارى تريس بە (ف) ى ھۆكارى (سببىه) دەھيئيت

كە دەفەرموئيت: (فَكَذَّبُوهُ فَعَقَرُوهَا فَذَمَّتْ عَلَيْهِمْ رَبُّهُم بِذَنبِهِمْ فَسَوَّاهَا... الشمس: ۱۴) واتە: باوھەريان پى نەكردو بەدرويان خستەوھ

وحوشترەكەيان سەرىپى، خوای گەورە لەتۆلەيدا ولاتيانى كاول كرد

ولەگەل زەويدا تەختى كرد، كە دەفەرموئيت: (فَعَصَوْا رَسُولَ رَبِّهِمْ فَأَخَذَهُمْ أَخْذَةً رَابِيَةً... حاقة: ۱۰) واتە: سەرىپىجى وسەركەشبيان نواند بەرامبەر

پيغەمبەرەكەيان ئەوا خوای گەورە تۆلەى لى سەندنەوھ بەگرتنىكى

سەخت. و دەفەرموئيت: (فَكَذَّبُوهُمَا فَكَانُوا مِنَ الْمُهْلَكِينَ... المؤمنون: ۴۸) واتە: ھەردووکیانيان بەدرو دەخستەوھ بەم شىئوھە بوونە كەسانىك

لەتياچووھەكان.

وھەندى جارىش ئامرازى (لما) دەھيئيت كە دەست نيشانە بۆ

سزايەك. وەك دەفەرموئيت: (فَلَمَّا آسَفُونَا انْتَقَمْنَا مِنْهُمْ... زحرف: ۵۵)

نەخۆش و چارەسەر

﴿ ٤٦ ﴾

كە ابن القيم الجوزى.....

واته: جا کاتيڪ ٿيڻه پڙي توڙه ڪردو پڙي ٿيڻه پڙي هه ستانڊ توڙه مان لئ
سه نڌنوه.

وهه نڌي جاريش (بان) دهه ٿيڻيٽ كه دهه فرمويٽ: (انهم كانوا
يسارعون في الخيرات... انبياء: ٩٠) واته: ٺه وان به پراستي له ڪاري خيردا
پيش برڪييان ده ڪرد. وهه دهه فرمويٽ دڙي ٺه م پيڙه: (انهم كانوا قوم سوء
فاغرفنا هم اجمعين... انبياء: ٧٧) واته: ٺه وان پيڙو نه ته وهه يه ڪي خرابه ڪار
بيون بويه ٿيڻه ش هه رهه موويانمان نوقمي ٺاو ڪرد وخنڪان.

وهه نڌي جاريش ٺامرازي (لولا) به ڪاردهه ٿيڻيٽ كه ڪاري پيڪه وهه گري
داني داهاتوهه كه دهه فرمويٽ: (فَلَوْلَا أَنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُسَبِّحِينَ * لَلْبِثِ فِي بَطْنِهِ
إِلَى يَوْمٍ يُعْتَدُونَ... صافات: ١٤٣-١٤٤) واته: ٺه گه پيڙه مبهه ر يونس
له وڪه سانه نه بويه كه هه ميهه يادي خواو سبحان الله ي ده ڪرد. ٺه وا
تارپوڙي زيندوويونوهه ده بويه له ناو سڪي نه هه نڱه كه بويه.

وهه نڌي جاريش ٺامرازي (لو) به ڪاردهه ٿيڻيٽ كه نيه شانهي مه رجه،
كه دهه فرمويٽ: (وَلَوْ أَنَّهُمْ فَعَلُوا مَا يُوعَظُونَ بِهِ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ... نساء: ٦٦)
واته: جا ٺه گه ٺه وان به پراستي به گوڙهه ٺاموڙگاري وهه رماني ٿيڻه
رفتاريان بگردايه، ٺه وا چاڪتر بوو بويان.

وهه تيڪرا قورناني پيروڙ زور راشڪاوانه هه ره له سهه رتاوهه تاڪوٽايي ڪاري
چاڪه و خير وشه پ وحوڪم بونه وهه ريه ڪان ده به سهه ٿيڻه وهه به هوڪا ره ڪانيه وهه
"الأسباب"، به لڪو پيڪه ستني ٺه ڪامي دونيواو قيامت وهه رڙه وهه نڌي
وگه نڌه لئ يه ڪان ده به سهه ٿيڻه وهه به هوڪارو ڪاره ڪانه وهه.

جا هه ركه سيڪ به فراواني له م بابه ته تي بگات ٺه وا سوو دهه نڌيه ڪي زور
دهه ٻيٽ. وهه هيچ کاتيڪ به نه فامي ونه زاني وبئ دهه سهه لائي يه وهه پشت
ناڪاته وهه له قه دهه ر، پشت به ستني به قه دهه ر بي دهه سهه لائي ٻيٽ، وهه بي
دهه سهه لائيش پشت به ستن ٻيٽ به قه دهه ر. به لڪو تيگه يه شتوي زير ٺه وهه
كه سهه يه كه قه دهه ر به قه دهه ر وهه لام دهه داته وهه وهه به قه دهه ر پال به قه دهه ر وهه
دهه نيٽ وهه به قه دهه ر به رهنگاري قه دهه ر دهه ٻيٽه وهه، چونڪه مروڙ ناتوانيٽ
بي ٺه مانه بڙيٽ، چونڪه برسيتي وتونيٽي سهه رماو جوڙهه ڪاني مه ترسي و
وريابي هه مووي له قه دهه ر وهه.

و دهه میسه بوونه و هره کان له مه و لی ئه وه دان که قه دهر به قه دهر پال
 پشته وه بنین. به م شیوه یه ئه گهر که سیک خوی گه وره سه رکه و تووی
 بکات، ئه و قه دهری سزاو تو له ی قیامت به قه دهری توبه و باوه پ و کرداری
 باش پال پتوه ده نیت. جا هیچ کاتیک خوی تاک و ته نها که خاوه نی
 هه ردوو دنیا به کارو حیکمه ته کانی پیچه وانه و پوچه ل که ره وه ی به کتری
 ناوه ستیتته وه.

جا ئه م بابه ته له شکومه ندرتین بابه ته کانه به مه رجی که سیک نرخی
 بزانیته و پره چاوی بکات. وه ته نها خودا پشت و په نایه .

به خته وه ری مروؤ له ناسینی هوکاره کانی چاکه و خراپه دایه

به لام له هه مان کاتدا پیویستمان به دوو کاری تر هه یه که به خته وه ری
 فه راهه م ده هیئتیت. ئه ویش:

یه که م: به ورده کاری هوکاره کانی چاکه و خراپه بزانیته، وه به رچاو
 پروونی هه بیته له وه ی که له پیش چاویدا پروو ده دات و له خوی و کهسانی
 تریش وه ئه وانه ی که ده یان بیستیت له کۆن و نویدا.

وه باشترین پیناسه ییش بو ئه م مه به سته تو یژینه وه و وردبوونه وه یه
 له قورئانی پیروژه که به فراوانی باس له هوکاره کانی چاکه و خراپه ده کات.
 پاشان (سونهت) ه که ها وه لی قورئانی پیروژه، وه به به شسی دووه می
 وه حی "نیگا" ناوده بریت. جا هه رکه سیک له م دووسه رچاوه یه بکات
 سه رکه و توو ده بیته ، چونکه هه ردووکیان "قورئان و سونهت" سه رجه م
 پیگاگان وهوکاره کانی چاکه و خراپه ی خستوته پرووچ له باسی میژوو
 پیشینه کانمان له نه ته وه کانی تر، وه ئه وه نده ی باسیش که داها تووه کان
 و نایه تی زانستی ده خاته پروو که زیاتر باوه رمان پته و ده بیته، که قورئان
 و سونهت و پیغه مبه ریش صلی الله علیه و آله راست و دروستن دوور له گومانن.

وه خوی گه وره ش به لینه کانی خوی به جی ده هیئتیت، جا میژوو
 شی کردنه وه ی پروو داوه کانه که خواو پیغه مبه ره که ی چه نده به پروونی
 ئامازه یان بو هوکاره کان و چاکه و خراپه کردوه.

بهخته وهری له وه دایه که خۆت بهه له دا نه بهیت

دووهم: پێویسته مرۆڤ زۆر وریا بهیت له وهی که خۆی ههڵ نه خه له تینیت و خۆی به ههله دا نه بهات، که نه مه له گرن گرتین هۆکاره کانه. مرۆڤ خۆی باش ده زانیت که تاوانکاری و یاخی بسوون و خۆ له گیلی دان یه کیکه له هۆکاره زیان به خشه کان و مه ترسی ده خاته سهردونیا و قیامهتی، نه مه له لای هه موو که سیک پوون و ئاشکرایه. به لام خۆ خه له تانندن و خۆ گیل کردن هه رجاره ی به شتیک، وه ک پشت به ستن به لئ بورده یی ولی خۆش بوونی خوای گه وره جاریک، وه جاریک تر به وهی ماوه یه کی تر سالیکی تر تۆبه ده که م و ده گه پیمه وه، یا خود بیانوو گرتن که هه رچی به سه ردیت له سه ری نوسراوه له قه ده ردا. ئیتر ئه م ده سه لاتی نی یه وه یان به نه نجامدانی هه ندی کاری خیر له چه شنێ "مندوب" سونه تدایه. یان به بیانوی خۆ سه رقāl کردن به زانسته وه یان چا ولی کردنی له هه ندی پیشه نگێ له خۆ که وره تر و... هتد.

ئه مانه هه ره موویان بریتین له خۆ هه لئه تانندن.

جیاوازی له نیوان تهبه ی راسته قینه و "النصح" تهبه ی زا ره کی

زۆریک له خه لکی وا گو مان ده بن که هه رچی به کیت له تاوان و تاوانکاری به ته نها ووتنی ووشه ی "استغفر الله" هه ره مووی ده سه رپه ته وه و خودا لئی خۆش ده بییت. یه کیک له وکه سانه ی که خۆی به شاره زا ده زانیت له "فقه" پیی ووتم: من هه رچی به کم له تاوان ده یکه م، دواتر سه د جا "سبحان الله و بحمده" ده لیم، ئیتر هه ره مووی ده سه رپه ته وه. هه ره کو پینغه مبه ری ئازیز ﷺ مرۆده ی داوه که ده فه رمیت: (من قال في يوم "سبحان الله و بحمده" مائة مرة" حطت عنه خطايا و لو كانت مثل زبد البحر) ¹ واته: هه رکه سیک پۆژی سه د جار بلیت "سبحان الله و بحمده" ئه وا تاوانه کانی له سه ر ده سه رپه ته وه ئه گه ر چی به قه د که فی سه ر ده ریا تاوانی هه بییت.

¹ - نه م فه رمووده یه "صحیح" 5، (بخاری 6405) و (مسلم 2196) گنر ایانه ته وه.

وہیہ کیکی تر لەخەلکی شاری مەککە پێی ووت: ھەرکە سێک لە ئیمە
گەر ھەرتاوانیک بکات ، دواتر خۆی بشۆریت و بۆ ماوەی ھەفتە یەک
"طواف" بکات بە دەوری کەعبەدا ئیتر تاوانەکی دەسپریتەوہ .

وہکە سێکی تر پێی ووت: ئەوہتا فەرموودە یەکی راست و دروست
لە پینغە مەبری خودا ﷺ دەگێرێنەوہ کە فەرمویت: (أذنب عبد ذنبا فقال:
أي ربي أصبت ذنبا فأغفر لي فغفر له، ثم مكث ما شاء الله، ثم أذنب ذنبا
آخر، فقال: أي ربي أصبت ذنبا فأغفر لي، فقال الله عز وجل: علم
عبدي أن له ربا يغفر الذنوب ويأخذ به، قد غفرت لعبدي، فليصنع
ما شاء) واتە: بەندە یەکم تاوانیکی ئەنجام دا ، دواتر ووتی: ئەی خۆایە
گیان توشی تاوانیک بووم لیم خۆشەبە . لێی خۆش بووم . پاشان
بۆ ماوە یەکی تر ما یەوہ ، دواتر جارێکی تر تاوانیکی ئەنجامدا . ووتی: ئەی
خۆایە گیان توشی تاوانیک بووم ، لیم خۆش بە . خۆای گەورە فەرمووی:
بەندە کەم دەزانیت کە خۆایەکی ھەیە خاوەنی لیبوردە یەو لێی خۆش
دەبیت . بۆیە لە بەندە کەم خۆش بووم چی دەکات بایبکات .

ھەربۆیە منیش بەو پەڕی دلتیایی یەوہ دەزانم کە خۆدایەکم ھەیە
لە تاوانەکان خۆش دەبیت لیمان دەبوریت .

جا لە پاستیدا ئەم پێرە لەخەلکی خۆیان ھەلواسیوہ بەم دەق
وتیکستانەوہ و وەپنشت ئەستور بوونە پێوہی . و ھەر کاتی ک گلی
و پەخنەیان ئاراستە کەیت سەبارەت بە تاوانیک کە ئەنجامیان دابیت ،
پاستە و خۆ ئەم فەرموودانەت بۆ دەھیننەوہ دەربارە ی لێ بوردە یی
و بەخشنە یی خۆای گەورە ، بە پشت بەستن بەم دەقە تاکاریانە "الرجاء" .

جۆرەکانی تیگە یشتنی ھەلە بۆ ئەم دەقانە لە لایەن خراپە کارانەوہ

تیگە یشتنی خەلکە نەفام لەم بارە یەوہ شستی سە یروسە مەرەیان ھەیە:
وہک ووتە ی ھەر یە کە یان کە دە لیت:

کثر ما أستطعت من الخطايا اذا كان القدوم علي كريم

١ - ئەم فەرموودە یە "صحیح" ە ، (مسلم ٢٧٥٨) و (بخاری ٧٥٠٧) گێڕایانەتەوہ .

واته: چیت پیّ ده کړیت له تاوانکاری نه نجای بده مادام نه و که سهی
 که بولای ده چیت به خشنده به وهیه کیکي تر ده لیت: پاک بوون له تاوان
 نه فامی به سه بارهت به فراوانی به خشنده بی ولیّ بورده بی خوی گوره.
 وه که سیکی تر ده لیت: ده ست هه لگرتن له تاوان و تاوان نه کردن بی
 شه رمی وبیّ نه ده بی به سه بارهت به لیّ بورده بی خوی گوره و بچوک
 ته ماشا کړد نیتی.

وه "محمد بن حزم" ده لیت: هه ندیکم له وکه سانهم بینیوه له کاتی نزاو
 پارانه وهدا ووتوویه تی: خودایه من پشتت پیّ ده به ستم له "عصمه" واته
 بیّ تاوانی وپاکي وبیّ گوناهی.

وه هه ندیکي تر له وپیږه له خویایی بووه خویان هه لده واسن به بابته تی
 "جبر" وده لیت: هرچی مروّفه هیه هیچی به ده ست نی به وژدده ست
 وناچار کراوه که هه موو شتیک بکات له تاوانکاری ویاخی بوون، چونکه
 شته کان هه ره مووی به ده ستی خوی گوره.

وه هه ندیکي تر له وپیږه به بابته تی "ارجاء" سه رله خویان ده شیوینن
 وده لیت: باوهر "ایمان" ته نها په یوه سته به دلّ وه که له دلّ وه خودا
 به راست بزانیته، نیت کرده وه کانی مروّفه په یوه ندی به باوهر وه نی به.
 وه باوهر پی خرابترین مروّفیش وه که باوهر پی فریشته کان "جبریل
 ومیکائیل" وایه.

وه که سانیکي تر له م پیږه خویان به وه دلّ خوش ده کهن که (هه ژاران
 وپیاوچا که کان وخواناسانیان) خوش ده ویت وه همیشه سه ردانی
 گوره کانیان ده کهن ولییان ده پارینه وه و ته وه سولیان پیّ ده کهن
 داواده کهن له وان که هاوکاریان بکهن تا خوا لییان خوش بیت وداوای
 شیفای لیّ ده کهن...

وه هه ندیکي تریان پشت به باو باپیریان ده به ستن که نه وان له لای خوی
 گوره پیگه و پله وپایه یه کی گوره یان هیه و فریای وه چه کانیان ده که ون،
 نمونه ی نه مانه ش زوون، له وانه پادشا کان کاتیک یه کیک له وه چه کانیان
 ده که ویته کاریکی ناره واه، نه وان به سوود وه رگرتن له پله وپایه یان فریایی
 ده که ون له دنیا دا.

وہہندیکی ترپشت بہوہ دہبہستن کہخوای گہورہ لئی بوردہیہ ،
 وہسزادانی بہندہکانی ہیچ لہمولک ودهولہمندی زیاد ناکات ،
 ولیبوردہیی ولی خوش بوونیش ہیچ لہ دہولہمندی ومولکی نہو کہم
 ناکات . جائہگہریہکیک لہ نیو مالہکہیدا دہریاہک ناوی سازگار پئی بکات ،
 وہکہسیکی ہہژارو تینوو بؤ چوڑی ئاو بیتہ بہردہرگای ئایا پیگری
 دہکات کہ چوڑی ئاو لہودہریاہی بداتی؟! بی گومان خوای گہورہ نؤر
 لہوہ دہولہمہند تر وفراواترو بہخشنده ترہ . ہہر بؤیہ نیمہی ہہژار
 پیویستمان بہچوڑی لئی بوردہیی بہخشندهیی خواہیہ . وہخوای گہورہ
 لہہموو کہسیک بہخشنده ترہ .

وہہیانہ پشت دہبہستیت بہخراپ تیگہیشتن لہدہقہکانی قورئان
 وسونہ . وہکو پشت بہستنی ہہندیک بہنایہتی: (وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ
 فَتَرْضَى...الضحى: ۵) واتہ: خوای گہورہ نہوہندہت پئی دہبہخشیت
 کہپازیت دہکات..... "جا من پازی نابم بہوہی کہ بم خاتہ دؤزہخوہ" نہم
 لیکنانہوہیہ لہ لوتکہی نہفامیدایہ بہرامبہر بہم نایہتہ . بی ئہدہبی بی
 نہنجام دانہ ، چونکہ بی گومان خوای گہورہ پیسی خوشہوپازی یہ
 بہسزادانی تاوانکاران وستہمکاران کہسوورن لہسہر تاوانکاری . بی گومان
 پیغہمبہریش ﷺ بہم کارہی خودا پازیہ .

وہہروہہا وہکو پشت بہستنی کہسانیک بہنایہتی: (إن الله يغفر
 الذنوب جميعاً.... زمر: ۵۳) واتہ: خوای گہورہ لہہموو تاوانہکان
 دہبوریت وخوش دہبیت..... کہنہم تیگہیشتنہش لہ ناپرہواترین جوڑی
 تی گہیشتنہ بؤ نہم نایہتہ پیروژہ ، چونکہ ہاوبہشی پیداکردنیش
 واتہ "شیرک" یس دہگریتہوہ نہم نایہتہ؟ کہچلہوپوپہی سہرجہم
 تاوانہکانہ؟ وہہیچ کہسیکیش گومانی نی یہ کہنہم نایہتہ دہرحق
 بہتؤبہکاران دابہزیوہ . کہلہموو تاوانہکانی پیشووتریان خوش دہبیت
 جائہگہر نہم نایہتہ دہرحقی تؤبہکاران نہبویہ ، بؤہموو پیڑیک بیت ،
 نہوکاتہ ہیچ واتایہک بؤ بہلینہکانی خوای گہورہ نہدہمایہوہ کہباس
 لہسزای دؤزہخ دہکات بؤ بی باوہر وموشریک وتاوانکاران ، وہہروہہا

فهرموده‌ی دهره‌ینسانی پی‌رِیک له‌دۆزه‌خی یه‌کان که‌یه‌کتابه‌رستن
به‌شه‌فاعه‌تی پی‌غه‌مبه‌ر صَلَّى بۆ به‌ه‌شت.

که‌ئه‌مه‌کال فام و بی‌رته‌سکی ئه‌وکه‌سانه‌ده‌سه‌لمینیت ، چونکه
ئه‌وه‌تا خوای گه‌وره‌له‌و نایه‌ته‌دا به‌گشتی باس ده‌کات ، به‌لام
له‌سوره‌تی "النساء" ئه‌م بایه‌ته‌تاییه‌ت ده‌کاته‌وه‌ده‌فه‌رمیت: (إِنَّ اللَّهَ لَا
يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ... النساء: ۴۸) واته‌خودا
له‌که‌سانیک خۆش نابیت که‌هاوبه‌شی بۆ بپیار ده‌ده‌ن، جگه‌له‌مه
له‌ه‌موو شتیکی تر خۆش ده‌بیت.

ئه‌گر خوای گه‌وره‌مه‌به‌ستی تۆبه‌کاران نه‌بوايه‌، جیاوازی نه‌ده‌کرد
له‌نیوان تاوانه‌کانی "شیرک و شتی‌تریش" مادام له‌پاربدوادا کردوویه‌تی و
ئیستا ته‌ویه‌ی کردووه‌و نایان کاته‌وه‌. وه‌ه‌روه‌کو گو‌مپراکان وه‌ه‌ندی
له‌نه‌فامان به‌نایه‌تی: (يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ مَا غَرَّبَكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ... الانفطار: ۶)
واته‌: ئه‌ی مرۆف تۆ چی وای لی کردوویت که‌سه‌رکه‌ش بیت به‌رامبه‌ر
په‌روه‌ردگاری میه‌ره‌بان و به‌پیزت.

وه‌ه‌روه‌ها ووته‌ی هه‌ندی له‌گو‌مپرایان سه‌باره‌ت به‌نایه‌تی: (لَا يَصْلَاهَا
إِلَّا الْأَشْقَى * الَّذِي كَذَّبَ وَتَوَلَّى... الليل: ۱۵-۱۶) واته‌: ناچیته‌ناو
ئاگره‌وه‌، مه‌گر که‌سانی درنده‌و ناپوخت وخوانه‌ناس نه‌بیت. ئه‌وه‌ی
به‌نامه‌ی خودای به‌ناپاست ده‌زانی وپشتی تی ده‌کرد. وه‌نایه‌تی: (اعدت
للكافرين... البقرة: ۲۴) واته‌: بۆ کافره‌کان ئاماده‌کراوه‌به‌لام نایه‌تی:
(اعدت للکافرين... البقرة: ۲۴) که‌باس له‌دۆزه‌خ ده‌کات، به‌ه‌مان
شیوه‌ش فه‌رموویه‌تی بۆ به‌ه‌شتیش: (اعدت للمتقين... آل عمران: ۱۳۳)
واته‌: ئاماده‌کراوه‌بۆ له‌خواترسان.

جا که‌ده‌فه‌رمیت بۆ کافران ئاماده‌کراوه‌خۆ ریگری له‌وه‌ش ناکات
که‌سته‌مکارو فاسقه‌کان بچنه‌دۆزه‌خه‌وه‌. هه‌روه‌کو چون ئاماده‌کردنی
به‌ه‌شت بۆ له‌خواترسان مانای ئه‌وه‌نی یه‌چیتر ئه‌وانه‌ی تۆزقائیک
باوه‌ریان هه‌بووه‌نه‌چنه‌به‌ه‌شته‌وه‌.

ههروهه ها هه نديكي تر به پۆژووگرتني پۆژانسي "عاشوراو عهرفه" ته نانه ته هه يانه ده لئيت پۆژووگرتني عاشورا تاواني ساليك ده سپرته وه ، وه پۆژووي عهرفه ته نها بۆ زياد كردني پاداشته ، كه چي ئه م بي ناگايه نازانيت كه پۆژووي مانگي په مه زان و نوپژه فهرزه كان خيريان له پۆژوي عهرفه وه پۆژي عاشوراش زياتره و بابه خدار تره . كه بي گومان نوپژه كان وه نوپژي هه يني بۆ هه يني يه كي تر په مه زان بۆ په مه زانكي تر ده بيه مايه ي لي خووش بوون وسپينه وه ي تاوانه بچووكه كان ، به مه رجى خو ي له تاوانه گه و ره كان بپاريژيت.¹

جا نايا چۆن پۆژوويه كي سونه ت ده توانيت ئه وه هه موو تاوانه گه و رانه بسپرته وه ، له كاتيكا دا خاوه نه كه ي هيشتا به رده وامه له سه ر نه نجامدانيان؟! ئه مه مه حاله .

جانگه ر بي تو مروف ده ست له تاوانه گه و ره كان هه ل بگريت و پۆژووي سونه ته كان "عاشوراو عهرفه" ئه نجام بسدات و ته و به بكات و نه وساته هه ردوو هوكاره كه يه كده گرن و پال پشتن بۆ يه كترى كه كار له سپينه وه ي تاوانه گه و ره كانيش بكات ، هه ره كه كو چۆن "په مه زان بۆ په مه زان و نوپژه فهرزه كان" هاوكارن بۆ سپينه وه ي تاوانه بچووكه كان به مه رجيك ده ست له گه و ره كانيش هه ل بگريت. ئه وه تا خوي گه و ره ش ده فه رمويت: (إِنْ تَجْتَبُوا كِبَائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ لُكْفَرُ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ.... النساء: ۳۱) واته: ئه گه ر بي تو خو تان بپاريژن له تاوانه گه و ره كان ، ئه و له تاوانه كانتان خو ش ده بين.

¹ - فه رموده يه كي "صحيح" له م باره يه وه هاتوو كه پيغمبه ر پرسيا ري لي كرا سه باره ت به رۆژووگرتني "عاشورا" فه رمويه تي: (يكفر السنة الماضية). (بخارى - باب صوم يوم عاشورا) و (مسلم - الصيام: ۱۹۶-۱۹۷/۱۱۶۲). وه به هه مان شيه بۆ رۆژي "عهرفه" له هه ردوو "صحيحين" دا هاتوو.

² - فه رموده يه كي "صحيح" له م باره يه وه هاتوو كه پيغمبه ر فه رمويه تي: (الصلوات الخمس، والجمعة، ورمضان الى رمضان، كفارات لما بينهن ما لم تغش الكبائر). (مسلم - الطهارة - ۱۴-۱۶/۲۳۳) گيزايه تي يه وه . وه له سه رووي ئه مانه شه وه خوي گه و ره ده فه رمويت: (إِنْ تَجْتَبُوا كِبَائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ لُكْفَرُ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ.... النساء: ۳۱) واته: ئه گه ر بي تو خو تان بپاريژن له تاوانه گه و ره كان ، ئه و له تاوانه كانتان خو ش ده بين.

جاهرکاتی هۆکاره کانی سپینه وهی تاوانه کان زۆرین و به هیژین
 نه وساته زۆتر نه گهری لی خوشبوون و سپینه وهی تاوانه گه وره کانیش
 ده بیته .

گومانی باش بردن به خوای گه وره ... تیگه یشتنی هه له

وه کو پشت به ستن به و فرموده قودسیه ی که پیغه مبه ری
 خودا ﷺ بۆمان باس ده کات که خوای گه وره فرموویته ی: (وانا عند حسن
 ظن عبدي بي ، فليظن بي ماشاء) ^۱ واته: من به پیی گومانی باشی
 به نده که م، کاری له گه له ده که م جا چۆن گومانم پی ده بات با بیبات.
 واتا چۆن گومانم پی ده بات چی به سه ردا به یتم هه روای له گه له ده که م.
 بی گومان که سیک گومانی چاکه به خوای گه وره ده بات چاوه پروانی

۱ - نهم فرموده یه "صحیح"ه، (بخاری ۷۴۰۵) وه (مسلم ۵/۱۷) گێر ایانه ته وه. له ده فی
 فرموده یه کی درێژ که "ابی هریره" رضی الله عنه که پیغه مبه ر فرموویته ی: (أنا عند ظن عبدي بي،
 وانا معه اذا ذكرني فإن ذكرني في نفسي ذكرته في نفسي، وان ذكرني في ملأ ذكرته في
 ملأ خير منهم، وان تقرب الى بشير تقربت إليه ذراعاً، وان تقرب الى ذراعاً تقربت إليه
 باعاً وان اتاني بمشي أتيت هرولة). واته: من به پیی گومان بردنی به نده که م پیم، وه من
 هه له گه لیدام هه رکاتی له ده روونی خۆیدا یادم بکاته وه، منیش له لای خۆم یادی ده که مه وه
 ، نه گه ره نه وه له لای که سانیکی تر یادی کرده وه ، منیش له لای که سانیکی له وان چاکه
 یادی ده که مه وه، وه نه گه ره نه وه بستیک له من نزیک بیته وه ، نه وه من بالیک لیی نزیک
 ده به مه وه. وه نه گه ره بالیک له من نزیک بو وه وه ، نه وه من هه نگاویکی گه وه ره لیی نزیک
 ده به مه وه. وه نه گه ره به رویشتن بیت بۆ لام ، نه وه من به خیرایی دژم بۆ لای.

وه هه ره وه ها له لای مسلم به م شیوه یه ها تو وه. نهم فرموده یه که "جابر بن عبدالله" ده لیت
 گویم له پیغه مبه ر بوو له پیش مردنی به سی رۆژ ده یقه ره موو: (لا يموت احدكم الا وهو
 يحسن الظن بالله) واته: که سیک له نیه وه نه میت تا گومانی باش به خوای خۆی نه بات.

"نووی" ده لیت: مه به ستم لیره دا گومانی باش واته با وه ری و ابیت که خوای گه وره ره جی لی
 ده کات و سزای نادات. وه زانا یان ده لیت: له کاتی لهش ساغیدا زۆر له خوا به سیت
 و کاری چاکه نه نجام بدات، وه له کاتی سه ره مه ر گیشدا نکا کار بیته و گومانی باش به خودا
 به ریت که سه ر فرازی ده کات.

وه فرموده ی "مسلم" پشت راستی نهم حالته ده کاته وه که پیغه مبه ر ده فرمیت: (بعث حل
 عبد علي مامات عليه) واته: خوای گه وره مردوه کان له سه ر هه مان حالته ی مردنی
 زیندویان ده کاته وه.

مامه لای چاکه لئی دهکات، که خۆی چاکه خوازبیت و هچاوه پروانی پاداشتی چاکه خوازی یه که دهکاته وه. چونکه خوی گه وره له سه ره به لئینی خۆیه تی و ته وه بی لی قبول کردوه.

وه هه رکه سی بکهری تاوانه گه وره کان و خراپه کاری و به دره و شتی ویاخی بوون بیت له دنیا، هه میشه بیر له وه دهکاته وه که خوی گه وره چۆن تۆله ی لی ده سینتته وه، وه هه ر ئه م تاوانکاریانه ده بنه ریگر که به گه شبینانه وه گومانی باش به ریت به خوی گه وره، ئه مه له دونیا شدا هه رویه. تۆسه ریچی له خۆت گه وره تر بکه یت چاوه پروانیت سزات بدات نه ک پاداشت بداته وه. جا هه رکه سی ک باشه ی ئه نجام دابیت چاوه پروانی باشه دهکات له خواوه وه به پیچه وانه شه وه.

هه روه کو "حسن البصری" ده لئیت: ئه و باوه پردارانسه ی که کاری چاکه ده که ن وه هه ریۆیه گومانی چاک و باش به خوی گه وره ده بن، به لام تاوانکار چونکه گومانی خراپ به خوی گه وره ده بات هه میشه خه ریکی کاری خراپه یه.

چۆن گومانی باش به خودا به ریت له کاتیکدا هه میشه سه ریچی فه رمانه کانی دهکات و مافی پی شیل دهکات، وه دژایه تی په یامبه رانی "بانگخوازی" ریگه ی خواده کات، وه بی باوه ری ده نوینیت به رامبه ر به بوون و سیفات و ناوه جوانه کانی خوا. وه باوه پردار به نه فام و نه زان و کۆنه په رست له قه له م ده دات؟ چۆن گومانی باش ده بات که خۆی گومانی وایه که ئه و خودایه نه فه رمان دهکات و نه قسه دهکات نه تو په ده بیت و نه ریگری دهکات؟!

هه ریۆیه خودای گه وره ده رباره یان ده فه رمیت: (وَذَلِّكُمْ ظَنُّكُمْ الَّذِي ظَنَنْتُمْ بِرَبِّكُمْ أَرْدَاكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ... فصلت: ۲۳) واته: ئه وه به رنه نجامی ئه و گومانه نا په سه ندانه تان بوو به رامبه ر په روه ر دگارتان، ئیستا بووه هۆی داخزان و تیا چونتان و چوونه ریزی زه ره ره مندانه وه.

جا هه رکه سی ک ئه مه بیرو باوه ری بیت، جا چۆن گومان ده بات که خوی گه وره لئی خۆش بیت و به به هه شتی به رینی شادبکات؟ ئه مه خۆ

خه له تاندنه وسه رلی شیواوی یه که شه یتان دواکه وتووه کانی پی
گومرا ده کات، نه ک گومان باش بردن.

تاوانکار ویاخی بوو، بی ناگایه له سیفاته جوانه کانی خودا که ده بیبیت وده بیبیت

گر به جوانی له حالتو ورد بینه وه که چون له دلی مرؤفیکدا نه م
دووشته کۆده بیته وه. کاتی که دنایه که خوی گوره به وردی ده بیبیت و
وته کانی ده بیبیت و به ناگایه له نهی و ناشرکرا کانی ووه له به رده میدا
پاوه ستاوه که تاوانکاری ده کات و ماف و یاسای خودا پیشیل
ده کات. هر خۆشی به پر سه له سرکار و ووته کانی که نه نجامی داوون.
له گه له موو نه مانه شدا هیشتا پی وایه گومانی باش به خودای گوره
به ریت، نه مه جگه له فیلی شه یتان و سرکه شی ده روون نه بیت هیچی تر
نی یه.

(أبو امامه سهل بن حنيف) ده آیت: من و (عروه بن الزبير) چووین بو
لای خاتوو عائشه رضی الله عنہا فرموی: (لو رأیتما رسول الله صلی الله علیہ و آله و سلم فی مرض له،
و کانت عنده ستة دنانیر اوسبعة دنانیر، فأمرونی رسول الله صلی الله علیہ و آله و سلم ان
أفرقها ففعلت و جمع رسول الله صلی الله علیہ و آله و سلم حتی عافاه الله، ثم سألتی عنها
فقال: ما فعلت؟ أكنت فرقت الستة الدنانیر؟ فقلت: لا والله، لقد كان
شغلني وجعلك، قالت: فدعا بها فوضعها فی كفه، فقال: ما ظن نبي الله لو
لقي الله وهذه عنده؟¹ واته: نه گر ئیوه پیغه مبهری خوداتان ببینایه له
یه کی که له نه خۆشیه کاند، پینج یان شه ش دیناری لایو، پی دایم
و فرموی: پرش و به لایو بکه روه به سر هه ژاراند. دواتر منیش به هوی
سه رقال بوونم به نازارو ئیشی پیغه مبهری خواوه پاسپارده که له یاد
چوو. پاشان پیغه مبهری خودا چاک بووه، لی پیسیم چیت کرد، پاره که ت
بلاو کرده وه؟ منیش پیم ووت به هوی سه رقال بوونم به نازاری تووه له یادم

¹ - نه م فرموده یه "صحیح" ه، (امام احمد ۶/۸۶-۱۸۲، ۱۰۴) گیزایه تی یه وه سه نه ده که ی
صحیح.

چوو. پیغه مبه ریش لئی وه رگرتم وفه رمویی: ئایا ده بیئت گومانی پیغه مبه ری خودا چی بیئت کاتیک به دیداری خودا بگم وئه م بره پاره یه م لابی؟ ... وه له فه رمووده یه کی تر دا له بری برگه ی "نبی الله" برگه ی "محمد" هاتوو.

جائه گه رئه مه دیدو بۆچوون وگومانی پیغه مبه ری خودا بیئت، ئه بیئت گومانی نه انجام ده رانی تاوانه گه وره کان سته مکاران چون بیئت... ئایا به ته نها ووتنی ئیمه گومانمان باش بووه به تو خودایه که سزمان ناده ییت، ئیتر ئیمه ش بۆیه هه موو جو ره کاریکمان ده کرد. بزگاریان ده بیئت وسزای دۆزه خ ناچیژن؟

پاک ویی گه ردی بۆخوای گه وره... گومرایی مرؤف به چی پله یه ک ده گه یه نیئت. ئه وه تا حه زره تی ابراهیم (سه لامی خوای لیبیئت) بووده کاته نه ته وه که ی وده لیئت: (أَفْكَأَ آلِهَةً دُونَ اللَّهِ تُرِيدُونَ * فَمَا ظَنُّكُمْ بِرَبِّ الْعَالَمِينَ... صافات: ۸۶-۸۷) واته: ئیوه شتی ده ست هه لبه ست ده که نه خواو له جیاتی په روهر دگار ده تانه ویت بیپه رستن؟ باشه ئاخو ئیوه چ گومانیکتان له په روهر دگاری جیهانه کان؟

تیه گه یشتنی دروست له مه ر گومانی باش بردن به خودا

ئه وه ی له م بابه ته ورد بیته وه بۆی ده رده که ویت که گومانی باش بردن به خودا مایه ی کرداری باشه وچا که یه. چونکه مرؤف ده زانیئت که خودای گه وره پاداشتی چا که ی کاره باشه کانی ده داته وه هه ر بۆیه کرداری باشه وچا که نه نجام ده دات.

جا هه رچه نده گومانی باش بیئت ئه وا زیاتر کاری باش ئه نجام ده دات، به لام گومانی باش بردن به خودا له گه ل شوین که وتنی ئاره زوو یه ک ناگریته وه. هه ربۆیه له فه رمووده ی (شداد بن اوس) دا هاتوو که (ترمذی) له (مسند) دا هاتوو که پیغه مبه ری خودا ﷺ ده فه رمیئت: (الکیس من دان نفسه وعمل لما بعد الموت والعاجز من أتبع نفسه هواها وتمنى على الله)

واته: كه سى ژيرو وريا نه و كه سهيه كه ليپرسينه وه وليپيچينه وهى (محاسبه‌ي) خوى دهكات و كار بسودواى مردن دهكات، وه كه سى بى دهسه لات و بى ئيراده نه و كه سهيه كه به شويني ئاره زوبازى وه وه ده كه وييت، ته نها ئاوات ده خوازيت به خواى گه وه.

به بوختى:

گوماني باش بردن به خودا، هاوپي كه له گه ل دهست گرتن به هوكاره كاني پزگارى له قيامه تذا. به لام له گه ل دهست گرتن به هوكاره كاني تياچوون به روه هه لديرچوون شتيك نى به ناوى گوماني باش بييت.

جانگه ر ووترا: به لى ده كريت، چونكه په حمهت و به زه يى ولى بورده يى خواى گه وه بى سنووره و پيش تووره پوونى كه وتووه وه هه موو شتيكى داپوشيوه.

جياوازي له نيوان گوماني باش بردن به خودا و بوغرابوون به خودا

وه نه گه ر ووترا: خواى گه وه زور له مانه ي كه ئيوه باسى ده كه ن دهوله مه ندر و به خشنده تر وليبورده تر و به به زه يى به، ئيمه هه رچى بكه ين په حمهت و به زه يى به كه ي ده مانگريته وه. راسته خواى گه وه خاوه نى چه ندين سيفاتى جوانى هاوشيوه ئه مانه به، به لام له سيفاته نايابه كاني خواى گه وه بريتي به له "دانايى - الحكمة" وه هه ريه كه له م سيفاتانه ي سه روه كه باس كرمان له شويني شياو و گونجاوى خويدا به كارده هييت و به بو كه سانتيكيش شايه نى نه وه بن كه به زه يى و په حمه تى بيانگريته وه له ته و به كاران و چا كه خوازان نه كه كه ساني خوانه ناس و تاوه نكارو سته مكار و پيشيل كاري ياساو شه رعى خودا بن.

به لكو بو كه سانتيكه له برى كاري خراپه چا كه ده كه ن و سه رجه م نه وته مه نه ي كه ماويانه له كاري خيتردا به ختى ده كه ن. جابه نه مه يان

¹ - نهم فرموده يه "حسن لغيره هه"، (ترمذي- ۲۴۵۹) وه به "حسن" ي داده نييت وه (امام احمد ۴/ ۱۲۴) وه (ابن ماجه- ۴۲۶۰).

ده وتریت گومانی باش بردن به خوی گوره. وه به وی تریان ده وتریت
"غرور" بوون به خوی گوره... په نا به خودای گوره ده گرین.

نه وه تا خوی گوره ده فهرموویت: (إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَاجَرُوا
وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَةَ اللَّهِ... البقرة: ۲۱۸) واته:
نه وکسانه ی که باوه پریان هیناوه و کوچ ده که ن وتی ده کوشن له پیتاوی
خودای گوره، نه وانه مه به ستیان په حمهت و به زهیی ومیهره بانی خویبه.

خوی گوره نه مانی به پیږی تکاکار ناوده بات نه ک فاسقه کان.

مه روه ها ده فهرموویت: (ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ عَمِلُوا السُّوءَ بِجَهَالَةٍ ثُمَّ تَابُوا
مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَأَصْلَحُوا إِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا لَعَفُورٌ رَحِيمٌ... النحل: ۱۱۹)

واته: نه وکسانه ی به نه زانین کاری خرابه یان نه نجام داوه به لام پاشان
ته و به یان کردووه و گه پاونه ته وه بۆ لای خوی گوره و کاری چاکه خوازیان
نه نجام داوه، نه و خوی گوره بۆ کاره کانی پیشو تریان لیبوره
و به زهیی ومیهره بانه.

خوی گوره پیمان پاده گه یه نیت که لیبوره یه بۆ نه وکسانه ی به م
شیوه یه گه پابیتنه وه بۆ لای خودا. جا که سانی ژیر وزانا بابه تی "رجاء"
تکا" له شوینی شیاوی خویدا به کارده هینن، به لام نه زان ونه فامه کان
له شوینی شیاوی خویدا به کاری ناهینیت.

**نه وکسانه زور نه فام ونه زانن که پشت به په حمهت ولی بورده یی
خودا ده به ستن له هه مان کاتدا فهرماشته کانی پشت گوئی ده خن**

زوریک له خه لکی به نه فامانه پشت نه ستوری په حمهت ولی بورده یی
خوی گوره بوونه فهرماشته کانی شی پشت گوئی ده خن وداواکاریه کانی
جی به جی ناکه ن، وه ک بلئی له یادیان چووه که خوی گوره خاوه نی
توندترین سزایه وه هیچ به ربه ستیک نییه پیگری له خشم و توره یی خودا
بگریت به رامیهر به تاوه نباران. جا هر که سی پشت به لیبوره یی خوا
به ستیت و سوور بیت له سر تاوانکاری، نه و وه مل هوپ ویاخی
وکه له ره ق وایه.

"معروف" ده لئيت: تو تكا له كه سيك ده كه يت كه ره حمت لى بكات وبتبوريت، كه چى به به رده وامى توش بى فرمانى ده كه يت وياخى ده بيت لى، نه مه نه وپه پى بى عه قلى وسه رشورپى يه .

وه به "حسن" يان ووت: ده بينين زور ده گيريت؟

نه ويش ووتى: نه ترسم. فريم بداته دوزه خه وه باكى نى يه .

وه هه روه ها ده يوت: "هندي له خه لكى نه وه نده پشتيان به ليخوش بوونى خودا به ستوه كه كاتى مردن وله دنيا ده رچيون ته نانه ت فريائى ته وپه كردنيش نه كه وتن" هه رده بينى ده لئيت: ئيمه گومانى باش ده بين به خودا ، به راستى درويان كرد ، نه گه ر گومانى باشيان بېردايه كارى باشيان نه نجام بدايه .

پياويك له "حسن" ي پرسى: تو پات چونه به پيريك كه له دانيشتنه كانياندا زور ده ترسيئن به نه ندازه يه كه ده لئيت ئيستا ده فرم له ترسانه ؟

حسن ووتى: به پاي من هاوپيتى كردنى نه م پيره گه لى باشتره له پيريك كه هه ردلئيات كه نه وه كه ترس و بېرت له قيامت كه م بيته وه .

وله هه ردوو "صحيحين" دا هاتوه له فه رموده ي "اسامه بن زيد" كه ده لئيت گويم لى بووه كه پينغه مبه ر عليه السلام فه رمويه تى: (يجاء بالرجل يوم القيامة فيلقى في النار، فتندلق أقتاب بطنه فيدور في النار كما يدور الحمار برحاه، فيطوف به أهل النار. فيقولون: يا فلان، ما أصابك، ألم تكن تأمرنا بالمعروف وتنهانا عن المنكر، فيقول: كنت أمركم بالمعروف ولأتيه، وإنهاكم عن المنكر وأتيه)¹ واته: پياويك ده هيئن له روي قيامتدا ده يخنه ناو دوزه خه وه، هه رچى ريخوله كانى ناوسكى هه يه هه ره مووى ده كه ويته سه رزه وي، وه به ده وري ريخوله كانى ده سوپيته وه وه كو سوپانه وه ي گويدررئ به ده وري ميخسكه كه يدا. خه لكى پيى ده لئين: نه ي فلان كه س چيت به سه ردا هاتوه ، نه ي توله دونيادا فه رمانت پي

¹ - نه م فه رموده يه "صحيح" ه، (بخارى: ۳۲۶۷ - ۷۰۹۸) وه (مسلم ۱۸/۱۱۰ - نووى) گيرايانه ته وه .

نه ده کردین به چاکه و ریگریته ده کردین له خراپه؟ نه ویش ده لئیت: من
 فه رمانم پی ده کردن به چاکه که چی خۆم نه ده کرد، وه ریگریم ده کردن
 له خراپه، که چی خۆم ده مکرد.

وه امام احمد ده گپێتیه وه له فه رموده ی "ابی رافع" که ده لئیت پیغه مبه ر
 به لای گۆرستانی (بقیع) دا تی په پری وه رمووی: (أف لك، فظننت أنه
 يريدني، فقال: لا، ولكن هذا قبر فلان، بعثته ساعياً الى آل فلان، فغل
 نمره فذرع الآن مثلها من النار) واته: فه رمووی: ئۆف له تو، منیش وام
 زانی که مه به سستی من، پیغه مبه ر فه رمووی: نه خیر مه به ستم تو نییه
 مه به ستم نه و گۆرپه یه، که گۆرپی فلان که سه، جارێک ناردم له لای فلانه تیره
 غه نیمه تیره کۆبکاته وه به لام له وی پارچه قوماشیکه له غه نیمه که
 هه لگرت بو خۆی به بی پرس، ئیچستا نه و قوماشه وه ک خۆی له ناگر
 دروست کراوه.

وه له "مسند"ی امام احمد دا هاتوه له فه رموده ی "انس بن
 مالک" رضی الله عنه فه رمووی که پیغه مبه ر رضی الله عنه فه رموویه تی: (مررت لیلۃ أسري الي
 على قوم تقرض شفاهم بمقارض من نار، فقلت: من هؤلاء قالوا
 خطباء من أمك من اهل الدنيا، كانوا يأمرؤن الناس بالبر وينسون
 انفسهم). واته: له شه وی ئیسرادا که به رزکرامه وه بو ئاسمان، پیتریکم
 بینی که لیه کانیان ده بپردان به مه قه سی ئاگرین، پرسیم نه مانه کین؟
 ووتیان: نه مانه ووتار بیژن له خه لکی دنیا له نه ته وه که ت، که هه میشه
 فه رمانیان ده کرد به چاکه و خۆیان له بیر ده کرد.

وه هه روه ها له فه رموده ی "انس بن مالک" رضی الله عنه ده لئیت که پیغه مبه ر
 فه رموویه تی رضی الله عنه: (ما عرج بي، مررت بقوم لها أظافر من نحاس يخمشون
 بها وجوههم وصدروهم، فقلت: من هؤلاء يا جبريل؟ فقال: هؤلاء الذين

1 - نهم فه رموده یه (ضعيف الاسناد) ه، (امام احمد: ۷/۶، ۳۹۲) (الطبرانی
 ۳۰۲/۱) و (النسائی ۱۱۵/۲) بروانه (مجمع الزوائد ۵۳/۳).

2 - نهم فه رموده یه "صحیح" ه، (امام احمد: ۳/۲۳۱، ۱۲۰، ۲۳۹) (گپێتیه تیه وه.

كانوا يأكلون لحوم الناس ، ويقعون في أعراضهم) ^١. واته: له كاتی بلند
 كردنه و هم له شه وی ئیسراو میعراجدا به سهر نه ته وه و پپرێكددا تیپه پیم که
 نینۆکی دریزیان هه بوو له مس دروست کرابوو به و نینۆکانی چنگیان ده دا
 له دم و چاو سنگیان و دایان ده رنی. به جبریلیم ووت: ئه م پپرێه کی یه؟
 ئه ویش ووتی: ئه مانه ئه و پپرهن که هه میسه گوشتی مرۆفه کانیا
 ده خوارد و به خراپه باسی ناموسی خه لکیان ده کرد... مه بهستی له گوشتی
 خه لکی واته غه یبهت کردنه.

وه هه روه ها له "انس" وه که پیغه مبه رﷺ به زۆری ئه م ووتیه ی
 دوویات ده کرده وه که ده یفرموو: (یا مقلب القلوب والابصار، ثبت قلبی
 علی دینک ، فقلنا یا رسول الله ، أمنا بك وبما جئت به، فهل تخاف
 علينا؟ قال ﷺ: نعم ، ان القلوب بین أصبعین من أصابع الله یقلبها کیف
 شاء) ^٢. واته: ئه ی ئاوه ژووکه ره وه ی دل و چاوه کان، دل و ده رومان جیگر
 که له سهر ئاینه که ت. ئیمه ش ووتمان ئه ی پیغه مبه ر ئیمه باوه رمان به تو
 هیئاوه و وه به وه شی که تو هیئاوته و ئایا هیشتا لیمان ده ترسیت
 که بگۆرین؟ فرمووی: به لی... دله کان له نیوان دوو په جهن له په نجه کانی
 خوای که وره، ده یان گۆریت چۆنی بویت.

وه هه روه ها هاتوه که پیغه مبه ری خودا ﷻ به جبریلی ووت: (مالي
 لاأری مکائیل ضاحکا قط؟ قال: ما ضحك منذ ان خلقت النار.) ^٣ واته:
 بوچی هیچ کاتیک میکائیل نابینم که پی بکه نیت؟ ئه ویش فرمووی:
 له وپۆژه وه ی که دۆزه خ وئاگر دروست کراوه ئه و ئیتر پی نه که نیوه.

وه له صحیح مسلم دا هاتوه که پیغه مبه رﷺ فرموویه تی: (یؤتی
 بأنعم أهل النار، فیصیغ فی النار صبغة. ثم یقال له: یا ابن آدم، هل

١ - ئه م فرموده یه "صحیح"ه، هه مان سه رچاوه ی پشوو.
 ٢ - ئه م فرموده یه "صحیح"ه، هه مان سه رچاوه ی پشوو، (١١٣/٤، ٣/٢)،
 ٣ - ئه م فرموده یه (ضعیف الاسناد)ه، (امام احمد ٣/٢٢٤) گپراوه یه وه (حافظ الهیثمی له
 المجمع: ٣٨٥/١٠) دا هیئاوتی.

رأيت خيراً قط؟ هل مر بك نعيم قط؟ فيقول: لا والله يارب، ويؤتي بأشد الناس بؤساً في الدنيا من أهل الجنة، فيصيح في الجنة صبعة، فيقال له: يا ابن آدم، هل رأيت بؤساً قط؟ هل مر بك شدة قط؟ فيقول: لا والله يارب، ما مر بي بؤس قط، ولا رأيت شدة قط. (واته: كه سيك ده هيئن له وانهي كه خوشترين ژيان ژياييت له دونيادا "كه ئيستا له دوزه خيه كانه". هه لي ده كيشن له دوزه خ پاشان پيى ده لئين: نهى كورپ ئادهم ئايا له ژياندا خوشى وشاديت بينيوه؟ نه ويش ده لئيت: نه خير سويند بيت به تو نه م بينيوه. وه كه سيك ده هيئن له وانهي كه له ناخوشترين و دژوارترين جوړي ژياندا ژياييت له دونيادا "كه ئيستا له به هه شته يه كانه" به به هشتدا هه لي ده كيشن، دواتر ليى ده پرسن و ده لئين: ئايا له ژياندا ناخوشى وخه مناكييه كت بينيوه؟ نه ويش ده لئيت: نه خير په روه ردگار هيچ ناخوشى وخه مناكييه كم نه بيوه.

وله "مسند" دا هاتووه له فهرموده ي "براء بن عازب" رضي الله عنه ده لئيت: له گه ل تهرمي پياويكي نه نساري به پي كه وتين بو گوړستان و پيغه مبه ريشمان له گه لدا بوو. كاتيک كه به خاڪمان سپارد پيغه مبه ر رضي الله عنه دانيسشت و ئيمه ش به چوارده وريدا دانيسشتين. زور له كه شيكي ناخوشدا بووين، وه پيغه مبه ر رضي الله عنه چيلكه يه كي "پارچه داركي بچوك" به ده ستي يه وه بوو زه وي يه كه ي پي هه لده كهن، پاشان سه ري به رزكرده وه و دوو تاسي جار فهرمودي "استعيذوا بالله من عذاب القبر... واته پشت به خوا بيه ستن له سزاي گوړ"، پاشان فهرمودي: ان العبد المؤمن اذا كان في انقطاع من الدنيا واقبال من الآخرة نزل اليه ملائكة من السماء بيض الوجوه، كأنهم وجوههم الشمس، معهم كفن من أكفان أهل الجنة، وحنوط من حنوط الجنة، حتى يجلسوا منه مد البصر، ثم يجيء ملك الموت حتى يجلس عند رأسه، فيقول: أخرجني أيتها النفس المطمئنة أخرجني الى مغفرة من الله ورضوان، فتخرج تسيل كما تسيل القطرة من في السماء

1 - نه م فهرموده يه "صحيح" 5، (مسلم 17/166 - نروى) وه (احمد 3/203) وه (نسائي 36/6) گيړ ايانه توه.

فيأخذها لم يدعوها في يده طرفة عين حتى يأخذها فيجعلوها في ذلك
 الكفن وفي ذلك الحنوط، فإذا أخذها لم الكفن وفي ذلك الحنوط، ويخرج
 منها كأطيب نفحة مسك وجدت على وجه الأرض، فيصعدون بها، فلا
 يمرون بها على ملاء من الملائكة الا قالوا: ما هذه الروح الطيبة؟
 فيقولون: روح فلان ابن فلان. بأحسن أسمائه التي كانوا يسمونه بها في
 الدنيا، فيستفتحون له، فيفتح له، فيشيعه من كل سماء مقربوها الى
 السماء التي تليها، حتى ينتهي به السماء السابعة، فيقول الله عز وجل:
 اكتبوا كتاب عبي في عليين، واعيدوه الى الارض فأني منها خلقتهم
 وفيها أعيدهم ، ومنها أخرجهم تارة أخرى، قال: فتعاد روحه الى الارض
 فيأتيه ملكان، فيجلسانه فيقولان له: من ربك؟ فيقول ربي عز وجل.
 فيقولان له: ما دينك؟ فيقول: ديني الاسلام. فيقولان له: ما هذا الرجل
 الذي بعث فيكم؟ فيقول: هو (محمد) رسول الله. فيقولان له: وما
 علمك؟ فيقول: قرأت كتاب الله عز وجل فأمنت به وصدقت، فينادي
 مناد من السماء: ان صدق عبي ، فأفرشوا له من الجنة، وألبسوه من
 الجنة، وأفتحوا له بابا الى الجنة. قال: فيأتيه من روحها وطيبها ،
 ويفسح له في قبره مد بصره. قال: ويأتيه رجل الحسن الوجه، حسن
 الثياب، طيب الريح. فيقول: ابشر بالذي يسرك هذا يومك الذي كنت
 توعد من انت فوجهك الوجه الذي يجيء بالخير. فيقول: انا عمك
 الصالح، فيقول: رب اقم الساعة... رب اقم الساعة، حتى أرجع الى أهلي
 ومالي، قال وأن العبد الكافر، اذا كان في انقطاع من الدنيا واقبال من
 الآخرة نزل إليه ملائكة من السماء، سود الوجوه، معهم المسوح،
 فيجلسون منه مد البصر، ثم يجيء ملك الموت حتى يجلس عند رأسه ،
 فيقول: أيتها النفس الخبيثة: أخرجي الى سخط من الله وغضب، قال:
 فتفرق في جسده فينزعها كما ينزع السفود من الصوف المبتل، فيأخذها
 فإذا أخذها لم يدعوها في طرفة عين ، حتى يجعلوها في تلك المسوح،
 ويخرج منها كأنتن ريح جيفة وجدت على وجه الأرض ، فيصعدون بها
 فلا يمرون بها على ملاء من الملائكة الا قالوا: ما هذه الروح الخبيثة؟
 فيقولون: روح فلان بن فلان، بأقبح أسمائه التي يسمى بها في الدنيا ،

فِيستفتح فلا يفتح له ثم قرأ رسول الله ﷺ: "لا تفتح لهم ابواب السماء ولا يدخلون الجنة حتى يلج الجمل في سم الخياط...:أعراف:٤٠" فيقول الله عزوجل: أكتبوا كتابه في سجين، في الارض السفلى، فتطرح روحه طرْحاً ثم قرأ" وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَكَأَنَّمَا خَرَّ مِنَ السَّمَاءِ فَتَخَطَّفَهُ الطَّيْرُ أَوْ تَهْوَى بِهِ الرِّيحُ فِي مَكَانٍ سَحِيقٍ...الحج: ٣١) . فتعاد روحه في جسده ويأتيه ملكان فيجلسانه فيقولان له: من ربك؟ فيقول: هاه...هاه، لا أدري. فيقولان له ما دينك؟ فيقول: ها...ها لأدري. فيقولان له ماهذا الرجل الذي بعث منكم، فيقول: ها...ها لأدري.. فينادي مناد من السماء: أن كذب عبدي، فأفرشوا له من النار وافتحوا له باباً الى النار. فيأتيه من حرها وسمومها، ويفيق عليه قبره ،حتى تختلف فيه أضلاعه، ويأتيه رجل قبيح الوجه قبيح الثياب، منتن الريح. فيقول: أبشر بالذي يسوءك ، هذا يومك الذي كنت توعده، فيقول: من أنت؟ فوجهك الوجه الذي يجيء بالشر ، فيقول: انا عملك الخبيث، فيقول: رب لاتقم الساعة) ١ .

واته: پاش نه وهی فه رموی په نا بگرن به خوا له سزای گۆر ، فه رموی: کاتیک مروفی باوه ردار کۆتایی به ژيانی دونیایی دیت و به ره و ژيانی قیامت نزیك ده بیته وه، پێرێك له فریشتهی ئاسمان داده به زن بۆ لای كه پوختاری له شیوهی خۆردایه له پرشنگداریدا. كفنی به هه شت و بۆنی به هه شتیان پێ یه، له ته نیشته وه داده نیشن تا چاوپرکات. پاشان فریشتهی گیان کیشان دیت و له ژوور سه ریه وه داده نیشتیت، پێی ده لیت: ئه ی ده روونی پاك و ئارام و دلنیا ، ده رچۆ بۆ دیداری به خشنده یی و لیبورده یی په زامه ندی خوای گه وه ، پاشان گیانه كه ی ده رده چیت له شیوهی دلۆپێك ئاو له ده می گۆزه وه ، پاشان وه ری ده گرن، لیره دا راسته وخۆ له ده سستی وه رده گرن له چاوپروکانیكا. وه دایده پۆشن به وكفنه به هه شتیه . وه بۆن خووشی ده كه ن

١ - نهم فهرموده به "صحیح"ه، (امام احمد : ٤/٢٨٧-٢٩٥) وه ابوداود و كهسانی تریش گێرایانه ته وه له "صحیحین" دا هیه كه به "المشهور" به ناوبانگه . بروانه ده ره ئانی نهم فهرموده به له كتابی "اهوال القبور/ برقم: ٤" (نوسنی (ابن رجب الخبلی).

به بۆنى به ههشت ، كه دهري دههينن بۆن خوش بووه به خۆشترين بۆنى
 ميسك له سهر زهويدا، پاشان به رهو ئاسمان بۆندى دهكه نهوه، وه به لاي
 ههر پيپيكي فريشته دا تى ده پهن پرسيار دهكهن: ئه م پوچه پاك ويۆن
 خۆشه كى به؟ پييان ده ليين: ئه مه پوحي فلانه كه سى كورپى فلانه كه سه.
 به خۆشترين ناو ناوى ده بهن كه له دونيادا ناوبراوه. پاشان فريشته كان
 داواى كردنه وهى ده رگاي ئاسمان دهكهن بسۆى ، ئه وانيش ده رگا كه
 دهكه نه وه وله ههر ئاسمانيكه وه له لايهن فريشته زۆر به ريزه كانه وه
 كه له خودا وه نزيكن به مه راسيميكي شكۆدار به پيى ده خهن، تاده گاته
 ئاسمانى حه وه م. خوداى گه و ره ده فره مپيت: "كتابى به نده كه م له تۆمارى
 (عليين) تۆمار بكه (كه تاييه ته به به هه شتیه كان) پاشان ده فره مپيت
 بيگه پيئنه وه بۆ زهوى ، چونكه من له زهوى دروستم كردوه، وه ههر بۆ
 ئه و يش ده يان گه پيئمه وه وه وه ره له ئه ويشدا جاريكي تر زينديويان
 دهكه ينه وه". پاشان پوحي ده گيئنه وه بۆ سه زهوى بۆ ناوجه ستهى ،
 پاشان دوو فريشته دينه ديارى وليى ده پرسن كى خوداته؟ ئه و يش ده لپيت:
 الله خوداى گه و ره مه. وه لپى ده پرسنه وه: ئايىنى تۆ چى به؟ ئه و يش
 ده لپيت: ئايىنى من ئيسلامه. ديسانه وه لپى ده پرسنه وه: ئه و پياوه كى به
 كه له نيۆ ئيوهى مرؤفدا ره وانه كراوه: ئه و يش ده لپيت: ئه وه "محمد" ه ،
 كه پيغه مبه روئيرداوى خوداى گه و ره يه. وه لپى ده پرسن چۆن زانيت؟
 ئه و يش ده لپيت: كيتابى خودام خوئنده وه و باوه رپم پيى هينا و به راستم
 زانيوه. ده نكيك له ئاسمانه وه دپت و ده لپيت: به نده كه م راستى كردوه
 له راخه رى به هه شتى بۆ رابخهن، و پۆشاكى به هه شتى له بهر بكن ،
 وه نزه رگايه كى بۆ والا بكن بۆ به هه شت ، له ويوه بۆن و به رامى خۆشى
 بۆديت، گۆره كهى بۆ فراوان ده كرپت به نه ندازهى چاوپركات.. پيغه مبه ر
 فره مووى: پياوئىكي پو خۆش وجل و به رگ جوان دپت بۆ لاي پيى ده لپيت:
 مژده بيت به وهى كه ئاسانكارى بۆ كرديت، ئه مه ئه و پوژده يه كه په يمانت پيى
 درا. پيى ده لپيت: تۆ كپيت؟ كه پو خسارت له مژده به خش ده چپت؟ ئه و يش
 پيى ده لپيت: كرده و چا كه كانتم. ليره دا مردوه كه ده لپيت: خودايه قيامت
 هه ستينه... بابگه رپمه وه بۆ ناو كه س و كارو مالم..... به لام مرؤفى بى

باوهر کاتى کۆتايى به ژيانى دىت وله قيامت نزيك ده بيته وه ، پيړىک له فريشتهى ئاسمان دابه به زن بۆلاى پوخساريان رهش وناشرينه ، توره که يه کى له موو دروست کراويان پى يه ، له تهنيشتى داده نيشن تا چاوپرکات ، پاشان فريشتهى گيان کيشان دىت له ژورور سه ريه وه داده نيشيت وپيى ده لىت: ئه ي ده روونى پيس وه ره ده ره وه بۆ سزاوخه شم وتورپه يى خوا... پيغه مبه ر ده فه رمويت: "ده ست ده باته پوحى له ره گ وريشه به توندى ده رى ده هيتيت هه ره کو ده ره ينانى ته له زى يه ک له ناو په مووى ته پردا" هه ر که ده ريان هينا له چاوپروکانتیکا دايده پۆشن به وتوره که يه ، وه کاتىک ده رى ده هينن به ناخۆشترين ويۆگه نترين بۆن که هه بيت له سه رزه ويذا بۆنى لى ده دن ، پاشان به ره ئاسمانه کان به کيشى ده کن ، وه به لاي هه رپيړىکى فريشته دا تى په پن ، يه کسه ر ده پرسن: ئه م بۆنه ناخۆش ويۆگه نه کى يه ؟ ئه وانيش ده لين: فلانه که سى کورپى فلان که سه . به ناشياوترين ناوى ده به ن که بانگيان پى کردوه له دونيادا . داوا ده کن که ده رگاي ئاسمانه کانى بۆ بکه نه وه . پاشان پيغه مبه ر ئه م نايه ته ي خوينده وه: (لَا تُفْتَحُ لَهُمْ أَبْوَابُ السَّمَاءِ وَلَا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى يَلِجَ الْجَمَلُ فِي سَمِّ الْخِيَاطِ... الأعراف: ٤٠) واته: ده رگاكانى ئاسمانيان لى ناکرئته وه وبه هشت نابينن تا هوشتر نه چيته کونه ده رزى يه وه . پاشان خواى گه وره ده فه رميت: ناوى له کيتابى "سجين" دا تۆماريکن "که تۆمارى دۆزه خى يه کانه" ، له زهوى ژيره وه دا ، پاشان پوحى فرېده ده نه "هه لى ده دن" خواره وه ، پاشان پيغه مبه ر ئه م نايه ته ي خوينده وه: (وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَكَأَنَّمَا خَرَّ مِنَ السَّمَاءِ فَتَخَطَّفَهُ الطَّيْرُ أَوْ تَهْوَى بِهِ الرِّيحُ فِي مَكَانٍ سَحِيحٍ... الحج: ٣١) واته: هه رکه سيك هاوه ل بۆ خودا بريار بدات ، وه ک ئه وه وايه له ئاسمان به ربېته وه و بالنده په لامارى بدات و "پارچه پارچه ي کات" يا خود ره شه بايه کى به هيز بيفرينيت وبيبات بۆ شوئينىکى دور و قول... . پاشان پوحى ده گيپنه وه بۆ ناوجه سته که ي . دوو فريشته دينه لاي وليى ده پرسن: کى خوداته ؟ ئه ويش ده لىت: ها.. ها.. نازانم . وه لىى ده پرسن: ئاينى تو چى يه ؟ ده لىت: ها.. ها.. نازانم . وه ده پرسنه وه: ئه و پياوه کى يه که له نيو نيوه نيردر؟

ده لئيت: ها...ها، نازانم. ده نگیك له ئاسمانه وه دیت ده لئیت: به نده كه م دروی كرد له پايه خى دۆزه خى بۆ پاخه ن وده رگايه كى دۆزه خى لى والا كه ن. بۆن وبه رامىكى ناخۆش وگه رمايه كى به تينى ليوه دیت، وه گۆره كه ي له به رته سك ده كه نه وه، تا وه كو هه موو ئيسكه كانى تىكه ل به يه ك ده بن ، پاشان پياوئىكى پوخسار ناشرين وجل وبه رگ شيوو وپيس وبۆن ناخۆش ده لئيت: مژده بيت ئه م ناخۆشى يه ت، ئه مه ئه وپۆژه يه كه په يمانت پى درابوو. ووتى: تۆ كىيت؟ كه پوخسارت له مژده به خش نايت، ئه ويش ده لئيت: من كرده وه خرابه كانتم. ده لئيت: خودايه قيامه ت دواخه ..

وه له وته يه كى تر دا كه ئىمامى احمد ده يگپۆتته وه: (ثم يقض له اعمى وأصم وأبكم، في يده مرزبة ، لو ضرب بها جبلا كان ترابا، ثم يعيده الله عزوجل كما كان، فيضرب به ضربة أخرى، فيصيح صيحة يسمعها كل شيء الا الثقلين. وقال البراء رضي الله عنه: ثم تفتح له باب الى النار ويمهد له من فراش النار) ¹. واته: كه سىكى بۆ ده نيرن كه كويز وكه ر ولائه ، چه كوشىكى گه وده ي ئاسنى به ده سته وه يه ، نه گه ر بيدات له چيايه ك ده يكات به خۆل ، پاشان خودا وه ك جارانى لى ده كاته وه ، وه جارىكى تر لى ده داته وه . هاوارو فيزاخىك ده كات هه موو شتىك گووى لى ده بيت نه نا مروؤ وچن نه بيت.

له ("مسند") وه هاتوو له "براء" وه كه ده فه رميت: (بينما نحن مع رسول الله صلى الله عليه وسلم، اذا بصر بجماعة فقال: علامة أجمع هؤلاء؟ قيل على قبر يحفرونه، ففزع رسول الله صلى الله عليه وسلم، فبدر بين يدي اصحابه مسرعا، حتى انتهى الى القبر فحشا على ركبتيه، فأستقبلته بين يديه لأنظر ما يصنع فبكى حتى بل الثرى من دموعه. ثم اقبل علينا فقال: أي اخواني لمثل هذا اليوم فأعدوا.) ² واته: ئيمه له گه ل پيغه مبه ر بووين ،

1 - ئه م به شه يان (ضعيف الاسناد) ، (امام احمد 4/296) بروانه "احوال القبور: ص 27 وه فتح البارى 3-2077."

2 - ئه م فه رموده يه (ضعيف الاسناد) ، (احمد 4/294) و(ابن ماجه 4195) بروانه "احوال القبور-263."

کۆمه ئىكى بىنى پىسى كه نه مانه چى ده كهن؟ پىسى وترا: نه وانه گۆرپك
 هه لده كهنن ، پىغه مبه ر سامناكى داىگرت ، به خىرايى پۆيشت بۆ لايان تا
 گه يشته گۆرپه كه ، له سه ر چۆكه كانى دانىشت ومنىش پوويه پووى وه ستام
 تا بزنام چى ده كات، پىغه مبه رى خودا ده ستى به گريان كرد، تا خاكى
 به رده مى ته ر كرد به فرمى سه كه كانى. پاشان پووى وه رگىرا بۆلامان و پىسى
 فه رمووين: براكانم بۆ پۆژوشو پىنىكى ناوا خۆتان ناماده كهن.

وه له "مسند" دا هاتوه له فه رمووده ي (برىد) ﷺ ده لىت: (خرج
 إلينا رسول الله ﷺ يوماً، فنادى ثلاث مرات: "يا أيها الناس ، أتدرون ما
 مثلي ومثلكم؟ قالوا: الله ورسول أعلم. فقال ﷺ: إنما مثلي ومثلكم مثل
 قوم خافوا عدواً يأتبهم ، فبعثوا رجلاً يترأى لهم، فأبصر العدو، فأقبل
 لينذرهم، وخشى أن يدرکه العدو قبل أن ينذر قومہ، فأهوى بثوبه: أيها
 الناس أوتيتم ، أيها الناس أوتيتم... ثلاث مرات")¹ واته: پۆژىك
 پىغه مبه ر هات بۆ لامان وسى جار هاوارى كرد: نهى خه لكينه ئايا ده زانن
 نمونه ي من وئىوه وه كو كى وايه؟ ووتيان: خودا پىغه مبه ر ده زانن ،
 پىغه مبه ر فه رمووى: نمونه ي من وئىوه وه كو قه ومىك وايه كه مه ترسى
 نه وه يان هه بوو كه دوژمه نه كيان بدا به سه رياندا، بۆ ئه م مه به سته
 پياوئىكيان نارد كه چاودىرى دوژمه نه كانيان بكات، كاتىك پياوه كه بىنى وا
 دوژمه نه كانه يان به ره و پوويان دىت، نه مېش ويستى قه ومه كه ي
 ئاگه دارىكات وه، به لام ترسا دوژمه نه كانى پىسى بزنان و پىسى لى بگرن پىش
 نه وه ي هه واله كه به قه ومه كه ي بگيه نىت. له ناچاريدا جل به رگه كه ي
 داكه ندو به ده ستى يه وه راي ده وه شاندا وه اوارى ده كرد نهى خه لكينه
 هاتن بۆگيانتان... سى جار نه مھى دووباره كرده وه.

وه له صحىحى موسلىمدا هاتوه له فه رمووده ي (جابر) ﷺ كه
 پىغه مبه ر ده فه رمىت: (قل مسكر حرام، وإن على الله عزوجل عهداً لمن
 شرب المسكر ان يسقيه من طينة الخبال ، قيل ما طينة الخبال؟ قال ﷺ:

¹ - نه م فه رمووده يه "حسن" ه، (احمد 5/248) (المجمع 2/188).

عرق أهل النار ، او عصارة أهل النار) ۱ واته: هه موو سه رخۆشكەريك
 حه رامه ، خوای گه وره به لئینی داوه هه ركه سيك ماددهی سه رخۆشكە
 بخواته وه ، نه وا "طينة الخبال" ی ده رخوارد بدات. پرسیان: "طينة
 الخبال" چى یه؟ پئغه مبه ريش فه رموى: "طينة
 الخبال" مهی 'عاره قی' خه لکی دۆزه خه ، یان پاشه پۆی خه لکی دۆزه خ
 وئاگره .

وه هه روه ها له "مسند" دا هاتوه له فه رموده ی "ابي ذر" رضی اللہ عنہ كه
 پئغه مبه ره فه رموى ته رضی اللہ عنہ: (انی اری ما لا ترون ، واسمع ما لا تسمعون ،
 أظت السماء وحق لها ان تظط، ما فيها موضوع اربع أصبع الا وعليه ملك
 ساجد، لو تعلمون ما أعلم لضحكتم قليلا ولبكيتم كثيرا وما تلذذتم
 بالنساء على الفرش ، ولخرجتم الى الصعدات تجأرون الى الله عزوجل.
 قال ابو ذر: والله لوددت اني شجرة تعضد.) ۲ واته: نه وه ی من ده بیینم و
 ده بیستم ، ئیوه نایبینن و نایبستن، ئاسمان ناحق نی یه ، چونکه شوینی
 له پیکی ده ست نی یه فره شته یه کی تئدانه بیته کړنوش ده بات ، والله ی
 نه وه ی من ده یزانم ئیوه بیزانن نه وا که م پی نه که نن و زور ده گریان
 و چیژتان له هاوسه ره کانتان و هرنه ده گرت له سه ره چیگا . یه کسه ره راده په رین
 و پوهوه ده شته کان ده رۆیشتن له خودا ده پارانه وه . نه بو ذر ووتی: خوژگه م
 ده خواست که من داریک بووما یه گازو قه پم لی بگیرایه .

وه له "مسند" دا هاتوه له فه رموده ی "حذيفة" رضی اللہ عنہ ووتی: ئیمه
 له گه ل پئغه مبه ری خودادا بووین له به خاک سپاردنی ته رمیکدا . کاتی
 که یشتینه گۆره که ، پئغه مبه ره هاته خواره وه له قاچی ته رمه که
 و رده بووه وه فه رموى: (يضغط المؤمن فيه ضغطة تزول منها حمائله

1 - نه م فه رموده یه "صحیح" ه ، (مسلم ۱۳/۱۷۶ - نووی) گنژاوی ته ی یه وه .

2 - نه م فه رموده یه "حسن" ه ، (ترمذی ۲۳۱۲) وه (ابن ماجه ۴۱۹۰) و (امام احمد ۵/۱۷۳)
 وه (حاکم ۲/۵۱۰ - ۱۰۶۰ - ۱۷۷۲).

ویملاً علی الکافر ناراً).^۱ واته: باوه پدار له م گۆرهدا فشاریکی توندی توش ده بیئت که سه رجه م پهل و پۆ وسنگی وردو خاش ده بیئت ، بۆ بی باوه پیش پری ده بیئت له ناگر.

ههروهها له (مسند) دا هاتوو له فرموده ی "جابر" رضی اللہ عنہ ده لیئت: له گه ل پیغه مبهری خودا دا بووین پۆیشتین بۆ به خاک سپاردنی (سعد بن معاذ رضی اللہ عنہ) کاتیک پیغه مبهر نوژی له سهر کردو به دهستی خۆی له گۆری ناو پیغه مبهر "سبحان الله" ی کرد، ئیمهیش "سبحان الله" ی زۆرمان کرد. دواتر پیغه مبهر "الله أكبر" ی کرد. پرسیان: ئه ی پیغه مبهری خودا بۆچی "سبحان الله و الله أكبر" ت کرد؟ پیغه مبهر رضی اللہ عنہ فرموده ی: (لقد تضایق علی هذا العبد الصالح قبره حتی فرج الله عنه).^۲ واته: گۆرهدا که زۆر به رتسک بووه له سهر ئه م پیاو چاکه، تاخوای گه وره فریای کهوت ده ربازی کرد، وه له (صحیح) ی (بخاری) دا هاتوو له فرموده ی "ابی سعید" رضی اللہ عنہ که پیغه مبهری خودا فرموده ی: (اذا وضعت الجنابة، واحتملها الرجال علی أعناقهم، فإن كانت سالحة قالت: قدموني قدموني، وإن كانت غیر سالحة قالت: یا ویلها، أين تذهبون بها؟ یسمع صوتها کل شیء الا الانسان، ولو سمعها الانسان لصعق).^۳ واته: کاتیک ته رمی مردوو یه ک داده نریئت و ده خریته سه رشان و ده بریئت بۆ گۆرستان. جا ئه گه ر ئه وته رمه خاوه نه که ی پیاو چاک و صالح بیئت ده لیئت: پیشمخن... پیشمخن، واته زووم گه یه نن، به لام ئه گه ر خراب بیئت ده لیئت: ئه ی قورم به سهر بۆ کویم ده بن. به ده نگیکی به رز ئه م فیزاح وهاواره ده کات، که هه مووشت گوئی لی یه تی ته نها مرۆف نه بیئت، که ئه گه ر گوئی لی بیئت ئه وا له هۆشی خۆی ده چیئت.

1 - ئه م فرموده یه (ضعیف الاسناد)، (امام احمد ۴/۵، ۴۰۷) (المجمع ۳/۴۶، ۲۶۴/۱۰)

وه (بن رجب - فوال القبور ۱۰۸) گۆرپا نه ته وه.

2 - ئه م فرموده یه (ضعیف الاسناد)، (احمد ۳/۳۶۰، ۳۷۷) وه (المجمع ۳/۴۶) وه پروانه (اهوال القبور ۸۷-۹۱).

3 - ئه م فرموده یه "صحیح" ه، (بخاری: ۱۳۱۶-۱۳۱۷-۱۳۸۰) گۆرپا نه ته وه.

وه له "مسند" دا هاتوو له فرموده‌ی "ابی امامه" علیه السلام که پیغمبر فرموده‌تی: (تدنوا الشمس يوم القيامة على قدر ميل، ويزدا حرها كذا وكذا، تغلي منها الرؤوس كما تغلي القدور، يعرقون فيها على قدر خطا ياهم، منهم من يبلغ الى كعبه، ومنهم يبلغ الى ساقه، ومنهم من يبلغ الى وسطه، ومنهم يلجم العرق.)^۱ واته: له پوژی قیامه‌تدا خوږ به ک میل له مروفه‌کانه وه دووره وپله‌ی گرمی خوږ چه‌ندین وچه‌ندین جار زیاد ده‌کات. هه‌موو سه‌ره‌کان تییدا وه که مه‌جبال ده‌کولیت وه عاره‌قیکی زوږ ده‌کن هه‌ر که‌سه و به‌پی تاوانه‌کانی. هه‌یا نه عاره‌ق ده‌گاته قوله قاپی، هه‌یا نه عاره‌ق ده‌گاته قاچه‌کانی، هه‌یا نه عاره‌ق ده‌گاته که‌مه‌ره‌ی، وه هه‌یا نه عاره‌ق داده‌پوشیت.

وه هه‌روه‌ها له "مسند" دا هاتوو له فرموده‌ی "ابن عباس" علیه السلام که پیغمبر فرموده‌تی: (کیف انعمم وصاحب القرن قد التقم القرن: وحنى جبهته يستمع متى يؤمر فينفض، فقال أصحابه: كيف نقول؟ قال صلی الله علیه و آله: قولوا: حسبنا الله ونعم الوكيل، على الله توكلنا.)^۲ واته: من چوږن هه‌ست به‌خوشی بکه‌م، که‌خاوه‌ن قوچه‌که‌واته فریشته "ئیسرافیل" قوچه‌که‌ی هه‌لگرتوو، گویی پارگرتوو تاکه‌ی فرمانی پی بکریت فوو به‌قوچه‌که‌دا (بووق) که‌دا بکات. ووتیان: ئه‌گه‌ر که‌وتینه ئه‌وکاته وه چی بلیین؟ پیغمبریش فرمودی بلیین: "ته‌نها خودامان به‌سه و ئه‌و باشترین که‌سه بو‌مان و پشت به‌خودا بیه‌ستن".

وه له "مسند" دا هاتوو له فرموده‌ی "ابن عمر" علیه السلام یرفعه: (من تعظم في نفسه، او اختال في مشيته، لقي الله تبارك وتعالى وهو عليه غضبان.)^۳ واته: هه‌ر که‌سیک له‌ناخه وه خو‌ی به‌فیززل وگه‌وره زانی، یان

^۱ - نهم فرموده‌یه "حسن" ه، (احمد ۲۵۴/۵) وه (حاکم ۵۷۱/۴) گنرایانه‌توره.

^۲ - نهم فرموده‌یه (ضعيف الاسناد وهو حسن لغیره) ه، (احمد ۳۲۶/۱، ۷/۳، ۳۷۴/۴) وه (ترمذی ۲۴۳۱، ۳۲۴۳) پروانه (السلسله الصحيحه: ۱۰۷۱).

^۳ - نهم فرموده‌یه "صحيح" ه، (احمد ۱۱۸/۲) پروانه (الصحيحه - ژماره‌ی ۵۴۳).

له پری و پوښتندا به فیزولوت به رزی یه وه ده پوښت ، کاتیک به دیداری
خودا ده گات خوی گوره لئی تورپه یه .

وله (صحيحين) دا هاتووه له "ابن عمر" هوه كه پيغه مبر رضي الله عنه
فرموويه تي: (ان المصورين يعذبون يوم القيامة ، ويقال لهم: أحيوا ما
خلقتهم.)^۱ واته: په يکه ر تاشه کان سزاده درین له قیامه تدا و پييان
ده و تريت: نه و په يکه ری دروستتان کردووه زیندووی بکه نه وه و پوح بخنه
به ریان .

وه هه روه ها تیدا هاتووه له "ابن عمر" هوه كه پيغه مبر رضي الله عنه
فرموويه تي: (ان احدكم اذا مات عرض عليه مقعده بالغداة والعشي، ان
كان من أهل الجنة فمن أهل الجنة، وان كان من أهل النار فمن أهل النار.
فيقال: هذا مقعدك حتى يبعثك الله عزوجل يوم القيامة.)^۲ واته: هه ر
که سيک که له نيوه ده مريتته مو ئیواره و به یانی یه ک شوین و جیگای خوت
پی نیشان ده دن ، نه گه به هه شتی بیت یان دوزه خی . وه پیی ده لئین:
نه مه شوین و جیگه ته تا پوژی قیامه ت و زیندوو ده کريتته وه .

وه هه روه ها له (صحيحين) دا هاتووه له "ابن عمر" هوه كه
پيغه مبر رضي الله عنه فرموويه تي: (اذا صار أهل الجنة في الجنة، وأهل النار في
النار. جيء بالموت حتى يوقف بين الجنة والنار ثم يذبح، ثم ينادي
مناد: يا أهل الجنة خلود فلا موت. ويا أهل النار خلود فلا موت. فيزداد
أهل الجنة فرحاً الى فردهم ويزداد أهل النار حزناً الى حزنهم.)^۳ واته:
کاتیک به هه شتی کان به ره و به هه شت یه کلا کرانه وه و دوزه خیه کانیش به ره
دوزه یه کلا کرانه وه . "مردن و مرگ" ده هینريت له نتيوان به هه شت
ودوزه خدا سه رده برريت ، پاشان که سيک چار ددات و ده لئیت: نه ی
به هه شتی کان ئیتر مردن نی یه و زیندوون به هه ميشه یی، ئیتر
به هه شتی کانیش له سه روو دل خو شیه که یانه وه هینده ی تر دل خو ش تر

۱ - نه م فرموده یه "صحيح" ه، (بخاری ۶۱۰۹) و (مسلم ۹۰/۱۴ نووی).

۲ - نه م فرموده یه "صحيح" ه، (بخاری ۱۳۷۹) و (مسلم ۱۷/۱۹۵ نووی).

۳ - نه م فرموده یه "صحيح" ه، (بخاری ۶۵۴۸) وه (مسلم ۱۷/۱۷۹ نووی).

دهبن، وه دۆزه خييه كان له سه روو ناخوشيه كانيانه وه هيندهى تر ناخوش
وخه فته تبار ترده بن.

هروه ها له "مسند" دا هاتوه له فرمودهى "ابن عمر" كه پيغمبر
فرموده تى: (من اشترى ثوباً بعشرة دراهم فيها درهم حرام لم يقبل
الله له صلاة مادام عليه، ثم ادخل اصبعية في اذنيه ثم قال: صمنا ان
لم اكن سمعت النبي ﷺ يقوله.) واته: هر كه سيك جل ويه رگيك به ده
درهم بكرت به لام يه ك درهمى حرام بيت، نهوا خواى گوره نويژى
قبول ناكات تا له بهرى دا بيت وه پاشان هردوو ده ستي خزانه
گوچكه كانى يه وه ووتى: ناي خوزگايه گويم لى نه بووايه.

هروه ها له "مسند" دا هاتوه له فرمودهى "عبدالله بن عمر" ﷺ كه
پيغمبر ﷺ فرموده تى: (من ترك الصلاة سكرأ مرة واحدة فكأنما
كانت له الدنيا وما عليها فسلبها، ومن ترك الصلوات سكرأ اربع مرات
كان حقاً على الله ان يسقيه من طينه الخبال. قيل "وما طينة
الخبال" يا رسول الله، قال رسول الله ﷺ: "عصارة اهل جهنم".) واته:
هر كه سيك يه ك جار واز له نويژ كردن بهينيت به هوى سه رخوشى يه وه ،
نهوه وهك نهوه وايه كه هه موو دونيا مولكى نهو بوويت دواى
به تالانيدات. وه هر كه سيك چوا جار واز له نويژ كردن بهينيت به هوى
سه رخوشى يه وه، نهوا ماني خودايه كه "طينة الخبال" ده خوارد بدات.
پرسیان: "طينة الخبال" چى يه؟ پيغمبر فرموده تى: پاشه پوى نه هلى
دۆزه خه.

هروه ها له هه مان سه چاوهى پيشوو وه هر له "عبدالله بن عمر" ﷺ
مرفوعاً: (من شرب الخمر مرة لم تقبل له صلاة اربعين صباحاً، فإن
تاب، تاب الله عليه، فإن عاد لم يقبل الله عليه فلا أدري في الثالثة او
الرابعة قال: فإن عاد كان حقاً على الله ان يسقيه من رذغة الخبال يوم

¹ - نه فرموده يه (ضعيف الاسناد)، (احمد ۹۸/۲) بروانه (المجم: ۲۹۲/۱۰).

² - نه فرموده يه "حسن لغره ه"، (احمد ۱۷۸/۲) وه (حاكم ۱۴۶/۴) (البيهقى ۳۹۸/۱، ۲۸۷/۸) (صحيحه حاكم).

القيامة).^۱ واته: نه گهر هه ركه سيك يهك جار مهى بخواته وه ، نه وا تا ماوهى چل به يانى "پۆژ" نوێژى لى قبول ناكريت، وه نه گهر ته وهى كردو كه پايه وه ، نه وا خودا لى خوش ده بيت. به لام نه گهر جاريكى ترمهى خوارده وه، نه وا ديسانه وه چل به يانى نوێژى دروست و قبول نابيت، جانه گهر ته وهى كردو كه پايه وه نه وا خودا لى خوش ده بيت.

به لام نازانم له سى يه مياندا يان چواره مياندا فه رموى: نه گهر جاريكى تر كه پايه وه سه رمهى خوارده وه، نه وا مافى خودا خويه تى له پاشه پۆى نه هلى دۆزه خى ده رخوارد بدات له پۆژى قيامه تدا.

وه مه روه ها له "مسند" دا هاتوه له فه رموده ي "ابى موسى" عليه السلام كه پيغه مبه عليه السلام فه رمويه تى: (من مات مدمنا للخمر سقاها الله من نهر الغوطة. قيل ما نهر غوطة؟ قال عليه السلام: نهر يجرى من فروج المومسات يؤذي أهل النار ريح فروجهن).^۱ واته: هه ركه سيك نالوده بو بيت به مه وه وبمريت، نه وا خواى گه وه له پووبارى "غوطة" ي ده رخوارد ده دات. ووتيان: پووبارى "غوطة" چى يه؟ پيغه مبه عليه السلام فه رموى: پووبارى كه له دامينى ئافره ته داوين پيسه كانى دۆزه خى يه كان ده رده چيت بون وبه رامه ناخوشه كه ي دۆزه خى يه كان سزا نازار ده دات.

وه مه روه ها له مه مان سه رچا وه دا له فه رموده ي "ابى موسى" عليه السلام كه پيغه مبه عليه السلام ده فه رميت: (يعرض الناس يوم القيامة ثلاث عرضات ، فأما عرضتان فجدال ومعاذير، وأما الثالثة فعند ذلك تطير الصحف في الايدي، فأخذ بيمينيه أو أخذ بشماله).^۲ واته: له پۆژى قيامه تدا خه لكى سى جار توشى "عرض" كردن ده بيتكه يان يه كه م ودوه ميانه كه: كه مشت ومپو گفتوگۆو بيانو هيتانه وه يه ، وه يا سى يه ميانه كه تيدا نامه ي

1 - نه م فه رموده يه "حسن" ه، (احمد ۲/۲۵ ، ۱۷۱/۵ ، ۶/۴۶۰) و (حاكم ۱/۳۰ - صحيحه) و (ترمذي ۱۸۶۲ - و حسنه) و (المشمي - المجمع ۵/۶۹) گيژاويانه ته وه.

2 - نه م فه رموده يه "حسن" ه، (احمد ۴/۳۹۹) وه (حاكم ۴/۱۴۶) وه (ابن حبان في صحيحه ۱۳۸۰ - موارد) و (المشمي - المجمع ۵/۷۴) گيژاويانه ته وه.

3 - نه م فه رموده يه (ضعيف الاسناد) ه، (احمد ۴/۴۱۴) وه (ابن ماجه ۴۲۷۷) و وضعفه الاباني.

کرده و ده‌کان دهریت به‌دهسته‌کان ، یان دهریت به‌دهستی راست یان دهریت به‌دهستی چه‌پ.

وهمه‌روه‌ها له (مسند) دا هاتوو له‌فرموده‌ی "ابن مسعود" رضی الله عنه که پیغه‌مبار صلی الله علیه و آله فرموده‌تی: (ایاکم ومحقرات الذنوب، فإنهن یجتمعن علی الرجل حتی یهلکنه ، وضرب لهن رسول الله صلی الله علیه و آله ، مثلاً کمثل قوم نزلوا أرض فلاة ، فحضر صنیع القوم، فجعل الرجل ینطلق فیجی بالعود،والرجل یجی بالعود حتی جمعوا سواداًوأجیوا ناراً فأنضجوا ما قذفوا فیها.)^۱ واته: وریای تاوانه بچوکه‌کان بن ، چونکه که‌له‌که ده‌بن له‌سهرتان تا به‌هیلاکتاندا ده‌بن. پیغه‌مبار نمونه‌یه‌کی هینایه‌وه فرمودی: وهک نمونه‌ی پیڑیک له‌زه‌وی وشک وچو‌لدا لایانداوه گه‌وره‌که‌یان پی‌اوان ته‌رخان ده‌کات بو هینانی پارچه‌دار، تا داریکی زور کزده‌که‌نه‌وه و ناگری تی به‌رده‌ده‌ن.، وه‌ئه‌وه‌ی خستیانسه‌ر ناگره‌که کولاندیان. "واته هرچه‌نده پارچه‌داره‌کان بچوک بوون به‌لام که زوربوون ناگری گه‌وره به‌ریا ده‌کن".

وه له (صحیح) دا هاتوو له‌فرموده‌ی "ابی هریره" رضی الله عنه که پیغه‌مبار صلی الله علیه و آله فرموده‌تی: (یضرب الجسر علی جهنم ، فأکون اول من یجوز، ودعوی الرسول یومئذ: اللهم سلم سلم، وعلی حافیه کلا بیب مثل شوک السعدان تخطف الناس بأعمالهم فمنهم الموثق بعمله، ومنهم المخردل ثم ینجو، حتی اذا فرغ الله من القضاء بین العباد، واراد ان یرج من النار من اراد وان یرحم ممن کان یشهد ان لاله الا الله، امر الملائکه ان یرجهم ، فیرفونهم بعلامة اثار السجود، وحرّم الله علی النار ان تأکل من ابن ادم اثر السجود، فیخرجونهم قد امتحشوا فیصّب علیهم من ماء یقال له ماء الحیاة، فینبتون نبات الحبة فی حمیل السیل.)^۲ واته: پردیک له‌سه‌ر دوزه‌خ دروست ده‌کریت "که به‌پردی سراط

۱ - نه‌م فرموده‌یه "صحیح" ه، (احمد ۴۰۲/۱ ، ۳۳/۵) و (طبرانی ۲۶۱/۱۰) بروانه (الصحیح: ۳۸۹).

۲ - نه‌م فرموده‌یه "صحیح" ه، (بخاری ۶۵۷۳) گیزاویه‌تی یه‌وه.

ناسراوه "وهيه كم كه سيك له وپرده ده پښتوه من دهم، وه نزاو پارانه وهی سرجه م پیغه مبه ران له وړوڅه دا بریتی یه له خودایه به سه لامه تی.. خودایه به سه لامه تی.. وه که نارو قه راغی نه و پرده قولاب پښکراوه له شیوهی دپکی "السعدان" که دهنه هوی سه غلات کردن وړیگرتنی خه لکی هرکه سیك به پیی کرده وه کانی، هه یانه پشتم نه ستووره به کرده وه کانی به ناسانی ده په پښتوه، وه هه یانه ده پوات وگیر ده بییت له قولابه کان وه لده سیتم وړزگاری ده بییت هه تا خوی گه وره له دادوهری دادگاکردنی نیوان به نده کانی ته واد ده بییت پاشتر خوی گه وره ده یه ویتم نه وانه ی که شایه نی به زه بین له دوزخ ده ریان به بییت له وانه ی که شایه تی گه واهیان داوه که "لا اله الا الله" یان به راست زانیوه ووتویانه. بوئم مه به سته فرمان ده کات به فریشته کان که ده ریان بهینن، فریشته کانیش نه وکه سانه به نیشانه ی سوژده ی نیوچاوانیاندا ده ناسنه وه، چونکه خوی گه وره حرامی کردوه که ناگر شوینه واری سوژده ی وه چه ی ئادم بسوتینیت. پاشان که ده ریان ده هییت هره هه موویان برژاون. دواتر ناوی "حیاتیان" به سردا ده که ن وه کو گه نمه ناو ئاوپښت سه وز دهنه وه.

هه روه ها له (صحیحین) دا هاتوه له فرموده ی "ابی هریره" رضی الله عنه که پیغه مبه رضی الله عنه ده فرمیت: (ان اول الناس یقضي فیہ یوم القیامة ثلاثه: رجل استشهد، فأتی به فعرفه نعمه فعرّفها. فقال: ما عملت فیها؟ قال: قاتلت فیک حتی قتلت، قال کذبت، ولكن قاتلت لیقال: هو جریء، فقد قیل ثم أمر به فحسب علی وجهه حتی ألقى فی النار، ورجل تعلم العلم وعلمه وقرأ القرآن، فأتی به فعرفه نعمه فعرّفها فقال: ما عملت فیها؟ قال: تعلمت فیک العلم وعلمته وقرأت فیک القرآن، فقال: کذبت، ولكنک تعلمت لیقال: هو عالم، فقد قیل، وقرأت القرآن لیقال، هو قاریء، فقد قیل، ثم أمر به فحسب علی وجهه حتى ألقى فی النار، ورجل وسع الله علیه واعطاه من اضااف المال کله، فأتی به فعرفه نعمه فعرّفها فقال: ما عملت فیها؟ فقال: ما ترکت من سبیل تحب ان ینفق فیها الا أنفقت فیها لك. قال: کذبت، ولكن فعلت لیقال: هو جواد، فقد

قیل، ثم أمر به فحسب على وجهه حتى ألقى في النار، "وفي لفظ" فهو أول خلق الله تسعر بهم النار يوم القيامة. (واته: يهكم پیر که له پوزی دوايدا دادگایان له گه لدا ده کریت بریتین له سی که س: پیاویک شهید بووه خودا نیعمه ته کانی خوی بیر ده هیئتیه وه ئه ویش هه مووی ده ناسیته وه، پیی ده لئین: چیت کردووه؟ ئه ویش ده لئیت: کوشتارم کردووه تا کوزرام. ده لئیت درۆت کرد، کوشتارت کردووه تا کو پیت بلین جوامیر وکه له میرد. جا ئه وه ت پیوترا، فرمان ده کات به کیشی که ن به سه رده م چاويدا بو ناوئاگر. وه پیاویک فیبری زانست بووه و خه لکیشی فیبر کردووه، قورئانی خویندووه و خودا نیعمه ته کانی خوی بیر ده هیئتیه وه ئه ویش هه مووی ده ناسیته وه، ووتی: چیت کردووه؟ ئه ویش ده لئیت: فیبری زانست وزانیاری بوومه و خه لکیشم فیبر کردووه، وه قورئانیشم خویندووه، ده لئیت: درۆت کرد، ته نها له بهر ئه وه وات کرد که پیت بلین زانیه، وه پییان ووت: فرمان ده کان به سه رده م وچاوی دا به کیشی بکه ن بو ناوئاگر. وه پیاویک خوای گه وره ده رگای پیت و به ره که تی لی والا کردبوو له هه موو جوړه کانی مالی پیدابوو، خودا نیعمه ته کانی خوی بیر ده هیئتیه وه ئه ویش هه مووی ده ناسیته وه. ووتی: چیت کردووه؟ ئه ویش ده لئیت: هه رچی به کم به باش زانیبیت له پیناوی خودادا به خشیمه. ده لئیت: درۆت کرد. ته نها له بهر ئه وه ی پیت بلین سه غی ومال به خشه، وه پییان وتیت. پاشان فرمان ده کات به سه رده م وچاويدا به کیشی بکه ن بو نیوئاگر، وه له ته یه کی تر دا به م شیوه یه هاتووه: ئه مانه یه که م پیر پیکن که خوای گه وره ئاگری دۆزه خیان پی گه رم ده کات.

وه (شیخ الاسلام ابن تیمیه) ده لئیت: (باشترین وچاکترین پیر، بریتی یه له پییری پیغه مبه ران، وه خراپترین پیر ئه وانه ن که واده ده نیت له پییری پیغه مبه رانن به لام له ئه وان نین. وه باشترین پیر له دوا ی پیغه مبه ران پییری زانیان وشه هیده کان وراستگوزکان و دلسۆزه کانن،

¹ - نه م فرموده یه "صحیح" ه، (مسلم: ۵۵/۱۳ - نووی) گتیراویه تی یه وه.

وخرابترین پیښ نه وانه نه که واداده نین له پیږی نه مان بن ، به لام له نه مان نین) .

وه له صحیح بخاری دا هاتوو له فرموده ی "ابی هریره" رضی الله عنه که پیغمبر صلی الله علیه و آله فرموده تی: (من كان عنده لأخيه مظلمة في مال أو عرض فليأتها، فليستحلها منه قبل أن يؤخذ وليس عنده دينار ولا درهم ، فإن كانت له حسنات أخذ من حسناته فأعطياها هذا، والا أخذ من سيئات هذا فطرحت عليه ثم طرح في النار.)^۱ واته: هر که سیك نه گهر ستمی له برایه کی کرد ، یان مافیکی له لایه له مال و سامان و وه ستم و نار و وایه کی کرد و وه لئی ، با پیښ نه وه ی بمریت بیداته وه ، چونکه گهر دوا بکه ویت ، نه و ده که ویته پوژیکه وه نه دیناری پی یه و نه دره م ، نه و کاته گهر چاکه ی هه بیت له چاکه کانی دهرده هینریت و دهریت به خاوه ن مافه که . وه نه گهر چاکه شی نه بو نه و له خرابه کانی خاوه ن مافه که دهرده هینریت و دهرخیته سر تا وانه کانی ، نه وساته فری دهریته دوزه خه وه .

وه له صحیح دا هاتوو له فرموده ی "ابی هریره" رضی الله عنه که پیغمبر صلی الله علیه و آله دهرمیت: (من أخذ شبراً من الارض بغير حقه خسف به يوم القيامة الى سبع ارضين.)^۲ واته: هر که سیك بستیک زهوی به ناحق داگیر بکات نه و له پوژی قیامه تدا خوی گهره به ناخی حوت زه ویدا دهریاته خواره وه و پوی ده کات.

وه له "صحیحین" دا هاتوو له فرموده ی "ابی هریره" رضی الله عنه که پیغمبر صلی الله علیه و آله دهرمیت: (نارکم هذه التي يوقد بنو آدم جزء من سبعين جزءاً من نار جهنم، قالوا: والله إن كانت لكافية، قال صلی الله علیه و آله: فإنها قد فضلت عليها بتسعة وستين جزءاً كلهن مثل حرها.)^۳ واته: نه م ناگره ی ئاده میزاد بو سوتاندن به کاری دهرینیت ، به شیکه له هفتا به شی گهرمی دوزه خ ، ووتیان: نه گهر هه رنه مهش بوایه به س بوو نه ی پیغمبر ی خودا .

1 - نه م فرموده یه "صحیح" ه ، (مسلم ۵۵/۱۳ - نووی) گپراویدتی یه وه .

2 - نه م فرموده یه "صحیح" ه ، (بخاری ۶۵۳۴) گپراویدتی وه .

3 - نه م فرموده یه "صحیح" ه ، (بخاری ۳۲۶۵) وه (مسلم ۱۷۵/۱۷ - نووی) گپراوانه ته وه .

ئەویش فەرمووی: لەراستیدا دۆزەخ شەست و نۆ پلە زیاترە لەم. هەر بەشێکی بەوینەى ئەم گەرمە.

و لە مسند دا هاتوووە کە "معاذ" رضي الله عنه دەفەرمیّت پێغه مەبەر صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم وەسیەتی بۆکردم و فەرمووی: (لا تشرك بالله شيئاً، وإن قتلت أو حرقت، ولا تعقن والديك، وإن أمراك أن تخرج من أهلك ومالك، ولا تترك صلاة مكتوبة متعمداً، فإن من ترك صلاة مكتوبة متعمداً فقد برئت منه ذمة الله، وتشربن خمرأ، فإنه رأس كل فاحشة، وإياك أو العصية، فإن المعصية تحل سخط الله.)^۱ واتە: هاو بەشی بۆ خودا بپاریا مەدە، ئەگەر لەم پێناو بەشدا بکوژیت یان بسوتیت، وە ئازاری دا یەک و باوکت مەدە، ئەگەر چی دەریان کردی لە مال و نینو خزمانیشدا، و بە ئەنقەست نوێژی فەرز لە دەستی خۆت مەدە، چونکە هەرکەسێ بە بێ بیانووی دروست نوێژ لە دەست بەدات ئەوا لە پەناى خودا دەردەچیت. وە مەى "عارەق" مەخۆنەو، چونکە سەرچاوەى هەموو خراپە و بەد رەوشتی یەكە، وە وریا بە یاخی نەبى لەخودا، چونکە یاخی بوون دەبێتە مایەى توپەبوونی خودا.

فەرمودە لەم بوارەدا زۆر زۆرە جانا مۆزگاری کەسێک دەکەین کەسێ دەیهوێت گویى خۆى دابخات و چاوەکانى دابخات و خۆى فری بەداتە ناو دەریایى یاخی بوون و تاوەنکاری، بە ئومیدی ئەوێ گومانی باشى بەخودا هەیه. ئەوا ئەو کەسە سەرگەردانى تەواو.

"أبو الوفاء بن العقیل" رضي الله عنه پەحمەتى خۆى لیبیّت "دەلیت: " (بپویستە زۆر وریا بین بە ئومید و گومانی باش بردن بەخودا نەخە لەتین، بەتایبەتى کاتیک بۆ سێ دەرهەم دزین دەست بپیتەو و بۆ خواردنەوێ چۆرئ مەى دارى حەدى لى بدریت، وە ئافره تیک بچیتە دۆزەخەو بەهۆى ئازاردانى پشیلەیک، وە شەهیدیک بچیتە دۆزەخەو کاتیک نیەتى پاک نەبوو، ئیتەر چۆن بە ئومیدی گومانی باش بردن خۆمان دەس خەپۆ بکەین)

¹ - ئەم فەرموودە بە (ضعیف الاسناد) ه، (احمد ۲۳۸/۵) وە (حاکم ۱/۱۴) گێڕایانەتەو.

وه امام احمد "په حمه تی خوی لیبیت" ده لیت: له "ابو معاویه" که
 "اعمش" بوی گنرینه وه له "سلمان بن مسیره" وه له "طارق بن شهاب" رضی الله عنه
 یرفعه ، ووتی: (دخل رجل الجنة في ذباب، ودخل رجل النار في ذباب،
 قالوا: وكيف ذلك يا رسول الله؟ قال: مر رجلان على قوم لهم ضم
 لایجوزه أحد حتى يقرب له شيئاً. قالوا لأحدهما: قرب، قال ليس عندي
 شيء، قالوا له: قرب ولو ذباباً، فقرب ذباباً فخلوا سبيله، فدخل النار،
 وقالوا للآخر: قرب، فقال: ما كنت لأقرب لأحد شيئاً من دون الله
 عزوجل، فضربوا عنقه فدخل الجنة.)^۱ واته: پیاویک به هوی می شیکه وه
 ده چیت به هه شته وه ، وه یه کیکی تر به هوی می شیکه وه ده چیت
 دۆزه وه . ووتیان چۆن ئه ی پیغه مبری خودا؟ فرموی: دوو پیاو
 به پئیواری پئیان ده که ویته قه ومیک، ئه م قه ومه پیستیکیان هه یه ،
 هه رکه سیک تیپه رییت ده بییت قوربانی یه کی بۆ بدات، ئه گه رنا مؤلته ی
 ناده ن تیپه رییت. به یه که میان ده لئین: قوربانی بده. ئه ویش ده لیت: هه یچم
 پی نی یه بیکه مه قوربانی. ووتیان ته نها می شیکیش بییت ئه بییت. ئه ویش
 می شیکی گرت وکرده قوربانی ، ئه وا به م کاره چوه دۆزه وه .
 دووه میان ووتی: من قوربانی ناده م. ووتیان تۆش می شیکی بکه قوربانی.
 ووتی: من جگه بۆ خودا قوربانی بۆ که س ناده م. کوشتیان به لام چوه
 به هه شته وه . جاری وا هه یه به ته نها وشه یه که ده بیته مایه ی ئه وه ی
 به دۆزه خ شاد بیت.

گومرا بوونی نه فامان به وه ی خودا له دونیادا نیعمه تی پی به خشیوه

زۆر ئاده میزاد به وه سه ره گردان ده بییت کاتیکی ده بینیت خوی گه وه
 له دونیادا نیعمه ت وپیست ویه ره که ته زۆری پشتوو به سه رییدا، واده زانییت
 خودا خۆشی ده ویت، وه له قیامه تیشدا زۆرتری پی ده به خشییت. به م
 شیوه یه توشی گومرایی ده بییت.

^۱ - له کتبی "الزهد"ی (امام احمد: له ۱۵) دا هاتروه.

امام احمد ده گيريتيه وه له فه رموده ي "عقبه بن عامر" رضي الله عنه كه پينغه مبه رضي الله عنه فه رمويه تي: (اذا رأيت الله عزوجل يعطي العبد من الدنيا على معاصية ما يجب، فإنما هو استدراج، ثم تلا قوله عز وجل: فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ أَبْوَابَ كُلِّ شَيْءٍ حَتَّى إِذَا فَرِحُوا بِمَا أُوتُوا أَخَذْنَاهُمْ بَعَثَةٌ فِإِذَا هُمْ مُبْلِسُونَ.. الأنعام: ٤٤) واته: نه گهر كه سيكتان بيني سوور بوو له سر تاوانكاري وياخي بوون، له هه مانكاتدا خواي گه وره نيغمه تي ده پژانده به سه ريده، واتايي نه وه ني يه كه خوداي گه وره خوښي ده وييت به لكو نه مه كه مه نديكيش كرد نييتي. پاشان نه م نايه تي خوينده وه (فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ أَبْوَابَ كُلِّ شَيْءٍ حَتَّى إِذَا فَرِحُوا بِمَا أُوتُوا أَخَذْنَاهُمْ بَعَثَةٌ فِإِذَا هُمْ مُبْلِسُونَ.. الأنعام: ٤٤.... واته: پاشان كاتيك نه و بهرنامه وريپازه ي كه ياديان خرابوه وه فه راموشيان كرد، نيمه ش ده روازه كاني هه موو شتيكمان بو والا كرنه وه نازو نيغمه تمان پژانده به سه رياندا هه تا كاتيك دلخوش وشادومان بوون به وه ي كه پيتيان دراوه نيتر له ناكايوكدا گرتمانن وهه موويانمان سه رگه ردان وريسوا كرد پاشان به وپه پري ناوميدى بوونه وه به غم وپه ژاره وه تياچوون) .

هه نديك له پيشينه كان "سلف" ده لئين: (هه ركاتيك هه ستت كر كه خواي گه وره نيغمه تي ذوري به سردها پشت و توش سه ريپچي فه رمانه كاني ده كه يت، نه و كاته وريابه نه وه كه مه نديكيش كرنه. نه وه تا خواي گه وره ده فه رموييت: (وَلَوْ أَن يَكُونَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً لَجَعَلْنَا لِمَن يَكْفُرُ بِالرَّحْمَنِ لِيُوتِيَهُمْ سُقْفًا مِّنْ فِصَّةٍ وَمَعَارِجَ عَلَيْهَا يَظْهَرُونَ * وَلِيُؤْتِيَهُمْ آبْوَابًا وَسُرْرًا عَلَيْهَا يُتَّكُونَ * وَزُخْرُفًا وَإِن كُلُّ ذَلِكَ لَمَّا مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةُ عِنْدَ رَبِّكَ لِلْمُتَّقِينَ.... زخرف: ٣٣-٣٥) واته: نه گهر له بهر نه وه نه بويايه كه خه لكي هه موو ده بوونه يه ك پير "له بئ باوه پ و تاوانكاريدا" نه وا هه ركه س باوه پي به خواي گه وره و ميه ره بان نه بويايه سه قفي خانوه كه يمان له زيو بو دروست ده كرد، هه روه ها قادر مه و پيپيلكانه كان و ناسنسوارمان بو

١ - نه م فه رموده يه (ضعيف الاسناد وهو صحيح لغيره) ه، (احمد ٤/١٤٥) و (طبراني ٣٣٠/١٧) گير ايانه ته وه، بروانه (الصحيحه - ٤١٣).

ده کردن به سه ریاندا سه ریکه ون، وه بوق مالک کانیان قاپی وده روزهی زیو وکورسی وقه نه فهی پاراوه شمان پیّ ده به خشین تا پالّ بدنه وه ووشانی له سه ر دابدهن، به هه موو جوّره نه خش و نیگاریکی جوان وپارزوه "دارو دیوار وسه قف وکله وپهلی ناومالک کانیانمان ده پارانده وه" جان هه هره مووی خوّش گوزهرانی ژیانی دونیا نه بیّت هیچی تر نی یه. له کاتیکدا که ژیانی پر خوّشی وبه خته وه ری ونه پراوه لای په روه ردگارت بق خواناسان ودووره په ریژانه له گونا ه.

هه روه ها خوی گه وره وه لامی دروستی نه وکه سانه ده داته وه که به وه دلی خویمان خوّش ده که ن. که ده فه رمیّت: (فَأَمَّا الْإِنْسَانُ إِذَا مَا ابْتَلَاهُ رَبُّهُ فَأَكْرَمَهُ وَنَعَّمَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَكْرَمَنِ * وَأَمَّا إِذَا مَا ابْتَلَاهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَهْلَانِ.... الفجر: ۱۵-۱۷) واته: کاتیک ئاده میزاد له لایه ن په روه ردگاری یه وه تا قی ده کریته وه پرّزی لیّ ده نیّت ونازونیعمه تی به سه ردا ده پرّیّنیّت، ده لیّت: وادیاره په روه ردگارم خوّشی ده ویّم وپرّیّم هه یه له لای، به لام کاتیک تا قی ده کاته وه به که م کردنه وه ی پزق، وه لیّی ده گریته وه وه ده لیّت په روه ردگارم خوّشی ناویّم وپرسی لیّمه وپیسوی کردووم، نه خیر...

که واته هه موو نیعمه ت وبه خششیک له لایه ن خوداوه واتی خه لات کردن نی یه، وه هه موو نه هامه تی یه که که له لایه ن خوداوه دیّت واتای پیسواکردن نی یه. به لکو هه ندیّ جار به نه هامه تی به نده ی خوّی تا قی ده کاته وه و به نیعمه تی زوریش که سی تر پیسوا ده کات.

وله "جامع" ترمذی دا هاتوو که پیغه مبه صلی الله علیه و آله ده فه رمیّت: (ان الله يعطي الدنيا من يحب ومن لا يحب، ولا يعطي الايمان الا من يحب). واته: خوی گه وره دونیاو خوّشی یه کان به وکه سانه ده دات که خوّشیانی ده ویّت وبه وانه شی که خوّشیانی ناویّت، به لام باوه ر ته نها به وکه سانه ده دات که خوّشی ده ویّن.

1 - نهم فهرمودهیه "حسن" ه، (احمد ۱/۳۸۷) وه (حاکم ۴/۱۶۵) وصحیحه اسناده).

وہ پتیریک لہ سہ لہ ف دہ لئین: دوور نی یہ کہ سیک بہ نیعمہ تہ کانی خودای
 گہورہ کہ مہ نندکیش بیٹ و خوی نہ زانیت ، وہ دوور نی یہ کہ سیک
 بہ پەردہ پۆشی کردنی خودا بۆ تاوانہ کانی گومرا بیٹ بہ خوی نہ زانیت ،
 وہ مہ روہا کہ سیک بہ پیدا مہ لئدانی خە لکی بۆی توشی فیتنہ بو بیٹ ،
 بہ لام بہ خوی نہ زانیت.

گہورہ ترین گومرایی بوون ئەو کہ سە یە کہ بە دونیا گومرا دە بیٹ

گہورہ ترین گومرایی ئەو جۆرہ یە کہ مرقۆ سەرگەردانی دونیانو خۆشی
 یە کانی بیٹ و قیامەتی بیری بیری تہ وہ . تەنانەت مہ ندیك لہ گومرایان دہ لئین:
 دونیا وەک پارہ یەکی نەقد وایە ، بہ لام قیامەت وەک قەرز وایە .
 یاخود مہ ندیکی تر دہ لئین: دونیا پارہ یەکی لہ دەستہ ، قیامەت
 پارہ یەکی دوورہ دەستہ .

یاخود دہ لئین: خۆشی یە کانی دونیا لہ بەر چاوە ، بہ لام خۆشی یە کانی
 قیامەت گومانای و خە یالہ .

ئەمانہ لہ تر سناکترین جۆرہ کانی لہ خشتہ بردنی شەیتانہ بۆ
 نیچیرە کانی ، بگرہ ئازەل و گیان لہ بەرەکان گە لیک لہم پیرہ هۆشیارترین ،
 چونکہ ئازەل و گیان لہ بەرەکان کاتیك مہ ستیان بہ مہ ترسی کرد بہ زۆریش
 لئیان بەدەیت بەرە و پووی نا پۆن . بہ لام ئەمانہ پووی پووی مہ لئدیو
 تیاچوون مہ نگاوە دہ نئین بہ شیوہ یەکی مل مورانہ .

وہ ئەوانہ ی کہ زانیاریان مہ یە و ئاگادارن بہ پاستی خودا و پیغە مہ بەرە کانی
 و مل مورانہ بہ دونیا سەرگەردان بوونہ ، لہ پۆژی قیامەتدا شەرمە زارترین
 پئین کہ ئەم مہ موو پاستی یە یان زانیوہ و کاریان بۆ نە کردوہ .

وہ لام دانەوہی ئەم گومانانہ :-

ئەو ووتە یەکی کہ دہ لئیت: (پارہ یەکی بہ دەست نەک پارہ یەکی دوورہ
 دەست) .

وہ لامە کە ی: ئەگەر برۆبە هاو نرخ و سەنگی پارہ ی دوورہ دەستہ کە و
 پارہ ی دەستہ کە هاو سەنگ بوون و وەک یەک بوون ، ئەوا بی گومان

پاره‌ی به‌دهسته‌که "دونیاکه" باشتره و چاکتره، به‌لام نه‌گه‌ر پاره‌ی دووره دهسته نرخ و به‌هاو سه‌نگی و زۆرت‌ر و باشتر بو و نه‌وساته بی گومان پاره‌ی دووره دهسته‌که باشتره. جا دونیا له‌چاو قیامه‌تدا چ نرخ و به‌هایه‌کی هه‌یه؟

وه‌ژیانی دونیا به‌هه‌موو خۆشی یه‌کانی یه‌وه وه‌ک هه‌ناسه‌یه‌کی قیامت وایه. هه‌روه‌کو له‌مسندی امام أحمد دا هاتوو له‌فرموده‌ی "المستورد بن شداد" که پیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فرمیت: (ما الدنيا في الآخرة الا كما يدخل احدكم اصبعه في اليم، فلينظر بم يرجع؟) ^۱. واته: نمونه‌ی که‌م بایه‌خی و بچوکی دونیا له‌چاو قیامه‌تدا وه‌ک نمونه‌ی که‌سیکه که په‌نجه‌ی دهستی بکاته ناو ئاوێکه‌وه پاشان ده‌ری به‌ینیت. ئایا چه‌ندی پی یه له‌ئاوه چی هیتاوه له‌گه‌ل خۆیدا؟.

جا به‌قوربان کردنی پاره‌ی دووره دهسته باشه‌که‌بو پاره‌که‌م به‌دهسته‌که چ که‌وجی و نه‌فامی یه‌که. به‌واتایه‌کی تر له‌دهست دانی قیامه‌تێکی هه‌تاهه‌تایی و پر له‌خۆشی و به‌خته‌وه‌ری وه‌میشه‌یی بو ته‌مه‌نیکی که‌م و پر له‌ناسۆر و ده‌دهسه‌ری و خۆشی یه‌کی کاتی.... کامیان جیگه‌ی هه‌سه‌نگاندنی ژیرو عه‌قله‌؟!

به‌لام ووته‌که‌ی تر که پوخته‌که‌ی ده‌لێت: (شتیکی دنیایی، به‌شتیکی گومانای ناگۆرمه‌وه)

واته دونیا دنیایی یه و قیامت خۆشی یه‌کانی جیگای گومانه...

نه‌وه پیی ده‌وتریت: تو له‌م دوو حاله‌ته به‌دوور نیت، یان گومانته له به‌لێن و په‌یمان‌ه‌کانی خودای گه‌وره و پیغه‌مبه‌ره‌کانی هه‌یه سه‌باره‌ت به‌قیامت، یاخود دنیایی یه‌کی ته‌واوت پیی هه‌یه. جا نه‌گه‌ر دنیاییه‌کی ته‌واوت پیی هه‌یه، به‌چ ژیری و هۆشیاری یه‌که‌وه‌دهست به‌رداری قیامه‌تێک و خۆشی یه‌کی نه‌براو هه‌بیت بو چه‌ند پۆژیکی کورت و کالی دونیا؟!

^۱ - نه‌م فرموده‌یه "صحیح" ه، (احمد ۴/۲۲۹) وه (ترمذی ۲۳۲۳) وه به (حسن صحیح) ی داده‌نین.

وهئەگەر گومان و دوو دلئیت هەیه ئەوا دەست بەجی بکە وەرە
 پیاچوونە وە وردبوونە وە و لیکدانە وە ی ئایەتەکانی خۆی گەرە که باس
 لە بوون تاکیکتی و هیز و توانا دەکات، که باس لە پاستی و دروستی
 بە یامبەرەکان دەکات، تا بە تەواوی پاستی و دلئیایت بۆ دروست بێتە وە.

جا لە ژیر و هزری هیچ که سێک جێگە ی نابێتە وە وە بلئیت خۆیەکی
 بە توانا و بلئد و بە دەسلات دانا و زانا و بیسەر و بینەر... دەست بەرداری
 ئەم هەموو ژیان و دونیایە دەبێت. لێ پرسینە وە و پاداشت و سزا ئەنجام
 نەدات. ئەم حالەتە مەحاله بۆ پادشایەکی ئادەمیزادی بۆ ولاتەکە ی، جا
 چۆن شیایوی گەرە یی خۆدای مەزنە و بە دانایە. جا ئەگەر مەرۆف بە وردی
 لە دروست بوونی خۆی وردبیتە وە که لە دلۆپێک ئاوە وە بۆ ئەم پێک و پێکی
 یە ی که ئیستا هەیه تی. کێ ئەم هەموو گرنگی یە و چاودێری یە ی کردووە،
 قوناغ بە قوناغ گەشە ی پێ کردووە تابوو تە ئەم مەرۆفە. جا چۆن خۆدا
 دروست کراویکی و مەزنی پشت گوێ دەخات و ماف و سنوور و ئەرکی بۆ
 دیاری ناکات؟ جا ئەگەر بە چاوی تێ پامانە وە تە ماشای چوار دەوری
 خۆمان بکە ی ن لەوانە ی که دەیانبینن و لەوانە ی که نایانبینن هەر هەموو
 ئەمانە بە لگە ی تاک و تەنهایی و پاستی خۆدا ناسە لمینن که "قورئان"
 ووتە ی خۆدایە؟! که خۆی گەرە بۆ ئەم حالەتە دەفەرمیت: (فلا أقسم
 بما تبصرون * وما لاتبصرون * انه لاقول رسول کریم... الحاقه: ۳۸-۴۰)
 واتە: سویند بێت ئەوە ی که دەبینن و و ئەوە ی که نایبینن ئەمە ووتە ی
 خۆی گەرە یە.

هەر وەها بە لگە ی زۆرمان هێتایە وە لە سەر ئەم بابەتە، تەنانەت خۆدای
 گەرە دەفەرمیت: (وفي أنفسکم افلا تبصرون... الذاریات: ۲۱) واتە:
 بە لگە کائمان لە دەروونی خۆتانیشدا هەیه، ئایا نایینی بە تەنها مەرۆف
 بە لگە ی لە سەر تاکی و دانایی خۆی گەرە یە.

گومرا بوونی مەرۆفەکان بۆ دوو هۆکار دەگەرێتە وە که ئەویش هۆکاری
 بە پاست زانین و دلئیابوونە بە بوون، یاخود درۆکردن و گومان بردنە.

باوهر بوون به قیامت به لّام ته مه لّی له خوا به رستیدا

نه گهر ووترا: نه گهر دلّیک باوهرپی تواوی به قیامت و پاداشت وسزا هه بیّت، که چی له هه مان کاتدا زور سست و ته مه لّ له نه نجام گه یاندنی نه رکی خودا به رستیدا؟

نایا نه گهر که سیّک دلّنیا بیّت که سبه یینی له لایه ن پادشایه که وه خه لات ده کریت، یا خود سزا ده دریت، نایا نه وشه وه هک شه وانئ تر به بی دوودلی وپارایی به سهر ده بات؟! نایا بیر له سبه یینی ناکاته وه؟ وه خه می بۆ ناخوات و خوی بۆ ناماده ناکات؟

ووترا: به لّی زور پراسته نه مه پرسیاریکی زور دروسته زوری بهی خه لکی ده گریته وه. که جیی سه رسورمانه نه م ته مه لّی و بی باکی یه! وه نه مه ش بی هوکار نی یه، وه هوکاره کانی بریتین له:

یه که م: نزمی ناستی زانستی و که می و کوری له دلّنیایی بوونیدا. هه رکه سیّک پیی و بیّت که ناستی زانست چه سپاو وه زیادو که م ناکات، نه وه به هه لّ دا چوو ه. نه وه "ایبراهیم" ی پیغه مبه ر "س.خ" پرسیار له خودای گه وره ده کات و ده یه ویت شیوازی چونی یه تی زیندوو کردنه وه ی مردوو ه کانی پی نیشان بدات، که له گه لّ نه وه شدا باوهرپی ته وای هه بوو به پراستی نه م کاره، به لّام ویستی دلّنیایی ته وای بی که م و کوری بۆ دروست بیّت، واته سه رچاو وه نه م پرسیاره له گومان و دوو دلّی یه وه نه هاتوو ه، به لکو ویستی دلّنیایی بوونی یه کجاری بۆ دروست بیّت.

وه له مسندی امام احمد دا هاتوو ه که پیغه مبه ری خودا صلی الله علیه و آله فه رموو یه تی: (لیس المخبر کالمعین) ^۱ واته: هیچ کاتیک هه والّ دهر وه ک بینه ری پوودا وه که نه یه.

هه ر کاتیک نزمی له ناستی زانستدا بوو کاریگه ری له سهر دلّ که م ده بیّت ولیشاوی هه زو ئاره زوو و سه رقائی به دونیا وه هی رشی بۆ ده هینیت و شه یتان کاریگه ری خوی بۆ دروست ده کات له سهر ده روونی و دنیا یی لا

1 - برونه (شرح مسلم للنوروی ۱۸۳/۲ - ۱۸۴) وه (فتح الباری) که له م باره یه وه زور و تراوه.

2 - نه م فه رموو ده یه "صحیح" ه، (احمد ۲۱۱۵/۱ - ۲۷۱) وه (حاکم ۳۲۱/۲) گپه رایانه ته وه.

شرین دهکات و بی ناگایی بیرو هؤشی دهگرتت و بهم چه شنه باوه پ
و دلتیایی بهر تهسک ده بنه وه و هرهس ده هینیت.

له بهر نه هؤیه یه مروه کان له ناستی باوه پو کاردا جیاوازیمان هه یه،
ته نانهت جاری و هه یه لاوازی باوه پ دهگاته ناستی ته نها گه ردیک "مثقل
ذره" له دلد.

وه سه رجه م نه م هؤکارانه ده گه ریته وه بو لاوازی له بینایی "البصیره" و
نارامگرتن "الصبر" هه ریویه خوای گه وره مه دح و وه سفی کهسانی نارام
گر و دلتیابوو دهکات و ده فهرموویت: (وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ أُمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا
صَبَرُوا وَكُنَّا بِآيَاتِنَا يُوقِنُونَ... السجدة: ۲۴) واته: ئیمه نه ته وه ی
ئیسرا ئیلمان کرده پیشه وا، وه ده سه لاتمان پی به خشین، فه رمانیان
ده کرد، چونکه نارامگربوون و باوه پی ته واویان هه بوو به نایه ته کانمان.

گومانی باش بردن به خودا بزوتنه ری کاری چاکه یه نهک کم تخرخه می

پیشتر پوونمان کرده وه جیاوازی زور هه یه له نیتوان گومانی باش بردن
به خوای گه وره، وه گومرپابوون. وه پوونمان کرده وه گومانی باش بردن
هه میشه بزوتنه ری کاری چاکه و چاکه خوازی بووه و هانده ری پیگه ی راست
و دروستی خودا په رستی یه، چونکه گومانی باش بردن واتای تکاکاری
به نده یه بو خوای گه وره و ملکه چی کردنیتتی، نه و نه و تکاکاری یه راست
و دروسته، به لام هه رکه سیک تکاکاری یه که ی هانده ری کم تخرخه می و
بی په پوایی بیت نه وا گرتنه به ری پیگای گومرپایه.

نونه ی نه مانه وه کو جوتیاریک وایه، که نه گه زه وی یه که ی به چاک
وباشی بکتلیت و چاودیری بکات، نه وا چاوه پوانی به ره می چاک و باش
ویاک دهکات، به لام نه گه کم تخرخه می و بی په پوا بیت و ورده کاری نهکات
له کیلان و بیزارو چاودیری کردنیدا، نه وا چاوه پوانی به ره می باش نابیت،
به لام هه میشه گومانی باش به زه وی یه که ده بات، نایا هیچ سوودیکی
هه یه؟

یاخودا که سیک به بی ئه وهی بجیته لای خیزانه کی ته نها به ئومید وگومانی باش بردن مندالی ده بیته؟ یاخود به بی کوشش و خویندن وه ولدان ده بیته باشتین وچاکترین زانای سه رده می خوی؟

به همان شیوه ئه گه ره هر چه نده ئومیدی باش وگومانی چاک به خودای گه وره به ریته به لام کوشش و خودا به رستی نه کات نایه پله به رزه کانی به ههشت به ده ست ده هیئیت؟

وه خوای گه وره ده فه رمیته: (إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَتَ اللَّهِ..... البقرة: ۱۱۸) واته: "ئه وه که سانه ی که با وه پدران وکۆچیان کردوه و تیکۆشاون له پینا و خوای گه وره دا ئه وان به پاستی تکاکاری په حمهت و به زه بی خوا ده که ن"

ته ماشای ئه وه بکه که تکاکاری ئه م پیره چون بزوینه ری کاری چاکه و هه ولدانیا ن بوه .

ده نه یی ئه م بابه ته ئه وه یه که: ئومید و تکاکاری وگومانی باش بردن به خوای گه وره پیویستی به گرتنه به ری هۆکاره کانیتی. که پیویستی ده کات بۆ به ئه نجام گه یاندنی که خوای گه وره له شهرع و به رنامه و سزاو پاداشتی دا دیاری کردوه. که پیویسته ده سستی پیوه بگرین. پاشان ئومید و تکا وگومانی باش به خودا به رین که له سه ر کاری چاکه به رده واما ن بکات له سستی وکه م ته رخمی بمان پاریزیته.

جیاوازی له نیوان تکاکاری و هیوا خوازی دا

پیویسته که هه رکه سی که تکاکاری ده کات (الرجاء) که په یوه ست بیته به سیکاری سه ره کیه وه:

یه که م: خوۆش وویستی ئه وه ی که تکاکاری بۆ ده کات

دووه م: ترس له ده ست چوونی

سی یه م: هه ولدان وکۆشش کردن به گویره ی توانا بۆ به ده ست خستی

جاهه ر (تکاکاریه ک) ئه م سی شته ی تیدا نه بوو. ئه واته نها (هیواخوان)

یه کی بیناوه رۆکه .

(تکاکاری) جیاوازه له (هیاوخوازی). تکاکار همهیشه دهترسیت وهئوی بترسیت خیرا دهکات تائهوهی نهنجامهکی دهست نهچیت له (الجامع الترمذی) دا هاتوه لهفهرموده ی (أبی هريرة) رضی الله عنه که پیغمبهر صلی الله علیه و آله دهفهرمیت: (من خاف أدلج ومن أدلج بلغ المنزل، الا ان سعة الله غالية، الا ان سعة الله الجنة).^۱ واته: ئهوی بترسیت هه لدهدات وشه دهگه ریت ههنگاو ده نیت وهئوهی ههنگاو بنیت وهه و لدهدات. دهگاته شوینی مه بهست. به پاستی کالاوخه لاتی خوی گه وره به نرخ و به به هایه. کالای خوداش به هه شتی به رینه.

هه روه ها خودای گه وره به هه مان شیوه ی تکاکاری (الرجاء) ترس (الخوف) یشی کردوه به بزویته ری کاری چاکه و چاکه خوازی پیکه وه دوو فاکته ری همهیشه ی کرده وهی چاکه ن. هه روه کو ده فهرمیت: (إِنَّ الَّذِينَ هُمْ مِّنْ حَشِيَّةٍ رَبَّهُمْ مُّشْفِقُونَ * وَالَّذِينَ هُمْ بِآيَاتِ رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ * وَالَّذِينَ هُمْ بِرَبِّهِمْ لَا يُشْرِكُونَ * وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوْا وَقُلُوبُهُمْ وَجَلَةٌ أَنَّهُمْ إِلَىٰ رَبِّهِمْ رَاجِعُونَ * أُولَٰئِكَ يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَهُمْ لَهَا سَابِقُونَ..... الْمُؤْمِنُونَ: ۵۷-۶۱) واته: ئه و که سانه ی که ترسی په روه ردگاریان له دلدایه و ده ترسیت لیبیان بره نجیت ئه وان هه ش بره و به نایهت و فهرمانه کانی په روه ردگاریان ده هینن. ئه وان هه شی هاوه ل و هاو به شی بو په روه ردگار بریار ناده ن. ئه وان هه ش که ده به خشن له زه کات و خیر دلیمان ده ترسیتنه وه کو لیبیان وه رنه گریت. چونکه ئه وان بنگومانن که بولای په روه ردگاریان ده گه رینه وه. ئا ئه وان په له ده که ن پيشبرکی ده که ن له نه نجام دانی هه موو چاکه یه ک^۱

وه له (جامع) ی (ترمذی) دا هاتوه. له فهرموده ی عائشه رضی الله عنها که ده لیت: (سألت رسول الله صلی الله علیه و آله عن هذه الآية، فقلت: اهم الذين يشربون الخمر ويزنون ويسرقون؟ فقال صلی الله علیه و آله: لا يا ابنة الصديق، ولكن الذين يصمون ويصلون ويتصدقون، ويخافون ان لاتقبل منهم اولئك يسارعون

^۱ - نهم فهرموده یه "حسن" ه، (ترمذی ۲۴۵۰) وه (حاکم ۴ - ۳۷۰۷) وه صحیحه بروانه (الصحیحه: ۹۵۴).

في الخيرات).^۱ واته: خاتوو عائيشه فرموى: پرسيم له پيغه مبهري خودا ﷺ سه بارهت بهم نايه ته، ناياسى نه و كه سانه دهكات كه مهي دهخونه وه زينا دهكهن دزي له مالى خه لكى دهكهن؟ پيغه مبهري ﷺ فرموى: نه خير نهى كچه كهى صديق. بهلكو نه وانهى پوژوو دهگرن ونويژدهكهن خيروچا كه دهكهن له همان كاتدا ده ترسن كه خودا لتيان قبول نهكات، نه مانه به راستى پيش بركى دهكهن له كارى چا كه دا.

ترس وتكا له ژيانى هاوه لاند

خوای گه وره وه سف وپیناسه ی خوښ به ختان دهكات به پرپوختی له گهل ترسدا، وه وه سفی به دبه خته كان دهكات به خراپه وه مینى وناسایشی. هر بویه گه له م سونگه یه وه ته ماشای ژيانى هاوه لانی پيغه مبهري ﷺ بکيهت ده بينيت كه له گهل پرپوختيان له گهل كاروتى كوشاندا هيشتا دهت رسان له خودای گه وره.

حائى ابو بكرى صديق ﷺ

نه وه "ابو بكر" ه ده لیت: هیوا خواز بوو كه من ته نها تاله موويه ك بوومایه له سنگى باوه رداریك. وه "احمد" ده گيرپته وه وه هه روه ها ده لیت: زمانى خو ی ده گرت وده یووت: "نه مه سه رچاوه ی تاوانه كانمه". وه زور جار له ترسى خودا ده گریاو ده یووت: بگرین، نه گه نه گریان خوتان بگریتن.

وه هر كاتيك كه هه لده سا بو نويز كردن وه ك داريك له ترسا راده وه ستا. جاريكیان بالنده یه كى پزگار كردو ووتی: هر نيچيريك راپويكيهت ويان داريك بپریت، نه وا له يادى خوات خستوه.

كاتيك له سه ره مه رگدا بوو، به خاتوو عائيشه ی ووت: (نهى كچه كه م من له مال و سامانى مه سولمانان نه م عابايه و شيردوشيك نه م خزمهت كارم هه يه، خيرا بيان گه رينه وه ده ستى عومهرى كورپى خه تاب ﷺ).

¹ - نه م فرموده يه "صحيح" ه، (ترمذي ۳۱۷۵) وه (ابن ماجه ۴۱۹۸).

² - بروانه (موسوعه الصحابه) و پيشه كى كتيبي (الاوائل من الصحابه)

وه ده لئيت: (والله ي ئاواته خواز بووم دارئك بوومايه و بخورامايه و گازم لئ بگيرايه) .
 وه "قتاده" ده لئيت: (بيستوومه كه ابو بكر فرموييه تي: ئاواته خواز بووم كه لاسكه سه وزه يه ك بوومايه كرم بيخواردمايه) .

حائى عمري كورى خه تاب ﷺ

ئه وه تا عمري كورى خه تاب ﷺ سوره تي "الطور" ي ده خوئنده وه تا گه يشته ئايه تي (ان عذب ربك لواقع...الطور: ٧) ده ستي كرد به گريانيكي زؤر له تاوندا نه خوؤش كه وت وخه لكي سه ريان لئ ده دا.

له كاتي سه ره مه رگيدا به كورپه كه ي وت: (ئه مه چي ده كه يت، روومه ت وگزانم بخه ره سه ر زه وي تا خواي گه وره به م ديمه نه په حمم پئ بكات)

هه روه ها وتي: (كورپه سه رم دا يكه...ئه گه ر خودا لئم خوؤش نه بيته... "سئ جار ئه مه ي دووباره كرده وه" پاشان به كسه ر گياني سپارد)

شه وانه قورئاني ده خوئنده وه كه ده گه يشته هه ر ئايه تي ك بيهه ژاندا يه و بترسايه، له تاواندا چهنه د رؤژئك نه ده هاته ده ره وه وخه لي وايان ده زاني نه خوؤشه. ته نانه ت نه وه نده گريا بوو دوو خه تي په ش له سه ر دم وچاوي ده رده كه وت.

"عبدالله كورى عباس" پئ ي ده لئيت: خواي گه وره له سه ر ده ستي تو مي سري ئازاد كردو چهندين فه تحي گه وره له سه ر ده ستي تو هاته دي، ئه ويش فرموي: ئاواته خوازم به س ته نها له قيامه تدا ده ربازيم، نه پادا شتم هه بيته نه تاوان.

حائى عثمانى كورى عه فان ﷺ

عثماني كورى عه فان ﷺ كاتي ك له سه ر گؤرئك رابوه ستايه نه وه نده ده گريا تاري شي ته ر ده بوو. وه ده لئيت: (ئه گه ر من له نيوان به هه شت و دؤزه خدا بم، وه نه زانم بو كاميان په وانم ده كه م، له وي دا ئاواته خوازم بيمه خوؤله مي ش پئ يش ئه وه ي بزائم بو كام لايان ده منئيرن) .

حائى على كورى نهى تالب ﷺ

نه وه على كورى نهى تاليبه كه زور دهرسا له دووشتى سه رهكى هيو
دریژی وشوین كه وتنى چه زو ناره زووه كان.

یه كه میان "هيو دریژی یه" قیامت بیرده باته وه، به لام شوین كه وتنى
ناره زووه كان پیگری دهكات له حهق و ویستی. جا وادونیا به ره و ناوابوون
ده چیت و قیامت سه ره ه لده دات، جا هه ریه كه یان كه س وړۆله ی خۆی
هه یه. وریا بن و بینه وړۆله ی قیامت و دونیا وه لانین. نه مړۆ ته نها كارو
سبه ینئ ته نها لی پرسینه وه یه.

حائى نه بو درداء ﷺ

ده لیت (نه وشته ی كه من زور لیتی دهرسم، نه وه یه كه له پړۆی
قیامتدا لیم پیرسن و بلین: نه بو دردا عتۆ فییری زانست بووی، ئایا کارت
پی کردوه؟)

وه هه میسه ده یووت: (نه گه ر نه تان زانی دواى مردن چیتان بو ناماده
كراوه، نه وان و ناوتان پی نه ده خورا به ناسانی. وه له مالّه كانتان خۆتان
نه ده گرت، به لكو به ره وده شت وده ره كان هه ل ده هاتن و سنگتان ده كوتا
و بوخۆتان ده گریان. وه من ناواته خواز بووم داریک بوومایه و بخورامایه)

حائى عبدالله ی كورى عباس ﷺ

نه وه نده ده گریا چاوه كانی شوپر ببونه وه نه وه نده ده گریا.

حائى نه بو ذرء ﷺ

ده یووت: (ناواته خواز بووم داریک بوومایه، یا خود هه ر دروست
نه كرامایه. وه كاتیک ویستیان هاوکاری بکه ن له لایه ن ده و له ته وه ووتی: من
پتویستم پی نی یه، چونکه بزنیكمان هه یه ده یفرۆشین و وه گوئ
دریژیكمان هه یه بو باره لگرتن، خزمه تكاریکمان هه یه هاوکاریمان ده كات
، وه عابایه كم هه یه. وه من دهرسم له سه ر نه مانه توشی لی پرسینه وه بم
له قیامتدا).

شه ويكيا ته ميمى دارى سورتهى جاڳى ته ده خوښنده وه تا گه يشته نايه تى: (أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ أَنْ نَجْعَلَهُمْ كَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَوَاءً مَحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ... الجاثية: ۲۱) واته: نايان ته وانسهى كه تا وانكاريان ته نجام داوه واى داده نيست كه له گه له وه كه سانه دا وه كه يه كن كه باوه پريان هيناوه و كرده وهى چا كه يان ته نجام داوه، له زيان و مردنياندا زور به هله دا چون.

نيتر له ترساندا ده گرياو هه رد و دوبارهى ده كرده وه تا وه كو زور ده بووه وه.

حائى نه بو عوبيدهى كورى جه راح ﷺ

نه بو عوبيده ده لئيت: زور ناواته خوازم كه من مه پيك بوومايه و بكرامايه قوربانى وسه بپرمايه و گوشتم بخورايه.

له م بواره دا پوداو و ووتهى زور هه ن كه دريژه ده كيشيت، ته نانه ت "بخارى" له (صحيح) ه كه يدا بابسه تيكي له م بوارهى له زير ناو نيشانى "باب خوف المؤمن ان يحبط عمله، وهو لا يشعر" دا داناوه.

"ابراهيم التيمي" ده لئيت: (هه ركاتيگ به راوردى نيوان ووته و كرده وهى خوم كرديت، مه ترسيم بؤ دروست بووه له وهى كرده وه كانم ووته كانم به درؤ بخاته وه.)^۱

"ابن ابي مليكه" ده لئيت: (سى له هاوه لاني پيغه مبه رم بينوه هه هه موويان له وه ترساون توشى دوو پووى هاتيتن، وه كه سيان نهى ده ووت باوه پرى من وه كه باوه پرى جبريل و ميكايل وايه.)^۲

وه "حسن" ره حمتهى خواى ليبيت ده لئيت: (ته نها باوه پردار ده ترسييت، وه ته نها دوو روو بى ترسه.)^۱

1 - بخارى نه م ووته بهى له (صحيح) ه كه يدا هتاوه، (باب خوف المؤمن ان يحبط عمله، وهؤلاء يشعرون / كتاب الايمان، باب ۳۷).

2 - هه مان سه رچاوهى پيشوو.

وه "بخاری" ده لئیت: کاتیک پیغه مبه ر صلی اللہ علیہ وسلم ناوی دوو پوهه کانی لای
 (حذیفه) بردبوو، "حذیفه" ده لئیت: "عمری کوپی خه تاب صلی اللہ علیہ وسلم ده مات
 وده یغه رموو: سوئدنت ددهم به خودا ناوی به دوو پوو بردم یانا؟ وه
 حذیفه ش ده یغه رموو: نه خیر به لام له داوی عمر به که سی تر نالیم.
 هه روه ها بخاری ده لئیت: بیستم به کیک له زانایان ووتی: مه بهستی
 له حذیفه له وهی که به داوی عمر به که سی تر نالیم، واته نه م ده رگایه
 له خوّم ناکه مه وه خه لکی بیّت پرسیارم لی بکن له م بواره دا. وه بوخاری
 ده لئیت: منیش ووتم: نه مهی حذیفه وه که همان فهرمووده ی پیغه مبه ر صلی اللہ علیہ وسلم
 وایه که به کیک له هاوه لانی داوی لی کرد که به کیک له و حه فتا هه زاره بیّت
 که به شه فاعه تی پیغه مبه ر وه ده چنه به هه شته وه، پیغه مبه ر پیی
 فهرموو: سبقك عكاشة^۱. واته عکاشه پیش تو که وت له م داوا کردنه دا.
 پیغه مبه ر مه بهستی نه وه نه بووه که جگه له "عکاشه" ئیتر که سی تر
 نه ماوه، به لکو مه بهستی نه وه بووه که نه م ده رگایه له خوئی نه کاته وه
 وه ره که سیك بیّت وداوا بکات و تائه ویش بکه ویته بهر نه و تکاکاری
 وشه فاعه ته... والله أعلم.

1 - هه مان سهرچاوه ی پیشوو.

2 - نه م فهرمووده یه "صحیح" ه، (بخاری ۶۵۴۲) وه (مسلم ۸۹/۳ - نووی) گنبر او یانه ته وه.

بهشی دووهم:

شوینه‌واری

تاوان.....

سزای له دنیا و قیامه‌تدا

تاوان هۆكاری هه موو تاوان ودهردیکه

دیینه وه سه ر باسی دهردو نه خوۆشی یه كان ، كه هۆكاری تیكدهری دونیاو قیامه ته . ده بیئت بزانی که تاوان زیانی خوۆی ده دات به تاییه تی له دلددا . نمونه ی وهك ژه هر وایه له جهسته ی مرؤفدا . به پیی جوړو پله ی تاوانه كان کاریگه ریشی ده گوړییت .

نایا جگه له تاوان ، هیچ کاریکی تر هه یه دونیاو قیامه تیشی شیواندییت؟

هه ر تاوان نه بووه هۆی هۆكاری به ده رکردنی " آدم وحوی " ی باوك ودایکمان له به هه شتی خوۆش و به خته وهری؟

هه ر تاوان نه بووه هۆكاری به ده رهینان و ریسوا کردنی (نیلیس) له مه له کوتی خوای گه وره ، وه بهر نه فرهت و خه شم وقینی كه وت و دیمه ن و پوختساری بووه ناشرینترین سامناکترین پوختسار ، وه بۆ هه تا مه تای بی بش کرا له به زهیی و په حمه تی خوای گه وره ، وه دۆزه خ بووه جیگه ی هه میشه یی . که هه موو زیانی سه روین کرده وه له په حمه تی خودا به تو په یی وغه زه بی . له به هه شتی خوۆش بۆ دۆزه خی ئاگرین ، له باوه ر بۆ بی باوه ر ، له پیروزی یه وه بۆ دپنده یی وپیسوایی ... له بری ته سببیحات ، کفروشیرک و دوو پرووی ... وه له بری ئه وه هه موو پیروزی و خودا په رستی یه ، بوو به رابه ر وهانده ری پیړی تاوانبار وسته مکار وخرابه کاران .

هه ر تاوان نه بوو ، بووه هۆی هه لکردنی زیانی نغوړیوون و نغووم بوونی هه موو سه ر زه وی به هه موو پیکهاته کانی یه وه ئاو دابیوۆشین؟

هه ر تاوان نه بوو بووه هۆی هه لکردنی زیانی په شه با بۆ سه ر قه ومی "عاد" و وه بووه مایه ی سه رگه ردان و ته فروتونا کردنیان وله ناودانیان ، وه بوونه نمونه و په ند بۆ هه موو میژوو وجیهان؟

وه هه ر تاوان نه بوو بووه هۆكاری ناردنی "هاوارو قیژه ی سامناک" بۆ سه ر قه ومی (ثمود) که جه رگ و دل وهه ناویانی بری وله ناوی بردن؟

هه ر تاوان نه بوو بووه هۆی هۆكاری له ره گ وپیشه ده رکردنی گونده کانی قه ومی "لوط" و به رزکردنه وه یان بۆ به رزاییه کانی ئاسمان و به شیوه یه ک که فریشته کانی ئاسمان گوئیان له وه رپنی سه گه کانیا ن بوو .

پاشان له بهر زاییه وه به ناخی زه ویدا پوځیان کړدن سه ربه ره و خوار پاشان به ردی باران به سه ریا ندا که هه موو چه شنه کانی غه زه بیان به سه ردا باران وله ناو بران. وه نه م قارو سزایه دور نی یه دو باره بیته وه بو سته مکاران.

هه ر تاوان نه بوو... بووه هوکاري نار دنی هه وری په شی سامناک بو سه ر قهومی (شعیب) و دواتر که گه یشته بان سه ریان ناگری به تینی سوتینه ری به سه ردا باران؟

هه ر تاوان نه بوو... بووه هوکاري خنکاندنی (فیرعون) و داروده سسته که ی، دواتر پوحه کانیا ن په وانسه ی دوزه خ کړدن ولاشه و جه سته کانیشایان وه ک عیره ت هیشته وه؟

هه ر تاوان نه بوو... قارون و مال و سامان و کوشکه که ی به ناخی زه ویدا برد؟

هه ر تاوان نه بوو... بووه مایه ی له ناو بردنی قهومی "یس" به هاواری گه وره؟

هه ر تاوان نه بوو... پپړیکي به تواناو جه ربه زه ی زال کړد به سه ر (بنی اسرائیل) دا پیاو و کوپانی کوشتن و کچ و نافر ه تیان به که نيزه بردو ولاتیان کاو لکړد؟

هه ر تاوان نه بووه... هه موو جوړه کاره ساتیکي گه وره ی به سه ریا ندا هیتا "بنی اسرائیل" له کوشتارو کاو لکاري و ویرانسی و کچ و نافر ه ت به که نيزه کړدن و وه زال کړدن پاشاو سته مکاره کان و وه بوون به مه ی مون و به رازه ریسوا... وه دوا یه مینیا ن په یامی خوا ی گه وره یه که ده فهر میت: (لَيَبْعَثَنَّ عَلَيْهِمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ مَنْ يَسُومُهُمْ سُوءَ الْعَذَابِ... اعراف: ۱۶۷) واته: که سانیک ده نیرمه سه ریان که تا پوژنی قیامت نازارو نه شکه نجه یان بدات.

"امام احمد" ده لیت: (ولید بن مسلم) بو ی گپرامه وه که نه ویش له (صفوان بن عمرو) نه ویش له (عبدالرحمن بن جیبر بن تفریر) نه ویش له باوکی یه وه، ده لیت ووتی: کاتی ولاتی "قبرص" نازاد کړاو ده سه لاتداره کانی سه رگه ردان و پهرش و بلاو بوونه وه و به سه ریه کدا ده گریان. له وکاته دا "ابو درداء" م ﷺ بینی له گوشه یه کدا ده گریا. منیش لیم پرسى: بوچی له م پوژده دا ده گریت که خوا نیسلامی سه ربه رزکړد تییدا

ئەویش ووتى: ئەو ئەلئى چى "جىبر" خەلگى چەند بى دەسلەتن بەرامبەر بەگەرەيى خودا. ئەم قەومە خاوەن دەسلەت وپاشاي بەهيزبون كە پشتيان لە فرماني خودا كرد، چيان بەسەردا هات.

"علی بن الجعد" دەلئیت: (شعبه بن عمرو بن مره) ووتى: گویم له "أبا البحتری" بوو ووتى: ئەوانەى كە گوئیان لى بوو هەوالتیان پیدام كە پیغه مبه ﷺ فرموویەتى: (لن يهلك الناس حتى يعذروا من انفسهم).^۱ واتە: خۆای گەرە خەلگى بەهیلک نابات، تاخەلگى خۆیان بیانو بەدەستەو نەدەن.

و له مسند دا هاتوو له فرموده ی (ام سلمة) رضی اللہ عنہا

كە پیغه مبه ﷺ فرموویەتى: (إذا ظهرت المعاصي في أمتي عمهم الله بعذاب من عنده، فقلت يا رسول الله: اما فيهم يومئذ أناس صالحون؟ قال ﷺ: "بلى"، فقلت: كيف يصنع بأولئك؟ قال: يصيبهم ما أصاب الناس، ثم يصيرون الى مغفرة من الله ورضوان).^۲ واتە: ئەگەر سەرپێچی و تاوەنکاری و یاخی بوون سەری هەلدا لەناو ئومەتە کەمدا، ئەو خۆای گەرە هەموویان توشی سزا دەکات. منیش پرسیم: ئایا کەسانی چاکەخواریان تێدا نی یە؟ پیغه مبه ﷺ فرمووی: "بەلى تێدایە". منیش ووتم: ئەى چى لەوان دەکات؟ پیغه مبه ﷺ فرمووی: ئەوانیش توشی دەبن بەلام دواتر دەگەرێنەو بەو لای پەرحمەت و پەزنامەندى خۆای گەرە.

و له "مراسيل الحسن" له پیغه مبه روه كە دەفرمیت ﷺ: (لا تزال هذه الأمة تحت يدالله وفي كنفه مالهم يمالي قرأوها، وما لم يذل صلحاؤها فجارها، ومالم يهن خيارها اشرارها، فأذاهم فلعو ذلك رفع الله يده عنهم، ثم سلب عليهم جبابرتهم فساموهم سوء العذاب، ثم ضربهم

1 - ئەم فرموده یه (صحیح) ه، (احمد: ۴/ ۲۶۰، ۵/ ۲۹۳) و (أبو داود: ۴۳۴۷).

2 - ئەم فرموده یه (صحیح) ه، (احمد: ۱/ ۲، ۶/ ۳۰۴) وه له (صحیحین) دا بەم چەشنه یه: (یهلکون مهلکا واحدا ولكن یعثون علی نياتهم) له گێڕانه وه یه کى تردا (علی أعمامهم).

الله بالفاقة والفقـر).^۱ واتـه: بهـر دـه و ام نـه م نـومـه تـه لـه ژـیر دـه سـتی پـه حـم و مـیـهـر بـانـی و چـا و دـیـری خـود اـدایـه، کـاتـیک کـه قـورنـان خـوینـه کـانـیان چـا و لـه خـوار و مـه یـلـداری کـار بـه دـه سـتان نـه بـن، و هـ پـیا و چـا کـانـیان ژـیر دـه سـتـه ی خـرا بـه کـار ان نـه بـن، و هـ پـیا و هـ باشـه کـانـیان بـه چـا و ی سـو کـه و ه تـه مـاشـا نـه کـرین، بـه لـام کـاتـیک نـه مـانـه پـو یـانـدا، نـه و ا دـه سـتی چـا و دـیـری و مـیـهـر بـانـیان لـه سـهـر هـلـدـه گـری و پـاشـان زـۆ دـار ان زـال دـه کـات بـه سـهـر یـانـدا و تـو و شـی خـرا پـتـرین نـازاریـان دـه کـات و دـوا تـر بـه لـای هـه ژـاری نـه بـو یـان تـو و ش دـه کـات.

و هـ لـه مـسـنـد دا هـا تـو و ه لـه فـه ر مـو و دـه ی (ثـوبـان) رضی اللـه عنـه کـه پـیـغـه مـبـهـر صلی اللـه علیـه و آله و سلم فـه ر مـو و یـه تـی: (ان الرجل لیحرم الرزق بالذنب یصیبه).^۲ واتـه: مـرؤـفی و ا هـ یـه بـی بـه ش دـه بـیـت و پـر زقی لـی قـه دـه غـه دـه کـریت بـه هـوی تـا و انـیکـه و ه کـه تـوشـی دـه بـیـت.

هـ ر و هـا لـه هـ مـان سـهـر چـا و ه و هـ مـان کـه سـدا هـا تـو و ه کـه پـیـغـه مـبـهـر صلی اللـه علیـه و آله و سلم دـه فـه ر مـیـت: (یوشک ان تتداعی علیکم الأمم من کل أفق، کما تداعی الأکله علی قصعتها، قلنا: یا رسول الله امن قللة منا یومئذ؟ قال صلی اللـه علیـه و آله و سلم: انتم یومئذ کثیر، و لکنکم غشاء کغشاء السیبل، تنزع المهابة من قلوب عدوکم، و یجعل فی قلوبکم الوهن، قالوا وما الوهن؟ قال: حب الحیاة و کراهة الموت).^۳ واتـه: نـز سـکـه مـیـلـه تـانی تـر لـه هـ مـو و لایـه کـه و ه بـیـن و بـدـن بـه سـهـر تـانـدا، و هـ کـو چـۆن کـه سـانـیک بـانگی یـه کـتری دـه کـن بـۆ سـهـر نـان خـوار دـن، هـا و هـ لـان و و تـیان: نـایا نـیـمـه نـه و پـۆژـه ژـمار هـ مـان کـه مـه؟ پـیـغـه مـبـهـر فـه ر مـو و ی: نـیـوه نـه و پـۆژـه ژـمار هـ تـان زـۆ دـه، بـه لـام و هـ کـو کـه فـی سـهـر دـه ر یـان، تـرسـی نـیـوه لـه دلی نـه و ان دـه ر دـه هـیـتـریـت و لیتان نـاتـرسـن "و هـن" دـه خـریـتـه نـا و د لـه کـانـتـان،

۱ - نـم فـه ر مـو و دـه یـه (ضـعیـف ۵)، (حـافـظـی عـیـراقـی لـه (المـغـنی) دا هـیـتـا و یـتی و هـ دـه لـیـت (أسـنـادـها ضـعیـف).

۲ - نـم فـه ر مـو و دـه یـه (حـسـن لـغـیر ۵، ۵)، (احـمد: ۲۷۷/۵) و (الحـاکـم: ۴۹۳/۱) و (ابـن مـاجـه: ۴۰۲۲) بـروانـه (کنز الفـوائـد).

۳ - نـم فـه ر مـو و دـه یـه (صـحیح ۵، ۵)، (احـمد: ۲۷۸/۵) و (ابـو داوـد ۴۸۷۸) بـر و انـه (السـلسـلـه الصـحیحـه: ۹۵۸).

پرسیان: نهی پیغمبر "وهن" چی یه؟ پیغمبر فرمودی: "وهن" واته: خوشویستننی دونیاو رق لی بوونه وهی مردن.

وله (مسند) دا هاتوو له فرموده ی "انس" ﷺ که پیغمبری خودا ﷺ ده فرمیت: (لما عرج بی مررت بقوم لهم أظفار من نحاس يخمشون بها وجوههم وصدورهم، فقلت: من هؤلاء يا جبريل؟ قال: هؤلاء الذين ياكلون لحوم الناس، ويقعون في أعراضهم.)^۱ واته: له شهوی "إسراء" دا قه ومیکم بینی نینۆکی دریزیان هه بوو له مس دروست کرابوو سنگ ودهم وچاوی خویانی ده پنی، به حه زده تی جبریل ووت: نه مانه کین؟ نه ویش ووتی: نه وانه نه و پی پرن که به هه میشه یی گوشتی مرؤقیان ده خواردو به خراپه باسی ناموسی خه لکیان ده کرد.

وله "جامع" ترمذی دا هاتوو له فرموده ی (ابی هریره) ﷺ که پیغمبر ﷺ ده فرمیت: (يخرج في آخر الزمان قوم يختلون الدنيا بالدين، ويلبسون للناس مسوك الضأن من اللين، ألسنتهم أحلى من السكر، وقلوبهم قلوب الذئاب، ويقول الله عزوجل: ابي يفترون؟ وعلى يفترون؟ فبي حلفت، لأبعثن على أولئك فتنة تدع الحليم فيها حيران.) واته: له کۆتایی زه ماندا که سانیک ده رده چن له پنگه ی ئایینه وه دونیا به ده ست ده هیئن، هیئده ش خویان نه رم و نیان ده که ن به وینه ی مه پ، زمانیان شیرینتره له شه کر، به لام دلایان دلی گورگه. خوای گه وره ده فرمیت: (ثایا ده یانه ویت من بخه له تینن؟ جورته و بیویری به سه ر منه وه ده که ن؟ سویند بیت به خودی خوم.. به لاو فیتنه یه کی نه وتویان به سه ر دینم که عاقله کانیا ن تیدا سه رگه ردان بن).

وه (ابن أبی الدنيا) له فرموده ی (جعفر بن محمد). (عن ابیه عن جدّه) ووتی که (علی بن ابی طالب) ووتی: (یأتی علی الناس زمان لا یبقی من الاسلام إلا اسمه، ولامن القرآن الا رسمه، مساجدهم یومئذ عامرة، وهی خراب من الهدی، علماؤهم شر من تحت ادیهم السماء،

^۱ - نه م فرموده یه (صحیح) ۵، (احمد: ۲۲۴/۳) و (أبو داود: ۴۲۹۷) بروانه (سلسله الصحیحه: ۹۵۸).

منهم خرجت الفتنة، وفيهم تعود). واته: پوژانیک دیت به سر خه لکیدا، نیسلام ته نها هر ناوه که ی ده میتیت، وه قورئانیش ته نها وینه که ی و مزگه و ته کان رازاوه ن، به لام ویرانه له پووی خودا په رستی یه وه، زاناکانیان خراپترین پیپن، له وانه وه فیتنه و ناشوب سه ره لده دات، وه هر بو نه وانیش ده گه پیتنه وه.

وه له "سماک بن حرب" وه له "عبدالرحمن بن عبدالله بن مسعود" وه ﷺ له باوکی یه وه ووتی: (اذا ظهر الزنا والربا في قرية اذن الله عزوجل بهلاكها) واته: هر کاتیک زینا و سوخواردن "ریبا" له هر شاریکدا سه ری هه لدا، نه وا خوای گه وره مؤلته تی به هیلاک بردنیان ده دات.

وه له (مراسيل الحسن) ده لیت: (اذا اظهر الناس العلم وضيعوا العمل، وتحابوا بالألسن، وتباغضوا بالقلوب، وتقاطعوا الارحام، لعنهم الله عزوجل عند ذلك، فاصمهم واعمى ابصارهم) واته: هر کاتیک خه لکی خویمان به زانا ده رخست و کاریان پی نه کرد، به زمان یه کیان خویش ده ویست وه دله وه رقیان له یه ک بوو، وه په یوه نندیان ده پچراند، نه وا خوای گه وره نه فره تیان لی ده کات و کویرولایان ده کات.

وه له "سنن" ی "ابن ماجه" دا هاتووه له فرموده ی (عبدالله بن عمر الخطاب) ﷺ فرموی: (كنت عاشر عشرة رهط من المهاجرين عند رسول الله ﷺ، فأقبل علينا رسول الله ﷺ بوجهه فقال: يا معشر المهاجرين، خمس خصال أعوذ بالله ان تدرکوهن: ما ظهرت الفاحشة في قوم حتى أعلنوا بها إلا ابتلوا بالطواغين والأوجاع التي لم تكن في اسلافهم الذين مضوا، ولا نقص القوم المكيال والميزان الا ابتلوا بالسنين وشدة المؤنة وجور السلطان، وما منع قوم زكاة اموالهم إلا منعوا القطر

۱ - فاحشه: هه موو شتیکی نار هه واو ناشرین له ووته و کرداردا وه خوای گه وره باسی ده کات که فاحیشه قده غه یه به نه پتی و ناشکرابه وه: (قل انما حرم ربي الفواحش ما ظهر منها وما بطن) وه ده فرمویت: (الشیطان یعدکم الفقر ویأمرکم بالفحشاء) وه زور نم و وشه یه ز "زینا" به کار ده هیتیت.

من السماء فلولاً البهائم لم يمطروا، ولا خضر قوم العهد الا سلط الله عليهم عدواً من غيرهم، فأخذوا بعض ما في ايديهم ، وما لم تعمل أئمتهم بما انزل الله عزوجل في كتابه الاجعل الله باسمهم بينهم.)^١ واته: **ثەى پيړى كۆچەريپه كان "المهاجرين" په نا نه گرم به خوادا كه توشى نه م پيښخ خه سلته نه بن:** له قوميكدا زينا سره له ليدات و به ناشكرا نه نجامى بدهن نه وا توشى چه ندين په تاى جوراوجور دهن كه له پيشينه و باوبا پيرياندا نه بووه . وه هر قه وميك دياردهى دزى و فيل كردن له ترازودا نه نجام بدهن، نه وا توشى گرانى وستهمى ده سلات دهنه وه . وه هر قه وميك ريگرى بكن له زهكات دهر كردن، نه وا توشى وشكه سالى دهن ، نه گهر له بهر گيانله بهران نه بيت هر به يه كجارى باران نابارييت. وه هر قه وميك دياردهى په يمان شانكندن تياندا سره له ليدات، نه وا خواى گه وره دوژمنايان به سهردا زال دهكات و به شيكى زورى سامان وده سه لآتيان له ده ست ددهن . وه هر قه وميك سر كرده كانيان به فرمايشته كان وكتيپه كهى خواى گه وره فرمان په وايى نه كهن ، نه وا خواى گه وره توشى دوبه ركهى و دوژمنايه تيان دهكات له نيو خوياندا.

وله (مسند وسنين) دا هاتوه له فرمودهى (عمرو بن مروه) له (سالم بن ابى الجعد) رضي الله عنه له باوكى يه وه ده لآيت پيغه مبه صلى الله عليه وسلم فرموده تى: (إن من كان قبلكم كان اذا عمل العامل فيهم بالخطيئة جاءه الناهي تعذيراً، فإذا كان الغد جالساً و اكله وشاربه، كانت لم يره على خطيئة بالأمس، فلما رأى الله عزوجل ذلك منهم ضرب بقلوب بعضهم على بعض ، ثم لعنهم على لسان نبيهم داود وعيسى بن مريم، ذلك بما عصوا وكانوا يعتدون. والذي نفس محمد بيده لتأمرن بالعرف، ولتنهون عن المنكر ولتاخذن على يد السفية، ولتأطرنه على الحق أطراً او ليضربن الله بقلوب بعضكم على بعض، ثم ليلعنكم كما

^١ - نه م فرموده يه (حسن) ه، (ابن ماجه: ٤٠١٩) و (بويسر الباني) به حسن يان داوه ته قه لم.

لعنهم^۱ واته: له و خه لکانه ی پیش ئیوه دا گه ر که سیک هه له ی بگردایه ،
 نه وایه کیک له و که سانه ی نامۆزگاری خه لکیان ده کرد ده هات و سزای ده داو
 نامۆزگاری ده کرد، پیی ده ووت: له خوا بترسه ، به لام به یانی که پوژ
 ده بووه وه نامۆزگاری که ره که له گه ل تاوانباره که دا پیکه وه ده بوون نان
 وئاویان ده خوارد هه روه کو بلیی نه و که سه دوینی هه له ی هه رنه کردبی.
 کاتی که خوای گه وره نه مه ی لی بینین دلله کانی وه ک یه ک لی کردن
 وه به یه کیانیدا. نه و جا نه فره تی لی کردن له سه ر زاری "داود و عیسی
 کوپی مریم (س.خ)". نه مه ش به هوی نه وه ی سه ریچی خودایان ده کرد
 ،پاشان پیغه مبه ر فه رموی: سویند به و که سه ی که گیانی منی به ده سه
 ،نه گه ر فه رمان به چاکه و پیگری له خراپه نه کهن ، وه ده سه تی نه فامان
 نه گرن و پشتیوانی له حق نه کهن، نه و خودا دلله کانتان ده دات به یه کداو
 نه فره تان لی ده کات، وه کو له وانه ی پیشو تری کرد.

وه (ابن ابی الدنيا) له "ابراهیم بن عمرو الصعانی" ده لیت: (اوحی الله
 الی یوشع بن نون علیه السلام، انی مهلك من قومك اربعین الفاً من
 خیارهم، وستین الفاً من اشرارهم، قال: یارب ،هؤلاء الاشرار ، فما بال
 الاخیار؟ قال: انهم لم یغضبوا لغضبی، وکانوا یواکلونهم، ویشارکونهم.)
 واته: خوای گه وره وه حی بو "یوشع بن نون" نارد که من وچل هه زار له پیاو
 خراپ وچل له پیاو چاکانی قه و مه که ت به هیلاک ده به م. نه ویش ووتی:
 خویه پیپی خراپه کاره کان حه قی خویانه، نه ی پیپی چاکه کاران بو؟
 فه رموی: چونکه به نه رکی خویان هه لئه ساون به وه ی پیگری خراپه کاران
 نه بوون ، توورده نه بوونه به رامبه ر نه و کارانه ی که من پیم ناخۆشه ،
 وه نه وان نه نجامیان داوه .

هه روه ها (أبو عمر بن عبدالبر) له "أبی عمران" ده لیت: (خوای
 گه وره دوو فریشته ره وانه ده کات بو کاولکردنی گوندیک ، به هه رچی
 تیدا یه . کاتی که چوونه سه ر گونده که بینیان که پیاو یک له مزگه وته که ودا

^۱ - نه م فه رموده یه (ضعیف الاسناد) ه، (احمد: ۱/۲۱۹) وه (ابو داود: ۴۳۳۶)
 وه (الترمذی: ۳۰۴۷) وه (ابن ماجه: ۴۰۰۶) بروانه: (ضعیف ابن ماجه ی یانی: ۸۶۷).

خوابه رستی ده کات و کړنوش ده بات، فریشته کان ووتیان: خوابه گیان فلان به ندهت له گونده که تدا نو یژ ده کات، خوابه گوره فره رمویی نه ویشی له گه لدا ویران بکه ن، چونکه هیچ کاتیک نار هحت و دلگران نه بووه له پیناو مندا. .

وه " الحمیدی " له (سفیان بن عیینه) ده لیت: (سفیان بن سعد) له " مسعر " ده گپړتیه وه: (که فریشته یه ک فره رمانی پی کرابوو که گوندیک به ناخی زه ویدا به ریت ، دواتر ووتی نهی په روه ردگار فلان ه که سی خوابه رستی تیدایه . خوابه گوره وه حی نارد که له و که سه وه ده ست پی بکه ، چونکه هیچ کاتیک دلگران نه بووه به رام بهر به وکاره خراپانه ی که له و گونده دا کراوه .)

وه ه روه ها (ابن ابي الدنيا) له " وهب بن منبه " ده لیت: (کاتیک داودی پیغه مبه ر ه له ی کرد، داوای لی خۆشبوونی کرد ، خوابه گوره لیسی خۆش بوو . دواتر خوابه گوره باجی نه وه ه له یه ی دابه سر نه ته وه ی بنی ئیسرا ئیلدا . ه زره تی داود فره رمویی: نهی خودایه تو فره رمان په وایی داد په روه ری په های چۆن باجه که یت دابه سر که سانی تر که چی من ه له م کردوه . خوابه گوره وه حی نارد و فره رمویی: چونکه کاتیک تو ه له ت کرد، نه وان پیگریان نه کردیت .)

وه ه روه ها (ابن ابي الدنيا) له (أنس بن مالك) ده لیت: (انه دخل على عائشة رضي الله عنها هو ورجل آخر، فقال لها الرجل: يا ام المؤمنين حدثينا عن الزلزلة. فقالت: اذا استباحوا الزنا، وشربوا الخمر، وضربوا بالعازف غار الله عز وجل في سمائه، فقال للأرض: تزلزلي بهم، فإن تابوا ونزعوا، وإلا هدمها عليهم، قال: يا ام المؤمنين أعذاباً لهم؟ قالت: بل موعظة ورحمة للمؤمنين، ونكالا وعذاباً وسخطاً على الكافرين. فقال أنس رضي الله عنه: ما سمعت حديثاً بعد رسول الله صلى الله عليه وسلم أنا أشد فرحاً به مني بهذا الحديث. ¹ واته: من وپیاویکی تر چووین بو لای خاتوو

¹ - نه م فرموده یه (ضعیف الاسناد) ه ، (حاکم : ۵۱۶ / ۴) گپړاوتیه وه له سه ر مه رچی مسلم به " صحیح " ی داوه له ه لاه م ، وه (ذهبی) دلیت: پی م وایه ه له سه سزاو بیت ، وه نه م

عائشه رضي الله عنها، پياوه که ليی پرسی: ئهی دايکی بپرواداران باسی بوممه له رزه مان بۆکه "زلزله"؟ خاتوو عائشهش فرمووی: ئه گهر زیناوداوین پیسی به ئاشکراکرا و مهی خورایه وه و ئامیزی مؤسیقیان ژهنی. خوای گهره له سه رووی ئاسمانه وه توپه ده بیست، وه به زهوی ده لیت ده ست بکه به له رینه وه واته بوممه له رزه. جا ئه گهر ته و په یان کردو گه رانه وه باشه.. ئه گهرنا ئه وا به بوممه له رزه کاولیان ده کات و خانوو کۆشکه کانیان به سه ردا ده پوخی نیت. پياوه که ووتی: ئهی دايکی بپرواداران ئه مه ته نها سزایه که بۆ ئه وان؟ خاتوو عائشه فرمووی: په ندو ئامۆزگاری به که بۆ بپرواداران وه سزاو توپه یی خودایه بۆ بی باوره کان. "انس" ده لیت: له دواي پیغه مبه ری خودا فرمووده ی وادل خۆشم نه بیستوه.

وه (ابن ابي الدنيا) له فرمووده یه کی (مرسل) ده گیزیته وه: (ان الأرض تزلزلت على عهد رسول الله صلى الله عليه وسلم، فوضع يده عليها ثم قال: أسكني، فإنه لم بأن لك بعد، ثم التفت الى اصحابه. فقال: (ان ربكم ليستعبكم فاتبعوه)، ثم تزلزلت بالناس على عهد عمر بن الخطاب رضي الله عنه فقال: أيها الناس ما كانت هذه الزلزلة الا على شيء أحد ثتموه، والذي نفسي بيده لئن عادت لا أساكنكم فيها أبداً.)¹ واته: له سه رده می پیغه مبه ردا رضي الله عنه بومه له رزه یه ک پوویدا وزهوی ده ستی کرد به له رینه وه، پیغه مبه ریش ده ستی خسته سه رزهوی و پیی فرموو: هیمن و ئارام به هیشتا کاتی ئه وهت نه هاتوه، پاشان پوووی کرده هاوه له کانی و فرمووی: خوای گهره لۆمه تان ده کات، دهی ئیوهش لۆمه ی خۆتان بکه ن له سه ر خرابه کاریه کانتان

پاشان له سه رده می (عمر بن الخطاب) دا بومه له رزه یه ک پوویدا. (عمر) فرمووی: (ئهی خه لکینه ئه م بومه له رزه یه به هۆی کاریکه بووه ئیوه

فرمووده یه (سیوطی) له کتبی (کتاب الزلازل) دا هیناوتی و وه ده بداته پال (ابن ابي الدنيا حاکم) وه ده لیت: وه به راستی زانیوه (صحیح) پروانه ئه و کئییه ۹۶-۱۰، به ده رهیتانی نيمه وه.

1 - ئه م فرمووده یه (ضعیف الاسناد) وه (ابن ابي حاتم) له (المراسیل) ل- ۱۹۰ گیزاوتیه وه، پروانه هه مان سه رچاوه ی پيشوو، ۲۵۵.

به خراپه نه نجامتان داوه، سویند بیت به وکسه سی گیانی منی به دهسته،
نهم جاره یان پووداته وه من پاریزگاریتان لی ناکه م) .

وه له پله وپایه ی (عمر بن الخطاب) دا هاتووه له (ابن ابی الدنیا) هوه
ده گپریته وه که: (ان الارض تزلزلت علی عهد عمر رضی الله عنه ف ضرب یدیه
علیها ،وقال: مالک؟ ومالک؟ أما إنها لو كانت القيامة حدثت اخبارها ،
سمعت رسول الله صلی الله علیه و آله یقول: إذا كان يوم القيامة فلیس فیها ذراع ولا شبر
إلا وهو ینطق.) واته: له سرده می (عمر بن الخطاب) رضی الله عنه زهوی له رزی
یه وه، عمریش دهستی خسته سهری ووتی: نه وه چیته؟ نه وه چیته؟
خوئه گهر قیامهت بیت، نه وه ده بیت بیته وه لام، چونکه من گویم
له پیغه مبهر بوو صلی الله علیه و آله فه رموی: نه گهر پووی قیامهت پوویدا نه وه ه موو بال
ویستیک له زهوی دهست دهکات به قسه کردن.

وه (إمام احمد) له (صفیه) ده گپریته وه که: ووتیته تی: (قالت:
زلزلت المدينة علی عهد عمر رضی الله عنه، فقال: یا ایها الناس ما هذا؟ ما اسرع
احداثکم. لئن عادت لأساکنکم فیها.)^۱ واته: له سرده می "عمر" رضی الله عنه
زهوی له ریه وه، نه ویش ووتی: نه ی خه لکینه نه مه چی یه؟ چون به خیرایی
شتیکتان کردووه، جائه گهر نهم جاره پووداته وه من نیوهی تیدا
ناپیتریم.

وه (کعب) ده لیت: هه رکاتیک خه لکی تاوانی زوریان له سهر زهوی
نه نجام بدایه نه وه زهوییه ی له ترسی نه وه ی که خودای گهره ناگاداریتی
ده له رزی یه وه.

(عمر بن عبدالعزیز) رضی الله عنه نامه ی نو سراوی ناراسته ی گشت شاره کان
کرد: (اما بعد فإن هذا الرجف شیء یعاتب الله عزوجل به العباد ، وقد
کتب الی الامصار أن یخرجوا فی یوم کذا وکذا شهر کذا وکذا، فمن کان
عنده شیء فلیتصدق به، فإن الله عزوجل یقول: قَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَزَكَّى *
وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّى ..أعلى: ۱۴-۱۵. وقولوا كما قال ادم: رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا

^۱ - نهم فه رموده یه (صحیح ه)، (ابن ابی شیه) له (مصنفه: ۲/ ۴۷۴) وه (بیهقی) له (سنة
الطبی: ۳/ ۳۴۲) گپریاته وه.

وَإِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ.... الأعراف: ۲۳. وقول كما قال نوح: وَإِلَّا تَغْفِرْ لِي وَتَرْحَمْنِي أَكُنُّ مِنَ الْخَاسِرِينَ... هود: ۴۷. وقولوا كما قال يونس: لَّا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ.... الأنبياء: ۸۷) ۱. واته: ئەم داچە لە کینە ی زەوی گلەیی خودایە لە بەندەکانی دەکات. وهله نامە یە کدا که ئاراستە ی سەرچەم شارەکانی کردو نووسی بووی: ئەم زەمین لەرزە یە گلەیی خودایە لە بەندەکانی، جا پێویستە لە فلان پوژو لە فلان پوژدا، وهله فلان مانگ وهله فلان مانگدا دەریچنە دەرهوه ی شار، هەر کە سێک دەستی دەردەچیت وهه یە تی باخیر بکات، چونکە خوای گەورە دەفه رمیت: (قَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَزَكَّى * وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّى.. أعلى: ۱۴- ۱۵). واته: ئەو کە سە سەرفرازە کە دەرونی خوای پاک پراگرتووه، وه ناوی پەروەردگار دەبات ونویژ دەکات. ئێوهش ههروهکو "آدم" ووتی بڵین: (رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنفُسَنَا وَإِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ.... الأعراف: ۲۳). واته: ئە ی پەروەردگار ئێمه سته ممان لە خۆمان کرد، ئەگەر تو ی بە خشنده لیمان خو ش نه بیت وه پره ممان پی نه کەیت ئەوا دەبینه یه کێک له دۆپاوه کان. وههروهکو "نوح" ووتی ئێوهش بڵین: (وَإِلَّا تَغْفِرْ لِي وَتَرْحَمْنِي أَكُنُّ مِنَ الْخَاسِرِينَ... هود: ۴۷). واته: ئە ی پەروەردگار ئەگەر تو پره ممان پی نه کەیت ولیمان خو ش نه بیت، ئەوا دەبینه یه کێک له دۆپاوه کان. وههروهکو "یونس" ووتی ئێوهش بڵین: (لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ.... الأنبياء: ۸۷). واته: هه یج خودایه ک نی یه به حەق ته نه ا تو نه بیت، پاکی و بی گەردی بۆتو، من یه کێک بووم له سته مکاران.

وههروهها (امام أحمد) ده لیت: (أسود بن عامر) له (أبو بكر) له (الاعمش) له (عطاء بن أبي رباح) له (ابن عمر) هوه ده گپرتته وه و ده لیت: (سمعت رسول الله ﷺ يقول: اذا ضن الناس بالدنيا والدرهم وتبايعوا

۱ - ئەم فرموده یه (حسن) ه، (أبو نعیم) له "حلیه الاولیاء: ۳۰۵/۵" گپراویتییه وه، وه ده لیت هه ندیک کەسی تیدا یه نایناسم، وه "ابن ابی شیبه" له "مصنف: ۴۷۳۲" گپراویتییه وه به "مسند" پیاوه کانی هه موو متمانە دارن.

بالعينة، وتبعوا أذناب البقر، وتركوا الجهاد في سبيل الله، أنزل الله بهم بلاء لا يرفعه حتى يراجعوا دينهم.)¹ واته گویم له پیغمبر ﷺ بوو ده فهرمیت: نه گهر خه لکی دینارو درهم وپاره بووه مه به ستیان، وه کاری کرین و فروشتنیان به شیوهی "عینه" نه جامدا، وه شوین ده سه لاتدارانی قامچی به ده ست که وتن که قامچیبه کانیان له شیوهی کلکی مانگادایه. وه پشستیان کرد له تیگوشان له پیناوی خودادا. نه وا خوای گهره به لایه کیان به سر دا داده به زینیت له کولیان نابیته وه تا نه گهرینه وه سر ناینه کیان.

(وتبايعوا بالعينة) له لای "فقهاء" وزانایانی بواری فیه دوو پافه و لیگدانه وه یان هه یه:

یه که م: فروشتنی کالیه که به قهرز به که سیك، به نرخي زیاتر له نرخي ناسایی خوئی.

دووه م: فروشتنی کالیه که به که سیك، پاشتر کرینه وهی هه مان کالاً له وکه سه، به لام به نرخیکی زور که متر له وهی که پیی فروشتووه.² وه "حسن" ده لیت: فیتنه ته نه سزایه که و توله سه ندنه وه یه که خوای گهره له خه لکی ده سینیتته وه.

وه هه ندی له پیغمبره رانی "بنی نيسرائيل" کاتیک وردبوونه وه له و کاره ساته ی (بختنصر)³ به سه ریاندا هیئای ووتیان: (نه ی خودای گهره به وهی به رنه نجمی ناپاکی و تاوانکاری خو مان که سیکت زال کرد به سه رماندا، نه تو ده ناسیت ونه به زه یی به نیمه دا دیتته وه.)

وه (بختنصر) به "دانیال" ی پیغمبر" ی ووت: چی منی به سه ر قه و مه که تدا زال کرد؟

¹ - نه م فهرمووده یه (حسن) ه، (احمد: ۲/۲۸) وه (ابو داود: ۳۴۶۲) گتیرایانه ته وه.

² - بروانه: (معجم لغة الفقهاء: ل ۱۱۴).

³ - یان نه بو خودنوسر، پاشای بابلیه کان بوو که هیرشی کرده سه ر شاری "نورشه لیم- قدس" و شارستانیته ی جوله که ی کاول کرد زوری لی کوشتن و زوریشی لی به دلیل گرتن وله بابل به ندی کردن. "وه گتیر"

(دانیال) یش ووتی: گه وره یی تاوانکاری توو سته مکاری قه ومه که م به رامبه ر به خودی خویمان.

وه "ابن ابی الدنيا" له فهرمووده ی (عمار بن یاسر) و (حذیفه) دوه ده گڙیتته وه که پیغه مبه ر ﷺ فهرموویه تی: (إن الله عزوجل إذا أراد بالعباد نقمة أمات الاطفال وأعقم ارحام النساء، فتنزل النقمة، وليس فيه مرحوم.)^۱ واته: هر کاتیک خوای گه وره بیه ویت به لایه ک توشی به نده کانی بکات، ئه واپیشتر مندالان دهرمینیت وئا فرده تان نه زوک ده کات، ئه وسا به لاکه داده گریته خواره وه بو سهریان، که که سیکیان تیدا نی یه شایه نی به زه یی خودای گه وره بیت.

وه (ملک بن دینار) ده لیت له "حکه" دا خویندمه ته وه که خودای گه وره فهرموویه تی: (من الله م پادشاو خاوه نی پادشا کانم، دلئی پادشا کان له ده سستی مندایه. هر که سی ملکچی وخواپه رستی من بکات، ئه واپادشا که یان دل نه رم و نیان ده که م. وه هر که سی که سهر پیچیم بکات، ئه واپادشا که یان ده که م به به لا به سهریانه وه. جا خوتان به کاروباری پادشا کان وه سهرقال مه کن، به لکو سهرقالی گه رانه وه ته و به بن بو من، ئه واپه وان دل نه رم ده که م.)

وه له (مراسل الحسن) دا هاتوه: (ئه گه ر خوای گه وره ویستی خیر برژینیت به سهر هر قه ومیکدا، ئه واپاروباریان ده داته ده ست که سه نه رم و نیان و دلسۆزه کانیانه وه، به لام ئه گه ر ویستی شه پریان به سهردا برژینیت، ئه واپاروباریان ده داته ده ست کار به ده ستانی سته مکار و بی عه قل و دل په قه کانیان.)

وه (امام أحمد) و که سی تریش ده گڙینه وه له "قتاده" ده لیت: (حه زه تی "موسی" (س.خ) فهرمووی: ئه ی خوای گه وره تو له سه رووی ئاسمانه کانی و ئیمه یش له زه وی. جا نیشانه ی تو په بوون و پرازی بوونت

^۱ - نهم فهرمووده یه (ضعیف الاسناد) ه، (سیوطی) له (جامه ع الکبیر) دا هیناوتی، وه (البانی) له (ضعیف الجامع به ژماره ی ۱۵۴۴) هیناوتی له (اللقابی شیرازی) وه به (ضعیف) ی داناوه.

له نئیمه چی یه؟ خوای گه وره فه رمووی: نه گهر کاروبارتانم دایه دهستی کاربه دهستانی نهرم و نیان وژیرو لیها توو، نهوا نیشانهی نهوه یه لیجان پازیم. وه هر کاتیک کاروبارتانم دا به دهستی سته مکارو بی به زهی نهوا نیشانهی نهوه یه لیجان توپرم.)

وه (ابن ابی الدنيا) ده گپرتته وه که "فضیل بن عیاض" ووتی: "خوای گه وره وه حی نارد بو هندی له پیغه مبه ران که: نهو که سی که من بنا سیت و سه ریچیم بکات، نهوا که سیک به سه ریاند زالی ده که م که من نه ناسیت."

وه هه روه ها (ابن ابی الدنيا) ده گپرتته وه له فه رمووده ی "ابن عمر" رضی الله عنه بیرفه: (والذي نفسي بيده، لا تقوم الساعة حتى يبعث الله امراء كذبة، و وزراء فجرة، و اعوانا خونة، و عرفاء ظلمة، و قراء فسقة، سيماهم سيماء الرهبان، و قلوبهم أنتن من الجيف، اهو اؤهم مختلضة، فيفتح الله لهم فتنة غبراء مظلمة فيتهاوكون فيها، والذي نفس محمد بيده لينقضن الاسلام عروة عروة، حتى لا يقال الله الله، لتأمرن بالمعروف، و لتنهون عن المنكر، او لیسطن الله علیکم شرارکم فیسومونکم سوء العذاب، ثم یدعو خیارکم فلا یستجاب لهم، لتأمرن بالمعروف و لتنهون عن المنکر او لیبعثن الله علیکم من لایرحم صغیرکم، و لایؤقر کبیرکم.) واته: سویند بیټ بهو که سی گیانی محمدی به دهسته، قیامت پوونادات تاوه کو خوای گه وره نه م که سانه په وانه نه کات: سه رکرده ی دروزن، وه زری تاوه نکارو ناپاک، خواناسی سته مکار، قورئان خوینی خراپه کار که سیمو پوخساریان له سیمو پوخساری راهیبه کان ده چیت، وه دلّه کانیان بوگه نه ناره زووه کانیان جیاوازه، خوای گه وره ده رگای ناشوب و فیتنه ی لی ده کاته وه. وه سویند بیټ بهو که سی گیانی محمدی به دهسته ئیسلام پارچه پارچه ده بیټ و له ناو ده چیت، ته نانهت ووتنی الله الله یش نابیستیت، یان فه رمان به چاکه ده که ن و پیگری له خراپه ده که ن، یا خودای گه وره سته مکاران و خراپه کارانتان ده کاته رابه رو سه رکرده تاوه کو توشی توندترین نازارتان ده که ن. له م کاته دا پیاو چاکه کانیشتان نزیان قبول نابیت. یان ده بیټ فه رمان به چاکه و پیگری له خراپه بکه ن، یا خود خوای

گه وره كه سانیک به سه رتاند زال ده كات كه پز له گه وره تان نه گریت
وبه زهیی به بچوكیشتان نه به ته وه .

وه له (معجم الطبرانی) و سه رچاوهی تریش هاتوه له فه رمودهی
"سعید بن جبیر" له "ابن عباس" رضی الله عنه ده لیت: پیغه مبهری خودا صلی الله علیه و آله
ده فه رمیت: (ما ظفف قوم کیلا، ولا بخصوا میزانا ، الا منعهم الله
عزوجل القطر، وما ظهر في قوم الزنا الا ظهر فيهم الموت، وما ظهر في
قوم الربا الا سلب الله عليهم الجنون، ولا ظهر في قوم القتل- يقتل
بعضهم بعضاً، الا سلب الله عليهم عدوهم، ولا ظهر في قوم عمل قوم
لوط الا ظهر فيهم الخسف، وما ترك قوم الامر بالمعروف والنهي عن
المنكر الا لم ترفع اعمالهم ولم يسمع دعاؤهم.)¹ (واته: هر قه ومیک
فیل له ته رازو بکات ، ئه وا خوای گه وره توشی وشکه سالیان ده کات و
بارانیان لی ده گریته وه . وه هر قه ومیک زینا وداوین پیسی بیته دیارده
تیاندا ، ئه وا خوای گه وره توشی مردنیان ده کات" واته جوړه ها درو
تاعونی کوشندهی وه ک ئیدز وسه یه لان زوهری توش ده کات که هر
به توش بوونیان له پیزی مردوان ده ژمیردین ، چونکه چاره سه ریان
ئه سته مه و دژواره وه رگپ" .)

وه هر قه ومیک پیا خواردن بیته پیشه و دیارده تیاندا، ئه وا خوای
گه وره توشی شپتیان ده کات. وه هر قه ومیک کوشتن ویه کتر کوژی
سه ره لیدات له ناویاندا، ئه وا خوای گه وره دوژمنه کانیان به سه ردا زال
ده کات. وه کرداری چلیسی قهومی لوط واته نیر بازی له هر قه میکا
سه ره لیدات، ئه وا خوای گه وره توشی سزایی به ناخی زه ویدا چوونیان
ده کات. وه هر قه ومیک ده ست به رداری فه رمان کردن به چاکه و پیگری
له خراپه کردن بیست، خوای گه وره کارو دوعایان لی وه رناگریت ولتیان
قبول ناکات.

¹ - (منذری) له (الترغیب والترهیب) دا هیئاوتی : وه (مالک) به (موقوف) ی داوه لدقه له م،
به لام له لای (الطبرانی) و که سانی تر "مرفوعه".

وه (ابن ابى الدنيا) له فرموده‌ی "ابراهيم بن الاشعث" له "عبد الرحمن بن زيد" له "باوكى يهوه" ئه‌ویش له "سعید" ئه‌م فرموده‌یانه گپراوه‌ته‌وه.

وه له "مسند" و سه‌رچاوه‌ی تریش دا هاتووه له فرموده‌ی "عروه" له "عائشه" هوه رضی الله عنه ده‌لئیت: (دخل رسول الله صلی الله علیه و آله وقد حضره النفس، فعرفت في وجهه انه قد صفزه شيء فما تكلم حتى توضأ، وخرج فلصقت بالحجرة، فصعد المنبر فحمد الله وأثنى عليه، ثم قال: يا أيها الناس، إن الله عزوجل يقولكم: مروا بالمعروف وانها عن المنكر قبل ان تدعوني فلا أجيبكم، وتستنصرون فلا أنصركم، وتسألوني فلا أعطیکم.)^۱ واته: چووم بۆلای پیغه‌مبه‌ری خودا هه‌ستم کرد به‌پوخساریدا شتیك سه‌رقالی کردووه. هیچی نه‌ووت تا ده‌ست نو‌یژی گرت و پو‌یشت بۆ مزگه‌وت دواتر چووه سه‌ر بلن‌دگزیه‌کی و فه‌رمووی: ئه‌ی خه‌لکینه‌ خوای گه‌وره‌ پیتان ده‌فه‌رمیت: فه‌رمان به‌چاکه‌ و پئنگری له‌ خراپه‌ بکه‌ن، پئیش ئه‌وه‌ی بپارئنه‌وه و داوا بکه‌ن و وه‌لامتان نه‌ده‌مه‌وه و داوای سه‌رکه‌وتنیش ده‌که‌ن سه‌رتان ناخه‌م.

وه (العمرى الزاهد) ده‌لئیت: (یه‌کئک له‌ و سه‌رکه‌شیانه‌ی تۆ به‌سه‌ر ده‌رونی خۆتدا ده‌یکه‌یت و خوداش له‌ خۆت زویر ده‌که‌یت، ئه‌وه‌یه‌ کاتیك که‌ کاریکی ناره‌وا که‌ ده‌بیته‌ مایه‌ی تو‌ره‌ بوونی خودای گه‌وره‌ له‌ پئیش چاوت ئه‌نجام ده‌درئیت، تۆیش نه‌پئنگری ده‌که‌یت ونه‌ فه‌رمان به‌چاک بوونی ده‌که‌یت و وه‌تئیده‌په‌رئینیت له‌ترسی که‌ سانیکی تر نه‌وه‌ک زیانت پئى بگه‌یه‌نن، که‌چی له‌پاستیدا ئه‌وان ناتوانن زیان و قارزانج به‌خۆشیان بگه‌یه‌نن، نه‌خوازه‌ به‌تۆ).

وه‌ه‌روه‌ها ده‌لئیت: (هه‌ر که‌سئک له‌ترسی که‌سانی تردا ده‌ست به‌رداری فه‌رمان به‌چاکه‌ و پئنگری له‌خراپه‌ بیته‌، ئه‌وا گو‌یپه‌یه‌لئى و ملگه‌چی بۆ خوای گه‌وره‌ له‌ده‌ست داوه‌.)

^۱ - ئه‌م فرموده‌یه‌ (ضعیف الاسناد)، ه (احمد: ۶/۱۵۹)، وه‌ (المیثمی) ده‌لئیت له‌سه‌نه‌ده‌که‌ی دا (عاصم بن عاوی تئیده‌یه‌) که‌له‌ (مجاهل) ه (۲۶۶/۷).

وه (امام أحمد) له "مسند" دا له فەرموده‌ی "قیس بن ابی حازم" هیناوتی که ده‌لایت "ابو بکر الصدیق" رضی الله عنه ووتی: (ایها الناس انکم تتلون هذه الآية، وانکم تضعونها علی غیر موضوعها: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَيْكُمْ أَنْفُسُكُمْ لَا يَضُرُّكُمْ مَنْ ضَلَّ إِذَا اهْتَدَيْتُمْ... المائدة: ١٠٥) وانی سمعت رسول الله صلی الله علیه و آله یقول: ان الناس اذا رأوا الظالم لم يأخذوا علی یدیه، وفي لفظ، اذا رأوا المنکر فلم یغیروه، او شك ان یمهم الله بعقاب من عنده. واته: نهی خه‌لکینه ئیوه نه‌م نایه‌ته پیروزه ده‌خویننه‌وه‌که‌چی له‌شوینی خویدا به‌کاری ناهینن، خوای‌گه‌وره ده‌فرمویت: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَيْكُمْ أَنْفُسُكُمْ لَا يَضُرُّكُمْ مَنْ ضَلَّ إِذَا اهْتَدَيْتُمْ... المائدة: ١٠٥).

من گویم له‌پیغه‌مبه‌ری خودا بوو که ده‌فرمویت: "نه‌گه‌ر خه‌لکی سسته‌مکاریکیان بینی سسته‌می کرد و پیگریان لی‌نه‌کرد. یاخود له‌ووته‌یه‌کی ترا نه‌گه‌ر نار‌ه‌وایه‌کیان بینی و نه‌یانگۆپی و پیگریان لی‌نه‌کرد، نه‌وا دور نی به‌خوای‌گه‌وره هه‌موویان توشی سزایه‌ک بکات.

وه (اوزاعی) ده‌گیزیته‌وه له‌"یحیی بن ابی‌کثیر" له‌"ابی سلمة" له‌"ابو هریره" رضی الله عنه ده‌لایت: پیغه‌مبه‌ری خودا فەرمووی: (اذا خيفت الخطيئة لم تضر الاصحابها، واذا ظهرت فلم تغير ضرت العامة.)^٢ واته: نه‌گه‌ر تاوانیک په‌رده‌پوش کرا نه‌وا ته‌نها خاوه‌نه‌که‌ی توشی سزا ده‌بییت، به‌لام نه‌گه‌ر ده‌رکوت وناشکرا بوو و نه‌گۆردا نه‌وا زیانی بو گشت خه‌لکی ده‌بییت.

وه (امام احمد) ده‌گیزیته‌وه که "عمر بن الخطاب" وتوویه‌تی: (دور نی به‌نه‌و دیهات وگوندانه به‌ئاوه‌دانی کاول بکریت؟ ووتیان چۆن کاول ده‌بییت که‌خۆی له‌خویدا ئاوه‌دانه؟ فەرمووی: نه‌گه‌ر تاوه‌نکاره‌کانیان زال

^١ - نه‌م فەرموده‌یه (صحیح)، (احمد: ٧/١) و (ترمذی: ٢٠٥٧) وه‌به "حسن صحیح"ی داناوه.

^٢ - نه‌م فەرموده‌یه (ضعیف جداً)، وه‌ (المیثمی) له‌ (المجموع: ٧/٢٦٨) هیناوتی وه "طرائیش" له‌ (الاوسط) دا وه (مردان بن سالم الغفاری) تیدایه له‌سه‌نده‌که‌یدا گه‌نهم پیاوه (تروک) هو شقی لی‌وه‌رناگریت.

ببن به سهر پیاو چاکه کانیاندا و خراپه کاران ببنه سه روکی خیَل
وعه شیره ته کانیان.)

وه (اوزاعی) ده گپرتته وه له "حسان بن عطية" له پیغه مبه ره وه که
فه رمویه تی: (سیظهر شرار امتی علی خیارها، حتی یستخفی المؤمن
فیهم، کما یستخفی المؤمن فیهم، کما یستخفی المنافق فینا الیوم.) واته:
خراپه کارانی ثومه ته که م زال ده بن به سهر چاکه کانیدا. وه باوه پدار تیاندا
وون ویزر ده بیت، هه روه کو چوَن نه مرؤ دوپووه کان له نیتواناندا بزرین و
وون.^۱

وه (ابن ابی الدنيا) له فه رموده ی "ابن عباس" ده گپرتته وه که:
(یرفعه) قال (یأتی زمان ینوب فیہ قلب المؤمن کما ینوب الملح فی الماء.
قیل: مم ذاک یا رسول الله؟ قال ﷺ: مما یری من المنکر لا یستطیع
تغیره.) واته: پوژتیک دیت که دلی باوه پدار ده توتیتته وه وه ک توانه وه ی
خوی له ناودا. ووتیان نه ی پیغه مبه ری خودا چوَن؟ فه رموی: به هو ی
نه وه ی که نار ه وایی و خراپه ده بینیت و ناتوانیت پیگری بکات و چاک ی
بکاته وه.

وه (امام احمد) له فه رموده ی "جریر" ﷺ ده گپرتته وه
که پیغه مبه ره ﷺ فه رمویه تی: (ما من قوم یعمل فیهم بالمعاصی، هم أعز
واکثر ممن یعمله لهم یغیروه إلا عمهم الله بعقاب.)^۲ واته: هه رقه ومیک
پیرتکی که م تیاندا خراپه کاروسه ریچی بکات. وه زورینه
که بالاده ستیشن، هه ولی گوپینی پیره که مه که یان نه دا، نه وا خوی گه وره
سزاوئاریکی توند ناراسته ی هه ره موویان ده کات.

وه له (صیح بخاری) دا له فه رموده ی "اسامه بن زید" که ده لیت
گویم لی بوو که پیغه مبه ری خودا فه رمویه تی: (یجاء بالرجل یوم
القیامة، فیلقى فی النار، فتندلق أقتابه فی النار، فیدور کما یدور الحمار

^۱ - هه روه کو بلتی پیغه مبه ری خودا ﷺ باسی نه مرؤ ده کات.

^۲ - نه م فه رموده یه (صیح) ۵، (احمد) ۴/۳۶۱، ۳۶۴، ۳۶۶، وه (ابو دواد) ۴۳۳۸، وه
(ابن ماجه) ۴۰۰۹، وه (البانی) به صحیحی داناوه.

برحاه فيجتمع عليه اهل النار، فيقولون: اي فلان، ماشأنك؟ الست كنت تأمرنا بالمعروف وتنهانا عن المنكر؟ قال: بلى ، إني كنت آمركم بالمعروف ولا آتية وانهاكم عن المنكر وآتية).¹ واته: بيتاويك دههين له پوژی قيامه تدا فرپی دهنه ناو دۆزه خه وه هره موو پيخۆله كانی په رش وبلارده بيته وه له ناو ناگردا، جا به شيوهی سورپانه وهی گوئی دريژ به ده وری ميخسکه كه كيدا ده سورپته وه، خه لكي دۆزه خي لي كۆده بيته وه وه ده يناسنه وه وه پيی ده لئين: ئه ی فلانه كه س تو چي ده كه يت لي ره؟ ئه ی تۆنه بوويت له دنيا دا فه رمانت پي ده كردين به چا كه و ريگري و پي نمايت ده كردين له خراپه دا. ئه ويش ده لئيت: به لي... من فه رمانم ده كرد به چا كه ، به لام خۆم نهم ده كرد. وه پي نمايم ده كردن له نه كردي خراپه، به لام خۆم خراپه م ده كرد.

وه (امام احمد) ده گي رپته وه كه "مالك بن الدينار" ووتويه تي: "يه كيك له پياوه ثانيه كانی بني ئيسرائيل كه پله ی "حبر" ی هه بو وه موو كاتي ك پياوان و ئافره تان ده هاتنه ماله كه ی و ئه ويش به هه ميشه یي پي نمايانی ده كرد و يادی خواي ده خستنه وه. جاريكيان هه ندي له كوپه كانی خوی بي ني كه چا و بپكيان له گه ل ئافره تان ده كرد ، ئه ويش پيی ووتن: له سه ر خۆتان ئه ی كوپه كانم ، له سه ر خۆتان، كه وته خواره وه و توشي شه له لی نيوه بوو، وه ئافره ته كه يش توشي شكست هات ، وه كوپه كانيشي كوژران، خواي گه وره وه حی نارد بو پي نغه مبه ره كه يان كه به فلان حبر بلئيت: من به هيچ شي وه يه كه له نه وه ی تۆدا پياو باش دروست ناكه م، وه توره بووني من له توش ته نها له به ره وه بوو كه له ريگرتن له كوپه كانتدا ، ته نها ووتت له سه ر خۆتان كوپه كانم.

وه (امام احمد) له "عبدالله بن مسعود" وه ده گي رپته وه كه پي نغه مبه ري خودا فه رموويه تي: (اياكم ومحقرات الذنوب ، فأنهن يجتمعن على رجل حتى يهلكنه، وان رسول الله ﷺ ضرب لهن مثلا كمثل قوم نزلوا أرض فلاة، فحضر صنيع القوم، فجعل ينطلق فيجيء بالعود، والرجل

¹ - نهم فه رمووده يه (صحيحه)، پيشتر باس مان كردووه.

يجيء بالعود، حتى جمعوا سواداً واججوا ناراً، وأنضجوا ما قذفوا فيها).
 واته: وریایی تاوانه بچوکه کان بن ، چونکه که له که ده بن له سهرتان
 تابه هیلاکتان ده بن، پیغه مبهه نمونه یه کی هینایه وه وه رموی، وه
 نمونه ی پیپرک وایه له زهوی یه کی وشک وچولدا لایان داوه ، گوره که یان
 پیوان تهرخان ده کات بق هینانی پارچه دار ، تاداریکی زور کوده که نه وه
 وه ناگری تی به رته ده بن، وه نه وه ی خستیانه سهر ناگره که کولاندی ، واته
 هه رچه نده داره کان بچوک بوون به لام که زوربوون ناگری گوره به رپا
 ده که ن.

وه له (صحيح بخاری) دا هاتوو له " أنس بن مالك رضي الله عنه ووتی: (انکم
 لتعملون أعمالاً هي أدق في اعينكم من الشعر، وإن كنا لنعدّها على عهد
 رسول الله صلى الله عليه وسلم من الموبقات).^۱ واته: ئیوه کاری واده که ن له تاله موویه ک
 بچوکه تره له چاوتاندا که چی ئیمه له سهرده می پیغه مه ردا به یه کیک له
 تاوانانه مان داناوه که مرؤف به هیلاک ده بات.

وه له (صحيحین) دا هاتوو له فه رموده ی "عبدالله بن عمر رضي الله عنه
 که پیغه مبهه رضي الله عنه فه رمویه تی: (عذبت امرأة في هرة سجنتها حتى ماتت،
 فدخلت النار ، لا هي أطعمتها ولا سقتها ولا هي تركتها تأكل من خشاش
 الأرض).^۲ واته: ئافره تیک خرایه ناو ناگره وه به هو ی پشیله یه که وه ،
 که به ندی کردبوو نه ناوی پی دابووو نه خوراک ، وه نه مؤله تیشی داو نه
 ئازادیشی کر تا خو ی شتی زهوی بخوات تاوه کو مرد، خودا ئافره ته که ی
 خسته دوزه خه وه.

وه له (الطیبه) دا (أبی نعیم) ئهم ووته یه ی "حذیفة" ده هینیت که پی
 ووتراوه: "ئایا بنی ئیسرائیل له یه ک پوزدا ده ست به ردار ی ئاینی خو یان
 بوون؟ حذیفة ده لیت: نه خیر. به لام ئه وان به سه ر هه ر خراپه یه ک

1 - ئهم فه رموده یه (صحيح) ه، پیشتر باسما ن کردوه.

2 - ئهم فه رموده یه (صحيح) ه، بخاری (۶۴۹۲) گێراوینیه وه.

3 - ئهم فه رموده یه (صحيح) ه، بخاری: (۳۴۸۲، ۳۳۱۸، ۲۳۶۵) وه (مسلم: ۱۴ ،
 ۲۴۷ ، نووی) گێراوینته وه.

تېپە پىنايە پشت گوڭيان دەخست، وهەر شتېكيان لەسەر قەدەغە بکرایە،
پراستە وخۆ دەیان کرد. بەم چەشنە بەردەوام بوون. تا لە ئاینە کەیان
جیابوونەوهو دەرچوونە دەرەوه، هەر وهکو چۆن پیاو قەمیس
و کراسە کەى دادە کە نیت ولێ دیتە دەرەوه.

وهەر لەم روانگە یە هەندیک لە زانایانی "سە لەف" ووتویانە:
(تاوانکاری و سەرپێچی پۆستی بى باوەرپى یە.) هەر هکو چۆن ماچ کردن
پۆستی کاری سینکسى ژن و مێردە، وه گۆرانی پۆستی داوین پىسى
یە "زینا". و تەماشاکردن و نەزەر پۆستی عىشق و شەیدابوونە، وه نەخۆشى
پۆستی مردنە.

وه لە (الحلیه) دا هاتووە لە "ابن عباس" ﷺ ووتویوەتى: (ئەگەر
کەسى تاوانکاریت، لەسەر ئەنجامى تاوانە کەت بى خەم مەبە
وه بەردەوامیت لەسەر تاوانکاری لە خودى تاوانە کە گەر ترە).

● وه بى شەرمیت بەرامبەر فریشتەکانى سەر شانى پراست و چەپت
گەر ترە لە خودى تاوانە کەت.

● وه دلّ خۆش بوونت بە ئەنجام دانى تاوانە کەت گەر ترە لە خودى
تاوانە کە.

● وه غەمگینت بۆ لە دەست دانى تاوانیک کە لە دەستت چوو وه فریایى
نە کە وتیت ئەنجامى بدەیت، گەر ترە لە خودى تاوانە کە.

● وه نە ترسان لە وهى کە خودا تەماشات دەکات و دەتبینى، وه لە هەمان
کاتدا ترسانت لە وهى نە کە یەكێک بتبینى یان دەرگا کە بجوێتە وهو
کە سێک تەماشات کات، گەر ترە لە خودى تاوانە کە کە ئەنجامى
دە دەیت.

قورپە سەر... ئایا دە زانیت هۆکار و تاوانى حەزەرەتى یونس چى بوو کە
خوای گەر ترە توشى ئە وهەموو بە لایەى کرد لە نەخۆشى و تیاچوونى مال
و حال و کورپو سامانى؟! تەنھا ئە وه نەدە بوو کە کە سێکى ستەم دیدە داوای
هاوکاری کرد لە دژى ستەمکارە کەى، بە لām حەزەرەتى یونس پشت گوێى
خست. بۆیە خوای گەر ترە توشى ئە وهەموو بە لایەى کرد.

(امام احمد) ده گيڙپته وه له "وليد" نه وپس له "اوزاعي" كه گويي لى بووه و "بلال بن سعد" وتوويه تي: (ته ماشاي بچوكي تاوانه كه ت مه كه ، به لكو ته ماشاي گه وره يي نه و كه سه بكه كه تاواني له پيش نه نجام نه ده يت.)

وه (فضيل بن عياض) ده لئيت: (هر چه نده تو تاوانه كه ت به بچوك بزائيت به نه نده ي نه وه خوي گه وره به گه وره ته ماشاي ده كات، وه هر چه نده تو تاوانه كه ت به گه وره بزائيت به نه نده ي نه وه خوي گه وره به بچوك ته ماشاي ده كات.)

وه ووتراوه: كه خوي گه وره وه حى بو "موسى (س.خ)" نار دووه كه يه كه م كه س له دروست كراوه كانم مردوونه. برى تي بووه له (ئيبليس) چونكه سه رپيچى كردم وياخى بوو، چونكه من ياخى بووه كان له ريزى مردوان ده ژميرم.

وه له "مسند" و (جامع الترمذي) دا هاتووه له فه رمووده ي "أبي صالح" كه "ابو هريرة" ده لئيت كه پيغه مبهري خودا فه رموويه تي ﷺ: (ان المؤمن اذا اذنب ذنبا نكت في قلبه نكتة سوداء، فإذا تاب ونزع واستغفر صقل قلبه، وإن زاد زادت، حتى تعلق قلبه، فذلك الران الذي ذكره الله عز وجل: "كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِم مَّا كَانُوا يَكْسِبُونَ... المطففين: ١٤" قال الترمذي هذا الحديث صحيح).^١ واته: كه سى باوه ردار نه گه ر تاوانيك نه نجام بدات، نه وا خالتيكي رهش له ناو دليدا دروست ده بيت، جائه گه ر ته وبه ي كردو گه رايه وه نه وا خوي گه وره دلى پاك ده كاته وه. خوئه گه ر تاواني زياد كرد نه وا نه وخاله ره شه هه موو دلى ده گريته وه. وه نه مهش واتاي ووشه ي (ران) ه.

كه خوي گه وره ده فه رميت: (كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِم مَّا كَانُوا يَكْسِبُونَ... المطففين: ١٤) واته: نه خيروانى يه "نه وه فامانه تي ناگن

^١ - نه م فه رمووده يه (صحيح) ه، (احمد: ٢/٢٩٧) و (الترمذي: ٣٣٣٤) وه (ابن ماجه: ٤٢٤٤) وه ده لئيت "صحيح" ه له سه ر مه رجى "مسلم".

وداناچه له کښ "به لکو دلیان ژه نگی هه لهیناوه و پیسی وتوان دایپوشیوه، له سر نه نجای نه و کار و کرده وانه ی که ده بیان کرد.

وه (حذیفه) ده لیت: "هر به نده یه ک تاوانیک بکات، نهوا خالیکی رهش له دلی دروست ده بیت، تا دلی وه کو مه پیک سی لئ دیت که خالیکی رهشی تیدایه."

(امام احمد) ده لیت "یعقوب" بوی گپرامه وه له باوکی یه وه له "صالح" له "ابن شهاب" که "عبدالله بن عبدالله عتبه" بوی گپراوه ته وه له "عبدالله بن مسعود" که پیغمبری خودا ﷺ فرموویه تی: (اما بعد یا معشر قریش، فإنکم اهل هذا الأمر مالم تعصوا الله، فإنکم عصیتموه بعث علیکم من یلحاکم کما یلحی هذا القضیب بقضیب فی یده، ثم لحي قضیبه فإذا هو أبيض یصلد.)^۱ واته: نه ی پیری قورپه ش، نیوه که سی شیای نه م ناینداری و کاروبارن تا سرپیچی خودا نه کن، که سر پیچی خوداتان کرد، نه و کاته خوی گه وره توشی کاره ساه تیکتان ده کات لاتان دهن، هره کو چو ن نه م تو یکل له م داره ده بیت ه وه، له م کاته دا پیغمبر داریکی به ده سته وه بوو، تو یزاله که ی لئ ده کرده وه و پاک و سپی بووه وه، واته هیچتان به ده سته وه نامینیت.

وه (امام احمد) له "وهب" وه ده گپرت ه وه و ده لیت: "خوی گه وره له به شیک له و پینمایه ی که به بنی نیراییلی ده فرموو: من نه گهر ملکه چیم بکریت نهوا رازی ده بم، وه نه گهر رازیش بووم نهوا پیست و بهر که ت ده پرتیم به سهر تاندا. وه پیست و بهر که تی منیش کوتایی نایه ت. وه نه گهر سه رپیچیم بکریت و یاخی بن لیم، نهوا تو پر ده بم، وه نه گهر تو پرش بووم، نهوا نه فره تان لئ ده که موه نه فره تی منیش تا وه چه ی حوته میشتان ده گرت ه وه."

هره وه ها (وکیع) ده لیت: "زکریا" له "عامر" ده گپرت ه وه خاتوو عایشه (خ.پ) نه م فرمووده یه ی ناراسته ی "معاویه بن ابی سفیان" کرد که تیدا هاتوه: (اما بعد فإن العبد اذا عمل بمعصية الله عاد حامده

^۱ - نه م فرمووده یه (صحیح) ۵، (احمد) ۱/ ۴۵۸) گپراویه تیه وه.

من الناس ذاماً).^۱ واته: هرکاتیک بنده کان کاریان کردو له خوا یاخی بوون، ئەوا ئەو که سانهی له خه لکی پیشتر وه سفیان ده کرد و پێیاندا هه لده دا. ئەوا زهمی ده کهن به خراپه باسیان ده کهن.

ههروهها (ابو نعیم) له "سالم بن ابی الجعد" ده لئیت "ابو درداء" ده لئیت: (با مروّقه ناگادارو وریایی ئەوه بیّت که دلی پرواداران نه فره تی لی نه کهن، ئەمیش به خووی نه زانئیت، پاشان ووتی: ئەزانی ئەمه له بهر چی؟ منیش ووتم: نه خیر. ووتی: چونکه ئەو مروّقه به نه ئینی ده ست ده کات به سه ریچی ویاخی بوون له خودا. خوای گه وره ش ئەو مروّقه ناشرین ده کات له دلی پرواداراندا که چی به خووشی نازانئیت.)

تاوان شوینهواری خراپی ههیه، هه رچه نده ئیستا ده رنه که ویت

(عبدالله بن أحمد) له کتیبی "الزهد" ی باوکیدا ده گێرئیه وه له "محمد بن سیرین": کاتی قه رزاری زۆری بو هیئا زۆر دل ته نگ بوو، ووتی: من

^۱ - نهم فهرموده یه (صحيح لغيره) ه، (ترمذي: ۲۴۱۴) وه (ابن حبان: ۲۷۶- أحسان) وه پروانه (الصحيحه: ۲۲۳۱۱) "مرفوعه" وه بهم ووتیه هاتوووه: (من التمس رضا الله بسخط الناس كفاه الله مؤنة الناس، ومن التمس رضا الناس بسخط الله وكله الله الى الناس) نه مه لفظ ی ترمذي یه. واته: هه رکه سیک ره زامه ندی خوای گه وره به ده ست به ئییت، به ئیچه وانهی ره زامه ندی خه لکی، ئەوا خوای گه وره پشتیوانی لی ده کات له بری کهسانی تر. وه هه ر که سیک به ئیچه وانه وه ره زامه ندی خه لکی به ده ست به ئییت له سه ر حسابی تو ره بوونی خودای گه وره، ئەوا خودای گه وره توشی شه ری خه لکی ده کات. وه دانهر ده لئیت: نهم به سه ر نهو که سانه دا ده چه سیّت که هه میشه هانده رو پشتیوانی سه ر کرده و پادشاکان ده کهن له سه ر مه به سه خه خراپه کانه یان، وه هه روه ها نه وان هشی که هاو کاری کهسانی بیده چی ده کهن که خوایان داوته پال خواناس وشاره زاکان له نایندا. جا هه ر که سیک خوای گه وره یارمه تی بدات ورتیمای بکات، نه وه خۆراگر ده بیّت له سه ر نه نجام نه دانی خراپه کاری، وه له بهر امهر ووتمو ره خه ی ناشرین و دزایه تی یه کانی خه لکی خراپه و بست نارام ده گرت، وه سه ر نه نجامی سه ر فرازی دونیاو قیامت به ده ست ده ئییت. هه روه کو نه وه ی به سه ر پیغمه ران وها وه لانیان هاتوو وه له دزایه تی کردندا.

هه روه ها ده لئیت: له هه ندی حالتی تایه تی دا ری ئیله رواه ره زامه ندی ده بری له سه ر هه ندی شتی نار هه واو تایه تی، به لام له دله وه زۆرت پی ناخۆش بیّت وه که ده ر خه سستی بی باوه، که له هه ندی شوینی تایه ت وه که سانی تایه ت و بو حالانی تایه ت دا پرووده دن، پروانه کتیبی (کنز الفوائد) بابته ی (باب المکروهات المقتره علی العبد).

ئەم دَلّ تەگى وخەفەتە دەزانم ھى چى يە، ئەم ھى تاوانىكە لە چل سال
لەمە وپېش ئەنجام داوہ ...

ئاليسرەدا ئەمە جىگە تىپرامانە، كە زۆرىك لەخەلكى لەبارەى
كارىگەرى وشوئىنەوارى تاوان بى ئاگان، وا گومان دەبن كە چىتەر
شوئىنەوارى تاوان تىپە پىوہ و كارىگەرى نەماوہ ، ھەر وہ كو شاعىر دەلئىت:

إذا لم يغير حائط في وقوعه فليس له بعد الوقوع غبار

واتە: ئەگەر دیوارىك لەكاتى پوخانىدا ھىچى بەسەر نەھات، ئەوا لە

دواى پوخانى تۆزو غوبارىش ناكات.

پاكى وىي گەردى بو خوا... ئەم بى ئاگابى يە چى بەسەر خەلكىدا
ھىنا ؟ چەندىن نىعمەتى لەناو برد. چەندىن بەلاو ئاشوبى ھىنا. چەندىن
زاناو خاوەن پلەوپايە لەم بوارەدا تى كەوتن جا نەخوازە نەفامەكان.
چونكە ھەستىيان بەو نەدەكرد كە تاوان كارىگەرى و پرەھەندى زۆرى ھەيە.
و ھىي ئاگابوون لەو ھى كە تاوان ھەر وہ كو برىنى بۆگەن كە لەژىرە وە كىم
وچلك دەكات، ھەر پۆژىك بىت كارىگەرى كە ھى دەردەكە وىت.

وہ (امام احمد) دەگىزىتەوہ كە "ابو دراء" وتوويەتى: (بە شىوہ يەك
خودا پەرسىتى بكن خودا دەبينىن، وەخۆتان لەپىزى مردووەكان بژمىرن
، وەدلىيان كە مالىكى كەمى باش، باشترە لە زۆرىك كە ماندووتان بكات.
ودلىيان كە چاكە بزر نابىت وەخراپەش لەبىرناكرى. وەلەگەل ئەمەشدا
تاوان سىمايەكى راستەوخۆ دەبەخشىت بە بكَرەكەى.)

(سليمان التميمي) دەلئىت: "مرؤف كاتىك كە تاوان دەكات بەنھىنى،

كەچى دواتر پىوہى ديارە."

وہ (يحيى بن معاذ الرازي) دەلئىت: "سەرسوپمانم دىت بەكەسانىك كە
لەنزواپارانە وەكانىدا دەلئىت: خودايە دوژمنانم پى دَلّ خۆش مەكە، كەچى
ئەم خۆى دلى دوژمنەكانى خۆش دەكات، ووتيان چۆن؟ ووتى: سەربىچى
دەكات ولە خودا ياخى دەبىت و وەسەرچەم ناخەزانى دَلّ خۆش دەبن
لەقيامەتدا پىي."

وه (ذوالنون) ده لیت: "هه ركه سيك ناپاكي وخيانهت به رامبه ر خودا بكات به نهیئی، نهوا خوی گه وره په رده له سه ری هه لده مالیت وبه ناشكرا پيسوی ده كات."

شوینه واره ناشیرینه كانی تاوان، وه نهو سزایانه ی له سه ر نه خا مد ره گه یه تی له دنیا دا

تاوان ویاخی بوون.. شوینه وار و کاریگری ناشیرین و خراپی و زوره، كه زیان به خشه بو دل وجهسته له دنیا و قیامه تدا. مه گه رته نها خوی گه وره بزانیټ. له و کاریگریانه: _

۱- بی بهش بوون له زانست:

زانست پووناکی یه خوی گه وره له دل دایناوه، وه تاوان نهو پووناکی یه ده شاریتته وه.

كاتی "امام الشافعی" رحمته الله علیه له به رده سستی "امام مالك" دا ده سستی كرد به خویندن، وه زیره کی و بلیمه تی و لیها تووی و شاره زای ده ركه وت. پیی ووت: وا هه ست ده كم خوی گه وره پووناکی یه کی له دل تدا كر دوتته وه، وریابه به تاریکی تاوان كردن نه یكوژنیته وه...

وه (امام الشافعی) ده لیت:

شكوت الی وکیع سوء حظي فأرشدني الی ترك المعاصي
وقال: أعلم بأن العلم فضلٌ وفضل الله لا یؤتاه عاصي

واته: گله یم كرد له لای "وه کیع" له كم تر خه میم له له به ركه رندا.... پینمای كردم بو وازه ینان له تاوان کاری پیی ووتم: زانست به خششی خویابه.... وه به خششی خودا نادریت به یاخی.

¹ - له دیوانی "امام شافعی" دا نم دیره شیعرانه هاتوو بهم چه شنانه:

وأخبرني بان العلم نور ونور الله لا یهدی لعاصي
واته: پیی را گه باندم كه زانست پووناکی یه وه پووناکی خودا نادریت به یاخی.

۲- بی بهش بوون له بزق و پوژی:

له (مسند) دا هاتوه: (ان العبد لیحرم الرزق بالذنب یصیبه)^۱ واته: (مرؤف بی بهش ده بیئت له بزق و پوژی به هوی تاوانیکه وه که توشی ده بیئت).

ههروه کو چۆن ته قواو خو پاراستن مایه ی زیادبوونی بزق و پوژی یه، وه پشت گوی خستنیشی مایه ی هه ژاری ونه داری یه. وه ههروه ها واز هینان له تاوانکاری مایه ی زیادبوونی بزق و پوژی یه.

۳- بیزار ی له دل و دهروونی تاوه نکاردا دروست ده بیئت ، ههست به دوور که وتنه وه ده کات له خوا:

هه موو خوشی و تام و چیژه کانی دنیا ناتوانیئت شوینه واری ئه و دوری و دلته نگ ی و بیزاری یه بسریته وه که له دل و دهروونی تاوه نکاردا دروست ده بیئت. وه ئه م حاله ته ش که سانیک ههستی پی ده کات که دلیان زیندوو بیئت، چونکه هیچ کاتیك ئازار به جهسته ی مردووناگه یه نیئت. وه که سیك هاواری بو یه کیک له خواناسان هیئا له دهستی ئه و دلته نگ ی و بیزاری یه ی که له دنیا دا هه یه، خواناسه که ش پی ووت:

إذا كنت قد او حشتك الذنوب فدعها إذا شئت واستأنس

واته: ئه گه ر به هوی تاوانه وه ئه م بیزاریه ت توش بوو ئه و دهست بهرداری تاوان به دلخۆش به ئه گه ر ویستت. وه هیچ شتیك نی یه هینده ی بیزاری و دلته نگ ی تاوان له سه ر تاوان کاریگه ری هه بیئت له سه ر دل.

۴- دلته نگ ی و بیزاری تاوه نکار له خه لگی وه پی پری چاکه خوازان به تاییه تی:

بیزاری بووده کاته نیوان که سی تاوانکارو خه لگی به تاییه تی پی پری چاکه خوازان. که هه رچه نده له م پی پره له دانیشتن وهاو پریه تی یان دوور

^۱ - ئه م فەرمووده یه (حسن)ه، پیشتر باسمان کردروه.

بکه ویتە وە تووشی زیان دەبێت وە زیاتر لە بەرامبەر دا لە حزب و پێڕی
 شەیتان نزیك دەبێتە وە، وە دەست بەرداری حزب و پێڕی پەحمان دەبێت.
 تا کار دەگاتە ئەوێ بێزاری دەگاتە نیو مال و خێزان و مندالە کانیشی.
 دواتر تەنانهت لە خودی خۆشی بێزاردەبێت.

هەندیک لە "سلف" دەلێن: کاتیک کە لە خودا یاخی دەبم و تاوانکاری
 دەکەم، تەنانهت لە خوورە و شت و ئاکاری مال و هاوسەر و لاغە کانیشم دا
 پەنگ دەداتە وە و هەستی پێ دەکەم.^۱

۵- دژواری و بونی کارەکانی:

دژواری و بونی و گران بە دەستە و هاتنی کارە ئاساییەکانی مرۆڤ
 کاردانە وە بونی تاوانکاری یە، چونکە خۆی گەرە ئاسانکاری بۆ لە خوا
 ترساوان دەکات "مستقین". وە کەسێک تا وەنکاری بێت وە دەست بەرداری
 تەقوا بێت، ئەو دەرگای خێر و چاکە ی لێ دادەخات. وە دژواری
 لە کارەکانی دا هەستی پێ دەکات... ئای چەند مرۆڤ هەیه گرفتاری ئەم
 حالەتەن، بەلام بە خۆیان نازانن هۆکارە کە ی چی یە؟

۶- تاریکی و تارمایی دل و دەروونی دادەپۆشیت:

تاوانکار هەستی بەم حالەتە دەکات، هەر وەکو چۆن هەستی بە تاریکی
 شە و زەنگ دەکات. تاریکی و تارمایی تاوان دل و دەروونی دەتەنێ.
 گوێڕایەلی و ملکەچی پووناکین، وە یاخی بوون و تاوانکاری تاریکی
 و سامناکین، هەر چەندە ئەو تاریکی و سامناکی یە زیاد بکات، ئەو نەندە
 زیاتر ئەو کەسە توشی سەرگەردانی و گومرایی دەبێت. بەبێ ئەوێ خۆی
 هەستی پێ بکات. نمونە ی وەکو نابینایە ک وایە کە لە شە و یکی تاریکدا
 بەتەنەها دەکەوێتە پێ. ئەم تاریکی یە سامناکی یە تەنەها بەدڵە وە

^۱ - (امام جوزی) لێ (الصفوة: ۱/ ۴۰۸) دا هیناوتنی دەیداتە پان (فضیل بن عیاض)، بەلام
 بەم شیوازە لە برگی (دابئی و امراتی) برگی (فی خلق حاری و خادمی) دا ناو.

تاوه سئیت گەر پیگری لی نه کریت ئه وایا بینایی و پوخساریش ده گریته وه و
خه لکی به ئاسایی ده بیینیت و ههستی پی ده کهن.

وه (عبدالله بن عباس) رضی الله عنه ده لیت: هه موو گوپرایه لی و چاکه یه ک.
پووناکی و پوخسارایی یه بۆ پووخسارو دل. وه فراوانبوونی بزقه. وه هیزه
بۆ جهسته. وه خۆشه ویست بوونه له دلی خه لکیدا. وه هه موو خراپه یه ک.
پهش بوونی چاره و پووخساره ، وه تاریکی و خه مناکی یه بۆ دل.
وه بارگرانی و سستی یه بۆ جهسته. که می بزق و پوزی یه. ناشیرین بوونه
له دلی خه لکیدا.

۷- تاوه نکاری سستی و لاوازی یه بۆ دل وجهسته :

لاوازی یه بۆ دل: به بهره وامی هیزه دل ده بریت و لاوازی ده کات ،
تاوه کو زیندووویته و وریایی له دهست ده دات.

لاوازی یه بۆ جهسته: چونکه باوه پدار هیزی له دلیدایه و جاهه رکاتی
دلی لاواز بوو ، ئه و جهسته شی لاواز ده بیته.

به لام تاوه نکار هه رچه نده جهسته و بازووی به هیزه بیته ، به لام ئه و
هیزه له کاتی پیویستدا رۆل نابینیت و ناپاکی لی ده کات. هه ر بۆ ئه م
مه بهسته ته ماشای به هیزی و توانایی "فارس و پۆم" بکه ، چون ئه و
هه موو هیزه ناپاکی له گه ل کردن و خویان نه گرت به رامبه ر به هیزی دل
وده روونی باوه پداران و چۆکیان دادا.

۸- تاوانکاری پیگری ده کات له گوپرایه لی :

تاوانکاری خوی له خۆیدا پشت گوئ خستنی فه رمانی خودایه . هه ندی
جار ئه و تاوانکاری یه ده بیته مایه ی پیگرتن له به گوئ کردن و گوپرایه لی
کردنی خوی گه وره و به جیهیتانی فه رمانه کانی. هه روه کو چون که سیک
به هوی خواردنیکی خراپه وه توشی نه خۆشی یه کی درێژخایه ن ده بیته
وده بیته مایه ی پیگرتن له خواردنی چه ندین خواردنی خۆش و به تام. "والله
أعلم".

۹- تاوانکاری دەبیته مایه‌ی ته‌مه‌ن کورتی:

ه‌روه‌کو چۆن چاکه‌کاری ته‌مه‌ن درێژ ده‌کات^۱. به‌پێچه‌وانه‌وه تاوانکاری ته‌مه‌ن کورت ده‌کات.

که‌م وزیادکردنی ته‌مه‌ن:

خه‌لکی له‌م باب‌ه‌ته نا‌کۆک و جودان:

پێپێک ده‌لێن: که‌م کردنی ته‌مه‌نی تاوه‌نکار، واته‌ نه‌مانی پیت و به‌ره‌که‌ته‌ له‌ته‌مه‌نیدا. که‌ئه‌مه‌ش راسته‌ودروسته‌ وه‌به‌شیکه‌ له‌ کاریگه‌ری تاوان.

وه‌پێپێکی تر ده‌لێن: به‌لکو به‌راستی ته‌مه‌ن که‌م ده‌کات. ه‌روه‌کو چۆن پزق که‌م ده‌کات، به‌هه‌مان شیوه‌ هۆکاره‌ن ته‌مه‌ن کورت ده‌که‌نه‌وه. ه‌روه‌ها ده‌لێن: ئه‌مه‌ پێچه‌وانه‌ی دیاری کردنی ته‌مه‌ن و ئه‌ج‌ه‌ل نی‌یه، چونکه‌ خ‌وای گه‌وره‌ به‌خته‌وه‌ری و ته‌ندروستی نه‌خۆشی وه‌ژاری و ده‌وله‌مه‌ندی و... هه‌موو ئه‌مانه‌ی به‌قه‌رده‌ر خ‌وای دیاری کردووه‌ و په‌یوه‌ستی کردوون به‌هۆکاره‌کانه‌وه "الاسباب"، وه‌تاوانکاری هۆکاری که‌م و کورت کردنی ته‌مه‌نه.

وه‌پێپێکی تریش ده‌لێن: راستی و دروستی ژيان به‌نده‌ به‌دله‌وه، وه‌کاریگه‌ری تاوانیش کار له‌سه‌ر زیندووی دل ده‌کات، هه‌ربۆیه‌ خ‌وای گه‌وره‌ بێ باوه‌ره‌کان "کافره‌کان" به‌مردوو داده‌نیت، هه‌رچه‌نده‌ لاشه‌شیان زیندووه‌، چونکه‌ دل‌یان مردووه‌. که‌ ده‌فه‌رمیت: " (أ‌موات غیر أ‌حیاء... ن‌حل: ۲۱) واته‌: ته‌مه‌ن، ته‌مه‌ن و زیندووی دله‌." جا کاریگه‌ری تاوانکاری له‌سه‌ر دله‌ و ده‌یمیرنیت و له‌ناوی ده‌بات، بۆیه‌ ته‌مه‌ن که‌م ده‌کاته‌وه. جا گوێپایه‌لی و چاکه‌کاری ته‌مه‌نی زیندووی دل زیاد ده‌کات.

نه‌یانی ئه‌م باب‌ه‌ته‌: ته‌مه‌نی راستی ژيانی مرۆڤ ئه‌وه‌نده‌یه‌ له‌ ملکه‌چی و گوێپایه‌لی و خ‌واپه‌رستدا به‌سه‌ری به‌ریت. جگه‌ له‌مه‌ به‌ته‌مه‌ن ناژمێردریت.

^۱ - له‌ فه‌رمووده‌ی (صحیح) دا هاتووه‌: (ان صل‌ه‌ الر‌ح‌م‌ تزید‌ الع‌مر) بروانه‌ قسه‌ کردمان له‌سه‌ر (صحیح مسلم). واته‌: په‌یوه‌ندی به‌هێزی خزمایه‌تی ته‌مه‌ن درێژ ده‌کات.

۱۰- تاوان... تاوانی تر به کیش دهکات و زیاد دهکن:

تاوان، تاوانی تر به کیش دهکن و زیاد دهکن به ئەندازه یەک مروؤ دەربازبوونی لییان دژوار و ئەستەم دەبێت.

هەروەکو هەندیك له "سلف" دەلێن: "له چەرمەسەری و سلبیاتەکانی خراپە ئەوێهێه که خراپەیی تر به شوینیدا دێت. وه له باشیهکانی چاکه ئەوێهێه که چاکهیی تری به دوادا دێت."

مروؤ کاتیك چاکه یەک ئەنجام دەدات چەندین چاکهیی تر به دوای خۆیدا به کیش دهکات. وه تا بێت خێروچاکهکانی زیاتر دهکات و پاداشتی زۆر دەبێت. وه به هەمان شیوهش بۆ خراپه. تاکاردهگاته ئەوێهێه که له چاکه و خراپه دهبنه ئاکارو سیفەتی هەمیشەیی ئەو مروؤه. چیتر ناتوانیت لییان جیا بێتەوه. وهک نمونهی ماسی که ناتوانیت به بی ئاو بژییت ، وه به گەشتنی به ئاو هیمنی و ئارامی پووی تی دهکات و ده بوژیته وه.

هەریۆیه ئەگەر یاخی بوو و تاوانکارهکان دەست له تاوانکاری هەلبگرن و وه دەست بکەن به خودا پەستی، ئەوساته ناپههت دەبن و پێیان ناکرێت و هەر زوو دهگهڕینهوه سهەر تاوانکاریهکانیان. تەنانەت هەندیك له خراپه کارهکان "فاسق" تاوان دهکن نهک له بهر چیژ و هەرگرتن، به لکو له بهر ئەوهی ناتوانن له تاوانکاری جیا بینهوه. هەروەکو سهەر کردەیی ئەم پێره (الحسن بن هانیء) به پاشکاوێ دهلێت:

و کأَسٍ شَرِبْتُ عَلَى لَذْوٍ وَاخِرَى تَدَاوَيْتُ مِنْهَا بِهَا

واته: پێکیك مهیم خواردەوه بۆ چیژ ئەوی ترم بۆ چارهسەری

ئەوی تر خواردەوه.

¹ - بڕوانه رافه و تهفسیرهکانی نایه تهکانی (۵- ۱۰) سورتهی "اللیل" وه ههروهها بڕوانه خاتمهکانی (۱۱- ۱۲- ۱۴- ۱۸- ۱۹- ۲۶- ۲۷- ۳۰- ۳۱- ۳۴- ۳۶- ۴۱- ۴۷- ۴۸)

وہیہ کیکی تریان دہ لیت:

(فکانت دوائی وہی دائی بعینہ کما تیداوی شارب الخمر بالخمر

واتہ: بہ پراستی ہرئو دہردو دہرمانم بو ہر وہ کو چؤن مہ یخؤر
بہ مہی چارہ سہری مہی دہکات.)

بہ بہردہ وامی مرؤڈ حہزی بہ خودا پہرستی یہ و خوشی دہ ویت تاوہ کو
خوای گہورہ بہ سؤزی خوئی فریشتہ دہ نیریت وپشتیوانی لی دہکات
وہانی دہدہن بؤ خودا پہرستی و مل کہ چی خودا. بہ ہمان شیوہ مرؤقی
تاوانکار بہ بہردہ وامی حہزی بہ تاوانکاری ہہیہ تاوہ کو خوای گہورہ
شہیتانیک دہ نیریتو ہانی دہدات بؤ تاوانکاری ویاخی بوون.

۱۱- تاوان ئیرادہی دل لاواز دہکات:

ئہ مہیان لہ ہموو مہ ترسیہ کانی تر سامناکترہ ، کہ ہیزو توانا
وئیرادہی یاخی بوون و تاوانکاری زیاد دہکات. و ہلہ بہ رامہ ریشدا ئیرادہی
تہوبہ کاری لہ دلدا لاواز دہ بیت و تادہ گاتہ ئہ ندازہی نہ مانی ئہ و ئیرادہیہ
بہیہ کجاری. کہ ئہ گہر بیتو لایہ کی لہ جہستہی شہ لہل بہینیت ئہ و ہر
تہوبہ ناکات. ہرچہ ندہ بہدہم بہ شیوہیہ کی درؤینہ تہوبہ دہکات و داوای
لی خویشبوون دہکات ، بہ لام دلی پریوہ لہ تاوان ویاخی بوون، و ہسورہ
لہ سہر تاوانکاری کہ ئہ مہ لہ مہ زنتین و ترسناکترین جؤری مہ ترسی یہ.
وہ زؤر نزیکہ خاوہنہ کہی بہرہ و ہیلک بوونی ہہ تاہہ تایی بہریت.

۱۲- تاوان... ناشیرینی خوئی لہ دلدا ناہیلیت:

واتہ لہ دلدا ہہست بہ ناشیرینی تاوان ناکات و وہک نہ ریتیکی لی دیت.
وہ لہ کاتی ئہ نجامدانی تاواندا بینینی خہ لک وقسہ یانی بہ خہ یالدا نایہت
و شہرم ناکات. بگرہ زؤرجار شانازی پیوہ دہکات و وہ لہ لای کہسانی
تیریش باسی دہکات کہ چی کردوہ. ئہم جؤرہ دہرگای تہوبہ کاریان

لهسه ر داخراوه ، ههروهكو پيڤه مبه ر ﷺ ده فره ميټ: (كل أمتي معافي الا
 المجاهرون وإن من الأجهار: ان يستر الله العبد ثم يصبغ يفضح نفسه
 ويقول: يا فلان عملت يوم كذا وكذا وكذا وكذا، فهتك نفسه، وقد بات
 يستره ربه.)¹ واته: هه موو ئومه تي من خواي گه وره لي ي خوش ده بيت،
 ته نها ئه وكه سانه نه بيت كه ئاشكراكه ري خودي خويانن وباسي
 تاوانه كانيان ده كهن ، كاتي ك خواي گه وره به نده تاوانكاره كه ي په رده
 پئوش ده كات ، كه چي به ياني هه ئده سيټ خودي خوي ئابروي خوي ده بات
 و ده ليټ: فلان كه س من له فلان پوژدا ئه وه وئ وه وه وئ وه م كرد،
 حه يا وئابروي خوي ده بات، له كاتي كدا خواي گه وره ده پيوشيت.

۱۲- هه ر تاواني ك له تاوانه كان پاشماوه ي نه ته وه كاني پيشووترن كه خواي گه وره به هيلاي گي بردوون:

نيربازي پاشماوه ي به دره وشتي قهومي "لوط" ه. وه پاره وه رگرتن
 به زياده وه ودانه وه ي به كه مه وه له پاشماوه ي قهومي "شوعيب" ه.
 هه روه ها تيكداني زه وي ولووتبه رزي له پاشماوه ي قهومي "فیرعه وني
 به كان" ه. وه خو به زل زانين له پاشماوه ي گه لي "هود" ه... هتد.
 سه رجه م جو ره كاني تاوان هه ريه كه يان پاشماوه ي به دكاري به كي كه
 له گه لاني پيشو كه هه موويان دوژمني خواي گه وره بوون.

(عبدالله بن احمد) له كتيبي "الزهد" دا له باوكيه وه ده گيريتته وه كه
 "مالك بن دينار" وتوويه تي: (خواي گه وره وه حى بويه كي ك له پيڤه مبه راني
 بنى ئيسرائيل واته جوله كه ده نيريت كه به گه له كه ت بل ي: كه نه چنه شويني

¹ - نهم فہرمودہ (صحیح) ۵، (بخاری: ۶۰۶۹) و (مسلم: ۲۹۹۰) گيرايانه ته وه.

دوژمنه كانم ، وه خواردن و پوڭشاك و ولاغى دوژمنه كانم به كارنه هئىنن، چونكه دواتر وهك ئه وان ده بنه دوژمنم.)

وه له (مسند) دا هاتوو له فهرموودهى "عبدالله بن عمر" ده گيڤيته وه كه پيغه مبه عليه السلام ده فه رميٓت: (بعثت بالسيف بين يدي الساعة. حتى يعبدالله وحده لا شريك له. وجعل رزقي تحت ظل رمحي، وجعل الذلّة والصغار على من خالف أمري، ومن تشبه بقوم فهو منهم.)^۱ واته: نيڤردراوم به شمشيڤه وه وه به هاتنيشم قيامهت نزيك بووه ته وه ، هه تا خودا به تاك وته نهايي بپه رستريت. وه روڤي من له ژيڤر سيڤه ري رمه كه مدياه، وسه ر شوڤي و پيسوايي بوهر كه سيڤه سه رپيڤي فه رمانه كانم بكات ، وه هه ركه سيڤه كيش هاوشيوه هه رگه ليك بكات ئه وا له ئه وانه .

۱۴- تاوانكارى هوڤكارى ريسوا بوونه :

(حسن البصرى) ده لئيت: ئه گه ر خواي گه وره كه سيڤه ريسوا بكات كه س نى يه به چاوى رپزه وه ته ماشاي بكات. هه رچه نده له بهر هوڤكارى ترسان لئى يان ترسان له شه رى واده رئه خه ن، به لام له دلله وه زور بي رپنو ريسوايه، هه ربوڤه ده فه رميٓت: (وَمَنْ يُهِنِ اللّٰهُ فَمَا لَهُ مِنْ مَّكْرٍ... الحج: ۱۸).

۱۵- به بچوك زانيني تاوان :

ئه و مروڤانه ي كه به به رده وامي تاوان ئه نجام ده ده ن، تاوانيان له بهر چاودا زور بچوكه . كه ئه مه ش نيشانه يه كه له نيشانه كانى تياچوون، چونكه

^۱ - ئه م فه رمووده يه (صحیح) ۵، (احمد: ۵۰/۲، ۹۲) گيڤاويه ته وه (البانى) به (صحیح) ي داناوه.

تاوان هه‌رچه‌نده بچوك ده‌ركه‌وێت له‌لای مروؤف ، به‌لام له‌لای خوای كه‌وره
كه‌وره‌یه.¹

وه له (صحیح بخاری) دا هاتوو ه كه (ابن مسعود) رضی اللہ عنہ فرمویه‌تی:
(باوه‌پدار تاوان له‌سه‌ر شیوه‌ی چیا به‌ك ده‌بینیت كه زۆر ده‌ترسیت
بپوخیت به‌سه‌ریدا، به‌لام تاوانكار تاوان ئه‌وه‌نده به‌بچوك ده‌بینیت
كه‌واده‌زانیت مێشیکه به‌سه‌ر لووتیه‌وه "كه‌پوو" نیشتوو ه‌ته‌وه، هه‌ر
كه‌پیی بلیت ئه‌ه... بفریت.)²

١٦- تاوانکاری مروؤف کاریگه‌ری خراپی له‌سه‌ر گیانله‌به‌رانیش هه‌یه :

به‌هۆی تاوانی مروؤفی تاوانكاره‌وه زۆریك له‌گیانله‌به‌رانیش توشی به‌لا
ده‌بیت.

(ابو هریره) رضی اللہ عنہ ده‌لێت: (بائنده‌ی "حباری" له هیلانه‌كه‌ی خۆیدا
له‌تاو سه‌تمی سه‌تمكاران گیان له‌ده‌سه‌ت ده‌دات). وه (مجاهد)
ده‌لێت: "گیانله‌به‌ران نه‌فره‌ت له ئاده‌میزادی تاوانبار ده‌كن كه وشكه
سالی دیت وباران ناباریت، ده‌لێن ئه‌مه به‌هۆی شومی و تاوانکاری
ئاده‌میزاده‌وه‌یه."

وه (عكرمة) رضی اللہ عنہ ده‌لێت: گیانله‌به‌رانی زه‌وی ، ته‌نا نه‌ت قالدونچه و
دوو پشكیش ده‌لێن: به‌هۆی تاوانکاری ئاده‌میزاده‌وه بارانمان لێ گیراوه.
نایا ئه‌وه‌نده به‌س نی یه كه تاوانكار هۆشی بێته‌وه كه شومی
تاوانه‌كانی كه‌سانی تری پێوه تی ده‌گلێت.

١٧- تاوانکاری ده‌بیته‌ مایه‌ی سه‌رشووری :

هه‌موو سه‌به‌رزه‌یه‌ك وشكۆمه‌ندیه‌ك له گوێرپایه‌ئیدایه بۆ خودا. ئه‌وه‌تا

¹ - پیشتر ووته‌ی (فضیل بن عیاض) مان هیناوه‌ته‌وه له‌سه‌ر ئه‌م بابته‌.

² - ئه‌م فرموده‌یه (صحیح) ٥، (بخاری: ٦٣٠٨) وه (ترمذی: ٢٤٩٧) گێرایانه‌ته‌وه.

خوای گه وره ده فەرمویت: (مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعِزَّةَ فَلِلَّهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا...
 فاطر: ۱۰) واتە: هەرکەسێک سەر بەرزى بویت با داواى سەر بەرزى بکات
 لەخودا، کە ئەویش تەواو لە گۆیژپایە لى دایە.

هەر بۆیە نزاو پارانە وەى هەندیک لە "سلف" بریتى بوو لە: (اللهم
 أعزني بطاعتك ولا تذلني بمعصيتك) واتە: خودایە سەر بەرزىم کە
 بە گۆیژپایە لىم بۆت، وە سەر شوپۆم نە کەیت بە یاخى بوونم لیت.

وە (حسن البصرى) دە لیت: ئەگەر چى دەنگى پىی ئەسپە کانیا
 تەقەى بىت، خۆیان بە سەر بەز بدەن لە قەلەم، بەلام سەر شوپۆى تاوان لە
 دلایان جیا نایبەتە وە و خودا سەر پىچى کاران هەر سەر شوپۆ دە کات.

وە (عبدالله بن مبارك) دە لیت:

رأيت الذنوب تميت القلوب وقد يورث الذل إدمانها

وترك الذنوب حياة القلوب وخير لنفسك عصيانا

وهل افسد الدين الا الملوك وأحبار سوء ورهبانها

واتە:

بینم کە تاوان دل دە مـرـتـنـتـ و نالۆ دە بوونى سەر شوپۆى دینیت

دوو رکە و تنە وە لە تاوان ژیاى دلە باشترە بۆ تۆ وازى لى بىنیت

کى ئایین دە شیۆینیت جگە لە پادشا و پیاوانى ئایین یاخوا نە بىنیت.

۱۸- تاوان ژیرى دە شیۆینیت:

ژیرى و عەقل نىعمەتى گە ورەى خودان، وە پووناکی و اتا دە بە خشیت
 بە ژیاى مرۆڤ، تاوانکاری لە ناو بەرى ئەو پووناکی و هۆشيارى بە.

هەندیک لە (سلف) دە لىن: کەسانیک تاوانکاری و یاخى دە بن لە خودا،
 کە ژیرى و عەقلیان نە ماوە لە و ساتە دا. چونکە عەقلیەتى مرۆڤ هیچ کاتیک

ئامادە نى يە ماق كەسانى تر پيشىل بكات و بەرژەوۋەندى خۆى
وچواردەورى خۆى بكاتە مەترسى يەوۋە . وە دواپۇژى خۆى پيشىل بكات
وخولقېنەرى ھەموو جىھان لەخۆى برەنجىنىت بۆ تەنھا خوشى چەند
ساتىكى كەم .

لەھەمان كاتدا زۆر دوورە لە عەقلانىيەتى مرؤقى ژىرەوۋە كە ياساكانى
دەسەلاتى بەھىزى لەبن نەھاتووى خواى گەورە پيشىل بكات . كە ھەموو
كاتىك دەبىنىت فرىشتەكان كارەكانى تۆ تۆماردەكەن . وەقورئانى پىرۆز
دەست نىشانى جۆرى سزاكانى كردوۋە ، وەمردن لەپيشدايە ، وەدلىئاش
بىت دۆزەخ سزاي تاوانبارانە . بى گومان كەسىك لەم ساتە وەختانەدا گەر
ژىرى لەدەست نەدابىت كارى تاوانكارى نەنجام نادات .

۱۹- رُجُوعُونَ لَهُ تَأْوَانًا كَارِئِدًا مَائِيهِ تِيَا چوونى دَلَّهْ لَهْ بِيْ نَاگايِي:

خوای گه وره ده فهرمیت: (كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَيَّ قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ..

المطففين: ۱۴) .

هه ندیک له (سلف) پئیان وایه که ئەمه "تاوان له سه رتاوانه" که

دلّیان داده گریّت.

وه (حسن البصرى) ده لّیت: (رَانَ عَلَيَّ قُلُوبِهِمْ) واته: تاوان

له سه رتاوان له دلّیاندا که له که ده بیّت تا سه ره نه نجام دلّ توشی نابینای

وبی ناکایی ده که ن.

وه که سانی تریش ده لّین: (هه رکاتیک تاوان و گونا هه کانیان زیادى کرد

ئەوا دلّیان ده ته نیت له تاوان کاریدا) .

وه پوخته ی ئەم بابه ته: دلّی مرؤف به رچوون له تاوان کاریدا ژهنگ

ده گریّت. جا ئە گه ره ئەم ژهنگه زیادى کرد ئەوا دلّی قورس ده بیّت (ران)

دواتر گه ره ده وام بوو ئەوا ده بیته مایه ی ژهنگاوی و قفلدان و مؤرکردنى ،

دواتر دلّ په رده پۆش ده بیّت و بینایی "بصیر" و هیدایهت له ده ست ده دات.

وه دوژمن به ئاره زووی خو ی یاری پی ده کات و وه ئەو دلّه ره ق ده بیّت

وده مریت، هیچ شتیک کارى تى ناکات.

۲۰- مرؤفی تاوانکار توشی نه فره تی پیغه مبه ره ﷺ ده بیّت:

پیغه مبه ری خودا ﷺ هه میسه نه فره تی له یاخى بووان و تاوانکاران

کردووه. جا چ تاوانکاریک زیانی بوّ خو ی هه بیّت یاخود بوّ خو ی و

به رژه وه ندی که سانی تر ، یاخود مه ترسی هه بیّت بوّ به رژه وه ندیه بالاگان.

ئە وه تا خوای گه وره نه فرهت له و که سانه ده کات که: خالّ ده کوتن و

خالّیان بوّ ده کوتریت. وه ئەوانه ی که پرچی زیاده ده به ستن بوّ که سانی

تر وه ئەوانه شى که داوای پرچی زیاده ده که ن وه ئەوانه ی که برؤ هه لّ

ئە گرن وه ئەوانه ی برؤیان بوّ هه لّ ده گریّت. وه ئەوانه ی ددانیان بچوک

دهكهنه وه تا گنج دهریکه ون سووپیا دهخون ودهدهن وحهلای دهکهن
ودهینوسن وشایه تی ددهدن ودزی دهکهن.

- مهی خوره وه و دروستکهر وه لگرو فروشیاره که ی.
- نه وهی که نازارو نه فرهت له دایک ویاوکی دهکات.
- له وپیاوانه ی که لاسایی ئافره تان دهکهنه وه و به پیه وانه وه.
- له و که سانه ی که قوربانی بؤ غهیره خودا ددهدن.
- له بیدعه کاران و داهینه رانی بیدعه.
- وه له به دکارانی نیربازو خوی گه لی لوط.
- وه له و مروفانه ی که کاری سیکسی له نازهلان دهکهن.
- وه له که سانیک موسولمانان نازارو عهزیهت ددهدن.
- وه له که سانیک له سهر گورستان مؤم هه لدهکهن و مزگهوت دروست
دهکهن.

- وه له که سانه ی که ژیانی هاوسه ریته خه لک ده شیوینن.
- وه له و که سانه ی له دواوه ده چنه لای خیزانه کانیا ن له کاری
سیکسیدا.

■ وه له و ئافره تانه ی که شه وجیی ناکن بؤکاری سیکسی له گه ل
هاوسه ره کانیا ندا وه به پیچه وانه وه.

■ وه له و که سانه ی که پووی چه که دهکهنه براکانیا ن وته نانهت
فریشته کانیش نه فره تی لی دهکهن.

■ وه که سانیک که جوین وشستی ناره وا به هاوه لانی پیغه مبه ر صلی الله علیه و آله
بلیت، وه نوری تریش.

وه خوی گه وره نه فره تی له و که سانه کردووه که:

- ژیانی سهر پووی زهوی تیک ده دات ودهی شیوینیت.
- که په یوه ندی خزمایه تی و دوستایه تی ده پچرینیت.
- که دژایه تی و نازاری پیغه مبه ر صلی الله علیه و آله بدات.

• که پینمایه‌کافی خودا بشاریته‌وه .

• که نافرده‌تانی پاک ناوزه‌ردو تاوانباریان ده‌کن به بوهتان .

• که بانگه‌وازکه‌رییت بۆ ریگه‌ی بی باوه‌پی .

وه‌پیغه‌مبهری خودا ﷺ نه‌فره‌تی له‌واسته چی یه‌کان کردووه که به

(راشی ومرتشی) ناوی بردوون .

وه‌زۆر شتی تریش . جائه‌گه‌ر که‌سیکی هۆشیارو دانا هه‌ست به‌مه‌ترسی

نه‌فره‌تنانه‌ی خودا و پیغه‌مبهر بکات، نه‌وا راسته‌خۆ پاشه‌گه‌ز ده‌بیته‌وه‌و

ده‌گه‌ریته‌وه بۆ لای خوا .

۲۱- تاوانکار ده‌بیته‌ مایه‌ی بی به‌ش بسوون له‌نزاو پارانه‌وه‌کانی

پیغه‌مبهر و فریشته‌کان :

خوای گه‌وره فه‌رمانی به‌پیغه‌مبهران و فریشته‌کان کردووه که داوای لی

خۆش بوون بکه‌ن بۆ باوه‌رداران، وه‌ک ده‌فه‌رمییت: (الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ

وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا

وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ رَّحْمَةً وَعِلْمًا فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ وَقِهِمْ عَذَابَ

الْحَجِيمِ * رَبَّنَا وَأَدْخِلْهُمْ حَتَّاتِ عَذْنِ الَّتِي وَعَدْتَهُمْ وَمَنْ صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ

وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ * وَقِهِمُ السَّيِّئَاتِ وَمَنْ تَقِ السَّيِّئَاتِ

يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمْتَهُ وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ.... غافر: ۷-۹) واته‌ئه‌و

فریشتانه‌ی که هه‌لگری عه‌رشسی مه‌زنی خودان وه‌هه‌روه‌ها نه‌و

فریشتانه‌شی که به‌ده‌وریدا ده‌سوپیته‌وه . وه‌باوه‌ریان به‌خوای گه‌وره هه‌یه

وه‌همیشه یادی ده‌که‌نه‌وه پاک وبی گه‌ردی بۆ خودای مه‌زن ده‌رده‌بین

وداوای لی خۆش بوون بۆ برپواداران ده‌که‌ن . وه‌ده‌پارینه‌وه‌و ده‌لین: ئه‌ی

نه‌و په‌روه‌ردگاره‌ی هه‌موو شتیکت ته‌نیوه به‌په‌حمه‌ت وزانست . له‌و

که‌سانه خۆش به‌که‌ته‌وبه‌یان کردووه و گه‌راونه‌ته‌وه‌و شوینی پیتیازی

خودا که‌وتن ، وه‌له نازاری دۆزه‌خ بیان پارینه‌... ئه‌ی په‌روه‌ردگار

به هشتی به رینیان پیّ بخه شه هه روه کو خۆت به لئنت پیّ دابوون. هاوړی
له گال نه وکه سانه ی که چاک وخواناسن ، له باوک ودايک وهاوسه ره کانیان
ونه وه کانیان، به راستی هر تو خوايه کی بالآده ست ودانایت.

ئهم نزاوپارانه وهی فریشته نزیکه کانی خودای گه وره بو نه وکه سانه ی
که ته وبه ده کهن و شوینی "قورئان وسونه ت" ده که ون. که جگه له م پیگه
راسته هیچ پیگایه کی تر نی یه بو پزگار بوون، جاهه رکه سیك له م پیگایه
لابدات و یاخی ببیت بیّ به ش ده بیت له م نزاوپارانه وه یه.

۲۲- سزای تاوانکاران له گوردا:

وه له سزای تاوانکاران له گوردا له (صحيح بخای) دا هاتوه له
فهرموده ی "سُمره بن جندب" رضی الله عنه که پیغه مبه رضی الله عنه زورجار ده یووت به
هاوه له کانی: (هل رأي أحد منكم البارحة رؤيا؟ فيقيص عليه ماشاء الله
أن يقص. وإنه قال لنا ذات غداة: إنه اتاني الليلة آتيان وإنها وإنبعثا لي،
وإنهما قال لي: إنطلق، وإني انطلقت معهما وإنا اتينا على رجل
مضطجع، وإذا آخر قائم عليه بصخرة وإذا هو يهوي بالصخرة لرأسه،
فيثلغ رأسه فيتندهه الحجر ها هنا، فيتبع الحجر، فيأخذه فلا يرجع
إليه حتى يصح رأسه كما كان، ثم يعود عليه، فيفعل به مثل ما فعل
فيه المرة الأولى. قال: قلت لها: سبحان الله! ما هذا؟ قال لي:
إنطلق.. إنطلق، فإنطلقنا، فأتينا على رجل مستلق لقفاه وإذا آخر قائم
عليه بكلوب من الحديد، وإذا هو يأتي أحد شقي وجهه ويشر شر شدقه
إلى قفاه، ومنخره إلى قفاه، وعينه إلى قفاه، ثم يتحول إلى الجانب الآخر،
فيفعل له مثل ما فعل بالجانب الأول فما يفرغ من ذلك الجانب حتى
يصح ذلك الجانب كما كان. ثم يعود عليه فيفعل مثل ما فعل في
المرة الأولى. قال: قلت: سبحان الله! ما هذان؟ قال لي: إنطلق.. إنطلق،
فإنطلقنا، فأتينا على مثل التنور. فإذا فيه لغط وأصوات، قال: فإطلعنا

فيه، فإذا فيه رجال ونساء عراة، وإذا هم يأتهم لهب من أسفل منها ، فإذا أتاهم ذلك الهب ضوضوا. فقال: قلت لهم: ما هؤلاء؟ قالالي: إنطلق.. إنطلق، فانطلقنا ، فأتينا على نهر أحمر مثل الدم. فإذا في النهر رجل سابح يسبح، وإذا على شط النهر رجل قد جمع عنده حجارة كثيرة، وإذا ذلك السابح يسبح ماشاءالله أن يسبح، ثم يأتي ذلك الذي قد جمع عنده الحجارة فيفغر له فاه، فيلقمه حجراً، فينطلق فيسبح. ثم يرجع عليه كلما رجع إليه ، فغر له فاه فيلقمه حجراً، قلت لهما: ماهذان؟ قالالي: إنطلق.. إنطلق، فانطلقنا ، فأتينا على رجل كرية المرأة أو كاكره ما أنت راء رجل مرأى، وإذا هو عنده نار يحشها. ويسعى حولها ، قال قلت لهما: ما هذا؟ قال: قالالي: إنطلق.. إنطلق، فانطلقنا حتى أتينا على روضة معتمة. فيها من كل نور الربيع وإذا بين ظهراي الروضة رجل طويل ، لا أكاد أرى رأسه طويلاً في السماء ، وإذا حول الرجل من أكثر ولدان رأيتهم قط. قال: قلت: ما هذا؟ ما هؤلاء؟ قال: قالالي: إنطلق.. إنطلق، فانطلقنا ، فأتينا الى دوحة عظيمة، لم أردوحة قط أعظم منها ولا أحسن، قال: قالالي: إرق فيها ، فارتقينا فيها الى مدينة مبنية بلبن ذهب ولبن فيضة. قال:فأتينا باب المدينة فاستفتحنا، ففتح لنا فدخلناها، فتلقانا رجال شطر من خلقهم كأحسن ما أنت راء وشطر كأقبح ما أنت راء، قال: قالالهم: أذهبوا فقعوا في ذلك النهر ، وإذا نهر معترض يجري كأن ماءه المحض في البياض، فذهبوا فوقعوا فيه، ثم رجعوا إلينا ، قد ذهب ذلك السوء عنهم، قال: قالالي: هذه جنة عدن، وهاذك منزلك، قال: فسما بصري صعداً، فإذا قصر مثل الربابة البيضاء، قال:قالالي: هذا منزلك ، قلت لها: بارك الله فيكما فذراني فأدخله ، قالالي: أما الآن فلا ، وأنت داخله، قلت لها: فأني رأيت منذ الليلة عجباً، فما هذا الذي رأيت؟ قال:قالالي: أما إنا سنخبرك:

أما الرجل الأول الذي أتيت عليه يثلغ رأسه بالحجر، فإنه الرجل يأخذ القرآن، فيرفضه، وينام عن الصلاة المكتوبة.

وأما الرجل الذي أتيت عليه يشرشر شدقه الى قفاه، ومنخره الى قفاه، وعينه الى قفاه، فإنه الرجل يغدو من بيته فيكذب الكذبة تبلغ الآفاق.

وأما الرجال والنساء الغراة الذين هم في مثل بناء التنور، فإنهم الزناة والزواني.

و أما الرجل الذي أتيت عليه يسبح في النهر، ويلقم الحجارة، فإنه آكل الربا.

وأما الرجل الكرية المرأة الذي عند النار يحشها ويسعى حولها فإنه مالك حازن جهنم.

وأما الرجل الطويل الذي في الروضة، فإنه ابراهيم عليه السلام¹.

وأما الولدان الذين حوله ، فكل مولود مات على الفطرة. وفي رواية البرقاني: ولد على الفطرة. فقال بعض المسلمين: يا رسول الله وأولاد المشركين؟ فقال رسول الله: وأولاد المشركين.

وأما القوم الذين كنوا شطر منهم حسن و شطر منهم قبيح، فإنهم قوم خلطوا عملاً صالحاً وآخر سيئاً تجاوز الله عنهم.)¹

واته: (پیغمبر ﷺ زور به او ده لانی ده فرموو: کئی نهم شهوی رابردو و خهوی بینیه، تاجه ندی پی خو شه باسی بکن و وه پیی خو ش بووه خه وه کانی بو بگینده وه وه ئه ویش گوئی بیستی ده بوو. له نیوه پروانیک پیغمبر ﷺ پیی فرمووین: نهم شه و له خه ومدا ، دوو فریشته هاتن بو لام و ووتیان بابروین ، منیش له گه لیاندا پرویشتم تا گه یشتینه لای پیاویک ، پاکشابوو که سیکی تر گابه ردیکی گوره ی پی بوو به رزی ده کرده وه ده یکیشا به سه ر پیاو که دا، سه ری وردوخاش ده کرد،

¹ - نهم فرموده به (صحیح) ه، بخاری: ۷۰۴۷) گنراویه تیه وه.

ههتا بهردهكهی ههئدهگرتیه وه دیسانه وه سهری وهك جارانی لی دههاته وه بههه مان شیوه بهرزی ده کرده وه وهی کیشا به سه ریدا ، بهم شیوه یه بهردهوام بوو. منیش ووتم: پاک وبی گهردی بو خودای گهوره ، ئەمه کی یه و بوای لی دهکن؟ فریشته کانیش ووتیان: خیراکه برۆ... برۆ، منیش له گه لیاندا که و تمه ری.

تاگه یشتینه لای پیاویک له سه ر پشت پراکشابوو، وه که سیکی تر به قولابیکی ئاسنی له سه ر سنگی پاره ستابوو ، به قولابه کی ده ی کیشا به پوو مه تی راستی دا تا پشته ملی هه لی ده تلیشان "هه لی ده پری" و شه قی ده کرد، پاشان دهیدا له لووتی و تا پشته ملی هه لی ده پری ، دواتر ده دا له چاوی هه لی ده کۆلی تا پشته ملی ، دواتر ده چووه لای پوو مه تی چه پی بهه مان شیوه شه ق و په تی ده کرد ، کاتیك که لای چه پی ته واو ده کرد له وکاته دا به کسه ر پوو مه تی راستی وهك خوی لی دههاته وه ، بهم شیوه یه بهردهوام خه ریکی شه ق و په ت کردنی بوو ، منیش ووتم: پاک وبی گهردی بو خودا ، ئەمه کی یه ؟ چی کردووه ؟ فریشته کان ووتیان: خیراکه... برۆ... برۆ.

منیش له گه لیاندا که و تمه ری تا گه یشتینه لای کوره یه کی زۆر گهوره که دهنگه دهنگ و ناله و هاواری لی دههات ، کاتیك لیی نزیك بووینه وه و ته ماشامان کرد له ناو کوره که دا پری بوو له ژن و پیاوی پووت و قووت که له ژیری کوره که وه ئاگرو گروتینیان بو دههات و ده برژان و هاوارو فیزاحیان ده کرد، منیش پرسیم: ئەمانه کین؟ فریشته کانیش ووتیان: خیراکه... برۆ... برۆ. منیش له گه لیاندا که و تمه ری.

تاگه یشتینه پوو باریکی سووری خویناوی، که پیاویک له ناویدا مه له ی ده کرد، له که ناری پوو باره که دا که سیکی لی بوو به ردیکی زۆری کۆ کرد بووه وه ، که دواتر ئه و پیاوه ی که مه له ی ده کرد دههاته که ناری پوو باره که و ده می ده کرده وه ، ئەویش پر ده می ده کرد له بهرد، وه ئەویش

بهه شتی (عدن) ه وهئو جیگایه شوینی تویه ، نامازهیان بو جیگایه ک
 کرد ، که چاوم هه لبری ته ماشم کرد کۆشکیکی مه زن که له په له هه وری
 سپی ده چوو. فریشته کان ووتیان: ئەمه جیگای تویه، منیش ووتم: خودا
 ریژدارتان بکات ،مۆله تم بدهن بچمه ژووره وه. فریشته کان ووتیان: ئیستا
 نا، له داهاتوودا به راستی من له وشه وه دا ،شتی سهیره و سه مه ره م بینی ،
 ئایا ئەمانه چی بوون؟ فریشته کان ووتیان: ئیمه پیت ده لئین ئەمانه چی
 بوون؟

ئهو پیاوهی که به بهرده که سه ری پان ده کرایه وه، ئه وه که سیکه که
 گوئی بیستی قورئان ده بوو ، پشت گوئی ده خست و پرده ی ده دایه وه ،
 وه نوژی به زایه ده داو ده نووست و نوژی نه ده کرد.

وهئو پیاوهی که ده م و پوخساریان هه لده دپی. ئه وه که سیکه که له مال
 ده رده چوو درۆی ده کرد به ئەندازه یه ک درۆکی ده گیشته ئاسۆ
 له ناره وایدا.

وه پیاو و نافرته ته پووت و قووته کان که له ناو ته نووره که دا بوون، ئەوانه
 زیناکارو داوین پیس بوون.

وهئو پیاوهی که له ناو پوو باره خوینه که مه له ی ده کرد و به ردی
 ده خوارد، ئه وه که سیکه سوو "پیا" خۆره.

وه پیاوه پوخسار ناشیرینه که لای ناگره که، ئه وه (مالک) و به رپرسی
 دۆزه خه.

وه پیاوه به ژن درێژه که له نیو باخچه که دا، ئه وه چه زره تی (ایبراهیم)
 ه و میرد منداله کانیش ه و مندالانن که له سه ر سروشت و فیتره ت مردوون،
 هه ندیک له موسلمانان ووتیان: ئه ی پیغه مبه ری خودا ﷺ مندالی بی
 باوه ره کانیش ده گریتته وه؟ پیغه مبه ره ﷺ فه رمووی: به لی ئه وانیش
 ده گریتته وه.

وه نه و پیره ی که به شیک له روخساریان جوان و به شه که ی تریان
 ناشیرین بوو، نه و نه و که سانه ن که کاری خراپه و چاکه یان نه نجام داوه و
 وه خوی گه وره له تاوانه کانیان خوش بوو.)

۲۲- تاوانکاری جوړه ها خراپه و گه نده ئی له سه رزه ویدا به رپا ده کات:

جوړه ها فساد له بونه وهر به رپا ده کات له ناووه و او کیلگه و مال...
 نه و ه تا خوی گه وره باسی ده کات ده فهرمیت: (ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ
 بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ لِيُذِيقَهُمْ بَعْضَ الَّذِي عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ...
 الروم: ۴۱) واته: تاوان و خراپه کاری ده رکه و تووه و هه موو سه رزه وی
 وده ریاکانیشی گرتووه ته وه. به هوی نه و تاوان و گونا هانه وه که خه لکی
 ده ستیان داوه تی، سه رنه نجام ده بیست تالوی هه ندیک له کرده وه کانیان
 بچیژن "که به رپا بونی جهنگ و کاره ساته سروشتی یه کانه" بو نه وه ی
 بگه ریته وه بو یه ک خواناسی.

(مجاهد) ده لیت: به هوی سته می سته مکارانه وه که فساد به رپا
 ده کات. خوی گه وره باران بارین ده گریته وه ووشکه سالی بال ده کیشیت
 به سه ر گوندو شار و کوچه دا. "پاش نه وه ی نه و نایه ته ی سه ره وه ی
 خوینده وه" ووتی: مه به ست له ووشه ی (البحر/ ده ریا) مه به ستی نه و
 تاوانه یه که له گونده کاندا هه یه له پوویاره کان.

وه (عکره) ده لیت: ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ... من نالیم مه به ستی
 نه م ده ریا یانه یه، به لکو مه به ستی نه و پوویارانه یه که له ته نیشیت
 گونده کانه وه تی ده په ریته.

وه (قتاده) ده لیت: خوی گه وره ناوی شیرینی به بحر ناو بردووه که
 ده فهرموتی: (وَمَا يَسْتَوِي الْبَحْرَانِ هَذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ سَائِغٌ شَرَابُهُ وَهَذَا مِلْحٌ
 أُجَاجٌ... فاطر: ۱۲) واته: هه ردو و جوړی ده ریا که وه ک یه ک نین، یه کیکیان
 ناوی سازگارو خوشه نه وی تریان سویتو تاله.

وه له دونيادا دهريايه کي شيرين ني يه ناوه که ي پراوه ستا بښت، به لکو مه به ستي نه و پوويارانه يه که تي ده پهن. وه دهريايي ناوي سوپر نه وانه که ناويان پراوه ستاوه. جا نه و گوند ولادتيانه ي که له سر ناوي روښتو و دان به م جوړه ناوه باس کردوه.

وه (ابن زيد) ده لښت: *ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ... مه به ستي له تاوانه.*

منيش ووتم: نه گهر مه به ستي نه و تاوانانه بښت که به هوکاري نه و فسادانه وه سره ه لده دن، يا خود مه به ستي نه و فسادانه وه بښت که به هو ي تاوانه وه سره ه لده دن. جا به پي نه و به شهي نايه ته که که ده فهرمي ت: *لِيُذِيقَهُمْ بَعْضَ الَّذِي عَمِلُوا... نه م پيتي "لام" ه پي ده وتريت (لامی العاقبه وتعليل) واته به و هوکاري پيشووه وه بووه.*

وه پي م وايه: مه به ستي يه که مي به (الفساد) نه وه يه توله سندنه وه ي خودايه له که مي بارانوشه پوئاشوب، له بهر نه نجامي نه و تاوانانه ي که مرو ف نه نجامي ده دات.

هه روه کو هه نديک له "سلف" ده لښن: هه رچه نده نيوه تاوان بکه ن خوي گه وره سزاتان ده دات و توله تان لي ده سينتته وه.

وه نه وه ي پوونه "والله اعلم" مه به ستي له و فسادانه تاوان و پاشماوه کاني تي، وه به به لگه ي نه م نايه ته که ده فهرمي ت: *(لِيُذِيقَهُمْ بَعْضَ الَّذِي عَمِلُوا... الروم: ٤١)* نه مه حالي نيمه يه که به شتي کي که م له سزاي

^١ - له م نايه تدا ناماژه بو تيك چوون وپس بووني زينگه ده کات، که زينگه يتک دښت له سي بنه ماي سره کي زيان(خاک وئاو وهوا) که له م نايه ته پيرو زده ا ناماژه بيان بده کات که به هو ي خراپه و کرده وه کاني مرو ف زه وي دو چاري وپس بووني وگوراني ناووه وواي زه وي و بهر زبوونه وه ي پله ي گهر ماو مه ترسي بهر زبوونه وه ي ناستي ناوي زه رياکان به هو ي توانه وه ي به سته له که به فرينه کاني جه مسره کاني زه وي، که نه مه ش ده بښته هو ي نقوم بووني به شي کي زور له وشکاني که نار ناوه کان وه ه ندي ده لته ت مت به ته وواي زير ناو ده که ون وه ک هژلنده و به شي کي زوري دانيمارک. وه له نه نجامي بهر زبوونه وه ي رښه ي گزاي دووم

تاوانه كانمان و كرده وه كانمان ده چيژين. جا نه گهر بيتو سزاي هه موو
كرده وه كانمان وه ريگرين ، نهوا سهر زهوي ميرووله ييشي تيدا نه ده ما
نه وهنده كاوول ده بوو.

۲۴- تاوان ده بيته مائه ي رووداني گاره ساته گاني بومه لهرزه و پوچووني زهوي:

تاوان ده بيته مائه ي دروست بووني چه ندين گاره ساتي بومه لهرزه و
پوچووني زهوي ونه ماني پيت ويهره كه تي زهوي كه وه كو تو له يه كي خوي
گه وره رووده دن.

وه كاتيگ پيغه مبه ر ﷺ له گه ل چه ند هاوه ليكي دا به لاي شوينه وارو
پاشماوه ي گه لي (تمود) تيپه پين ريگري كرد له هاوه لاني كه له و شوينه
لابده ن، يا خود ئاو خونه وه، ته نانه ت نه يه يشت حوشتره كانيش ئاوي لي
بخونه وه له بهر كاريگه ري نه و تاوان وياخي بوونه يان كه خودا تو له ي لي
كرده وه، كه كاريگه ري له سهر به ره كه ت وبه پيتي نه و شوينه كر دبوو،
ته نانه ت له ئاوه كه شيان.

وه (اما احمد) له "مسند" دا له ميانه ي فهرمووده يه كدا ده لييت:
(له مؤزه خانه ي "بني اميه" دا ده نكه گه نميكي گه وره هه بوو، كه له
گه وره يدا هينده ي ناو كه خورمايه ك بووه، وه له پارچه شتيك نوسرابوو له
ته نيشتيه وه. كه نه م ده نكه گه نمه له سهر ده مي دادپه روهريدا پرواوه.)

ئوكسيدي كاربون و گازي يه كه م ئوكسيدي كاربون كاريگه ري خراپي كر دووه ته سهر
بهرگي چيني ئوزون نه تموسفير "بهرگه گاز" كه له هه ندي شوين بووه ته هوي كون بووني. كه
نهمش ده بيته هوي گه يشتي تيشكه زيان به خشه كان به تايبه تي تيشكي سه روو وه نه وشه يي،
كه مرؤف دو چاري نه خوشي جورا و جور ده كات به تايبه تي نه خوشيه كاني پيست.
"وه رگير"

وههروهه پيڙيڪ لهه پياوه به ته مه نه كاني بيا بانيش پييان
راگه ياندووم. كه پيشتر به رويومي كشتوكال وميوهات زور له قه باره ي
ئيستا گوره تر بووه.

وه زوريك لهه به لاiane كه به سه ر ژياندا هاتووه ، له به رئه نجامي
تاوانكاريدا پويان داوه.

۲۵- تاوان كار يگهري له سه ر شيوه ي ديمه ن و دروست كراوه كان هه يه :

(ترمذي) له "جامع" ده گيڙي ته وه ، كه پيغه مبه ر ﷺ فه رموويه تي:
(خلق الله ادم وطوله في السماء ستون ذراعاً ، فلم يزل الخلق ينقص حتى
الآن).^۱ واته : خواي گه وره "نادهم" ي دروست كرد كه دريڙي يه كهي
شه ست بال بوو، وه به به رده وامي تاوه كو ئيستا ش قه باره ي مروقه دروست
كراوه كان له بچوك بوونه و دايه .

كه نه مه ناماژه يه كه بو بچوك بوونه وه ي شيوه و قه باره ي مروقه
ودروست كراوه كاني تر.

خواي گه وره كه ده يه وي ت سه ر پويي زه وي له تاوان و تاوانكاران و
ناپاكان وسته مكاران پاك بكاته وه ، نه وا يه كي ك له بنه ماله و خانه واده ي
پيغه مبه ر ﷺ ، واته به ر ه چه له ك ده گه ر ي ته وه سه ر خانه واده ي
پيغه مبه ر ﷺ^۲ ده نيڙي ت، سه ر زه وي پرده كات له دادپه روه ري خوش
گوزه راني، وه ده جالي جوله كه و خاچ په رسته كان له ناو ده بات. مروقا يه تي
به خته وه رده كات به بلاو كرده وه و سه قام گير كردني ئيسلام. ديسانه وه
بيت ويه ر ه كه تي زه وي ده گه ر ي ته وه . ته نانه ت پيڙي ك له مروقه يه كه هه نار يك

1 - نه م فه رمو ديه (صحيح) ه، (بخاري: ۳۳۲۶) ره (مسلم: ۱۷۳/۱۷- نووي)
گيڙاويانه ته وه.

2 - مه به ست لي ره ۱۵ سه ره له داني (محمد مهدي) يه كه چه ندين فه رمو ديه صحيحان
له سه ري هيتاوه ته وه. بروانه بابته تي: "علامات الساعه الكبرى".

دهخون، ئەوندە گەورەيە. وەتەنھا ھېشوو "بۆلە" تری یەك ھیندە گەورە بە بارە ھوشتریكە^۱.

ھۆكاری ئەم گۆرانکاریەش نەمانی تاوانکاری وستمە، كەدیسان پیت و بەرەكەتی زەوی سەرھەلدەداتەو. بی گومان ئەو سزاو تۆلە سەندنەو ھێ خۆی گەورە لە گەلانی كردۆتەو، تا ئیستا کاریگەری وشوینەواری بەسەر زەوی یەو ماو، چونكە ھاوشیۆو و نمونە ی ئەوتوانە گەورانە ی گەلانی پینشو بوونی ھەو ماو و لەنیو كۆمەلگە ی مرقۆفایە تیدا ئەنجام دەدریت. ھەر بۆیە بەپیی ئەوتوانانە سزای خودایی دەبیریت. بەپیی ئەندازە ی بچوکی ریزە ی تاوانەكە سزاكەش دەدریت.

بەراوردی شەیتان بكە... كاتیک كەسەرپیچی كرد خۆی گەورە پیت و بەرەكەتی لەتەمەن و كارو پلەوپایە و مألیدا نەھیشت، تەنانت لەھەر جیگایەكی زەویدا ملكەچی بكریت توشی بی بەرەكەتی دەبیت. وە لە قیامەتیش لەجیگایەكدا یەك بەزەیی و پەحمەت و سۆزی تیدا نی یەكە دۆزەخە...

۲۶- تاوان رووناکی غیرەت و پەرۆشی دەكوژینیتەو: ۲

غیرەت و پەرۆشی پیوستیەکی ھەنووکەیی یە بو ژیان، وەك پیوستیە غەریزیەكان بو جەستە ی مرقۆف پەرۆشی ئەو ئاگرە یەكە ھەرچی خراپە و ئاكارە ناشیاو ھە یە لیو ھە دەردەچیت. ھەرەكو چون لەرپگە ی دەزگای فووگردن بە كورە ی ئاگردا ھەرچی ماددەو بۆنە ناخۆشەكانی زیو و زیز و ئاسن ھە یە لیو ھە دەردەچیت. وە شكۆمەندترین مرقۆف لە ھەموو كەس زیاتر پەرۆشی و غیرەتی ھە یە لەچاوخەلكی تردا.

^۱ - نەمە لەسەردەمی ھاتنە خوارەو ھێ (عیسی كوری مریم) لەپیش روودانی قیامەت روودەدات.

^۲ - بروانە خالەكانی: (۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۴، ۱۸، ۱۹، ۲۷).

هەر بۆیە پیغەمبەر ﷺ بە پەرۆشتین مەرۆف بووه سه بارهت به گه‌ل و ئومه ته‌كه‌ی. وه‌ خ‌وای گه‌وره له پیغەمبەر زیاتر به پەرۆشه بۆ به‌نده‌کانی. هەر وه‌كو چۆن له صحیح دا هاتوه كه پیغەمبەر ﷺ ده‌فه‌رمی‌ت: (أتعجبون من غیرة سعد؟ لأنا غیر منه ، والله اغیر مني.)^۱ واته: سه‌ر سوپمانن به پەرۆشی سعد؟ من له‌سعد به پەرۆشترم ، وه‌خوداش له‌من به پەرۆش تره‌.

وه‌له (صحیح) دا هاتوه كه پیغەمبەر ﷺ له واتاره خۆر گیراندا فه‌رمووی: (یا أمة محمد، ما احد اغیر من الله ان یزنی عبده اوتزنی امته.)^۲ واته: ئه‌ی ئومه‌تی محمد: كه‌س نی یه به‌ئه‌ندازه خ‌وای گه‌وره به پەرۆش بی‌ت، كه كاتیك به‌نده‌کانی داوین پیسی وزینا ده‌كه‌ن.

وه‌له "صحیح" دا هاتوه كه پیغەمبەر ده‌فه‌رمی‌ت: (لا احد اغیر من الله ،من اجل ذلك حرم الفواحش ما ظهر منها وما بطن، ولا احد احب إليه العذر من الله ،من اجل ذلك ارسل الله الرسل مبشرين ومنذرين،ولا احد احب اليه المدح من الله من اجل ذلك اثنى على نفسه.)^۳ واته: كه‌س له‌خودا گه‌روره ترو به پەرۆش تر نی یه، هەر له‌به‌ر ئه‌وه‌یه كه‌به‌د په‌فتاری حه‌رام كردووه چ نه‌یینی بی‌ت یان ئاشكرا. كه‌سیش نی یه پۆزش بۆ هینانه‌وه‌ی له‌لا خۆشه‌ویست تربی‌ت له‌ خ‌وای گه‌وره ، له‌به‌رئه‌وه‌شه‌ كتی‌ب و پیغەمبهرانی په‌وانه‌ كردووه وه‌ كه‌س نی یه مه‌دح و پی‌ه‌لدانی

1 - ئەم فەرموودەییە (صحیح)ە، (بخاری: ۶۸۴۶ - ۷۴۱۶) وە (مسلم: ۱۰/۱۲۲ - نووی) گێڕاویانەتەوه.

2 - ئەم فەرموودەییە (صحیح)ە، (بخاری: ۱۰۴۴) وە (مسلم: ۶/۲۱۰ - نووی) گێڕاویانەتەوه.

3 - ئەم فەرموودەییە (صحیح)ە، (بخاری: ۷۴۰۳) وە (مسلم: ۱۷/۸۰ - نووی) گێڕاویانەتەوه.

لەلا خۆشەویستەر بێت لە خۆی گەورە ، ھەر لە بەر ئەو یە مەدحی خۆی کردووہ .

ئەم فەرمودە یە ھەردوو بابەتی (پەرۆشی-غیرە) و (پۆزش-عذر) ی ھیناوە تەوہ و لە یە ک بابەتدا ئاویتە ی کردوون . وە ک دوو چەمکی گرنگ بۆ ژیا نی مرقایە تی .

بابە تی پەرۆشی لەو وە سەرچاوە دە گریت پقی ھە ل دە سی ت لە ئە نجام دە رانی کاری ناپەرە و او ناشیاو . وە "پۆزشیش" لەو و سەرچاوە دە گریت کە پتی خۆشە ئە نجام دە رانی ئە و کارانە پۆزشی بۆ بەیننە وە و ئە ویش لییان ببوری ت ، کە ئە مە بە تە و اوە تی سۆز و پە حمە ت و خۆشە ویستی خودایە بۆ بە ن دە کانی . ھەر ئیە خۆی گە و رە پیغە م بە ران و کتیبی پە وانە کردووہ بۆ مرقایە تی وە ک بە ھانە ھینانە وە و پۆزش ، وە ک و ھە ر پە شە کە رن و ئا گادار کردنە و یە ک . کە ئە مە ش تە و او ی پروپوختی و بی کە موکوریە .

بە پیچە وانە وە زۆری ک لە خە لگی دە بینن کە کە سی ک ھە ل یە ک دە کات ، یە کسەر بە بی ئا گادار کردنە وە و گو یگرتن لە پۆزشە کە ی یە کسەر سزای بە سە ردا دە سە پینیت ، یا خود زۆر جار زۆر شل گیرانە ھە موو بیانویە ک بە پۆزش دادە نیت ، کە ئە مە ش ناپەرە وایی و کە موکوریە لە خودی پەرۆشیدا .

ھە روە ک پیغە م بە ری خودا ﷺ دە فەر میت : (ان من الغيرة ما يحبها الله ، ومنها ما يبغضه الله، فالتی يبغضها الله الغيرة في غير ريبة) .^۱ واتە : ھە ندی پەرۆشی ھە یە خودای گە و رە پتی خۆشە ، وە ھە ندی کی تری پی ناخۆشە ، ئە وە ی کە خودا پییخۆشە بریتیە لە پەرۆشی یە کی بی توھمە .

و پەرۆشی ستایش کراو : ئە و پەرۆشی یە کە ھاوړی ک بێت لە گە ل پۆزشدا . واتە لە کاتی پەرۆشیدا پەرۆش بێت ، وە لە کاتی پۆزشیدا ببوری ت .

1 - ئەم فەرمودە یە (حسن) ۵، (احمد: ۴۴۵/۵) وە (النسائی: ۷۹/۵) گێڕویانە تە وە .

ته‌نھا خوای گه‌وره شایه‌نی ستایشه ...

خوای گه‌وره خاوه‌نی سیفات وئاکاره بلنده‌کان وناوه جوان وپیرۆزه‌کانه. سه‌رجه‌م پرپووختی وکه‌مالیه‌تی هه‌یه، وه‌هر ئه‌و ته‌نھا شایه‌ن وشایسته‌ی ستایش وپیدا‌ه‌ل‌دان وه‌س‌ف وم‌دح کردنه. هه‌روه‌کو چۆن خۆی وه‌س‌ف وه‌س‌نای خۆی کردووه.

جا خوای گه‌وره پیی خۆشه‌ به‌نده‌کانی به‌ سیفات‌ه‌کانی خوای گه‌وره خۆیان برانیننه‌وه‌و خوداپه‌رسی پی بکه‌ن. وه‌په‌رۆشیش یه‌کیکه‌ له‌سیفات‌ه‌کانی، ئه‌گه‌ر به‌نده‌یه‌ک په‌رۆشی تیدا بیت، ئه‌وا خوای گه‌وره خۆشی ده‌ویت. هه‌روه‌کو خوای گه‌وره به‌زه‌یی وپه‌رحمه، به‌نده به‌زه‌ییه‌کانی خۆش ده‌ویت. وه‌خوای گه‌وره زانا وانا‌کانیشی خۆش ده‌ویت. وه‌خوای گه‌وره به‌هیزه، بۆیه باوه‌رداری به‌هیزی زیاتر خۆش ده‌ویت به‌به‌راورد له‌گه‌ل باوه‌رداری لاواز...هتد.

تاوانکاری ویاخی بوون ریگری ده‌کات که خاوه‌نه‌که‌ی خۆی به‌م سیفات‌ه‌ پیرۆز و جوانانه‌وه برانینته‌وه، به‌لکو مایه‌ی سزای خوداشه. چونکه شیوازه‌کانی دروست بوونی تاوانکاری ویاخی بوون به‌م چه‌ند قوناغه‌تی ده‌په‌ریت:

قوناغی یه‌که‌م: ته‌نھا که‌وتنه‌ دل‌ه‌وه‌یه وه‌ک بیرۆکه‌یه‌کی ساده.

قوناغی دووه‌م: ئه‌و بیرۆکه‌یه ده‌بیته وه‌سوه‌سه‌و دوو دلی بو

دروست ده‌کات.

قوناغی سی‌یه‌م: ئه‌و وه‌سوه‌سه‌یه ده‌بیته ئیراده‌و بیرری لی ده‌کاته‌وه

به‌هه‌میشه‌یی.

قوناغی چواره‌م: ئه‌و ئیراده‌یه ده‌چیته قوناغی "عزیمه" نیازو بریارو

سوور بوون له‌جی به‌جی کردنیدا.

قۇنغاغى پېنجەم: ئۇ بىرۆكە و دوودلى و دەسۈسە و ئىرادە يە و سوربۇن و عەزىمە يە دەبىتتە كىردار و جى بەجى دەكات وە تاوانە كە بەر جەستە دەكات وەك تاوانىك.

قۇنغاغى شەشەم: دواتر گەر لەسەر ئەنجامدانى ئەو تاوانە بەردە وام بىت و پاشەگەز نەبىتتە وە، ئەو ئەو تاوانە دەبىتتە سىفەت و ئاكارىكى ھەمىشە يى و دەبىتتە بەشىك لەژىانى كە ناتوانىت دەست بەردارى بىت وەك سەر جەم ئاكارو سىفاتە كانى تىرى.

مەبەستمان: مەبەستمان لىرەدا ئەو يە ئەگەر تاھۆكارە كانى تاوانكارى بەھىزىبون، ئەو لە بەرامبەردا ھىزى پەرۋشى لەددا كەم دەكاتتە وە و لاواز دەبىت بەرامبەر بەخۇدى خۇى و خىزم و كەسو كارو چوار دەورى. تا كاردەگاتە ئەندازە يەك كە ناتوانىت شتى نارپە و وناشیاو و ناشىرىن لەخۇدى خۇى و چوار دەورىشىدا مەھكۇم بكات، بەم شىۋە يە دەگاتە دەروازە تىياچۇن. بەلكو ئەمە ھەنگاۋىكە كە مەرۋق بەرە و ھەلدىر دەبات و تەننەت پىۋەرە كانى دەگۇرپىت و ۋەشتى ناشىرىن و داۋىن پىسى و ستەمكارى... ھتد، ھەمو ئەمانە بە شتىكى جوان و شىا و دادەنىت و لىانگىرىان دەكات و بگرە بانگە وازو بانگە شەشيان بۇدەكات و دەبىتتە مەرۋقىكى قىزەون.

ھەربىۋىيە " دەبوت" واتە گەواد قىزەونترىن مەرۋقە لای خودای گەرە كە بەھەشتى لەسەر قەدەغە كىردوۋە، ھەرۋەھا بانگە شەكەرانى و بەھەلال كىردنى ستەم و نارپە واپى لەنئو خەلكىدا. ئەمانەش ماىە نەمان و تىياچۇنى پەرۋشى يە لەدلى ئادەمىزادادا. ئەمەش ئەو دەسەلمىنىت كە كرۋكى ئاين برىتى يە لە "غىرە - پەرۋشى" كە جىاكەرە وە پەرە و نارپە واپە وەبىزۋىنەرە ھەلسۈرپىنەرى كارەكانە. وە پارىزگارى دل و دەرونە. وە ھەر كەسىك غىرەت و پەرۋشى نەبىت ئەو ئاينىشى نى يە. وەنەمانى پەرۋشى دل دەمرىنىت و پەل و پۆكان پەك دەخات، نمونەى غىرەت و پەرۋشى وەك

هیزی به رنگاری نه خوشی وایه له جهستهی مرؤفدا ، به بی بوونی نه
به رگریه، نه و مرؤف پووبه پووبونه وهی تیاچوون ده بیته وه .

نونهی وه ک شاخ وقوچه کانی گامیش "گا" وایه که ده توانیت به هویه وه
پاریزگاری له خوی ووه چه کانی بکات. جا هه رکاتیگ نه و شاخ وقوچه انه
شکان، نه و ده بیته جیی ته ماحی دوزمنانی وده بیته نیچیریکی ئاسان
بۆیان .

٢٧- تاوان ماددهی سه رهکی ژبانی دل له ناوده بات که نه ویش شهرمه :

حه یاوشهرم وئابو سه رچاوهی هه موو خیروچا که یه که، وه به تیاچوونی
له دهست دانی هه موو خیری که .

وه له (صحیح) دا هاتوو که پیغه مبه ره عليه السلام فه رموو یه تی: (الحياء خير
کله) ^١. وه هه روه ها ده فه رمیت عليه السلام: (إن مما أدراك الناس من الكلام النبوة
الأولى: إذا لم تستح فاضع ما شئت). واته: نه وهی خه لکی له ووتهی
پیغه مبه رانی تر فیریوونه نه وه یه: نه گه ر شهرمت نه کرد چی نه که یه
بی که .

نه م فه رموو ده یه دوو جووره لیکنانه وه هه لده گریت: __

^١ - نه م فه رموو ده یه (صحیح) ه، (مسلم: ٦/٢-٧) گتیراویه تیه وه .
وه (امام نسوی) ده لیت: شهرم وحه یا هیزی که پائنه ره بز دهست به رداربوونی ناره وایه کان
، وه رینگری که له دروست بوونی که مته رخمی به رامه رماف ره واکان .
وه (الامام جنید) ده لیت: (شهرم بینینی نیعمه ته کانی خوای گه وره و که م وکورتیه کانی مرؤفه ،
جا له م نیوه نده دا شتیگ دروست ده بیت پی ده وتریت شهرم .)
وه (القاضي - عیاض) وکه سانی تریش پیان وایه که: هه رچه نده شهرم غه ریزیه "ره مه که"
به لام بز جی به جی کردنی به پی شهرعی خودا پیوستی به هیزو نیهت وزانست هه یه، هه ر
بۆیه له به شتیگ نیمان و باوه ره دژمیردریت، وه هانده ری کاری خیرو رینگره له خرابه کاری.
ته ماشای (شرح مسلم) بکه له لایه ن (النوی: ٩/٢) وه (کنز الفوائد - باب الاخلاق) بکه .

یہ کہم: کہ ہر پشہ و ترساندنہ . بہ واتای ئہ گہر تو شہرمت نہ کرد ، ئہ وا
ہموو شتیکی نارہ وا ئہ نجام دہدیت، وہ تہنہا پیگریک لہم کارانہ بریتی
یہ لہ شہرم وحیا . ئہمہش لیکنانہ وہی "أبی عبیدہ" یہ .

دوہم: ہر کردہ وہو کاریک گہر لہ بہر خودا شہرمت نہ کرد، ئہ وا
ئہ نجامی بدہ . وہ ئہ گہر دہست بہرداری بویت، تہنہا لہ بہر شہرم کردن لہ
خودا دہست بہرداری ببہ . ئہمہش بؤچوون ولیکنانہ وہی "امام احمد" ہ .

واتہ لہ یہ کہمدا شیوازی ہر پشہ ئامیز لہ حق دہگریت کہ دہ فہر میت:
(اعْمَلُوا مَا شِئْتُمْ... فصلت: ۴۰) واتہ چپی دہ کەن بیکن .

وہ دوہمشیان پی پیدان ومؤلہ تدانہ .

جا ئہ گہر ووترا: ئایا دہگریت ہر دوو لیکنانہ وہ کہ وہری بگرین؟

ئہ وا دہ لیم: نہ خیر.. چونکہ لہ نیوان مؤلہ تدان وہ پشہ شہدا پیچہ وانہ یہ ک
ہہ یہ .

پوختہی مہ بہست: تاوانکاری شہرم وحیا لاواز دہکات . وہ دوور نی یہ
ہر بہ یہ کجاری لہ دلی مؤقدا بہ یہ کجاری دایرینیت ، وہ ہر چہ ندہ کہسانی
تروشیاری بکہ نہ وہ، بہ لام بی سوود دہ بیت تہ نانہت دوور نی یہ لہ لای
خہ لکی شانازی پیوہ بکات و باسیان بکات . کہ مؤقدا گہیشتہ ئہم قوناغہ
چیترا چاک بوونہ وہی ئہستم و دژوار دہ بیت .

جا ووشہی شہرم وحیا لہ ووشہی (حیاة - ژیانہ وہ) سہرچا وہی
وہرگرتوہ ، چونکہ ہر کہ سیکن شہرمی لہ دلدا نہ بیت، واتہ دابرا (حیاة -
ژیانہ وہ) و وہ لہ ریزی مردووان و تیاچووانی دنیا و قیامت دادہ نریت . جا
ہر یہ کہ لہ تاوان و بی شہری و بی پرؤشی یہ کتری کہ مہ ندکیٹش دہ کەن .
جاہر کہ سیکن لہ کاتی تاوانیکدا شہرمی لہ خودا کرد ، ئہ وا خودای گہ ورہش
شہرمی لی دہکات سزای بدات . وہ بہ پیئہ وانہ شہ وہ ہر کہ سیکن شہرم
لہ خودا نہکات لہ تاواندا ، ئہ وا خودای گہ ورہ لہ قیامتدا شہرمی لی ناکات
لہ سزادانیدا .

۲۸- تاوان گه ورهیی و مه زنی خودا له دلدئا کهم ده کاته وه:

که سی تاوانکار هه بیته و گه وره ی و مه زنی خودای گه وره ی له دلدئا کهم ده بیته وه ، هه ر بۆیه بویرانه ده ست ده کات به تاوانکاری. نه گه ر که سی ک بلایت: نه خیر گه وره یی خودا هه ر له دلیدایه ، به لام کاتی تاوان ده که ین، پشتمان به وه نه ستوره که خودای گه وره به خشنده یه له به نده کانی ده بوریت. نه وه نه مه هه له یه و خو خه له تاندنه ، چونکه خوای گه وره به مه زن بزانییت ، یاساکان و قه ده غه کراوه کانی به مه زن ده زانییت و سه ریچی ناکات.

۲۹- تاوان له خودا ترسان له دلدئا له ناو ده بات:

نه مه گه وره ترین سزایه توشی تاوانکار ده بییت. مرۆقی تاوانکار ترسی له خودا نامینییت ، هه ر بۆیه به ئاسانی سه ریچی ده کات. به نه ندازه ی خو شو یستی به نده بو خودا ، خوداش به نده که ی خو ش ده ویت، هه روه ها به نه ندازه ی ترسی به نده بو خودا، خوای گه وره ریزی لی ده نییت. وه چه نده خودا به مه زن بزانییت ، نه وه نده ش خودای گه وره پایه دارت ده کات له ناو خه لکی دا.

جا چۆن به نده سنوره قه ده غه کراوه کانی خودا پیشیل ده کات و له هه مان کاتدا ئاواتی نه وه ده خوازیت که خه لکی تر مافی پیشیل نه کات؟..

جا چۆن به بچوکی ده روانیته قه ده غه کراوه کانی خوای گه وره و سه ریچی ده کات. نه ی چۆن خوای گه وره به بچوک و بیئ نرخ ته ماشای نه کات. وه خوای گه وره له قورئانی پیروژدا نامازه بو نه وه ده کات که له میانه ی سزای سه ریچی کاراندا که چۆن له به رنه نجامی توانکاریاندا

^۱ - بروانه خالی (۱۴).

خوای گه وره دلّ ودهرونی داپۆشیون و مؤری کرده وه له بیری کردووون. وه بیّ نرخ و پیز سوکی کردووون، وهك چۆن شه وان به سوکی وبیّ پیزی ته ماشای ئاینی خودایان ده کرد. هه ر بۆیه خودای گه وره ده فهرمویت: (وَمَنْ يُهِنِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُكْرِمٍ... الحج: ۱۸) واته: هه ر كه سیك خوای گه وره سوکی بكات وبیّ پیزی بكات شه وا كیّ هه یه پیزداری بكات.

واته كاتیك شه وان سوچه و كرنوش بردنیان بۆ خودا لا بیّ پیزی بوو وه شه نجامیان نه دا وگالته یان پیّ ده هات، شه وا خودای گه وره بیّ پیزو ریسوایان ده كات. جاكی هه یه له پاشاندا پیزدارو بایه خداریان بكات؟ جگه له خودای گه وره؟

۳۰- تاوان ده بیته مایه ی نه وه ی كه خودای گه وره به نده كه ی له بیر بكات:

كه سی تاوانكار بیّ گو مان خودای گه وره له بیر ده كات، بۆیه بو یزانه یاساكانی خودا پیشیل ده كات. شه م كاره ده بیته مایه ی نه وه ی كه خودای گه وره شه و به نده تاوانكاره پشت گویّ بخت وله بیری بكات، شه مهش مه ترسیترین شوینه وارو كاریگه ریه كانی تاوانه. كه مرۆف چاودیری خوای گه وره ی له سه ر نه مینیت و به ته نها له ئیو دهرونی تاوانكاری وشه ی تاندا بمینیت وه و به ره هه لدیرو نه هه م ته ی ده چیت.

خوای گه وره ده فهرمیت: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَانْتظِرُوا نَفْسُ مَا قَدَّمْتُمْ لَعْدٍ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ * وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنسَاهُمْ أَنفُسَهُمْ أُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ... الحشر: ۱۸-۱۹) واته: شه ی شه وانه ی باوه رتان هیناوه، خواناسو پاریزگارین، له سنووره كانی مه ترازین. باهه موو كه سیك سرنج بدات و بزانیت چی بۆ سه به ی ده ست پیش كه ری کردووه، هه ولّ بده ن هه میشه خواناس و پاریزكارین. چونكه خوای گه وره ناگاداره به هه موو شه و کرده وانه ی ئیوه شه نجامی ده دن، نه كه ن وهك شه وانه بن كه خوایان فه رامۆش کردووه و شوینی به رنامه كه ی نه كه وتوون.

وه خواى گورهش نه وانهى له بىر خۆيان بر دووه ته وه، نه وانه له سنووره
دهر چووه كان و تاوانكاره كان.

خواى گوره پيئماى بر واداران دهكات، كه نه گهر له و كه سانه بن كه ته قوا
ناكهن، دواتر خوا له بىر ده كه ن و وه نه و هو كارانهش له بىر ده كه ن كه
ده بيته مابهى پرزگارى له قيامه تدا. وه ده بيته به ندهى ده روى تاوانكارى
خۆى وشوئى وه واو ئاره زوو و حه زه كانى ده كه ويته و بهر زه وه نديه كانى
هه ميشه بى قيامه تى له بىر دهكات. وه خواى گورهش نه وه نديه له بىر
دهكات. وه هو شيارى و وريابى له دهست ده دات، وه سه رگه ردان ده بيته
وقيامه ت له دهست ده دات بو خو شيه كانى دنيا.

وه گه و ره ترين سزاي سزايى خواى نه وه يه كه نه وه به نديه بى باك
ده بيته له خواى گوره وه خودى خۆى له ياد ده چيته، وه گرنگى به نايين
ويه رنامهى خودا نادات، وه بايه خى ته واو ده دات به دنيا. به لام هه موو
شته دنيا يه كان ناتوانيت فرياد پر سه بيه له دنيا و قيامه تدا، وه جيگه
پر حمه تو چاوديرى خواى گوره ناگر نه وه و فرياد پر سه ناكهن، چونكه
هه موو شتيك له ناو ده چيته و بى بايه خ ده بيته، ته نها خواى گوره نه بيته.
هه ربويه نه و كه سهى به رنامه و پيئماى خواى گوره پشت گوئى بخات نه وا
خواى گوره پشت گوئى ده خات و به ره وله ناو چون هه نگاهو ده نيته.

۳۱- تاوان مروؤ له نزىكى خودا دوور ده خاته وه:

نه گهر دلى مروؤ ئيحسانى تيدا بيته، نه وا پرنگر ده بيته له تاوانكارى،
چونكه نه گهر هه موو كاتيك هه ست به نزىكى خودا و چاوديرى خوداى كرد،
واهه ستى كرد كه خوداى گوره ده بينيته. خو نه گهر نه م خودا نه بينيته،
نه وا خواى گوره ده بينيته. نه مهو كاره به ربه ست دروست دهكات
له پر يگهى تاوانكاريدا، به لام نه گهر نه م لايه نه لاواز بوو، چيتر له ژير
چاوديرى و پر چاوى خوداى گوره دا نامينيته و ده ترازيته. هه ره كو

پیغمبرِ خود ﷺ ده فہرمت: (لا یزنی الزانی حین یزنی وهو مؤمن، ولا یشرب الخمر حین یشربها وهو مؤمن. ولا یسرق السارق حین یسرق وهو مؤمن. ولا ینتہب النہبۃ ذات شرف یرفع إلیہ فیہا الناس أبصارہم حین ینتہبها وهو مؤمن).^۱ واتہ: داوین پیس کاتیك زینا و داوین پیسی دکات، باوہری نی یہ. وەدزیش کاتیك دزی دکات باوہری نی یہ. وەعارق وە یخویش کاتیك مہی دەخونہ وە باوہری نی یہ. جہردەش لە کاتیكدا شتیکی گرانبہا کہ خەلک چاوی تی بپی بی، تالانی بکات باوہری نی یہ.

۳۲- تاوانکارو یاخی بوو... هاوہلیتی باوہرداران لە دەست دەدات:

باوہرداران کۆمەلێک تاییەتمەندی تاییەتیان ھەیە کہ لەلای خوای گەورە وەک خەلات و پریزلینان پێیان بەخشاوہ. بەھۆی تاوانہ وە تاوانکاران و یاخی بووان هاوہلیتی باوہرداران لە دەست دەدەن و دواتر لەو تاییەتمەندیانە بێ بەش دەبن. لەو تاییەتمەندیانە:

﴿پاداشتی مەزن: خوای گەورە دەفەرمویت: (وَسَوْفَ يُؤْتِ اللّٰهُ الْمُؤْمِنِينَ أَجْرًا عَظِيمًا... النساء: ۶۷) واتە: لە ئاینە دەدا خوای گەورە پاداشتی زۆر بێ سنوور دەبەخشیت بە بپرواداران.

﴿پارنە وەہی فریشتەکان و ھەلگری عەرشی مەزن بۆ لای خۆش بوون لە بپرواداران: خوای گەورە دەفەرمویت: (الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا... الغافر: ۷) واتە: ئەو فریشتانەہی کہ ھەلگری عەرشی مەزنی خودا وە ئەوانەیشی کہ بە دە وریدا دەسوپێنەوہ و تەسبیحات و ستایش

¹ - نەم فەرموودەہی (صحیح، ۵، بخاری: ۲۴۷۵) وە (مسلم: ۴۴/۲ - نووی) گێڕایانەتەوہ.

وسوپاسی په‌روه‌ردگاریان ده‌کهن، باوه‌پی پته‌ویان پی‌ی‌تی.
داوای لی‌خوش بوون ده‌کهن بو‌ئ‌وانه‌ی که باوه‌ردیان هی‌ناوه.

﴿ پش‌تیوانی خ‌وای گ‌وره بو‌ بر‌واداران: که ه‌میشه پش‌تیوانیان ده‌کات وپش‌تیا‌ن به‌رنادات: (اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا... البقرة: ۲۵۷) واته: خ‌وای گ‌وره پش‌ت وپه‌ناو خ‌اوه‌نی ئه‌وکه‌سانه‌یه که بر‌وایان هی‌ناوه.﴾

﴿ چه‌سپاندنی باوه‌رداران له‌لایه‌ن فریشته‌کانه‌وه: (إِذْ يُوحِي رَبُّكَ إِلَى الْمَلَائِكَةِ أَنِّي مَعَكُمْ فَفَبَتُّوا الَّذِينَ آمَنُوا: أنفال: ۱۲) واته: خ‌وای گ‌وره وه‌حی بو‌ فریشته‌کان ده‌ناردو ده‌یفه‌رموو من یارویاوه‌رتانم ، ئی‌وه‌ش دلی باوه‌رداران پایه‌ندو دامه‌زراو ب‌کهن.﴾

﴿ پله‌وپایه‌ی به‌رزی لی‌ خوش بوون له‌لایه‌ن خ‌وای گ‌وره‌وه: س‌ه‌ربه‌رزی وش‌کومه‌ندی: (وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ... المنافقون: ۸) واته: ش‌کومه‌ندی وس‌ه‌ربه‌رزی بو‌ خ‌ودای گ‌وره‌و پیغه‌مبه‌رو بر‌واداران‌ه، به‌لام دو‌رووه‌کان به‌م پاستی یه‌ نازانن.﴾

﴿ نزی‌ک بوونی خ‌وای گ‌وره بو‌ بر‌واداران: (إن الله مع المؤمنين...: انفال: ۱۹) واته: خ‌وای گ‌وره له‌گه‌ل بر‌واداران‌دایه.﴾

﴿ بل‌ندبوونی بر‌واداران له‌ دونیاو قیامه‌تدا: (يَرْفَعُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ... المجادلة: ۱۱) واته: خ‌وای گ‌وره پله‌وپایه‌ی بر‌واداران وزانست خ‌وازان بل‌ند پاده‌گری‌ت.﴾

﴿ پی‌دانی دو‌وبه‌ش له‌په‌حمه‌تی خوداو وه‌ پی‌دانی پووناک‌ی که‌ پی‌گه‌ی پی‌ ب‌کهن وه‌ لی‌ خوش بوون له‌تاوانه‌کانیان.﴾

﴿ ئه‌و خوشه‌ویستی یه‌ی خ‌وای گ‌وره پی‌یان ده‌به‌خشیت: وکه‌بری‌تی یه‌ له‌وه‌ی که‌ خ‌وای گ‌وره خوشی ده‌وی‌ن ، ه‌روه‌ها خوشه‌ویستی‌ان ده‌کات له‌لای فریشته‌وپیغه‌مبه‌ر وپی‌او چاکان.﴾

وهدده فرمويٽ: (إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وُدًّا... مريم: ۹۶) واته: ئه و كه سانهى باوه پريان هيناوه و كرده وى چا كه ئه نجام ده دن، خواى گه وره خو شه ويستى و پريزى تاييه تيان بو ناماده كات.

﴿ سهر فراز بونيان له ترس و سامناكى پوژى قيامهت: (فَمَنْ آمَنَ وَأَصْلَحَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ... أنعام: ۴۸) واته: ئه و كه سانهى باوه پرتان هيناوه و چا كه خواز بونوه و هيچ مه ترسى يه كيان نى يه و غه مگينيش نابن له دونيا و قيامهتدا.

﴿ ئه و كه سانهى كه پيت و نيعمهت ده پوژيت به سه رياندا: ئه و كه سانهى كه پوژانه چه شده جار داوا له خودا ده كه ن كه له و كه سانه بيان ژميريت.

﴿ قورئانى پيروز پينمايى و شيفايه بويان: (قُلْ هُوَ الَّذِي آمَنُوا هُدًى وَشِفَاءً وَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ فِي آذَانِهِمْ وَقْرٌ وَهُوَ عَلَيْهِمْ عَمًى أُولَٰئِكَ يُنَادُونَ مِنْ مَّكَانٍ بَعِيدٍ... فصلت: ۴۴) واته: ئه م قورئانه بو ئه وانهى باوه پريان هيناوه هيدايهت و پينمايى و شيفا و چاره سه رى هه مو و درد و نه خو شى يه كان ده كات. جا ئه وانهى باوه پرهايىن گوچكه كانيان كه په و به شتى تر ناخيتر او وه ديده كو پرين له ناستيدا ئه وانه هه روه كو له دووره وه بانگيان لى بكرىت وايه "نه ده ننگه كه به چا كى ده بيبستن و نه په ننگه كه به پرونى ده بينن".

پوختهى مه به ست:

باوه پ مايهى فراهه م هينانى هه مو و خيرو چا كه يه كه له دونيا و قيامهتدا. وه هو كارى هه مو خراپه و نا په و نا ره و او شه پيك بريتي يه له بى باوه پرى. جا چو ن مرو ف سه ركه شانه ده و پريت هه ندى نا په وايى ئه نجام بدات وله بازنهى باوه پردارى ده رى به ينيت و وه ئه م هه مو به ره مانهى له ده ست بدات، به لام له چوار چيو هى گشتى موسلمانيتى نا چيته

دوره وه، به لام نه گهر هر سوور بسوو له سر نه و تاوانا کارى و خراپه کاریه دا مه ترسى ده رچوونى هیه له چوارچيويه موسلمانيتى و نايى نيسلام به گشتى.

هر نه مه يه پال به هندی له "سلف" هوه ده نيت كه بلين: "نیه وه تاوان ده ترسن، به لام من له بى باوه رى".

۳۲- تاوان به ربه ستى دلّه له گه يشتن به به زه يى خواى گه وره:

سروشتى دلى مروّف وايه كه زور به خيږايى به ره و خواى گه وره ده چيټ، به لام نه گهر نه و دلّه دوچارى نه خوڅشى يه كانى تاوان بوو، نه و هيږى ناميټيت و به ربه ستى بو دروست ده يټت. جانه گهر به رده وام بوو له سر تاوانكارى، نه و به يه كجارى په كى ده خات و پيگري ته واوى ده كات و ده يمريټت.

تاوان دلّ دوچارى مردن يا خود نه خوڅشى ده كات، يان لاوازي ده كات و هيږى له بهر ده بريت و توشى كومه له ده رديكى ده كات كه پيغه مبه ر ﷺ به (هه شت) ده رد ناوى بردوون و په ناي گرتووه به خواى گه وره، له وه شت ده رده بريتي يه له: (اللهم اني أعوذ بك من الهم والحزن والعجز والكسل والجبن والبخل وضلع الدين وغلبة الرجال).^۱ واته: خودايه من په نا ده گرم به تو له: خه موپه ژاره، له پيرى و به سالاجوونووه له بى ده سه لاتى و ته مه لى، وه له ترسنوكى و چا وچنوكى وه له كه له كه بوونى قه رزاري و زولم و سته مى پياوان.

جاگهر به وردى له م فه رمووده يه ورد بينه وه ده بينين نه م چه مكانه به جووت هاتوون و هاورپيكن: خه م و په ژاره.

^۱ -- نهم فه رمووده يه (صحيحه)، (بخارى: ۶۳۶۹) وه (مسلم: ۳۳/۱۷ - نوری) گيږايانه ته وه، وه پرگه ي (وضلع الدين وغلبه الرجال) له مسلمدا نه هاتووه.

۲۴- تاوان نیعمهت له ناو دهبات و به لایه شوینیدا دینیت:

به همیشگی تاوان هۆکاری له دهست دانی نیعمهتی خودای و توش بوونه به به لایه ناوخۆشی ههروه کو (علی بن ابی طالب) ده لایت: (تاوان هۆکاری هاتنی به لایه ، وه ته نها به تهویه نهویه لایه لاده چیت). ههروه ها خوای گه وره ده فهرمیت: (وَمَا أَصَابَكُمْ مِّنْ مُّصِيبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَيَعْفُو عَنْ كَثِيرٍ... الشوری: ۳۰) واته: هه ره به لایه نه هه مه ته کتان به سه ردا هاتنی ، نه وا ده رنه نجامی نه و کارو کرده وانه یه که به ئاره زووی خۆتان ده تان کرد، به لام خوای گه وره به میهره بانی خۆی له هه ندی له و تاوانانه خۆش ده بیته.

هه وره ها ده فهرمیت: (ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ لَمْ يَكُ مُغَيِّرًا نُّعْمَةً أَنْعَمَهَا عَلَي قَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ... أنفال: ۵۳) واته: خوای گه وره هه یچ نازو نیعمه تیکی نه گوپیوه که به خشییتی به هه ر گه ل و نه ته وه یه ک، تاوه کو خۆیان به کرده وی نا په وای خۆیان بو بیته مایه ی گو پینی نه و نیعمه ته ، وه خوای گه وره بیسه روزانایه به کرده وه کانتان.

خوای گه وره لی ره دا جه خت له سه ر نه وه ده کاته وه که هه یچ کاتیک به خشش و نیعمه تی خۆی که به خشییتی به سه ر به نده کانیدا نایگو پیت، هه تاوه کو هۆکاری گو پینه که له به نده کانه وه سه رچاوه ی نه گرتیبت، که له بری ملکه چی یاخی بو بیته ، وه له بری سو پاس گو زاری ، ناسو پاس گو زاری بته . وه هه ر کاتیکش به نده کان له خراپه وه گو پاریت بو باشه . بو نمونه یاخی بوونی گو پیریبت بو ملکه چی و خواپه رستی ، نه وا خوای گه وره ش به لای بو کردوون به نیعمه ت و سه رشۆرش و پرسیوایی بو کردوون به سه ره رزی و شکۆمه ندی.

خوای گه وره ده فهرمیت: (لَهُ مُعَقَّبَاتٌ مِّنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ يَحْفَظُونَهُ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ وَإِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِقَوْمٍ سُوءًا فَلَا مَرَدَّ لَهُ وَمَا لَهُمْ مِّنْ دُونِهِ مِنِّ وَال... الرعد: ۱۱) واته: بی گو مان خودای گه وره بارودۆخی هه یچ قه وم و گه لیک ناگو پیت" له خۆشی یه وه

بۇناخۇشى، يان لەزەلىلى يەوہ بۇ سەر بەرزى، يان لەگرانى يەوہ بۇ ھەرزانى " ھەتا ئەوان ئەوہى بەخۇيان دەكرىت نەيگۇرن ونەيكەن ، كاتىك خودا بيەويت بەلایەك بەسەر ھەر مىللەت كىدا بەئىتت " لەدەرئەنجامى سەر كەشى وياخى بوونيان " ئەواھىچ ھىزىك ناتوانىت بەرى بكرىت، ھىچ كەسش ناتوانىت جگە لەخودا فرىان بكەويت وپزگارىان بكات.

وہلە ھەندى " ائارى الابصيه " دا ھاتووه كەخوای گەورە فەرموويەتى: (وعزتي وجلالي لا يكون عبد من عبدي على ما أحب، ثم ينتقل عنه الى ما اكره، الا انتقلت له ما يحب الى ما يكره، ولا يكون عبد من عبدي على ما اكره، ثم ينتقل عنه الى ما احب. الا انتقلت له مما يكره الى ما يحب.) واتە: ھەر بەندە يەك لە بەندە كانم لەسەر شتىك بيت كەمن پىم خۇشە بيگۇرپىت بۇ شتىك كەمن پىم ناخۇش بيت. ئەوا منىش شتە خۇشە كانى بۇ دەگۇرپم بۇ ئەو شتە ناھى كەپى ناخۇشە. وھەر بەندە يەك لە بەندە كانم لەسەر شتىك بيت كەمن پىم ناخۇشە، وھىگۇرپىت بۇ شتىك كەمن پىم خۇشە. ئەوا منىش شتە ناخۇشە كانى بۇ دەگۇرپم بۇ ئەو شتە ناھى كە ئەو پىم خۇشە.

۲۵- تاوان دەبىتە ماھى ترس و سامناكى ئەدلى مرقۇدا:

مرقۇسى برپوادار ھەمىشە لەئاسايشدا دەژى، چونكە خودا پەرسىتى وگۇرپاھەلى پەرزىنى خوداى مەزنى بۇ برپواداران كەچاونه ترس وسەربەرزى. بەپىچە وانەوہ، مرقۇسى تاوانكار بەھەمىشە يى لەترس و سامناكىدا دەژى و دلئىيى وئارامى وئاسايشى لەژيانىدا بەدى ناكرىت، چونكە ئەمە جۇرىكە لەسزای خوای گەورە بۇيان. وھەموو نارەھەتى وپروداويك بە مەترسى بۇسەر خۇيان و بەرژەوہ ندىە كانيان دەزانن، دوودلى و ترس ھەموو ژيانىانى تەنيوہ لەدەر وونەوہ،^۱ وەدەرونيان دارپوخواوہ و زۇرىش لەمەرگ دەترسن. وھەر كەسىك لەخودا بترسىت لەھىچى تر ناترسىت، وھەر كەسىكش لەخودا نەترسىت لەھەموو شتىك دەترسىت.

^۱ -خوای گەورە لەباسى دوورووہ كاندا دەفەرمويت: (يَحْسُبُونَ كُلَّ صَاحِبَةٍ عَلَيْهِمْ... المنافقون: ۴) واتە: ھەر ھاوارو رووداويك و بانگ بكرىت، وادەزانن دژى ئەوانە.

۲۶- تاوان مایه‌ی خه‌مناکی و غه‌مباری و ته‌نهایی یه له‌دلی مرؤفدا:

مرؤفی تاوانکار هه‌میشه هه‌ست به‌خه‌مناکی و غه‌مباری ده‌کات ، که‌ئه‌مش به‌هۆی ئه‌ودابپان و دورکه‌وتنه‌وه‌یه‌یه له‌خوای گه‌وره وله خه‌لگیش، هه‌ربۆیه سامناکی و دابپان بالّ به‌سه‌ر ژیانیدا ده‌کیشیت. گه‌ر مرؤفی تاوانکار به‌راوردیک بکات له‌نیوان چێژی تاوان ئه‌ودابپان ته‌نهایی و خه‌مناکی یه‌ی که‌بۆی دروست ده‌بیّت گیلّی و نه‌فامی خبۆی بۆده‌رده‌که‌ویت.

وه‌نه‌ینی ئه‌م باب‌ه‌ته‌ش بریتی یه له:

ملکه‌چی و گوپراپه‌لی ده‌بیّته مایه‌ی نزیک بوونه‌وه له‌خوای گه‌وره. وه‌هه‌رچه‌نده ئه‌م نزیک بوونه‌وه‌یه به‌هیزبیّت، ئه‌وا هیمنی و ئاسوده‌یی بالّ به‌سه‌رژیانیدا ده‌کیشیت. وه‌به‌پێچه‌وانه‌وه هه‌رچه‌نده مرؤف تاوانکار بیّت ئه‌وه‌نده زیاتر له‌خودای گه‌وره دوورده‌که‌ویت‌وه و توشی دابپان و بیّ که‌سی ده‌بیّت. هه‌ربۆیه مرؤف هه‌ست به‌دووری و دابپان ده‌کات به‌رامبه‌ر دوژمنه‌که‌ی هه‌رچه‌نده نزیکیش بن. وه‌به‌پێچه‌وانه‌وه هه‌ست به‌نزیکی خۆشه‌ویسته‌که‌ی ده‌کات هه‌رچه‌نده که‌له‌یه‌کیش دووربن.

وه ته‌نهایی "الوحشه" هۆکاره‌که‌ی ده‌گه‌رپته‌وه بۆ بوونی به‌ریه‌ستیک ،جا هه‌رچه‌نده ئه‌و به‌ربه‌سته لیلّ و ته‌م و مزایوی بیّت، ئه‌وه‌نده زیاتر هه‌ست به‌دابپان و ته‌نهایی ده‌کات، وه‌بیّ ئاگایی و گیلّیش دابپان و ته‌نهایی دروست ده‌کات. مه‌ترسیدارترین جۆری دابپان و ته‌نهایی ، بیّ باوه‌پری و هاوه‌بشی په‌یداکردنه که‌دلّ و ده‌روون داده‌پۆشیت.

۲۷- تاوان دلّ توشی نه‌خۆشی و لادان ده‌کات:

تاوان دلّی مرؤف توشی نه‌خۆشی ده‌کات، وه‌کاریگه‌ری تاوان له‌سه‌ر دلّ زۆرتره له‌کاریگه‌ری نه‌خۆشی له‌سه‌ر جه‌سته. ئه‌گه‌ر چاره‌سه‌ری نه‌خۆشی

جسته بریتیبیت له چاره سه رکردن، به لام تاکه چاره سه ری تاوان بریتی یه له وازهینان و ته و به کردن.

وه خواناسان ده لئین: دل ناگات به مرام وئامانجی خوئی تا نه گات به خوای گه وره. وه ناگات به خوای گه وره تا ساغ و ته ندروست نه بیئت. وه ساغ و ته ندروست نابیئت تا له نه خوئی یه کان ده ربازی نه بیئت. وه له نه خوئی یه کان ده ربازی نابیئت تا وه کو دژی حه زوئاره زووه کانی نه وه سستیته وه، چونکه نه خوئی یه کانی بریتی یه له ئاره زووه کانی، جائه گه ره خوئی یه که زال بیئت نه و نه و ده تیاده چیت.

دهروونی بروادار له خوشیه کانی دنیا و قیامه تدایه

مرؤقی باوه ردار خاوه نی دهرونی خاوین که ریگری و به ربه ست له پیئی ئاره زووه کانی دروست ده کات، نه و له خوئی یه کانی به هه شتدایه چ له دنیا و چ له قیامه تدایه. وه که سه هه ست به م راستیه ناکات ته نه و نه و نه بیئت که چه شتویانه. وه نابیئت له م نایه ته پیروزه واتی بگهین که ته نه مه به سستی خوئی یه کانی به هه شت بیئت، به لکو مه به سستی خوئی یه کانی دنیا و قیامه ته که به سی قوناغدا تی ده په پیت " دنیا، به رزه خ، قیامه ت". که ده فه رمیت: (إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ * وَإِنَّ الْفُجَّارَ لَفِي جَحِيمٍ.... الانفتار: ۱۳-۱۴) واته: چاکه کاران له خوئی یه کاندان* وه خراپه کاران له دۆزه خدان.

وه نایا چ خوئی ونیعمه تیک هه یه بگاته خوئی دل؟

وه چ سزاو نازاریک هه یه بگاته نازاری دل؟

وه چ سزایه که هه یه بگاته نازاروناره حه تی یه کانی خه م وترسو نه خوئی دلته نگی و پشت کردن له خوای گه وره و پشت گوئی خستی قیامه ت و وه په یوه ست بوون به غه ییری خوای گه وره وه ده دلنیا بوون له دواروژ.

ههركه سيك شتی خوۆش بویت جگه له خودای گهوره ئهوا پیتی

سزاده دریت

ههركه سيك شتیکی خوۆش بویت جگه له خودا، ئهوا ههه ئهوشته دهبیته مایه ی سزاوئازار بۆی. كه ئه ویش به سی قۆناغی جیا جیا له م دونیادا پووده دات كه ئه ویش ئه مانه ن:

قۆناغی یه كه م: ئازاروغه م وپه ژاره ی ئه و كاته ی كه له مه وئی به ده ست خستنی ئه وشته دایه .

قۆناغی دووه م: ئازاروغه م وپه ژاره له مه ترسی له ناوچوون وله ده ست دانی ئه وشته و وه پارێزگاری كردن لیتی.

قۆناغی سی یه م: جائه گه ر شته له ناوچوو وله ده ستی دا، ئازاروغه م وپه ژاره ی زیاتر ده بیته .

به م سی قۆناغه توشی سزا ده بیته له دونیادا.

وه له ژیا نی به رزه خیشدا: واته دوا ی مه رگ و مه ردن ئه و كه سه له نا په حه تترین جوۆری سزاداده بیته ، به هۆی له ده ست دانی ئه و نیعمه ت وژیانه پرپوچه ی به سه ری بره . وه ئازاری دا بپان و دووره په ریزی له خوا ی گه و ره كه کاریگه ریه کی ئیجگار گه و ره یان هه یه له ده رونی ئه و كه سانه زیاتر له کاریگه ری كرم و ما رومێروو له چه سه ته یدا . پاشتر له دوا ی زیندوو یونه وه یان پوهو و سزای سه ختر و توندتر ده پۆن .

به راوردی ئه م حاله تانه بکه : له گه لّ حالی باوه رداران كه به درچوو نیان له م ژیا نه پوهو و خوۆشی وشادی وژیانی ئاسوده یی ده بنه وه ، وه به دیداری خوا ی خو یان شاد ده بنه وه . ته نانه ت هه ندیک له پیاو چاكان له کاتی سه ره مه رگیشدا ده لێن: "ئای له م شادی و خوۆشی یه "

وه هه ندیکی تر ده لێن: "جا ئه گه ر به هه شتی یه كان له م ژیا نه دا بن ئه وا خوۆشی وشادی وا نمونه ی نیه "

وهه نديكى تر له پياوچاكان ده لئين: "له م دونيا به دا به هه شتى خوشى
 هه يه، جاهه ركه سيك نه ي بينييت، له قيامه تدا ناچيته به هه شته وه."^۱
 جا هه ركه سيك بي عه قلى ونه فامى بگاته نه ندازه يه كه ژيان
 وبه خته وه رى هه تاهه تايى له ده ست بدات بو چيژوله زه تيكي كاتى. ئاي
 له وكه سانه ي كه خواى گه وره كړيارى كالاگه ي بيت به رامبه ر به به هه شتى
 به رين، وه پيخه رى نه و كړين و فروشته نه ش پيغه مبه رى نازدار بيت ﷺ،
 چا كه سيك به م كړين و فروشته نه رازى نه بيت و به حه زوناره زووه كاني
 بي فروشيته دواى له دواړوژدا گله يى له كي ده كات.

هه روه كو شاعير ده لئيت:

إذا كان هذا فعل عبيد بنفسه فمَنْ ذا له من بعد ذلك يكرم؟

واته: نه مه كاري به نده بيت به دهر ونى خوئى جا ئيتر كي هه يه
 پړي لى بنيت؟

خواى گه وره ده فه رمويته: (وَمَنْ يُهِنِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُكْرِمٍ إِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا
 يَشَاءُ... الحج: ۱۸) واته: نه وه ي خواى گه وره قه درو پړي بشكي نيت و
 ريسواى بكات نه وا هيچ پړي لئنه ريكي نى يه، به راستى خواى گه وره نه وه ي
 بيويته نه يكات.

۳۸- تاوان بينايى دل كوئر ده كات و پووناكى له ناو ده بات و به ربه ست
 له ريگه ي زانست و هيدا يه ت دروست ده كات:

(امام مالك) كاتي ك نه وه موو زيره كي و ژيريه ي له "امام شافعي"
 بينى پي ووت: من واهه ست ده كه م كه خواى گه وره پووناكى يه كي باشى
 پي به خشيوى، ناگادار به به تاريخى تاوان له ناوى نه به يته.

^۱ - بروانه خالى (۷۰) وه ته ماشاى (مدارج السالكين) ي نووسه له به شى (منزلة الحياة
 الطيبة: ۴۱۸/۲) وه كتيى (السادة والأمان/ رضوان مع رضوان).

جا به به رده وامي ره شايي و تاريخي تاوان زياد دهكات له هيڙي ئه و
 پووناكي يه ي دل ده شاريته وه، تا دواتر سياپوشي دهكات وهك شهوي
 تاريخك. وه ئه م تاريخي يه له دل وه ته شه نه دهكات تا پوخسارو پهل
 ويوكانيشي ده گريته وه. گه ر به م ديمه نه توشي مهرگ بيت ، ئه و سهراپا
 گوره كه شي سياپوش ده بيت. هه روه كو پيغه مبه ر ﷺ ده فه رمييت: (ان
 هذا القبور ممتلئة على أهلها ظلمة، وإن الله منورها بصلاتي عليهم) ^۱.
 واته: ئه م گورانه سهراپا تاريخي سياپوشي كردوون به وانه شي كه تييدان و
 به لام خوي گه وره پووني دهكات وه به صلوات داني من له سهريان.

وله روي حه شردا سهرجه م پوخساروكرده وه كانيان بلندو به رز ده بن
 كه هه موو كه سيك ده يان بينيت كه وه كو خه لوز رهش داگيرساون ، ئه م
 حالت و ديمه نه به راورد ناكريت به هه موو خووشي يه كاني دونيا. ئاي
 له حاله تي ئه و كه سانه په ناده گرم به خودا.

۳۹- تاوان دهروني مروفه بچوك وريسوا دهكات:

دهروني مروفه ريز ليناوه له لايه ن خوي بالادهسته وه ، به لام تاوانكاري
 ئه و دهرونه ده ته پيئييت و بچوك وريسواي دهكات و وه بي ريزي دهكات
 وله ئاستي كه م دهكات وه. به لام به خودا په رستي وملكه چي بپرازينيته وه
 ئاوه دان وشكومه ندر ده بيت. هه روه كو خوي گه وره ده فه رمييت: (قَدْ أَفْلَحَ
 مَنْ زَكَّاهَا * وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسَّاهَا... الشمس: ۹-۱۰) واته: ئه و كه سه
 سه رفرازه كه دهروني پاك وپوخت كردوه به ملكه چي وخواپه رستي *
 وه ئه و كه سه نا ئوميده كه دهروني خوي ناپوخت كردو ئالوده ي تاوان
 وخرابه ي كرد.

^۱ - ئه م فه رموده يه (صحيح) ه، (مسلم: ۲۹/۷ - نووي) گيڙاويه تيه وه له نه سلدا له (بخاري):
 ۴۵۸، (۱۳۳۷) ۱۵ هاتووه.

وه وشهى (دَسَّاهَا) له بنه رهدا له (تدسيه) وه هاتوه واته
 (ته پانندن) ياخود شارندنه وه. وه كو ده فهرمويت: (أَمْ يَدُسُّهُ فِي التُّرَابِ..
 النحل: ٥٩) واته: له خوځدا ونى كردون.

واته ياخى وتاوانكار دهرولى خوځى له تاواندا وونه كرده وه پيڙى
 له ده ست داوه و شكومه ندى شكاوه، وه له لاي خواو خه لكى بى پيڙو پيسوا
 بووه. خواپهرستى وملكه چى بوون بڅو خودا دهرولى پيڙدارو شكومه ند و
 ئاست به رز ده كات، كه نه مانه ش دهر نه نجامى خو به كه م زانىى وملكه چى
 بوونه به رامبه ر به خوداى گه وه.

٤٠- تاوان وتاوانكار... به هه ميشه يى ديلى شه يتان و به ندى جه زوناره زوه كانيتى:

كه سى تاوانكار هه ميشه ديل وكوټ و به نده ي درنده ترين دوژمنه
 كه شه يتان و دهرونيتى. كه دژوار ترين جوږى به نده، به نده ي شه يتانه.
 وه دژوار ترين كوټ، كوټى ئاره زوه كانه. جا نه و كه سه چوڼ ده توانيت
 رووه و خواى گه وه هه نكاو بنيت كه دل و دهرولى به ند كراوه.

نمونه ي دل و ه كو بالنده يه ك وايه كه هه رچه نده به رز بيته وه به روه قولاي
 ئاسمان بفرېټ، نه وا نه ونده زياتر دوور ده كه ويته وه له ته له و پاوچيان.
 وه به پيچه وانه وه، هه رچه نده نزم بيته وه رووه و مه ترسى ده بيته وه. وه له
 فه رمو ده يه كدا هاتوه كه پيغه مبه ر ﷺ ده فهرميت: (الشيطان ذئب
 الانسان) واته: شه يتان بڅو مرؤف وه ك گورگ وايه.

هه روه ها مه رى دوور له شوان و په رژين زياتر توشى مه ترسى گورگ
 ده بيته وه. به هه مان شيوه ش كه مرؤف له خودا دوور بيت توشى داوى
 شه يتان ده بيته وه، وه هو كارى پاراستنى برىتى يه له خواپهرستى

¹ - نه م فهرمو ده يه (ضعيف الاسناد)، (امام احمد: ٥/٢٢٣، ٢٤٣) به سه نه ديكي لاوازه وه
 گيږاويتيه وه.

وپاريزگارى كردن. ههروهها گورگى درنده زياتر فورسهت له مهبرى دوور له په رژين و دوور له شوان ده بات ، چونكه نيچيريكي ناسانه.

پوختهى باسهكه: پوختهى باسهكه ئه وه يه كه هه رچه نده به نده دوور بيټ له خواى گه و ره، زياتر دوچارى مه ترسى به لا ده بيته وه. وه دووريش جوورى زوره ، هه يانه كارى گه رى ومه ترسى زورتره. بى ئاگايى مروقه دوور ده خاته وه له خواى گه و ره، به لام تاوانكارى وياخى بوون دژوارتره له وى تر. ههروهها دوورى (بيدعه) زور مه زنتر وسامناكتره له هه ردووكيان. وه دوورى دوورى وهاوبه شى په يدا كردن له هه ره هه موويان مه ترسيدارترو سامناكتره.

٤١ - تاوان مایه‌ی له ده‌ست دانی رژو پله و پایه‌یه له لای خوا و خه‌لك :

مروقه رژولينسراوه له لايه ن خواى گه و ره وه. گه ربيټ و بتوانيټ پاريزگارى بكات له و ريزه وه ك مروقيك. وه له نيو مروقه كاندا رژيدار ترينيان لاي خواى گه و ره ئه و كه سه يه كه له خواتر سه و گويزايه لى به رنامه كه يه تى، وه كه سى وياخى بوو تاوانكار ئه و رژو بايه خه له ده ست ده دات و وه سه ره نه نجام له پيش چاوى خه لكى ده كه ويټ و نرخ وشكومه ندى ده دوپرينيټ، چونكه هه موو مروقيك بق و قيني له تاوان و تاوانكارى يه، هوكاره كه شى ده گه رپټه وه بو به زاندى سنوورى خودا وخه لكى. هه ربويه له پيش هه ردووكيان ده كه ويټ و ژيانى پرده بيټ له نارچه تى ده رونى وه يوا بپراوى وسه رگه ردانى كه خوى له خويدا ئازارو سزاكه يه. جا ژيانى به م چه شنه به به راورد له گه ل چيژى تاوانكاريدا چ ماناو واتايه كى هه يه ... به لام ئاره زوو سه رخوشى كردوون وعه قلى له ده ست داون.

وه له مه زنترين نيعمه ته كانى خواى گه و ره به سه ر به نده كانى يه وه بريتى يه له وه ي كه خواى گه و ره ناو و پله و بايه خى ئه و خواناسانه به رز راده گريټ ههروه كو پيغه مبه ران كه چو ن شكومه ندى كردوون تا قيامه ت

ناو و بایه خ و پیزی پاراستوون ، که ده فہرمویت: (وَأَذْکُرْ عِبَادَنَا إِبْرَاهِيمَ
وَأِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ أُولِي الْأَيْدِي وَالْأَبْصَارِ * إِنَّا أَخْلَصْنَاهُمْ بِخَالِصَةٍ ذِكْرَى
الدَّارِ... ص: ۴۵-۴۶) واتہ: یادی بہ نندہ بہ ریزہ کانمان بکہرہ وہ لہ ابراہیم
واسحاق یہ عقوب کہ ہہ موویان دەستیکی بالایان ہہ بوو لہ گہ یاندنی ئاینی
خوداو چاکہ خوازی ، ہرہ وہا بہرچا و پرونیان ہہ بوو لہ ہہ موو پوویہ کہ وہ
، وہ ئیمہ کردمان بہ بہ نندہ یہ کی تاییہ تی خۆمان بہ ہۆی سیفہ تی دونیا
نہ ویستی کہ نہ ویش یادہ و ہری پۆزی قیامہ تہ .

مہ بہ ست لیہرہ دا بہرزپاگرتن و شکۆمہ ندی ناو پوودا وہ کانہ کہ لہ م
دونیا یہ دا باس دە کریت . وہ ئەمہ ئەو زمانی راستگۆیہ یہ کہ پیغہ مہر
ابراہیم (س.خ) وہ ک نزایہ ک داوای کرد لہ خوای گہ ورہ: (وَأَجْعَلْ لِّي لِسَانَ
صِدْقٍ فِي الْآخِرِينَ... الشعراء: ۸۴) واتہ: پەرہ ردگارم با یادی خیرم
لہ سہر زاری بہ نندہ کانی داہاتوو ہہ بیٹ .

ہہ ربۆیہ خوای گہ ورہ ش دە فہرمویت: (وَوَهَبْنَا لَهُمْ مِّن رَّحْمَتِنَا وَجَعَلْنَا
لَهُمْ لِسَانَ صِدْقٍ عَلِيًّا... مريم: ۵۰) واتہ: ئیمہ لہ رەحم و بہ خشنده یی
خۆشمان ہہ موویانمان بہ ہرہ مہ نند کردو ئیمہ زمانی خہ لکی دیندارمان
ہیتا و تہ گو کہ ہہ تا ہہ تاییہ باسی ئەوانہ بہ چاکی و بلندی بکہن .

ہہ رۋہا سہ بارہ ت بہ پیغہ مہر محمد ﷺ دە فہرمویت: (وَرَفَعْنَا لَكَ
ذِكْرَكَ.. الشرح: ۴) واتہ: ئیمہ ناو و ناو بانگی تۆمان بہرزو بلند پاگرتووہ .

جا شوین کہ وتوانی پیغہ مہریش بہ ئەندازہ ی ملکەچیان بوؤ خودا
بہشیان لہ و بہرز ی و بلندیہ بہرہ کہ ویت ، وہ یاخی بووانیش بی بہ ش دەبن
لہ و شکۆمہ ندیہ .

۴۲- تاوانکار بی بہ ش دە بیٹ لہ ناوو سیفہ تہ جوانہ کان:

کہ سی تاوانکار بی بہ ش دە بیٹ لہ ناوہ جوانہ کانی بروداران کہ وہ کو
ریز لیٹانیک خۆی پی برازینیتہ وہ ، وہ کو ناوہ کانی (باوہردار، خواناس ،

چا که خوازی ، چا که کار ، گوپرایه ل ، خواپه رست ، ژیر... هتد. . وه له بری
 نه مانه ناوه ناشیرین وقیزه ونه کانی به سه ردا ده بپیت و هک: (تاوانکار،
 یاخی بوو ، سه ریچی کار ، تیکدر ، پیس ، چلکن ، داوین پیس ، دز ،
 جه رده ، درۆن ، دوو پروو ، بی وه قا ، بی متمانه ، سته مکار... هتد.)
 نه مانه ناوی فاسقه کانه: (بِسَ الْاِسْمِ الْفُسُوْقُ بَعْدَ الْاِيْمَانِ .. الْحَجَرَات: ۱۱)
 واته: ئای که چه ند ناشیرین و ناشایسته یه ناو و ناتوره ی خراپ له دوا ی
 مو سلمان بوون.

ئه م ناوو سیفاتانه ی که ده بیته مایه ی ره نجانندی خوا ی گه وره و
 شادبوون به دۆزه خ وه که دار کدرنی که سایه تی. جائه و که سانه تی تاوانکارن
 شایسته ی ئه م ناوانه ن.

گه ر نا ئه وا شایسته ی ئه و ناوه جوان و پیرو زانه ده بوون که مایه ی
 په زامه ندی خوا وه ند و شادبوونه به به هشت و به رز را گرتنی که سایه تیانه .
 به لام هیچ پیگری و به ربه ستیک نیه له به خشینی خودا. وه هیچ به خشینیک
 نی یه که خودا پیگری کرد، وه هه رکه سیک خودا پیسا و سوکایه تی پی
 بکات، کی هیه پیزی پی بدات. وه خوا ی گه وره چی بویت ئه نجامی
 ده دات. وه ک ده فه رمویت: (وَمَنْ يُهِنِ اللّٰهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُّكْرِمٍ اِنَّ اللّٰهَ يَفْعَلُ مَا
 يَشَاء... الحج: ۱۸) .

۴۳- تاوان کاریگه ری له سه راده ی پرو پوختی و که م کردنی ژیری هه یه :

هیچ کاتیک نابینی دوو که سی ژیر و عاقل و هۆشمه ند هه بن یه کیکیان
 خواپه رست و ئه ویتریان یاخی بویت ، چونکه که سی هۆشمه ندو ژیر
 هه میسه خواناس و بیریژو وریا و دانا هه میسه که سانی خواناسن. هه ربۆیه
 ده بینین قورئانی پیرو ز و توویژ ئاراسته ی مرۆقه ژیر و هۆشیارو
 هۆشمه نده کان ده کات، هه ره کو خوا ی گه وره ده فه رمویت: (وَأَنْتُمْ يَا
 اٰرِلِي الْاَلْبَاب... البقرة: ۱۹۷) واته: ئه ی خوا وه ژیر و بیرو هۆشیاره کان
 پاریزگاری و ته قوا ی من بکه ن.

ههروه ها دهفه رموئیت: (فَاتَّقُوا اللَّهَ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ... المائدة: ۱۰۰) واته: ئهئ هؤشمه نندان له خوا بترسن وپاریزگارین بۆ ئه وهئ سه رفرازو سه رکه وتووبن.

ههروه ها دهفه رموئیت: (وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ... البقرة: ۲۶۹) واته: به راستی ته نهها خاوهن ژیره و بیرو هؤشمه ننده کان په ندو ئاموژگاری وه رده گرن له راستی شته کان ده گن. وه چه ندهها ئایه تی تری هاوشیوهی ئه مانه.

کهئ ئه وکه سه ژیره هؤشیا ره که تاوانکاری ده کات به رامبه ر به په روه رده گاره کهئ ولئی یاخی ده بیئت. له کاتی کدا له مال و مولکی ته واودایه ، وه له نازونیمه تی ئه و ده خوات و ده خواته وه، له پیش چاوی ئه و ناره وایی ئه نجام ده دات، وه خۆئ له په حم و میهره بانی خودا بی به ش ده کات، وه به هه شتی به رین له خۆئ هه رام ده کات ، وه دیداری خوای مه زن له خۆئ قه دهغه ده کات. ئه بی ئه و که سه چی عاقلئیک بیئت که بۆ چیژی چه ند ساتیکی که م به خته وه ری هه میشه یی و په زامه ندی خودای له ده ست ده دات. خۆئ له ریزی پیاوچا کان وخواناسان وه ده ردینئیت. وه خۆئ توشی خه شم قینی خوای گه و ره ده کات^۱. جامرؤقی له م چه شنه له که سانی شئیت ئاست نزم ترن.

به لام کاریگه ری تاوان له سه ر که م کردنی راده ی ژیره ی: به راستی ئه م حاله ته جئئ سه رسوپمانه، ئه گه ر مرؤقه هؤشیا ر بیته وه له خه وی غه فله ت به ناگا بیته وه ئه و ساته بۆئ روون ده بیته وه که خؤش گوزه رانی و به خته وه ری هه میشه یی و چیژوله زه ت له په زامه ندی خوای گه و ره

^۱ - ههروه کر شاعیر ده لئیت:

ئهی نفس بۆ هه وهس ملیم مه شکئینه
رئئ راستی ژیم لی مه شیژئینه
بۆ خۆشی ته نهها چه ند ساتیکی که م
خالقی که و نم لی مه ره ئئینه

"وه رگیز"

و یاد داشته که یدایه . وه مهینه تی وئازارو تیاچوون له یاخی بوون و سه رکه شی دایه ، چونکه مروقی باوه پردار سه رفرازی هه ردوو دونیایه .

هه روه کو بی باوه پران له خووشی یه کانی ئه م دونیا به شداره و له نیعمه ت و به خششه کانی خودای گه وره بی به ش نی یه ، حالی وه هه موو مروقیکی ئاساییه ، چ باوه پرداریت یان بی باوه پر . وه هه روه ها سه ره رای ئه مانه ش چاوه پروانی خه لات و پاداشت و نیعمه تی به هه شتی به رینه له قیامه تدا که بی باوه پران لیتی بی به شن . هه روه کو خوای گه وره ده فه رمویت : (إِنْ تَكُونُوا تَأْمُونًا فَإِنَّهُمْ يَأْمُونُ كَمَا تَأْمُونُونَ وَتَرْجُونَ مِنَ اللَّهِ مَا لَا يَرْجُونَ.... النساء: ۱۰۴) واته : ئه گه ر ئیوه هه ست به ئازارومان دوو کردن بکه ن برینداری بکه ن ، ئه وای بی باوه پرانیش توشی هه مان حاله ت ده بن . به لام ئیوه به ته مای به هه شت و پاداشتن له لایه ن خوای گه وره وه ، به لام ئه وان ئه و ئومیده یان نی یه .

په نا به خودا له و بی عه قل و نه فامانه ی که دونیا به قیامه ت ده گۆرنه وه ، وه ها ورپیسه تی پیغه مبه راو پیاوچاکان وشه هیده کان ده گۆرنه وه به خوانه ناسان و تاوانکارو نه فره ت لی کراوه کان .

٤٤- تاوان ده بیټه مایه‌ی دابړانی به ننده له خودای خوئی:

تاوان به ننده داده بړیت له خودای گه وره. واته هر کاتیک خوی گه وره دهستی میهره بانی له بنده که ی به ردا شه و هؤکاره کانی چاکه خوازی له ده ست د ه دات و توشی هؤکاره کانی خراپه کاری ده بیټ. جا چی چاوه پوان ده کریټ له ژیانی که سیټ که هؤکا ره کانی چاکه و باشه ی لی دابړا بیټ و په یوه ندی له گه ل خوی بالاده ستدا بچرا بیټ. وه له باز نه ی سوړو میهره بانی وچاودیږی خوی گه وره دا ترازا بیټ و له باز نه ی شه یتان و خراپه کاراندا گیرسابیټه وه.

وه هندی که له سه له ف ده لئین: مروغه کان له نیوان خوی گه وره وشه یتانی نه فره تیدان. جائه گه ر له خودای گه وره دابړا و پشتی تی کرد، شه و شه یتان باوه شی بو ده گریته وه. وه نه گه ر له خوی گه وره دانه بړا و یاخی نه بوو، شه و شه یتان پیی ناویږیت.

وه خوی گه وره ده فره مویت: (وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ كَانَ مِنَ الْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِ أَفَتَتَّخِذُونَهُ وَذُرِّيَّتَهُ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِي وَهُمْ لَكُمْ عَدُوٌّ بِئْسَ لِلظَّالِمِينَ بَدَلًا... الكهف: ٥٠) واته: نیمه کاتیک به فریشته کانمان ووت: سوژده بهرن بو ئاده م هر ره موویان سوژده بیان برد، جگه له "ابلیس" که له ده سته ی پهری یه کان بوو به هوی شه وه وه له فره مان ی په روه ردگاری یاخی بوو. ئایا په وایه که شه و ونه وه که ی بکه نه پالپشت ویا رویاوه ری خوتان له جیاتی من، له کاتیکدا شه و او دوژمنی هه میشه یی نیوه ن. ئای که چی سه رلیشیوان شه نجام خراپیکه بو سته مکاران که له جیاتی خودا گوئیږایه لی دوژمنیک ی وه ک شه یتان بکه ن.

خوی گه وره به زمانی حال پیټان ده لئیت: نیمه پړزی تاییه تیمان له باوکتان گرتووه و پله و پایه یمان به رز راگرتووه و له که سانی تر جیامان کردووه ته وه، وه فره مانمان به فریشته کان کردووه سوژده ی پړزی بو بهرن ، وه هر ره موویان گوئیږایه ل بوونه ته نها دوژمنه که ی من شه و نه بیټ،

که له فرمان و بریاری من یاخی بوون. جا پاش ئەم رووداوو و دژایه تی یه
چوون ئیوه ری به خووتان ده ده ن گوپرایه لی بکه ن و سه ریچی
په روه دگاره که تان بکه ن له کاتی کدا ئەو دوژمنی من وئیوه شه؟

وه ئیوه پشتیوانی ده که ن له کاتی کدا من فه رمانم پی کردوون
که سه ریچی بکه ن. جاهه ر که سی ک پشتیوانی له دوژمنی خودا بکات، ئەوا
ئەو و دوژمنه که له لای خودا وه کویه کن. جا گوپرایه لی خودا به بی
سه ریچی دوژمنه که ی نایه ته دی، چونکه گوپرایه لی کردنی خودا و
پشتیوانی کردنی دوژمنه که ی له یه ک کاتدا دووشتی مه حاله ئەمه له لایه ک،
وه له لایه کی تره وه ئەمه زور دژوارومه حاله، که دوژمنه که له یه ک کاتدا
دوژمنی مروّقه و خوداش بیت.

دوژمنایه تی توو ئەو له نیوان شه ی تان ونه وه کانی ئاده مدا هیه که زور
قول وگه وره تره له دوژمنایه تی نیوان گورگ ومه پ. ئەوه تا خوای گه وره
ده فه رمویت و ئاگادارمان ده کاته وه که دوژمنی سه رسه ختی ئیوه یه: (وَهُمْ
لَكُمْ عَدُوٌّ... الكهف: ۵۰) وه ئاماژه به درنده یی وناپه سه نی ئەو دوژمنه
ده کات که ده فه رمیت: (فَفَسَقَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِ... الكهف: ۵۰) جا هۆکاری
سه ریچی شه ی تان بو خوای گه وره بریتی بوو له هاتنه بوونی مروّقه وه.
شه ی تان له یه ک کاتدا دوژمنی سه رسه ختی مروّقه و یاخی بووی خوداشه.
که پیویسته نه وه کانی ئاده م دژایه تی کردنی شه ی تان به کاری هه نوکه یی
ژیانیان دابنن. جا ئیتر ئەم گوپرایه لی و ملکه چی یه له پای چی؟

هه روه کو بلیت له میانه ی ئەم ووتیه دا خوای گه وره نه رمه گله ییه ک
ئاراسته ی مروّقه ده کات، که هۆکاری بنه په تی دژایه تی کردنی شه ی تان بو
من ریزنه گرتن بوو له باوکتان، که چی ئیوه ش سه ره پای ئەمه ش په یمانی
گوپرایه لی ئەده نی و ملکه چی ده که ن وناشته وایی له گه ل ده به ستن؟

۴۵- تاوان بهرکه‌تی دین و دونیا له دهست دهدات :

هه‌ربۆیه ده‌بیین پیت و بهرکه‌ت له‌دین و دونیا و ته‌مه‌نی یاخی بو‌اندا نی یه ، بگره تاوان‌کاریه‌کانیان نه‌مانی پیت و بهرکه‌تی سه‌رزه‌ویشه .
خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: (وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِّنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ... أعراف: ۹۶) واته: خوئه‌گر خه‌لکی شاره‌کان به‌پارستی باوه‌پریان به‌یتایه و خویمان بپاراستایه ، ئه‌وا بی گومان ئیمه ده‌رگای فه‌رپه‌به‌رکه‌تی ئاسمان و زه‌ویمان له‌سه‌ر ده‌کردنه‌وه .

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: (وَأَنْ لَّوِ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْنَهُمْ مَّاءً غَدَقًا * لِنُنْفِثَهُمْ فِيهِ... الجن: ۱۶-۱۷) واته: جائه‌گر خه‌لکی رپگه‌ی خو‌اناسیان بگرته‌یه ته‌به‌ر ئیمه بارانی پریه‌رکه‌ت‌مان به‌سه‌ردا ده‌باراند تا تا‌قیان بکه‌ینه‌وه ، وه‌مرۆف به‌هۆی تاوانه‌وه له‌پزق بی به‌ش ده‌بیت .

وه‌په‌نجه‌به‌ر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ده‌فه‌رمیت: (ان روح القدس نضت في روعي أنه لن تموت نفس حتى تستكمل رزقها فاتقوا الله وأجملوا في الطلب، فإنه لا ينال ما عند الله بطاعته، وان الله جعل الروح والفرح في الرضى واليقين. وجعل الهم والحزن في الشك والسخط.)^۱ واته: گیانی پیروژ" واته جبریل" خزانده" چرپانده" دل‌مه‌وه که هیچ که‌سیک نامریت هه‌تا هه‌رچی رزق هه‌یه ته‌واوی نه‌کات. جاخۆتان بپاریزن له‌خودا به‌جوانی بپارینه‌وه و نزابکه‌ن ، چونکه به‌ملکه‌چی خواپه‌رسی ته‌بیت به‌مرازو ئومیدتان ناگه‌ن له‌لای خوای گه‌وره. جا خوای گه‌وره ئاسایش و خووشی و شادی له‌ په‌زامه‌ندی و دل‌نیایدا کۆکردۆته‌وه، وه‌ناخۆشی و خه‌مناکی له‌ گومان و توپه‌یدا کۆکردۆته‌وه .

^۱ - ئهم فهرمووده‌یه (صحیح)ه، (ابن ماجه: ۲۱۴۴) گه‌راویه ته‌وه له‌ فه‌رمووده‌ی جابر رضی الله عنه (ابو نعیم) له‌ (الحلیه: ۲۷/۱۰) له‌ فه‌رمووده‌ی (ابی امامه) له‌ (البانی) له‌ (صحیح الجامع) هیناوتی ده‌لێت "صحیحه".

وہ پیشتر ئم (اثر) همان باس کرد لہ کتیبی "الزهد" دا کہ (امام احمد) دہ گپرتہ وہ: (خوای گہورہ دہ فرمیت کہ من پہ زامہ ندیم نواند ئہ وا بہرہ کہت داری ئہ کہم، وہ سنووری بہرہ کہتی من کوتایی نایہت. وہ ئہ گہر تورہ بووم ئہ وا نہ فرہت دہ کہم، وہ نہ فرہتم بہ حوت نہ وہ و وہ چہ دا دہ چیتہ خوارہ وہ) .

جا فراوانی رزق بہ زوری کارکردن نی یہ، ہر وہا تہ من دریزی بہ زوری مانگ و سال نی یہ، بہ لکو لہ بہرہ کہتہ کہی دایہ.

پیشتر ئہ وہ مکان پوون کردہ وہ کہ ئہ و ماوہ یہی لہ تہ مہنی مروؤ کہ بہ ژیان دہ ژمیردریت کہ بہ دل و گیان و دہرون ملکہ چسی و پہ یوہستی و خوابہ رستی تیدا بکات بو خوای گہورہ و ئارامی و ہیمنی و دلنیایی بہ دہست بہینیت بہ یادوزیکری خوای گہورہ. جا جگہ لہم ساتانہ ئہ وانی تر بہ ژیان نازمیردریت کہ مروؤ تیدا یاخی و سہرگہردان و سہرکہ شہ لہ خوای گہورہ دورہ لہ دہرون و بیروہوشی دہ ژیت، بہ لکو ژیانی لہ ژیانی ئاژہل کہم باہ خترہ، چونکہ ہیچ کہ سیک ژیانیک نی یہ بتوانیت قہرہ بووی ئہ و ساتانہ بکاتہ وہ کہ لہ دہستی چوہ. جائہ گہر میہرہ بانی و سوزو بہ خشندهی خودا لہ دہست بدات کی ہہ یہ جیگہ و قہرہ بووی بکاتہ وہ. کی ہہ یہ وہ ک خوای میہرہ بان ہہ میشہ زیندوو وبالادہست بیت، تا بتوانیت قہرہ بووی بکاتہ وہ.. جا کہ سی تہ نہا گہردیلہ یہ کی بہ دہست نہ بیت بہ چی قہرہ بووی دہ کاتہ وہ؟..

شہیتان نہ فرہت لی گراوہ

یاخی بوون سہرپیچی کردنی خودا مایہی نہ مانی بہرہ کہتہ، چونکہ شہیتان نہ فرہتی یہ وہ مایہی نہ مانی بہرہ کہت، وہ پالپشتی یاخی بووان و دوستی سہرپیچی کہران و تاوانکارانہ، جا ہرکہ سیک پہ یوہندی بہ شہیتانہ وہ ہہ بیت، مایہی نہ مانی بہرہ کہت. ہر بویہ پیویست کراوہ

له شه رعی خودا که ناوی پیروزی خودا بهینریت وه که دهست بیکی هه موو کاریک، له خواردن و خواردنه وه و بهرگ پۆشین و سواربوون وههستان و پویشتن و ته نانهت چوونه لای هاوسه ریش، چونکه ناوی خودا مایه ی بهر که ته، وه هر به ناوهیتانی شهیتانی نه فرهت دوورده که ویتسه وه و بهر که ت دار بیئت.

وه هر شتیک بۆ خودا نه بیئت بهر که ت دار نی یه، چونکه خودا خوی سهر چاوه ی بهر که ته، جا هر شتیک په یوه ست بیئت به خودا وه بهر که ت داره. ووتیه بهر که تداره، پیغه مبهری، بهنده خواناسه کانی، مالی پیروزی... هر هه موویان پیروز و بهر که تدارن. جا هر شتیک و که سیک و کرداریک بۆ خودا نه بیئت بی بهر که ته، وه بهر که تدار ی و پیروزی شته کان بهنده به راده ی نزیکیان له خوی گه وره وه.

نه فرهت دژی بهر که ته: هر زهوی و کهس و کاروناکاریک خودای گه وره نه فرهتی لی بکات نه وه پیروزی بهر که تدار ی له دهست ده دات. وه خوی گه وره نه فرهتی له ئیبلیس کردوه. وه هر شتیکیش له لایه ن نه وه وه بیئت نه فرهت داره به پیی دوورونزیک ی له ئیبلیس وه.

جا لیره وه یه کاریگری تاوانکاری و سهر پیچی له نه هیشتنی بهر که ت له پیروزی و ته من و زانست و کاردا. جا هر کات و کارو سامان و زانستیک سهر پیچی خودای تیدا کرابیئت نه وه له سهر خاوه نه که ی ده که ویت به ته من ناژمیرریت ته نها نه وساته نه بیئت که نه و شتانه ی سهروه ی له پیناو ملکه چی و خواپه رستیدا به سهر برد بیئت و به کاری هیئا بیئت.

جا که سی واهیه سه د سال له م دونیا یه دا ژیا بیئت، به لام ته مه نی راستی خوی له ده سالیک تیپه پنه کات. وه هیه خاوه نی سهروه ت و سامانیک ی ئیجگار زوره به لام سامانی راسته قینه ی له چه ند دیناریک تی په پناکات که له پیناو په زامه ندی خودا به کاری برد بیئت. هر وه ها بۆ زانست و که سایه تی و... هتد.

وهله (ترمذی) دا هاتووه له فرموده‌ی پیغمبر که ده فرمیت:
(الدنيا ملعونة ملعون ما فيها إلا ذكر الله عزوجل وما ولاء وعالم او
متعلم) ^۱ واته: دنیا ئه وهی تئیدایه نه فرهت لی کراوه ، ته‌نھا یادی خواو
خواپه رستی وزانا وزانست خواز نه بیټ.

هروه‌ها له (أثر) دا هاتووه که: (الدنيا ملعونة ملعون ما فيها إلا ما
كان لله). ^۲ واته: دنیاوا ئه وهی تئیدایه نه فرهت لی کراوه ، ته‌نھا ئه وه
نه بیټ که بۆ خودایه. که ته‌نھا له مه‌یاندا به‌ره‌که‌ت هه‌یه ، پشتیوانی ته‌نھا
بۆ خودایه.

^۱ - نهم فرموده‌یه (حسن)ه، (ترمذی: ۲۳۲۲) وه (ابن ماجه: ۴۱۱۲) گئیراویانه ته‌وه
وه به‌لای "ترمذی" یه وه "حسن"ه.

^۲ - نهم فرموده‌یه (ضعیف الاستاد)ه، (ابو نعیم) له (الحلیه: ۱۵۷/۳ ، ۹۰/۷) وه (ابن
الجوزی) له (العلل المتناهیة: ۳۱۲/۲) وه (المیثمی) له (المجموع: ۲۲۲/۱۰) گئیراویانه ته‌وه
له فرموده‌ی (ابی درداء) وه دایانه ته‌ پال (طبرانی) له (الکبیر) وه ووتیه تی جگه‌له
(خدای بن مهاجر) هه‌موو که سه‌کاتی تر جیگه‌ی متمانه‌ن.

٤٦- تاوان مایه‌ی سوکی ونزمی وریسواپییه :

خوای گه‌وره دوو جور خه‌لکی به‌دیه‌یناوه که‌ئه وانیش: بلئندو شکۆمه‌نده‌کان، وه‌سوک ونزم وریسواکان. وه‌شکۆمه‌نده‌کانی له‌پله‌ی به‌رزو بلئند دا جیگرکردوه، وه‌به‌رئزو بایه‌خدارترین جۆری به‌نده‌کانیتی و سه‌ربه‌زی دونیاو قیامه‌تیان ده‌کات. وه‌ه‌روه‌ها (أسفل السافلین) جیگه‌ی وریسواکانه، وه‌سه‌ر شوژی که‌م بایه‌خی وبی‌رئزی سوکی دونیاو قیامه‌تیان ده‌کات.

ه‌روه‌کو له (مسند) ی "امام احمد" دا هاتوه له فه‌رموده‌ی (عبدالله بن عمر) که پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمویه‌تی: (بعثت بالسيف بين يدي الساعة و جعل رزقي ظل رمحي ، وجعل الذي والصغار على من خالف أمري.)^١ واته: به‌شمشیره‌وه په‌وانه‌ کراوم، به‌هاتینیشم قیامه‌ت نزیک ده‌بیته‌وه، وه‌پۆزی من له‌ژێر سایه‌ی په‌که‌مدایه، وه‌ریسواپی و که‌م ئاستی له‌سه‌ر پیچی کردنم دایه.

جا هه‌رکاتیک مروّف سه‌رپیچی یه‌ک بکات له‌پله‌وپایه‌ی داده‌به‌زیته‌ خواره‌وه وه‌به‌رده‌وام له‌گه‌ل سه‌رپیچی کردندا پله‌به‌پله‌ داده‌به‌زیت تا ده‌گاته‌نزمترین ئاست. وه‌به‌پیچه‌وانه‌وه له‌گه‌ل هه‌ر چاکه‌یه‌ک پله‌یه‌ک به‌رزو بلئند ده‌بیته‌ تاده‌گاته‌ به‌رزترین ئاست. مروّفی واهیه‌ له‌پۆزانی ژیانیدا توشی به‌رزبوونه‌وه و نزم بوونه‌وه ده‌بیته‌، به‌لام دواتر له‌چی ئاستیکدا خۆی بینیه‌وه، ئه‌وا له‌وانه‌ ده‌ژمیردریته‌. وه‌ناکریت نه‌گه‌ر که‌سیک سه‌د پله‌ سه‌رکه‌وت، به‌لام پله‌یه‌ک دابه‌زی ئیتر له‌ئاست نزمه‌کان ده‌ژمیردریته‌. وه‌ه‌روه‌ها به‌پیچه‌وانه‌وه.

¹ - لهم فه‌رموده‌یه (صحیح)ه، (امام ابن رجب الحنبلی) له‌ (الحکم جدیره‌ بالاذاعة) دا هیناوتی وه‌ (البانی) ده‌لیته‌ "صحیح"ه، ده‌یداته‌ پان (احمد) و (ابن عساکر) و (طبرانی).

هەندىك تاوان مروؤ توشى دابه زىنى سامناك دهكات

هەندىك جار مروؤ تاوانىكى نارەوا دەكات بە شىئوھىەكى زۆر سامناكانە دادەبەزىت و نزم دەبىتەوھە بۆ ئاستە زۆر نزمەكان كە دوورى نىوانيان وەكو دوورى نىوان پۆژمەلەت و پۆژئاوا بىت وەھەرچەندە ھەول بەدات بە ئاسانى سەرنەكەوئتەوھە .

ھەر وھەكو لە "صحیح" دا ھا تۆوھە كە پىغەمبەر ﷺ دەفەر مەیت: (ان عبد ليتكلم بالكلمة الواحدة لايلقى لها بالاً يهوى بها في النار أبعد مما بين المشرق المغرب) ¹. واتە: جارى واهىە بەندەكان "مروؤ" تەنھا ووشەىەك ئەدركىئى وھىچ باكى نى ئە، كەچى نازانىت ئەو ووشەىە بەناخى دۆزەخدا دەبىاتە خوارەوھە زىاتر لە دوورى نىوان پۆژمەلەت و پۆژئاوا .
بە چ بەرزىوونەوھىەك دەكاتەوھە ئاستى جارانى؟!

دەرون بەرزى و نزمى ھەىە

دابه زىن كارىكى سروشتى ئە بۆ ژيانى مروؤ، وھە دابه زىنىش جۆرى زۆرە . جارى واهىە مروؤ توشى دابه زىن دەبىت بەھۆى بى ئاگايىەوھە ، جاھەركاتىك بە ئاگاھاتەوھە دەگەرئتەوھە ئاستى جارانى خۆى يان زىاتر . وھەىە بەھۆى كارىكى موباحەوھە دادەبەزىت، جاھەركاتى گەراپەوھە سەر ملکہەچى پيشووى ئەوا دەگاتە ئاستى پيشووى خۆى يان زىاتر ، يان كەمتر . وھەر بەھۆى سەرپىچى ئەوھە توشى دابه زىن دەبىت . جا جۆرە سەرپىچى ئەكە گەورە يان بچوك بىت ، لەم كاتەدا بۆ گەرانەوھە بەرزىوونەوھى پىووستى بەتەوبەىەكى ئەصوح ھەىە .

¹ - ئەم فەرمودەىە (صحیح) ۵، (بخارى: ۶۴۷۷) وھە (مسلم: ۱۰۹/۱۸) - نووى گىراوانتەوھە .

ئایا تەوبەکار دەگەریتەووە ئاستی پیشووی خۆی

لەم بابەتەدا خەلکی ناکۆکن وچەند راپوڤچوونیکیان هەیه کە ئایا تەوبەکار دەگەریتەووە بۆ ئاستی پیشووی بەو هەیهی کە تەوبەکردن تاوانە کە هێ دەسپێتەووە سزا کەشی لەناو دەبات. هەر وەکو بلیی ئێم کارە لەبەر پەتدا رووی نەدا بێت، بەلام ناگاتە بەپلهی جارانی خۆی.

هەندیک لەزانایان دەڵێن: بێ گومان ناگەریتەووە ئاستی پیشووتری، چونکە ئەوساتانە هێ لە دەست چوووە کە توشی سەرپێچی بوو. نمونە هێ وەک بازرگانیک وایە کە هەرچە نە پۆزانی قازانج بکات و بیخاتەووە گر، کە زیاتر پارە و قازانج بە دەست دەهێت. جائە وکە سە قازانجی ئێ و پۆزانی هێ لە دەست داووە کە بە سەرپێچی کردووە، نیوان ئێم دوو قازانجە ماو هێ کە زۆرە.

و هەندیک تر دەڵێن: نمونە هێ ئێم حالەتە وەک دوو کەس وایە لە پەڕێ هێ کە ناکۆتا سەر دەکەون پیکەووە، لە پێدا یە کیکیان پله یە ک دیتە خواریووە، پاشان دەستی کردووە بە سەرکەوتن، بەلام ئێ و یتریان لە سەرکەوتنی خۆی بەردەوامە. هەر بۆیە یە کە میان بەو هێ دوو میان ناگات.

و هێ شیخ الاسلام "ابن التیمیة" توانی بریارێکی پەسەند لەم روووە بەدات کە دەڵێت: هەندێ لە تەوبەکاران دەگاتە بەرزتر و بلندتری لە ئاستی پیشووتری، و هەمیشە ناگاتە ئەو ئاستە هێ جارانی.

و هەمیش دەڵێم: واتە ئەمە بە نەدە لە سەر جوو بە هێزی و پو پوختی تەوبەکردنە وە کەووە. کە ئەگەر تەوبە کە راست و بە هێزو دروست بێت و پێت تەوبە شیمانی و گریان لە ترسی خودا و... هتد. ئەمانە ئێ و تەوبە کارانە دەگە یە نیتە بەرزتر و بلندتر لە پله و ئاستی پیشووتری. وەکو بلیی ئێ و تەوبە کردنە بوو تە مایە هێ خێرو بەرکەت بۆی، و دەروازە یە کە بۆ بەخۆدا چوونە وەو پرگار بوون لە دەردە کوشندەکانی بێ ناگایی. و هێ پیی

گه یشتبیتّه ده رگای میهره سوژو لیبوردیی خودای میهره بان ، وه سه ری
 زه لیلی ویی که سی ویی هیزی خوی به و پهری خۆبه که م زانینه وه که چی
 کرد بیّت له لووت به رزی و خۆبه شت زانین و جوړوئاکاره نارپه واکانی تری پی
 له گورناییت .

جا چی به خششیک هه یه بگاته به نیعمه تی به خۆدا چوونه وه وه
 هه ستردن به به خشین ولی بوردیی خودا ، وه خوی زور به که متر بزانیّت
 به رامبر به و لوتف و میهره بان یه ی که خودا پیی به خشیه وه . وه چی
 به لایه که هه یه مه تر سیدار تر بیّت له وه ی که مرؤف خوی له وه به گه وره تر
 ببینیّت که پیی دراوه له لایه ن خودا وه ، سزانه دان وتۆله نه سه ندنه وه ی
 خودا لیی به لیها تووی و پایه به رزی خوی بداته قه لّم ، که چی نه و که سه
 شایه نی سزایه چیاکان به رگه ی ناگرن ، نه خوازه نه و مرؤفه لاوازه .

هه رچه نده تاوانه که بچوک بیّت به لām ته ماشای گه وره یی وه زنی
 و بالآدهستی وه یه تی نه و خودایه بکه که سه ری پیچی ده که ییت که
 به خشینه ری هه موو نیعمه ته کانه . بی گومان هه موو که سیکی باوه ردارو بی
 باوه ر و جوامیرو نامرد له لایا له نگه یه که به رامبر پیاویکی گه وره و
 پایه دارو دم سپی و ده سه لآندار هه ندی شتی نارپه و نه نجام بدات له پیش
 چاوی ، نه خوازه نه مه به رامبر به دیهینه ری ناسمانه کان و زه وی و خوداو
 په روه ردگاری جیهان نه نجام بده ییت ، جا خۆنه گه ر خوی مه زن برپاری
 نه دابوایه که په حمه ت و سوژی پیش توپه یی وتۆله سه ندنه وه ی دابوایه ،
 نه و ناسمانه کان ده پوخان به سه ر یه کدا و زه وی خاپورده بوو له نه نجامی
 سه ری پیچی به نده کاندان . خوی گه وره ده فه رمیّت : (إِنَّ اللَّهَ يُمَسِّكُ السَّمَاوَاتِ
 وَالْأَرْضَ أَنْ تَزُولَا وَلَئِنْ زَالَتَا إِنْ أَمْسَكَهُمَا مِنْ أَحَدٍ مِّنْ بَعْدِهِ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا
 غَفُورًا... فاطر: ۴۱) واته : به راستی هه ر خودای مه زنه که راگری
 ناسمانه کان و زه وی یه و ناهیلاییت بروخیّت و بترازیّت به سه ری هه کتریدا ، جا
 نه گه ر بترازیه و بروخیه به سه ر یه کدا ، کی هه یه جگه له خوی مه زن

بتوانیت رایانگریخت. وه خوی گوره بهردهوام خوگرو ئارامگرو لی خوش بووه.

لیره دا تیبینی ئه وه بکه که خوی گوره کوتایی ئه م ئایه ته پیروزه ی به دوو ناوی هه میشه پیروز وجوان هیناوه که نه وانیش (حَلِيمًا غَفُورًا) ه. خوئه گهر "حَلِيم" ی خودا نه بوایه به رامبه ر تاوانبارن وه "غفور" نه بوایه به رامبه ر به سه ریچی کاران ، ئه وا ئاسمانه کان وزه وی جیگیر نه ده بوون. وه خوی گوره باسی له سه ره ئه نجامی هه ندی له بی پروایی به نده کان ده کات که په حمی خودا نه بیّت چی به سه ر بونه وه ردا ده هات له ده ره ئه نجامی تاوانه کانیان، که ده فه رمویّت: (تَكَادُ السَّمَاوَاتُ يَتَفَطَّرْنَ مِنْهُ وَتَنْشَقُّ الْأَرْضُ وَتَخِرُّ الْجِبَالُ هَدًا... مريم: ۹۰) واته: له ده ره ئه نجامی ئه و گوفتاره نارپه وایانه دا خه ریکه ئاسمانه کان بپوخین و خاپورین به سه ر به کتردا و زه وی شق به ریّت و پوچیت و چیاکان وردوخاش بن.

خوی گوره له ده ره ئه نجامی ته نها تاوانیکدا "دايك و باوکمانی" له به هشت وه ده رنا، وه "ئیبلیس" یس له ده ره ئه نجامی ته نها سه ریچی یه ک دوو چاری نه فره تی هه تا هه تایی بوو، به لام ئیمه ی مل هوپو سه رگه ردان ، هه روه کو شاعیر ده ئیّت:

نصل الذنوب الى الذنوب ، ونرتجي درج الجنان لدى النعيم الخالد

ولقد علمنا أخرج الأبويت من ملكوته الاعلى بذنوب واحد

واته: ئیمه تاوان گری ده ده یین به ده م تاوانه وه ، وه ئاواته خوازی به هه شتی به رین ده که یین.

وه ده شزانین باوک و دایکمان ، له به ر ته نها تاوانیک له به هه شت ده رکران.

پوخته ی مه به ست: مرؤف هه ندیک جار ته و به کردنه که ی ده بیته مایه ی خیره به ره که ت بو ی و ئاستی به رزتر ده کاته وه، وه به پیچه وانه وه جاری واهیه تاوانه که ئاستی داده گریّت و ناگه ریته وه ئاستی جارانی.

ئەو سەبارەت بە تاوانکاری، بەلام خوانە خواستە دابەزینە کە بە ھۆی ناپەرەوایەکی وەکو گومان و بێ باوەرێ و ھاوبەشی پەیداکردن بێت، ئەوا تەنھا بە گەرانی و ھە تازە کردنە ھە باوەر ئیسلامەتی نەبێت دەربازبوون و گەرانی و ھە دژوارو زەحمەت و مەحالە.

٤٧- تاوان دەبێتە مایە زالی بوونی خەڵکی بە سەر بکەرە گەمی دا :

شەیتان بە شێوەیەکی بویرانە زالی دەبێت بە سەر تاوانکاردا کە ئەویش بە دڵپراوی و ترساندن و غەمبارکردن و لەبیرکردنی بەرژە و ھەندیکەکانی. بەر دەوام شەیتان ھانی دەدات سەرپێچی خۆی گەرەمی پێ بکات. و ھەر ھەروەھا مەزقە شەیتانیەکانیش بەر دەوام ئازاری دەدەن لە ئامادەبوون و ئامادەنەبوونیشدا. تەنھا کەس و کارە کەش زالی دەبێت بە سەریدا بویرانە ئازاری دەدەن و تەنانەت دراوسی و ئازەلەکانیشی.

ھەندیک لە سەلف دەلێن: من کاتیک سەرپێچی خودا دەکەم، ھەست بە کاردانە و ھە کە دەکەم لە ئاکاری ھاوسەرە کەم و تەنانەت ئازەلەکانیشمدا.^١

ھەر ھەروەھا کار بە دەستانیش ئەگەر دادپەرورین بویرانە یاسای خودای بە سەردا جێ بە جێ دەکەن. بەم چەشنە ھەموو شتەکان دژی دەوێستە و ھە تەنانەت دەرونی سەرکەش دەبێت لە ژێر ئیرادە و ویستیدا نامینیت، ئەگەر بێ ھۆیت بەرە و کاری خواپەرستی بگەرێت و ھە ئەوا دەرونی گۆرپایەلی ناکات و یاخی دەبێت لێی و بەرە و ھەل دیری دەبات، چونکە مەزقە باوەر پار لە نیوپەرژین و شورای پۆلانی خودای گەرە دایە و پارێزراوە لە ھەموو شتێ. و ھە کاتیک یاخی دەبێت لە و نیو ھەندە نامینیت و چیت کەس نایارێزیت. ئیتەر ھەموو چەتە و رێگریک فورسەتی لێ دەھینیت

^١ - نەمە ووتە (فیصل بن عیاض) ھ.

، به پئی ئەندازەى ئەو بویریهى ئەنجامى داوه له سه رپپچى كردنى خوای گه وره دا كه سانی تریش بویرانه زالّ دەبن به سه ریدا.

جا هه میشه به لاو مهینه تیه کان له كى بركى و پوبه پوبوونه وه دان به رامبه ر به چاكه كان، وه سه ركه وتن بۆ به هیزترینیانه. وه هه روه ها خوای گه وره به رگری له باوه رداران ده كات وه باوه رپیش ووته و كرداره، به پئی به هیزی باوه رپه كه وه به رگری له خراپه كان زیاتر ده كات. جا خودا پشت و په نامان بیّت.

٤٨- تاوان ده بیته مایه ی له ده ستدانی تواناكان:

هه موو مروؤقیك پئویستی به ناسین وزانسینی هۆكاره كانی قازانج وزیانی خۆی هه یه له ژیانی پۆژانه یدا. وه لیها تووترین كه س له م بواره دا ئەوه یه كه زانیاری ته واوی هه بیّت له سه ر باشه و خراپه كانی خۆی و چواره وری ، تا به ته واوی به شپوه یه كه به گریان بخات كه له به رژه وه ندى خۆیدا بیّت.

په ی بردن به م زانیاریانه و زانسته له كه سیكه وه بۆ كه سیكى تر جیاوازه ، باشترینیان ئەوه بوو كه به اسمان كرد كه بتوانیّت به رژه وه ندىه كانی خۆی بپاریزیّت. وه تیاچووترین وه ه ژارترین كه س له بواره دا ئەوه یه كه به رژه وه ندى خۆی نه پاریزیّت وه یچ وریایی وتیگه یشتنیكى له م بواره دا نه بیّت.

تاوان ده بیته مایه ی په رده پۆش كردنى ئەو زانست و وریایی وتی گه یشتنه، هه ر بۆیه ده بینین كه سی تاوانكار سه رقالی كاره لاوكى وبیّ نرخه كانه و وه كاره هه نوكه ییه كان پشت گوئ ده خات و نه دلئ وریایی هه یه و نه هۆش و بیری ژیرداره نه جهسته ی گوروتین وه یزی هه یه تا به ناگای به ینیته وه. واته هه ر هه موو ئەندامه كانی جهسته ی خۆی ناپاكی لیّ ده كات و وه كه كه سیكى دوژمندار وایه له كاتى كه دوژمن هیرشى كوشتنى بۆ دینیّت و په لاماری شیره كه "شمشیره كه ی" ده دات ، به لام

نايه ته ده ستي يه وه و ژهنگ گرتوويه تي و خيانه تي لي ده كات و توشي مه ترسي كوشتني ده بيته وه . به هه مان شيوه دل ژهنگ ده گريت و توشي نه خو شي ده بيت و هي زي لي ده بريت . وه له كاتي پووبه پوويونه وه ي له گه ل دوژمندا دلي هيچ خرو ش و پالنه ريكي "غيره تي" تي دا ني يه تا هانده رو پالنه ري ده ست و بازووه كان بيت و به رهنگاري دوژمن بيته وه ، چونكه به رپه تي جهنگان دن و به رهنگاربوونه وه ي مرو ف له خودي دل دايه نه ك بازوو . كه مرو ف غيره تي له ده ست دا چيتر بازوو و چه ك هيچ پو ليكي كاريگه ر نابيين .

هه روه ها ده روني ش به تاوان توشي گه نده يي و پيسي ده بيت . له ده رونيكي دلتيابي و ئارامي يه وه به ره و ده رونيكي خراپه كار ههنگاو ده ني ت ، وه پشت نه ستور ده بيت به تاوانكاري و چيتر ئارامي و دلتيابي پوونا كاته ده روني و ده روني ده مريت چ له دونيا و به رزه خ و قيامه تيشدا ، و اته سودي لي نابيين ت .

پوخته ي مه به ست : هه ركاتي ك مرو ف كه و ته حاله تي نارپه حه تي و به لاي به سه ردا هات ، نه و ا نه ندامه كاني جه سته ي ناپاكي له گه لدا ده كهن و دلي نايه ته ژير باري پشت به ستن به خوداو گه رانه وه بو لاي و نواندني نه و په ري شيوازي به ندايه تي ، وه زماني گوناكات و يادي خودا بكات و وه هه ماههنگي نابيت له گه ل دل يدا . وه نه گه ر ياديشي بكاته وه ته نها به زمانه و به س هيچ كاريگه ريه ك له سه ر دل دروست ناكات ، چونكه پيشتر له سه ر نه م كاره رانه هينراون و ژهنگي تاوانكاري لي داوون وله كاري خستون ، وه ك كه سيك وايه چه ند سه ر يازيك بيپاري زي ت له دوژمن ، به لام له كاتي هيرشه كه دا كه سيان ناماده نين پاريزگاري لي بكن .

تاوان ریگره له کوټا خیری

له هه موو شتیك سامناكترو مه تر سیدار تر نه ویه كه مرؤف له سه ره مه رگ وکاتی گیان کیښانی دا زمانی گۆنه کات و شایه تمانی بونه یهت ونه توانیت شه هادهت بلیت. که دیمه نی له م جوړه زور بینراوه له خه لکی.

ته نانهت له سه ره مه رگدا به هه ندیک که س ووتراوه شه هادهت بینه و بلی (لا إله إلا الله) ووتویه تی: "ئا...ئا...ئا... ناتوانم". وه هه ندیکی تر له بری ووتنی (لا إله إلا الله) ووتویه تی: (شاه، روخ. لیتم برده وه) یه کسه ر گیانی ده رچووه. وه یه زکیکی تر ووتویه تی بلی: (لا إله إلا الله) ئه ویش ووتویه تی: (یا رب قائله یوما، وقد تعبت کیف الطريق الی حمام منجاب؟) واته خودایه کچیك پوژیک ووتی: ئه ری زور ماندوو بووم، ریگه ی هه مامی منجاب له کوئی یه؟

پاشان گیانی ده رچووه.

وه به یه کیکی تر ووتویانه بلی (لا إله إلا الله) له بری ئه وه گورانی ووتوه و تانا و تنتنا، پاشان گیانی ده رچووه. وه به که سیکی تر ووتویان بلی (لا إله إلا الله) ئه ویش ووتویه تی: جا چ سو دیکی هه یه ووتنی ئیستا که من هه رچی تاوان هه بیټ کردومه، نه یتوانیوه بیلی.

وه یه کیکی تر له وساتانه دا ده لیټ: چ سو دیکی هه یه بیرم نایهت تا که نویژیکم بؤ خودا کرد بیټ، نه بیوتووه و مردووه. وه به که سیکی تر که پییان ووت ئه ووتی من کافر م ویه وه ی تو ده یلیټ مرد.

وه که سیکی تر هه رچه نده هه ولی دهادت ده یووت زمانم به ستر اووه. بویان گپرامه وه که یه کیک له سوالکه ره کان له سه ره مه رگیدا له بری (لا إله إلا الله) ده بیوت: توخوا دیناریک، توخوا دیناریک، پاشان مرد.

1 - نهم دوو ووشه یه ناوی ناوی دوو به ردو داشی یاری شه تره نج و دامهن.

وهه نديك له بازرگانه كان پييان راگه ياندم كه يه كي له بازرگانه كان له سره مرگدا بوو، نه وانيش پييان ووت: بلي "لا إله إلا الله" كه چي نه و ده يوت: نه م پارچه قوماشه زور هرزانسه، نه مه كپارتيكي زور باشه... هتد، هه تا گياني ده رچوو.

سبحان الله... خه لكي چه ندين ديمه ني له م شيوانه يان بينيوه وپه ندي لي وه رناگرن، جانه گه ر مروفتيك له په ري تواناو هيژوهوشدا بيت شه يتان زال بوو بيت به سره ريداو سه رپيچي خوداي پي كرد بيت وله تاوانكاريدا رچوو بيت، نه ي نه بيت له حاله تي بي هيژي وپه ككه وتني په ل وپو نه ندامه كاني و نه خووشي جه سته يي داوه شان بيت، وه له سره مرگدا بيت شه يتان چي پي بكات؟ بي گومان شه يتان به ه موو هيژيكي يه وه هه ولي نه وه ده دات كه نه م هه له زيږينه ي له ده ست بدات كه هه لي شه يتانه له سره مرگدا. وه له وساتانه دا نه و مروفه له بي هيژترين كاتدايه و وه شه يتانيش له وپه ري به هيژي دايه.

جا ليږه دا خواي گه وره ده فه رميت: (يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الآخِرَةِ وَيُضِلُّ اللَّهُ الظَّالِمِينَ وَيَفْعَلُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ.... ابراهيم: ٢٧) واته: خواي گه وره باوه رداران پايه دار ده كات له سره گوفتاري به جي ودروست له ژياني دونيادا، وه له سره مرگ وقيامه تيشدا "باوه ري دامه زراو فريايان ده كه ويټ" و گوفتاريان ريك وپيك دامه زراوده بيت به باوه ره وه ده مرن، وه سته مكارانيش گومرا ده كات وه نه وه ي خواي گه وره هه رچي يه كي بيه ويټ ده يكات.

جا چون خواي گه وره كوټايي ژياني سته مكارو خوانه ناس و تاوانكاري چليس خوش به خت ده كات؟! كه له م دونيادا به رامبه ر به به رنامه كه ي لوت به رزو خو به زل زان بووه و ديل و به نده ي چه زو ناره زووه كاني بووه ويادي خودا به زمانيدا نه هاتووه و به رده وام سه رپيچي خودايان كرده ووه. وه ك بليي په يمان نامه ي لي خوش بوونيان بو ناماده كراوه

له سهره مهرگدا، كه چى باوه پدارو خواناسه كان زه ندىان چوه له ترسى مهينه تى يه كانى سهره مهرگدا. (أَمْ لَكُمْ أَيْمَانٌ عَلَيْنَا بِالْعَةِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ إِنَّ لَكُمْ لِمَا تَحْكُمُونَ * سَلِّمُوا إِلَيْهِمْ بِذَلِكَ زَعِيمٌ... القلم: ٤٠-٤١) واته: يان سويندتان له سهرمانه كه رۆزى قيامهت هه رچيتان بويت ئه وه ده بيت، پرسياريان لى بكن بزانه كاميان زامنى ئه و كاره يه.

يا خود هه روه كو ووتراوه:

ياأمننا مع قبج الفعل منه أهمل

اتاك توكية أمن انت تملكه؟

جمعت شيئين: أمانا ، واتباع هوى

هذا ، واحداهما في المرء تهلكه

والمحسنون على درب المخاوف قد

ساروا ، وذلك درب لعت سالكه

فرطت في الزرع وقت البزر من سفه

فكيف عند حصاد الناس تدرکه

هذا ، واعجب شيء فيك زهدك في

دار البقاء بعيش سوف تترکه

من السفينه إذا بالله؟ انت ام الـ

- مغبون في البيع غبنا من تدرکه

واته:

ئهى ئه و كه سهى خوت به ئه مين ده زانى له گه ل ئه وهى ره فتارت

ناشپرينه ...

ئايا پاريزه ريكت بو هاتوه كه بتپاريزيت يان خوت هه ته؟

دوو شتت كو كردوته وه ئه مينى و بى باكى له گه ل ئاره زوبازى ...

كه بوونى هه ريه كيكيان له هه ركه سيكدا به هيلاكى ده بات

چا كه كاران له سه ر پنگاي مه ترسيدا هه نكاويان نا....

ئەو پېڭايە بوو كە تۆ نەت گرتە بەر
 زىادە پەويت كرد لە چاندنى تۆو بە نە فامى....
 جا چۆن لە كاتى دروینەى خەلكى پىادە گەيت؟
 ئەوەى جىيى سەرسوپمانە لە گەل ئەمانە شدا تۆ بە چاوى كەم...
 دەپوانىتە مالى كۆتايى لە پىناو ژيانىك كە جىيى دەهەيت
 جا توخوا كى نە فامە؟ تۆ يان ئەوەى لە مامە ئەدا...
 زەرەرى دەكات ، دىنبا بە پۆژى پىيى دەگەيت

٤٩- تاوان بينايى دل كۆير دەكات ياخود لاوازی دەكات:

بى گومان دل بينايى تايبەتى خۆى هەيه، پىشترىش باسى ئەو هەمان
 كرد كە تاوان بينايى دل لاواز دەكات ، بەلام ئەگەر بە يەكجارى كۆيرى
 بكات ، ئەوا بۆ دواجار هيدايت نابىنيت وشارپىگای راستى بە يەكجارى وون
 دەكات.

كە مالى مەرفايەتى لە سەر دووینە ما بە نەدە كە ئەویش: _

١- ناسىنى حەق وپراستى يە.

٢- هەلبژاردنى ئەو حەقە.

پىزوپلە وپايەى مەرفەكان لە دونياو قىامە تدا بە نەدە لە سەر پادەى
 پەيوەست بوونيان وپادەى مامە ئەكردنيان لە گەل ئەم دووینە ما يەدا.

و هەربوونى ئەم دووینە ما يە يە بوو تە ما يەى و هەسفى پىغە مبه ران
 لە لاين خواى گەورە وە كە دەفەرمىت: (وَأَذْكُرْ عِبَادَنَا إِبْرَاهِيمَ وَإِسْحَاقَ
 وَيَعْقُوبَ أُولِي الْأَيْدِي وَالْأَبْصَارِ... ص: ٤٥) واتە: باس وپادى بە نەدە
 بە پىزە كانمان بكە "ابراهيم وئىسحاق و يەعقوب" كە دەستىكى بالايان
 هەبوو لە حەق و حەق وىستى و بەرچا وپوونى و شارە زايىه كى تەوا ويان
 هەبوو لە هەموو پوويه كە وە.

¹ - پروانە خالە كانى: ١-١٩-٣٦

برگه‌ی (الْأَيْدِي) که له نایه‌ته پیروژه که دا به واتای هیژ دیت له جی به جی کردن وگه یاندنی حهق و حهق ویستیدا ، وه برگه‌ی " وَالْأَبْصَارِ " به واتای بهرچاو پوونی و بینایی ته‌واو له نایندا. که واته وه سف و پیناسه‌ی کردوون به که مائی ناسینی حهق و که مائی جی به جی کردنی حهق ویستی، به لام خه لکی له م بواره دا دابهش بوونه به چوار به شه وه: _

به ششی به که م: نه وه بوو که باسماں کرد له پیغه مبه‌ران که به پریزترین وجوامیترین دروست کراوه کانی خوای گه ورهن.

به ششی دووه م: به پیچه وانه‌ی به ششی به که مه وهن که هیچ بیناییه ک و بهرچاو پوونیه کیان نی یه له نایین و حهق و جی به جی کردنی حهق دا. که نه مانه زورینه‌ی زوری گیلن، نه وانن که بهرچاویان برسی و ته‌نگ و ژیرته سک و بیرکورت و بی هوشن ، جگه له پرسیوایی هیچیان لی به ره م نایه ت.

به ششی سییه م: نه م به شه بیناییان حهق و پراستی ده بینیت ، به لام زور بی هیژو بی ده سه لاتن ناتوانن پشتگیری بکن و بانگه شه‌ی بو بکن و جی به جی بکن ، به لکو به باوه پرداری بی هیژ ناوده برین، که خیر و باشه یان که متره له چاو باوه پرداره به هیژه کان.

به ششی چواره م: نه م به شه هیژوده سه لات و توانایان زوره وه به هیژن وهیمه ت به رزن، به لام بیناییان زور کورت بین و سسته که ناتوانن حهق و پراستی له ناحق جیا بکه نه وه، وه دؤستانی خودا جیا بکه نه وه له دؤستانی شه یان. که زور جار هه موو په‌نگیکی رهش به خورما ده زانن وهه موو سپی یه که به هیلکه و چاره سه ر به ژه هر و ژه هریش به چاره سه ر...

نه م پیره به هیچ شیوه یه که بو پیشه وایه تی کردنی ناینداران و برواداران ده ست نادهن، به لکو پیشه وایه تی تاییه ته به به ششی به که مه وه که خوای گه وره ده فهرمیت: (وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ أُمَّةً يَهْتَدُونَ بِأَمْرِنَا لِمَا صَبَرُوا وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يُوقِنُونَ.... السجدة: ٢٤) واته: نایمه نه وانمان کردووه به پیشه وایانی

خه لکی و به پینماییه کانی ئیمه کارده کهن ، چونکه ئارامگر بوون و بپرۆی ته و او یان هه بوو به ئایه ته کانمان .

خوای گه وره له م ئایه ته پیرۆزه دا ئاماژه بو دوو هۆکاری سه ره کی ده کات وه ک مه رجیک بو پیشه وایه تی ، که ئه ویش (صبر- ئارامگری ، یقین- بپرۆی ته و او بوون) که خوای گه وره ئه م پیرهی پی به هره دار و پیردار کردوو ه له به شه کانی تر .

بوچی خودا سویند به کات ده خوات؟

خودای گه وره کات وزه مه ن هه لده بژیریت و سویندی پی ده خوات ، چونکه کات مه ودای هه ول و کوششی سه ره به رزان و دۆپاره کانه . که ده فه رمیت: (وَالْعَصْرِ * إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ * إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصُوا بِالحَقِّ وَتَوَّصُوا بِالصَّبْرِ.... العصر: ۱-۲-۳) واته : سویند بیت به کات * به به رده وامی مروف له خه ساره ت مه ندی دایه * ته نها ئه وکسانه نه بیت که باوه رپان هیناوه و کرده وه ی چاک ئه نجام ده دن و حه ق ده ناسن پشتگیری ده کهن و بانگه شه ی بو ده کهن و ئارمگرن له سه ر به جی گه یانندی .

لیره دا ته نها ناسینی حه ق مه به ست نی یه ، به لکو گه یاندن و پشتگیری کردن و بانگه شه بو کردن و پینماییه بو کردن مه به سته .

جا جگه له م پیره هه موو پیریکی تر دۆپاروو خه ساره مه ندن . ئاشکرایه که تاوان و سه ریچی بینایی دل لاواز ده کات حه ق و راستی به پی پیویست ناسیت ، وه له هه مان کاتدا هیمه تی بی هیز ده بیت و ئارامگرنا بیت له پیناویدا . به لکو زورجا ژه نگی تاوان پیوه ره کانی دل ده گۆریت ناحه ق به حه ق و خراپه به چاکه ده داته قه له م ، ریگه ی خودا ون ده کات و ریگه ی نه فامی هه لده بژیریت و دونیا په رستی به راست و حه ق ده زانیت ، وه له راستی و حه ق ویستی ئایه ته کانی خودا بی ئاگاده بیت . جا ته نها ئه مه

به سه له کاریگه ریه خراپه کانی تاوان تا ده ست به رداری بین و خۆمانی لی
ده رباز بکه بن.

۵۰- تاوان شه یتان له دلددا جینشین ده کات:

تاوان پئی خۆشکهره بو شه یتان تا بتوانیت جیگه ی له دلی تاوانکاردا
بکاته وه وهیلانه و مۆلگه ی خۆی تیدا دابمه زینیت وه ههنگاویکه بو
گومراکردنی به کجاری. به پێچه وانه وه ملکه چی وگوپرایه لی و خودا په رستی
دل پووناک و پۆشن ده کاته وه وده پرازی نیتته وه وهک ناوینه ی ساف
بریه داری ده کات و پرده بیت له یهک پارچه نور وپووناکی. که زۆر جار
شه یتان له م جوړه دلانه هه لدیت ورا ده کات ، چونکه بهرگه ی تیشک
و پووناکی به که ی ناگریت. ههروهک هه له اتنی گورگ له ترسی شیر ی نیو
بی شه دا.

که پووناکی تیشکی بهر شه یتان بکه ویت راسته و خۆ ده بیورینیتته وه ،
دواتر که شه یتانه کانی تر لیبی کۆ ده بنه وه ده پرسن چی یه تی؟ ده لاین:
ئاده میزاد پیکایه تی، یان بهرچاوی ئاده میزاد که وتوو.

فيا نظرة من قلب حر منور يكاد لها الشيطان بالنور يحرق

واته: ئای له پووناکی دلی ئازاد که خه ریکه له پووناکیدا شه یتانه کان

بسوتینیت.

ئایا نه م دله و دلکی کرماوی و مۆلگه ی شه یتان زالبوو به سه ریدا وجی
به جی که ری هه ز و ئاره زوو ه کانی وهک یه کن؟ که هه می شه ها وه لیک
خراپه کاری له گه لدایه بو سه رلی شتواندنی. خوا ی گه وره ده فه رمیت:
(وَمَنْ يَعْشُ عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمَنِ نُفِضْ لَهُ شَيْطَانًا فَهُوَ لَهُ قَرِينٌ * وَإِنَّهُمْ لَيَصُدُّوهُمْ
عَنِ السَّبِيلِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ مُهْتَدُونَ * حَتَّىٰ إِذَا جَاءَنَا قَالَ يَا لَيْتَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ
بُعْدَ الْمَشْرِقَيْنِ فَبِئْسَ الْقَرِينُ * وَلَنْ يَنْفَعَكُمُ الْيَوْمَ إِذْ ظَلَمْتُمْ أَنَّكُمْ فِي الْعَذَابِ
مُشْتَرِكُونَ.... الزخرف: ۳۶-۳۹) واته: که سیک خۆی کویر بکات له ناستی

قورشان و یادی خودای میهره بان ، نهوا ئیمه شهیتانیک دهکهینه ملۆزمی و "هاوه لئی خراب" همیشه دهبیته یاریاوه ری لهگه لیدا دهبیت ،بی گومان نه وشهیتانه ریگه ی راستیان لی دهشیوینیت و دهیانخاته سه ریگه ی خرابه کاری که چی واده زانن له سه ریگه ی چاکه ن تا پۆزی قیامت هه موو شتیک پوون دهبیته وه و له کاتی لپرسینه وه دا به شهیتانه که ی ده لیت: خۆزگه نیوانی من وتۆ به قه ده ر پۆزه لات و پۆژئاوا له یه ک دوور بووینایه .. نای که چ هاوه لئیکی خراب و ناله باری ، نه مپۆ نه و قسه و گله یی و گازنده یانه بی سوودن، چونکه ئیوه کاتی خۆی سته متان له خۆتان وله خه لکیش کردووه ،بی گومان هه ردوولاتان له له سزاو نازاردا به شدارن له دۆزه خدا.

خوای گه وره له م چه ند ئایه ته پیروزه دا نامازه به وه دهکات که هه رکه سیک پشت هه ل بکات له به رنامه ی خودا و پیغه مبه ره که ی و دزایه تیان بکات وه ولئ تینگه یشتن وخواناسین نه دات نه وه گسپۆده ی شهیتانیک خراب خوازی ده که ین که هه میشه ری نیشاندهری دهبیت له خرابه کاریدا.

وه هه روه ها خالیکی گرنگ ده ست نیشان دهکات که بریتی یه له وه ی کاتییک نه و مروقه سه رگه ردا نه که ریگای راستی وون کردووه ، نه وه نده ی تر شهیتانه که گومرای دهکات به شیوازیک که هه رچی ریگای خرابه و خرابه خوازی هه یه له لای نه و به کاروکرده وه و ریگه ی چاکه خوازی دهیداته قه له م واته یه ک بۆ یه کتری ته واوکه ری خرابه کاریه کانن هه ربۆیه ساتی له قیامه تدا به راستی کاره کانیان دهگه ن هه ریبه که نه فرین له وه ی تر دهکات وه هیواخوازی یه کتر نه ناسینن وه دووری له یه کتر دهخوازن.

هه رچه نده سه روشتی ژیان وایه گه ریبه کیک له به لاو نارچه تیه ک هاوبه شت بیت ،بی گومان دهبیته مایه ی سوک کردنی خه م و په ژاره که له سه ر دل وده رونت. هه روه کو (خنساء) له باره ی کوژرانی براکه یه وه ده لیت:

فلولا كثرة الباكين حولي على أخوانهم لقتلت نفسي
وما يبكون مثل أخي ، ولكن أعزي النفس عنه بالتأسي

واته: نهگەر زۆری شیوهن کاران نه بوونایه له چواردهورم که بۆ
براکانیان دهگرین نهوا من له ههژمه تا خۆم دهکوشت.

ههچهنده کهسی وهک براکه می تیدا نه بووه کوژراوهکان ، بهلام بۆمن
باروخه م سوکی یه بینینی نهوان که دهگرین.

بهلام له قیامه تدا خوای گهوره ئهم سروشته دهگۆرپیت وهک
له تابه ته که دا ئاماژه ی بۆ کراوه ، بگره بوونیان پیکه وه له سزادا هیچ بار
سوکی یهک بۆ هیچ لایهکیان دروست ناکات. خوای گهوره ئه و بار سوکی
یه ی له سه ر لابر دوون وئهو سروشته ی لاگۆرپیوون وهک ده فه رمیت: ولن
یَنْفَعَكُم الْيَوْمَ إِذ ظَلَمْتُمْ أَنْكُمُ فِي الْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ الزخرف: ۲۹ واته:
بوونی ههردوولاتان له سزادا هیچ بارسوکیهک پهیدا ناکات بۆ ئهوی ترتان
چونکه ئیوه سته مکار بوون.

۵۱- تاوان وسهر پيچي له چه که به هيزه کاني شهيتانه :

يه کيکي تر له کاريگريه خرابه کاني تاوان وتاوانکاري بریتي يه له وهی که تو هميشه دوژمنه کهت چه کدار ده کهيت و کار ناسانی بو ده کهيت تا به باشترین شيواز له دژي خوټ بجه نگيت.

دوژمنیک که هميشه له گه لټدايه ، ته نانهت به نه اندازهی چاو پروکانیک لیت بی ناگا نابیت. به رده وام دهنه دت بينی که چی تو نه و نابینی و هه موو جوړه ته له و پیلان و فیلیک له دژت به کار ده هیئت. به رده وام شهیتانی گه وره بانگیان ده کات وهانیان ددهات و پيیان ده لیت: دوژمنه که تان دوژمنه که ی باوکتان که مروځه. نه هیلن له دهستان پرگاري بییت که به هویانه وه نیمه ی شهیتان توشی نه فرته وده ربه دهری بووین. مؤلت نه دن نه وان بچنه به هه شت و خوټانیش بو دوزه خ. نه وان بهر په حمهت که ون و نیمه ش بهر نه فرته. وه ک نیمه بی به ش بووین له به هه شت و ناتوانین له گه لټاندا به شداربین ، بانه وان له گه لټاندا به شداربین له دوزه خ.

جا خوی گه وره نه م دوژمنه سه رسه خته ی پی ناساندووین فه رمانی پی کردووین که خوټان ناماده کهین له دژیان. کاتیک خوی گه وره نادم ونه وه که ی بیني توشی سه رسه خترین دوژمن بوونه ، هوکارو چه ک و پیداویستی نه و جهنگه ی به هه ردولا به خشی و بانگه شه ی جیهادویازاری جهنگ و شه پی کرد له سه ر زه وی له ماوه ی ته مه ندا ، وه مال وده رونی له باوه پرداران کړی که بجه نگین تی بکوشن وکوشتار بکه ن له به رامبه ر خه لاتی به هه شتی به رین.

وه نه مه ی به به لټن وپه ایمان باس کردووه له کتیبه پیروزه کاندای که "ته ورات وینجیل وقورئانه". جاهه ر که سیک ده یه ویت نه و گری به سته مؤر بکات با ته ماشای کړپارو خه لاته که بکات وه چ بازرگانیه ک وچ قازانجیکه؟ که ده فه رمیت: (تُوْمُنُونَ بِاللّٰهِ وَرَسُوْلِهِ وَتَجَاهِدُونَ فِي سَبِيْلِ اللّٰهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ * يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ

وَيُدْخِلَكُمُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتٍ عَدْنٍ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ * وَأُخْرَى تُحِبُّونَهَا نَصْرٌ مِنَ اللَّهِ وَقَتْحٌ قَرِيبٌ وَبَشْرُ الْمُؤْمِنِينَ....
 (الصف: ۱۰-۱۳) واته: ئه‌ی باوه‌پداران ده‌ست نیشانی بازرگانیه‌کتان بۆ بکه‌م که‌له‌ سزایه‌کی به‌ئیش پزگارتان بکات، سه‌ره‌تا باوه‌پ به‌ئینن به‌خوای گه‌وره و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی وه‌تی بکۆشن له‌پیناوی ئه‌م پاستی به‌دا به‌مال و سامان و به‌خت کردنی جه‌سته و گیانتان "واته: ماندووکردنی جه‌سته و بیروه‌وش تا ده‌گاته‌گیان به‌خت کردن" بئی گومان ئه‌م کاره‌ چاکتر و به‌فیرته‌ بۆتان ئه‌گه‌ر بزنان و تی بگن، ئه‌وسا خوای گه‌وره‌ له‌بری ئه‌مانه‌ له‌تاوانه‌کانتان خۆش ده‌بیئت و به‌هه‌شتی به‌رین و پپشادی و خۆشیتان پی ده‌به‌خشیت که‌ پووباره‌کان به‌ژیرکۆشک و ته‌لارو ده‌رخت و یاخه‌کانتاندا تی ده‌په‌پیت، به‌پاستی ئه‌مه‌یه‌ سه‌رکه‌وتن و سه‌رفرازی دواتر ئه‌وه‌ی که‌ ئیوه‌ نۆر چه‌زی پی ده‌که‌ن پیتان ده‌به‌خشیت که‌ سه‌رکه‌وتنه‌ به‌سه‌ر دوژمنه‌کانتان و کردنه‌وه‌ی ولات و دله‌کانه‌، وه‌ئهم‌ مژده‌یه‌ بده‌ به‌ بپواداران له‌ هه‌موو سه‌رده‌می‌کدا به‌مه‌رجی ئه‌وان بۆ خودا یه‌کلابن.

خوای گه‌وره‌ به‌م‌ جه‌نگه‌ ویستی ئه‌وه‌ بووه‌ که‌ ریزوپله‌وپایه‌ی باشترین دروستکراوه‌کانی بنرخینیت پایه‌داریان بکات، ئه‌ویش به‌پیدانی به‌یداخ و ئالای تی کۆشان له‌دژی خراپه‌کاری. دل‌سی ئاده‌میزاد که‌ چه‌قی خۆشویستنی خوداو خواپه‌رستی یه‌ پۆلی گرنگ ده‌بینیت له‌م‌ پووبه‌پووبوونه‌وه‌یه‌دا. وه‌کۆمه‌کی کردوو به‌سه‌ریازه‌کانی خۆی که‌ فریشته‌کانن که‌ هه‌میشه‌ وه‌ک‌ گارد پاسه‌وانی ده‌که‌ن. که‌ده‌فه‌رمیت: (لَهُ مُعَقَّبَاتٌ مِّنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ يَحْفَظُونَهُ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ... الرعد: ۱۱) واته: فریشته‌ بئی شوماره‌کانی خودا به‌نۆره‌ به‌دوای یه‌ک‌دادین تا چاودیری ئاده‌میزاد بکه‌ن له‌به‌رو پشت و هه‌موو لایه‌که‌وه‌ بپیارینن به‌فه‌رمانی خودا.

شه‌فت به‌شه‌فت نۆره‌ ده‌که‌ن و چه‌سپاوی ده‌به‌خشن به‌باوه‌پداران وه‌اندهری چاکه‌ن به‌زمانی حال به‌ئاده‌میزاد ده‌لین: کاترژمیریک‌ ئارامگر

به تا به خته و هری هه تا هه تایی به ده ست بهینیت. هه روه ها خوای گه وره جگه له مانه هه ر هه مووی پشتیوانی ته و او یان ده کات له م جه نگه دا نه ویش به روه وانه کردنی پیغه مبه ران و کتیب بویان تا پالپشت و پشت گیری باوه پداران بن.

جگه له هه موو نه مانه خوای گه وره به عقل و ژیری مروقی به هره مه ند کردوه ، به زانست و شیاری کردوته وه به باوه ر چه سپاندویه تی به پینمای راست و هه له ی بو ناشکرا کردوه . گه ر ورد بینه وه ده بینین خوای گه وره به هه موو چه شنیک پشتگیری و هاوکاری مروقه کان ده کات له م جه نگه دا ده بینین:

ژیری و عقل: سه رکرایه تی سوپا ده کن

زانست و مه عریفه : هۆکاره کانی جه نگ و پیداو یستی یه کانی دابین

ده کات.

باوه ر: به هیژو خو پارگری ده کات.

دنیایی: هه لمه ته کانی بو ساز ده کات دژی دوژمنه که ی.

چاوه کان ده زگای بینین و پشتکینیتی.

گوئییه کان: ده زگای هه والگری یه تی.

زمان: ده زگای وه رگپران و راده رپرینیتی.

دهسته کان و پییه کان: ده زگای جی به جی کردن و هه وله کانیتی.

سه ره پای نه مانه ش فریشته نزیکه کانی خودای گه وره هه لگرانی

عه رشی مه زن، به شیوازی پشتگیری مه عنه وی ده کن و ده پارینه وه که

خوایه سه ریان خه یت و له تاوان بیانپاریزیت و به به هه شتیان شادکه یت.

وه خوای گه وره ش خودی پیروزی خو ی به رگری له باوه پداران ده کات

به پیرو حیزی خو ی ناویان ده بات. که هه ر حزبی خودا سه رکه و توو

سه رفرازه . (أُولَئِكَ حِزْبُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ... المجادلة: ۲۲)

. هه روه ها خوای گه وره له چوار ووشه ی پوخدا شیواز و ته کنیکی نه م

جهنگه ی پی فەرمووین که ده فەرمیّت: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ... آل عمران: ۲۰۰) واته: ئەه ی باوه پداران خۆگروئارامگر بن ، وه ئارامگری به سه رخۆتاندا بهینن هه میشه له سه نگره ی کۆشش و خه باتدا بن ، له خوابترسن پارێزگارین بۆ ئەوه ی سه رفرازی و سه رکه وتنی هه میشه ی تان ده ست که ویت.

ئەم جهنگه به بی ئەم چوار ته کنیکه سه رناگریّت ، واته: ئارامگری و خۆپاگری ناگریّت تا "مصاברה" نه بیّت. واته به ره نگار بوونه وه ی دوژمن و پوویه پوویه بوونه وه ی ، جا ئەگه ر دوژمنه که شی ئارامگریوو، ئەه و پێویسته "مراپطة" هه بیّت واته: "سه نگر چۆل نه کردنی دل" نه ک دوژمن زه فەریتیّت وه سه نگره کانیش بسریتیین له سه نگره ی (چاوه کان ، گوئییه کان ، زمان ، سک ، ده ست ، قاچه کان) . چونکه دوژمن له هه ول دایه له م سه نگرانه وه هیرش بهینیت و خۆی بگه یه نیّت له دل، وه جهسته و پیره هۆش بشیوینیت و تیکیان بدات.

ئەهه تا هاوه له سه کانی پێغه مبه ری خودا ﷺ که له دوا ی پێغه مبه ران به پزترین پی پی مروفن، له هه موو که سیک زیاتر پارێزراو بوون له شه ی تان، کاتی که سه نگره ی خۆیان چۆل کرد له جهنگی "ئوحد" دا دوژمن زه فەری پێهینان و ئەوه ی که پوویدا پوویدا..

وه بپیره ی پشتی هه ر سێ بنه ماکه که بریتی یه له "تقوی" پارێزکاری کردن و له خواترسان، چونکه به بی ته قوا نه خۆگری و ئارامگری و سه نگر چۆل نه کردن سوودیان نابیّت ، هه روه ها ته قواش به بی ئارامگری نابیّت.

جا ئیستا له خودی خۆتا ته ماشای له یه کدانی ئەه دوو سوپایه بکه ، شه پی ئەه دوو له شکره بکه که چۆن هه ندی جار زال ده بن به سه رتا ، وه هه ندی جاریش تو زال ده بیّت.

پیلانەکانی شەیتان بۆ لەخستە بردنی مرۆف

بێ گومان شەیتان پیلانی تایبەتی خۆی ھەیە لەم بوارەدا. شەیتان لە دەست و پێوەندەکان و سەربازەکانی خۆی پرسیاری کرد ، کام سەربازە می مرۆف لە مرۆف زۆرتر نزیکترە و کاریگەری ھەیە لەسەر مرۆف؟ ئەوانیش ووتیان: "نەفس - دەرونی". شەیتان ووتی: لە دەرونەو دەستی پێ بکەن و خاڵە لاوازەکانی بدۆزنەو ھو کاری لەسەر بکەن و حەز و ئاواتەکانی بۆ بکەن ھە داوی راوکردنی وشە و وپوژ کۆلی لێ نەدەن تا لەخستە دەبەن. گەر ھاتوو دەرون ھەلگەرایەو ھە دژی پاشا "دل"، ھەبوو ھو کاری من، ئەوا ئیتەر ھەریە کە لەم سەنگەرە گرنگانە داگیر دەکەین و سەنگەرەکانی (چا، گوی، زمان، دەم، دەست، قاچ) جا لەسەر ئەم سەنگەرە تێ بکۆشین و بچەنگین.

ئامۆزگاری ئیبلیس بۆ نەوەکانی

ھەرکاتیک توانیتان دەست بگرن بەسەر عەرشی دلد، ئەوا ئەو مرۆفە یان کوزراو ھە یان دیلە یاخود برینداریکێ سەختە سەنگەرەتان چۆل نەکەن ، ھەمۆلەت و دەرفەتی ھیز و دەستە می دوژمن نەدەن ھێرش بەینن بۆ بزگاریکردنی دل. ھەنەگەر ھێرشە کە یان زۆر بە ھیزیو، ئیو کۆل نەدەن، بەردەوام بچەنگین تا کاتی ئەو ھیزە دەگاتە دل زۆر لاوازو بێ توانا دەبیت، چونکە گەر وابوو ئەوا ھیچیان پێ ناکریت.

مەترسی تەماشای نادروست "نەزەری حەرام"

ئیبلیس دەلیت: ئە می ھیزە کانیان ، کە دەستان گرت بەسەر ئەو سەنگەرە ، ئاگەداری سەنگەری چاوبن ، دەرفەتی نەدەن تەماشاکردنەکانی سەرەنج دارو وردە کاریبیت ، راستەوخۆ لێسی تیک بەدەن بە نەزەری بێ ئاگایی و ئارەزووبازی ، چونکە دەرونیشی حەزی پێیەتی.

دنياين سەنگەرى "چاۋ" كاريگەرى تەۋاۋى ھەيە لەسەرى ، من تەنھا لەو پىڭايە ۋە سەرم لەئادەمىزاد شىۋاند، چونكە بەنەزەرى ھەرام تۆۋى ئارەزۋوبازى وشەھوھەتم لەدلىدا پواندو بە ئاۋى ھەزۋئاۋات ئاۋى دەدەم تا ھىمەت بەرزى دەكەم لەتاۋانكارى وسەربېچىدا نغزۆى دەكەم. جا چى دەتوانن لە تىكدانىى وسەرلى شىۋاندنيان لەم سەنگەرە ۋە بىكەن. گومراى بكەن وبلين: جا خودا چاۋى بۆچى پى داوين؟ ۋە جوانى بۆچى دروست كر دووھ؟ ئەگەر بۆ تەماشاكردن نەيىت؟

خۆ ئەگەر ئادەمىزادەكان نەقام بوون ، پىيان بلىن: ئەم تەماشاكردنە تىيدا گەورەيى خۋاى بەدېھىنەرمان بۆ دەردەخات، جوانى بواریكە لەبوارەكانى گەورەيى شوين دەستى پەرورەدگار ، پىويستە تىربىن لە تەماشاكردن وپى ھەلدانيدا.

ۋەپىيان بلىن: ئەم وىنەيە بەشىكە لەدياردەكانى ھەق ھەول دەن بىرى يەك پارچەيى بوون ۋەھقىان لادروست كەن ، گەر پازى نەبوون ،ئەۋا باسى تۋانە ۋە ھەولۋى گشتى وتايەتيان بۆ بكەن تا دەبنە براى نەسرانيەكان كە خودا دابەش دەكەن لەچەند جەستەيەكدا.

بەم چەشنە دواتر بىرى دوورە پەرزى دۇنياويستيان لادروست بكەن ، ۋەخەلكى ساۋىلكەي پى لەخشتە بەرن، چونكە ئەمانە لەچەكە بەھىزەكانمانە.

مەترسى كۆنگرتن لەھەرام

لەئامۆزگارى ئىبلىس بۆ سەربازەكان

ئاگادارى سەنگەرى گوى يەكان بن. شتانىك نەبىستىت كە بىتتە مايەى شىۋاندنى كارەكانتان. جگە لە شت و دەنگى پىوپوچ ھىچى تر بانەبىستىت ، خۆشترىن ئاۋاز بە پىوپوچترىن ۋوشە برازىنىتتە ۋە وىدەن بەگوئىدا. چى دەرونى پى خۆش بوو باھەرئە ۋە بىستىت، نەك ئەۋەى كە عەقلى دەيەويىت.

به هیچ شیوه یک مؤلف نه دهن ووتی خوای گه وره پیغه مبره که بیستیت یان ووتی بانگه وازان و پینمایی کاران، خو نه گهر شتی واپوویدا دهرفته نه دهن بگاته بیروموشی لی بیسیونین، یاخود بیخنه دلای یه وه که واهم کاره دژواره و به تو ناکریت وه سه رقالی بکن به شتی لاوکی یه وه. وه نه وهی بو دروست بکن که دهست بگره به کلای خوته وه با نه بیات وکی نه مرق له حق ده پرسیتته وه، خوتو له و خه لکه زیاتر نیت بو ژیان و به رژه و وندی خوت توشی مه ترسی ده که یته وه... هتد. تاده توانن ناحقی بو برازیننه وه و حق له دلایدا دهر بهینن.

پیلانی شهیتان بو دهست به رداربوون له پرۆسهی فه رمان کردن به چاکه و ریگری له خراپه

شهیتان پیلانی خوی هیه بو نه وهی ئاده میزاد دهست به ردارای گه وره ترین فه رمانی خودای بیست که "فه رمان کردن به چاکه و ریگریته له خراپه". جا نه گهر بته ویت له پیلانی شهیتان شاره زابیت، بپوانه پیلانی براکانی له و مرۆفه شهیتانانه که چون نه م پرۆسه یه له ناو ده بن به وهی که نه مه خو هه لقورتاندنه له کارومافی خه لکی تردا، وه شوین که و تنی که م و کوری وناته و او یه کان و عیبی خه لکی تره، وه خوتوش کردن به به لا و دروست کردنی ئاشوبه له نیتو خه لکیدا.

پیلانی شهیتان له شیواندنی یه گتا په رستی وره دکردنه وهی سیفاته کانی خوای گه وره

پیلانی شهیتان له م بواره دا له وه دا خوی ده بینیتته وه که شوین که و توانی سونه له پری دهر بکن و سیفات و کاره جوانه کانی خوای گه وره په ک بخه له ژیر ناوی "جهسته ریژی - التجسیم" وه "لیکچواندن - التشبیه" وه "چونیه تی - التکیف". بو نمونه:

"بَلَدْبُونِي خُودَايِ گهوره" وه لهنگه رگرتنی له سه ر تهختی عه رشی مه زن به لایه نگیر باس ده که ن.

وه "دابَه زینی خُودا بۆ ناسمانی دُونیا" وه فه رمووده که ی: (مَنْ سَأَلَنِي فَأَعْطِيهِ.... كَيِّ پرسیارو داوا بکات داواکاری یه که بۆ جی به جی ده که م) به جولاندنه وه و گواستننه وه وه سف ده که ن.

وه وه سفی خُودا بۆ خُودی خُوی به "ده ست و پوخسار" به ئەندامه کانی له ش لیک ده ده نه وه.

وه کاره کانی خُودا به نوئی "حوادث" داده نین ، وه سیفه ته کانی شی به "اعراض" لیک ده ده نه وه.
به م چه شنه سیفاته کانی خُودا په ده که نه وه.

وه سه ر له که و جه کان ده شی وینن که بۆ سه له ماندنی سیفاته کانی خُودا له قورئان و سونه دا هاتوه پیویستی به م کارانه هیه. جا ئەم پوون کردنه وه یه په کخستننه له قالبی پاک و بیگه ردی و مه زنی و گه وره پاگرتنی خُودا پیش که ش ده که ن. وه زۆریک له کال فامه کان ئەم شتانه وه ک خُوی و ه رده گرن و به ووشه ی جیا و ازتر گوزارشتی لی ده که ن. خُوی گه وره ده فه رمیت: (وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَبَاطِينَ الْإِنْسِ وَالْجِنَّ يُوحِي بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُورًا... الْأَنْعَام: ۱۱۲) واته: جا بۆ هه ر پیغه مبه ریك و پرواداریك دوژمنیکمان له شه یتان و په ری سازاندووه ، که به رده و ام قسه ی زل و پرازوه ده دن به گوئی یه کداو خُویان و خه لکی پی سه رگه ردان و گو مراده که ن.

۱ - ئەمه به شی که له فه رمووده یه کی (صحیح) له دابه زینی خُودای گه وره بۆ ناسمانی دُونیا له سی به شی شه ودا به چه ندین سه نه دی راست و دروسته وه، هه روه ها (بخاری و مسلم) و که سانی تریش ئەم فه رمووده یه بیان گێراوه ته وه. بۆ ئەم مه به سه ته پروانه (اجتماع الجیوش) و مختصر الصواعق ی نوسه ر.

جا خوای گه وره ئه و ووته و قسانه ی به پازاوه باس کردووه ،
چونکه ناحه قه بۆ قبول کردنی ده پرازینتیه وه و ده یادت به گوئی نه فام
وسه رکه شه کاندای و پئی گومراده بن .

پوخته ی مه به ست :

شه یتان له سه نگره ی گویدا مؤلگه ی دامه زران دووه و جگه له شتقای
پروپوچ و بی خیر نه بیته مؤلته ی شتی باش و چاکه نادات بیته ژووره وه و
قازانجی پی بگه یه نیت ، وه نه گه ر هاته ژووره وه ش بی سوودی ده کات .

مه تر سیدارترین ساتمه ، ساتمه ی زمانه

شه یتان به یاردو ده سه ته کانی ده ئیت : سه نگره ی زمان مه زنترین
سه نگره بۆکاری ئیمه ، ده زگای گوزارشت و وه رگپیرانی دل . جا زۆر
پیویسته به وریاییه وه له سه نگره دا کاربکین ، که مه ند کیشی بکین بۆ
ووته ی نابجی وناپه سه ند که هه ره مووی زیان به خش بیته و مؤلته
وده رفته ی یادی خوداو قورئان خویندن و ووته ی ئامۆزگاری مه دن
له زمانی یه وه ده ریچیت . وه ئیوه له م سه نگره دا دووکاری مه زنتان هه یه
پیویسته ده ست به رداری هه یچیان نه بن : _

۱. قسه ی ناره واکردن : چونکه هه رکه سیك قسه ی ناره واکات ئه و
برایه که له براگه وره کانتان و له سه ربازه گه وره کانتانه .

۲. بی ده نگ سوون له ئاستی حه ق : جا هه رکه سیك له سه ر حه ق
به وه لام نه یه ت وه بی ده نگه هه لبرژیریت ، برایه که که پولالی
ئیه یه ، هه روه که یه که میان قسه که ری ئیه بوو ئه مه ش برایه کی
که پولالتانه .

جا ئه مان نه ک مؤلته یان بده ن به ووته ی حه ق بدوین و بی ده نگ بن
له ووته ی ناره واک ، به هه موو پینگاکان ناره وایی پرازینتیه وه ، حه ق بیژان
بترسینن که سه رنه نجامیان باش نابیت . دلنیا بن پۆله کانه که سه نگره ی

زمان هۆکاریکی سه ره کی سه رگه ردانی ئاده میزاده کانه. چه ندیان له م
رینگه یه وه دو چاری گرتن و کوشتن و تیا چوون بووه.

نامۆزگاریتان ده که م به وه ی یه کیکتان ووتیه که له سه رزاری
برائاده میزاده که تانه وه بلای، ئه وی تریشتان له گو یگره که ی گه وره
بکاته وه سه رسو پرمانی لادروست بکات و پی ی دووباره بکاته وه،
به هه میشه بی هانده روها و کاریان له گو یگرتن و ووتنی قسه ی ناره وادا.

هه موو ده رگا و گۆشه یه کیان لی بته نن، مؤ له تیان مه دن وه بی ری
ئه وه تان ده هینمه وه که من چی به لاین و سو یندیکم خوارد له به رام به ر
خودا که یان که ووتم: (ثُمَّ لَا تَنبَهُمْ مِّنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ أَيْمَانِهِمْ
وَعَنْ شِمَائِلِهِمْ وَلَا تَجِدُ أَكْثَرَهُمْ شَاكِرِينَ * قَالَ فِيمَا أُغْوِيَنِي لِأَقْعُدَنَّ لَهُمْ
صِرَاطَكَ الْمُسْتَقِيمَ... أعراف: ۱۶-۱۷) واته: شه یتان ووتی: به هوی ئه وه ی
که تو منت گو مرپا و سه رگه ردان کرد، ئه وا سو یند بی ت منیش له سه ر رینگه ی
پاسته که بۆ یان دانشم و لایان بده م و بیان ترا زینم. پاشان سو یند بی ت
به خودا له هه موو لایه که وه بۆ یان بی م، له پشت و پاش و چه پ و راسته وه،
وه دونیا یان لاخۆشه ویست ده که م و گومان دوو دلیان له سه ر قیامه ت بۆ
دروست ده که م، وه زۆریه یان گو مرپا ده که م، که میان به سو پاس گو زاریت
ده میتنه وه.

ئایا نابینیت من له هه موو ریگایه که وه پیلان ده گێرم بۆ ئاده میزاد
تاده ریازی نه بی ت و گێرۆ ده ی بکه م و کۆل ناده م. وه پیغه مبه ره که یان
ئاگاداریانی کردۆ ته وه که به ئاده میزادی ووتوه: (إِنَّ الشَّيْطَانَ هُوَ قَعْدٌ لِّأَبْنِ
آدَمَ بِطَرَفِهَا، وَقَعْدٌ لِّهُ بِطَرِيقِ الْإِسْلَامِ. فَقَالَ: أَتَسْلَمُ وَتَذُرُ دِينَكَ وَدِينَ
أَبَائِكَ؟ فَخَالَفَهُ وَأَسْلَمَ، فَقَعْدَ لَهُ بِطَرِيقِ الْهَجْرَةِ. فَقَالَ: أَتَهَاجِرُ وَتَذُرُ
أَرْضَكَ وَسَمَائِكَ؟ فَخَالَفَهُ وَجَاهَرَ. فَقَعْدَ لَهُ بِطَرِيقِ الْجِهَادِ. فَقَالَ: أَتَجَاهِدُ

فتقتل فيقسم المال وتنكح الزوجه؟) ۱ واته: شهيتان له سر هه موو ريگاكان سهنگهري لهئاده ميزاد گرتووه ، هه تا سر ريگه ئيسلام ، ووتى: ئيسلام ده بيت ده ست به رداری ئاينى باوباپيرانى خوت ده بيت؟ كه چى سه ريچى كردنى ئيسلام بوو. دواتر هاته سر ريگاي كوچ كردن. ووتى: ئايا كوچ ده كهيت وخاك وولاتى خوت به جى ده هيئت؟ كه چى سه ريچى كردو كوچى كرد. پاشان هاته سر ريگه جيهاد، ووتى: ئايا تو جيهاد ده كهيت وده كوژيئت ومال و سهروه تته ده بريئت و دابه ش ده كريئت و خيزانيشت شوو ده كاته وه؟

جا به هه مان شيوه له سر هه موو ريگايه كى چا كه خوازي پريان لى بگرن. نه گه ر ويستى خيرو پاره بيه خشيت ريگري بكه ن و پيى بلين: ئايا نه و پاره و ماله ي خوت نه بيه خشيت سه ره نه نجام وه كه نه و سولگه ره و دروزه چيه ت لى ديت؟ ئايا نه تان بيستووه چيم خسته سر زمانى كه سيك كه هه ژاريك داواى هاوكارى لى كرد ، نه ويش ووتى: نه مه پاره ي خومانه ، جا نه گه ر بيده ين به ئيوه ، نه وا ئيمه ش وه كه ئيوه مان لى ديت. جا نه گه ر بچيت بو حه ج كردن پيى بلين: نه و هه موو ريگه دوورو دريژه ده بريئت دوورنى به خوت وماله كه ت توشى تياچوون نه بيت.

به م چه شنه هه موو ريگه يه كيان لى به تنن وباسى مه ترسى و دروارى وزه حمه تيان بو بكه ن. دواتر ريگاكانى تاوان و خراپه كاريان بو ئاسان بكه ن وبويان برازيننه وه وخوشى بكه ن له دلياندا. وه زياتر پشت به ئافره ت بيه ستن وبه كاريان به ينن بو نه م مه به سته ، وه له ده رگاي ئافره تانه وه هيرشيان بو به رن، چونكه باشترين پيرن بو ئاسانكارى كاره كانتان.

1 - نه م فه رمو وده يه (حسن) ه، (احمد: ۴/۸۳) گيڤراويه تيه وه.

سه نگرى دهست وى يه گان

ئەم سه نگره به باشى بىتهنن ومۆلەت نە دەن كا رى چاكه وچاكه خوازى پى ئە نجام بدرىت. وه بۆ به دست هينانى ئەم مه به سته پىويسته هاوكارى له دەرونى خراپه كارەوه وه برگرىت، وه بخرىته گر بۆ دژايەتى كردن ولاواز كردنى پۆل وه يىزى دەرونى چاكه كار ، به دلئىايى ئەم كارەش به پىگرى كردن دەبىت له پى گەيشتنى يارمەتى بۆى.

وه له هەمان كاتدا پشتگرى وهاوكارى به هيزبوونى دەرونى خراپه كار بكرىت. بهم چه شنه دەتوانن بگنه تهختى عەرشى دل، وه پىويسته له مەملەكه ته كەى دوور بخرىته وه دەرونى خراپه كار له برى دل جىنىشين كەن. جا ئەو كاته هەموو شتىك به ئاره زوى خۆتان دەبىت و وه هەرچى برىارىك بدات له به رژه وه ندى ئىوه دايه ، وه مەرج و برىاره كاتتەن هەرهه موى جى به جى دەكرىت له لايەن ئەو دەروونه وه.

وه ئەگەر هەست به جوله وه هولى دلت كرد بۆ هاتنه سەر تهختى پاشايەتى، ئەو كاته هەول بە دەن ئەو دەرونى بۆ جوان وشيرىن بكەن وه له پىش چاوى بىرازىننه وه ووهك بو كىك هاوسەرگرى پى بكەن له گەل دلدا. وه سەر مەستى بكەن و پى بلىن تامى خۆشى بچىژه هەروه كو تامى شەرو ناخۆشيه كانت چه شت ، ئەوساته به راوردىك بكه له نىوانياندا. وه دەست هەلېگره له جەنگ وشەر ، چونكه شەرى ئىمه كۆتايى نايەت تا مەرگ، وه توش ئەى دل به رگەى جەنگى درىژخايەن ناگرىت...

سه ربازه كانى ئىبلىس

وه ئەى نە وهه كاتم پشت به دوو سه ربازى مەزن بيه ستن كه له گەلئاندا به هىچ شىوه يهك توشى به زىن نايەن، ئەو دوو سه ربازه ش برىتىن له :

۱. سه ربازى بى ئاگايى: به هەميشەى هەول دە دەن به هەموو شىوه يهك دلى ئاده ميزاد بى ئاگا بكەن له خودا وقيامەت ،

چونکه ئەمە خالی وەرچەرخانە لە جەنگی ئێبۆه دا. هەركاتی
دلی بی ئاگابوو لەخودا ، ئەوکاتە زال بوون بەسەریداو
دەسەمۆکردنی زۆر ئاسانە.

۲. سەریازی ئارەزوو بازی: ئارەزوو بازی لەپیش چاوی جوان
لەدایاندا شیرین بکن، وەبەهیزی هەردوو سەریازگە که هیرش
بکن بەسەریاندا ، چونکه چەك و سەریاز لەم دووانە باشتر
و بەهیرترمان نی یە ، وەبۆ بەئەنجام گەیانندی بی ئاگایی بە
ئارەزوو خەریکیان بکن ، وەبۆ گەیشتن بەئارەزوو بازی بەبی
ئاگایەوه سەرقالیان بکن.

جا هیرش بەنە سەر کەسە خواناسەکان ، چونکه ئێبۆه بەبوونی
ئارەزوو بازی وشەیتانە کەش وئادەمیزاد بەوه دەبنە چوار کەس و زال
دەبن، وەپیری خواناسان تیک بدەن وپیشیویئن بە پشت بەستن بە
بەکارهێنانی ئادەمیزادە بی عەقل و ژیرەکان بۆ شیوانندی کۆرەکانیان.

پوختە ی مەبەست:

ئادەمیزاد سەرمەست بکن بە ئارەزوو بازی و بی ئاگایی، وەئەگەر
خوای گەرە فەرمانی کردەوه بەئادەمیزاد بەوهی که ئارامگرو خۆگرو
سەنگەر چۆل نەکن، ئێبۆهش بەهەمان شیۆه خۆگرو ئارامگر بن
وسەنگەرەکان چۆل مەکن. وەلەکاتی دروست بوونی هەر دەرفەتیک
لە دەستی مەدەن، بەتایبەتی لەکاتی تۆرەبوون و ئارەزوو بازیدا که دوو
هەلی بی وینەن.

وہ ناگادار بن کہ ئادەمیزادی وا هەیه ئارەزوو بازی زالە بە سەریدا و
کەمتر تۆرە دەبیت. جا ئێبۆه گرنگی بە بواری ئارەزوو بازی بدەن و
سەرگردانی بکن. وە دەست بەرداری تۆرە بوونی بین.

وہ هەیانە بە پیچەوانەوه پادەهی تۆرە بوون و هەلچونی زیاترە و
کەمتر حەز بە ئارەزوو بازی دەکات. جا لێرە دا گرنگی بە بواری هەلچوون

و تورشه بونه كەى بدەن . ھەرچەندە سەنگەرى ئارەزىۋى چۆل مەكەن .
چونكە ھەركەسىك لە كاتى توپە بوون و ھەلچوندا خۆگرنە يىت ئەو ە بە
دلىيايەو ە لە كاتى ئارەزىۋىزىدا خۆگر نايىت . جا پىۋىستە ئىۋە
ئاۋىتتە يەك دروست بكن لە نىۋان ەز و ئارەزىۋى و تورشه بوون دا .
بانگەشەى توپە بوونى بكو ە لە پىگەى ئارەزىۋىزىەو ە .

و ە بانگەشەى ئارەزىۋىزى بكن لە پىگەى توپە بوونەو ە .

و ە بزائن كارىگەرترىن چەك لە ئادەمىزاد برىتىن لە و دوانە . چونكە
بەھۆى ەزىۋى ئارەزىۋى (باوكىيان و دايكىيان) لە بەھەشت دەركران . و ە
بەھۆى توپە بوونەو ە نەو ە كانىيان (ھابىل و قايىل) دەستىيان چوۋە
خوینى يەكترى و ە ھەر بە و دوانە پەيوەندى و دۆستايەتى و خزمایەتىيان
لە دەست داو ە و ە خوینى يەكتريان پژاندو ە .

و ە دلىيابن توپە بوون پشكۆيەكە لە دلى ئادەمىزادا و ە ەز و ئارەزىۋى
گرپكە لە دلىۋەو ە دەجۆشیت . و ە وریا بن ئاگر و پشكۆ بە ئاۋى دەست
نوئىز و یادى خودا و نوئىز و اللە اكبر دەكوئىتەو ە . جا ئاگادار بن مؤلەت
نەدەن لە و دوو ساتە دا لە نوئىز و دەست نوئىز و یادى خودا نزیك ببنەو ە .
ھەر لە بەر ئەم ھۆیەيە كە پىغەمبەرەكەيان ئامۆزگارى كردوون و
دەفەر مویت : (ان الغضب جمرة في قلب ابن ادم ، اما رأيتم (من)
إحمرار عینة ، وانتفاخ أوداجة ؟ فمن أحس بذلك فليتوضأ) ^۱ (واتە :
توپە بوون پشكۆيەكە لە دلى ئادەمىزادا ئایا نابىنىت كە توپە دەبىت
چاۋەكانى چۆن سور ھەلدەگەپىت و دەمارەكانى مىلى ھەلدەسىت ، جا
ھەركەسى ھەستى بەم حالەتە كردوۋ با دەست نوئىز بگرىت .) و ە

¹ - و ە ئەم فەرمودەيە (حسن و لغیرە) یە ، (أحمد : ۱۹/۳) و ە (عبدالرزاق : ۲۰۲۸۹) گىزبانەتەو ە .

هروهه پيغه مبركەيان پيى وتون: (إنما تطفأ النار بالماء) ۱ واته: "ئاگر به ئاو دەكوژيتهوه".

۱ - وه ئەم فەرمودەيه (حسن و لغیره) يه ، (أحمد : ۱۹/۳) وه (عبدالرزاق: ۲۰۲۸۹) گيڤيانەتەوه.

وه ئەم فەرمودەيه (حسن و لغیره) يه (أحمد - ۲۲۶/۴) وه (أبو داود ۴۷۸۴). وه (البخارى) له (تاريخه) وه (طبرانى - ۲۶۷/۱۷) گيڤيانەتەوه هەرچەندە ئەم له سەندە كەيدا (أبى وئىل القاص) هيه. كە ناوه كەى = (عبدالله بن يحيى) يه كە (ابن حبان) دەلييت : شتى سەير و سەمەرە دەگيڤيەوه. هەرچەندە (ابن معين) متمانەى پيى هەبووه. بروانە (السلسلة الضعيفة - ۵۸۲).

دكتور أحمد شوقى (ئەندام له كۆليزى پزىشكى پادشاي له لەندەن) دەلييت : - چاره سەرى دەرونى له حالەتى ئەويترۆ كرژيرون و تورە بووندا به دوو شيواز دەگرييت كە ئەويش : به خاوكردنەوهى ماسولكەى و دەرونى وه به كەم كردنەوهى هەستى هەلچونى.

هەر بۆيه دەبين له فەرمودەيه كى پيغه مبرەى خودا ﷺ باس له دەست نويژ گرتن و نويژ دەكات ، چونكە له دەست نويژ و نويژ كردندا كرداريچكى پراكتيزە كردنى خاوبوونەوه و هيمن بوونەوهى ماسولكە و پەواندەوهى تورەى و هەلچونى دەرونە. وه زانستى سەردەم گەيشتۆتە ئەو راستيه زانستيهى دەلييت : له كاتى تورە بوون و هەلچوندا گەرييتوريشى ئاو بەر ئەو كەسە بكەويت له رووناكى دا، ئەوا هيمنى و بارى دەرونى بۆ ديتەوه و ماسولكە كانى خاوهيەتەوه. هۆكارە زانستيه كەشى دەگەريتهوه بۆ ئەوهى كە رووناكى له دلتزیه ناوه كاندا بارگەى سالب دروست دەكات كە دەبنە خاوبوونەوهى ماسولكە كان. وه له گەل بوونى رووناكى دا خۆشۆردن هيمنى دەرونى دروست دەكات . له چاوه ئەوهى حەمامە كە تاريك بيت.

وه زۆر له زانباان دەلييت : - له خۆشۆردندا هيتزىكى سيجرى هيه له چلاك كردنەوهى جەستە و هيمن كردنەوهى بوارى دەرونى و وەدەرنانى تورەى و هەلچون. دوور نى يه هەر ئەم هۆكارە بيت له لەشى ئەو كەسانەوه كە له كاتى خۆشۆردندا له خۆشياندا گۆرانى دەلين ، چونكە هيمنى دەرونى يان بۆ دەگەريتهوه.

وه هەر ئەوه نهيى و حيكمەتى ئەوهيه كە ناينى ئيسلام له پيش هەموو نويژك دا فەرزى كردوه كە دەست نويژ بگرييت تاوه كو له كاتى نويژدا وه وەستان له بەرامبەر به گەورەى خودادا. هيمنى و ئارامى بآلى كيشا بيت به سەر دەرون و جەستە دا ، وه دل و دەرون ئارام و هيمن بيت.

وه ليرەدا بۆمان دەردە كەويت كە بۆچى پيغه مبرەى خودا ﷺ هەركاتى تووشى نارەحەتى و غەم و پەزارەيك بوايه راستەوخۆ هاناي بۆ نويژ كردن دەبرد ، وه هەر بۆيه هەركاتى گوىيىسى بانگ بوايه له لايەن (بيلالى الحبشى) يه وه پيغه مبرەى ﷺ دەيفەرموو (أرحنا بها يا ببال). واتە "بمان حەوتنەوه و هيمنمان بكە پيى ئەى ببال".

وه خوای گهوره پینمای بی کردن که پشت ببهست به نویژ و نارامگری. به لام ئیوه دهره تیان مه دن به توره بوون و ناره زووبازی له بیریان به رنه وه چونکه چه کی کوشنده ی ئیوه بریتی به له (بی ئاگای و ناره زووبازی). جا هر کاتی که سیکتان بینسی دژ و پیچه وانهی ناره زووه کانیه وه ده وه سستیته وه ، ئه وا به هه موو شیوه یه ک لی ی دورر بکه ونه وه.

پوخته ی مه بهست:

تاوان و تاوانکاری چه ندیک کوشنده ن به دهستی شه ی تانه وه یه که به چه کی خۆت جه نگت له گه ل دا ده کات ، وه خۆت هاوکاری ده که یت و دژی خۆت که ئه وه ش لوتکه ی بیئاگای و گیلی به .

ما یبلغ الاعداء عن جاهل ما یبلغ الجاهل من نفسه

واته: - ئه وی که سی گیل و گه وچه به خۆی ده کات ، دورمه کانیشی ئه وه ی بی ناکن.

وه ئه وه جی ی سه رسورمانه که مرؤف خۆی به دهستی خۆی هاوکاری و له ناوچونی خۆ بدات و بزانیته ریزی لی ده نیته . وه هه ولی له ده ستدانی به خته وه ری خۆی بدات که چی و ابزانیته به خته وه ری ده کات. هه روه ها ریز و پله و پایه ی خۆی له که دار و بچوک بکاته وه که چی و ابزانیته شکومه ند و سه ربه رزی ده کات.

هه ر بۆیه هه ندی له (سلف) له وتاره کانیا ندا ده یان ووت: - " دورر نی به که سیک خۆی ریسوا بکات که چی و ابزانیته شکومه ند بووه . وه خۆی بچوک بکاته وه که چی و ابزانیته بایه خدار و ئاست به رزی کردووه ، وه خۆی له ده ست بدات و ابزانیته پرزگاری کردووه . کی هه یه له وه گیل و گه وچه تر که ده ست له گه ل دورمه که یدا تیکه ل بکات بۆ له ناودانی خۆی.

۵۲- تاوانکار خودی خوئی له بیر دهکات:

مرۆقی تاوانکار خودی خوئی له بیر دهکات و دهرونی پشت گوئی دهخات و ویرانی دهکات، جا نه گهر و ترا چون مرۆف دهرونی خوئی له بیر دهکات؟ وه چون دیته وه یادی؟ وه واتای له بیر کردنی خود چییه؟

ئهوا دهلین: - بهلئ خوئی له بیر دهکات مه ترسیترن له بیرکردن ئه وه تا خودای گه وره ده فه رمویت: (وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنْسَاهُمْ أَنْفُسَهُمْ أُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ... الحشر: ۱۹) واته: " وهك ئه وه كه سانه نه بن كه خوای گه وره یان له بیر کرد، خوای گه وره ش خودی خوئیانی له بیر بردنه وه به پاستی ئه وانه تاوانکارن و خراپه کارن.

واته خوای گه وره خودی خوئیانی له بیر بردنه وه وهك سزایهك بۆ له بیر کردنی خوای گه وره. بهلئ خوای گه وره له سزای ئه م تاوانه دا. به دوو جور سزا ده دات: -

یه کهم: خوای گه وره له بیریان دهکات.

دووهم: خودی خوئیانی له بیر کرد.

وه خوای گه وره له بیریان دهکات به واتای پشتیان تی دهکات و له په م و سۆزی بی به شیان دهکات و پینمایان ناکات تیا ده چن.

وه خودی خوئیانی له بیر کرد به واتای پیز و بایه خی خوئیانی له بیر کرد و هۆکاره کانی به خته وه ری و سه ره رزیان له بیر کرد وه هیچ کاتیك به رژه وه ندیه کانی خوئیانی نایه ته وه یاد و بۆ یه کجاری خوئیانی له یاد ده کهن و یل و سه ره گردان ده بن. هه روه ها کهم و کورپی که مته رخه میه کانی خوئیانی له یاد ده کهن له بیرى ئه وه دا نابن که چاکسازی له خودی خوئیاندا ئه نجام بدهن.

وه له گه لّ ئەمانه شدا هەرچی برین و ئازاره کانی دلّ و دەرونیشیان له یاد ده کەن وه کە نمونهی سه رخۆش بیریک له ژیان و جهسته و دلّ و دەرونی خۆیان ناکه نه وه و چاره سه ری ئیش و ئازاره کانیان ناکه ن که دواتر به هیلاکیان ده بات چونکه هه موو جهسته و دلّیان پره له نه خۆشی. که ئەمه گه وره ترین سزایه خوای گه وره توشیان ده کات به گشتی و به تایبه تی. جا چیتر به لاو نه هامة تی هه یه بگاته ئەم ده رده کوشنده یه که مروّفه خودی خۆی و به رژه وه ندیه کان و به لا کانی له یاد بکات و به ره و تیاچوون بچیت و دواتر به هه شتی به رین له ده ست بدات ؟!

جا هه رکه سیك به وردی حالّ و بارودۆخی خه لکی به گشتی بکوئیته وه بۆی ده رده که ویت که زۆرینه ی خه لکی ئیستا راست و دروستی خودی خۆیان له یاد کردوه دواتریش قیامه تیان و خۆیان فرۆشتوه به به رامبه ر به ته مه نیکی کورت و کرج و کالّ و بی نرخ ، فرۆشتنیکی گیل و گه و جانه . وه ئەم راستیانه یان بۆ پوون ده بیته وه له کاتی مردن و دوا ی مردندا به ناگا دینه وه که به چی گری به ستیکی بی نرخ و بی به ها قیامه تی له ده ست داوه بازگانی پیوه کردوه بۆ ته مه نیکی کورتی دنیا . که چی به پیچه وانه وه خه لکی دنیا ده فرۆشیت بۆ به ده سه تیه نانی قیامه ت و ژیا نی هه تا هه تایي .

جا دۆپاوه کان:

ئهو کهس و گه و ج و گیلانه ن که له گه لّ هه موو دۆراندن و سه ر لّ شیواویه و خۆ خوا له یادکره که ژیا نی دنیا سه رسام بوون و هه زو ئاره زووه کانیان تیر کردوه قیامه تیان به دنیا گۆریوه ته وه و ژیا نی دروست و راستی له لای ئەوان بریتی بوو له تیر کردنی هه زو ئاره زووه کانیان و پابواردن که چی هیشتا هه ر خۆیان به براوه و قازانجگر ده زانن هه ره کو یه کیک ده لیت: (خذ ماتراه ودع شیئاسمعت به) واته:

په لاماری نه وه بده که ده بینی و شتی له بیر بکه که ته‌ها بیستوته و نه‌ت بینوه .

جگه له‌مه‌ش لاوازی باوه‌ر و چاولیکه‌ری له خه‌لکی و زال بوونی‌ه‌زو و ناره‌زووه‌کانی هه‌ر هه‌مویان کاریگه‌ریان له سه‌ر نه‌م بیر و بوچوونه‌یان هه‌یه .

هه‌ر بویه زۆرینه‌ی خه‌لکی له‌م بازرگانه‌یه‌ دا دۆراو خه‌ساره‌ت مه‌ندن . هه‌روه‌کو خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: (أَوْلَسْنَاكَ الَّذِينَ اشْتَرَوْا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ فَلَا يَخَفُ عَنْهُمْ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ... البقرة: ۸۶) . واته: نه‌و که‌سانه‌ی که ژیا‌نی دونیا‌یان هه‌لبژاردو گۆرپانه‌وه به ژیا‌نی قیامه‌ت . له به‌ر نه‌وه سزایان له سه‌ر که‌م ناگریته‌وه و نه‌وانه هه‌رگیز یارمه‌تی نا‌درین و سه‌ر ناخرین .

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: (فَمَا رِيحَتْ نَجَارَتُهُمْ وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ... البقرة: ۱۱) واته: نه‌وانه بازرگانه‌یه‌کان قازانجی نه‌کردوه ، سه‌رمایه‌که‌شیان که هیدایه‌ته له ده‌ستیان دا . وه مایه پوچ بوون و پی‌واری پنگای هیدایه‌ت نه‌بوون .

جا له پۆژی قیامه‌تدا کاتی پاستی هه‌موو شته‌کان به پوونی ده‌خرینه‌ پێش چاو ، نه‌و که‌سانه گیل و گه‌وجه‌ی خۆیان بو دهرده‌که‌ویت و په‌شیمانی دایان ده‌گریت هه‌ر چه‌نده بی سو‌ده .

نه‌وانه‌ی قازانجیان کرد: -

نه‌و که‌سانه بوون که پیز و قه‌دری خۆیا‌نیان زانی و به ژیا‌نی کاتی هه‌لنه‌خه‌له‌تان و به‌رق و بریقی دنیا سه‌ره‌نجی پانه‌کیشان ، خۆشیه‌کی کاتیان گۆرپه‌وه به خۆشیه‌کی نه‌براوه و هه‌تا هه‌تایی خوای گه‌وره و پاداشت و خه‌لاتی خودایان له بیر نه‌کرد . هه‌ر بویه ته‌مه‌نی دنیا له لایه‌ن زۆر بی‌نرخ و که‌م و کورت بووه ، چونکه به چاوی بینایه‌وه ته‌ماشای قیامه‌تیان ده‌کرد .

خوای گورش ده‌باره‌یان ده‌فرمویت: (وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ كَأَن لَّمْ يَلْبَثُوا إِلَّا سَاعَةً مِّنَ النَّهَارِ يَتَعَارَفُونَ بَيْنَهُمْ... یونس: ۴۵) واته: پوژیک که خودا هر مه‌موویان کو ده‌کاته‌وه ، وا هه‌ست ده‌کن که ته‌نا سه‌عاتیک له پوژیکدا پیچوه " خزمان و ناسیاوان و دۆستان " هه‌مووان به‌کتر ده‌ناسنه‌وه .

هه‌روه‌ها ده‌فرمویت: (يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَاهَا * فِيمَ أَنْتَ مِنَ ذِكْرَاهَا * إِلَىٰ رَبِّكَ مُتَهَيِّئًا * إِنَّمَا أَنْتَ مُنذِرٌ مِّنْ يَّحْشَاهَا * كَانَهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَهَا لَمْ يَلْبَثُوا إِلَّا عَشِيَّةً أَوْ ضُحَاهَا.... النازعات: ۴۲-۴۶) واته: پرسپارت لی ده‌کن " نه‌ی پیغه‌مبه‌ر " که قیامت که‌یه؟ وه‌چ کاتیک به‌ریا ده‌بییت؟ جا تو له‌کوی ده‌زانییت که‌ی به‌ریا ده‌بییت ، تو له‌کوی نه‌وباسه له‌کوی؟ بی گومان کو‌تایی دونیاو هاتنی قیامت ته‌نا خودا ده‌یزانییت. نه‌رکی تو ته‌نا بی دارکردنه‌وه‌ی نه‌و که‌سانه‌یه که‌له‌و ساتانه ده‌ترسن، نه‌و پوژده‌ی قیامت به‌ریا ده‌بییت. باوه‌پداران وا ده‌زانن ته‌نا سه‌ر له‌ئیواره‌یه‌ک یان سه‌ر له‌به‌یانیه‌ک ته‌مه‌ن دریزده‌ی ژیانی دونیا یان بووه .

هه‌روه‌ها ده‌فرمویت: (كَانَهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَ مَا يُوعَدُونَ لَمْ يَلْبَثُوا إِلَّا سَاعَةً مِّن نَّهَارٍ... الأحقاف: ۳۵) واته: نه‌و پوژده‌ی که‌به‌لینیان دراوه‌تی که پیشهات واده‌زانن ته‌نا ساته وه‌ختیکیان له‌پوژیکدا پی چوه .

هه‌وره‌ها ده‌فرمویت: (قَالَ كَمْ لَبِثْتُمْ فِي الْأَرْضِ عَدَدَ سِنِينَ * قَالُوا لَبِثْنَا يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ فَاسْأَلِ الْعَادِيْنَ * قَالَ إِنْ لَبِثْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا لَّوْ أَنْتُمْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ... المؤمنون: ۱۱۲-۱۱۴) واته: خوای گه‌وره ده‌پرسیت: نه‌وه چه‌ند ساله له زه‌ویدا ژیا‌نتان برده سه‌ر؟ نه‌وانیش ده‌لین: پوژیک یان که‌متر، له‌و که‌سانه‌ی پرسن که بیروه‌وشیان لای خو‌یانه‌و حسابی ژماره‌و کات ده‌کن، خوای گه‌وره ده‌فرمویت: به‌پاستی مانه‌وه‌تان له دونیا‌دا هه‌ر زور که‌م بووه نه‌گه‌ر به‌پاستی ده‌تان‌زانی .

هه‌روه‌ها ده‌فرمویت: (يَوْمَ يُفْخَخُ فِي السُّورِ وَنَحْشُرُ الْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ زُرْقًا * يَخَافَتُونَ بَيْنَهُمْ إِنْ لَبِثْتُمْ إِلَّا عَشْرًا * نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ إِذْ يَقُولُ أَمْثَلُهُمْ

طَرِيقَةً إِنْ لَبِثْتُمْ إِلَّا يَوْمًا.... طه: ۱۰۲-۱۰۴) واته: پوژيک ديت که فوو دهکريت به "صور" دا. ئهو پوژه تاوانباران چساويان کويز دهبيت. بهچپه وسرته به يهک دهلئين تهنها ده شه ونه بيت "له دونيا يان له بهرزه خدا" هيچي ترتان پي نه چوو. ئيمه چاک ده زانين سر نه نجام چي دهلئين، چونکه ژيرترين و ورياترينيان ده لئيت: تهنها پوژيک نه بيت هيچي ترتان پي نه چوه !!

ئهمه راستي و دروستي ژيانى دونيايه له چاو قيامه تدا. که کاتي بو مروفايه تي پوون ده بيته وه که جگه له ژيانى دونياي کاتي و که م و کورت و پر له کيشه و چرمه سهرى، دونيايه کي تری پر له شادي و کامه راني وه تاهه تايي هيه، که ئهمان به ده ستیان هيناوه و فه راموشيان نه کردوه وه وليان بو داوه، له بازرگانيه کي قازانکراوى سته دهرسه تدا به ده ستیان هيناوه، له به رامبه ر ژيانى دونياي کال و کرچ و کورتدا. هه موو مروفيک له م دونيايه دا فروشياره ...

نرخى فروشته که به هه شته ...

پينغه مبه ر ﷺ ده فه رميوت: (كل الناس يغدو فباع نفسه، فمعتقها او موبقها) واته: هه موو مروفيک که پوژ ده کاته وه فروشيارى دهر ونى خويه تي، يان بزگارى ده کات يا خود توشى هيلاک و تياچوونى ده کات.^۱

خوای گه وره ده فه رميوت: (إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنْ لَهُمُ الْجَنَّةُ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ وَعَدًّا عَلَيْهِ حَقًّا فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ وَالْقُرْآنِ وَمَنْ أَوْفَى بِعَهْدِهِ مِنَ اللَّهِ فَاسْتَبْشِرُوا بِبَيْعِكُمُ الَّذِي بَايَعْتُمْ بِهِ

۱ - (امام نووى) له رافهى ئهم فه رموده يدا ده لئيت: واتاي ئهم فه رموده يه نه وه يه که هه موو مروفيک هه ول ده دات به دهر ونى خوى. هه به ده يفروشيته به خوای گه وره به ملکه چي و خوا په رسقى کردن، نهوا دهر ونى رزگاره ده کات له سزاي خوای گه وره. وه هه يشه به شه يتان ده يفروشيته به شوين که وتن و ملکه چي کردن بوئ نهوا دهر ونى به هيلاک ده بات و توشى سزاي خوداي ده کات (شرح مسلم).

وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ... التوبة: (۱۱۱) واته: خوی گه وره مال و گیانی له باوهداران کریوه به وهی که به هه شت بۆ نه وانو به شیانه، نه و پرواداران هی که له پیناو خودادا ده جهنگن و کوشتار ده کن، ده کوژن و ده کوژین. نه وه به لینی "کرینی به هه شته" په یمان و به لینی راسیتی خودایه بویان ته نانهت له کتیبه پیروزه کانی "تهورات و ئینجیل و قورئان" یشدا باس کراوه و دوپات کراوه ته وه، جا کی هیه هینده ی خودا به وه فاو به نه مه ک بیټ له جی به جی کردنی به لینه کانی. که واته مژده تان لیټیت به و مامه له کرین و فروشتنه تان، به راستی هه نه وه یه بردنه وه و قازانج و سه رفرازی هه همیشه یی.

جا نه مه یه کم گری به سته له نرخی نه و بازرگانیه که کالاکه ی به هه شته. جا نه ی بی پاره و سامانه کان فریاکه ون و بازرگانی بکن و نه م هه له له ده ست مه دن. وه نه گه ر که سیک توانای به ستنی نه م گری به سته ی نه بوو، نه واهه لیک و گری به ستیکی تریش هیه بۆ که سانیک بیه ویت به هه شتی به رین بکریټ، نه و نه م بازرگانیه ی تر بکات،: (التائبون العابدون الحامدون السائحون الراكعون الساجدون الامرون بالمعروف والنهون عن المنکر والحافظون لحدود الله وبشر المؤمنین... التوبة: ۱۱۲) واته: ته و به کاران و خواپه رستان و سوپاس گوزهران و گه پروکان "که بیرده خاته کار بۆ ناسینی خودا" سوژده به ران و کړنوش به ران، فه رمان که ران به چاکه و ریگران له خراپه، پاریزه رانی سنووری خودا، پاشان مژده بیه خشه به پرواداران.

هه روه ها ده فه رمویټ: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ تِجَارَةٍ تُنْجِيكُمْ مِّنْ عَذَابِ أَلِيمٍ * تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ... الصف: ۱۰-۱۱) واته: نه ی

^۱ - نه مه ش هه شت "۸" جزری تره له نهخت (نقد) بۆ کرین و به ده ست هینانی به هه شت.

باوه‌پردازان بازرگانیه‌کتان بۆ ده‌ست نیشان بکه‌م که پزگارستان کات له‌سزاوئیشیکی گه‌وره ، باوه‌رپه‌ئین به‌ خوداو پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی ، وه‌تی بکۆشن به‌مال و سامان و گیان و ده‌رونتان له‌پیناوی خوای گه‌وره‌دا. وه‌ئمه‌ چاک‌ترو باش‌تره بۆتان گه‌ر ئیوه بزائن¹.

۵۴ و ۵۵- تاوان نیعمه‌ته‌سه به‌رده‌سه‌تیه‌کان له‌ناوده‌بات و نیعمه‌ته‌سه به‌رده‌وه‌امه‌کانیش راده‌گریت:

خوای گه‌وره نیعمه‌تی زۆره به‌سه‌ر به‌نده‌کانی یه‌وه به‌رده‌وامی پئی ده‌دات. جا تاوان و تاوانکاری ده‌بیته‌مایه‌ی له‌ده‌ست دانی نیعمه‌ته‌سه به‌رده‌سته‌کان و پراگرتنی نیعمه‌ته‌سه به‌رده‌وامه‌کان. خوای گه‌وره بۆ هه‌موو شتیک هۆکاری سازاندوو به‌ده‌سه‌ت خستنی، وه هۆکاریکشی داناوه بۆ له‌کارخستنی. جا به‌رده‌وامی نیعمه‌ته‌سه به‌رده‌وامو جووره‌کانی یه‌وه به‌نده به‌ملکه‌چی و گوپزایه‌تی و خواپه‌رستی بۆ خوای گه‌وره و میهره‌بان. وه هۆکاری له‌ده‌ست چوون و نه‌مان و پراگرتنی نیعمه‌ته‌سه به‌نده به‌سه‌رکه‌شی و سه‌رپێچی و یاخی بوون و تاوانکاری و لادان له‌به‌رنامه‌ی خودا.

له‌پاستیدا جیگه‌ی سه‌رسوپرمانه که مرۆف هه‌ست به‌م راستی یه‌ده‌کات و وه‌ک میژووش بیستوو یه‌تی که هۆکاری له‌ده‌ست دانی نیعمه‌ته‌سه به‌رده‌وامه‌کانه، که‌چی سه‌ره‌پای نه‌مانه‌ش هه‌ر سووره له‌سه‌رپێچی و سه‌رکه‌شی و یاخی بوون له‌خودای گه‌وره هه‌روه‌ک بلێی بۆ ئه‌م له‌م یاسایه جیاکاری کراوه و ئه‌م ناگریته‌وه و تاییه‌ته به‌خه‌لکی تره‌وه. که‌ئمه‌ش ئه‌وپه‌ری بئی عه‌قلی و سه‌مکاری یه‌ مرۆف له‌ده‌رونی خۆی ده‌کات.

¹ - وه‌تی کۆشان له‌پیناو خردادا ده‌کاته نه‌ختی "پاره‌ی" ئه‌م بازرگانی کردن و کرپنی کالای خودا که به‌هه‌شته.

۵۵- تاوان مایهیی دوورخستنه وهی پشتیوانی فریشته یه :

خوای گه وره مرؤفه کانی به هره مه ند کردوه به پشتیوانی کردنی فریشته کان لئی ، به تاییه تی فریشته یه که هه میشه رینمایی کارو هاوه ل ودرسته بؤی و نزیکترین که سه لئوه ی له لایه ن خوای میهره بانه وه ته رخان کراوه بؤی له به رامبر خرابترین و زیان به خشترین که سه بؤی که شیتانه هاوه له که یه تی که له لایه ن شه ی تانی نه فره تی که وره وه ته رخان کراوه بؤ سه رلی شیواندنی .

جا هرکاتی که مرؤفه تاوان و سه رپیچی بکات ئه و ئه و فریشته یه لئی دوور ده که ویتسه وه ، به م دوور که و تنه وه یه ش گه وره ترین پشت و په نا له ده ست ده دات . ته نانه ت ده لئین له "ئه شر" یک داهاتوه : به ئه نجام دانی درؤیه کی بچوک مه و داو ماوه یه کی زؤر دوور ده که ویتسه وه لئی به هؤی ناخؤشی بؤن و به رامی ئه و درؤیه وه .

جا ئه مه به هؤی ته نها درؤیه کی بچوک وه بیّت ، ئه ی ئه گه ر تاوانی گه وره تر ئه نجام بدات چی ؟

وه پیریک له سه له ف ده لئین : ئه گه ر تاوانیکی نیربازی ئه نجام درا ، ئه و له هه ژمه تا زه وی هاوار ده کات و ده قیزئینت ، وه فریشته کانیش به ره و خوای گه وره هه لئین گله یی و ئه و تاوانه ده کن که بینیان .

هه روه ها پیریکسی تر له سه له ف ده لئیت : کاتیک مرؤفه پؤژ ده کاته وه ، فریشته که و شه ی تانه که لئی نزیک ده بنه وه ، جا ئه گه ر ده سستی کرد به سوپاس گوزاری و ناوه ی نان و یاد کردنه وه ی خودا ، ئه و شه ی تانه که به دوور ده نیت و راوی ده نیت . به لام ئه گه ر به پیچه وانه وه بوو ، ئه و فریشته که هه لئیت و شه ی تانه که لئی نزیک ده بیته وه .

جا ئه گه ر خواپه رست بیّت ئه و به رده وام ئه و فریشته یه لئی نزیک ده بیته وه تا ده بیته دؤستی هه میشه یی و به رده وام فه رمانی چاکه و چاکه خوازی پیّ ده کات له دنیا و له کاتی مردن و ناوگورپو قیامه تیشدا . ئه وه تا

خوای گه وره ده‌فهرمویت: (إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشَرُوا بِالْحَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ * نَحْنُ أَوْلِيَاؤُكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَهِي أَنْفُسُكُمْ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَدْعُونَ... فصلت: ۳۰-۳۱) واته: ئه‌وانه‌ی ووتیان "الله" خوامانه‌وه له‌سه‌ر ئه‌و شارپنگایه سه‌قامگیر بوون ئه‌وا له‌سه‌ره‌مه‌گدا ده‌سته‌ده‌سته فریشته داده‌بن بۆلایان و پئیان ده‌لین: هیچ ترستان نه‌بیته له‌داها تودا هیچ غه‌م و په‌ژاره‌یه‌کتان نه‌بیته بو پابر دوو. مژده‌تان لی‌بیته به‌وه به‌ه‌شته‌ی خوا به‌لینی پی داون. خوای گه‌وره‌وه فریشته‌کان ده‌فهرموون: ئیمه یاریاوه‌رو پشتیوانتانین له‌دونیا و قیامه‌تدا، وه‌مژده‌ی به‌ه‌شتان لی‌بیته که تیدا هه‌رچی دل و ده‌رون‌تان ئاره‌زووی ده‌کات بۆتان ئاماده‌یه.

به‌م شیوه‌یه فریشته‌کان به‌گشتی فریشته تایبه‌ته‌که‌شی پشت و په‌نای ده‌که‌ن و ده‌ی چه‌سپینن و پشتگیری ده‌که‌ن.

خوای گه‌وره ده‌فهرمیت: (إِذْ يُوحِي رَبُّكَ إِلَى الْمَلَائِكَةِ أَنِّي مَعَكُمْ فَثَبَّتُوا الَّذِينَ آمَنُوا.. النفال: ۱۲) واته: خوای گه‌وره وه‌حی نارد و فریشته‌کان که‌من یاریاوه‌رتانم ئیوه‌ش دلی برواداران پابه‌ند و دایمه‌زینن.

وه‌فریشته‌که له‌سه‌ره‌مه‌رگدا پی‌سی ده‌لینت: مه‌ترسه‌ ناره‌حه‌ت مه‌به مژده‌ت لی‌بیته... ده‌یچه‌سپینت و پشتگیری ده‌کات به‌ ووشه‌وه‌ ده‌ری‌پینی جوان و په‌وان له‌ دونیا و سه‌ره‌مه‌رگ و له‌ناو‌گوریش له‌کاتی پرسیارکردنیدا، هیچ که‌سێک نی به‌ وه‌ک ئه‌وه فریشته‌یه دلسۆزو خه‌م خوری ئه‌وه مروقه‌ بیته که هه‌میشه پشت و په‌نایه‌تی له‌ نوستن و به‌نا‌گابوون و ژیان و پویشتن وه‌اتن و کاروته‌نهادا وه‌به‌رده‌وام به‌رگری لی‌ ده‌کات و ده‌جه‌نگیت له‌ دژی شه‌یتانه‌کاندا، وه‌هاو‌کاری خێروچا‌که‌ی ده‌کات.

هه‌روه‌که‌ له‌ (ئه‌ئه‌ر) دا هاتوه‌ به‌ "مرفوع موقوف": (ان للملك بقلب

ابن آدم لمة وللشیطان لمة فلما الملك إيعاد بالخیر وتصديق بالوعد، و لمة

الشیطان إیعاد بالشر وتکذیب بالحق).^۱ واته: هریه که له فریشته و شهیتانه کان شت دهخنه دلی مرۆفه که وه، جا ئه وهی فریشته که پالپشتیه بۆ چاکه و چاکه خوازی و به پراست زانینه بۆ قیامت، به لام ئه وهی شهیتان پالپشتیه بۆ خرابه و خرابه خوازی به پراست نه زانینی حهق و پراستی یه.

وه هیئده ئه و فریشته یه له مرۆفه وه نزیک ده بیته وه ته نانه ت له سه ر زاری مرۆفه که وه قسه ی چاکه و چاکه خوازی ده رده برپیت و وه ووته ی پراست و حهق بیژی ده خاته سه ر زاری مرۆفه که . به هه مان شیوه گه ر که سه که شهیتانه که دۆستی بیت ئه وساته له سه ر زاریه وه ووشه ی ناشرین و ناپه وا ده رده برپیت وهانی خرابه خوازی ده دات. ته نانه ت ئه م پراستی یه خودی که سه کان ههستی پی ده که ن ههروه کو له فه رمووده یه کدا هاتووه: (إن السکینه تنطق علی لسان عمر رضی اللہ عنہ) واته: به پراستی دنیایی له سه ر زاری عمره وه ده رده چپیت.

وه کاتی یه کیکیان ووته ی پراست و دروست و چاکه خوازی ده رده برپیت، ئه ویتریان ده یووت ئه مه فریشته که خستۆتیه سه ر زارت، وه کاتی ووته و ووشه ی ناپه وای ده بیست ده یووت ئه وه شهیتانه که ت ئه م ووتانه ی خستۆته سه ر زارت، جا کاری فریشته و شهیتانه که له سه ر دل و زاریشه .

تاوان هۆکاری دوور که وته وهی فریشته و دۆسته که یه تی

ئه و فریشته یه ی که هه میشه پشتگیری ده کرد و هاوکاری ده کرد و دزایه تی ناحه زه کانی ده کرد به هۆی تاوانه وه لئی دوور ده که ویتته وه و هه ل دیت، وه له هه مان کاتدا شهیتانه که ی لئی نزیک ده بیته وه و به ره و هه ل دیری ده بات.

۱ - ئه م فه رمووده یه (حسن)ه، (ترمذی: ۲۹۸۸) گێژاویه تیه وه ده لیت ئه م فه رمووده یه (حسن غریب)ه و نازانین ئه مه (مرفوعه) یان ته نها له فه رمووده ی.....

ته نانهت نه و فریشته یه زورجار نه گره که سیک شتی ناشیرینی پی بلیت نه و وه لأمی ده داته وه و بهرگری لی ده کات. هه روه کولم فرموده یه دا هاتوه: (اختصم بین یدی النبی ﷺ رجلان فجعل احدهما یسب الآخر، وهو ساکت، فتکلم بکلمة یرد بها علی صاحبه، فقام النبی ﷺ فقال: یرسول الله لما رددت علیه بعض قوله قمت، فقال ﷺ: کان الملك ینافع عنک، فلما رددت علیه جاء الشیطان فلم اکن لأجلس.)^۱ واته: دوویا و له به ردم پیغه مبه ر بوو به ناخوشیان، یه کیکیان جوینی ناشیرینی به وی تردا، به لأم نه و بی دهنگ بوو، به لأم دواتر وه لأمی دایه وه. پیغمبر ﷺ یه کسه ره ستا. دواتر لی پی پرسی ووتی نه ی پیغه مبه ره رچنده نه و قسه ی به من ووت تو هه لئه ستایت، به لأم کاتیک من وه لأم دایه وه تو هه ستایت. پیغمبر ﷺ فه رموی: فریشته یه که بهرگری لی ده کردیت به لأم کاتیک وه لامت دایه وه نیتر شهیتان هات، منیش له شوینی وادا دانانیشم.

ته نانهت له کاتی پارانه وه و نزا کردن بو برایه کت به نهیته فریشته که "نامین" ده کات، وه ده لیت: (لک بمثلہ^۲... واته تو ش هه روه ها). وه هه روه ها له کاتی خویندنی سوره تی (الفاتحه) دا نه و فریشته یه "نامین" ده کات.^۳ وه کاتیک که که سیکی باوه ردار تاوانیک نه انجام ده دات فریشته کان به تاییه تی هه لگرانی عرش میه زن بوی ده پارینه وه و داوای لی خوش بوونی بو ده کن.^۴

1 - نه فرموده یه (حسن) ه، (أبو داود: ۴۸۹۶) گتروایه تیه وه.

2 - نه فرموده یه (صحیح) ه، (مسلم: ۵۲/۱۷ نووی) و (أبو داود: ۱۵۳۴) گتروایانه تیه وه.

3 - نه فرموده یه (صحیح) ه، (بخاری: ۷۸۰) و (مسلم: ۱۳۲/۱۴) گتروایانه تیه وه.

4 - نه نایه ته نامازه بو نه و راستی یه ده کات که ده فرمیت: (الَّذِينَ يَخْلُقُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَيْءٍ رَحْمَةً وَعِلْمًا فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ وَقِهِمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ * رَبَّنَا وَأَدْخِلْهُمْ جَنَّاتِ عَدْنٍ الَّتِي وَعَدْتَهُمْ وَمَنْ صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ * وَقِهِمُ السَّيِّئَاتِ وَمَنْ تَقِ السَّيِّئَاتِ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمْتَهُ وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ... غافر: ۷-۹) واته: فریشته کان هه لگری عرش ته ختی خرای گه وره، وه نه و فریشته نه ی به ده وری عرشدا ده سورینه وه، هه همیشه

ههروهه ها ئه گهر مرؤف به دهست نوئژوه بنوئت ، ئهوا فریشهته که لهته نیشهتیه وه ده بیته ، وه ده پیا ریژیته هاوکاری دهکات وسهری دهخات و لهه له مه ته ناخه زان ده پیا ریژیته ، بگه وه ک درواسییه که ومیوانیکی ئازیزی وایه . وه ئه گهر پیزگرتتی میوان یه کیک بیته له پیداویستی یه کانی باوه پرداریتی ، ئهوا ریزنان وخزمهت کردنی ئازیزترین ویه ریزترین میوان ئه بی چی بیته ؟ ..

جا ئه گهر هاتوو ئه و مرؤفه ئازاری ئه و ئه و میوانه ئازیزه ی دا به تاوانکاری وسهرپیچی ، ئهوا فریشهته میوانه که گلهیی وگازنده له لای خوی گه وره دهکات و ده لئیت: خودا پاداشت نه داته وه ، وه به پیچه وانه وه ئه گهر هاتوو به خواجه رستی ومله که چ بوون بۆ خودا ریزت لی گرت، ئهوا له خودا ده پارێته وه و نزات بۆ دهکات.

ته نانهت پیریک له هاوه لآن ووتویانه: ئیوه فریشهته تان له گه ل دایه هیچ کاتیک لیتان دور ناکه ویته وه ، جا ریزیان لی بنین وشه رمیان لی بکن .
 وه ئه مه واتای ئه و ئایه ته پیرۆزه یه که ده فره میت: (وَإِنَّ عَلَیْكُمْ لِحَافِظِينَ * كِرَامًا كَاتِبِينَ * یَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ... الانقطار: ۱۰-۱۲) واته:
 ئیوه چاودیریتان له سه ر دانراوه . له فریشهته به ریزه تو مارکاره کان . هه رچی کاریک ئه نجام بدهن ئه وان لای خویان تو ما ری ده کهن وه ئاگاداری هه موو کارو گو فتاریکتان.

سویاس گوزاری خودا ده کهن و باوه ری پتهویان به خودا ههیه . وه داوای لی خۆش بوون ده کهن بۆ باوه رداران و ده لئین: پهروه ر دگار ره حهت ومیهری تو ، زانست وزانیاری تو هه موو شتیکی پی گرتوو ته وه . که و ابوو خۆش بیه له وانسه ته و به یان کردوو وه پاشه گه زبوونه ته وه و شوینی بهرنامه کهت که و توون ، وه له ئاگری دۆزه خ یسان پارێزه . پهروه ر دگارا بیان خه ره نه و باخ و باخاته ی به هه شتی عه ده نه وه که به لئیت پی داون و هاو ری له گه ل ئه و که سانه ی که خواناس و چاکن ، له باوک و دایک و هاوسه رو نه وه کانیان . به راستی به ته نها هه ر تو خاوه ن بالاده ست و توانایت .

واتە شەرم لەو پارىزگارە بەرپىزانە بىكەن ، وەبەكردهوهى ناشايسته ناپرههتياى مەكەن كەتەنانەت هەزناكەن كەسى وەكو خۆتان ببينيت .
واتە ئەگەر مەرۆڤ بەبينىنى تاوانكارى دەبييت ، بەهەمان شىۆه فرىشتهكانيش بەبينىنى تاوانكارى ئازاريان پى دەگات وناپرههت دەبن .

۵۶- تاوان هينەرو راپكيشەرى كەرەسەكانى ئەناوچوونى مەرۆڤن لە دۇنياو قيامهتدا :

تاوان خۆى لەخۆيدا نەخۆشى يەكى كوشندهيه گەر بييتوو بەتەواوى توشى مەرۆڤ بييت . هەر وهكو چۆن جەسته بەخۆراكى باش وچاك بەهيزدەبييت ، وەلە رىگەى دەرەچە وه لەسەر جەم پاشە رۆيه زيانەخشەكان دەر بازى دەبييت ، جا ئەگەر ئەو دەرەچانە نەبووايه پاشە رۆ زيان بەخشەكان بەهياكى دەبردن .

دل بە باوهرو كردارى چاكە زىندوو دەبيتهوه

بەهەمان شىۆهش دل پىويستى بە خۆراكى تايبەتى خۆى هەيه تا بەهيزوپاراوبيت كە برييتى يە لە "باوهرو وكردارى چاكە خوازى" .
وە لەهەمان كاتدا پىويستى بەدەرچەيهك هەيه بۆ دەر بازىبون لەكردهوه ناشايستهكان كە برييتى يە لە "تەوبەى نەسوح" .

جا "تقوى" ناويكە بۆ هەرسى كارە سەرەكى يەكە (باوهرو كردارى چاكەوتەوبەى نەسوح) وە لە پىك هينەرهكانى تەقوان . جا هەريەك لەم سى بنەمايه لاوازيوو وكەمى كرد ، ئەوا كزى وكەم وكورتى پوودەكاتە تەقواى ئەو كەسە . جا تاوان و تاوانكارى دژتەقوايه واتە پوخينەرو دژى پىكەهينەرهكانىتى . بگرە هۆكارى لەناوبردى هەريەكەيانە . جا هەركاتى نەخۆشى تاوان شالابى هينا بۆ مەرۆڤ ئەوا كردارهكانى دەشىوييت و تەوبەكردن رادەگرىت و تەندروستى دل و باوهرو دەشىوييت .

جا پئويسته خۆمان له نه خۆشى تاوان و تاوانكارى بپاريزين تا دل
وده رونمان سهلامهت ده بپيت زياتر له وهى كه جهسته مان ده پاريزين.
ههروهكو شاعيريك ده لئيت:

جسمك بالحمية حضته مخافة من ألم ضارى
وكان اولى بك ان تحمي من المعاصي خشية البارى

واته: تو جهستهى خۆت ده پاريزيت له ترسى نازاريكى له ناكاودا
باشتر وايه له پيشدا خۆت له تاوان بپاريزيت له ترسى خودا
جا ههركه سيك توانى خۆى بپاريزيت به گويرايه لى و دووركه وتنه وه له
ياساغه كانى خودا به تهويه كردن وه به له دهست نه دانى خيروچا كه خوازى،
ئهوا دوور ده بپيت له مترسى يه كانى تاوان و تاوانكارى.

سزا شرعية كانى تاوان

جا ئه گه كه سيك ئه م سزايانه نه يترساندوه وه كارى گه رى له سه ره نه بووه
ئهوا با فريايى خۆى بكه ويئت.

سزا شرعية كان

سزا شرعية كان كه خواى گه وه وه پيغه مبه ر ﷺ دايانناوه بو له تۆلهى
تاوانكارى و تاوانباراندا، وهك دهست دزى بپين و وه ههروهها بپيني دهست
ويپى پيگرو چه ته كردن و به تالان بردنى مال و سامان و كوشتن و ليدانى
قامچى و لهت كردنى پيست له تۆلهى هه لبه ستنى كارى ناپهوا بو ئافره تانى
داوين پاك. وه به ردياران كردنى پياويكى زيناكه رو وه داركارى كردنى
گه نجى زيناكه ر و دوورخستنه وهى بو دهره وهى و لات بو ماوهى ساليك
وه له سى داره دانى كه سيك كه دهست دريژى بكاته سه ر كچ يان دايك يان
خوشكى... هتد له نزيكه كانى خانه واده كهى خۆى يان هه لگه رانه وه وه
دهست له نويزه لگرتن.. ههروهها كوشتنى نيرياز له بكه رو پيكر او... هتد.

وه چه ندينى تر له جوړه كانى سزا. كه به پيى ليكه وتنه وهى خراپه سزاكه
بؤ دارپژواوه.

جا هر تاوانيك هه لقولوى سروشتى كه سه كه نه بيت، تنهها سزايه كى
"تعدزير" ي هه يه. وهك خوار دنه وهى خوین، يان خوار دنى گۆشتى
مردوو... هتد، به لام نه گهر هه لقولوى سروشتى كه سه كه بوو وهك زينا
نهوا سزاكه ي گه وره تره، چونكه مه تر سيدار تره له سر به رژه وه ندى
گشتى.

ليړه دا ته ماشاى داناي خواى گه وره بکه له ده ست نيشان كړدى
جوړى سزاكه، بؤ نمونه نهو نه ندامه ي به كاهيتاوه لهو تاوانه دا سزاي
تاييه تى به رده كه ويته هه روه كو له ده ست برينى دزدا هه يه، چونكه دزى
خراپه يه كى گه وره يه، به لام نه گهر سزادانى نهو نه ندامى جه سته يه زور
گه وره تر بوو وه خراپه كانى زياتر بوو نهوا سزاكه ده گوردرېت بؤ هه موو
جه سته ي. وهك سزاي كه سيك كه بوه تانېكى ناپره وا هه لبه سته يت بؤ
نافره تېكى داوین پاك كه له تاوانه دا زمانى به كار هيتاوه، خو ناكړت
له توله ي دا زمانى بېرېرېت، چونكه شوينه وارو خراپه كه ي زور زياده
له سر كه سه كه، هه ريوپه به بهر كه وتنى سه رجه م جه سته ي به سزاي
ليدانى حه د ديارى كراوه.

جا نه گهر ووترا: نهى بؤ له سزاي كه سى داوین پيس وزينا كاردا، داوینى
نا بېرېرېت يان ناشيوينرېت؟

له وه لآمدا و تراوه: له بهر چه ند لايه نيك:

يه كه م: به برين يان شيواندنى داوین شوينه واريكى زور خراپى لى
ده كه ويته وه كه گه وره تره له تاوانى زينا وه له بنېر كړدى وه چه ونه وهى
ئاده ميزادو به هيلاك بردنى نهو كه سه دا.

دووه م: داوین وعه وره ت نه نداميكي هه ستيارى داپوشراوى ئاده ميزاده،
به برينى يان شيواندنى نهو ئامانجه ناپيكيكيت له وهى خه لكى به بينينى

که سه که په ندو عیبرهت و هریگریټ، چونکه عه ورت و داوین داپوشراون و نابینریت.

سی یه: نه گه دهستی دزیکی دیارو ناسراو بر درا، نه و دهستیکی تری هیه که ده توانیت کاری پی بکات، به لام داوین و عه ورت ته نها یه ک دانه یه به برینی هیچی تر نی یه کاری نه و بکاته و.

چاره م: چیژو خوښی زینا هه موو جهسته ی گرتوته و، جا پیویسته هه موو جهسته سزا بدریت نه که ته نها یه که نه ندام له له ش. جا سزای خوای گه وره به جوانترین و پوختترین شیواز داپیژراوه که به رزه وندی هه موو لایه ک ده پاریزیت.

پوخته ی مه به ست:

تاوان و تاوانکاری سزای له توله دا ده دریت جا سزای شرعی بیت یان قه ده ری، یان هه ردو وکیان پیکه و، یا خود خوای گه وره به هوی ته و به کردن و چاکه کاریه و لیمان خوش ده بیت.

جوړه کانی سزا

سزای تاوانه کان دوو جوړن:

سزا شرعیه کان و قه ده ری به کان...

نه گه سزا شرعیه کان نه نجام دران به سه رتاوانباردا، نه و سزا قه ده ری به کان هه لده گریټ و نامیتیت یا خود سوک ده بیت، چونکه که م جار خوای گه وره هه ردوو جوړی سزاکه ده سه پیښیت به سه ر به نده کانی. نه ویش له حاله تیکیدایه که سی تاوانبار شایسته ی هه ردوو جوړه که بیت. جا هه رکاتیک به ری به ست هه بوو له به دم جی به جی کردن سی سزا شرعیه کاندا، له و کاته دا سزاقه ده ری به کان دیته کایه و هه دوور نی یه سه ختر بیت له وی تریان یان سوکتریټ، به لام خاصیه تی سزا قه ده ری به کان نه و یه که گشتی یه و هه مووان ده گریټه و، به پیچه وانه ی سزا شرعیه کان تاییه ته به که سی

تاوانبار هوه، چونکه خوی گوره به سزا قه ده ریه کان هه مووان سزاده دات.

به لام سزا قه ده ریه کان: نهوا توشی تاک وکۆمه ل ده بیّت به تایبه تی وگشتیش، چونکه هه رکاتی تاوانکاری و سه ریچی به نه ینی نه نجام دراو ئاشکرا نه کرا، نهوا زیان وزه رهری ته نها بو نه نجامه ره که ی ده بیّت، به لام نه گه ر هاتوو تاوانکاری و سه ریچی ئاشکرا کراو خه لکی به گشتی ریگریان لی نه کرد نهوا دوور نی یه هه ره هه موویان توشی سزای خودای گوره ببن.

جوّره گانی سزا شه ریه کان

هه روه کو پیشتی پوویمان کرده وه که سزا شه ریه کان خوی گوره له به رامبه ر پاده ی زیان وه فسه ده ی تاوانکاریه ک دایناوه که بریتین له سیّ جوّره: (له سیّ داره دان، برین، دارکاری) ^۱.

له سیّ داره دان: بو دژی تاوانی "کفره" که ئاین تیک دهدات، وه زیناو نیریازی یه که وه چه تیک دهدات. ^۲

(امام احمد) ده لیت: له دوا ی کوشتن من تاوانیکی به گه وره تر نازانم جگه له داوین پیسی "زینا" وه به لگه ی له سه ره ئه م ووتیه فه رموده ی (عبدالله بن مسعود رضی الله عنه) ه، که له پیغه مبه ری پرسویه: (یا رسول الله ای الذنب اعظم؟ قال صلی الله علیه و آله): ان تجعل لله نداً وهو خلقك، قال: قلت: ثم أي؟ قال صلی الله علیه و آله: ان تقتل ولدك مخافة ان يطعم معك. قال: قلت: ثم أي؟ قال صلی الله علیه و آله: ان تزني بحليلة جارك.) ^۳ واته: نه ی پیغه مبه ر صلی الله علیه و آله کام تاوان به

^۱ - نه م سزایه بو تاوانه گه وره کانه، به لام بو بچوکه کان ته نها سه رزه نشت کرده به بیی حالته تی تاوانباریه که ی.

^۲ - دیاره هه موو کافر نیکیش له نیسلامدا ناکوژریت، چونکه کافر جوّری هه یه. ته نها شه ر کریان ده کوژریت که ریگرو شه ر که ره له به رامبه ر نیسلامدا، چونکه کافرمان هه یه "مسالم" یه وه هه یه "متحالف". "وه ریگری"

^۳ - نه م فه رموده یه (صحیح) ه، (بخاری: ۴۷۷) و (مسلم: ۸۳/۲ نووی) گنیراویه تیه وه.

گه وره ترين تاوان ده ژميردرريت؟ فهرمووی: شهريك وهاوهل بؤ خودا بپياردان. ديسان ووتی چيتر؟ پينغه مبه رﷺ فهرمووی: کوشتنی مندالکته له ترسی برسييتی دا. ديسان ووتی چيتر؟ پينغه مبه رﷺ فهرمووی: زينا بکيهت له گهل هاوسه روحه لآلی دراوسی که تدا.

وه خوای گه وره وهک پشت راست کردنه وهی نه مه ده فهرميت: (وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ... الفرقان: ۶۸) واته: هه روه ها نه وانهی له په رستندا هاوبه شی بؤ خودا بپيارياندهن، وه که سيش به ناحق ناکورژن که خودا کوشتنی حرام کردوه وزينا ناکهن، به لام نه وانهی نه م کاره خراپانه نه نجام بيدات نه وا توشی سزاو نازارو پيسوای ده بيت.

گه وره ترين تاوانه گه وره کان

پينغه مبه رﷺ له سهر نه و پرسياړهی لی کرا جوره کانی تاوانه گه وره کانی خسته روو که به م شيويه: _

گه وره ترين جوری شيوک: بریيتی به له هاوبه ش وهاوتايهک بؤ خودا بپياريدهيت.

گه وره ترين جوری کوشتن: بریيتی به له کوشتنی مندالکته له ترسی برسييتیدا، که هاوبه شت بيت له خواردن و خواردنه وه.

امام نووی ده ليت: لهم فهرموده يه دا ده ست نيشانی تاوانه گه وره کان ده کات که بریيتی له: هاوهل وشهريك بؤ خودا بپياردان، هه روه ها کوشتنی به ناحق.

به لام جگه له شهريك پهيدا کردن وکوشتنی ناحق، نيتر چی تر هه به له زيناو نيربازی، رپا خوادن "سو" وه نازاردانی دايک وپاوک، جادو گهري، بوهتان کردن به کچانی داوین پاک، هه لتهان له به ره کانی جهنگ، وه جوره کانی تر له تاوانه گه وره کان، نهوا به پنی جور وپيژوه نه اندازه وهوکاری تاوانه کهيان حوکم وياسای تايهتی خوځيانان هه به، وه کاتيک به مانه ده ورتيت تاوانه گه وره کان مه به ست لي ره دا وهک نهويه بل ييت له بهرام بهر نه مه دا (کارو چاکه گه وره کان) هه به، بويه ده ورتيت تاوانه گه وره کان... والله أعلم. (شرح مسلم: ۸۴/۲).

گه ورتترین جوړس زینا: بریتی یه له زینا کردن به اوسه روحه لالی
دراوسیکه ت.

واته زینا کردن جوړی هیه ، جا زینا کردن له گه ل نافرته تیکدا
که اوسه رومیږدی هه بیت زورگه وره تره له کچیک و نافرته تیک که اوسه ری
نه بیت، چونکه به نه نجامدانی نه م کاره تو خیانه ت له هه لالی که سیک
ده کهیت وسه رجیکه ی ده شپوینیت وه هه رچهنده وه چه ونه وه ی تیکه ل
وده شپوینیت. جا زینا کردن له گه ل نافرته و اوسه ری دراوسی که تدا زور
مه ترسیدار تو رگه وره تره له لای خوی گه وره له گه ل زینا کردن له گه ل سه د
شافرته ی بی میږدا ، چونکه هه ربه وه ی که میږده که ی دراوسیتته نیتر
چه ندین ماف پیشیل ده کهیت که له هه ره تاوانه گه وره کانه . وه پیغه مبه ری
خودا ﷺ ده فهرمیت: (لا یدخل الجنة من لا یأمن جاه بوائقه.)^۱ واته:
ناچیته به هه شته وه نه وه ی دراوسی که ی له شهرو خراپه ی نه مین نه بیت.

جا به نه اندازه ی دووری ونزیکه ی که سه کان ریژه تاوانکاریه که
گه وره ترده بیته وه . بو نمونه: نه گهر زینا بکهیت به رامبه ر دراوسی که ت،
نه گهر خزم و که ست بن نه وا زیاتر له ریژه ی تاوانه که زیاد ده کات له پیشیل
کردنی مافی تر...

جا نه گهر "میږدی نافرته که" دراوسیتانه و زینات کردوه له گه ل له
مال ده رچو بیت یان بو شاریک چو بیت بو "نویژ" ، خویندنه وه وه رگرتنی
زانست ، کار ، جیهاد^۲ نه وا تاوانه که زیاتر ده بیت. ته نانه ت نه گهر زینا
له گه ل خیزانی تیکوشه ری کدا بکهیت که له پینا و خودادا تی ده کوشیت ،

^۱ - نه م فهرموده به (صحیح) ه، (مسلم: ۲۰/۲ نووی) گپړاویه تیه وه له فهرموده ی (ابی هریره)
وه (بخاری: ۶۰۱۶) به م جزه گپړاویانه تیه وه: (والله لایؤمن ، والله لایؤمن ، هیل من یارسول
الله ﷺ: الذي لا یأمن جاره بوائقه) واته: وه الله ی باوه ری نی یه، والله ی باوه ری نی یه.
ووتیان: کی نه ی پیغه مبه ری خودا ؟ فهرمووی: نه و که سه ی درواسی که ی له شهری
پاریزراو نه بیت.

ئەو لە قیامەتدا بە تیکۆشەرە کە دەوتری: (خُذْ مِنْ حَسَنَاتِهِ مَا شِئْتَ. قَالَ النَّبِيُّ: فَمَا ظَنُّكُمْ؟) ^۱ واتە: بە ئارەزووی خۆت لە خێر و چاکەکانی بەرە چەندت دەتەوێ. وە پێغەمبەر فەرمووی: ئایا پێتان وایە هیچی بۆ جی دەهێڵیت؟ واتە: ئایا گومان دەبەن لە وکاتەدا باوک خواخوایەتی مافیکی لە لای منداڵە کە ی بیّت تا لێی وەر بگرتەو، ئایا لە وکاتە ناپەرەتدا هیچ خێرێک بۆ کابرای زیناکەر دەهێڵیتەو؟ بێ گومان نەخێر.

جا ئەگەر ئەو ئافەرەتە ی زینات کرد لە گەڵیدا لە کەس و کاری خۆت بیّت، ئەو تاوانە کە زیاتر دەکات بەوێ کە خیانت و ناپاکبێت کرد لە خزم و کەس و کارە کەت. و ئەگەر کەشی زیناکەر خێزاندار بیّت، ئەو تاوانە کە زیاتر گەورەتر دەبیّت لە سەری. خۆ ئەگەر زیناکەر بە تەمەن و پیر بیّت، ئەو لە هەمووی خرابتر و گەورەتر و تەترسیدار ترە. و بە یەکێک لەو سێ کەسە دادەنریت کە خۆی گەورە لە پۆزی قیامەتدا تەماشایان ناکات، نەقسەیان لە گەڵدا دەکات و نە پشتیوانیان دەکات و سزایەکی سەختی بۆ بپار دەدات کە پێغەمبەر دەفرمیت: (ثَلَاثٌ لَا يَكْلَمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يَزْكِيَهُمْ. قَالَ أَبُو مُعَاوِيَةَ: وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ وَلَهُمْ عَذَابُ أَلِيمٍ: شَيْخُ زَانَ، وَمَلِكُ الْكُذْبِ، وَعَائِلُ الْمُسْتَكْبِرِ.) ^۲ واتە: سێ کەس لە قیامەتدا خۆی گەورە

^۱ - نەم فەرموودە بە (صحیح) ه، (مسلم: ۶/۱۳ ۴ نووی) گێڕاویەتیەو.

^۲ - نەم فەرموودە بە (صحیح) ه، (مسلم: ۱۱۶/۲) گێڕاویەتیەو لە فەرموودە ی (ابی هریره).

و (امام نووی) دەلیت: قەسە چاک و باشەیان لە گەڵدا ناکات، بە لکو بە زمانی توند و تیز و تورپییەو قەسەیان لە گەڵدا دەکات. و جەماوەری رافە کاران "جمهور المفسرين" پێیان وایە کە: مەبەست لەوێ کە قەسەیان لە گەڵدا ناکات، واتا بە شێوازی ئێک نادوێت تا سود مەند و دل خۆش بن. و ووتراوە کە: فریشتەکان پێشوازیان لێ ناکەن و بە خێر هاتیان ناکەن.

و مەبەست لە "تەماشایان ناکات" واتە: روویان تێ ناکات، چونکە تەماشاکردنی خۆی گەورە لەو پۆزەدا واتای رێژاندنی سۆز و میهرەبانی بۆیان.

و مەبەست لە "پێشوازیان ناکات" (زجاج) دەلیت: واتا ستایشیان ناکات. و ووتراوە: واتە پاکیان ناکاتەو لە پەسی و زەنگی تاوانکاری.

نه قسه يان له گه ل ده کات نه پشتيوانيان ده کات " معاويه ده لیت " و نه ته ماشايان ده کات، وه سزايه کی توندوتیژيان هه يه بریتی يه له: پیریکی زیناکه، دهسه لاتداریکی درۆزنکار، هه ژاریکی لووت به رزو خو به زل زان. جا کات وشوین وجیگاش پۆلی خو ی هه يه له زیادکردنی قه باره ی تاوانه که دا. بۆ نمونه نه گه ر نه و تاوانکاریه له مانگی حه رام و په مه زاندا بیته، یا خود له شاری مه ککه ی پیروژدا بیته، یان کاتیکی مه زن و پیروژ له لای خودا گه وره بیته وه ک کاتی نوێژ یان گیرا و قبول بوونی نزا... که واته به پینی نه م هۆکارانه کاریگه ری زیادوکه می یان گه وره یی و بچوکی قه باره ی زینانی تاوانه که درده که ویت و په لدارده کریت. خودا پشت و په نامان بیته.

حیکمهت و دانایی له برینی دهستی دزدان

خوای گه وره دهست برینی دزی کردۆته سزایه ک بۆ نه و به دکاریه و تاوانکاریه ی که له شیوه و دیمه نی پشیله و ماردایه که هر نازانیت چۆن و له کوێ پهیدا ده بن و کاری چه په لێ خو ی نه نجام دهدات و به ره می

وه (قاضي عياض) ده لیت: نه مه زه نگي مه ترسی يه هه ر سیکيان جۆره تاوانیکيان نه نجام داوه که نه ده بوو بیان کردایه، چونکه دووری هه يه له نیوان خودی خو زیان و تاوانه که یاندا، چونکه هه یچ پیوستیان پشان نی یه و بیانووی نه نجام دانی نه م تاوانه یان نی یه، له کاتی که دا پیوست بوو هه ر سیکيان زیاتر روویان بکردایهت خوای گه وره.

بابه تی "پیری زینا کهر" که ژیری به ره و پوختی ده چیت و حه زو ئاره زووی که م ده بیته وه و ته مه نی به سه ر چو وه له مردن نزیک بو وه ته وه، له هه مان کاتدا حه زو ئاره زووی سیکسی ته نگي پی هه ل چنیوه وه ک لاوێک، پاشان که حه لالی خو ی هه يه بۆ په نا ده بات بۆ نه م کاره.... بروانه شه رخی نووی بۆ "مسلم: ۱۱۹/۲).

۱ - تیبینی نه وه ده کریت که هه مو دزیک دهستی نابریته وه، چونکه سیاقی نایه ته فورئانه که به (السارق والسارقة) واته سه ره تای به (الف و لام) ی مه عریفه دهست پی کردووه. واته که سیک که پشه ی هه میشه یی بریتیبیت له دزی وه ناسرابیت به م کاره چه په لته. وه دوور بیته له سه ره ده می گرانی و نه هه مه تی و برستی و وه بیانووی ته واوی نه بیته له سه ر نه نجام دانی نه م کاره، چونکه له سه ره ده می خه لیفه عومه ری کوری خه تاب نه م حوکه می دهست برینی دزه هه لگرا به هزی بلا و بوونه وه ی بی کساری و برستی و گرانی به سه ر و لاتدا. "وه رگێر"

ماندوووبون وههول وکۆششی چهن دین سالهی مرۆقه کان به ناحق ده بات
 ومالی خه لکی کاول ده کات. هه ریۆیه خوای گه وره سزای داوه به برینی
 نه و نه نامهی که کاری دزی پی نه نجام ده دات، وه سزای کۆشتن و دارکاری
 له م دوور خستۆته وه.

جۆره کانی که فاره تی تاوان

خوای گه وره بۆ لی خۆش بوون له تاوانه کان که فاره تی داناوه وه ک
 به رامبه ریک و نیه ت سافیه ک بۆ لیخۆشبوون له تاوانه کان. هه ره کو سی
 جۆر سزا هه یه له هه موو تاوانه گه وره کان. به هه مان شیوه ش سی جۆره
 که فاره ت هه یه که فاره ت هه یه که بریتین له (پزگارکردن - خواردن دان -
 پۆژووگرتن) پزگار کردن مه به ست لی - ززگارکردنی به نده یه که مرۆقیکی
 کۆیه ئازادی بکه یه وه نان دان و خواردن و به خشانده وه

به شه کانی تاوانکاری به پیی که فاره ته که ی

خوای گه وره تاوانکاریه کانی کردووه به سی به شه وه.

به شی یه که م: که سزای هه د (الحد) ی بۆ داناوه پیویستی به
 که فاره ت نه کردووه.

به شی دووه م: پیویستی به (هه د) نه کردووه له بری نه وه
 که فاره تی بۆ داناوه. وه کو تاوانه کانی (چونه لای خیزان له پۆژانی
 مانگی په مه زان) و کاتی ئیحرام پۆشین له هه ج و هه مره دا) وه
 کۆشتنی بیمه به ست و سویند خواردن به درۆ.

وه به شی سی یه م: که نه پیویستی به که فاره ت هه یه وه نه (هه د)
 یش که نه مه ش ده بیته دوو به شه وه:

۱. ئەوانەى كە قەدەغە كەردنىان سەروشتىيە و ھەر لە سەروشتى مەزۇق دان نەشیاوہ وەك: خواردننى پەيسايى و خواردنەوہى مەز و خوین.
۲. جۆرىكە مەفسەدە و خراپەكەى كە مەتر بېت لە ئاستى ئەوہى كە پىئويست بە (ھەد) بکات، وەك نەزر كەردن و ماچ كەردن و بەر كە و تەن، قەسە كەردن - وە دزى بچوك (دزىنى پارەى كەم) و ھاوشىوہ كان.

ئەو جۆرەى كە كە فارەتى پىئويستە

ئەو جۆرەى كە كە فارەتى پىئويستە سى جۆرە: _

يەكەم: ئەو كارەى كە لە بنەپەتدا موباحە و پىپىدراوہ، بەلام دواتر لە كاتىكدا يان دواتر بۆ ماوہ يەك قەغە و ھەرام كراوہ. وەكو چوونە لاي خىزان لە كاتى ئىھرامى ھەج و پۆژووگرتندا. بەلام زانايان لە چوونە لاي ئافرەت لە كاتى "بى نويسى - سوپى مانگانە" دا، ناكۆكن كە ئايا لەم جۆرە يە يان ھوكمى جىاوازترە. ئەمە لە بابەتى سەرزەنشەت كراوہ كانە. "زواجر"

دووەم: كارانىك وەكو "نەز كەردن بۆ خودا يان سویند خواردن يان پەيماندىك بە خودا" يان ھەرام بوويەك كە بىە ویت ھەلالى بکات، ئەوا لەسزايدا خواى گەرە كە فارەتى بۆ داناوہ وە ناوى ناوہ (تەلە)، جا ئەم كە فارەتە تاوانى ئەو بى رىزى يە ناسرپتە وەكە سویندى بە درۆ بە خودا خوار دووہ وەكو ھەندىك لە زانايان گومان دەبەن. چوونكە دەگوئىت سویند خواردن واجب بىت، وە ھەندى ھالە تىش "موستەھەب" بىت يان "مباح" بىت، بەلكو كە فارەتەكە ھەلال كەردنى بە لىئە كە يە.

ئەمەيان لەبابەتی ھەلال کردنی "تەلە".

سێ یەم: ئەو شتانەی کە پێویستی بە قەرەبوو ھەیە وەك كوشتنی بێ مەبەست، كوشتنی بێ مەبەست لەپاوكردندا ھەرچەندە باتاوانیش نەبێت. كەئەمانە لەبابەتی قەرەبووكانن "الجواب".^۱

ھیچ كاتیك ئەسزای تاوانكاریدا ئەم شتانە كۆنابێتەو

لە سزادانی كەسی تاوانكاردا ھیچ كاتیك لەیەك كاتدا ھەد و سەرزەنشت كردن كۆنابێتەو. ئەو ھە ی پێویستی بە سەرزەنشتە ئەو ھەدی ناوێت. ئەو ھەیشی ھەدی ویست سەرزەنشتی ناوێت. وە ھەروەھا ئەگەر كە فارەتی ویست ئەو پێویستی بە ھەدی یە، و ئەگەر ھەدی ویست ئەو پێویستی بە كە فارەت نی یە.

ئایا سزای سەرزەنشت كردن تعزیر و كە فارەت كۆدەبێتەو لە تاوانیكددا كە پێویست بە ھەد نەكات؟

و ەك چوونە لای خێزان لەكاتی ئیحرام و پۆژووگرتندا و سووری مانگانەدا "ھەیز" كە پێویستی بە كە فارەت ھەیە. لەم بارەدا دوو بۆچوون ھەیە:

وتراو ەكە: پێویستی بە سزای "تعزیر" ھەیە كە یاساكانی پیشیل كردوو ە كە چوو ەتە لای خێزانی لەكاتی ھەیزدا.

و ە تراو ەكە: پێویست بە "تعزیر" ناكات تەنھا كە فارەتی ھەیە، چونكە كار ەكە دەسپێتەو ە و قەرەبوو كراو ەتەو ە.

^۱ - كە فارەتی ئەم جەزەیان: زواجر-سەرزەنشت كراو ەكا. تەخلە: ھەلال كراو ەكان، جوابر: قەرەبوو كراو ەكان. بڕوانە (فتح الباری: ۸۰/۱۲، ۱۸۴، ۱۸۶).

سزا قەدەرىيە كان

سزا قەدەرىيە كان دوو جۆرن. جۆرىكىيان تاييە تە بەدل و دەرون،
وہ جۆرەكەى تریان تاييە تە بەجەستە و مال و سامان.

۵۷- سزا قەدەرىيە كانى تاييە تە بە دل:

ئەوہى تاييە تە بەدلە كان دوو جۆرن:

یەكەمیان: ئیش و نازار بەدل دەگات.

دووەمیان: ریگرتن و بن برکردنى ئەو شتانەى كەژيانى دلّیان
بە دەستە. جا ئەگەر ئەم حالە تە پرویدا ئە وادژە كانى دروست دەبن. جا
ئازارو ئیشى دلّ لەمموو ئیشە كانى تر بە ئیش و نازار ترەو بنە پەتى
سزای جەستە یە. جا ئەم سزایە كەم و زیاد دەگات، لەدلەوہ بۆ جەستە
دەچپیت وە لە جەستە شەوہ بۆ دلّ دەچپیت. جاكاتیک دەرون و پوچ
لە جەستە جیادە بیئەوہ ئە و كاتە سزاكە تاييە تە دە بیئە بە دلّ و دەرون
كە پیتی دە و تریئە سزای گۆر یا خود جیەانى بەرزەخ. كە سزای ئەم
جیەانە وەك سزای جیەانى دونیا وایە.

جۆرە كانى سزا قەدەرىيە كان لەسەر جەستە

۵۸- سزا قەدەرىيە كان بەسەر جەستە دا:

دیسانەوہ ئەم جۆرە سزایە دەكریئە دوو بەشەوہ: _

جۆرىكىيان لە دونیادایە ، وە جۆرەكەى تریان لە قیامە تدا یە.
وہسەختى و بەردەوام بوونیان بەندە لەسەر پیزەى و جۆر و زۆرى
بەرنەنجامى ئەو خراپەى كە لیتی كە و توو تەوہ. وە لە بنە پە تدا نە لە
دونیا و نە لە قیامە تدا شەپو خراپە كارى نى یە تەنھا تاوانكارى و سزاكەى

نه بیټ. وه بنه په تی هه موو تاوانیکیش شه پرو خراپه ی دهرون
وبه دکرداریه که ناوی خراپه و شه پرواته وه به سر هه موویاندا.

وه هر ئه و دووانه یه که پیغه مبه رﷺ هه میشه له سه ره تای
وتاره کانیدا پشت وپه نای ده به ست به خودا له مه ترسیاندا
که ده یفه رموو: (ونعوذ بالله من شرور أنفسنا، وسیئات أعمالنا.)
واته: په نا به خودا ده گرین له شه پرو خراپه ی دهرونمان وبه دکرداری
کرده وکانمان.

جا به دکرداری کرده وه کانمان "سیئات الاعمال" به شیکه له به شه زور
خراپه کانی دهرون، واته دهرون "نفس" سه رچاوه ی هه موو خراپه یه که.
واتای برگه ی (وسیئات أعمالنا) له فهرمووده که:

له واتای ئه م برگه دا رای جیاواز هیه که نایا مه به سستی ته نها "کاره
خراپه کانمانه"؟ وه ک بلایی باسی لقیك بکات له بنه مایه ک له په گه زی
خوی؟ یا خود پیتی (من) بؤ زیاتر خستنه پروکاره که هاتوه؟

رایه ک هیه ووتراره: واتا که ی له وه دا کؤبووه ته وه که په نا به خودا
ده گرم له هه موو شه ریك که سه رچاه که ی دهرونه که مایه ی هی نانی
به لوسزایه بؤ سه ر مروزه. جا مه به ست لی رده ا په ناگرتنه
له سه رچاوه ولقه کانی شه پرو خراپه ومه به سسته کان وبه رنه نجامه که ی.
هه ربویه کاتیك فریشته کانیش بؤ باوه پداران ده پارینه وه ده لئین:
(وَقِهِمُ السَّيِّئَاتِ وَمَنْ تَقِ السَّيِّئَاتِ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمْتَهُ... غافر: ۹)

1 - نه مه به شیکه له فهرمووده یه کی درئی (صحیح) (اصحاب السنن) وه که سانی تریش
گیراویانه ته وه. وه شیخ الیانی ده لیت: وه به راستی سه لیتراوه له پیغه مبه ره وه که نه م
فهرمووده یه ی فیری هاوه لانی ده کرد که له ووتار وده ست پیکي گوتاره کانیماندا بیلینه وه وه
وه ک پتسه کی یه ک پشتی پی بیسه تن له داواکاریه کانیماندا. ۱ه، پروانه (مقدمه حقیقه
الصیام: ص ۹).

واته: خوادايه له خراپه و خراپه كاري بيان پاريزه، وه هر كه سيكت له خراپه و خراپه كاري پاراست واته ره حم وميهرى خسوت پزان دووه به سه ريدا.

جا ئەم نزايه له م ئايه ته پيرۆزه دا دووشتي له خو گرتووه:

يه كه ميان پاراستنيانه له خراپه ي كرده وه كان ، دووه ميان له تۆله و سزاي خراپه ي كرده وه كان كه ژياني مروقه ده شي و ينييت. جا كه واته هر كاتيك خوداي گه و ره مروقي پاراست له به دكاري، ئەوا پاسته وخو ده پياريزيت له تۆله و سزاي به دكاريه كانيشي. هر چه نده ئەم ئايه ته پيرۆزه ئامازه بو ئەوه ده كات كه بو تي نه كه وتن له تۆله و سزاي كاره كانمان، پيوسته خو مان له خراپه كاري پياريزين و خوي گه و ره ش بمان پاريزيت.

جا ئە گه ووترا: مه به ست له م نزايه پاراستني مروقه له سزاكاني دۆزه خ، كه واته خراپه كان "السيئات" مه به ست لي ي خراپه كارييه و به دكاري يه، واته ئەوه ي فريشته كان بو ت ده پارينه وه ه مان مه به سته كه پيغه مبه ر ﷺ په ناي گرتووه لي ي. جا لي ره دا ووشه ي (يَوْمَئِذٍ) واته له و پۆزه دا په دي ئەم بو چوونه نادرينه وه، به لكو مه به ست لي ي پاراستني له خراپه كاري و به دكاري يه له و پۆزه دا، كه بريتيه له خراپه كان له ده روندا.

وه ووتراوه: پاراستن له خراپه كان دوو جو ره:

1. پاراستن له ئە نجام نه داني به دكاري و خراپه كاري.
2. پاراستن له تۆله و سزاي به دكاري ئە گه ره نجام درا ، به لي خو ش بوون.

كه ئەم ئايه ته پيرۆزه هه ردوو داواكاريه كه ي له خو گرتووه.

جا با لہناوہ پوکى ئىم داواكارىيەى فرىشتەكان ورد بىنەوہ لہو
 ئايەتە پىرۆزەدا. چۆن چۆنى باسى گەورەيى باوہ پوپاوہ پداران دەكەن
 و كردهوہى چاكە دەنرخىتىن وداوای لىّ خوۆش بوون بۆ باوہ پداران
 دەكەنوہ لہ ميانەى نزاو پارانەوہ كەيانسا لہ خودای مېهرەبان
 دەپارپىنەوہ كە خاوەنى زانست و سۆزو مېهرەبانى يە. زانىارە بەلاوازى
 مرقۇق و سەرسەختى دوژمنەكەيان، بەسەزو ئارەزووہ كانىيان،
 بەسەرچاوەى تاوانەكانىيان. كە بە مېهرەبانى وزانىيارى خوۆى كاتىك كە
 كۆرپەلەى لەسكى داىكىدا گەورەى كردن و وەسۆزو پەحمەتى بەسەردا
 پشتن ، ئەو سۆزو پەحمەتەى كە ھەموو جىھان ھەموو شتىكى
 داپۆشيوہ. كە پەحميان پى بكات وەباوہ پداران ويەكتاپە رستان توشى
 سزای كارەكانىيان نەبن ، چونكە خوای گەورە خاوەنى فراوانى
 پەحمەتە. ھەركەسىك ئەو سۆزو مېهرەبانى نەيگىرتەوہ ، ئەوا
 بەدكارترىن و سەرلىشىووترىن مرقۇق ، وەدواتر دەپارپىنەوہ تا خاى
 گەورە لەتەوبەكاران خوۆشبىت ، كەبوونەتە پىبوارى كروانى خواپەرسى
 و دەست بەردارى خراپەكارى بوونە ، دواتر داواو نزا دەكەن كە خوای
 گەورە لەتۆلەو سزای دۆزەخ پارىزراويان بكات وەباوہ پداران بەخۆيان
 وھاوسەرەكانىيانەوہ بەبەشتى بەرىن شاد بكات.

خوای گەورە خاوەنى بەلئىن وپەيمانى خوۆبەتى و وەبەلئىنى
 بەبەشتى پى داون بەھۆى كۆمەلئى ھۆكارەوہ.

پوختەكەى برىتى يە لەپارانەوہ و نزاى فرىشتەكان بۆيان كە خودا
 پەحم و بەزەبىيان بەسەردا بپزىنىت وەبەوہش لەكارەكانىياندا
 سەركەوتوبىن تا فرىشتەكانىش لەپرانگەى كارەكانىيانەوہ بۆيان
 بپارپىنەوہ. پاشان فرىشتەكان كۆتايى نزاوپارانەوہ كەيان بەم بپگە

پیرۆزه ته واو ده کهن. (إنك أنت العزيز الحكيم) واته: به پاستی تو
عه زیزودانایت.

جا "عزیز" له (عزه ته وه) هاتووه، که که مائی هیزو قودره ته.
وه دانایش "الحکیم" لوتکه و که مائی زانیاری وزانسته. که واته به م
دووسیفه ته پیرۆز وشکوویه خوای گه وره بریارو فه رمان ده دات
وه کاره کان یه کلا ده کاته وه، که سه رچاوه ی هه موو دروست کردنیك
وشه ریه ت و فه رمانیکه.

پوخته ی مه به ست:

تۆله وسزای خراپه کاری جۆراوجۆره له سزا شه رعه کان
وو سزاقه ده ریه کان که توشی یان دل ده بیئت یا خود جهسته، یا خود
هه ردووکیان له یه ک کاتدا، وه هه روه ها سزاکانی ژبانی به رزه خ له پاش
مردن، وه سزاکانی جهسته له پۆژی هه شردا. جا تاوانکاری خالی نی
یه له سزا، به لام که سی تاوانکار وه ک سه رخۆش و بی هۆش وایه هه ست
به نازارو ئییش ناکات تاکاتیك به ناگادیته وه. جا که له که بوون
و کۆبوونه وه ی سزاکان له سه ر یه کتری، نمونه ی زۆر مانه وه ی سوتاوه
له نیو ناگردا، وه مانه وه ی خنکاو له نیو ناودا.

جا زۆر که سی تاوانکار هه ست به خراپه کانی ناکات، چونکه هیچ
دیارده یه ک هه ست پی ناکات، به لام نازانیئت که نه مه که مه ندکیش کردنه
وه ک کاری له سه رخۆی ژه هری کوشنده وایه له نیو جهسته دا. جا نه گه ر
زوو فریای چاره سه رکردن که ویت، نه وا به ره وچاک بوونه وه ده چیئت گه ر
نا نه وا نه وه به ره وه له دیر و تیاچوون هه نگاوده نیئت. جا به هه مان
شیوه که له که بوون و کۆبوونه وه ی تاوان له سه ر تاوان مرۆف توشی
تیاچوون ده کات... په ناده گرین به خوا.

جوړه کانی سزاقه ده ریه کان له سره دل

لیره دا هندیك له تۆله وسزاكان ده هیتمه وه یاد که له بهر نه نجامی تاوانکاریدا دروست ده بن به ئومیدی نه وهی بیته مایه ی هه لئاتن ودرگرتن له تاوان و تاوانکاران.

۵۹- تاوان مایه ی پهرده پۆش کردنی دل و بیستن و بینایی یه :

تاوان دلّه کان داده خات و مۆری بی ناگایی لی دعات وه بینایی کویرده کات و گوئییه کان که پرده کات هوشو هستی مرؤف له ناودهبات یادی خودا بیرده باته وه، وه مرؤف خودی خوشی له بیر ده کاو دلّه کان ژه ننگای ده کات ، سنگ وئاسۆ و بیره سسک ده کات وه . دردو نه خوشی و به لا به سره دل وجهسته دا ده بارینیت و ناره زوی جله وی ده سلات به دست ده هینیت ، پاستیه کان له دست دعات.

هه روه کو (امام احمد) ده گپریته وه که (حذیفة بن الیمان) ده لیت: دلّه کان چوار جوړن: دلئیکی خاوین و پرشنگ دار که دلئ باوه پرداره ، وه دلئیکی تاریک و پهرده پۆش کراو که دلئ بی باوه ره ، وه دلئیکی نه خوش و شکست خوار دوو که دلئ دوو پوهه کانه . وه دلئیک که هه میسه له نیوان دوو جه مسه ردايه ، جه مسه ری دوو پوهی وه جه مسه ری باوه ر، جا کامیان زال بوون سه رنه نجامه که ی به نده له سه ری .

۶۰- تاوان ده بیته هوی نه هیشتنی گویرایه لی و ته مه لی له پهرستندا :

۶۱- تاوان دل کویر و که رولال ده کات :

تاوان دل ژه ننگن ده کات و پهرده پۆشی ده کات له به رامبه ر به حقه و حقه ویستی و پاستی کویرو که رولالی ده کات، پاستی به نارپاستی

دهبينيٽ ۽ پوونائي بهتاريڪي ووهه پيچاهه ووهه، چونڪه هوش و هوشيارى دل له دهست دهات. له و کاته دا چه ندي كه سيڪي نابينا له رهنگه كان تي دهگات. وه چه نده كه له ناسينه وهى دهنگه كان دهگات وه چه نده لال ده توانيٽ ناوازي جوان بچپيٽ و وشهى جوان ده برپيٽ. نه ويش هيندهى نه مانه له حق وحق ويستي دهگات ودهينا سيٽه وه.

دواتريش كويروكه پو لالئى دل ده گوازيٽه وه بو نه ندامه كانى جهسته ، چونڪه هوشيارى و بيناي راست و دروست له دل وده روندايه. وه خواى گه وره ده فه رميٽ: (فِيْهَا لَا تَعْمَى الْأَبْصَارُ وَلَكِنْ تَعْمَى الْقُلُوبُ الَّتِي فِي الصُّدُورِ.. الحج: ٤٦) واته: جاوه نه بيٽ هه راوان كويرونابينا بويٽ ، به لكو نه و دلانه كويڙ ده بن وا له سينه كاندان "چونڪه هه ر پوالهت دهبينيٽ وناوه پوڙك ليڪ ناداته وه".

جا ئم نايه ته مه به ستي له وه نى به كه به هيچ شيويه ك چاو كويرونابيت و نابينا نابيت ، نه وه تا له شويٽيكي تر دا له باسى باسى حوكمى كاري شه رمى دا ، ده فه رميٽ: (ليس على الأعمى حرج... النور: ٦١) واته: له كاري شه رعيدا كويرونابينا گله بيان له سه ر نى به.

هه روه ها ده فه رميٽ: (عَبَسَ وَتَوَلَّى * أَنْ جَاءَهُ الْأَعْمَى.. عبس: ١-٢) واته: پيغه مبه ر پويي گرڙ كردو پويي وه رگيڙا، كاتيڪ بروداريڪي كويڙ هات بو لاي.

به لكو مه به ست ليڙه دا هوشيارى و بيناي راسته قينه و دروسته كه له دلدايه^١، هه ر بويه پيغه مبه ر ده فه رميٽ: (ليس الشديد بالصرعة،

^١ - نه وه تا مه حوى شاعير ده ليٽ:

سه ر كه جوشيڪي نه بي ، زر كه تالم بو جي به
دل كه جوشيڪي نه بي ، شيشه ي به تالم بو جي به " وه رگيڙ"

ولكنه الذي يملك نفسه عند الغضب.)¹ واته: بههيز نه وکسه نی یه که زوران بازو پالنه وان بیټ، به لکو نه وکسه یه که له کاتی تورپه یدا خوگر بیټ..

ههروه ها ده فهرمیټ: (ليس المسكين بالطواف الذي ترده اللقمة واللقمتان، ولكن المسكين الذي لايسأل الناس، ولايفطن له فيتصدق عليه.)² واته: هه ژارو فه قیر نه وکسه نی یه که ده روزه ده کات لیټرو له ویټ پاروویه ک یان دوو پارووی بدریټی، به لکو هه ژار نه وکسه یه که ده روزه ناکات داوا له که س ناکات، وه که سیش هه سستی پی ناکات که هه ژاره تاخیری پی بکات.

پوخته ی مه به ست:

تاوان ده ردو به لایه که یه دل کر مه ریټرو ژه نگاوی ده کات وه له راستی وکویرو که پولالی ده کات.

٦٢- تاوان ده بیټه مایه ی روجوونی دل بو ناسته نزمه کان:

دل خوای گه وره پیټزی لی ناوه و کردویه تیه جیگایه کی پیټوز، که خو شه ویستی وترس و بیټی خوی تیټدا پروان دووه. وه جیگای چه که ره بوونی بیرو باوه ری پاک وبی گه رده که هه می شه به یادی خودا نارام وه یمن ودلنیا بیټ. وه به کرده وه جوانه کانی به رزده بیټه وه تا ده گاته ناستی عرشه مهنی خودا له ناسمانی میهروسوی خودادا مه له ده کات، به لام به هۆکاری تاوان و تاوانکاری و سه ریټچی وه، ناستی

¹ - نهم فهرموده به (صحیح) ه، (بخاری: ٦١١٤) وه (مسلم: ١٦٦/١٦ - نووی) گنر اویانه ته وه.

² - نهم فهرموده به (صحیح) ه، (بخاری: ١٤٧٩) وه (مسلم: ١٣٢/٧ نووی) گنر اویانه ته وه.

نزم ده بیته وه و به پوخی خواره وهی خواره وه دا "ناسته نزمه کان"
پرده چیت. که همیشه ده بیته جیگی شته پرپوچ و قیزه ونه کان.

۶۲ - تاوان دل کویر ده کات:

هه روه کو چۆن وینه رهش و کویر ده بیته وه، دواتر ئه و دلّه پروناکی
نامینیت و وه له دلی ئاده میزادیکه وه ده گورپیت بۆ دلی ئاژه لیک که
دواتر له ئاکاری خاونه که یدا په نگ ده داته وه.

جا هندی دل هه یه خوای گه وره کویری ده کات وه له سه ر شیوازی
"به راز" ده رده که ویت که لیک چون هه یه له نیوان ئه و ئاژه له و کاری
ئه وکه سه دا. وه هه یه له و دلانه ده چیته سه ر ئاکاری "سه گ و گویدریژ
ومار و دوپشک"، ئه مه لیکدانه وهی (سفیان بن عینه) یه بۆ ئه م ئایه ته
پیرۆزه که ده فه رمیت: (وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا طَائِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ
إِلَّا أُمَّةٌ أُمَّتُكُمْ... الأنعام: ۳۸) واته: هه ر زینده وه رو گیانه وه ریک به سه ر
زه ویدا بروت، وه هه ر بالنده یه ک به باله کانی بفریت، وه کو ئیوه
خواه نی گه ل و ئومه تن.

که "سفیان" ده لیت: مرۆڤه یه دلی له سه ر ئاکاری شییره،
وه هه یانه له سه ر ئاکاری سه گ و به رازو گویدریژه، وه هه یه له سه ر
شیوه ی تاوس دا به جل و به رگیدا خۆی ده نوینیت، هه یه وه کو گویدریژ
بارکراوه وه هه یانه وه کو که له شییره، وه هه یه له پوح سوکیدا وه ک کۆتر
وایه، وه هه یانه وه کو مه ر هه ر خیر و پیت و فه پن. وه هه یانه وه کو پتوین
له مامه له وکاردا، وه خوای گه وره که سانی گیل و گه وچی هندی جار به
گویدریژ چوواندوه، وه هه ندی جاریش به سه گ و ئاژه ل.

ئه م لیک چوونانه له ناخه وه دا زۆر به هیژ ده بیته تا کاریگه ری هه یه
له سه ر ئاکارو پوخسارو مامه له ی ئه و که سانه که مرۆڤی وردبین

وخواهن فیراسه ههستی پی دهکات. که هندی جاریش وینه و پوخساریان چووته سهر ئه و جوړه ناژه له که له میژوودا پروویداوه که خوای گه وره به سهر جوله که کانیدا هیناوه.^۱ وه خوای گه وره ئه م کاره به سهر قه ومیکي ئه م ئومه ته دا ده هینیت که دهیان کات به مه یمون و به راز.^۲

جا سبحان الله چند دلی شیواو شکست هیه خاوه نه که ی بی ناگایه؟ وه چه ند دل کویر بوو وړوچوو هیه؟ وه چه ندین که س سرگره ردان بووه به پیاوه لدانی خه لکی؟ وه مه غرور و سه رکه ش بووه به په رده پوښی خودا بوئی؟ وه که مه ندکیش بووه به نیعمه ته کانی خودا بوئی؟!

ئه مانه هر هه مووی سزاو ریسواییه، به لام خاوه نه که ی واده زانیت ریژی لینراوه.

۶۴- فیل کردنی خوای گه وره له فیلبازان:

۶۵- خه ئه تاندنی فیلبازان له لایه ن خوای گه وره وه:

۶۶- گائته کردنی خوای گه وره به گائته جاران:

۶۷- که نار خستنی ئه و دلانه ی که له حه ق لایان داوه:

۶۸- تاوان دل تیک ده شکی نیت و ناوه ژووی ده کاته وه:

تاوان ده بیته مایه ی شیواندنی سه رجه م پیوه ره کانی دل وده رونی تاوانکار، به شیوازیک که حه ق به ناحه ق ده زانیت وه پراستی به نارپاستی، وه خیروچا که به شه پ ده زانیت.

^۱ - بروانه سه رگوزه شته ی (قریه القروء) له زنجیره ی (قصص من القران: رضوان جامع رضوان).

^۲ - ئه م فرموده یه (صحیح) ه، (بخاری: ۵۵۹۰) به هه لئا سراوی "معلق"، و (حافظ) هیناوتی له (الفتح: ۵۴/۱۰) گپړاویانه ته وه، بروانه (الفتح المغیث) ی (الحافظ سنحاوی: ۱/۱۰۵).

گومرایی وسه رگردان ده کریت واده زانیت ریگای هیدایه تی خودایه تی. که نه مهش یه کیکه له سزاکانی تاوانکاری.

٦٩- تاوان دل په رده پوښ ده کات له خوی گه وره له دنیاو قیامه تدا:

هه روه کو خوی گه وره ده فهرمیت: (كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَىٰ قُلُوبِهِم مَّا كَانُوا يَكْسِبُونَ * كَلَّا إِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَمَّحُوبُونَ... المطففين: ١٤-١٥) واته: نه خیر وانی یه "ئه و نه فامانه تی ناگن وی دارنا بنه وه" به لکو دلیان ژه نگی تاوان دای پوښیوه له سه ر نه نجای ئه و کرده وانه ی که ده یان کرد، نه خیر پرگار بوونیان نه سته مه، چونکه ئه و پوښه به ربه ست هه یه له نیوان تاوانبارن و خوی گه وره دا، وه له بینینی ئه و زاته پیروزه دا بی به شن.

تاوان وهک ناسته نگیک و به رسته تیک وایه له نیوان هه ست کردنی دل به گه وره یی فه زلی خوی گه وره تا به ته وای پاستی و دروستی یه وه هه ست به گه وره یی و مه زنی خودا بکن وه گری به ستی به ندایه تی له گه لدا بیه ستن، وه به خته وهری هه میشه یی به ده ست به یزن. به لکو به به رده وامی تاوان ریگرو په رده پوښکی نه ستوری سامناکه له نیوان ناسینی به نده بو دللی خوی و وه له نیوان دللی و په روه ردگاری مه زندا.

٧٠- تاوانکار توشی دژوارترین ژیان ده بییت له دنیاو به رزه خ و قیامه تدا:

خوی گه وره ده فهرمیت: (وَمَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْمَى.... طه: ١٢٤) واته: هه ر که سیک پشت له یادی خوداو به رنامه که ی بکات، ئه و ژیانکی پر نه هامه تی و دژواری توش ده که یان، وه له قیامه تدا به کویری و نابینایی هه شر ده کریت ولتی ده پرسینه وه.

وہ بپگہی " مَعِيشَةً ضَنْكًا " بہ سزای گۆر لیکدراوہ تہ وہ . کہ واتہ خوی گہ ورہ ناخۆشترین ژیانہ بۆ کہ سانیک بپیارداوہ کہ پشت لہ بہ نامہ ی خودا دہ کەن و سہرپچی دہ کەن . ہرچہ ندہ لہ دونیادا بہ چہ ندین نیعمہ تی خودا ژیانیان رازاوہ تہ وہ ، بہ لآم لہ ناخدا دلی لہ وپہری بیزاری وپیسوایی و حہ سہرہ تی و مہینہ تی و ہیوا بپروای دایہ . و لہ وپہری گومپایی و سہرخۆشیدایہ ، بہ ہۆی مہست بوونی بہ حہز و ناردہ زووہ کانی و حہزی بۆ دہ سہ لات و مانہ وہ ... ہتد .

بی گومان سہرخۆشی و مہستی بہ دونیاوہ ، زۆر مہ ترسیدار ترہ لہ سہرخۆشی و مہستی بہ مہ ی خواردنہ وہ ، چونکہ دووہ میان ہرکاتیک مہ ی لی دورخرایہ وہ مہستیہ کە ی بہری دہ دات و بہ ناگادیتہ وہ ، بہ لآم بہ پیچہ وانہ وہ بی ہۆشی و مہستی بہ دونیاوہ تہ نہا لہ ساتہ کانی سہرہ مہرگدا بہ ناگادیتہ وہ . جا ژیانہ پیسوایی و سہر شۆپی و ناسۆری بہ شی ژیانہ یاخی بووان و سہرپچی کاران لہ دونیاو ژیانہ بہ رزہ خ لہ پاش مردن و لہ قیامہ تدا توندترین سزایان ہہ یہ .

بی گومان بہ ختہ و ہری و ئارامی دل و دہرون و سہر جہم ئہ ندامہ کانی جہستہ ی مرۆفہ تہ نہا بہ یادی خوداو ملکہ چی بوون بۆ خودا دیتہ دی . خوی گہ ورہ دہ فہر میت : (مَنْ عَمَلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْتَى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ... النحل : ۹۶) واتہ : ئہ و بپوادارانہ ی کہ کاری چاکہ ئہ نجام دہ دہن لہ پیاوو ئافرہت ، ئہ و توشی ژیانیکی کامہ رانی و ئاسوودہ بیان دہ کەین لہ دونیادا . و لہ قیامہ تدا بہ جوانترین شیوہ پاداشتیان دہ دہینہ وہ لہ وہ ی کہ ئہ وان دہ یان کرد .

جا باوہرو کردہ وہ ی چاکہ و ئاکاری جوان مایہ ی فہراہم ہیئانی بہ ختہ و ہری و شادی و خۆش گوزہ رانی ہر دوو دونیایہ . و ہر وہا

خوای گه وره ده فهرمیت: (لَّذِينَ أَحْسَنُوا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةً وَلَدَارُ
 الْآخِرَةِ خَيْرٌ وَلَنِعْمَ دَارُ الْمُتَّقِينَ... النحل: ۳۰) واته: واته ئه وکه سانه ی
 که چاکه یان ئه نجام داوه له م دونیادا چاکه دیته پریان ، وه له قیامه تدا
 پازاوه ترین و نایابترین پاداشتیان هه یه ، که خوشترین جیگا ساز کراوه
 بۆ خواناسان.

وه ده فهرمیت: (وَأَنْ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ يُمَتِّعْكُمْ مَتَاعًا
 حَسَنًا إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى وَيُؤْتِ كُلَّ ذِي فَضْلٍ فَضْلَهُ... هود: ۳) واته: ئه ی
 خه لکینه داوای لی خوش بوون بکه نوته و به بکه ن بۆ خوای گه وره چیژو
 خوشی وله زه تی ژیانتان پی ده به خشیت تا کاتیکی دیاری کراو،
 وه خوای گه وره پاداشتی هه موو خاوه ن چاکه یه ک به زیاده وه ده داته وه .

که واته باوه پداران و ئاکار جوانان و خواناسان سه رفرازی و ئارامی
 دونیا و به خته وه ری قیامه تیان به ده ست هینا. به خو پاراستن له حه ز
 و ئاره زووه چلیسه کان و دوورکه و تنه وه له گومانه خراپه کان ، خوشی
 و شادی راسته قینه ی روح و دل و ده رو نیان به ده ست هینا که له هه موو
 خوشیه کانی دنیا گرنگترو مه زنتره .

ته نانه ت له خواناسان هه یه که گوزارشت له م حاله ده کات و ده لیت:
 ئه گه ر پادشا و نه وه کانیان درک به م خوشی و چیژه روحی و ده رو نیه ی
 ئیمه بکه ن ، ئه وا بۆ به ده ست خستنی له گه لمان به شه پ دین و به شیر
 ده جه نگان له گه لمان.

وه هه روه ها یه کیکی تر ده لیت: هه ندی جار ساتی و اخوش به سه ر
 دلمدا پاده بو ری ت له خه یالی خو مدا ده لیم ئه گه ر به شتیه کان له م
 جو ره ژیا نه دا بن، ئه وا ژیا نیکی خوشیان هه یه .

وهيه كئيكى تر ده لئيت: لهم دونيايه دا به هه شتيكى خوشى وئارامى
 روحى هه يه له دل وده روندا هاوشيوه ي به هه شتى قيامت. جا
 هه كه سيك بجيته ئه ويه هه شتى دونياوه، ئه وا به هه شتى قيامت ي
 به نسيب ده بيت وده هه كه سيكيش دوورى بزييت، ئه وا له به هه شتى
 قيامت بي به ش ده بيت.

وه ته نانه ت پيغه مبه ريش ﷺ ئامازه بو ئهم به هه شته ده كات
 وده فه رمييت: (اذا مررتم برياض الجنة فارتعوا، قالوا: وما رياض
 الجنة؟ قال: ﷺ خلق الذكر.)¹ واته: ئه گه ر به لاي باخه كاني به هه شتدا
 تپه رن هه شى خوٲان به رن. ووتيان ئه ي پيغه مبه رى خودا باخه كاني
 به هه شت كامانه ن؟ فه رموي: كوٲه كاني زي كروياى خودايه .

وه هه روه ها ده فه رموييت: (ما بين بيتي ومنبري روضة من رياض
 الجنة.)² واته: له نيوان ماله كه م ويلندگوي مزگه وته كه م باخيكه
 له باخه كاني به هه شت.

جا كاتى خواى گه وره ده فه رمييت: (إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ * وَإِنَّ
 الْفُجَّارَ لَفِي جَحِيمٍ... الأنفطار: ۱۳-۱۴) واته: چا كه خوازان له به هه شت
 دان وه خراپه كاران له دوٲزه خدان.

واگومان نه به يت كه مه به ستي ئهم ئايه ته ته نها به هه شت و دوٲزه خى
 قيامت بيت؟ به لكو لي ره دا مه به ستي سى قوناغه بو هه ريه كه يان كه
 به هه شتى دونياو به رزه خ وقيامته ته. وه هه روه ها سزاي دوٲزه خى دونياو
 به رزه خ وقيامته ت.

¹ - نهم فه رمووده يه (حسن لغيره) ه، (ترمزي: ۳۵۰۹، ۳۵۱۰) و(امام احمد: ۱۵۰/۳) گنر او يانه ته وه، بروانه (السلسلة الضعيفة: ۱۱۵۰).

² - نهم فه رمووده يه (صحيح) ه، (بخارى: ۱۹۵) وه (مسلم: ۱۶۰/۹ نووي) گنر او يانه ته وه.

جا چ نیعمت و چیتیک ده گاته شیرینی و خوشی ناسینی خودا و پاکی دل و دهرن و تاکار جوانی و پره و شت به رزی؟ و هئایا هیچ ژیانیک هه یه بگاته ئاستی ژیانی پاکی و ساغی پته وی دل؟ که خوای گه وره ستایشی خوشه ویستی خوئی ده کات که "ابراهیم ی پیغه مبه ر" ه به هوی پاکی و ساغی دل و دهرونی یه وه که ده فه رمیت: (وَإِن مِّن شَيْعَةٍ لَّابِرَاهِيمَ * إِذْ جَاء رَبَّهُ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ... الصافات: ۸۳-۸۴) واته: وه یه کیک له په پره وان وشوین که وتوانی "نوح" بریتی یه له (ابراهیم) سه لامی خوای لیبت. کاتیک پرووی کرده خواپه رستی به دلئیکی پاک و ساغ و پپرله باوه پره وه.

که گرنگی و به نرخی و مه زنی نه و جوړه دلّه له قیامه تدا دهرده که ویت که چه نده کاریگری هه یه له سه ر دیاری کردنی پاشه پروژی خاوه نه کانیان. که خوای گه وره نه و دیمه نانه مان ده خاته پیش چاو ده فه رمیت: (يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ * إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ... الشعراء: ۸۸-۸۹) واته: نه و پروژه ی "قیامه ت" که نه مال و سامان و کوپو نه وه هیچی فریاد پره سی نی یه و فریای مروّف ناکه ویت، ته نها مه گه ر که سیك خاوه نی دلئیکی ساغ و پاک و پپر له برپا نه بیت.

نآکاره گانی دلی پاک و ساغ

دلی پاک و ساغ: نه و دلّه یه که ساغ و پاک و سه لامه ت بیت له هاوبه شی و "شیرک" برق و کینه و چه سودی و چه روکی و لووت به رزی و چه زکردن به ده سه لات. پاک بیت به دوور بیت له هه موو به لایه ک که دووره بخاته وه له خوای گه وره ، دوور بیت له هه موو گومانیک له راستیتی خودا. دوور بیت له هه موو ناره زوویه ک ببیته مایه ی سه رپیچی و یاخی بوون له خودا. وه دوور بیت له هه موو شتیک که لات دات له به مه به ستی خودا. وه دوور بیت له هه موو ئاسته نگیك و به ربه ستیک که دایپریت له

خودا. جا ئه ميه دلى ساغ و پاك - كه له دونيا و قيامت دا له به هشتى شادى و كامه رانى دا ده ژيټ.

هۆكاره كانى خراب بوونى دل

دلى مروؤ بؤ ئه وهى دورر بيټ له خراب بون و شيواوى پيويسته پاريزراو بيټ له پينج به لاي كوشنده. له (شيرك) كه دژى يه كتاپه رستى يه، له (بيدعه) تازه گهري له ئايندا كه دژى سوننه ته، وه له (ئاره زوو بازى) كه دژى گوڤرايه ليه، وه له (بى تاگايى) كه دژى يادى خودايه، وه له (حه زه كان) كه دژى دلسوزيه. جا ئه م پينجه هۆكارى تيكدان و شيواندن و خراب بوونى دله.

مروؤ پيويستى به پشتيوانى خودايه تا رينمايى بگات بؤ راست و رهوان

جا بؤ ئه وهى دلى مروؤ دورر بيټ له به لايانه. وه رينمايى بكرىټ بؤ سه رپيگاي راست و رهوان و له نه خوشى و ناخوشيه كانى دل سه لامهت بيټ. پيويست هه ميشه داواى هاوكارى و كۆمهكى له پهروه دگارى مه زن بگات تا ئه وشا رپيگايه وون نه كات و له نيو كوچ و كۆلاننه كانى نه هامة تيدا بزر نه بيټ. چونكه شا رپيگاي راست و رهوان (صراط المستقيم) پيويستى به هيمهت و ههول و كۆشش و كاروئاكارى جوان هه يه له ناخ و ده ره وه شدا. جا وورده كاربه كانى (شارپيگاي راستى) زۆرن دورر نيه مروؤ هيجى لى بزانيټ، له وه ده چيټ شتى زۆرى لى بزانيټ.

له وه ده چيټ ئه وه شى كه بيزانيټ به هۆكارى ته مه لى و ته وه زه لى يه وه يان هر ناسته نكيكى تره وه بؤ به رجه سته نه كرټ. وه دورر نيه ئه وه شى كه ده زانيټ بؤى بچيټه سه ر، وه ده شيټ ئه وه شى

گەر بەرجهستهی دهکات دلسۆزی ئیخلاسی تیدا نه بیّت. وه ده شییّت
 ئه وهی که بهرهستهی دهکات به و په ری دلسۆزیه وه به لام ته و او پرو
 پوخت نه بیّت یان بییّت. جا ئه مانه و چه ندانی تری هاوشیوهی ئه مانه
 پۆژانه چه ندین باره ده بیته وه. جا پیویسته هه میسه داوای کۆمهک و
 سه رفرازی له خودای گه و ره داوا بکهین

نه زانین و سته م گاری بنه په تی دهرونی ئاده میزاده

بنه په تی دهرونی ئاده میزاد بریتییه له نه زانین و سته م کاری جا
 هه رکاتی ئاده میزاد گه رایه وه سه ر بنه په تی خو ی ئه وای ریگه ی هیدایه ت
 و راستی نادۆزیته وه و گومرا ده بیّت. هه ر ئه وه یه خودای گه و ره
 دووپه کانی گه راندۆته وه سه ر بنه په تی سروشتی خو یان به هۆی تاوان
 کاریه وه.

خوای گه و ره له سه ر (شارپگیای راستی یه) (صراط المستقیم) له
 هه موو بریار و فه رمان و پیگرتن و قه دهغه کردنیك دا. خودای گه و ره
 به دانایی وزانایی خو ی پینمای وهیدایه تی ئه و که سانه ده دات که
 مه به ستییتی بو سه ر (شا ریگای راستی) وه ئه و که سانه ی که
 مه به ستیان نیه دووریان ده خاته وه وهیدایه تیان نادات چونکه
 شایسته ی ئه و شارپگیایه نین.

جا له پۆژی قیامه تیشدا خوای گه و ره شارپگیایه ک دروست دهکات
 بو به نده کانی تاوه کو له ریگه یه وه بگه نه په حمه ت و به زه یی و
 میهره بانی خودا. چونکه خودای گه و ره شا ریگای راستی یه. خودای
 گه و ره له ژبانی دونیا دا شارپگیایه کی بو سه رجه م به نده کانی
 هه لبژاردوو و ده ست نیشانی کردوو. وه داوای له هه موان کردوه له و

شا پښتياڼه لاندې دهن و له سهرې به رده وام بن كه خوي له خويدا حوجه
و به لگه يه .

وه له قيامت دا خوي گه وره ديسانه وه شا پښتياڼه ك ديارى دهكات^۱
بو گيشتن به خه لائي خوي كه به هه شته جا هه ركه سيك له دنيادا
له سهر نه و شا پښتياڼه يه سه قامگير بو بويت نه و به ناساني ده توانيت له و
پردې شا پښتياڼه يه قيامتدا بپه پښتو وه . سه قامگيرانه هه نگو و بنيت وه
نوور و پووناكي باوه رپه كانيان ددره وشيته وه و گوړ و قيامت و پښتياڼه
(سيرا ط) يان بو ده كاته چراخان . به لام نه و كه سانه ي كه له دنيادا له و
شا پښتياڼه دا لايان داوه و ترازون يان خزاوون . نه و ناتوانن له سهر نه و
شا پښتياڼه يه قيامتدا بپه پښتو وه و سه قامگير بن ، هه رچون له دنيادا
سه قامگير نه بوون .

وه تاريخي وسامناكي و گوړو حه شهر و قيامت و سهر پردې
(سيرا ط) يان ده كاته وه شه وه زهنگ قولابه دركاوه يه كاني سهر پرده كه
پښتياڼه ده كات و ناتوانن لي يه دريا زين . چونكه نه و پووناكيانه ي له
دنيادا هه بوو نه مانه به تاريخي و تاوان و سه رپښتياڼه يه خودا سيا
پووشيان كردو له ده ستيان دا و نغرو ي ني و تاريخستان نه قامي و
سته مكارى بوون . پښتياڼه يان له سهر نه و پرده وه ك پاشگه ز
بوونه وه يانه و هه له اتنيانه له شا پښتياڼه يه خوا په رستي له دنيادا . وه
هه روه ها خوي گه وره كانيايى سازگاي (كوثر) ي سازكردووه بو ن او
خواردنه وه ي نه و كه سنه ي كه له دنيادا تينو و تامه زرو ي شهر عي
خودا بوون . به و نه ندازه يه ن او ده خون ه وه . وه ياساغ و قه ده غه ي

^۱ - مه به ستي له شا پښتياڼه يه دونه "اي يه ن اسلامه" ، وه مه به ستي له شا پښتياڼه يه قيامت "پردې
صيرا ط" . "وه رگير"

کردووہ لہ سہر ئو کہ سانہی کہ پشتیان لہ شہری خودا کردووہ و
لیئی ہلہاتوون.

جانہ گہر بیٹو بہ چاوی تیرامان و ووردبینانہ وہ ژیرانہ پروانینہ
قیامت و دنیا - بومان روون دہ بیٹہ وہ کہ دنیا کیلگہی قیامتہ
چی بچیتیت تیایدا لہ قیامتہ دہیدوریتہ وہ. پلہ و پایہ و خہ لاتی
خودای و پیگہ کانی بہ ہشت بہ نندہ لہ سہر پڑیژہی باوہ پروکاری
چاکہ خوازی لہ دنیا دا. وہ بہ پیچہ وانہ شہ وہ خودا پہ نامان بدات.

۷۱- تاوان و تاوانکاری دہ بیٹہ مایہی ترازان و خزان لہ سہر شاریگی
راستی " صراط المستقیم":

بنہ رہتی تاوان و جوڑہ کانی

بہ موی ئو وہی تاوان پۆلین و ریزبہندی و جوڑی زوری مہیہ. ہہر بۆ
ئہم مہ بہ ستہ لہم بابہ تہ کورتہ دا بہ پشتیوانی خودای گہ ورہ تیشک
دہ خہینہ سہریان و دہ لئین:

بنہ رہتی تاوان دوو بنہ مایہ:

(جیئ بہ جیئ نہ کردنی ئہرک و فہرمان، وہ ئہ نجامدانی قہ دہ غہ
کراوہ کان)

واتہ: جیئ بہ جیئ نہ کردنی ئہرک و فہرمانیکی خودای کہ
پیویستکراوہ لہ سہرت. کہ ئہمہ خوی لہ خویدا تاوانہ. ہہر وہا
ئہ نجامدانی یاساغ کراو و قہ دہ غہ کراویک کہ پیویستکراوہ لہ لایہن
خودا وہ کہ دوور کہ ویتہ وہ لیتی. جا ئہم دوو جوڑہی تاوان بوو کہ ہہر
یہ کہ باوکانی (جن و ئادہ میزاد) ی پیتاقیکرایہ وہ. یہ کہ میان
(نیلیس) بوو فہرمانی پیکرا بہ ئہ نجامدانی ئہرکی سوچدہ بردنی ریز

بۆ (ئادەم) دووھەمیان (ئادەم) بوو کە ھەستا بە ئەنجامدانی قەدەغە کراویک کە نەدەبوایە بیکردایە. جا ھەریەکەیان دابەش دەبیئت بە پێی ویست و مەبەستی دل. وە ھەر ھەروەھا بە پێی ئەندامەکانی جەستە لە پوالتەدا ، واتە پەییوەستە بە مافی خودا و مافی خەلک. ھەرچەندە ئەو ھەمی پەییوەندی بە مافی خەلکیەو دەبیئت ھەر دەچیتە ژێر ناوی مافی خوداوە. بەلام پەییوەستکراووە بە داواکردنی خاوەن مافەکە لە خەلک یان دەست بەردار بوونی لەو حەق و مافە.

پاشان تاوان دابەش دەبیئت بۆ چوار جۆر:

(مولکیەکان ، شەیتانیەکان ، درندەییەکان ، ئاژەڵییەکان)

تاوانە مولکیەکان (الملکیة)

تاوانە مولکیەکان: واتە خۆ نواندن بە ھەندئ ئاکاری نەشیاو و ناشایستە بۆ خود بەندەکان. وە ک نواندنی ئاکارەکانی پەروەردگاریەت (الربوبیة) وە ک خۆ بە مەزن زانین ،خۆ بە پیروژ زانین ،خۆ بە بلند زانین ، خۆ بە پەرستراو زانین ،کە شایستەیی مرۆف نیه و لەو سنورە دەرچونی مرۆفە لە توانا و قەوارەیی خۆی ،تەنانەت شەریک و ھاوئەدانان بۆ خودای گەرەش دەگریتەو.

جۆرەکانی ھاوبەشی بریاردان (الشرك)

ھاوبەش بریاردان بۆ خودا دوو جۆرە:

۱. ھاوبەش بریاردان لە ئاکار و ناوہ جوانەکانی و ھاوئە بۆ پەیدا کردن لە پەرستندا.

۲. وە ھاوبەش بریاردان لە مامەلە کردن لە گەل خودادا.

کە ئەم بەشەیان ھەندئ جار مرۆف ناباتە دۆزەخەو ھەرچەندە خودی ئەو کارە پوچەل دەکاتەو کە ھاوبەشی تیدا بریارداوہ.

جا ئه نجامدانى تاوانه مولكیه كان به گه وره ترين و مه ترسى ترين تاوانبارن ده ژميرين. چونكه به رامبه ريان له په روه ردگار گرتووه و خويان به هاوبه شى ده زانن له خودايه تى و په روه ردگاريه تى دا. به بى زانست و زانيارى قسه له خودا و خهلق و شه ريعه تيدا ده كهن و خويان له و به باشتر ده زانن.

ئهم جوره تاوانه هه لوه شش ينه ره وه و پوچه لكردنه وه ي كاره باشه كانه .

تاوانه شه يتانيه كان

تاوانه شه يتانيه كان: واته خوچواندن به ئاكاره كانى شه يتان له بوونى "حه سودى وبوغزوكينه و برق و فيلّ و خه له تانندن و سه رپيچى و رپيگرى له چاكه و فرمان كردن به خراپه و بيدعه و تازه گهرى له ئاينى خودادا. وه گومرپا كردن "واته ئهم جوره ئاكاره شه يتانيانه ئه نجام ده دات و تاوانبار ده بيبست و زيان به خودى خسوى و خه لك و كۆمه لگا ده گه يه نيّت و هاوالاتيه كى چاك خواز نابيبست ، وه ئهم جوره تاوانه به ريزبه ندى دووه م ديّت له مه ترسيدا له پاش تاوانه مولكيه كان.

تاوانه درنده بيه كان و ئاژه ليه كان

تاوانه درنده بيه كان "السبعية": واته ئه نجام دانى ئاكاره ناشرين و درنده بيه كان كه مايه ي مه ترسيه بو خودى خسوى و چوارده وره كه ي. وهك ئه نجام دانى دوژمنايه تى ، توپه بى ، خوين پرشتن ، چه وساندنه وه ، بى به زه بيه تى ، هه لپه رستى ، سته مكاريتى ... هتد.

تاوانه ئاژه ليه كان "البهيمه": واته سووربوون له سه ر ئه نجامدانى ئاكاره ئاژه ليه كان كه ئاژه لان پيى ناسراون و پيشه يى هه ميشه بيا نه . وهك: سووربوون له سه ر تير كردنى بى مه رچى

حه زوئاره زووی برسیتی و سیکس، که ده بیته مایه‌ی دروست بوونی (دزی وزیناو داوین پیسی) ، هه روه‌ها خواردنی مال و سامانی هه تیوان و خه لکی به ناحق، چروکی و په زیلی، ترسنۆکی وشه پرزه‌یی و سه رکه‌شی، به ره لایی، بی ئابرووی و بی شهرمی... هتد.

جا ئه م جۆره‌یان زۆرینه‌ی خه لکی تی که وتوون به هۆی نه‌توانینی نه‌نجامدانی هه‌ریه‌که له‌تاوانه "مولکی و درنده‌بیه‌کان" زۆرینه‌ گیرۆده‌ی ئه م جۆره تاوانانه‌بوونه‌ته‌وه. وه‌هه‌روه‌ها ئه م جۆره‌یان ده‌رگاوه، ده‌روازه‌ی چوونه شیوی دونیای تاوانه‌کان و به‌شه‌کانی تری تاوانکاریه، به‌شیوه‌ی که مه‌ندکیش کردنیان له‌م به‌شه‌وه بۆ جۆری تری تاوانه درنده‌بیه‌کان وشه‌یتانیه‌کان. پاشان بوغرابوون و دژایه‌تی کردنی خودای گه‌وره هه‌نگاوده‌نیته.

تاوانکاری پۆسته‌ی بی باوه‌ری یه

جا هه‌رکه‌سیک به‌چاوی تیپامانه‌وه وردبیته‌وه له‌وپاستیانه، بۆی پوون ده‌بیته‌وه که تاوان و تاوانکاری پۆسته‌ی هاوبه‌شی دانان و بی باوه‌ری و دژایه‌تی کردنی په‌روه‌ردگاره. سه‌ره‌تاکه‌ی تاوانه وه‌کۆتایه‌کشی بی باوه‌ری یه.

بہشی سی ۲ یہم :

تاوانہ بچوک وگہورہکان

وہگہورہترین تاوانہ گہورہکان

تاوان دوو جوړه:

گه وره و بچوک

بی گومان تاوان دوو جوړی هیه گه وره و بچوک. نه م راستیه ش هریه که له قورئان وسونه و ټیکرای هاوه لان وشوین که وتوانیش ته نانه ت پیښه وایانیش سه لماندویانه .

خوای گه وره ده فهرمویت: (إِنْ تَحْتَبُوا كَبَائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَنُدْخِلْكُمْ مُدْخَلًا كَرِيمًا... النساء: ۳۱) واته: نه گه ر نیوه خوټان بیاریزن له تاوانه گه وره کان که قه دهغه کراوه ، نه و ا چاوپوښی له تاوانه کانی ترتان ده که م وده تان خهینه خوښترین و سازگارترین شوینه وه "که به هشته".

هره وها ده فهرمیت: (الَّذِينَ يَحْتَبُونَ كَبَائِرَ الْإِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ إِلَّا اللَّمَمَ... النجم: ۳۲) واته: نه وانه ی که له تاوانه گه وره کان خوین ده پاریزن ته نها گونا هه بچوکه کان نه بیټ.

کرده وه چاکه کان پوچهل کره وهی تاوانه بچوکه کان

له (صحيح) دا هاتوه که پیغه مبر صلى الله عليه وسلم فهرمویه تی: (الصلوات الخمس: والجمعة الى الجمعة، ورمضان الى رمضان، مكفرات لها بينهن اذا اجتنبت الكبائر.)^۱ واته: پینج نویژه فهرزه که ، هینی بو هینی، په مه زان بو په مه زان. سپینه وهی تاوانه بچوکه کان که له و نیوه نده دا نه نجامت داوه، به م رجیک خوټ بیاریزیت له تاوانه گه وره کان.

نه و کرده وانه ی تاوان ده سپنه وه سی پله یان هیه:

^۱ - نه م فهرموده یه (صحيح) ه، (مسلم: ۱۴-۱۶/۲۳۳) گپراویانه ته وه.

۱. له بهر بچوکی کاره که ولاوازی و دلّسوزی تیا دا ته نها تاوانه بچوکه کان بسپریتته وه یان نا. له شیوهی چاره سه ریکی بی هیژدایه که له بهرام بهر نه خووشی یه کی که مدا ده وه ستیتته وه و چاره ی ده کات.

۲. کاره چاکه که پووبه پرووی تاوانه که ده وه ستیتته وه وه به ته واوی ده بسپریتته وه.

۳. له بهر که وره یی وبه هیژی کاره چاکه که جگه له سرپینه وه ی تاوانه بچوکه که ، پووه و سرپینه وه ی تاوانه که وه ره کانیش هه نگاو ده نیت و کاریگه ریان تی ده کات.

وه له هه ردوو (صحیحین) دا هاتووه ، پیغه مبه صلی اللہ علیہ وسلم فه رموویه تی: (الا أنبئکم بأکبر الکبائر؟ قلنا: بلی یا رسول الله. فقال: صلی اللہ علیہ وسلم: الإشرک بالله والحقوق الوالدین، وشهادة زور.)^۱ واته: ئایا له که وره ترین تاوانه که وره کان ناگادارتان که مه وه؟ ووتیان: به لئی نه ی پیغه مبه. پیغه مبه صلی اللہ علیہ وسلم فه رمووی: هاوبه ش بریاردان بق خوی گه وره، وه ئازاردانی دایک و باوک، وه شایه تی دانی ناحق و ناراست.

وه هه روه ها له هه ردوو (صحیحین) دا هاتووه که پیغه مبه صلی اللہ علیہ وسلم فه رموویه تی: (اجتنبوا السبع الموبقات، قيل: وما هن یا رسول الله؟ فقال صلی اللہ علیہ وسلم: الإشرک بالله، والسحر، وقتل النفس التي حرم الله إلا بالحق، واکل مال الیتیم، واکل الربا، والتولی يوم الزحف، وقذف المحضات الغافلات المؤمنات.)^۲ واته: خوْتان بیاریزن له هه وت تاوانه به هیلک به ره کان. ووتمان: کامانه ن نه ی پیغه مبه، فه رمووی: هاوبه شی بریاردان بق خوی گه وره، سیحروجادوگه ری، وه کوشتنی مروّف

۱- نه م فه رمووده یه (صحیح) ۵، (بخاری: ۲۶۵۴) وه (مسلم: ۲/۸۴ نووی) گئیراویانه ته وه.

۲- نه م فه رمووده یه (صحیح) ۵، (بخاری: ۲۷۶۶) وه (مسلم: ۲/۸۵ نووی) گئیراویانه ته وه.

به ناحق، وه خواردنی مائی هه تیو به ناحق، وه سوو خواردن، وه هه لهاتن له به ره کانی جهنگ، وه بو همتان هه لیه ستن بۆ ئافره تانی باوه پدارانی پاک و بی تاگا.

وه له ههردوو (صحیحین) دا هاتوه که: (سئل: ای الذنب اکبر عندالله؟ قال ﷺ: إن تدعوا لله ندأ وهو خلقك، قيل: ثم أي؟ قال: ان تقتل ولدك مخافة ان يطعم معك، قال: ثم أي؟ قال: ان تزني بحليلة جارك. فأنزل الله تصديقها: (وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ... الفرقان: ٦٨) واته: پرسیار کر له پیغه مبهه: کام تاوانه به گه وره داده نریت. پیغه مبهه ری خودا ﷺ فه رموی: هاوه لیک بۆ خودا بریار بدهیت که چی نه ویش دروستی کردوی، پاشان پرسیان چی تر؟ فه رموی: منداله کهت به ناهق بکوژی له ترسی برسیتی. پاشان پرسیان چیترا؟ فه رموی: وه زیناو داوین پیسی بکهیت له گه ل جه لالی هاوسی که تدا. جا خوی گه وره نه م نایه ته ی په وانه کرد: (وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ... الفرقان: ٦٨) واته: نه و که سانه ی که هاوه ل و په رستراویک بۆ خودا بریار نادهن وه مروؤف به ناحق ناکوژن وه داوین پیسی ناکن.

ژماره ی تاوانه گه وره کان

له دهست نیشان کردن وژماره ی تاوانه گه وره کاندای دوو پای تایبته هه یه:

پای یه که م: ده لئین تاوانه گه وره کان دهست نیشان کراوو ژمیراوه.

پای دووه م: ده لئین دهست نیشان نه کراوه

¹ - نه م فه رموده یه (صحیح) ه، پیشتر باسمان کردوه.

ئىستاش دىنە سەرھەرىيە كەيان:

پاي يەكەم:

پىيان وايە تاوانە گەورەكان دەست نیشان كراو، بەلام لەديارى
كردنى ژمارەياندا ناكۆك وجياوازن. (عبدالله ى بن مسعود) دەئيت:
ژمارەيان چوارە. (عبدالله ى بن عمر) دەئيت: ژمارەيان ھوتە.
(عبدالله ى بن عمرو بن عاص) دەئيت: ژمارەيان نۆيە.

وھەندىكى تر پىيان وايە ژمارەيان يانزەيە. وھكۆمەئىكى تر پىيان
وايە ژمارەيان "ھەفتايە". وھ (ابو طالب المكى) دەئيت: پاش
كۆكردنە وھى ووتەى ھاوھلانى پىغەمبەر ﷺ لەم بارەيە وھ، وھكۆم
كردە وھ پاش لىكدانە وھى بۆم دەرکەوت كە ژمارەى تاوانە گەورەكان
بەم شىوھەيە: _

- (چوار) تاوان لەدئا: كەبرىتى يەلە ھاوبەشى بۆ خودا بپياردان،
سووربوون لەسەر تاوان، وھەويست بوون وبى ھيوابوون
لەپرھەمتى خودا، وھبى باكى لە سزاي خودا.
- (چوار) تاوان لە زمان: كەبرىتىن لە شاھەتى درۆ، بوھتان
ھەلبەستەن بۆ ئافرەتانی داوین پاك، سویندى درۆ، سىحرو
جادوگەرى.
- (سى) تاوان لە سەك دا: مەى خواردنە وھ، خواردنى مالى
ھەتيوان بەناھەقى، وھسوورپيا خواردن.
- (دوو) تاوان لە داوین "دامين": داوین پيسى "زينا"، نىربازى.
- (دوو) تاوان لە دەست دا: كوشتن ودرين.
- (يەك) تاوان لە قاچەكاندا: ھەلھاتن لەبەرەكانى جەنگ.

• (یهک) تاوان که هموو جهسته تئیدا به شداره: که بریتی یه له ئازاردانی دایک ویاوک.

پای دووهم:

ئه وانسه ی که دهست نیشانیان نه کردووه: بییان وایه که دهست نیشان وژماره نه کراوه و پای تایبه تیان هه یه له م باره یه وه:

هه یانه ده لئین: هه رتاوانیک خوی گه وره له قورئاندا ریگری لی کردبیت، ئه و تاوانی گه وره یه. وه هه روه ها هه رتاوانیکش پیغه مبه ر^{صلواته} له سونه تدا ریگری لی کردبیت ئه و تاوانی بچوکه.

وه پای تریان هه یه ده لئیت: هه رتاوانیک ریگری کرابوو به تورپه بوون و نه فرته و سزاوه ره شه له ئه نجام دانی کرابیت، ئه و تاوانی گه وره یه. وه هه رتاوانیکش له م سیانه به ده ربوو، ئه و تاوانی بچوکه.

وه هه روه ها ووتراوه: هه رتاوانیک له توله یدا سزای هدی بو دانرابیت له دنیا و وه له قیامه تدا به لئینی سزا درابیت بوی، ئه و تاوانی گه وره یه. جگه له مه تاوانی بچوکه.

هه روه ها ووتراوه: هه رتاوانیک له هه موو شه ریعه ته کاندا هه رام و قه دهغه کرابیت، ئه و تاوانی گه وره یه. وه هه رتاوانیکش ته نها له شه ریعه تیکدا قه دهغه کرابیت، ئه و تاوانی بچوکه.

وه هه روه ها ووتراوه: هه رتاوانیک که خوداو پیغه مبه ری خودا نه فره تیان له بکه روئه نجام ده ره که ی کردبیت، ئه و تاوانی گه وره یه.

وه ووتراوه: هه رتاوانیک له سه ره تای سوره تی "النساء" باس کرابیت، ئه و تاوانی گه وره یه که خوی گه وره ده فه رمیت: (إِنْ تَحْتَبُوا كَبَائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ... النساء: ۳۱).

ئەو پېرەي كە تاوان لەلایان ھەرھەمووی يەك ئاستە:

ئەم پېرە دەلێن: تاوانەكان گەرەبچوكیان نی یە و ەھەموویان یەك ئاستە، چونكە تاوان زیان بە خۆی گەرە ناگە یە نیت و کاریگەری لەسەر خۆدای گەرە نی یە. ھەربۆیە ناكریت ھەندیکیان لەلای بچوك بیئت وئەوانی تر گەرە. بەلكو پوختی بابەتەكە لەبویری و سنوور شكاندنی تاوانكارانە كە دەوێرن و جەرئەت دەكەن لە سنوور شكاندن و سەرپېچی كردنی.

جا ھەر كە سێك سنوور بشكێنیت بئێ گویی خۆی گەرە بكات ئەوا تاوانی ئەنجام داوە. كاتێك كە سێك مە ی دەخواتەو ە یاخود زینایەك دەكات و بەھەرام وقە دەغە كراوی نازانیت ، ئەوا لێرەدا دووشبستی كردووہ كە لەنیوان نەفامی و خراپە كاریدا ، جا لێرەدا ئەوكە سە نا بیئت سزابدریت ، چونكە نەفام ونەزانە. بەلام ئەگەر زانی كە قە دەغە كراوو ھەرامە ، بەلام ھەرسوور بوو لەسەر ئەنجام دانی ئەوا تاوانێكی گەرە ی ئەنجام داوہ لەبنەرەتدا كە بریتی یە لە "بویری و چاوانە ترسی" لە شكاندن و سنوور بەزاندنی قە دەغە كراوہ كانی خۆی گەرە.

و دەلێن: خراپی تاوان بریتی یە لەگۆئ نەدان بەفەرمانی خۆی گەرە و پششت گۆئ خستنی و بویری و چاوانە ترسی لە ئەنجامدانی و سەرپېچی كردنی. كە ئەمەش ھیچ جیاوازی یەك نی یە لەنیوان تاوانەكاندا.

و دەلێن: پێویستە مەرۆف تەماشای گەرە و بچوكی تاوان نەكات ، بەلكو پێویستە تەماشای گەرە یی ئەو خۆدایە بكریت كە تاوانی بەرامبەر دەكریت و یاسا و فەرمانی دەشكێنریت. جا ئیتەر لەم حالەتەدا جیاوازی لە نیوان تاوانەكاندا نی یە.

جا نه گهر پاشايهك فهرمان دهركات بۆ دووكهس كه بجيت بۆ شارتيك
 وكاريكي پى بسپيريت كه نه نجامى بدات ، كاتيڪ كه هيچيان كاره كه
 نه كهن سهريچى ده كهن. نايا ههردووكيان هه ر فهرمانى پاشايان پشت
 گوئ نه خست؟ نايا ههردووكيان به هه مان چاو ته ماشا ناكات؟
 وه سزايان نادات؟

وه ههروهه ده لئين: جا نه گهر كه سيك سه د ده رهه مى بدات نه وه
 زه كاتى نه داو سهريچى كرد، وه ههروهه كه سيكى تريش هه زار
 ده رهه م نه وه ئه ويش زه كاتى نه داو سهريچى كرد. نايا ههردووكيان
 هه ر يهك تاوانيان نى يه؟ كه ريگرى يه وه زه كات نه دانه به بى
 ره چاو كردنى ژماره و پيژهه ي زورى وكه مى ماله كه ي.

گه وهه ترينى تاوانه گه وهه كان

هاوبه شى برياردان بۆ خودا

لادانى به رده له سهه نه م بابه ته:

خوای گه وهه سه رهجه م پيغه مبه رانى په وانه كردوهه وكتيابه
 پيروزه كانى ناردوهه وه زهوى وئاسمانه كانى دروست كردوهه ته نها بۆ
 يهك مه به ست كه يه كتاپه رستانه بپه رستريت وگوپرايه لى وملكه چى ته نها
 بۆ نه وبيت. (وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ... الذاريات: ٥٦)
 واته: ئيمه په رى وئاده ميزادمان ته نها بۆ خوا په رتى دروست كردوهه.

وه ده فه رميت: (وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا
 بِالْحَقِّ... الحجر: ٨٥) واته: ئيمه زهوى وئاسمانه كان وه رچى
 له نيوانياندايه ،ته نها بۆ چه سپاندنى حق دروستمان كردوهه.

وه ده فه رمويت: (اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَمِنَ الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ
 يَنْزِلُ الْأَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَأَنَّ اللَّهَ قَدْ أَحَاطَ

بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا... (الطلاق: ۱۲) واته: خوای گه وره نه و زاته یه که
 هوت چینی ناسمانی دروست کردوه و زه ویشی به وینه ی نه وان
 وه فره مانی خودا له نیوانیاسدا داده به زیت و جی به جی ده بیست تا
 ناگادارین و بزائن که خوای گه وره به سهر هه موو شتیکدا زال
 و به توانایه. وه خوای گه وره به زانست وزانیاری خوئی گه ماروئی هه موو
 شتیکی داوه.

وه هه روه ها ده فره مویت: (جَعَلَ اللَّهُ الْكَعْبَةَ الْغُبِّيَّةَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ قِيَامًا لِلنَّاسِ
 وَالشَّهْرَ الْحَرَامَ وَالْهُدْيَ وَالْقَلَائِدَ ذَلِكَ لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي
 السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ... المائدة: ۹۷) واته:
 خوای گه وره که عبه ی کردوه به هوی هه ستانه وه و بوژاندنه وه ی
 خه لکی "له هر دوو دونیادا"، هه روه ها مانگه حه رامه کان و دیاری
 قوربانیه دیاری کراوه کانی داناوه، تا بزائن و ناگادار بن که خوای گه وره
 ناگاداره به هرچی له ناسمانه کان و زه ویدایه، وه خوای گه وره به هه موو
 شتیک زانایه.

خوای گه وره لی رده دا نامازه بو نه وه ده کات مه به ست له دروست کردن
 وشه ریه ت ناردندا، بریتی بووه له وه ی که خه لکی ناوو سیفات
 و ناکاره کانی خودا بناسیت و به تاه و ته نها ملکه چی و به ندایه تی بو نه و
 نه نجام بده ن. وه خه لکی له نیو خوئیاندا دادپه روه ربن، نه و
 دادپه روه ریه ی که هه مو ناسمانه کان و زه وی له سهر بنیات نراوه.
 وه هه روه ها ده فره میت: (لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ
 الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ... الحديد: ۲۵) واته: نیمه
 پیغه مبه ره کانه مان ره وانه کردوه هاوپی له گه ل موعجیزاتی پروندا،
 له گه ل کتیبه پیروزه کاندا، ته رازو پیوه ری شه رع ی و دادپه روه ره مان

پوون کردووہ تہ وہ تاوہ کو خہ لکی دادپہ روہری بہ ریابکہن وجیٰ بہ جیی بکہن.

خوای گہ ورہ مہ بہ سستی لہ پرہ وانہ کردنی پیغہ مہ ران و ناردنی کتیبہ پیروزہ کان بریتی بووہ لہ بہ ریابکردنی دادپہ روہریتی. وہ چلہ پۆپہی دادپہ روہریتی بریتی لہ بہ تاک وتہ نہا پەرستن وناسینی خودای گہ ورہ. وہ لہ بہ رامبہ ریشدا چلہ پۆپہی ستمکاری و نادادپہ روہریتی بریتی یہ لہ ہاوبہ شی بریاردان بۆ خوای تاک وتہ نہا. ہہ روہ کو دہ فہ میت: (إن الشکر لظلم عظیم) جا ہہر بۆیہ "ہاوبہ شی و بریاردان" بۆ خوای گہ ورہ بہ گہ ورہ ترین تاوانہ گہ ورہ کان ہہ ژماردہ کریت.

کہ واتہ بہ ریژہی دووری ونزیککی لہ بنہ مای دادپہ روہریتی کہ مہ بہ سستی خوای گہ ورہ یہ، ئہوا ریژہی حہق و ناحق وہ ہہ روہا حہ رام و حہ لالّ دیاری دہ کریت. تہ نانہت لہ کردارو ئاکارہ کانیشدالہ خواپہ رستی وسہ ریچیشدا. جا چونکہ ہاوبہ ش بریاردان بۆ خودا تہ واو پیچہ وانہ یہ لہ گہ لّ بنہ مای دادپہ روہریتی، ہہ ربۆیہ بہ گہ ورہ ترین تاوان ہہ ژمیردہ کریت ووہ بہ ہشت لہ سہر ئہ نجام دہرہ کہی قہ دہ غہ دہ کریت ووہ مالو خوینی حہ لالّ دہ بیت، وہ ہیچ کاریکی لی قبول ناکریت، وہ ہیچ تکایہ کی تاوانکاران نایگریتہ وہ. چونکہ ہاوبہ ش دانہر "مشرک" نہ فامترین و گہ وج ترین کہ سہ کہ دہ چیت دروست کراو دہ ہینیتہ ریزی بہ دیہینہ رو دروستکہر. بہ م پیّ یہ دہ بیتہ ستمکارترین کہ س کہ ستم لہ خوئی و بونہ و ہر دہ کات.

بیانوی ہاوبہ ش دانہران

لیرہ دا ہاوبہ ش دانہران پییان وایہ کہ مہ بہ ستیان لہ ہاوبہ ش بریاردان بۆ خوای گہ ورہ. مہ بہ ستیان بہ گہ ورہ و مہ زن راگرتنی خوای

گه وریه که راسته و خۆ په یوه ندى پیوه ناکه ن، به لکو هانا بۆ که سانی پله و پایه به ز بهرن تا تکیان بۆ بکات و کاریان بۆ ئاسان بکات به نمونه ی پادشاکانی سهر پرووی زهوی.

واته ئه و هاوبه شییه وهک هۆکاریک و واسته یهک بووه بۆ گه یشتن به خودای مه زن. (وما نعبدهم الا ليقربونا الى الله زلفی... الزمر: ۳۰).

جا هه ریه به کارهینانی ئه م هۆکارو تاکارانه ، ده بیته مایه ی خه شن و توپه یی خوای بالاده ست ، وه مانه وه ی هه تا هه تایى ئه و که سانه له ناو ناگر. وه ده بیته مایه ی خوین پشتمیان و مال و سامان سه لال بوونیان.

جا لیسه دا پرسیاریک سهر هه ل ده دات ئه ویش ئه وه یه : ئایا ده گونجیت خوای گه و ره پێگا بدات بۆ به نده کانی بۆ نزیك بوونه وه لیی ، په نابه رنه بهر تکا که رو ناویژیوان و نیوه ندیک ؟ ئایا قه ده غه کردنی ئه مه ته نها له پێگه ی شه ریعه ته وه یه ؟ یا خود هه ر به سه روشتیش ئه مه ناشیرین و ژیریش پێگری ئه وه ده کات که شه ریعه ت پێگه ی پێ نه دات ؟

به لکو شه ریعه ت هاتووه بۆ دیاری کردن و پێگری له و شتانه ی که له پوانگه ی ژیریشه وه ناشیرین و ناپه سه ندن. وه ئه م هاوبه شی دانا هه ش له هه موو شته کانی تر ناشیرین ترو ناره وا تره .

جا نه ینی چی یه هاوبه شی له نیو هه موو تا وانه کاندالی خۆش بوونی نی یه ؟ ئه وه تا خوای گه و ره ده فه رمیت: (إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ... النساء: ۴۸) واته : خوای گه و ره جگه له تاوانی هاوبه شی بۆ خوا بپارदान له هه موو تاوانیکى تر ده بوریت.

جا له م پرسیاره ورد به ره وه و به بیرو هۆش و دل هه لیه سه نگینه و به که می نه زانی ، چونکه هه ر ئه م پرسیاره یه که جیا که ره وه یه له نیوان

یەكتاپەرسەتەن و ھاوبەش دانەرا ، خواناسان وخوانەناسان ،
بەهەشتیەكان و دۆزەخیەكان .

لە وەلامدا دەلێن : سەرکەوتنوسەرفرازی هەر لای خوای گەرەیه ،
وهداوا لەو دەکەین کە کۆمەك وپراست پەرەویمان پێ ببەخشیت . جا
هەرکەسێک بەپێی پێنماییهکانی هەنگاو بنیّت سەرگەردان نابیت .
و هەرکەسێکیش توشی سەرگەردنی بوو جگە لەخودا پێنماکاری نی
یە ، و هەرچە یەکیش ببەخشیت پێگری بۆ نی یە . و هەرپێگری لەهەر
شتیکیش بکات کەس بۆی نی یە ببەخشیت .

جۆره کانی ھاوبهشی

ھاوبهشی دوو جۆره :

ھاوبهشی یەك په یوهندی به خودی خوای گەرەوه هیه ، واتە
بەخودو ناوو وئاکارو کرداره کانی یه وه .

وه ھاوبهشی یەك که په یوهندی به شیوازی پەرستەن ومامەلە
کردنەوه هیه ، هەرچەندە خاوەنەکە ی باوهری بەتاکی خودایە لەخود
وناو وئاکارو کرداره کانیدا .

جۆری یه کهم : که په یوهندی به خودی خوداوه هیه :

ئەم جۆره یان دابەش دەبیت بۆ دووبەش : _

۱ . ھاوبهشی لەکارخستن "التعطيل" .

۲ . ھاوبهشی پەرستنی چەند خودایە کە لەگەڵ خودای گەرەدا .

یە کهم : ھاوبهشی لەکارخستن (التعطيل) :

ئەمە یان دابەش دەبیت بۆ سێ جۆر : _

أ. له کارخستنی په یوه نډی نیوان دروستکار "خودا" و دروستکراو "بهنده کانی".

ب. ټینکاری کردنی سیفتی که مالی و ته وای بو خودا، ټه ویش به کارخستنی ناو و ټاکارو کرده و ه کانی خوی گوره.

ت. له کارخستنی چوڼیه تی مامه لکردنی بهنده کان له گه ل خودای خویندا له پرووی به کتا په رستیه وه.

له نمونه ی ټه م هاوبه شیه: هاوبه شی پیړی "الوحدة الوجود" ه که پییان وایه شتیګ نی به به ناوی دروستکارو دروست کراو (به دیه پنه ر و به دیه پنه ر) به لکو ته نها یه ک حق وراستی هیه که کرؤکی بونه و ه ره وه له هه موو شتیګدا هیه وهه موو شتیګیشی تیډایه.

وهه روه ها هاوبه شی ټه و بی باوه رانه ی که پییان وایه که بونه و هر هر له میژوه وه هه بووه و سه ره تاوکوتایی نی یه. وه سه رچاوه ی هه موو رووداوه کان ده گه ریته وه بو هؤکاره کان وه به (عه قل وده رونه کان) ناویان ده بن.

هه روه ها هاوبه شی ټه و که سانه ی که ناو و ټاکارو کرده و ه کانی خوی گه و ره له کار ده خن وه ک پیړی (جهه یه کان وقرامته کان) که هیچ ناو و ټاکاریکیان بو خودا نه سه لماندووه ، بگره له پروانگه ی ټه وانه وه دروست کراوه کان له خودی خوی پروپوخترو خاوه ن ټاکارو کرداری جوان و ته واوترن.

دووه م: هاوبه شی په رستنی چهند خودایه ک له گه ل خوی گه و ره د ا

واته ناو و ټاکاری خوی گه و ره له کار ناخات ، به لکو هاوبه شی بو خودا بریار ده دات له په رستندا. وه کو هاوبه شی مه سیحیه کان ،

که مه سیح به خودا ده زانن له گه لَ خَواي گه وره دا. وه هه روه ها ئه م جۆره هاوبه شی و بپارदानه مه جوسه کان "ئاگر په رسته کان" ییش ده گریته وه، که هه موو کاریکی چاکه خواز ده دهنه پال پووناکی وه موو کاریکی خراپیش ده دهنه پال تاریکی.

هه روه ها ئه م جۆره هاوبه شی و بپارदानه پی پری قه ده ریه کان "القدریه" ییش ده گریته وه که ده لئین: گیانله بهر خوی به دیهینته ری کرداره کانیتی، وه به بی ویست وئیراده ی خَواي گه وره پرووده دهن. هه ربۆیه قه ده ریه کان له م بۆچوونه دا هاوشیوه ی مه جوسه کانن.

ئه م جۆره هاوبه شی و بپارदानه چه ندین شیواز ده گریته وه له وانه: _

أ. ئه و که سه ی که پروبه پرووی (ابراهیمی پیغه مبه ر) بووه ده یووت: منیش مردن وژیانم به ده سته که خوی کرد بووه هاوبه شی خودا له م کاره دا. که ده وئرا "ابراهیمی پیغه مبه ر" ووته که ی بوچه لَ کرده وه به وه ی که خَواي گه وره خۆر له خۆره لاته وه ده بات بۆ خۆرئاوا، تۆ به پیچه وانه وه ئه نجامی بده. (إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّيَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ قَالَ أَنَا أُحْيِي وَأُمِيتُ... البقرة: ۲۵۸).

ب. ئه و که سانه ی که ئه ستیره وه هه ساره کان به ئه نجام ده رو کاریگه رو هه ل سوپینه ری کرداره کان داده نین. وه کو پیبازی (سائبه کان) و که سانی تریش.

ت. ئه و که سانه ی که خۆر "رۆژ" یان ئاگر ده په رستن.

پ. ئه و که سانه ی که واده زانیت خواکه ی ئه م چل و پۆپه ی هه موو خودا کانه. گه ر بیپه رستیت پشتیوانیت لی ده کات.

ج. نه و که سانهی که پٲیان وایه به په رستی خودایه کی بچوک نزیك ده بیته وه له خوی گه وره، وه به م چه سنه ژماره ی خوداگان زیاد ده کات، وه وه کو هؤکار و واسته یه ک به کاری ده هینیت.

جۆری دووهم: هاوبه شی بریاردان له په رستندا:

نه م جۆره یان له هاوبه شی جیاوازه له وی تر، چونکه نه نجام ده ری نه م جۆره یان بیروباوه ری به تاک و ته نهایی خودای گه وره پته وه و هیچ هیزوپه رستراویک نی یه ته نه خوی مه زن نه بیت که سوود وزیان که یه نره و تاک و ته نهاییه، به لام به دلسوژی و ئیخلاسی ته واوه وه خواپه رستی ناکات.

هؤکاره کانی نه م هاوبه شی بریاردانه:

واته له په رستی خوی تاقانه دا به شی ده رونودونیایی تیدایه، هه ندیک جار له پیناوی ناوبانگ ده رکردندا خواپه رستی ده کاتو وه هه ندی جاریش بؤ ده ست که وتنی دونیایی وه هه ندی جاریش بؤ خواپه رستی. به شیوازیک نه و خواپه رستی یه به شی خوداو دنیاو شه یتانیشی تیدایه.

به داخوه نه مه حالی زۆرینه ی خه لکی یه، وه نه م جۆره هاوبه شییه که پیغه مبه ری خودا ﷺ ده رباره ی فه رموو، که (ابن حبان) له (صحیحه) دا هیناویتی که پیغه مبه ر ﷺ ده فه رمیت: (الشرك في هذه الأمة أخفى من دبيب النمل، قالوا: كيف نتجو منه يارسول الله؟ قال ﷺ: قل: اللهم اني أعوذ بك ان اشرك بك وأنا اعلم، وأستغفرک لما لا أعلم.)¹ واته: نه م جۆره هاوبه شی یه له ناو قه ومه که مدا له ده نگي

¹ - نه م فه رموده یه (صحیح) ه، (احمد: ٤٠٣/٤) گیزاویه تیه وه به (باسنا وضعیف) وه (بخاری) له (الأدب المفرد: ٧١٦) گیزاویه تیه وه (البانی) به صحیحی داوه ته قه لیم.

پیی میرووله شاراوهر ونهینی تره . ووتیان ئه ی چۆن خۆمانی لی
 رزگار بکهین؟ پیغه مبه رﷺ فه رموی: بلین: خودایه ئیمه په نا به تو
 ده گرین که هاوبه شیت بۆ بریاریدهین که پیی بزانی ، وه داوای لی خوش
 بوونت لی ده کهین که پیی نازانین .

جا پوو په رمای (الریاء) هر ه مووی به هاوبه شی داده نریت . خوای
 گه وره ده فه رمیت: (قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمُ إِلَهُ
 وَاحِدٌ فَمَن كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ
 أَحَدًا... الكهف: ۱۱۰) واته: پیغه مبه ر پیمان رابگه ی نه که من ته نها
 مروفتیکی هاوشیوهی ئیوه م خوای گه وره وه حی ونیگام بۆ ده نیریت تا
 پیتان رابگه ی نه م که خوای ئیوه تاك وته نهاییه ، جا ئه وهی ئه یه ویت
 به دیداری ئه و خودایه شاد بیت ئه و با کرداری چاکه ئه نجام بدات
 هاوبه ش وهاوه ل بۆ خودا بریار نه دات .

ئهم ئایه ته ئامازه به تاکی خودا و تاکی مه بهستی په رستن بۆ خودا
 ده کات ، چونکه خودا تا که و وه پتویسته به تاکی به رسترت و
 وه هاوه ل وهاوبه شی بۆ بریار نه دریت له په رستندا وه پیناسه ی کرداری
 چاکه و چاکه خوازی ئه وه یه که له سه ر پتیزی سونه ته وه مه بهستی
 په رستن ته نها بۆ خودا ئه نجام بدریت دوور له پوو په رمایی .

مه روه کو نزاو پارانه وهی (عومهری کورپی خه تاب) که هه میشه
 ده یفه رموو: خودایه هه موو کرده وه کانم بکه به کرده وهی چاکه ،
 وه هه موو کرده وه چاکه کانم ته نها بۆمه بهستی په زامه ندی تو بیت ،
 وه به شی هه یچ که سیکتی تیدا نه بیت .

حوکمی رووپه رمایی "الریاء"

هاوبه شی ئه نجام دان له پهرستندا ده بیته مایه ی له ده ست دانی پاداشته که ی. هه روه کو بلایی ئه و کاره و پهرستننه هه رئه نجام نه دابیت. هه ر بۆیه دوور نی یه سزا بدرییت له سه ر ئه نجام نه دانی ئه و پهرستنه، چونکه خوای گه وره فه رمانی پی کردوین که به دلسۆزو ئیخلاسی دوور له رووپه رمایی خودا به تاک و ته نها بپهرستین وهاوبه شی بۆ ئه نجام نه دهین. (وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ... البینه: ۵).

جا هه رکه سیك به ئیخلاسی و دلسۆزی پهرستن ئه نجام نه دات، ئه و کاری به فه رمانی خودا نه کردووه، وه ئه و کاره نه دروسته و نه قبولیش ده کریت. خوای گه وره له فه رموده یه کی قودسیدا ده فه رمیت: (انا اغنى الشركاء عن الشرك، فمن عمل عملاً اشرك معي فيه غيبي، فهو للذي اشرك به، وانا منه بريء.) واته: من له هه موو که س زیاتر بی باکم و بی هاوتام له هاوبه ش وهاوه ل. جا هه رکه سیك کاریکی ئه نجام دا وهاوبه شی بۆ پهیدا کردم، ئه و له قیامه تدا ئه و که سه ده نیرمه لای هاوبه شه که، وه من لئی بی به ریم، چونکه ئه و کاره بۆ من نه بووه.

جۆره کانی ئه م هاوبه شه

ئه م جۆره ی هاوبه شی وپریاردانه دابه ش ده بیته بۆ دوو جۆر:
یه که م: خودا له ئه نجام ده ره که ی خۆش نابیت:
که ئه مه ش ده بیته دووبه شه وه که گه وره و گه وره ترینه.

وه خوای گه وره له ئه نجام ده ری هیه کامیان خۆش نابیت، له وانه: خۆشویستنی که سیك یان شتیک به ئه ندازه ی خۆشویستنی خودای گه وره که ده فه رمیت: (وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْدَاداً

يُجِئُونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ... البقرة: ١٦٥) واته: له گهل بوونی نه و هه موو به لگه پوونوئاشکرایانه دا، که چی هه نديک له خه لکی ده چن شتانی تر هه لده بزيرن و وه کو خودا خوښيان ده ويټ وده پيپرستن، له کاتيکدا بروداران خودايان له هه موو که سيک وشتيک زياتر خوښ ده ويټ.

وه نه نجام ده رانی نه م جوړه هاوبه شيه له دوزه خدا ده لټين: (تَاللّٰهِ اِنْ كُنَّا لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ * اِذْ نُسَوِّكُمْ بِرَبِّ الْعَالَمِينَ... الشعراء: ٩٧-٩٨) واته: سويند به خودا نيمه له وپه پي گومپايي وسه رلي شتياوي دا بووين. کاتيک ئيوه مان ده برده پيزي په روه ردگارو به کسانمان ده کردن.

جا هاوبه شي کردنی نه و شتانه له گهل خودای گه ورده دا ته نها له بابه تي خوښه ويستی وگوپرايه ليدا بووه، نه ک به وهی که به خودايان بزائن. جا نه مه له لوتکه ی نه فامی وگه وچی وسه مدا نی به که سيک يا خود شتانيک له ناستی خودای گه ورده دا دابنريټ؟!

جا چ گه وچيه که دروست کراويکی بي هيژ ويټ ده سه لات وهه ژارو ناته واو به راورد بکريټ به خولقينه ري هه موو جيهان وسه رچاوهی هيژوتوانايي و بزينه رو مرينه ري هه موو دروست کراوه کان ، وهه رچاوهی دانايي وزانايي وخواهن به خشنده يي وميهره باني ،جا نه مه چ سته م وناپه وايه که؟!

وه نه مه چ به راوردنيکه ؟ خوی گه وره ده فه رميت: (الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَجَعَلَ الظُّلُمَاتِ وَالنُّورَ ثُمَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ... انعام: ١) واته: سوپاس وستايشی بي پايان بؤ به ديهينه ري زهوی وئاسمانه کان وتاريک و پووناکی به، که چی پاش نه م هه موو

راستیە بئی باوەرەن پەرەردگارو دروست کراوەکانی هاوتاو هاوبەش دەکەن.

جا هاوبەشکاران (مشرك) بە چ پێوەریك خولقی نەری زەوی و ئاسمانەکان کە خاوەن پووناکی و تاریکی یە بەراورد دەکەن بەرامبەر کەسانیک خاوەنی خۆشیان نین و وەهیجیان بە دەستی نی یە تەنانتە مان و مردنی خۆشیان. ئەمە چ بئی عەقڵی و ستەم و ناپەرەواییە کە؟! وە چ تاوان و نەفامیە کە هەیه بگاتە ئەم بئی عەقڵی یە!؟

هاوبەش بریاردان لە کردارو ووتە و نیهتەکاندا

ئەم جوۆرە هاوبەشیانە لە چوارچێوەی هاوبەشی بریاردانە لە پەرستندا.

هاوبەشی لە کردارەکاندا

لە هاوشیۆە ی ئەم هاوبەشی بریاردانە وە ک: سوژدە بردن بۆ غەیری خودا، وە سوڕانە وە و تەواف کردنی مالئیک یان جیگایە ک جگە لە مائی خودا "کە عەبە". وە ماچ کردنی بەردو شتی تر بە مەبەستی پەرستن، جگە لە بەردە پەرشە کە "الحجر الاسود"، وە ماچ کردنی گۆپو سوژدە بردن بۆی.

پێغەمبەر ﷺ نە فرەت دەکات لە و کەسانە ی گۆپی پێغەمبەران و پیاوچاگان دەکاتە مزگەوت و نوێژیان لە سەر بکات، جانە خوازه کەسانیک گۆرپ پەرستن و پەیکەر پەرستن. لە (صحيحین) دا ها توو وە کە پێغەمبەر ﷺ فەر موویە تی: (لعن الله اليهود والنصارى اتخذوا قبور انبيائهم مساجد).¹ واتە: خوا ی گە و رە نە فرە تی لە گا و رو جو لە کە کان کرد بە وە ی کە گۆپی پێغەمبەران یان دە کردە مزگەوت و پەرستگا.

¹ - ئەم فەر موودانە لە (احکام الجنائز) ی (ناصر الدین الالبانی) دا بە صحیح ها توو وە.

وله (صحيح) دا هاتووه كه پيغهمبهر ﷺ فرمويه تي: (ان من اشرار الناس من تدركهم الساعة وهم احياء، والذين يتخذون القبور مساجد.)¹ واته: خراپترين پير نه وانهن كه قيامه تيان به سهر دا دييت، وه نهو كه سانهش كه گور ده كه نه به رستگا.

وله (صحيح) دا هاتووه كه پيغهمبهر ﷺ فرمويه تي: (ان من كان قبلكم كانوا يتخذون القبور مساجد الا فلا تتخذوا القبور مساجد، فاني انهاكم عن ذلك.)² واته: نهو كه لانه ييشوو گوره كانيان ده كرده به رستگا جا من فرمانتان پي ده كم كه كاري وانه كه ن.

وله (مسند) دا (امام احمد) دا هاتووه، وه (ابن عباس) به صحيحى هيناوي تي كه پيغهمبهر ﷺ فرمويه تي: (لعن الله زوارات القبور، المتخذين عليها المساجد والسرج.)³ واته: خواي گوره نه فره تي له و نافرته تانه كردووه كه ده چنه سه رگوره كانيان وكاري ناشه رعي نه نجام نه دهن، وه نهو كه سانهش كه گوره كان ده كه نه به رستگا و مؤميان له سهر داده گرسينن.

هه روه ها پيغهمبهر ﷺ ده فرمي ت: (اشتد غضب الله على قوم اتخذوا قبور انبيائهم مساجد.)⁴ واته: خواي گوره خه شم وقينه و غه زه بي تونده دژ به و كه لانه ي گوري پيغهمبهره كانيان ده كه نه به رستگا.

-
- 1 - ههمان سه رجاوه ي ييشوو.
 - 2 - ههمان سه رجاوه ي ييشوو.
 - 3 - ههمان سه رجاوه ي ييشوو.
 - 4 - ههمان سه رجاوه ي ييشوو.

وہمروہا دہ فرمویت: (ان من کان قبلکم کان اذا مات فیہم الرجل الصالح بنوا علی قبرہ مسجداً وصوروا فیہ تلك الصورة، اولئک شرار الخلق عندالله يوم القيامة.)^۱ واتہ: گہ لانی پیش نیوہ نہ گہر پیاوچاکیکیان لی بمردایہ لہ سہر گۆرہ کھی پہرستگایان دروست دہ کردو وینہ کہیان دہ کیشا تیدا. نہوانہ خرابترین پیپن لہ لای خوی گہورہ لہ رۆژی قیامہ تدا.

جا نہ مہ حالی نہو کہ سانہ یہ کہ سوژدہ بۆ خودا دہ بہن لہ مزگہ ویتیک کہ لہ سہر گۆرہ کان دروست کراوہ. جا نہ بی حالی نہو کہ سانہ چۆن بیت کہ سوژدہ بۆ گۆرہ کان دہ بہن؟!

پیغہ مبرہ ﷺ فہرموویہ تی: (اللهم لاتجعل قبري وثنا يعبد.)^۲ (واتہ: خودایہ گۆرہ کہم نہ بیتہ بت وپہرستریت.) پیغہ مبرہ ری ئازیز رۆر جہ ختی لہ سہر پاراستنی لایہ نی یہ کتا پہرستی کردو تہوہ ، تہ نانتہ پیگری کردوہ لہ نہ نجام دانی نویژی سونت لہ کاتی ہلہ اتنی خۆردا تاوہ کو لیک چونیک پونہ دات لہ گہ ل خۆرہ پرستہ کاند، کہ لہ کاتی ہلہ اتن وئاو ابویندا سوژدہ ی بۆ دہ بہن. ہہر بۆ نہم مہ بہستہ پیغہ مبرہ ﷺ پیگری کردوہ لہ نہ نجامدانی نویژ لہ پاش نویژی عہ سرو دوا ی نویژی بہ یانی.

بہ لام سہ بارہت بہ سوژدہ بردن بۆ جگہ لہ خودا. نہوا پیغہ مبرہ ﷺ دہ فرمیت: (لاينبغي لأحدان يسجد لأحد إلا لله)^۳ واتہ: بۆ ہیچ کہ سیك نی یہ سوژدہ بہریت جگہ بۆ خودا نہ بیت. جا

1 - ہمان سہر جاوہ ی پیشوو.

2 - ہمان سہر جاوہ ی پیشوو.

3 - نہم فرمودہ یہ (حسن) ۵، (احمد) ۲۲۸/۵ گتر او یہ تیہوہ.

ووشەى "لاينبغى" له ووتەى خواو پىغەمبەردا واتاى ئەوپەرى لە پىگىرى
 وقەدەغەى دايە. ھەرەھو کو خواى گەرە دەفەرمىت: (وَمَا عَلَّمْنَا
 الشُّعْرَ وَمَا يَنْبَغِي لَهُ... يس: ٦٩) واتە: ئىمە پىغەمبەرمان فىرى
 شىعەرىزى نە کردووہ وبەھىچ شىوہ يە کىش بۆى نى يە شىعەر بلتت.

(وَمَا تَنْزَلَتْ بِهِ الشَّيَاطِينُ * وَمَا يَنْبَغِي لَهُمْ وَمَا يَسْتَطِيعُونَ..
 الشعراء: ١١٠-١١١) واتە: شەيتانەکان نەيان توانىوہ ئەم قورئانە
 داببەزىنن، وەبەھىچ شىوہ کىش بۆيان نى يە ناتوانن کارى وابکەن.

وہ ووتەى فرىشتەکان لە قورئاندا: (مَا كَانَ يَنْبَغِي لَنَا أَنْ نَتَّخِذَ مِنْ
 دُونِكَ مِنْ أَوْلِيَاءَ... الفرقان: ١٨) واتە: بەھىچ شىوہ يە ک بۆمان نى يە،
 جگە لە تۆ پشتىوان ھەلبىزىرين.

ھاوبەشى لە ووتەدا

واتە ھاوبەشى بپياردان لە ووتە وگفتوگودا. وە ک سویند خواردن بە
 جگە لە خودا. ھەرەھو کو (امام احمد) و (أبوداود) دەگىرنەوہ کە
 پىغەمبەر ﷺ ھەر موویەتى: (من حلف بغير الله فقد أشرك) واتە:
 ھەرکە سىک سویند بەغەبرى خودا بخوات ھاوبەشى بپياردانە.

¹ - ئەم ھەر موودە يە (صحيح) ھ، (احمد: ٨٧، ١٢٥/٢) وە (حاكم: ١٨/١) وە (ابو
 داود: ٣٢٥١) وە (ترمذى: ١٥٣٥) گىز او يانەتوہ.

وہ (امام ترمذى) دەلالت: زانايان ئەم ھەر موودە يە بەوہ لىک دەدەنەوہ کە ووتەى پىغەمبەر (فقد
 كفر - او أشرك) لە بابەتى (تقليظ)، وە بەلگەش لە سەر ئەم ھەر موودە يە (عمر ھ): ان النبي
 ﷺ، سمع عمر يقول: وابي وابي، فقال ﷺ: الا ان الله ينهاكم ان تحلفوا بأبائكم؛ واتە:
 پىغەمبەر گوتى لە (عمر) بوو ووتى: سویند بەباوکم بەباوکم، پىغەمبەر ھەر مووی: خواى
 گەرە قەدەغەى کردووہ سویند بەباوکتان بخۆن.

وہلە (ابوھریرە) دەگىرنەوہ کە پىغەمبەر ھەر موویەتى: (من قال في حلفه اللات والعزى، فيقول:
 لا اله إلا الله) واتە: ھەر کە سىک سویند بەغەبرى خودا بخوات بابلت "لا إله إلا الله" وە
 ووشەى (اللات والعزى) ناوى خوداگانى سەردەمى نەقامى بوون لە مەككە.

وهنونهى ووتنى (ماشاء الله وشئت) واته: خواو تو ويستان.
 هروهكو له پيغه مبهروه ده گپړنه وه كه: (قال له رجل: ماشاء الله
 وشئت، فقال ﷺ: اجعلتنى لله ندا؟ قل: ماشاء الله وحده) 'واته:
 پياويك به پيغه مبهري ووت: نه گهر خوداو تو ويستان ، پيغه مبهر
 فرموى: نايا منت كرده هاوبه شى خودا؟ به لكو ده بيت بلتيت: نه گهر
 خودا ويستى به تهنه.

نمه له گه ل' نه وه شدا خواى گه وره جه خت ده كاته وه له سر له سر
 ويستى مروفه كه ده فرميت: (لَمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَسْتَقِيمَ... التكوير: ۲۸)
 واته: يو نه وانهى كه ده يانه وپت پيازى راست و دروست بگرنه بهر.

جانه گهر نه مهى باسماں كرد دروست نه بيت ، ناخو دروستى نه م
 ووتانه له كويدا بيت كه خه لكى خويان پتوه گرتووه وده لئين: (من
 پشتم به خودا وتو به ستووه و من تهنه خواو تو م هيه) ، (نمه هى
 خواو تو يه. نمه له بهر كه تى خوداو تو يه) . (من له ناسماں خودام
 هيه و له سر زه وپش تو) . يا خود ده لئين: (سوئند به خودا ژيانى فلان
 كه س) . (من تكام له خوداو تو يه... هتد) .

جا نه گهر به راوردك بكه ين له نيوان ووتى "نه گهر خوداو تو
 ويستان" نه وا له گه ل' نه م ووتانهى تر دا وه له گه ل' وه لامى پيغه مبهردا
 به وهى كه فرموى (منت كرده هاوبه شى خودا...) نه وساته مه ترسى
 نه ووشانه مان بو پوون ده بيته وه كه نه گهر پيغه مبهري خودا گوى
 بيستى ببوايه چى ده ووت؟!

1 - نم فرموده به (صحيح) ۵، (احمد: ۱/۲۱۴، ۳۴۷، ۲۸۳) گپړاويه تبه وه.

ئەو پەرستىنانەي كەتەنەنە شايستەي خودان

ئەو پەرستىنانەي كەتەنەنە شايستەي خىواي گەورەن بىرىتىن لە:
(ســـــوزدە بىردن، پشـــــت بە ســـــتن، پارىزىگـــــارى
ولە خواتىرسان "تقوا"، تەو بە كىردن، نەزىر كىردن، سويىند خواردن، اللە اكبر،
الحمد لله، سبحان الله، وأستغفر الله، وه سورانە وه تەواف كىردن بە دەورى
مالى خودا، نزاوپارانە وه.)

ئەم جۆرە پەرستىنانە تەنەنە شايستەي خىواي گەورەن
وهدروست نى يەو پىردراونى يە بە هيچ شىو وه شىوازيك جگە
لە خودا بۆ كەسى تر ئە نجام بدرىن. نە پىغەمبەر نە فرىشته... هتد.

وہلە (مسندى امام احمد) دا هاتووه كە: (ان رجلا أتى به الى
النبي ﷺ قد أذنب ذنبا، فلما وقف بين يديه. قال: اللهم إني أتوب
إليك ولا أتوب إلى محمد. فقال ﷺ: عرف الحق لأهله.) واتە: كە سىكيان
هينە بۆ لاي پىغەمبەر وه تاوانىكى ئە نجام دابوو، كاتىك هينايان بۆ لاي
پىغەمبەر ﷺ كابرا ووتى خودايە من تەويە دەكەم بۆ تۆ نەك بۆ محمد.
پىغەمبەر ﷺ فەرمووى: حەقى ناس بوو بۆ خاوەنەكەي، واتە: زانى
كە ئەمە تەنەنە شايستەي خودايە نەك كەسى تر.

هاوبەشى لە ويست و نيهت دا

هاوبەشى دانان لە ويست نيهت دا بابە تىكى زۆر وردو پەنەنە، بگرە
ئەو دەريايەيە كە كەنارى نى يە، تەنەنە كەسانىك دەربازيان دەبييت كە
شارەزايەيە كى زۆريان هەبييت. ئەم هاوبەشى دانانە ئەو دەگرىتە وه كە

¹ - ئەم فەرمودەيە (حسن) ۵، (احمد: ۳/۴۳۵) و (طبراني) لە (الكبير: ۱/۲۶۳) و (الحاكم: ۴/۲۲۵) كىرپانە تەو. هەرچەندە (ذهبي) دەلييت لە سەنەدە كەيدا (ابو مصعب) لاواز وبى
متمانەيە، بەلام پياوھە كانى تر جىگەي متمانەن.

هرچی ویست ونیه تیکت هیه له نه جامدانی هر ووته و کرداریک
مه به ستت نزیك بوونه وه ده بیئت له که سیک یان به ده ست هیئانی
به رژه ونه ندیه ک جگه له خودای گه وره، نه وا هاوبه شی بریارداوه .

دلسۆزه "إخلاص": واته هرچی ویست ونیه ت ووته و کرداریک
هیه به پوختی ته نها مه به ستت خوای گه وره بیئت، جا به مه
ده لئین "الحنيفية" واته "پاک و پوختی و پاستگویی" که گه لی حه زره تی
ئیه راهیمی له سه ر بوو. وه خوای گه وره ش فره مانی کردوو ه که به و
شۆیه به خواپه رستی نه نجام بده یین. وه جگه له م شۆیوازه هیچی تری
لاپه سه ند نیه که ناو کرۆکی راستی نیسلامه (وَمَنْ يَتَّبِعْ غَيْرَ الْإِسْلَامِ
دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ... آل عمران: ۸۵) واته
"نه وه ی جگه له ئاینی نیسلام په پره و بکات لی ی وه رناگیرییت له
قیامه تیشدا خه ساره تمه ند ده بیئت..."

جا هر که سیک له سه ر نه م شارپگایه لابدات نه وا خه ساره تمه ندی
دونیا و قیامه ته .

پوخته ی هاوبه شی دانان:

پوخته ی هاوبه شی دانان: بریتی به له (چواندن به خوای گه وره و
،چواندنی به بنده کان به خوای گه وره) .

نه مه یه که هرچی ئاکاری که مالی خوای گه وره هیه که خۆی و
پیغه مبه ره که ی پییان وه سف کردوو ه. وه بچوینی به دروست
کراوه کانی. نه و که سانه ی که بینایان کویر و ،دلیان په ش، هوشیان
پوچه ، که یه کتا په رستی ده که نه لیکچواندن ، وه دواتر نه م لیکچواندنه
به مه زنی و ملکه چی و خوداپه رستی له قه له م ده دن. چونکه هاوبه ش

دانه‌ر (مشرك) دروستكراوه‌كان له سيفاتى خوايه تيدا ده‌چوئيت به
خوای گه‌وره .

وه‌هرچى سيفاتى خوايه‌تى هه‌يه ده‌يداته پال نه‌و دروستكراوانه .
له كاتيكددا كه نه‌م سيفه‌تانه ته‌نها و ته‌نها شايسته‌ى خوای گه‌وره‌يه
كه هه‌ر به ميه‌ره‌بانى خودى خوئى به‌خشنده و پيگر و زيانبه‌خشه به
هه‌موو بوونه‌وه‌ر كه له به‌رامبه‌ر نه‌مانه دا پيويسته نزا و پارانه‌وه ،
ترس، و تكا و پشت به‌ستنى تايه‌ت بكريت به‌خوای گه‌وره . كه هه‌ر
خودى خوئى به‌ديه‌ينه‌رو برپاڤ ده‌ر و مرينه‌ر و ژينه‌ره‌ى هه‌موو
دروستكراوه‌كانيتى .

جاهه‌ركام له مانه بدرينه پال هه‌رشتيک و كه‌سيكى تر نه‌وا نه‌و
شته‌ى به خوای گه‌وره چواندوه و هاوبه‌شى برپارداوه . كه نه‌مه‌ش
گه‌وره‌ترين سته‌مه . كه كه‌سيک يان شتيک كه هيجى به ده‌ست نه‌بيت و
خودى خوئى دروست كراوى خوداى مه‌زنه بيچوئيت به مه‌زنترين و
گه‌وره‌ترين هيز كه خوداى گه‌وره‌يه ؟!

تايه‌تمه‌نديه‌كانى خوايه‌تى

يه‌كيك له تايه‌تمه‌نديه‌كانى خوايه‌تى برىتى يه له :

۱- كه‌مالي ره‌ها (المطلق) له هه‌موو روويه‌كه‌وه :

خودايه‌ك هيج كه‌م و كوپيه‌كى ني‌يه له هيج روويه‌كه‌وه . كه‌مالي
ره‌هاى هه‌يه له هه‌موو روو و بواريكه‌وه هه‌ربويه پيويسته سه‌رجه‌م
په‌رستشه‌كان ناراسته‌ى نه‌و بكرين به ته‌نها چونكه سه‌رچاوه‌ى دابين
كردنى پيداويسته‌كانى ژيانه له هه‌موو روويه‌كه‌وه . جا هه‌رچى
په‌رستش هه‌يه وه‌ك (ته‌ويه‌كردن ، پشت به‌ستن ، به‌مه‌زنى راگرتن ،
نزا و پارانه‌وه ، تكا كردن ، ملكه‌چ كردن ، خوئش ويستن و به‌نديه‌تى

کردن. هتد) سه رجهم نه مانه به پئی پیوه ری عه قلّ و ژیری و شرع و سروشتیش ته نها بۆ خودا نه نجام ده درین.

جاهه رکه سیك كام له مانه ی سه ره وه بداته پالّ که که سیکی تر یا خود بۆشتیکی تری نه نجام بدات جگه له خودای گه وره نه وا هاوبه شی بریارداوه نه و شته ی چواندوه به خودایه ک که نه هاوشیوه ونه هاوتای هیه که نه مه خوی له خویدا گه وره ترین سته مه. وه خوی گه وره ش له نه نجامه ره که ی خو ش نابیت. له گه لّ بوونی نه وه موو سۆز و به زه یه ی دا.

۲- په رستراویتی:

واته هه میسه خودای گه وره په رستراوه له لایه ن به نده کانیه وه و شایسته و شایه نی ملکه چی یه.

وه (په رستن) له سه ر دوو بنه مای سه ره کی پیکه اتوه بریتی یه له (ته واوی خو شه ویستی وه ته واوی ملکه چی) بۆ خودای گه وره.

وه پله و پایه ی به نده کان له په رستندا به نده به به هیزی نه و دوو پیکه ی نه ره وه جاهه رکه سیك "خو شه ویستی و ملکه چی" به خشیت به که سیك، شتیک جگه له خودای گه وره. نه وا مافی خودای به خشیوه به که سیکی تر که نه مه ش هاوبه ش دانانه، وه هیچ عه قلّ و ژیریه ک و سروشتیکی خاوین، نه مه په سه ن ناکات. ته نها له لای که سانیک دروسته که شه ی تان عه قلّی تیکداون و سروشتی شیواندوون.

جاهه رکه سیك له سه ر ژیری پوخت و سروشتی خاوین مابیته وه نه وا له وه که سانه یه که خواناس و پینماکراوون به هاتنی کتیب و پیغه مبه ره کانی خودا. وه ژیر پاک و بیر پۆشن و سروشتی خاوینن، هه میسه برّوای یه کتا په رستیان گه شه ده کات (يَهْدِي اللّهُ لِنُورِهِ مَن

يَشَاء... النور: ۳۵) واته: خودای گه وره هیدایهت و پیتمایي ئه و
که سانه دهکات که مه به سیتتی.

جا پاش زانینی ئه م راستی یه ئیتر هرچی یه کی تر له مانه ی
خواره وه که باس ده که یین ، هر هه موویان ته نها و ته نها مافی خودان.
له وانه:

۳- سوژده بردن:

هرکه سیك سوژده بۆ غهیری خودا به ریئت ئه و ئه و شته ی چواندوه
به خودا.

۴- پشت به ستن (التوکل):

هرکه سیك پشت به غهیری خودا بیه سیتیت. ئه و ئه و شته ی
چواندوه به خودا.

۵- ته و به کردن:

هرکه سیك ته و به بکات بۆ غهیری خودا ئه و ئه و که سه ی چواندوه
به خودا.

۶- سویند خواردن پیی، یان به ناوی به مه به ستی گه وره و پیروز
راگرتن:

جا هرکه سیك سویند به غهیری خودا بخوات. واته زۆر به پیروزو
گه وره ی بزانیئت ئه و مافی پیی به په و ببینیئت ئه و ئه و که سه ی
چواندوه به خودای گه وره. ئه مانه ی که باسمان کرد هر هه مووی له
روانگه ی چواندو بووه (التشبيه).

به لآم له روانگه ی لیك چواندن پیی (التشبه به):

هه ركه سێك خۆی به مه زن و گه و ره و پیرۆز بزانییت ، وه بانگه شه ی
پیا هه لدان بكات بۆ خۆی ، وه هه ر به كه له مه زنی ، ملكه چی خه لکی
، تكاردن ، ترسان ، پشتبه ستن . هه د نه مانه به مافی خۆی بزانییت . نه وا
كیترکی له گه ل خودا دا كر دوه له خوايه تی و په روه رگاریتی دا .

خوای گه و ره مافی خۆیه تی پيسوا و سه رشۆپی بكات و ببيكاته په ند
و عیبه ته ی پۆژگار و به نده كانی . له (صحيح) دا هاتوه پيغه مبه ر ﷺ
فه رموويه تی : (يقول الله عز وجل: العظمة إزاري، والكبرياء بردائي ،
فمن نازعني واحداً منهما عذبتة) ¹ واته : گه و ره ی و مه زنی ، جل و
به رگی سه ربلند و سه ربه رزی عه با و بالا پۆشمه . هه ر كه سێك له م دوانه
كیتركیم له گه ل دا بكات تووشی ئازار و سزای ده كه م ."

جا نه گه ر په يكه رتاشيک له تاشيني په يكه ريک دا بيه ويیت لاسايی
خودای گه و ره بكات هه . نه وا توندترین سزا ده دريیت . ئاخۆ كه سێك
بیه ويیت کیترکی له مافی خودایه تی و په روه رگاریتی دا بكات حالی له
قیامه تدا چۆن بییت ؟! پيغه مبه ر ﷺ ده فه رميیت : (أشد الناس عذاباً
يوم القيامة المصورون ، يقال لهم أحيوا ما خلقتم) ² واته : "توندترین

¹ - نهم فهرموده به (صحيح) ه: (مسلم: ۱۷۹/۱۶ نووی) گێژاویه تیه وه .

(امام نووی) ده لیت : "نازعني" واته به مافی خۆی بزانییت و ببيكاته سيفاتی خۆی ، كه نه مه شه
لوتكه ی خۆ به زل زانیته (التكبر) ، وه به كاره تانی وشه ی "إزاري" وه "راداء" له روی
مه جازه وه به هه ر وه كو عه ره ب ده لیت : (فلان شعارة الزهد، و دائرة التقوى) مه به ستیا لیته
جل و به رگ نی به ، به لكو مه به ستیان سیفات و ناكای نه و كه سه به . وه كو جل و به رگ و
مروقه كه بیان رازاندۆته وه ده لیت : نه مه ی لیته ده دا بۆ به به كاره تانه وه چرونكه (عيزت و
سه ربه رزی) ته نها تايه تن به خوای گه و ره دوو شتن ئی جیا نابنه وه وه هه میشه یین بۆ
خودا ... (شرح مسلم: ۱۷۹/۱۶).

² - نهم فهرموده به (صحيح) ه: (بخاری: ۷۵۸۸) وه (مسلم: ۹۲/۱۴ نووی) گێژاویه تیه وه .

سزا له قیامه تدا توشی په یکه رتاشه کان ده بیټ که ویستویانه لاسایی خودای گه وره بکه نه وه. پییان ده وتریت ئه و په یکه رانه ی دروستان کردووه زیندوویمان بکه نه وه و روح بکه نه وه به ریان".

وه له (صحیحین) دا هاتووه. پیغه مبه ﷺ فرموویه تی (قال الله عز وجل: ومن أظلم ممن ذهب يخلق خلقاً كخلقى، فليخلقوا ذرة، فليخلقوا شعيرة) 'واته: "خودای گه وره ده فرمویت: کئی هیه له و که سه سته م کارتر که شتیک دروست ده کات و خوئی ده هیئته ئاستی من، نه گهر راست ده که ن با گهر دیک یان ده نکه جو یه ک دروست بکه ن".

خوای گه وره بچوکتیرین دروستکراوه کانی ده ست نیشان کردووه که "گهر د و گه نه". نه خوازه ئاسمانه کان وزه وی. هتد. که ده یانه ویت له خودایه تی کئی برکی له گه ل خوای گه وره دا بکه ن.

وه له (صحیح) دا هاتووه که پیغه مبه ﷺ فرموویه تی: (إن أخرج الأسماء عند الله رجل يسمى: بشاهان شاه، أي ملك ملوك، لاملک إلا الله).^۱ وه له ریوایه تیکی تر دا هاتووه: (أغیظ رجل على الله رجل يسمى بملك الأملاك).^۲ واته: ناشیرینترین ناوای خوای گه وره ، که سیکه ناوی بنریت شاهان شاه. واته پادشای پادشاکان، ته نها خودا پادشایه .

خوای گه وره توپه ده بیټ که سیک ناوی خوئی بنیت به پادشای پادشاکان، واته خوای گه وره رق و غه زه بی له که سیک ده گریټ

۱- نهم فرموده یه (صحیح) ۵، (بخاری: ۵۹۵۷) و (مسلم: ۹۴/۱۴ نووی) گپړاویانه تموه.

۲- نهم فرموده یه (صحیح) ۵، (بخاری: ۶۲۰۶) وه (مسلم: ۱۴/۱۲۸ نووی) گپړاویانه تموه.

۳- نهم فرموده یه (صحیح) ۵، هه مان سرچاوه ی پیشرو. وه هریه که له ووشه کانی: (خنع، اغیظ، اخیت) به واتایی ریوایی دیت له روژی قیامه تدا.

که له ناوه کاندای خۆی به خوای گه وره بچوینیت، چونکه تهنه خوای گه وره پادشایه و فرمان ره و او بریار به دهسته .

گومانی خراب بردن به خودا، گه وره ترین تاوانه

گومانی خراب بردن به خوای گه وره پیچه وانه و دژه به که مالی خوای گه وره و سیفاته بلند و ناوه جوانه کانیتی، چونکه گومانی خراب بردن له گوشه نیگای که م و کورتی روانینه و یه به خوای گه وره . هر بویه خوای گه وره به لاین و هه ره شه ی توندی لی کردووین ده فه رمیت: (عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ السُّوءِ وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَلَعَنَهُمْ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا... فتح: ۶) واته: ئه و گومانه خرابه هه ربووخویان ده گه پیته وه، وه نه فره تی لی کردو غه زه بی لی گرتوو نو ه دوزه خی بو ئاماده کردوون که سه خترین سه ره ئه نجامه .

وه خوای گه وره ده ره ق به که سانیک که یه کیک له سیفاته بلند ده کانی ره د ده کاته وه . ده فه رمیت: (وَذَلِكُمْ ظَنُّكُمُ الَّذِي ظَنَنْتُمْ بِرَبِّكُمْ أَرْدَاكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ... فصلت: ۲۳) واته: ئه وه سه ره ئه نجامی ئه و گومانه ناپه سه نده بوو که ئیوه به خوای گه وره تان برد که بووه مایه ی ئه وه ی به هه تا هه تای بی بچه پیزی زه ره ره مندانه وه .

وه خوای گه وره له سه ر زاری هه زره تی ئیبراهیمه وه که وته یه ک ئاراسته ی گه له که ی ده فه رمیت: (إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ مَاذَا تَعْبُدُونَ * أَفَكُفَّا آلِهَةَ دُونَ اللَّهِ تُرِيدُونَ * فَمَا ظَنُّكُمْ بِرَبِّ الْعَالَمِينَ.. الصافات: ۸۵-۸۷) واته: باشه ئه وه ئیوه چی ده په رستن ؟ ئایا خواوه ندی دروینه و هه ئبه ستر او ده په رستن جگه له خوای تا ک وته نها، ئه ی هه لو یست وگومانان چی یه به رام بهر خوای گه وره ؟

واته ئه‌ی گومانتان چۆنه به‌خوای گه‌وره که کاتی به‌دیداری ده‌گن وئیه‌ش که‌سی ترتان په‌رستوو؟ ئه‌ی گومانتان چۆنه به‌ناوه جوان و سیفاته بلنده‌کانی په‌روه‌دگاریتی خودا که دووره له‌هه‌موو که‌م و کورتی و ناته‌واویه‌که‌وه، تا بیانوو بدۆزنه‌وه بۆ په‌رستنی که‌سیکی تر جگه له‌خودا.

جا ئه‌گه‌ر گومانتان وابووایه که خوای گه‌وره به‌سه‌ر هه‌موو شتی‌کدا زاله و به‌هه‌موو شتی‌ک ئاگاداره. وه‌هه‌موو شتی‌ک که‌م و کورته‌ته‌نها که‌مالی خۆی نه‌بیته، وه‌هه‌موو شتی‌ک بۆ لای ئه‌و ده‌گه‌ریته‌وه، وه‌هه‌موو که‌سی‌ک و شتی‌ک پێویستی به‌سۆزی ئه‌و هه‌یه، وه‌دابین کاری هه‌موو پێداویستی‌هه‌کانی ژيانه. ده‌وله‌مه‌ندترین و زاناکترین و به‌خشنده‌ترین هه‌زه. پادشای هه‌موو پادشاکانه و خاوه‌نزه‌وی و ناسمانه‌کانه. وه‌سۆز و به‌زه‌یی و په‌حمه‌تی هه‌موو بونه‌وه‌ری داپۆشیوه. جا ئه‌مه‌ سیفات و توانای خودا بیه‌ت زۆر دووره له‌ژی‌ری و عه‌قله‌ سروشته‌که‌وه که‌هۆکاری‌ک و استه‌یه‌ک بۆ خۆی بپاریدات له‌نیوان خۆی و به‌نده‌کانیدا.

په‌رستن جگه له‌خودا، گه‌وره‌ترین سته‌مه

خوای گه‌وره خاوه‌ن و وه‌به‌ره‌ینه‌ری زه‌وی و ناسمانه‌کانه و ئه‌ویشی که‌تیی‌دایه، وه‌هه‌ر خۆی شایسته و شایه‌نی په‌رستن و ملکه‌چی و گوێزپایه‌لی یه، که‌پێویسته به‌مه‌زنی و گه‌وره‌یی تیی‌پروانین و ملکه‌چی بکه‌ین. چه‌ند سته‌میکی گه‌وره‌یه کاتی‌ک ئه‌و مافی خودایه‌تی و په‌رستنه ده‌دریت پال که‌سیکی تر جگه له‌خودا. به‌تایبه‌تی که‌بزانیته ئه‌و که‌سه په‌رستراوه‌ش له‌به‌نده‌یه‌کی بی ده‌سه‌لات زیاتر هه‌چی تر نی یه.

ههروه کو ده فهرمیت: (ضَرَبَ لَكُمْ مَثَلًا مِنْ أَنْفُسِكُمْ هَلْ لَكُمْ مِنْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ مِنْ شُرَكَاءَ فِي مَا رَزَقْنَاكُمْ فَأَنْتُمْ فِيهِ سَوَاءٌ تَخَافُونَهُمْ كَخِيفَتِكُمْ أَنْفُسَكُمْ كَذَلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ... الروم: ۲۸) واته: هر له خوتان نمونه بی هیناونه ته وه "که چهنده برپاردانی هاوهل وهاویشهش بو خودا نادرست ونا به جی یه" نایا ئیوه پازین بهنده و بهردهسته کانتان ببینه هاو بهشتان له مال و سامانتاندا وه ههروه کو یه ک سوودی لی وه ریگرن ودهستی تی بخن ووه لییان بترسن ووحسابیان بو بکن. ههروه کو چون ئیوه له یه کتری سل ده که نه وه. جائه گهر ئیوه مؤله تی نه وه نه دن که کریکاره کانتان یان کاره که ره کانتان هاو بهشتان بیت له مال و ساماندا. به چی پیوه ریگ ئیوه بهنده کان ودروست کراوه کانی من ده که نه هاو بهشم له کاری خویه تی که به ته نها مافی منه. جا هه رکه سیگ نه مه بیرو باوه پی بیت نه وه مافی خویه تی نه داوه و وه منی به تاک و ته نها نه زانیوه.

وه ک ده فهرمیت: (يَا أَيُّهَا النَّاسُ ضُرِبَ مَثَلٌ فَاستَمِعُوا لَهُ إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَنْ يَخْلُقُوا ذُبَابًا وَلَوْ اجْتَمَعُوا لَهُ وَإِنْ يَسْلُبْهُمُ الذُّبَابُ شَيْئًا لَا يَسْتَنْقِذُوهُ مِنْهُ ضَعُفَ الطَّالِبُ وَالْمَطْلُوبُ * مَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ إِنَّ اللَّهَ لَعَزِيزٌ... الحج: ۷۳-۷۴) واته: نهی خه لکینه، نمونه یه ک هینراوه ته وه چاک گوئیستی بن، به راستی نه وانهی که هاناو هاواریان بو ده بن له جیاتی خوا هه رگیز ناتوانن تاکه می شیگ دروست بکن، هه رچه نده بو نه و کاره کوبینه وه و یارمه تی یه کتریش بدهن، نه گهر می شه که شتیکیان لی بفرینیت ناتوانن لیی سه ننه وه. داواکراو وداولی کراو هه ردوکیان لاوازو بی ده سه لاتن. نه وانه "وه کو پیویست" قه دری خویان به چاکی نه زانی، پیزی پهروه رده گاریان به ته واوی نه گرت، له کاتی که دا به راستی خودا زور به هیز و به تاوان و بالادهسته.

وههروهه دهه رمیت: (وما قدروا الله حق قدره والأرض قبضته يوم القيامة والسموات مطويات بيمينه سبحانه وتعالى عما يشركون... الزمر: ۶۷) واته: خوانه ناسان قه ده ری خو یان وه که پیویست نه گرت ری زیان بو دانه نا ، به مه رجیک هه ره مو گو ی زه وی پر مشتیکی نه و زاته یه له پوژی قیامه تسدا. ناسمانه کانیش به ده سستی راست و دروستی خودا پیچراون ، پاکی وبی گه ردی و بلندی بو نه و په روه ردگار هه زنه ی شایسته ی نه وه نی یه نه فامان وهاوه ل وهاوبه شی بو بریاربده ن و قه دری نه زانن.

جا قه درو ری زی پیویستی خویان نه زانیوه که هاوبه ش وهاوه لی بو بریاربده ن له کاتیکدا خوی گه وره به هی زوبالاده سته وه جگه له خودا هه موو به نده کانی لاوازو بی ده سه لاتن.

هه روهه قه درو ری زی خویان نه گرتووه که سانیک که:

ده لیت خودا هیچ کتیبیک و پیغه مبه ریکی ره وانه نه کردووه به لکو کاتیک بونه وه ری دروست کردو نیتر پشت گو یی خستووه و وازی لی هی ناوه ، وه هیچ مه به سستیک نی یه له دروست کردنی بونه وهردا. نه مه ش خو ی له خو ییدا تو مه ت دانه پال خوی گه وره به پشت گو ی خستنی دروست کراوه کانی وه بی هوده یی له دروست کردنیدا. هه روهه ره د کردنه وه ی وه به راست نه زانینی ناوه جوان و سیفاته بلنده کانی نی له چاودیری کردن و نیعمه ت به خشین به به نده کانی. وه هه روهه ره د کردنه وه ی نه وه ی که خودا زال و بالاده ست بیت به سه ر بونه وهردا. وه به راست نه زانینی پیغه مبه ره کان و کتیبه کانی خودا که بو ری نیمایه ی ره وانه ی کردوون، په نا به خودا ده گرین له م بیروباوه ره پوچانه . بلندی و تاک و ته نهایی بو خودای گه وره .

ههروهه ها قه دروړپړزی خودایان نه گرتووه کهسانیک که:

که ده لاین مرؤف هیچی به ده ست نی یه، هه موو کرده وه کان له لاین خوداوه ن چ باشه وچ خراپه. جا خودا سزای بهنده کان ددهات به کارانیک که له بنه پرتدا هر خودی خودا خوئی نه نجام دهریتتی نه ک مرؤف. لیره دا مرؤف ناچارکراوه سزاش دهریتت به بی نه وهی ده ستی هه بی له وکاره دا. نه مهش واتای نادا دپه روهی خودا ده سه لمینیت، ئایا نه م کاره له که سانیک کی خاوه ن ژیروعه قلّ ده وه شیتته وه. تا له خواوه یه کی گه وره و به هیز که دادپه روه رانه و به به زه یتیرین و به په حمترین نی یه به رامبه ر به به نده کانی کاری وای لی ده وشیتته وه؟! پاک و بی گه ردی بو خودای مه زن وله گه وره یی نه م سته م وتاوانه.

وههروهه ها نه و کهسانهش ده گرتته وه که:

پییان وایه خوای گه وره له هه موو شوینیک و پاک و پیسدا بوونی هه یه. وه په دی نه وه ده کاته وه که له سه رووی عهرشی مه زن له نگره یی گرتبی "استواء" یی کردبی، به لکو پییان وایه خودا له هه موو مرؤف ونازه لیکدا تاواوه ته وه که نه مهش سته م ونازه واییه به رامبه ر به خودای مه زن که ده فه رمیت: (إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ... فاطر: ۱۰) واته: گوتاری چاک و جوان و به جی بولای خوای گه وره به رزده بیته وه، کارو کرده وهی چاکیش گوتاری شیرین به رزی ده کاته وه.

خوای گه وره له سه رووی عهرشی مه زندایه وه فریشته کانیش بو لای خودای خوایان بلند ده بنه وه و دینه خواره وه: (يُدَبِّرُ الْأَمْرَ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ ثُمَّ يَعْرُجُ إِلَيْهِ... السجدة: ۵) واته: نه و خوايه له سه رووی ئاسمانه وه کاروباری زه وی پیک ده خات و سه په رشتی ده کات، وه سه رجه م کاره کان بولای نه و به رزده بیته وه.

وههروهه ها نهو كهسانهش دهگريتهوه كه:

باوه پريان به سيفاته بلنده كاني خواي گه وره ني يه، وه پريان وايه
خواي گه وره وتوويزي له گهل موسا نه كردووه له كه ناري
چيائي "طور"، وه هاتن وله نگرگرتني له سه رعرش، وه هاتني بؤ
دادگايي كردني به ننده كاني له قيامه تدا، ههروهه ها توپه بوون وغه زه ب
گرتن وپه زامه ندي وخورشه ويسستي وچه ننده هاي تر له سيفات وئاكاره
بلنده كاني خواي گه وره په ده كه نه وه. وه ليكدانه وه ي نابه جيي بؤ
ده كه ن، وه پريان وايه به م كاره خواي گه وره پيزدارتر ومه زنتر
پاده گرن.

وههروهه ها نهو كهسانهش دهگريتهوه كه:

هاوهل وكوپي بؤ بپيار ده دن، ياخود پريان وايه خواي گه وره
تيكهل بووه به هه موو دروست كراوه كاني و... هتد.

ههروهه ها قه دروپيزي خويان نه گرتووه نهو كهسانه ي:

كه ده لئن خواي گه وره دوژمن وناحه زه كاني پيغه مبه ر
وخانه واده كهي به رز پاگرتووه، جينيشيني وده سه لاتداری وسه ربه رزي
به دوژمنه كاني به خشيوه. وه شوين كه وتوان و دوست وخانه واده كهي
پيغه مبه ري توشي ريسواي نه هه مته تي كردووه له هه ر جيگايه كداين.

نه مهش ناره وايه كي ته واوه به رامبه ر به خواي گه وره ده كريت
كه ووته ي "رافضه" يه. جا ئه م بؤچوونه هاوشيوه ي ووته و بؤچووني
گاورو جوله كه كانه كه ده ره ق به خوداي گه وره ده يكه ن كه ده لئن:
خواي گه وره پادشايه كي په وانه كرد بانگه شه ي پيغه مبه رايه تي
ته نهاوته نها بؤ خوي ده كرد ووه دروي به ده م خوداوه ده كرد، ده يووت:
خودا ده لئيت و فره ماني واده كات، وه شه ريعه تي پيغه مبه رايه تي

مه‌لده وه شانده وهو به ناوی خوداوه سه‌رومال و خوین و نافر تیان
حه‌لال ده‌کرد بۆ خۆی. وه‌خوای گه‌وره‌ش هه‌میشه پشتیوانی لای
ده‌کرد و به‌سه‌ر نه‌یارانی دا زالی ده‌کرد و وه‌نیشانه‌ی راستی نه‌وی
ده‌سه‌لماند و وه‌پۆژ به‌پۆژ سه‌ره‌رز و بالاده‌ستی ده‌کردو... هتد.

بی گومان نه‌مه‌و هاوشیوه‌یان گه‌وره‌ترین سته‌م و ناپه‌واییه‌ ده‌ره‌ق
به‌گه‌وره‌یی و دانایی و په‌حمه‌ت و زانستی خودا ده‌کریت. جا نه‌گه‌ر
به‌راورد له‌نیوان هه‌ردوو و وته‌که‌دا بکه‌ین ده‌بینین وه‌ک بلیت له‌یه‌ک
سه‌رچاوه‌وه‌ هاتون.

نادانایی و سته‌م دانه‌ پال خوای گه‌وره‌ جوړیکه‌ له‌ کوفر و بی باوه‌ری
هه‌روه‌ها قه‌درو ریژی خودایان نه‌گرتوو هه‌سانیک که:

باوه‌ریان و ابیت که‌ده‌شیت خوای گه‌وره‌ سزاو ئازاری چاکخواز
و ملکه‌چه‌کان بدات که هه‌میشه به‌ندایه‌تییان بۆ کردوو، وه‌پاپیچی
دۆزه‌خیان بکات. وه‌ده‌شیت یاخی بووان و تاوانکاران سه‌رفرانز
پزگاریان بکات که‌هه‌یج کاتیک خواپه‌رستیان نه‌کردوو، وه‌پاپیچی
به‌ه‌شتی به‌رینیان بکات، چونکه هه‌ردوو کاره‌که بۆ خودا وه‌کو
یه‌که.

نه‌م بۆچوونانه‌ واتای نه‌بوونی داناییه‌ له‌کارو برپاره‌کانی خودای
گه‌وره‌ و سته‌مکاری خودای دادپه‌روه‌ده‌سه‌لمینیت، که‌نه‌مه‌ پیچه‌وانه‌ی
ناوه‌جوان و سیفاته‌ بلنده‌کانی خوای گه‌وره‌یه‌ که‌په‌دی نه‌م جوړه
بۆچوونانه‌ ده‌داته‌وه‌ ده‌فه‌رمیت: (وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا
بِاطْلًا ذَلِكَ ظَنُّ الَّذِينَ كَفَرُوا فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنَ النَّارِ * أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ
آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ أَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ
كَالْفَجَّارِ... ص: ۲۷-۲۸) واته‌: ئیمه‌ ئاسمان و زه‌وی و دروست

کراوه‌کانی نیوانیمان بیّ هوده و هه‌په‌مه‌کی دروست نه‌کردوه، نه‌وه گومانی نه‌وه که‌سانه‌یه که‌بیّ باوه‌پن. نه‌ی هاوار... ئاهوناله بۆ نه‌وبیّ باوه‌پانه له سزای ئاگری دۆزه‌خ، یاخود باوه‌پیان وایه که ئیمه نه‌وه که‌سانه‌ی که‌باوه‌پدارن وکاری چاکه نه‌نجام ده‌دن، نه‌وانه‌ی تۆوی خراپه‌یان چاندوه له‌زه‌ویدا وه‌ک یه‌ک ته‌ماشابکه‌ن؟! یاخود ئایا خواناس وتاوانکار وه‌ک یه‌کن؟!

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمیّت: (أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ أَنْ نَجْعَلَهُمْ كَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَوَاءَ مَحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ * وَخَلَقَ اللَّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَلِتُحْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ... الجاثية: ۲۱-۲۲) واته: ئایا تاوانکاران و خراپه‌خوازن باوه‌پیان وایه که‌مردن وژیان وزیندوو بوونه‌وه‌یان هاوشیوه‌ی نه‌وه که‌سانه‌ ده‌بیّت که‌پر وایان هیناوه وچاکه‌یان نه‌نجام داوه؟! ئای که‌لێکدانه‌وه‌یه‌کی خه‌یالی یه‌!... خودا ئاسمانه‌کان وزه‌وی له‌سه‌ربنه‌مای حه‌ق وپراستی دروست کردوه بۆ نه‌وه‌ی سه‌رته‌نجام پاداشتی هه‌موو که‌سیک به‌گویره‌ی کرده‌وه‌کانی بداته‌وه وهیچ جووره‌سته‌میکشیان لیّ ناکریّت.

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمیّت: (إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتٍ النَّعِيمِ * أَفَجَعَلُ الْمُسْلِمِينَ كَالْمُجْرِمِينَ مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ... القلم: ۳۵-۳۶) واته: ئایا پی‌تان وایه سه‌رته‌نجامی موسولمانان هاوشیوه‌ی سه‌رته‌نجامی تاوانکاران ده‌بیّت؟ نه‌وه چی لێکدانه‌وه‌و بریاریکی خه‌یالی یه‌!؟

هه‌روه‌ها نه‌وه که‌سانه‌ش ده‌گریته‌وه که‌:

خوای که‌وره‌مردوو زیندوو ناکاته‌وه‌وه‌باوه‌پیان به‌حه‌شرو لیّ پرسینه‌وه‌نی یه‌. وه‌پییان وایه چاکاکاران پاداشت نادرینه‌وه‌و خراپه‌کارانیش سزاندارین، وه‌سته‌م دیده‌ماق خۆی له‌سته‌مکاران

وهنا كريتته وه .. جا خواى گه وره له ورژدها پيشانيان ده دات كه كي
پاستى ووتوه وه كه يش خه ساره مندو بير پوچ بووه .

هه روه ها نه وه كه سانه ش ده گريتته وه كه :

كه به چاويكى كه ه وه ته ماشاى خواى مه زنيان كردووه دلان
له ناستى بي ناگابووه ، فرمانه كاني خودايان پشت گوي خستووه
وسه رپيچيان كردووه ، ريزى دروست كراوه كاني تريان داوه به سه ر
ريزي خودادا ، كاريان به بهرنامه و رينامى يه كاني نه كردووه ، شويى
هه زو ناره زووه كانيان كه وتوون شه رميان له خه لكي كردووه به لام
شه رميان له خودا نه كردووه . له خه لكي ترساون به لام له خودا نه ترساون
وشه ورژيان له پيتاو ره زامه ندى ناره زووبازى وبه پرسه كانيان به خت
كردووه . فرمان وبريارى خودايان به سوک ته ماشا كردووه ... هتد .

تيا قه درو ريزى خودايان زانيوه كه ده چن شه يتان له برى خودا
ده په رستن وهاوه لى بو بريارده دن ؟

جا خواى گه وره وبى هاوتا مه حاله له لاي وقبولى ناكات يه كيك له
پيغه مبه ران بكريت به هاوه ل وهاوبه شى ، نه خوازه پيسواترين
وسه رشو پترين كه س كه شه يتانه بكريتته هاوه لى ؟

ته نها شه يتان ويستيتى وهك خودا بپه رستريت وريزي بگيريت . هه ز
بويه خواى گه وره هوشيارى به مرؤف ده دات كه له م بواره دا نه كه ونه
داوى شه يتانه وه كه ده فه رميت : (أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَا بَنِي آدَمَ أَنْ لَّا
تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ * وَأَنْ اعْبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ
مُسْتَقِيمٌ ... يس : ٦٠-٦١) واته : نهى ناده ميزاده كان من پيتان
رانه گايان دن كه شويى شه يتان نه كه ون وگوپرايه لى مه كه ن ، چونكه نه

دوژمنی سه‌سه‌ختی نئووه‌یه. وه‌هر گوپرایه‌لی من بکه‌ن که ئه‌مه‌یه
رینگه‌ی پاست ودروست.

ئو هاوبه‌ش وبریارده‌رانه‌ی که پئیان وابوو فریشته ده‌په‌رستن ،
له‌بنه‌په‌تدا ته‌نها شه‌یتانیان ده‌په‌رست نه‌ک فریشته. وه‌ئهم راستیه‌ش
خودای مه‌زن پوونی ده‌کاته‌وه ده‌فه‌رمیته: (وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ
يَقُولُ لِلْمَلَائِكَةِ أَهَؤُلَاءِ اِیَّاكُمْ كَانُوا يَعْبُدُونَ * قَالُوا سُبْحَانَكَ اَنْتَ وَلِيْنَا مِنْ
دُونِهِمْ بَلْ كَانُوا يَعْبُدُونَ الْجِنَّ اَكْثَرُهُمْ بِهِمْ مُؤْمِنُونَ... سبأ: ۴۰-۴۱)
واته: پوژیک دیت که خوی گه‌وره تی‌کرای هه‌موویان کۆده‌کاته‌وه و
به‌فریشته‌کان ده‌فه‌رمیته: ئایا ئهم پی‌په‌ نئووه‌یان ده‌په‌رست؟
فریشته‌کان ده‌لین: پاکی وبی‌گه‌ردی بو‌توی مه‌زن ، ئه‌وان خه‌ریکی
په‌رستنی په‌ری بوون و باوه‌پیشیان پی بوو.

شه‌یتان به‌هه‌میشه‌یی فه‌رمان به‌هاوبه‌ش بپیارده‌ره‌کان
(المشركون) که بی‌په‌رستن وکرنوشی بو‌به‌رن، وه‌بو هاتنه‌دی ئهم
مه‌رامه‌ رینگه‌ی پیلانی جو‌راوجو‌ر ده‌گریته‌به‌ر. جاریک خوی ده‌کات
به‌فریشته‌و خه‌لکی گومرا‌ده‌کات. وه‌ته‌نانه‌ت کاتی‌ک پوژپه‌رستان
که‌له‌کاتی پوژه‌لاتندا کاتی ده‌یانه‌ویته‌ کرنوش بو‌"پوژ" خو‌ر به‌رن،
شه‌یتان به‌شی‌وازی‌ک ده‌وه‌ستیت که خو‌ر بکه‌ویته‌ نیوان هه‌ردوو
قوچه‌کانیه‌وه "شاخه‌کانی" تا‌کو کرنوشه‌که بو‌ شه‌یتان بیته‌، به‌هه‌مان
شی‌وه‌ش بو‌ کاتی خو‌رنا‌وابوون.

به‌هه‌مان شی‌وه‌ کاتی گا‌وره‌کان کرنوش وپه‌رستن بو‌ مه‌سیح ودایکی
ده‌به‌ن. که‌له‌شی‌وه‌ی بتدا دروست کراوون له‌بنه‌په‌تدا خه‌ریکی شه‌یتان
په‌رستتن "مه‌سیح ودایکی" له‌م کاره‌ پوچه‌لانه‌ به‌دوورن ، وه‌هه‌یچ
کاتی‌کش کاری وایان لاپه‌سه‌ند نه‌بووه‌ وه‌فه‌رمانیشیان پی نه‌کردووه‌.
به‌لکو ئه‌وه‌ی جگه‌ له‌ خودا بپه‌رستیت ته‌نها شه‌یتانه‌ هه‌ر بو‌یه‌ خوی
گه‌وره‌ ده‌فه‌رمیته: (اَلَمْ اَعْهَدْ اِلَيْكُمْ يَا بَنِي اٰدَمَ اَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ اِنَّهُ

لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ * وَأَنْ اعْبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ... یس: ۶۰-۶۱) واته: جاکاتی ئاده میزاد هرکه سیکی تریبهرستیت جگه له خودای گه وره نه وایشه یسانی په رستوه. جا شه یثانه کانیش چیژ له م په رستنه وهرده گرن ومه رانه کانیان دیته دی.

خوای گه وره نه مه پۆشن ده کاته وه ده فه رمیت: (ویوم یحشرهم جمعاً یامعشر الجن قد استکثرتم من الانس) واته: خوای گه وره له پۆژیک دا هه موویان کۆ ده کاته وه به (خشم و قینه وه) ده فه رمویت: نه ی ده سته ی په ریه کان به راستی ئیوه زۆر که ستان له ئاده میزاده کان گۆمراکرد.

(وَقَالَ أُولِيَاؤُهُمْ مِنَ الْإِنْسِ رَبَّنَا اسْتَمْتَعَ بَعْضُنَا بِبَعْضٍ وَبَلَّغْنَا أَجَلَنَا الَّذِي أَجَلْتَ لَنَا قَالَ النَّارُ مَثْوَاكُمْ خَالِدِينَ فِيهَا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ... الأنعام: ۱۲۸). واته: وه ئاده میزاده سهر لیشتیواوه کان و نه لقه له گوئییه کانیه شه یثان ده لیت: په روه ردگار هه ندیگمان سودمان به هه ندیمان وه رگرت (سودی ئاده میزاده کان دوونیا بازی بوو، په ریه کانیش زیادکردنی پیږی خویمان بوو) ئیستاش نه وه تا گه یشتنه نه و کات و ساته ی تۆ بۆت دیاری کردوین. خوای گه وره ش فه رموویه تی: نه م ئاگره جینگاتانه به هه تاهه تای به زیندووی مه گهر خوا ویستی له سهر بییت.

جا نه مانه ی که خستمانه پوو ئامازه یه که بۆ نه و مه به سته ی که هاوبه ش دانان بۆ خودای تاک و ته نه ا- گه وره ترین و مه تر سیدارترین تاوانه له تاوانه گه وره کان. وه خاوه نه که ی شایسته ی هه تا هه تاییه له دۆزه خ دا چونکه مافی گه وره ی و خویه تی و په روه ردگاریتی. پیشتیل ده که ن و ده یده نه پال لاوازترین و پیسواترین دروستکراوه کانیه خودا وه به جگه له ته ویه کردن و پاشگه زبونه وه نه بییت خودا له نه نجامد ره که ی خوښ نابییت وه سه رنه نجام به هه شتی لی قه ده غه ده کریت وه له په حمه تی خودای بی به ش ده بییت ، که سیک که بایی

تاكه گەردىك ھاوبەشى بۆ خودا بېرىار بدات و تەكەبورى ھەبىت مەبەست لە ناردن و پەوانە كردنى پىغەمبەرەكان و كتيبە پىرۆزەكان تەنھا برىتى بوو لە ناسىنى خودا و پەرسىتى بە تاك و تەنھايى و ھاوەل و ھاوبەشى بۆ بېرىار نەدرىت.

يەككى تر لە تاوانە گەورەكان:

قسە كردنە لە سەر خودا بەبى زانىارى تەواو

قسە كردن لە سەر خودا و باس كردنى ناو و سىفات و كردارەكانى بەبى زانىارى تەواو پوخت. ماىەى كەوتنە ھەلەى گەورەوھىە بە تايبەتى ناساندنى خودا و پىناسەكردنى بە شتانىك كە خودا و پىغەمبەرەكەى ردىان كروووتەوھ نەيانداوھتە پال خودا. كە دواتر ئەمە ناتەواوى و كەم و كورتى دەداتە پال خوداى گەورە. وھ لە ھەرەتاوانەگەورەو مەزنەكان دەژمىردرىت. چونكە ئەمە راستەوخۆ پەكخستەن و لەكارخستنى سىفاتە جوانەكانىتى. تەنانت ئەم تاوانە گەل گەورەترەو مەترسىدارترە لە تاوانى كەسىك كە باوھرشى بە خودا ھىە و بەلام لە ھەندى بواردا ھاوبەشى بۆ بېرىار دەدات. چونكە ھاوبەش بېرىاردەر (مشرک) دان بە خواىەتى و پەروەردگارىتى خودا دادەنىت و پەردىان ناكاتەوھ. بەلام (معطل) سىفاتە جوان و پىرپوخت و تەواوھكانى خوداى گەورە رەد دەكاتەوھ و باوھرى پىيان نىە. وھ لە كارىان دەخات.

بۆ نمونە: كەسىك دان بە پاشايەتى (پادشا) دادەنىت بەلام لە ھەندى كاروباردا ھاوكارو ھاوبەش و بۆ بېرىار دەدات. باشترە لە كەسىك كە ھەرە بىرواى بە پادشايەتى ئەو (پادشايە) نىە و لە سىفاتى پادشايەتى دەخات ئەمە راستىەكى سەلمىنراوھ لە عەقلى ھەموو خاوەن بىرو ھۆشىك. چونكە زۆر جار ھاوبەش دانەرەكان وھك نزىك بوونەوھىەك لەخودا ئەو ھاوبەشەىە بەكاردەھىنن و بېرىارى دەدەن نەك بەراست نەزانن.

جا دهردی (التعطيل - له کارخستنی سیفاته‌کانی خودا) .
 دهردیکی کوشنده‌ی بیّ چاره‌یه هه‌ریویه خودای گه‌وره باس له
 پی‌شه‌نگ و پی‌شه‌وای (معطلة) ده‌کات که فیرعه‌ونه، پی‌یی وای بوو که
 خودا له سه‌رووی ئاسمانه‌کانه‌وه نی‌یه. وه سیفاتی بلندی و پایه‌به‌رزی
 له کار ده‌خست ده‌یووت: (وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَا هَامَانَ ابْنِ لِي صَرِّحًا لَعَلِّي
 أَبْلُغُ الْأَسْبَابَ * أَسْبَابَ السَّمَاوَاتِ فَأَطَّلِعَ إِلَىٰ إِلَهِ مُوسَىٰ وَإِنِّي لَأَظُنُّهُ كَاذِبًا
 وَكَذَلِكَ زُيِّنَ لِفِرْعَوْنَ سُوءَ عَمَلِهِ وَصُدَّ عَنِ السَّبِيلِ وَمَا كَيْدُ فِرْعَوْنَ إِلَّا فِي
 تَبَابٍ... غافر ۳۶-۳۷) واته: ئە‌ی (هامان) تاوه‌رو بورجیکی به‌رزم بۆ
 دروست بکه‌ بۆ ئە‌وه‌ی هه‌ندی هۆکارم ده‌ست بکه‌ ویت... هۆکاری به‌رز
 بوونه‌وه بۆ ئاسمانه‌کان تا سه‌ردانیکی خودای موسی بکه‌م و ببینم.
 هه‌رچهنده من دلتیام که (موسی) درۆزنه و شتی وان‌ی یه له‌وی.

وه (شیخ أبو الحسن الاشعری) ئە‌م ئایه‌ته‌ی کردبووه به‌لگه له
 کتیبه‌کانی‌دا دژی پی‌یری (معطلة) ۱... ۱ وه قسه‌ کردن به‌بیّ زانیاری
 ته‌واو له سه‌ر خودای گه‌وره. له گه‌ل تاوانی هاوبه‌شیدا هاو‌پیکن.

یه‌کیکی تر له تاوانه گه‌وره‌کان:

داهیتراوه "بیدعه" ۲ گومراکه‌ره‌کانه

بیدعه گومراکه‌ره‌کان که ئە‌نجامده‌درین ریگری و شیواندنی ریگای
 پاس‌ت و په‌وانی خوا په‌رستی یه. وه هه‌روه‌ها نه‌زانینه‌وبه

1- (معطلة) پی‌ریکن سیفاته‌کانی خودا له کارده‌خه‌ن، وه پیمان وایه‌خوا‌ی گه‌وره ئە‌و جوژه
 سیفاته‌ی نی یه. "وه‌رگێر"

2- بروانه کستی (اجماع الجیوش الاسلامیه علی حسب المعطلة والجهیمیه/ص ۲۶۲) دانهری
 "ابن القيم".

3- داهیتراوه "بیدعه": واته تازه‌گه‌ری له‌نایندا، واته هیتان ودروست کردنی یاخود لا‌بردنی
 روکتیک بان لقیك له‌نایندا. وه بیدعه له نایندا دوو جوژه:

أ. بیدعه له بیروباوه‌ر(عقیده): که‌ئهمه‌یان خاوه‌نه‌که‌ی کافر ده‌کات.

ب. بیدعه له‌په‌رستندا(عباده): ئە‌مه‌یان گه‌ر نه‌هیتن ولا دانی په‌رستیکی سه‌ره‌کی بیت
 وه‌ك(حجاب، نوپژ) ئە‌وا له‌لای هه‌ندیك له زانیان خاوه‌نه‌که‌ی کافر ده‌بیت، وه‌نه‌گه‌ر
 ئە‌نجام دانی شیوازیکی تری په‌رستن بیت به‌نه‌زانین ئە‌وا خاوه‌نه‌که‌ی یاسخی "عاصی" ده‌بیت.
 "وه‌رگێر"

درخواستنه وهی سیفاته جوانه کانی خودایه که له (قورشان و سونه تدا) هاتوو. هرچه نده (کفر) و بی باوه پری نی یه. به لام له هره تاوانه گه وره کانه و به لای (ئیبلیسه) وه له تاوانه گه وره کانه وه به نرختره.

هر وه کو هندی له (سه له ف) ده لئین: بیدعه به لای ئیبلیسه وه خو شتر و باشتره له تاوانه گه وره کان، چونکه تاوانه گه وره کان تهوبه ی لئ ده کریت، به لام بیدعه تهوبه ی لئ نا کریت. وه (ئیبلیس) ده لئیت " ناده میزادم به هیلاک برد له تاوان، ئه وانیش منیان به هیلاک برد به وتنی (أستغفر الله ولا إله إلا الله) کاتی ئه مه م بینی ده ستم کرد به بلا و کردنه وهی ناره زووبازی، جا ئه وان تاوان ده کهن تهوبه ناکهن پییان وایه کاری چاکه چاکه ئه نجامده دهن."

لیره دا مه به سستی له ناره زووبازی (بیدعه) یه. وه پوون و ناشکرایه تاواکار زیانی ته نها بو خو به تی. به لام بیدعه کار زیانی بو گشتی یه. فیتنه ی تاوانکار له هه ز و ناره زوه وه یه، به لام فیتنه ی بیدعه کار له بنه په تی نایندایه. جا بیدعه کار له سه ر شاپرگیای راستی دا پرئگری ده کات و سه ر له خه لگی ده شیوینیت و سه ر گه ردانیان ده کات. به لام تاوان کار وایه، بیدعه کار ناستهنگ و به ربه ست و پرئگره له سه ر پرئگیای قیامه تدا. به لام تاوانکار به هیواشی هه نگاهو ده نیت به ره و قیامهت به هوی تاوانه کانیه وه.

یه کیکی تر له گه وره ترین تاوانه کان:

گوشته به ستم و ناره وایی

خوای گه وره دادپه روه ره و دادپه روه ری کردو ته بنه په تی دروست کردنی زهوی و ناسمانه کان. وه نامانجی خوای گه وره له ناردنی

پيغەمبەران وكتىبە پىرۆزەكان بىرىتى بوو ە بەرپاكرىنى دادپەرورەرى .
جا كوشتىنى مروفۇ بەستەم وناپەرەواى دژاودژە لەگەل دادپەرورەرىدا .

كوشتىن بەهەموو شىۆەكانى يەو ە بەگەرورەترىن تاوانكارى
دادەنرىت . وەك : كوشتىنى باوك بـ قـ كۆرپەكەى
"منداڵەكەى" لەبەرەترسى برسىتى ياخود كوشتىنى باوك ودايك لەلايەن
منداڵەكانىو ە كەھۆكارى ھاتنەدنباى ئەوانن لەبەر ھەر ھۆيەك بىت
ستەم وناپەرەوايى يە بەتاوانەگەرورەكان دادەنرىت .

پۆلىنكارى ئە پلەى كوشتىندا

كوشتىن بەپى جۆرى نارەوايىبەكەى دەگۆرپىت وجىاوازى ھەيە ،
گەرورەترىن جۆريان بىرىتى يە لە كوشتىنى پيغەمبەرىك يان پيشەوايەك
يان زاناو دانايەك كە چاكە خواز وپىنماكار بىت بۆ سەرچەم خەلكى .
خوای گەرورە لەبرى كوشتىنى بروادارىك سزاي ھەميشەيى دۆزەخ
ونەفرەتى وخەشم وقىنى برپارداو ە .

و ەسەرچەم زانايان كۆكن لەسەر ئەو ەى بكوژ پاش تاوانەكەى
ئەگەر بەويستى خۆى برپا بەپىنيت ئەوا ئەو سزايەى لەسەر دەكەوئىت .

نايا تەوبەكردنى موسلمان سزاكەى لەسەر لادەبات؟

واتا نايا ئەگەر كەسىكى موسولمان كەكەسىكى كوشتوو ە ، تەوبە
بكات وپاشەگەزىتتەو ە سزاي كوشتنەكەى لەسەر دەمىنيت؟

لەم بابەتەدا زانايانى پيشوو "سەلەف" وزانايانى پاشتر دوو
بۆچوونيان ھەيە كە "امام احمد" دەيانگيرپتتەو ە :

بۆچوونى يەكەم : پىيان وايە كەتەوبە كردن سزاكەى لەسەر لانايات ،
چونكە مافىكى ئادەمىزادى پيشيل كردوو ە لەدونىادا ستەمى لى

کردووه، وه به مافی خوئی نه گه یوه. جاپیویسته له قیامه تسدا
دادپه روه رانه مافی خوئی له بکوژه که وه ربگریته وه.

وه ده لئین: هه رچی ناشته وای و سولحیکیش بگریت به پاره و پیدان
به میرات گره کانی، نه و ناچیتته چوارچیوهی سرپینه وهی تاوانه که،
له بهر دووهو:

۱. که سی کوژراو هیچ سودمه ندیک نه بووه له و پاره و میراتانهی
که له تۆلهی خویندا دراوه به میرات گره کانی.

۲. نه و خوین وه رگرتنه له نیو پرۆسه یه کی ناشته وایدا که یان
عه فوی ده که ن یان خوینی لی ده سینن، واته هه ردوو به ندی
سولحه که ده شیت یه کیکیان به رجه سته بگریت.

هه ر بۆیه بکوژ به م کاره سزای له سه هه لئاگریت وه نه مه پاسترین
بۆچوونه له م بواره دا که بۆچوونی شوین که وتووایی نیمامی "شافیعی
واحمد" ه.

بۆچوونی دووه م: پتپیکی تر پیمان وایه که به ته و به کردن و پاشه گه ز
بوونه وه و خوین دان به میراتگرانی، کوژره که سزاکه ی له سه ر
لاده چیت. وه به پرۆسه ی ناشته وایی خوین دان به میراتگرانی کوژراو
نه و احه دی له سه ر جی به جی کراوه.

وه ده لئین: جا نه گه ر پرۆسه ی ته و به کردن سه رجه م شوینه واره کانی
بی باوه ری "کفر" و جادوگری و سحر بسرپته وه که گه و ره ترین دوو
تاوانن، چۆن ناتوانیت شوینه واری کوشتن بسرپته وه. له کاتی کدا که
خوای گه و ره ته و به ی له بکوژان و پیاوچاکان و خواناسان په سه ند
کردووه پاشان بوونه به بانگه واز و خواناس. وه خوای گه و ره بانگه شه ی
تاوانکارو بکوژانی پیاوچاکانیش ده کات بۆ گه رانه وه ته و به کردن

وپاشه گه زیوونه وه که ده فهرمیت: (قل یا عبادی الذین اسرفوا علی انفسهم لا تقنطوا من رحمة الله ان الله یغفر الذنوب جمیعاً) واته: بهو بهندانم بلئی که زیاده رپه ویان کردووه له تاوانکاریدا، له رپه حمهت ولیبوردی خودا مه ویست و رپه ش بین وهیو اپراو مه بن، نه گهر نییوه ته و بهی راستی بکن خودا له هه موو تاوانیک خوش ده بیئت.

هه روه ها ده لئین که سیک ته و بهی بکات له تاوانیک و پاشه گه زییته وه، چۆن دواتر سزاده دریت؟ که نه مهش له شه رعی خودادا جینگه ی نابیتته وه.

وه ده لئین: به نه نجام دانی پرۆسه ی ته و بهی کردن و خودانه دهسته وه و ته سلیم بوونی به کس و کاری کوژراو، له بری ته سلیم بوونی کوژراوه که، هاوشیوه ی ته سلیم کردنی پاره ی قهرزی مردووه که یه به کس و کاره که ی، که له بری نه وه ری ده گرن.

پوخته ی نه م بۆ چوونا نه:

کوشتن سیّ ماف و حقی لیّ ده که وییته وه که نه ویش: (حقی خودا، حقی کوژراو، حقی کس و کاری کوژراو). جا نه گهر بکوژ ته و بهی کردو له خودا ترساو پاشه گه ز بووه وه، مافی خودای له سه ر نامینیت. وه به ویستی خۆی خۆی دا به دهسته وه ی کس و کاری کوژراوه که، نه وانیش به لیّ خوش بوون یان خوین لیّ وه رگرتن پرۆسه ی ناشته و اییان نه نجام دا له گه ل، نه و مافی کس و کاری کوژراوه که ش له سه ری نامینیت. ته نها حقی و مافی کوژراوه که له سه ری ده مییته وه، جا نه گهر بکوژه که ته و به کاریکی چاکه کارو چاکه خواز بیئت، نه و خودای گه وره له قیامه تدا ناشتیا ن ده کاته وه و مافی کوژراوه که ده داته وه، وه ته و بهی بکوژیش قبول و په سه ند ده کات.

تهوبه کردن و پاشه‌گه زبونه‌وه له‌دزی

ئایا به‌تهوبه کردن و پاشه‌گه زبونه‌وه له‌دزی ده‌بیته مایه‌ی ئه‌وه‌ی سزا‌که‌ی له‌سه‌ر نه‌مییته؟

له‌وه‌لامی ئه‌م پرسیاره‌دا ناکۆکی هه‌یه له‌نیوان زانایاندا:

پێڕیک له‌وانایان پێیان وایه: ئه‌گه‌ر ئه‌وماله‌ یان ئه‌وبه‌ره‌ پاره‌یه‌ی که‌ دزیویتی بیگه‌رینیتته‌وه بۆ میرات‌گرانی خاوه‌ن ماله‌که‌، ئه‌وا سزا‌که‌ی له‌سه‌ر نامییته چ له‌دنیاو چ له‌قیامه‌تدا.

به‌لام پێڕیکی تر له‌زانایان پێیان وایه که: سزای قیامه‌تی له‌سه‌ر ناکه‌وێت، هه‌رچه‌نده ئه‌و به‌ره‌پاره‌ دزراوه‌که‌ بگه‌رینیتته‌وه بۆ میرات‌گرانی خاوه‌ن ماله‌که‌، چونکه‌ خاوه‌نه‌ سه‌ره‌کی یه‌که‌ی خۆی مردووه‌ وله‌دریژای ته‌مه‌نی سوومه‌ند نه‌بووه له‌و به‌ره‌ پاره‌یه‌ی که‌ لێی دزراوه‌، بگه‌ر دواتر که‌سانی تر لێی سوومه‌ند بوونه. هه‌ر بۆیه ئه‌و ماف وحه‌قه‌ی هه‌یه له‌سه‌ر کابرای دز که‌ له‌قیامه‌تدا سزابدیته‌ وحه‌قی ئه‌ومافه‌ی لێ بسینریتته‌وه.

هه‌روه‌ها یاوه‌رانی (مالک و احمد) پێیان وایه که‌ هه‌رچه‌نده میرات‌گره‌کانی ئه‌و ماله‌ دزراوه‌ زۆر بوو، ئه‌وا هه‌ر هه‌موویان هه‌قیان به‌رده‌که‌وێت له‌و ماله‌ دزراوه‌دا کاتیک که‌ ده‌گه‌رینریتته‌وه.

وه "شیخ ابن التیمیة" توانی ناکۆکی له‌م بواره‌دا نه‌هێلته‌، که‌ ده‌هێلته‌: ئه‌گه‌ر خاوه‌ن ماله‌که‌ تاملدن نه‌یتوانی ماله‌ دزراوه‌که‌ بسینیتته‌وه، ئه‌وا مافی داواکردنی ئه‌و ماله‌ ده‌که‌وێته ده‌ستی میرات‌گرانی له‌دونیادا. جائه‌گه‌ر ئه‌ویش نه‌یتوانی به‌ده‌ستی به‌ینیتته‌وه، ئه‌وا ده‌کریت له‌قیامه‌تدا داوی مافی خۆیان بکه‌ن. جائه‌مه‌ پوخترین وباشترین راوبۆچوونه له‌م بواره‌دا.

جا ئو دزین وئو زیانهی له خاوهن ماله که که وتوو له لایه ن
 کهسانی تره وه، واتا لیره دا ته نها زیان به خاوهن ماله که که وتوو نه ک
 له میراتگرانی. جاهه ر خاوهن ماله که مافیتهی له قیامه تدا داوای حه ق
 ومافی خوئی بکات، نه ک میراتگرانی، به لام ئه گه ر ئه و ماله دزراوه زه وی
 یه ک بیته داگیرکراو بیته یاخود عه قارات ودوکان وشتی له م جوړه بیته
 که دواتر وه ک میرات ده مینیتته وه وسودی بو میراتگران ده بیته، له م
 حاله تدا پاش مردنی خاوهن نه سه ره کی یه که ی، میراتگرانی بو یان
 هیه چ له دونیاو چ له قیامه تدا داوای مافی خو یان بکه ن.

وه نه گه ر پاره ی چه ند شه ریکیک دزرا بیته، ئه و مافی هه مو یانه
 پیکه وه داوای مافی خو یان بکه ن چ له دونیاو چ له قیامه تدا... والله اعلم.

کوشتنی که سیك وهك کوشتنی هه موو خه لکی وایه

مروؤ مه زنتین وبه ریزترین دروست کراوی خودای مه زنه. خوای
 گه وره هه رامی کردوو له سه ر خودی خوئی که سته م له مروؤ بکات. جا
 چو ن مؤلته ده دات که سیکی تر به سته م مروؤ بکوژیته وله ناوی
 به ریت. هه ر بو یه ده فه رمیته: (مِنْ أَجْلِ ذَلِكَ كَتَبْنَا عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ أَنَّهُ
 مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا وَمَنْ
 أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا... المائدة: ۳۲) واته: له به ر ئه مه
 بپارمان داوه له سه ر نه وه ی ئیسرائیل که هه ر که سیك به ناحق وبی
 تاوان مروؤیک بکوژیته، ئه و وه کو هه مو مروؤی کوشتی وایه. وه هه ر
 که سیك مروؤیک له مه رگ پرگاریکات، وه کو هه موو خه لکی پرگار کرد بیته
 وایه.

جا زوړیک له خه لکی له لیكدانه وه ی و اتای ئه م ده قه قورنایه به ه له
 تیگه یشتوون، هه ر بو یه ئه م پرسیا ره یان بو دروست بو وه و ده لئین: بی

گومان پروون وناشکرایه که تاوانی که سیڤک سهد مروڤی کوشتبیت زیاتره له تاوانی که سیڤک که تنها مروڤیکی کوشتبیت؟ که چی له نایه ته که دا هه موویانی به کسان کردوه؟

خه لکی وای بۆده چن که لیک چوونه که له پیزه ی تاوان وسزاکه دایه، به لام سیاقی نایه ته که وانا لیت، بگره نه م لیک چوونه هه لئاگریت، وه نه م لیک چوونه واتای شه وه نی به که له هه موو پروویه که وه له یه که ده چن وهاوشیوهن. شه وه تا خوای گه وره له سه ر کورتی ته مه نی دنیا له چا و قیامه تدا ده فه رمیت: (كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَهَا لَمْ يَلْبُثُوا إِلَّا عَشِيَّةً أَوْ ضُحَاهَا... النازعات: ٤٦) واته: شه و پوزهی که قیامه ت به ریاده بیت، بی باوه پان واده زانن که تنها سه رله ئیواره یه که یان سه رله به یانیه ک دریژی ژیانی دنیا یان بووه.

هه روه ها له شوینیکی تر له سه ر هه مان مه به ست ویا به ت ده فه رمیت: (كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَ مَا يُوعَدُونَ لَمْ يَلْبُثُوا إِلَّا سَاعَةً مِّن نَّهَارٍ... الأحقاف: ٣٥) واته: شه و پوزهی که قیامه ت به ریاده بیت بی باوه پان واده زانن که ته مه نی ژیانی دنیا یان سه عاتیک بووه.

جا شه مه شه و ناگه یه نیت که پیزه که چه نده، به لکو کورتی ته مه نی دنیا یان ده رده خات. وه کاتیک پیغه مبه ر ﷺ ده فه رمیت: (من صلی العشاء فی جماعة فکانما قام نصف اللیل، ومن صلی الفجر فی جماعة فکانما قامة اللیل کله.)^١ واته: هه رکه سیڤک نوپزی شیوان (عیشا) به جه ماعه ت بکات وه که شه و وایه تانیوه ی شه و شه ونوپزی کردبیت، وه شه و ی نوپزی به یانی به جه ماعه ت بکات وه که شه و وایه هه موو شه وه که شه ونوپزی کردبیت.

^١ - شه فهرمووده یه (صحیح هه، مسلم: ١٦/٥ نووی گپراهه تیه وه.

یاخود له مه پرونتر ده فهرمیت: (من صام رمضان واتبعه بست من سوال فکانما صام الدهر) ^۱ واته: هرکه سیك مانگی په مه زان به پوژوو بیټ وشه ش پوژوی مانگی شه والیش به پوژوو بیټ، وه که نه وه وایه هه مووسالنه که به پوژوو بوو بیټ.

هه وره ها ده فهرمیت: (من قرأ "قل هو الله احد" فکانما قرأ ثلث القرآن) ^۲ واته: هرکه سیك سوره تی (إخلاص) بخویند بیټ وه که نه وه وایه سی به شی قورئانی خویند بیټ.

جا پوون وناشکرایه که پاداشتی که سیك که زورینه ی کاته کان به پوژوو بیټ زور گه وره تره له وه ی که به تهنه ا په مه زان وشه وال به پوژوو بیټ، هرچه نده لیگ چوون هه یه له شیوه ی پاداشته که دا. هه روه ها بویه کی سی به شی قورئانی خویند بیټ پاداشتی زیاتره له وه ی که به تهنه ا (قل هو الله احد) ی خویند بیټ، هرچه نده لیگ چوون هه یه له شیوه ی پاداشته که دا، به لام خودی کرداره که جیاوازه و پاداشتی له سهر ریژه ی ماندوو بوون وه ولدانه. جا هیچ نیعمه تی که نی یه وه کونیعمه تی تی گیشتن له قورئان وسونه ت، که نه مه ش ریژو به هره یه کی خوی گه وره یه به هه موو که سیکی نادات.

جانه گهر پرسایریان کرد نایا له چ پوویه که وه لیگ چوون هه یه له نیوان بکوژی تهنه که سیك و بکوژی سه دکه س دا؟

له وه لامی نه م پرسایاره دا ووتراوه: له چه ندین پوه وه لیگ چوون هه یه وه که:

1- نه م فهرموده یه (صحیح) ۵، (مسلم: ۵۷/۸ نووی) گنرایه تیه وه.

2- نه م فهرموده یه (صحیح) ۵، (بخاری: ۵۰۱۳-۵۰۱۵) گنرایه تیه وه.

۱. هەردووکیان سەرپێچی ویاخی بوونە لەفەرمانی خودایان پێشیل کردوو، وەتوشی نەفرەت و سزای خوای گەورە دەبن، وەشایستەى دۆزەخن بەهەمیشەیی، بەلام لەنیو سزای دۆزەخدا جیاوازیان هەیه لەجۆری سزاكەیان هەریەکیان بەپێی زۆری تاوانەكەى ، واتە سزای كەسێك زۆر سەختترە كە پێغەمبەرێك یان خواناسێك یان بانگخوازێكى كوشتبێت بەهەرورد لەگەڵ كەسێكى تر كە مەرفۆئێكى سادەى كوشتبێت.

۲. هەردووکیان شایستەى كوشتنن.

۳. هەردووکیان چوون یەكن لەرووی بویری و سەرکەشیان كە دەستیان چووتە خوینی مەرفۆكە بەناحەق خوینی برێژن. كەواتە ئەو بویری و ئامادەییان هەیه كە هەموو مەرفۆقیەتى بكوژن گەر هەلیان بۆ بپرەخسێت.

۴. هەردووکیان چوون یەكن لە ناولێنانیان بە بكوژ و خوین پێژو وستەمكار.

۵. لە پرویەكى ترەو چوون یەكن كاتێك پێپى برواداران بە یەك جەستە ناودەبات كە ئەگەر ئەندامێكى توشى ئازاربێت ، ئەوا هەموو جەستەى توشى ئازارو شەونخونی دەبێت. جا لەم پروانگەیهو هەركەسێك ئازارى برواداریك بدات ئەوا ئازارى هەموو بروادارانى داوه .

و هەروەها پێغەمبەر ﷺ دەفەرمێت: (لَاتَقْتُلْ نَفْسَ ظَلَمًا بغير حق إلا كان على ابن آدم الأول كفل من دمها، لأنه أول من سن القتل).
واتە هەر مەرفۆئێكى بى تاوان بەناحەق بكوژرێت ، ئەوا تاوانى

1 - نەم فەرمودەیه (صحیح) ۵، (بخاری: ۳۳۳۵) گێرایەتیەو.

کورده کسه ی ناده می تیدایه وپشکی به رده که ویت "مه به سستی قابیله"، که یه که م که س بوو کوشتنی داهیتنا.

ئه وه ی شایه نی باسه ئه م هه ره شه کردنه ته نها تاییه ته به یه که م کوشتنه وه ، به هیچ شیوه یه که باس له یه که م تاوانی زینا یان دزی ومه ی خواردنه وه ناکات. هه رچه نده هاوبه شی دانان له کوشتن گه وره تره . هه ر بویه پیغه مبه ر صلی الله علیه و آله بینی که (عمر بن لحي الخزاعي) به سه خترین شیواز سزاو ئه شکه نجه ده دریت ، چونکه یه که م که س بوو که ئایینی "ابراهیم" ی پیغه مبه ری گۆری بۆ بت په رستی^۱. خوای گه وره ش ده فه رمیت: (وَلَا تَكُونُوا أَوْلَ كَافِرٍ بِهِ... البقرة: ۴۱) واته: ئیوه مه بنه یه که م بی باوه ر به ئایه ته کانی خوای گه وره .

که دوآتر خه لکی شوینتان ده که ون وده بنه پیشه نگی خراپه خوازی ، هه ربویه هه ر که سیک سسته میک یان تاوانیک دابه ئنیت ، ئه وا هه لگری تاوانی سه رجه م ئه نجامده رانی ئه و تاوانه ده بیئت له دوای خوئی. وه له (جامع الترمذی) دا هاتوو له (ابن عباس) که پیغه مبه ر صلی الله علیه و آله فه رموو یه تی: (يجيء المقتول بالقاتل يوم القيامة ناصيته ورأسه بيده، وأو داجه تشخب دماً ، يقول: يارب، سل هذا: فيم قتلني؟) واته: له پوژی قیامه تدا که سی کوژراو ویکوژه که ی خوئی ده هیئت و به سه ر ناوچه واندا به کیشی ده کات و خوین له ده ماره کانی یه وه

^۱ - ئه م فه رموو ده یه (صحیح هه ، چونکه (عمر بن لحي الخزاعي) یه که م که س بوو ئایینی پیغه مبه ری ابراهیم ی گۆری و بت په رستی هیناوه بۆ ئیوه ده ورگه ی عه ربی وه هانی عه ره به کانی دا بت په رستن.

(سیوطی له "الوسائل" دا ئه مه باس ده کات وده داته پان (ابن جریر) له ته فسیره که پیدا له فه رموو ده ی (ابی هریره) وه سه ره کی یه که ی له (صحیحین) دایه. هه روه ها له هه مان سه رچاوه هاتوو له فه رموو ده ی (ابی بن کعب) به (مرفوعی) که (حاکم) له (مستدرک) دا ده یگێرته وه (الوسائل - باب السایع) بروانه کتیی (موسوعه الصحابه - باب فی الاضنام).

ده چۆرئیت وده لئیت: خودایه لئی بیرسه بۆچی وله سه ر چی منی
کوشت؟

وله (ابن عباس) یان پرسى: ئایا ته وبه كردن هه یه بۆ بكوژ؟ ئه ویش
ئهم ئایه ته پیروژه ی خوینده وه و من یقتل مؤمنا متعمداً فجزأؤه جهنم
خالداً فیها.... النساء: ۹۳) واته: هه ركه سیك به ناره وایی به ده ستی
ئه نه قه ست برواداریك بكوژئیت، ئه و سزاكه ی دۆزه خی هه تا هه تاییه .

هه روه ها ابن عباس به رده وام ده بیئت وده لئیت: ئهم ئایه ته نه سخ
نه كراوه ته وه جا ئیتر چۆن ته وبه ده كات.^۱ وه هه روه ها (نافع) ده لئیت:
(نظر عبدالله بن عمر رضی اللہ عنہما یوما الی الکعبة، قال: ما أعظمك وأعظم
حرمتك، والمؤمنون عندالله أعظم حرمة منك.)^۲ واته: پۆژیك عبدالله
ی کوپی عومه ر ته ماشای كه عبه ی ده كرد ووتی: چه ند مه زن وگه وره یه
قه درت، به لام لای خوای گه وره برواداران له تو به پریژترن.

وله (صحیح بخاری) دا هاتوه (سمره بن جندی): (أول ما ینتن
من الإنسان بطنه، فمن أستطاع منكم أن لا یأكل الا طیباً فلیفعل،
ومن استطاع أن لا یحول بینه و بین الجنة ملء کف من دم أهراقه
فلیفعل)^۳ واته: یه كه م شت كه له جهسته ی مروؤ ده گه نئیت بریتی یه له
سکی، با تا بۆی ده كریئت خواردنی حال لّ بخوات، وه هه ركه سیك
ده یه ویت هیه ئاسته نگیك له نیوان خوئی و به هه شتدا نه هیلئیت ئه و
باخوئی بپاریژئیت له چۆرئ خویئ كه به ناره و بپریژئیت.

1 - ئهم فهرموده یه (صحیح) ۵، (احمد ۱/۲۲۲) وه (ترمذی ۳۰۲۹) گئیرایه نه ته وه.

2 - ئه وه (حسن) ۵، هه مان سه رچاوه ی پیشوو.

3 - ئهم فهرموده یه (صحیح) ۵، (بخاری: ۷۱۵۲) گئیرایه ته وه.

وه له (صحيح بخارى) دا هاتووه (ابن عمر) ده گيڙيٽه وه،
 پيغه مبه ﷺ فرمويه تي: (لايزال المؤمن في فسحة من دينه مال
 يصب دماً حراماً).^۱ واته: به رده وام باوه پداران له فراوان بووندايه له
 ثابني خودا تا خوئين به ناحق نه پيڙيٽ.

هه روه ها (بخارى) له (ابن عمر) هوه ده گيڙيٽه وه كه ووتويه تي:
 (من ورطات الامور التي لامخرج لمن اوقع نفسه فيها سفك الدم
 والحرام بغير حله)^۲ واته: به كيټك له وگير وگرفتانه ي كه توشى مرؤة
 ده بيت و ناتوانيت ليى ده ربازيٽ، بريتي به له خوئين پرستن به ناحق.

وه له (صحيحين) دا هاتووه پيغه مبه ﷺ ده فرميت: (سباب
 المسلم فسوف وقتاله كفر).^۳ واته: جوئين دان به موسولمان تاوانكاريه،
 وه كوشتن كافر بونه.

هه روه ها له هه مان سه رچاوه ي پيشوودا هاتووه كه پيغه مبه ﷺ
 ده فرميت: (لا ترجعوا بعدي كفاراً يضرب بعضكم رقاب بعض).
 واته له پاش مردني من نه گه پينه وه سه ر بي باوه پي ويه كتر كوشتن.

وه له (صحيح بخارى) دا هاتووه كه پيغه مبه ﷺ ده فرميت: (من
 قتل معاهداً لم يرح رائحة الجنة، وإن ريحها ليوجد من مسيرة اربعين
 عاماً).^۴ واته: هه ركه سيټك بي باوه پيكي خاوه ن په يمان بكوڙيٽ، نه وا
 بوئي خوښي به هه شت ناكات. هه رچه نده بوئي به هه شت (۴۰) سال پي
 ده كات.

1- نهم فرموده به (صحيح) هه مان سه رچاوه ي پيشوو (۶۸۶۲).

2- نهم فرموده به (صحيح) هه مان سه رچاوه ي پيشوو (۶۸۶۳)

3- نهم فرموده به (صحيح) هه بخارى: (۴۸) و (مسلم: ۵۷/۲ نووي) گيڙايانه ته وه.

4- نهم فرموده به (صحيح) هه بخارى: (۶۹۱۴) گيڙايانه ته وه.

جا ئەمە سزای که سیکە بئی باوەرپێکی خاوەن پەیمان بکوژیت ، جا
نەخوازە کوشتنی برۆاداریک؟

جا ئەر ئاڤرەتیک بچیتە دۆزەخەو بەهۆی سزادان
وئەشکەنجەدانی پشیلەیک تامرەن . که پیڤەمبەر ﷺ دیمەنی ئەر
ئاڤرەتەیی بینی بوو لەدۆزەخدا که پشیلەیک چرنوکی لەپووخساری
دەدا . جا ئەر بیت سزای که سیک چۆن بیت که برۆاداریک بەند بکات بەبئی
تاوان تامرەن؟!

وہلە هەندئ (سنن) دا هاتووہ کہ پیڤەمبەر ﷺ فەرموویەتی:
(لِزَوَالِ الدُّنْيَا أَهْوَنُ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ قَتْلِ مُؤْمِنٍ بِغَيْرِ حَقٍّ) واتە: کاو
بوونی دونیا ئاسانترە لەلای خوای گەرە لەکوشتنی برۆاداریکی بئی
تاوان.

زینا یەکیکە لەتاوانە گەرەکان

زینا یەکیکە لەتاوانە گەرەکان کہ دەبیتە هۆی شیواندنی وەرچەو
نەرەکان ، وئەتک کردنی داوین پاکان و پیشیل کردنی مافە تایبەتی
وگشتی یەکان . وەرەروہا بلاوبوونەوہی بئی رەوشتی وشەر و ئاشوب
و پوخاندنی بنەما رەوشتیەکانی نیو کۆمەلگا ، چونکە ئەر کەسانەیی
زینایان لەگەڵ دەکریت یان کچ یان خوشک یان دایک یان یەکیک مانن لە
نیو کۆمەلگادا ، هەر بۆیە بەیەکیک لەتاوانە گەرەکان دادەنریت لەپاش
کوشتن لەقورئان و سونەتدا .

¹ - ئەم فەرموودەیک (صحیح) ە، (ترمذی: ۱۳۹۵) و (نسائی: ۸۲/۷) و (ابن ماجە: ۲۶۱۹) بە
(اسناد صحیح).

(امام احمد) ده لَیْت: پیم وایه زینا له گه وره یدا له پاش کوشتن دَیْت، هر بویه خوای گه وره ده فهرمیت: (وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ أَثَامًا * يُضَاعَفْ لَهُ الْعَذَابُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَيَخْلُدْ فِيهِ مُهَانًا * إِلَّا مَنْ تَابَ... الفرقان: ۶۸-۷۰) واته: نه و که سانه ی له په رستندا هاوه ل بؤ خودا بریار نادهن و به ناحق و ناپره وایی که س ناکوژن. که خودا کوشتنی حه رام کردووه، وه زینا ناکهن، جا هر که سیك نه م کردازانه نه نجام بدات نه و توشی سزاو نازارو پيسوایی ده بیټ وه له قیامه تدا سزاو نازاری بؤ چهند به رام بهر ده کریت، وه به هه تاهه تایی به وپه پری پيسوایی ژیان به ریته سر له دوزخه خدا.

جا زینا به هاوړیکي له گه ل هه ریه که له هاو به شی دانان وکوشتن دین، وه سزا که شی ده سست نیشان کردووه به چه ندین قات بؤ هه تاهه تایی له دوزخه خدا بمینیتته وه، وه به تهنه ها به ته و به کردن و باوه رهینان ونه نجامدانی کرداری چاکه پرزگاری ده بیټ. وه خوای گه وره ده فهرمیت: (وَلَا تَقْرُبُوا الزَّوْجَ الَّذِي هُوَ كَانَتْ فَا حِشَّةً وَسَاءَ سَبِيلًا... اسراء: ۳۲) واته: به هیچ شیوه یه که نزیکی زینا مه که ونه وه، چونکه تاوانیکي گه وره ورپگه یه کی ناقولایه.

لیره دا ناماژه به قیزه ونی وناشیرینی وناشیاری زینا ده کات که ته نانه ت گیانله به رانیش قیزی لی ده که نه وه. (بخاری) له صحیحه که یدا ده گپریته وه که (عمرو بن مهیون الاودی) ده لَیْت: من له سه رده می نه فامیدا مه یمونیکم بینی زینای کرد، گه له مه یمونیک پیانزانی گرتیان و به ردبارانیا ن کرد تا کوشتیان.^۱ پاشان ناماژه به وه ده کات که سه رنه نجامی نه م به د پره وشتیه له دونیادا بریتی یه له

^۱ - نه م فهرمووده یه (صحیح) ۵، (بخاری: ۳۸۴۹) گپریته وه.

تیاچوون و پریسواپی ونه داری ، وه له قیامه تیشدا بریتی یه له پریسواپی
وسزای توندی دۆزه خ.

وه ئایه ته کان ئاماژه به وه دهکات که به تایبته تی خواستن
وماره کردتی خیزانی باوکتان له کاره هه ره خراپه کانه که ده فه رمیته:
(إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَمَقْتًا وَسَاءَ سَبِيلًا... النساء: ۲۲) واته: به راستی ئه مه
تاوانیکی گه وره و ناپه سه ند و پریبازیکی خراپه .

هه روه ها خوای گه وره تا که پریگای پزگاری و سه رفرازیمان بو
ده خاته پیش چا و که بریتی یه له پاک پاگرتنی داوین، که ده فه رمیته:
(قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ * الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ * وَالَّذِينَ هُمْ عَنْ
اللُّغُو مُعْرِضُونَ * وَالَّذِينَ هُمْ لِلزَّكَاةِ فَاعِلُونَ * وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ
حَافِظُونَ * إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ *
فَمَنِ ابْتَغَىٰ وَرَاءَ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْعَادُونَ... المؤمنون: ۱-۷) واته:
برواداران دلخۆش و سه رفرازیبون. ئه وانهی له نوێزه کانیاندا دلیان
دامه زراوه و له خوا ترسه . ئه وانهی له و ته و گوفتاری نابجی دووره
په ریژن. ئه وانهی که زهکات و مال و سامانه کانیان به هه ژاران ده دن.
ئه وانهی که داوینی خویان ده پاریزن ته نها له گه ل هاوسه ره کانیان
و که نیزه کانیاندا نه بیته که ئه مه حه لالی خوایانه و جیگهی تانه و ته شه ر
نی یه . جا ئه وه ی جگه له م سنووره دیاری کراوه پریبازی تر بگریته به ر
، ئه و جۆره که سانه به یاخی وه سنوور ده رچوو ده ژمیردرین.

جا لی ره دا ئه م ئایه ته ئاماژه بو سی شتی گرنگ دهکات ، که ئه گه ر
ئه و که سه ی داوینی نه پاریزیت له زینا ، ئه و نابیته یه کی که له پزگار بووان
و ده چیته پیزی لۆمه کاران وه سنوور ده رچووان، وه شایسته ی ئه وه
ده بیته ناوی له پیزی دوژمنان تۆمار بگریته . جا با ئه و که سانه

به اورديك بگه ن له نيوان چيژي شه هوه و ناره زووبازي ، وه له نيوان نازارو نه شكه نجه گاني . كاميان ناسانتره !؟

وه له به رامبه ر نه مه دا خواي گه وره لومه ي ناده ميزاد ده كات كه خوگرو نارامگر ني يه له سه ر خووشي و ناخووشي يه كان . هه ركاتيگ خووشي توش بيٽ ره زيل و پيگر و چروك ده بيٽ . وه هه ركاتيگ توشي ناخووشي بوو نيتر نوميد بر اوو هيووا بر او ده بيٽ ، ته نها كه سانتيك جيا ده كات وه كه له وه سفياندا ده فه رميٽ : (وَالَّذِينَ هُمْ لِأُوجِهِهِمْ حَافِظُونَ * إِلَّا عَلَىٰ أَرْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ * فَمَنْ ابْتغَىٰ وَرَاءَ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْعَادُونَ... معارج: ۲۹-۳۱) واته : جا خواي گه وره فه رمان به پيغه مبه ران ده كات كه باوه رداران ناگادار بكات وه له وه ي چاوو داوئينيان بپاريژن ، وه دلنيايان بگه ره وه كه خواي گه وره به وردى كاره كانيان ده بينيٽ . كه ده فه رميٽ : (يَعْلَمُ خَائِنَةَ الْأَعْيُنِ وَمَا تُخْفِي الصُّدُورُ... غافر: ۱۹) واته : خواي گه وره هه ميشه چاوو خيانه ت كارو ناپا كه كان ده ناسيٽ و ده زانيٽ چي له دل و ده رون وسينه ياندا هه شار دراوه .

نه زه ر "ته ماشاگردني حه رام" پوسته ي زينا يه

خواي گه وره له سه سياقي نايه ته كه ده ماشاگردني هه راومي "نه زه ر" پيش پاراستني داوين كردوه ، چونكه سه ره تاي كاري زيناكه له بينين وته ماشاگردني نادرسته وه سه رچاوه ده گريٽ . هه ره كو چون ناگر له پيشدا له بليسه وه دروست ده بيٽ . جا له پيشدا ته ماشايه كه ، پاشان بيژكه يه كه ، دواتر هه نگاويكه سه ره نه نجام تاوانيكه .

وهله بهر هه مان مه بهست ووتراوه: هه ر كه سيك خوي له م چوار شته
 بپاريزيئت، نهوا ئاييني سه لامهت بووه كه نه ويش: (چركه كان،
 بيروكه كان، ووته كان، هه نكاوه كان). جا پيويسته له سه ر مروؤف نه م
 سه نگرانه به ته واوي بته نيئت ده رفهت نه دات به دوژمن زه فه ري پي
 بهيئن وژياني داگير بكن.

دهرگاكاني تاوانكاري

زور جار ئاده ميزاد له م دهرگايانه وه توشي تاوانكاري ده بيت كه
 بيتين له چوار دهرگا:

۱- چركه ساته كان:

كه بزويته ري هه زو ئاره زووه كانه كه تييدا ئاده ميزاد به چاوه كاني
 ده پوانيته جهسته و قه ده غه كراوه كان، به پارستني چاوله و ساتانه دا
 مايه ي پاراستني داوينه.

وه هه ر كه سيك چاوه كاني وه ك گورگي برسي به ره لايكات نهوا
 سه ر نه نجام به ره وه له دييري ده بات. وه پيغه مبه ر ﷺ ده فه رميئت: (لا
 تتبع النظرة النظرة، فانما لك الأولى وليست لك الأخرى).^۱ واته:
 ته ماشا له دواي ته ماشا نه نجام نه دن بو جهسته قه ده غه كراوه كان،
 چونكه يه كه م ته ماشايان مافي خوته، به لام دووه ميان تاوانه.

وه له (مسند) دا هاتووه كه پيغه مبه ر ﷺ فه رموويه تي: (النظر
 سهم مسموح من سهام إبليس: فمن غض بصره عن محاسن امرأة لله

1 - نه م فه رمووده يه (حسن) ه، (احمد: ۳۵۱/۵) و (ابوداود: ۲۱۴۹) وه (ترمذي:
 ۲۷۷۷) گيترايانه ته وه.

اورث الله قلبه حلاوة الى يوم يلقاه.)^۱ واته: تماشای حرام تریکی زههراوییه له تیرهکانی ئیبلیس ، جا هه رکه سیك چاو بیاریزیت له شوخ وشهنگی ئافره تیک له پیناوی خودادا ، ئهوا خودا چیژی خوشی دهخاته دلی یهوه تا ئه و پۆژهی به دیداری خوی گه وره دهگات.

پیغه مبه ﷺ فهرموویهتی: (غضوا أبصارکم وأحفظوا خروجکم) واته: چاوه کانتان بیاریزن و داوینتان بیاریزن.

وه پیغه مبه ﷺ ده فهرمیت: (وایاکم الجلوس على الطرقات ، قالوا یارسول الله مجالسنا، مالنا بد منها، قال ﷺ: فإن كنتم لابد فاعلین، فأعطوا الطريق حقه، قالوا: وما حقه؟ قال ﷺ: غض البصر، وكف الأذنی ، ورد السلام.)^۲ واته: نهکن له سهه ریگا کاندادا بنیشن ، ووتیان شوینی ترمان نی یه بو دانیشن، فهرموی ئه گه ره ناچارن دابنیشن ئهوا مافی ریگا که بدن، ووتیان ئه ی پیغه مبه ﷺ مافی ریگا چی یه؟ فهرموی: چاو بیاریزن، کهس نازار نه بدن، وه لامی سهلام بده نه وه.

بهره تی به لا له تهماشاگردنه وهیه

زۆریه ی ئه و تاوانه ی توشی مرۆف ده بن سه چاوه که ی ده گه پیته وه بو تهماشاگردنی نادروست، چونکه وه ک زنجیره یه کی یه که له دوا ی یه ک وایه به ره و چه زو ئاره زوو و تهماشاگردن هه نگاو ده نییت، دواتر بیروکه دروست ده کات، بیروکه ش ده بیته بیریکی ته واو ، بیریش چه زو ئاره زوو ده بزوینییت. ئاره زوویش ئیراده دروست ده کات، دواتر ئه و ئیراده یه

۱ - نه م فهرموده یه (ضعیف الأسناد، وهو حسن لغیره)، (احمد: ۲۶۴/۵) وه (حاکم: ۳۱۳/۴) به (سند ضعیف) گێرایانه ته وه.
 ۲ - نه م فهرموده یه (ضعیف الأسناد، ه)، (احمد: ۳۲۳/۵) بروانه: (المجم: ۱۴۵/۴).
 ۳ - نه م فهرموده یه (صحیح، ه)، (بخاری: ۲۴۶۵) وه (مسلم: ۱۰۸/۱۴) گێرایانه ته وه.

ده بیټه عه زیمه و سووربوون له سره جی به جی کردنی نه و کاره .
 که سرته نجام تاوان پووده دات . وه هیچ به ربه ستیک و پرتگریه کی دهرونی
 ناسته نگی بو دروست ناکات .

هه ربویه ووتراوه : نارام گرتن له سره نه نجام نه دانی ته ماشا و
 نه زهری حه رام باشتره له نارام گرتن له کاره ساته که ی . شاعیریک
 ده لیت :

كل الحوادث مبدأها من المنظر	ومعظم النار من مستصغر الشرر
كم نظرة بلغت من قلب صاحبها	كمبلغ السهم بين القوس والوتر
والعبد مادام ذا طرف يقبله	في أعين الغير موقوف على الخطر
يسر مقلته ماضر مهجته	لامرحبا بسرور عاد بالضرر

واته :

زۆرک له سه چاوه ی پووداوه کان نه زهرو ته ماشا کردنه
 هه روه کو سه چاوه ی زۆربه ی ناگره کان بلتسه ی بچوک
 نای چه ندین ته ماشا کاریگری گه وره ی کرده سه ر دلای نه وکه س
 له شیوه ی کاریگری تیر که له که وان دهرده چی
 زۆر جار دل خوش و شادومانه به وه ی که بینویت
 به لام هیچ به خیر نه یه ت شادیه که که مایه ی زیان بیست .

له به لاکانی ته ماشا کردنی حه رام " نه زهر "

زۆر جار نه زه رکردنی نادروست ده بیته مایه ی خه م و په ژاره و داخ
 و هسه رته ، به تاییه تی کاتیک نه وه ی ده بینیت به دهستی ناکه ویت و

لهه مان کاتیشدا ناتوانیت ئارامگر بیټ. لیږده دا غم وپه ژاره پووی تی
دهکات. شاعیریک ده لیت:

وکننت متی أرسلت طرفک رائداً لقلبک یوماً ،أتبعنک المناضر
رأیت الذی لا کله أنت قادر علیه ،ولاعن بعضه انت صابر
واته:

تو هه رکاتیڅ شه پوله کانی چاوت ناراسته بکه یست
دلنیابه روژیک بیټ ده بیټه مایه ی ماندوو بوونسی دل
نه وهی که ده بیټی زال نیت به سه ریدا ونابیټه هی خوت
وله هه مان کاتیشدا ناتوانیت ئارام له سه ری بگریست.

وه جیی سه رسو پرمانه: کاتی ساتی ته ماشا کر دنه که تیری که
راسته وخو له دلدا کاریگری گه وره دروست دهکات، وه شعریکم هیه
له م بواره دا:

یا رامیاً بسهام اللحظ مجتهداً أنت القتیك بما ترمی، فلاتصب
یا باعث الطرف یرتاد الشفاء له أجس رسولک، لایأتیک بالعطب
واته:

ئهی نه و که سه ی تیری نه زهر په وانه ده که یت

ناگاداربه نه و کاره سه رنه نجامی خو کوژی به

ئهی نه و که سه ی که چاوت ده گپری وپیټ وایه نه مه چاره سه ره

تیره کانی نه زهرت به ندیکه تاسه رنه نجام نه بیټه مایه ی سه رلی
شیواندنی دلټ.....

ئەو ەى جىڭەى سەرسوپمانە ئەو ەى ە ەەر تەماشاكردنىك برىنىك دەكاتە نىو دلەو، تابرىن لەسەر برىن زىاددەكات ەدواتر لە ەژمەتى ئازاردا ەىچ پىڭرىيەك ناكات لە ەئىنانى ئازار وبرىنى تىرىق دلى. وە لەم بوارەدا ئەم پارچە شىعەرە ە ە:

مازلت تتبع نظرة في نظــــرة في اثر كل مليحة ومليح
وتظن ذاك دواء جرحل وهو في الـ تحقيق تجريح على تجريح
لابحت طرفك بالحاظ وبالبعاء فالقلب منك ذبيح أي ذبيح
واته:

بە بەردەوامى تەماشای تەدوای تەماشای دەکەیت
لەشوینە واریاندا بێن ە ە ە ە چى تۆ خوی پىژى دەکەیت
واگومان دەبەیت ە ئەمە چارەسەرى برىنەکان
بەلام لەراستیدا برىندارکردن وکولانەو ەى برىنەکان
چاوى خۆت بەسەر برىندا بەحەسەرەت وگريان
وهدلت سەربىراو ە بەلام چۆن سەربىرینىک.

و ەوتراو ە: بەندکردنى چاو ەکان بۆ چەند ساتىک باشترە لەخەم
و پەژارەى بەردەوام. واتە کاتىک تەماشای شوخىک ناکەیت وچاوى
خۆت دەگريت، چىتر بىرى لى ناکەیت ەو ە نابیته ماى ەى خەم
و پەژارەت.

۲- بىرۆکەکان:

مه به سست لیئی ئه و بیروکانه یه که به دل و دهرونی مروثدا دیت، که سه رچاوه ی چاکه و خراپه کانه ، وه بزویته رو دروست که ری ویست و خواست وه لئه ته کانه . جا هر که سیک توانی زال بیست به سه ر بیروکه کانیدا ئه و دل و دهرونی شاد ده بیست و سه رئه نجامی به خته وه ری ده بیست . وه هر که سیک ملکه چی ئه و بیروکه خراپانه بوو ، ئه و به رشالای حه زوناره زووه کانی دهرون ده که ویست و سه رئه نجامی پرده بیست له نه هامة تی .

جا به ره رده وامی ئه و بیروکه خراپانه هیرش ده هیننه سه ر دلئی مروث تا ده یکه نه مؤلگه ی ئاواته پرپوچه کان . خوای گه وره ده فه رمیت : (كَسْرَابٍ بِقِيَعَةٍ يَحْسَبُهُ الظَّمَانُ مَاءً حَتَّى إِذَا جَاءَهُ لَمْ يَجِدْهُ شَيْئًا وَوَجَدَ اللَّهَ عِنْدَهُ فُوفًا هُ حِسَابُهُ وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ ... النور: ۳۹) واته : وه ک سه راب و ته راویلکه وایه له بیابانی کدا بریسکه ده داته وه که سیکی تینوو و ابزانیست ئاوه . وه به هله داوان بوئی ده چیت ، که گیشه لای ده بینیت هیچ نیه ، ئه وسا به خوی ده زانیت ژیانی کوتایی هاتوو و قیامت به رپا بووه . خوادی گه وره ش ئاماده یه له لایدا به گویره ی کرده وه که ی لیپرسیینه وه ی له گه ل ده کات خوای گه وره له لیپرسیینه وه دا خیرایه "

جا بیئ نرختین هه ول و هه لمه ت ، له و که سه دایه که هه میشه خوی به ئاواته پرپوچه کان سه ر خووش ده کات و گوی ! بو راستیه کان ناگریست . هه میشه خه ون به خه یالی بیئ سنوو و دوور له واقیع ده بینیت . که به راستر ئه مه مایه پوچترین که س و خه ساره ت مه ندرتین جووری بازرگانه .

ئەم ھالە دەردىكى كوشىندەيە كە دەبىت ھۆى دروست بوونى
 تەمەلى بى دەسەلاتى. رىسوايى و پاشگەزى لەو تەمەنەى كە بە فىرۆ
 دوور لە راستى ژيان بە سەرچوو. كە ھەمىشە لە خەيال و ئاوات دا بزر
 ببوو. كاتى بە ئاگا ھاتەو، لە ژيانىكى بى ناوہ پۆك و بازنەيەكى
 بەتالدا دەخولايەو. ئەمە ھاوشىوہى ئەو كەسە برسى و تىنوەيە كە.
 ھەمىشە لە خەيالدا نايابترين جۆرى خواردن و خواردنەو دەخوات ،
 كە چى لە راستى دا جگە لە ئەندىشە و برسى ھىچى تىرى لە مايە نى يە.
 بگرە ئەم ئەندىشە و بىرۆكانە ھىز و تواناي لى بريوہ ، ئەمەش واتاي
 داتەپىنى دەروونى ئەو كەسە يە. بەلام مرۆفى ژىر و ھوشيار سەرچەم
 ئەو بىرۆكە خراپ و پوچانە وەلاوہ دەنيت و بە چاوى راست و
 دروستيەو دەپروانيتە ژيان.

جۆرى بىرۆكە كان

جوار جۆر بىرۆكە ھەيە:

يەكەم: ئەو بىرۆكەنى كە بەرژەۋەندىيەكانى دۇنيات بۆ فەراھەم دەھىنئىت.

دووم: ئەو بىرۆكەنى كە زىانەكانى دۇنيات ئى دور دەخاتەۋە.

سى يەم: ئەو بىرۆكەنى كە بەرژەۋەندىيەكانى قىامەتت بۆ فەراھەم دەھىنئىت.

چوارەم: ئەو بىرۆكەنى كە زىانەكانى قىامەتت ئى دور دەخاتەۋە.

جا زۆر پىۋىستە مرۆڭ سەرچەم ھەنگاۋەكانى لەم چوار جۆرەدا چىر بىكاتەۋە ۋە ئەگەر ھەر ھەموويان كە ئەكەيان كىرد لە سەرى. ئەۋا پىۋىستە پۆلىنكارىيان بىكات بە پىيى (گىرنگىن بۆ گىرنگ) .. واتە گىرنگىك كە مەترسى نەبىت لە دەستدانى.

دو جۆرى تر دەھىنئىت كە برىتىن لە:

۱. گىرنگىك لە دەست ناچىت.

۲. گىرنگ نىە، بەلام لە دەست دەچىت

جا لىرەدا دوو دالى پوو دەكاتە ئەۋ مرۆڭە كە كامىيان ھەلبىزىرىت. لەۋەى ئەگەر (گىرنگە) پىيش بخت ، ئەۋا مەترسى لە دەست چوونى ئەۋانى ترى ھەيە. خۇ ئەگەر ئەۋە ھەلبىزىرىت كە (گىرنگ نىە) ئەۋا لە ئەجامى سەرقالى پىۋەى مەترسى لە دەستدانى (گىرنگەكە) ھەيە.

جا لەم حالەتە دا دوو شت لە يەك كاتدا كۆدەبنەۋە. بۆ بە دەستھىنئانى يەككىيان ئەۋا ئەۋىترىيان لە دەست دەدەيت. لىرەدا

پېښور ته ژبې و زيره كې و مه عريفه ږولې خوځان بېښن. بهلې زور
 كه س له م حاله ته دا سهر فراز و سهر كه وتوو بوون. وه زوري تريس
 شكستيان هيناو تووشې ږووخان هاتن. جا كه ساني بېر تيز و خاوهن
 ژبې له م سنوره نابزه زينن. وه شهريعت و بهر ژه وهنديه كانش له سهر
 له م بنه مايه دامه زراوون.

بېر و كه كاني ږوواږي ژبې

پېښور ته له م ږوواږي كار به پي له م بنه ما گه وريه بگريت كه
 شهر و قه دهري له سهر پي كه هاتوه. وه سهر جه م خه لك و حوكمي بوي
 ده گه پي ته وه. كه بريتي به له هه لېژاردي گه وريه ترين بهر ژه وهنديه كان.
 ههر چه نده له م پي ناو هدا. بهر ژه وهندي بچوكت له ده ست بچيت. وه
 هه لېژاردي بچوكترين خراپه كان بؤ خو پاراستن له گه وريه ترين زيان. جا
 لي ره دا بهر ژه وهنديه كت له ده ست ده چيت بؤ به ده سته پي ناني
 بهر ژه وهنديه كي گه وريه تر. وه هه روه ها خراپه يه كه نه جام ده ده يت ، بؤ
 خو پاراستن له خراپه يه كي گه وريه تر. جا نه گه به ووردي له ياسا كاني
 سروش و بونه وهر وورد بېښنه وه. بؤ مان ده رده كه ويت كه هه موويان
 ياسا كان و بهر ژه وهنديه كاني دوونيا و قيامت له سهر له م بنه ما
 سهره كي ډار پي ژراوون. هه ر بوي به بېر و كه كاني كه سي ژبې و هوشيار له م
 چوار چيو به دا خوي ده بېښي ته وه لي ناتي زويت. وه جوان ترين بېر و
 بېر و كه بريتي به له م بېره ي كه بؤ خوي گه وريه بيت وه بهر ژه وهندي
 قيامت له بهر چاو بگريت كه نه وپش چه ندين جوړه له وانه:

۱. بېر كرنه وه له نايه ته كاني خوي گه وريه و تيگه يشتن له ناوه ږوكي
 مه به سته كاني. له م نايه ته پي روزانه ته نها بؤ خو ښندنه وه
 دانه به زيتراوون وه هه نديك پي بيان وايه. هه روه كو هه نديك له

(سلف) ده لئین: قورئان بۆ بهرجهسته کردن له کردار دا دابه زینراوه که چی هه ندی له خه لکی ته نها خه ریکی خویندنه وه یه ن "

۲. بیر کردنه وه له ناسینی خودای گه وره . وه ناسینی سیفاته جوانه کان و ناوه پیروزه کانی . له پوانگه ی ئایه ته قورئانیه کانه وه . هه روه ها تیگه یشتن له حیکمه ت و دانایی و بوونی خودا و گه وره یی بیر بکریته وه .

۳. بیر کردنه وه له به خشش و نیعمه ته جؤرا و جؤره کانی وه فراوانی په حمه ت و به زه یی و لی بورده یی خوای مه زن . جا ئه م سئ جؤره دل پاک و پوخت و پاراو ده کات . له ئاستی خودای میهره بان و بهرجهسته بوونی خۆشه ویستی و نیه ت پاکی و له خوا ترسان و تکا کردن لئی ده کاته به ره می ئه م دلّه .

۴. بیر کردنه وه له ناسین و تیگه یشتن له دهرونی مرؤفّه . وه هه روه ها ده ستنیشان کردنی که م و کورپی و کورتی ، وه خاله لاوازه کانی و جؤره کانی دهرون . جا ئه م به شه زؤر به سوده بۆ تیپه پاندوو ده ربازکردنی دهرون له جؤری دهرونی فه رمانکار به خراپه (النفس الامارة بالسوء) بۆ جؤری دهرونی دلنیای (المطمئنة) که دواتر ده بیته سه رچاوه ی چاکه و چاکه خوازی - دل فرمانی چاکه ده کات و سه رباززه کانی بهرجهسته یی ده که ن .

۵. بیر کردنه وه له ئه رکی ئه م ساته وه خته و خۆجۆشدان بۆ جی به جی کردنی . چونکه خواناس کورپی کاتی خۆیه تی ، و ده رفه ت نادات کاته که ی به فیرو بچیت . چونکه سه رجه م بهرژه وندی هکان هه لقولاوی کاته . گه ر له ده ستمان دا ئه وا گه پانه وه ی ئه سته مه . تا خزمه تی مرؤفایه تی پی بکه ین .

(إمام شافعی) ده لئیت: چه نده هاورپیه تی پیبری سو فیه کانم کرد ته نها
دوو دیر فییر بووم:—

یه که میان: کاتت شمشیره. گهر نه بییریت. نه تبری..

دووه میان: گهر ده رونت سه رقالت نه که هیت به حق و راستی
یه وه. نه واه سه رقالت ده کات به شتی پرو پووجه وه. جا کات بریتی یه له
ته مهنی مروؤ، وه ماوهی ژیانی خو شبه ختی به هه شته و نه شکه نجی
دۆزه خه. کات به وینهی هه وره کان تی ده پهن و بزر ده بن. جا
هه رچه نده بکه ویتته پیشبرکی له گه لیدا هیشتا هه رکه مه وه. هه ر کات
و ساتی به خواناسی و خودا په رستی و هاوکاری خه لکی له چاکه و
چاکه خوازیدانه بیته سه ره نه واه به کات و ته مهنی راستی خو تی
مه زانه. چونکه جگه له م ساتانه. چیتر به ژیانی ئازهلای ده ژیت و
سه ره نه تجام مردن له ژیانی باشتره.

جا جگه له م ساته پر شکۆمه ندیانه که له م چه ند بیروکانه دا هه یه.
له مانه بترازیت هه مووی یان وه سو هه سی شه یتانه کانه. یان خود ئاواته
پروپوچه و خه یالیه کانه، که جگه له درؤ و خو خه له تاندن چیتری لیوه
به ره م نایه ت وه که مهستی سه رخۆشه کان که کاتی دینه وه سه ره هوش
و ههستی و بینی راستیه ک. وه که نه م شاعیره گوزارشتی لی ده کات.
زمانی حالیان ده لئیت:

إن كان منزلتي في الحشر عندكم ما قد لقيت ، فقد ضعيت أيامي
أمنية ظفرت نفسي بها زماناً واليوم أحسبها أضغاث أحلام

واته:

هه رچه نده جیگهی من له گه ل ئیوه دایه له هه شردا

به لآم من پوژگارہ کانی تہ مہ نم بہ فـــــــیرو دا
 ناواتیکم ھہ بووہ دہرونم پیوہ سہ رقال کرد بسوو
 بہ لآم نہ مرو بوم دہردہ کہ ویت کہ خہ یال و خہ ویکہ پر و پوچ بوو.

بیروکہی رویشتوو، بیروکہی جیگیر

کاتی بیروکہ بہ خہ یالدا دیت و تی دہ پەریت ھیچ زیانیکی نیہ .
 چونکہ وک ریواری سہرہ پی وایہ دیت و تیدہ پەریت . بہ لآم زیان و
 مہ ترسی لہ وہ دایہ کہ لہ گہ ل نہ و بیروکہ یہ دا بکہ ویتہ گفتوگو . زور
 بہ لی زانانہ بہرہ و دہریای خوی کہ مہ ند کیششت دہ کات . و سہر سامت
 دہ کات . چونکہ لہ سہر دہرونی بہ تال و بی کار میوانیکی زور نازیز و
 نیسک سوکہ . بہ لآم لہ سہر دل و دہرونی پاک و پاراو میوانیکی نیسک
 قورس و چارہ گرانہ .

دہرونی دلنیای و دہرونی فہرمانکار بہ خراپہ " خراپہ کار "

خوای گہرہ دوو جور دہرونی لہ ئادہ میزادا خولقاندوہ کہ بریتین
 لہ دہرونی پاک و دلنیای ، وہ دہرونی خراپہ کار . جا ئہم دوو دہرونہ
 ھہ میسہ دژ بہ یکن و ناکوک و لہ جہ نگدان ھہ میسہ پیچہ وانہی
 یہ کترین . چ کاریک و فہرمانیک لہ سہر ئہویان سوک و خویش بیٹ . بہ
 پیچہ وانہ وہ لہ سہر ئہ ویتریان قورس و نارہ حہت و ناخوشہ . کار و
 فہرمانیکی چاکہ و چاکہ خوازی لہ سہر دہرونی خراپہ کار قورسہ
 ناخوش و دژوارہ . وہ ھہ موو کار و فہرمانیکی خراپہ کار لہ سہر
 دہرونی دلنیا و چاکہ کار قورس و ناخوش و دژوارہ . فریشتہی ھاوہل
 ھہ میسہ پشتیوانی لہ لایہن راست دہ کات کہ دہرونی چاکہ کار دلنیایی
 تیدایہ . وہ لہ لایہ کیشہ وہ شہیتان پشتیوانی دہرونی خراپہ کار

دهكات. جا ئهم جهنگ و دژايه تيه بهردهوام و بهردهوامی دهبيت تا
 كات و ساتی مهرك. سهركهوتن و دؤرانی بهردهوامی ههيه له
 نيوهندهدا وه سهركهوتن له گه ل بوونی ئارامگرتن دايه جا ههركاميان
 ئارمگر و خوڤراگر بيت و له خودا ترسا ئهوا سهرنه نجامی دونيا و
 قيامهتی بردۆتهوه. خودای گهوره و دانا وهك حهكه ميك دهسته
 بپرياريكي داوه كه گۆرانی تيدا نيه كه دهفرميت: (إن العاقبة
 للمتقين.... سهرنه نجام بۆ له خوا ترسان و خواناسانه.)

جا دلسی مړۆ له شيوه ی تابلۆيه کی بی گهرد و خاوين دايه.
 بپروكه كانيش پينوس و قه له من نه خشی تيدا دهكهن. وه كه سی ژیر و
 هۆشمه ند مۆلهت و دهرفهت نادات له و دله پاكه دا نه خشی ناپه سهند و
 خه له تينه ری تيدا بکيشريت كه دوور بيت له حهق و راستی به وه. جا له
 يهك ساتدا دوو نه خشی ناياب و ناشيا و له دليکدا کو ناکریته وه به لکو
 پيوسته ئه و دله خالی بکريتته وه تا جوانی و شوخی ئه و نه خش و
 تابلۆيه به جوانی دهريکه ویت. به لام مهترسی ليره دايه كه دل و
 دهرونيك ته نها بپروكه خراپه كان جينشين بن و جی ی خویان بکه نه وه.
 ئه و مهترسی گه وره ی لی دهکه ویتته وه. وهك شاعيريك ده لیت:

أتاني هواها قبل أن أعرف الهوى

فصادف قلبنا فارغاً فتمكنا

واته:

بپروكه وهه وای كه سيكم بۆ هات پيش ئه وه ی بزانه ههوا و بپروكه
 چيه

دواتر توشی دليکی به تال بووم له ويدا جينشين بوو مۆلگه ی
 دامه زراند

ئەمە حالى زۆرىيەي خەلگىيە كە دلّ و دەرونيان لە سەر بنەماي زانست زانيارى نەچنەيەو و بىرۆكەي ەولّ و كۆشش و چاكە خوازى پەي بە دلّ و دەرونيان نەبردووه . دواتر شەيتان ئەم ەلەي قۆستووتەو بە دەرفەتەيكي گەورەي زانيو ەو سەرچەم ئەو دلانەي تەنيو ە بە بىرۆكە خەيالووي و ئەندىشەي خراپە خوازى و لە خشتە بردن . كە دواي بۆ پازاندوونەتەو ە كە ئەم بىرۆكانە بنەماي ژيان و پاستىيەكاني بوونن . سەرئەنجام گومرايى و مەستى بوەتە پيشە و ناكارى ئەو دلانە . شەيتان لەم كارەدا بە ووردى مامەلە دەكات . ەەر دلّ و بە پىي بارودۆخي خاوەنەكەي كارى لە سەر دەكات . ەندى دلّ ەيە بە ئاسانى گىرۆدەي ەز و خەيالئى نايبت . شەيتان سەرقالئى دەكات بە بىرۆكەي دوورە پەريزي و دابىران و دووركەوتنەو ە لە كۆمەلگا و لە ژيّر ناوئيشانى خواناسى و زوهد و خۆپاريزي ...

كە ئەمەش خۆي لە خۆيدا لە خشتە بردنە . جا پىويست ە دلّ و دەرونيان بە بىرۆكەي زانست خوازى و چاكە خوازى بتەئيت كە بزوينەري كار و ەلمەتەكانمان بىت بۆ بە دەستەئيتانى پەزنامەندى خوداي گەورە . جا پىرو پوخترين دلّ ئەو دلەيە كە بىرۆكەي چاكە خوازىيەكاني لە سەر دلّيدا كەلەكە بكن و كيپركي بكن . ەر لەم پروانگەيەو ە دەبينن كە (عمر بن خطاب (رضي الله عنه)) كە ەميشە بىرۆكە چاكەكان لە سەري كەلەكەيان دەكرد . جارى وا ە بوو ە لە كاتى نويزدا سوپايەكي ئامادە و ساز دەكردووه . كە بەمەش دەوترىت تىكەلّ كيش بووني پەرستەكان . كە ئەمەش ئاستىكي بەرزە لە خواناسى و دلپاكي ەموو كەسيك بە ئاسانى پىي ناگات . بەخششى خودايە . بەو كەساتەي دەبەخشيت ، كە خۆي بە ميهرهباني خۆي مەبەستيتى .

زمان... دەروازەى خراپەكارىە بۆ مروۋ

۳- ووتەكان:

مەبەست لىى دەربېرىنى ئەو بېرگەو ووشانەيە لەزمانى ئادەمىزادەو پۇرئانە دەردەچىت گوزارشتان لى دەكات.

پىۋىستە ئادەمىزاد ھەمىشە لەوپەرى وريايى وژىرى دابىت كەھەرچى ووشەو ووتەيەك لەزمانى يەو دەردەچىت بۆ جىھانى بىستراوكان برىتى يە لەنەينى وپەنەنى يەكانى دل و دەرونى ئەو كەسە. واتە ھەرچى لەدلەكان شاراوە بىت، زمان گوزارشتى لى دەكات وبەخەلكى دەناسىنەت. وەپىش دەربېرىنى ھەر ووشەيەك پىۋىستە ئاگادارى ئەو بىن كەئەم ووشەيە خىر ھىنەرە ياخود زيان ھىنەرە، واتە چاكە يان خراپە، چونكە ھەموو ووتەكان لەسەرمان دەنوسرىت لى پىرسىنەو ھەمان لەسەر دەكرىت.

وہ (يحيى بن معاض) دەئىت: دلەكان وەك قورى وان ھەرچى تىدا بىت قولپ دەدات و دەكولت. وەزمانىش لولەكەيەتى ولەو رىگايەو ھتەكانى ناوى دەردەچىت.

جا كاتىك قسەت بۆدەكات، ھەست بەتام وچىژى دل و دەرونى دەكەيت لە رىگەى ھەئسەنگاندنى ووتەكانىەو كەئايا دللى پاك وبى گەردە، ياخود رەش وپىسە. ھەرەكو چۆن كەسىك بەزمانى چىژى خواردن و خواردنەو ھەكان دەكات. وەلە فەرموودەى (أنس) دا ھاتووە بە "مرفوع"ى كە پىنەمبەر ﷺ فەرموويەتى: (لايستقم إيمان عبد حتى يستقيم قلبه، ولايستقيم قلبه حتى يستقيم لسانه).^۱ واتە:

^۱ - ئەم فەرموودەيە (حسن) ۵، (احمد: ۱۹۸/۳) بروانە (المجمع اللهمي: ۵۰۳/۱).

باوه پرى مروّف سه قامگير نابيئت تاوه كو دلى سه قامگير نه بيئت، وه دلى سه قامگير نابيئت تا زمانى سه قامگير نه بيئت.

وه كاتيك پرسىيان له پيغه مبه ﷺ زورترين هوكارى چوونه دوزه خه وه چى يه، فه رموى: (الفم والفرج) واته: زمان وداويته. وه (معاذ) پرسىيارى كرد له پيغه مبه ﷺ ده رباره ي نه و كردارانه ي به ره و به هشتى ده بات و له دوزه خ دورى ده كاته وه، پيغه مبه ﷺ باسى سه رو كوله كه و كاره كانى بو كرد و پاشان فه رموى: (الا خبرك بملاك ذلك كله؟) واته: نايا خاوه ن وجولينه رى هر هه موويانت پى بلّيم؟ معاذ ووتى: به لى پيغه مبه رى خودا. پاشان پيغه مبه ر زمانى خو ي گرتوو پى فه رموو: (كف عليك هذا) واته: نه مه بگره و به ست بيئت. معازيس ووتى: پاشان پيغه مبه ﷺ فه رموى: (ثكلتك أمك يا معاذ وهل يكب الناس على وجوههم أو على مناخرهم إلا حصائد ألسنتهم.)¹ واته: دايكت تو ي له بار بچيئت، نايا خه لكى هه موو نه هامه ت و كاره ساته كانى هو كاره كه ي زمانى نى يه، كه ده بيئه مائه ي راكيشان به سه ر ده م و چاو لوتياندا له قيامه تدا.

نه وه ي جيگه ي سه رسوپرمانه نه وه يه زوريك خه لكى خو يان ده گوپن و دوور ده كه ونه وه له ئاستى سته م وزيناو دزى ومه ي خواردنه وه، كه چى ناتوانن زالبن به سه ر زمانى خو يانداو بيپاريزن له شتى نارپه وا. هر ويه ده بينى كه سيك به ديندارى خواناسى ناسراوه له نيو خه لكيدا، كه چى به بى په روايى ووتى واده رده برپيئت ده بيئه مائه ي تورپه بوونى خواي گه وره. كه سه نكي نه و وشه يه نازانيئت چه ند مه ترسيداره. ته نانه ت كه سى واهه يه خو ي به زاهيدو خواناس ده زانيئت كه چى كه زمانى ديته

¹ - نه م فه رموده يه (صحيح) ۵، (احمد: ۲۳۱/۵) ره (ترمذي: ۲۶۱۶) گير ايانه ته وه.

گو و هکو گورگی برسی مردوو وزیندو ناپاریزیت له ووتهی نابجی بهی
گوی دانه ووته کانی.

ئه وه تا له (صحيح مسلم) دا هاتوو له فهرموده ی (جندب ابن
عبدالله رضی اللہ عنہ) که پیغه مبر صلی اللہ علیہ وسلم فهرمویه تی: (قال رجل: والله لا اغفر
الله لفلان، فقال الله عزوجل: من ذا الذي يتألى على أني لا اغفر
لفلان؟ قد غفرت له وأحببت عملك.)^۱ واته: پایویک ووتی: والله ی
خوای گه وره له فلان که س خوش نابیت، خوای گه وره فهرموی: ئه وه
کی بوو سویندی خوارد که له فلان که س خوش نابم، ئه و له و که سه
خوش بووم توش سه رجه م کاره کانت هه ئه وشایه وه.

جا تیبینی ئه و پایاوه بکه که چهند خواپهرست بووه، که چی به ته نها
ووشه یه ک سه رجه م کاره کانی له ده ست ده دات.

هه روه ها له فهرموده یه کی تر دا (ابو هريره) ده گپیته وه به هه مان
شیوه ی ئه م فهرموده یه. دواتر "ابو هريره" ده لیت: تاکه ووشه یه کی
درکاند دنیاو قیامه تی خوی کاول کرد.^۲

وه له (صحيحین) دا هاتوو له فهرموده ی (ابی هريره) که
پیغه مبر صلی اللہ علیہ وسلم فهرمویه تی: (ان العبد يتكلم بالكلمة من رضوان الله
لا يلقى لها بالاً يرفعه الله بها درجات، وان العبد ليتكلم بالكلمة من
سخط الله لا يلقى لها بالاً يهوي بها في نار جهنم.)^۳ واته: جاری

1- ئه م فهرموده یه (صحيح) ه، ته نها (مسلم: ۱۷۹/۱۶ نووی) گپرایه تیه وه.

نوی ده لیت: ئه م فهرموده یه ناماژه یه که بز لی خوشبوونی خوای گه وره له تاوانه کانی بهی
ته وبه کردن، که رنیازی نه هلس سونه و جه ماعه له سه ر دامه زراوه، له م لاشه وه پتری
موعه زیله نه مه به به لگه ده زانن له سه ر بوچهن بوونه وه ی کرده وه کان به نه نجام دانی تاوانه
گه وره کان، به لام نه هلی سونه و جه ماعه پیمان وایه ته نها به "کفر" کرده وه کان بوچهن ده بنه وه.

2- ئه م فهرموده یه (حسن) ه، (احمد: ۳۷۳/۲) و (ابوداود: ۴۹۰۱) گپرایه تیه وه.

3- ئه م فهرموده یه (صحيح) ه، (بخاری: ۶۴۷۸) گپرایه تیه وه.

واهیه که سیک ووشه یه که ددرکینئی له په زامه ندی خوای گه وره دایه، وه هیچ ههستی پی ناکات که چی خوای گه وره چه ندین پله به رزی ده کاته وه، وه که سی واهیه ووشه یه که ددرکینئی له تو وره بوونی خودای گه وره دایه، وه خوی هیچ ههستی پی ناکات، که چی خوای گه وره به ناخی ناگردا ده بیاته خواره وه.

وه له لای "مسلم": (ان العبد لیتکلم بالكلمة ما یتبین مافیها یزل بها فی النار أبعد ما بین المشرق والمغرب).^۱ واته: که سی واهیه ووتیه که دهره بریت نازانیت چی تیدایه، که چی خوای گه وره به دووری نیوان پوژمه لات وپوژتاوا به ناخی دۆزه خدا ده بیاته خواره وه.

وه ههروه ها (ترمذی) ده گپرتیه وه له فرموده ی "بیلال بن الحارث الحزنی" که پیغه مبه ﷺ فرمودیه تی: (إن احدکم یتکلم بالكلمة من رضوان الله ما یظن أن تبلغ ما بلغت فیکتب الله له بها رضوانه الی یوم یلقاه، وإن احدکم لیتکلم بالكلمة من سخط الله ما یظن أن تبلغ ما بلغت، فیکتب الله له بها سخطه الی یوم یلقاه).^۲ واته: جاری واهیه یه کیکتان ووتیه که ددرکینئی له په زامه ندی خوای گه وره دایه، وه خوی هیچ له باره ی ووته که یه وه نازانیت که چ ناستیکی هیه. جا خوای گه وره په زامه ندی خوی بۆ دنوسیت تا ئه و پوژه ی به دیداری خودا ده گات له قیامه تدا. وه که سی واتان هیه ووتیه که ددرکینئی له تو ره یی خوای گه وره دایه، وه خوی هیچ له باره ی ووته که یه وه نازانیت که چی ناستیکی هیه، جا خوای گه وره تو وره یی خوی له سه ر ده نوسیت تا پوژی قیامه ت.

1- نهم فرموده یه (صحیح) ه، (بخاری: ۶۴۷۷) وه (مسلم: ۱۸/۱۰۹- ۱۱۰ نووی) گپرتیه وه.

2- نهم فرموده یه (صحیح) ه، (احمد: ۴۵/۱) وه (ترمذی: ۲۳۱۹) گپرتیه وه.

وه (علقمه) ده لیت: نای چه ندین ووتهم هه بوو له ترسی ئەم
فهرمووده یی (بلال بن الحارث) دا ئەم وێرا ببدرکینم.

ههروهها له (جامع الترمذی) دا هاتوو له فهرمووده ی "أنس"
ده لیت: (توفي رجل من الصحابة، فقال رجل: أبشر بالجنة، فقال
رسول الله ﷺ: وما يدريك؟ فلعله تكلم فيما لايعنيه، او بخيل بما
لاينقصه... قال حديث حسن) ^۱ واته: واته پیاویک له هاوه لان کۆچی
دوایی کرد، پیاویک ووتی: مژده ی بهه شتت لى بیّت،
پیغه مبه ره ﷺ فهرمووی: چۆن ده زانیت، کى نالیت هه ره له خۆیه وه
ووته یه کی نه درکانبیّت که ئیشی ئەو نه بووبیّت، یاخود که م ترخه می
وره زیلی له شتی کدا کردبیّت که خۆی که می نه بیّت.

وه ئەم فهرمووده یه له ووته یه کی تردا هاتوو: (إن غلاماً استشهد
يوم أحد، فوجد على بطنه صخرة مربوطة من الجوع، فمسحت امه
التراب عن وجهه، وقالت: هنيئاً لك يابني، لك الجنة، فقال
النبي ﷺ: وما يدريك؟ لعله كان يتكلم فيما لايعنيه، ويمنع مالا
يضره.) واته: که نجیک له جهنگی ئوحودا شهید بوو، بینیان له
برساندا به ردیکى به ستبوو به سکیه وه، دایکی خۆل و تۆزی پوخساری
لادا و پیی ووت: مژده ت لى بیّت پۆله مژده ی بهه شتت،
پیغه مبه ره ﷺ فهرمووی: چۆن ده زانیت؟ کى ده لیت هه ره له خۆیه وه
ووته یه کی نه درکانبیّت که ئیشی ئەو نه بووبیّت، یاخود ریگری شتیکی
کردبیّت که زیانی پی نه ده که یان دیّت.

وه ههروهها له (صحيحین) دا هاتوو له فهرمووده ی (أبى هريره) به
مرفوعی، که پیغه مبه ره ﷺ فهرموویه تی: (من كان يؤمن بالله واليوم

^۱ - ئەم فهرمووده یه (ضعيف الأسناد)، هه مان سه رچاوه ی پيشوو (۲۳۱۶).

الأخر فليقل خيراً أو ليصمت.)^١ واته: هر كه سيك باوه پرى به خودا وپوژى قيامت ههيه با ووتهى چاك بليت، گه ر نا با بى دهنگ بيت.

وله دهقه كانى "موسليم" دا هاتووه: (من كان يؤمن بالله واليوم الآخر فإذا شهد أمراً فليتكلم بخير أو ليسكت.)^٢ واته: هر كه سيك باوه پرى به خودا وپوژى دوايى ههيه وله كار يكدابوو، نهوا با ووتهى خير بليت يان با بى دهنگ بيت.

وه (ترمذى) به "أسناد صحيح" ده گيرپيته وه كه پيغهمبه ر ﷺ ده فهرميّت: (من حسن إسلام المرؤ تركه ما لا يعنيه.) واته: له چاكي به كانى موسولمان بوونى كه سيك نه وه يه كه ده ست نه خاته كاروباريك كه په يوه ندى به نه وه وه نه بيت.

وه (سفيان بن عبدالله الثقفي) ده لئيت: (قلت يارسول الله: قل لي في الاسلام قولاً لا أسأل عنه أحد بعدك، قال ﷺ: قلت أمنت بالله ثم اسقم، قلت: يارسول الله ما اخوف ما تخاف علي؟ فأخذ ﷺ لسن نفسه، ثم قال: هذا.)^٣ واته: به پيغهمبه رم ووت: نهى پيغهمبه ر شتيكم فير بكه له نيسلامدا كه چيتر پرسيار له كه س نه كه م. پيغهمبه ر ﷺ فه رموى: بلى باوه رم به خودا هينا، وه له سر نه مه سه قامگير به. پاشان پرسيمه نهى پيغهمبه ر ﷺ چى شتيك مه ترسى زياتر ههيه له سر من؟ پيغهمبه ر زمانى خوئى گرت وفه رموى: نه مه.

هروه ها (أم حبيبه) ي خيزانى پيغهمبه ر ﷺ ده گيرپيته وه، كه پيغهمبه ر ﷺ فه رمويه تى: (كل كلام ابن آدم عليه لا له، الا أمراً

1- نهم فهرمودهيه (صحيح) ه، همان سرچاوهى پيشوو (١٠/٦٠ نووى)

2- نهم فهرمودهيه (صحيح) ه، (ترمذى: ٢٣١٧) وه (ابن ماجه: ٣٩٧٦) گيرايانه وه.

3- نهم فهرمودهيه (حسن) ه، (مسلم: ١١/١٢) نووى) گيرايانه وه.

بمعروف، او نهياً عن منكر، او ذكراً لله عزوجل.)^۱ واته: هه موو
ووته يه كي ئاده ميزاد له سه ر ده كه ویت، ته نها فرمان كردن به چاكه و
رېگري له خراپه ويادی خوا نه بیت.

وه له فرموده يه كي تر دا هاتووه: (اذا أصبح العبد فإب الأعضاء
كلها تكفر اللسان، تقول: أتق الله فينا فإنما نحن بك، فاذا استقمت
استقمنا، وإن اعوججت أعوججنا.)^۲ واته: كاتيك مرؤف به يانان پوژ
ده كاته وه، سه رجه م ئه ندامه كانی جه سته ی ده پارېنه وه وداوا له زمان
ده كه ن وپيی ده لېن: له خوا بترسه وه ئيمه هه موومان به ندين به توه،
جا ئه گه ر سه قامگير بيت، ئه وا ئيمه ش سه قامگير ده بين. وه ئه گه ر
خواروخپچ بيت، ئه وا هه موومان خواروخپچ ده بين.

وه پياوانی سه له ف له كاتی دركاندنی هه ر ووشه يه كدا لى
پرسينه وه يان له گه ل خويان ده كرد گه ر چى ووشه كه ش بریتی بوايه
له: "ئهمرؤ گه رمه، ئهمرؤ سارده".

وه ده گيړنه وه كه له خه ودا بينراوه پرسياريان له زورېك له كه له
زانايان كردووه، كه حالتان چونه له پاش مردن؟ يه كيكيان ووتويه تی:
من گيرم خواردووه به ده ست ووشه يه كه وه كه كاتی خو ی دركاندوومه
،كه ووتومه: ئای خه لکی چه ند پيويستيان به بارانه؟ وه پييم ووتراوه: تو
چوزانيت؟ من باشتر له به رژه وه ندى به نده كانم شاره زاترم.

1 - نهم فرموده يه (حسن) ه، (ترمذي: ۲۴۱۲) وه (ابن ماجه: ۳۹۷۴) گيړايانه ته وه.
وه (ترمذي) ده لیت: نهم فرموده يه (حسن غريب) ه وه (الباني) به (ضعيف) ی داناوه.
2 - نهم فرموده يه (حسن) ه، (ترمذي: ۲۴۰۷) وه (احمد: ۹۶/۳) گيړايانه ته وه.

ئایا فریشته‌گان هه‌موو ووشه‌یه‌ک تۆمار ده‌که‌ن

سه‌رجه‌م زانایان له‌م بابه‌ته‌ جیاواز وناکوۆکن ، که‌ئایا فریشته‌گانی سه‌ر شانی ئاده‌میزاد ته‌نها ووته‌ی چاکه‌و خراپه‌ تۆمار ده‌که‌ن، یاخود هه‌موو ووته‌یه‌ک؟ له‌م بابه‌ته‌ دوو پابۆچوون هه‌یه‌ که‌باشترینیان و دیاریترینیان پابۆچوونی یه‌که‌مه‌ ، که‌پێیان وایه‌ هه‌موو ووته‌یه‌ک تۆمار ده‌که‌ن.

هه‌ندی‌ک له‌ سه‌له‌ف ده‌لێن: هه‌موو ووته‌یه‌کی ئاده‌میزاد له‌سه‌ریه‌تی ته‌نها ئه‌وه‌ نه‌بی‌ت که‌له‌ پێناوی خودادا ووتراوه‌.

وه‌ (أبو بکر) رضی اللہ عنہ زمانی خو‌ی ده‌گرت وده‌یووت: ئه‌مه‌ سه‌رچاوه‌ی به‌لاکانه‌.

وه‌هه‌روه‌ها ووته‌کانت دیل وپه‌ندی تۆن، جا هه‌ر کاتی‌ک درکانت ئه‌وا ده‌بی‌ته‌ دیل وپه‌نده‌ی ووته‌کانت. خوای گه‌وره‌ش ده‌فه‌رمی‌ت: (مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ... ق: ۱۸) واته‌: هه‌ر ووته‌و ووشه‌یه‌ک له‌ده‌م وزار بی‌ته‌ ده‌ر، خێرا پاسته‌وخۆ چاودێری‌کی ئاماده‌ تۆماری ده‌کات.

گه‌وره‌ترین به‌لاکانی زمان

زمان دوو بلا‌ی گه‌وره‌ی هه‌یه‌، جائه‌گه‌ر له‌یه‌کی‌کیان ده‌ربازمان بی‌ت، له‌وی تر ئه‌سته‌مه‌ پرگاریبوونمان که‌ ئه‌م دووانه‌ش بریتین له‌ به‌لا‌ی "وتن و بی‌ ده‌نگ بوون".

دوور نی‌ یه‌ هه‌ریه‌که‌یان له‌شوین وکاتی خو‌یدا گه‌وره‌ترین تاوان به‌سه‌ر خاوه‌نه‌که‌یدا به‌ی‌نی‌ت، چونکه‌ بی‌ ده‌نگ بوون له‌ ئاستی جه‌ق وپاستیدا شه‌یتانی‌کی که‌رولاله‌ و سه‌رپێچی خودای گه‌وره‌ی کردوه‌. وه‌

"ووتن وقسه کردن" به ناحق و ناپره وایی و دور له راستی، نه و شهیتانیکی به دنگ و گویه و یاخی بووه له خودای گه وره، جا زۆریک له خه لکی گرفتاری به لاکانی "ووتن و بی دهنگین".

جا نه و که سانه ی له م نیوه نده دا خویان پاراستوو، نه وانه پئیواری شاپرگیه ی راست و دروستن که هه میشه له کاتی خیر و چاکه هاتونه ته گفتوگو، و له کاتی خراپه خوازیدا خویان و زمانیان پاراستوو. و ورده کاری ته و او یان بۆ ووته کان و هبی دنگ بوونه کانیان کردوو به شیوازیک که له به رژه و هندی قیامه تیاندا بیت.

که سی واهیه له قیامه تدا به نه ندازه ی چیاکان کاری چاکه خوازی نه نجام داوه، که چی به تاکه ووشه یه کی ناپره واهه رسی به هه مووی هیئاوه. و هه که سی واهیه به نه ندازه ی چیاکان کاری خراپه کاری نه نجام داوه، که چی به ته نها ووشه یه ک و یادی خودایه ک نه و چیا تاوانه ی پوخاندوو.

۴- هه نگاهه کان:

مه به ست لیتی هه نگاهه نانه به ره و کاره کا چ خیریبت یان شه پ. زۆر پیویسته پیش هه ر هه نگاهه نانیک به وردی لیکدانه وه ی ته واری بۆ بکه یین تا بزانی سهر نه نجامی نه م کارو هه نگاهه نانه خیر و چاکه خوازییه یا خود شه پوخرابه خوازییه، چونکه هه ر هه نگاهه نانیک که ده یینیت بۆ کاری چاکه خوازی نه واهه نگاهه یک له خوی گه وره نزیک ده بیته وه. جا ساتمه کردن دوو جو ره: (ساتمه ی پییه کان "هه نگاهه کان"، و هه ساتمه ی زمان "ووته کان").

جا هه ریه که یان ته و او که ری نه وی تریانه، هه ر بۆیه خوی گه وره ده فه رمیت: (وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا

خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا... الفرقان: ٦٣) واته: بهنده کانی خوای میهره بان نه و که سانه ن که زور به هیمنی و سالاری به سر زه ویدا تی ده پهن، وه کاتیکیش نه فام ونه زانه کان به ووتی ناشرین رووبه پرویان ده بنه وه، نه مان به سلاو ووتی جوان به پریان ده خن.

خوای گه وره باسی له سه قامگیری نه و پیپره خواناسه ده کات له "هنگاوه کان و ووته کاند" هه روه کو چون کۆکردنه وه یه کی له نیوان "ساته کان و بیروکه کاند کردوه" که ده فه رمیت: (يَعْلَمُ خَائِنَةَ الْأَعْيُنِ وَمَا تُخْفِي الصُّدُورُ... غافر: ١٩) واته: نه و خودایه به هه میشه یی چاوه ناپاک و خیانه تکاره کان ده ناسیت، وه ده زانییت چیان له دل و ده رو نیاندا هه شارداوه.

بهشی چوارهم
حرام کردنى خراپه‌كارى
و
پاراستنى داویین

حرام کردنی خراپه‌کاری و پاراستنی داوین

هه‌موو ئه‌م باسه‌مان له بابه‌ته‌کانی پيش‌شودا پوون کردۆته‌وه له قه‌ده‌غه‌کردن و حه‌رام کردنی خراپه‌کاری "الفواحش" و پيويستی پاراستنی داوینوه‌له‌م باره‌یه‌وه‌ش پيغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رميئت: (أكثر ما يدخل الناس النار: الفم والفرج).^١ واته: خه‌لكی زۆربه‌يان به‌هۆی خراپ به‌كاره‌یتانی "زمان و داوین" ده‌چنه دۆزه‌خه‌وه.

هه‌روه‌ها له (صحيحين) دا هاتوه كه پيغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمويه‌تی: (لايحل دم امريء مسلم الا بأحدي ثلاث: الثيب الزاني، والنفس بالنفس، والتارك لدينه المضارق للجماعة).^٢ واته: ته‌نها به‌سێ شت خويینی كه‌سێكی موسلمان هه‌لال ده‌بيئت: پياويكی خيزاندار زينا بكات، ياخود له‌ناحه‌ق كه‌سێك بكوژيئت، ياخود له‌تايينه‌كه‌ی هه‌لگه‌پيته‌وه وه‌پيڤي بپواداران لادبات.

وه‌ئوه‌ی له‌م فه‌رمووده‌يه‌دا تيبيني ده‌كړيئت كاری زيناكردنی له‌گه‌ل كافرپوون و بێ باوه‌رپی و خويین پرشتن كۆكردۆته‌وه. ئه‌مه‌ش خۆی له‌خۆيدا ئاماژه‌يه بۆ هاوړيک بوونی ئه‌و فه‌رمووده‌يه له‌گه‌ل ئه‌و ئايه‌ته پيروزه‌ی كه‌له سوره‌تی "فرقان" دا هاتوه،^٣ وه‌ئوه فه‌رمووده‌يه كه (ابن مسعود) گيڤاويه‌تیه‌وه.

جا هاوړيک و به‌دوايه‌كدا هاتنی تاوانه‌كان له‌م فه‌رمووده‌يه‌دا ئه‌وه ده‌سه‌لمينيئت كه پيغه‌مبه‌ر ﷺ له‌و تاوانانه‌وه ده‌ست پي ده‌كات كه‌زياتر و زۆرينه‌ی خه‌لكی توشی ده‌بن كه ئه‌ويش "زينا" يه. پاشان

^١ - ئه‌م فه‌رمووده‌يه (حسن) ه، (احمد: ٣٩٢/٢) وه (ابن المبارک) له (الزهد: ٣٧٩) گيڤاينه‌ته‌وه.

^٢ - ئه‌م فه‌رمووده‌يه (صحيح) ه، (بخاری: ٩٨٧٨) وه (مسلم: ١٦٦/١١ نووی) گيڤاينه‌ته‌وه.

^٣ - وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ أَثَامًا...الفرقان: ٦٨.

به پله يه ك دواى ئه و "كوشته" پاشتر "بى باوه پرى وه لگه پانه وه" ئه مه له لايه ك، له لايه كى تره وه پيغه مبه ﷺ له تاوانى گه وره وه بۆ گه وره ترينه كان ريزبه ندى بۆ كردوون.

جا خراپه و سلبىاته كانى زينا زۆن و پيچه وانهى چاكسازى كۆمه لگان. كاتيك ئافره تيك زينا ده كات، ئه و سنوورى خوداى گه وره ده شكينيت و سه رشۆرى و پيسوايى توشى خۆى و خانه واده كى ده كات، ئه مه جگه ئه گه ر سكى پرپييت و ئه و منداله له داىك ببيت، ئه و وه چه يه كى حه رام و بى گانه تيكه ل به و بنه ماله و خانه واده يه ده كات و تيكه ليان ده ببيت و ناو و ناو نيشانى ئه وان و هه رده گريت. وه له دوا پۆژدا له ميراتى ئه و خانه واده يه وه رده گريت كى پيى ناشيت و دروست نى يه ... هتد.

هه روه ها ئه گه ر ئه و منداله له پيش له داىك بوونى له ناو براو له باربرا، ئه و جگه له زينا كه تاوانى كوشتنيش هاته پالى، كه واته كۆرپه يه كى بى تاوان ده كوژريت. جائه گه ر پياويك زينا بكات، ئه و سنوورى خودا ده شكينيت و ده ست دريژى ده كاته سه ر ناموسى ئافره تيكى داوين پاك و وه چه و نه وهى خۆى تيكه ل به وه چهى خه لكى ده كات وه پيسوايى ده هينيت به سه ر خانه واده يه كدا. دوور نى يه ئه و ئافره تهى ده ست دريژى كراوته سه ر دواتر له لايه ن كه س و كارى يه وه توشى له ناو چوون و كوشتن نه بيته وه.

جا ئه م تاوانه گه وره يه مايه كاول بوونى دونيا و تيا چوونى ئاخيره ته، جگه له وهى مالى ئاگرينى بۆ خۆى سازداوه له گۆپو قيامه تدا. جا چه ندين كاره سات و ناشوبى بى شومار دروست بووه له نيو خه لكى دا كه به چه ندين خووين پژاوه و خانه واده و خيزان كاولكراوه، هه ره مه مووى له سه ره نجامى تاوانيكى وه ك زيناوه وه يه .

هروه‌ها له تايبه‌تمنديه‌كاني ئهم تاوانه ئه‌وه‌يه كه‌و خاوه‌نه‌كه‌ي
 توشي كۆمه‌ليك نه‌هامه‌تي ده‌كات وه‌ك: توشي ده‌ست كورتي وته‌مه‌ن
 كورتي وه‌ژاري ده‌بييت پوخسارو ديمه‌ن وچاره‌ره‌ش وئيسك گران
 ده‌بييت له‌نيو خه‌لكيدا به‌كه‌سيكي ناشايسته‌و ناپه‌سه‌ند ناوده‌برييت كه
 متمانه‌ي خه‌لكي له‌ده‌ست ده‌دات.

دل ده‌مرپيت وتوشي نه‌خوشي وده‌ردو ترس وبيمي ده‌كات ، شه‌يتان
 ده‌كاته‌ هاوه‌لي هه‌ميشه‌يي ووه‌ده‌بيته‌ دووركه‌وتنه‌وه وه‌له‌هاتني
 فريشته‌كان له‌خاوه‌نه‌كه‌ي. دواتر مروّف به‌سروشتي خوي پيي خوشه
 برمپيت ياخود خيزانه‌كه‌ي بكوژرپيت، به‌لام نه‌بييستپت كه‌ زيناى ئه‌نجام
 داوه‌.

(سعد بن عباده) ﷺ ده‌لييت: ئه‌گه‌ر پياويك ببينم زينا له‌گه‌ل
 خيزانه‌كه‌م ئه‌نجام ده‌دات، به‌ شمشير له‌ت وپه‌تي ده‌كه‌م. ئهم
 وته‌يه‌يان گه‌يانده‌ پيغه‌مبه‌ري خودا، پيغه‌مبه‌ريش فه‌رموي:
 (تعجبون من غيرة سعد؟ والله لأننا أغير منه، والله أغير مني، ومن أجل
 غيرة الله حرم الفواحش ماظهر منها وما بطن.)¹ واته‌: ئايا
 سه‌رسورمانن به‌ غيره‌ت وپه‌روشي سه‌عد؟ سوپند بييت به‌خودا من
 له‌سعد به‌غيره‌ت ترم ، وه‌خودا له‌من به‌ غيره‌ت تره‌، جا له‌به‌ر غيره‌تي
 خودا بوو خراپه‌كاري وزينا به‌ هه‌موو چه‌شنه‌كانيه‌وه "ئاشكراو
 نه‌يني" قه‌ده‌غو حه‌رام كراوه‌.

وه‌له‌ (صحيحين) دا هاتوه‌وه كه‌ پيغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رمپت: (إن الله
 يغار ، وإن المؤمن يغار، وغيره‌ الله أن يأتي العبد ما حرم عليه.)² واته‌:

¹ - ئهم فه‌رموده‌يه (صحيح) ٥، (بخاري: ٦٨٤٦) وه‌ (مسلم: ٨٠/١٧ نووي) گپه‌ر ايانه‌ته‌وه‌.

² - ئهم فه‌رموده‌يه (صحيح) ٥، (بخاري: ٥٢٢٣) وه‌ (مسلم: ٨٠/١٧-٨١) گپه‌ر ايانه‌ته‌وه‌.

خوای گه وره غیرهت ده کات ، وه بپوادارانیش غیرهت ده کهن ، غیرهتی
خوای گه وره یه و له و ساته دایه که به نده کانی شتیکی حه رام وقه ده غ
ه کراو نه نجام بدهن .

هه روه ها له (صحیحین) دا هاتوو ه که پیغه مبه ﷺ فه رموو یه تی:
(لا أحد أغیر من الله، ومن أجل ذلك حرم الفواحش ما ظهر منها وما
بطن، ولا احد أحب إليه العذر من الله، ومن أجل ذلك أرسل الرسل
مبشرين ومنذرين، ولا احد احب إليه المدح من الله، ومن أجل ذلك
أثنى على نفسه.)^۱ واته: هیچ که سیك هینده ی خودا به غیرهت نی یه ،
وه هر له بهر نه مه یه که خراپه کاری نه ینی وناشکرای قه ده غه کردوو ه،
وه هیچ که سیك هینده ی خودا پیی خووش نی یه که بیانوی به نده کانی
ببریئت، هه ربویه پیغه مبه رانی ره وان ه کردوو ه به مژده دهر وترسیئنه ر.
وه هیچ که سیك هینده ی خودا پیی خووش نی یه که سوپاس گوزاری
وشوکرانه بژییری بکریئت، وه هر له بهر نه وه یه که وه سف وسه نای خوئی
کردوو ه .

وه له (صحیحین) دا هاتوو ه له ووتاری خوورگیراندا "الکسوف" که
پیغه مبه ﷺ فه رموو یه تی: (یا أمة محمد والله إن لا أحد أغیر من الله
ان یزنی عبده أو تزنی أمته، یا أمة محمد والله لو تعلمون ما أعلم
لضحکتکم قليلاً ولبکیتم کثیراً، ثم رفع یدیه وقال: اللهم هل بلغت؟)
^۲ واته: نه ی گه لی محمد، سویندیبت به خودا ، که س هینده ی خودا
به غیرهت وپه رووش نییه ، کاتیك به نده کانی ده بیئیت زینا ده کهن . نه ی
گه لی محمد، سویندیبت به خودا نه گه ره نه وه ی من ده یزانم نیوه بتان

^۱ - نه م فه رموو ده یه (صحیح) ۵، (بخاری: ۳۶۳۴) وه (مسلم: ۸۰/۱۷) گیزیانته وه .

^۲ - نه م فه رموو ده یه (صحیح) ۵، (بخاری: ۱۰۴۴) وه (مسلم: ۲۱۰/۶ نووی) گیزیانته وه .

زانیايه ، ئهوا كهه پى ده كه نين و ژورده گريان. پاشان ههردوو دهستی بهرزكرده وه و فهرمووی: خودايه ئايا گه ياندم؟

جا باس كردنى ئهه تاوانه له پاش نوپژى خۆرگيران له ووتاره كه يدا نهيتى يهكى گه وره ي تىدايه بۆ كه سيك بير تىژبيت. بلاوبوونه وه وسه ره لدانى تاوانى زينا له مه ترسيه كانى كاوول بوون وويران بوونى دونيادايه، ههروه كو له (صحيحين) دا هاتووه كه (أنس بن مالك) ده لىت: باسيكتان بۆ ده كهه كه كهس له پاش من بۆتان ناكات. ووتى: گويم له پيغه مبهري خودا بوو ده يفه رموو: (من اشراط الساعة ان يرفع العلم ، ويظهر الجهل ، ويشرب الخمر ، ويظهر الزنى، ويقل الرجال، وتكثر النساء، حتى يكون لخمسين امرأة القيم الواحد.)¹ واته: ئهه پووداوانه له مه رجه كانى هاتنى قيامه ته: زانست وزانيارى كهه ده بيت، نه زانين ونه قامى بال به سه ر ژياندا ده كيشتى، مه ي ده خوريتته وه، زينا كردن ژور ده بيت، وه پياوان كهه ده بنه وه، ته نانه ت بۆ په نجا ئافره ت ته نها يه ك پياو ده بيت.

سونه تى خواى گه وره وايه له گه ل بلاوبوونه وه ي زيناو ده ركه وتنى وه ك ديار ده يه ك له نيو كۆمه لگادا. خواى گه وره خه شم وقينى ديتته جو ش و سزاي گشتى په وانسه ي ئهه و كۆمه لگايه ده كات. (عبدالله بن مسعود رضي الله عنه) ده لىت: هه ركاتي ك زيناو پياا "سو" وه ك ديار ده له هه ر كۆمه لگايه ك ده ركه وتن، ئهوا خواى گه وره مؤ له تى كاوول كردنى ده دات.

جا هه نديك له پياوه ئاييينيه كانى جوله كه ده گيژپه نه وه كه "حبري ك" ي جوله كه كوپه كه ي خۆى بينى ده ست بازى له گه ل ئافره تى كدا ده كرد، راسته وخۆ باوكه كه هاواري كرد، نه كه ي پۆله... باوكه كه توشى شه له لى

¹ - ئهه فهرمووده يه (صحيح) 5، (بخارى: 81) وه (مسلم: 226/16 نووى) گيژايانه ته وه.

جەستە بوو، خیزانە کەشى توشى بەدپەرە وشتى ھات. جا بە کورپە كەى
ووت: ئەمە سەرئەنجامى كارە چەپەلەكەى تۆيە كەچى بەسەر مندا
ھىنا، دەك خىر لەوھەچەتا نەبىت ھەتا ماوئیت..

توندترین سزا لە ھەدى زینا داھە

خوای گەرە سزای زینای لەنیو سزاكاندا تايبەتمەند كرددوھ بەسى
خال: _

۱. كوشتن بەناشیرینترین شیواز، یاخود سزای داركارى بۆھەموو
جەستە، وھەدوور خستنهوھى بۆ دوورە ولات بۆ ماوھى سالتىك كە
ئەمەش سزای دل و دەروونە.

۲. خوای گەرە پىگىرى كردوھ لە بەزەبى ھاتنەوھ وسۆز دەربىرىن
و پرەحم كردن بە زىناكار لەكاتى سزادانیدا ، چونكە خوای گەرە
لەھەموو كەسىك تەنانەت لەدايكيش زياتر بەسۆزترو مېھرەبانترە بۆ
بەندەكانى. لەگەل ئەھشدا ئەم جۆرە سزايەى ديارى كردوھ بۆ زینا
كاران ئەمە لەلایەك، لەلایەكى ترەوھ سروشتى مرۆفەكان وايە كە
ھەميشە لەنیو جۆرى تاوانباراندا ، ھاوسۆزبىەك ھەبە بۆ زىناكاران
بەبەر اوورد لەگەل تاوانەكانى دزى وكوشتن و مەى خواردنەوھ.
ھۆكارى ئەم سۆز وبەزەبىەش بۆ ئەوھ دەگەرپتەوھ كەئەنجام دانى
زینا لە نیو ھەموو چىن وتویژەكانى كۆمەلگادا بوونى ھەبە چ
دەولەتمەند وھەزارو گەرە پياوان و... ھتد. وەزياتر ئەم كارە
چەپەلە لەپىگەى عەشق و خۆشەويستى يەوھ سەر ھەلەدەدات.
وھەسروشستى مرۆفیش وايە كەھەميشە سوزى دەردەبىرپت بۆ
شەيدايان وعاشقان. ھەرچەندە عاشق وشەيداو خۆشەويستى
پاستەقىنە ئەم جۆرە كارو تاوانەى لى ناوھشیتەوھ. ھەرەھا ئەم

تاوانه "زینا" زۆرجار به پره زامه ندى هه ر دوولا پرووده دات، وه كه متر زۆر كردن و ده ست دريژى تيدايه، وه شه هوه ت و ئاره زوو له هه موو ده رو نيكدا هه يه. ئه مانه كۆمه لتيك هۆكارن بۆ ئه وه ي خه لكي به زه بيان به زيناكار بيته وه، وه پاشه گه زبينه وه له سزادانيان، كه ئه مانه له لاوازي باوه ره وه يه. جا هه ر له بهر ئه م مه به سته يه خواي گه وره پيگري كردوو له ده رپريني هاوسووزي بۆ زيناكاران به تايبه تي.

۳. خواي گه وره برياري داوه كه سزادانه كه يان له پيش چاوي خه لك و به ئاماده بووني خه لككي زۆر بيت، تايبيته په ندو عيبره ت بۆ كه ساني تر، وه سزاي پياوي خيزاندار بريني يه له بهر دباران كردن كه له سزاي گه لي "لوط" وه هاتوو كه نيتر باريان ده كرد. خواي گه وره به ردي باران به سه رياندا و دواتر به ناخي زه وي دا پۆي كردن. جا خراپيه كاني نيتر باري له ژماردن نايه ن، هه ر بۆيه پيگراو "مفعول به" بكوژريت باشتره له وه ي توشي ئه و تاوانانه بيت و ئه و كاره ي له گه لدا بكريت، چونكه به ئه نجامداني ئه م كاره لي ئيتير خييري نامينييت و له مه ردايه تي وجواميري ده كه وييت و ئاوي شه رم وحه ياي ده تكييت.^۱

1- ئه م جزره كه سانه كه هۆگري ئه م كاره چه به له ده بن چيتر به كه لكي هيجي تر نايه ن، وه ناماده ن له و پيناوه دا قورباني هه موو شتيك بده ن. بۆيه متمانهي هيج شتيكيان پي ناكريت هه ر نه رك و به رپرسياري و كاريكيان پي بسپيرريت ناپاكي لي ده كه ن. وه نه گه ر خيزاندار بيت نه وا مه ترسي هه يه له و پيناوه دا خيزانه كه شي توشي زيناو ناره واي بكات. "وه رگير"

سزای نهوکه‌سانی که کاری گهلی "لوط" نه‌نجام بدات ،

واته نیربازی بکات

نایا که سیک کاری نیربازی له‌گه‌لدا بکریت ، واته پیکراوییت
"المفعول به" ده‌چیتته به‌ه‌شته‌وه؟

گویم له (شیخ الاسلام - ابن التیمیة) بوو له‌وه‌لامدا ووتی: زانایان
له‌م بواره‌دا دوو بوجوونیان هه‌یه:

هه‌ندیکیان پییان وایه ناچیتته به‌ه‌شته‌وه به‌به‌لگه‌ی نه‌و
فه‌رموده‌یه‌ی که پیغمبر ﷺ فه‌رموویه‌تی: (لايدخل الجنة ولد
زنية) ^۱ واته: کوری زینا ناچیتته به‌ه‌شته‌وه.

1 - تییینی: زور جار له‌سه‌رجه‌م کتیب و سه‌رچاوه‌کاندا له‌بری ووشه‌ی "نیربازی"
ووشه‌ی "لوطی - لواطه" به‌کارده‌هیتیت. تاوانی نیربازی تاوانیکه وناشکرایه ، به‌لام وه‌رگرتی
نهم ناره‌ ده‌گه‌ریتته‌وه بز خودی نه‌و گه‌له‌ی به‌م کاره‌ ناشیرینه‌ ناسراون. وه پیغمبرتیکیان
له‌لایه‌ن خوداوه بز ره‌وانه‌ کراوه به‌ناوی هه‌زرتی (لوط).

لیره‌دا ناوبانگ ده‌رکردنی نهم تاوانه، به‌ناوی پیغمبره‌که‌وه گموره‌ترین ستم وناوه‌وایه. جا
پیغمبرتیگ سه‌رجه‌م ته‌منی به‌گه‌یاندن پی‌یامی په‌کاپه‌رستی و دژایه‌تی کردنی نیربازی ته‌رخان
کردیت، وه‌له‌ پیناویدا قوریانی زوری دایت. که‌چی له‌سه‌ر نه‌نجامدا ناوی نهم تاوانه‌ بریت
به‌سه‌ر ناوی نه‌و پیغمبره‌ نازیزه‌ده؟ به‌راستی نهمه‌ کاریکی ناره‌واو نابه‌جی‌یه.

هه‌روه‌ها پیغمبری خودا ﷺ که فه‌رموده‌کامان له‌م باره‌به‌وه ده‌گیرته‌وه ده‌فه‌رمیت:
(هه‌رکه‌سیکتان بیی که کرده‌وه‌ی گه‌لی (لوط) ده‌کرد) ناه‌رمیت خه‌ریکی (لوطی -
لواطی) بیت، به‌لکو ده‌فه‌رمیت کرده‌وه‌ی گه‌لی لوط: (من وجد ثوبه‌ يعمل عمل قوم لوط
فاقتلوا الفاعل والمفعول به) .. (لعن الله من عمل قوم لوط لعن الله من عمل عمل قوم لوط لعن
الله من عمل عمل قوم لوط). واته: پیغمبر له‌ فه‌رموده‌کانی به‌ تاوانی گه‌لی لوط ناوی ده‌برد
نه‌ک به‌ناوی خودی پیغمبره‌که ، وه‌ک نه‌وه‌ی نه‌مرو ده‌یین و له‌ کتیه‌کاندا ده‌بختینه‌وه.

هه‌ربزیه‌ تیمه‌ له‌م وه‌رگیرانه‌دا ووشه‌ی نیربازی به‌کارده‌هیتیت، وه ووشه‌و ناوی نه‌و
پیغمبره‌ نازیزه‌ له‌م کاره‌ به‌دوور ده‌گیرن. "وه‌رگیر"

2 - نهم فه‌رموده‌یه (حسن لغیره‌ه)، وه (ضعیف الاسناد) وه (منکر المتق) واته سه‌نه‌ده‌که لاوازه
وده‌قه‌که‌یشی نابه‌سه‌نده، به‌لام (البانی) به‌چهند گه‌واهیگ به‌ (حسن) ی داناهه ، بروه‌انه:
(السلسله‌ الصحیحه: ۶۷۳).

وه (البانی) ده‌لیت: نهم فه‌رموده‌یه (لايدخل الجنة ولد زينه) واتاکه‌ی به‌و شیوه‌ روالته‌ نی‌یه،
به‌لکو مه‌به‌ست لئی نه‌و که‌سه‌یه به‌رده‌وام هه‌میشه‌ خه‌ریکی کاریکی زیناکاریه‌ تابو کاره‌وه

جا نه گره نه مه حالي كوري زينا بيت ، كه خوي له خويدا هيچ تاوانكي ني يه، ته نها نه وه نده نه بيت له توخمكي شيس وناپاكه، هر بويه چاوه رواني خيري لي ناكريت. جائه گره جهسته يه كه به حرام گوره كرابيت شايسته ي ناگر بيت. ئه ي ئه بي نه وجهسته ي كه به توخم حرام دروست بووب شايسته ي چي بيت؟

جا ده لئين: كه سي كاري نيربازي له گه لدا كرابيت ، زورخراپتره له كاري زينا ، چونكه نه مه يان زياتر شايسته ي سزايه و خيرپراو پرسواو سه رشو پتره. جائه گره نه مه پيشه ي بيت له مندالي وپريدا نه وا خوي گوره سه ركه وتوي ناكات له هيچ كار وزانستيدكا، ته نانه ت پينمايي ته وبه كردنيش ناكات.

پوخته ي پشكنين له م بابه ته دا:

نه گره نه وه كه سه ته وبه ي نصوح ي يه كجاري بكات وپاشه گه زببته وه وه بگريته وه سه ر كاري چاكه و چاكه خوازي وخواپه رستي. نه وا خوداي گوره لي ي ده بوريت وخرابه كاريه كاني ده سپرته وه و وه لي ي خوش ده بيت وده چي ته به هه شته وه، چونكه خوي گوره به ته وبه كردن وپاشه گه ز بوونه وه له هه موو تاوانه كاني خوش ده بيت ، چونكه سروشته ي ته وبه كردن نه وه يه كه هه موو

ده ناسرته وه، نه وه له قه به ي لي ده نريت. جا پي ده لئين كوري زينا. هه روه كو نه وانه شي باوه شيان به دنيا كردوه پيان ده وتريت "كوري دنيا"، وهه روه كو به گه روك وگه شتير ده وتريت "ابن لاسيل" واته رپوار، بهم چه شنه ده وتريت (اولاد الزينا، ابن الزينا) جائه مه مه به ستي پيغمه به ره له م فرموده يه دا.

وه نم فرموده يه كوري زينا كار ناگريته وه، واته كه سيك له جووت بوونيكي زينا له دايك بووبيت، وه به واتاي زينا نازه دناكريت، چونكه له بنه رتدا بي تاوانه. وه ده ليت له م بواره دا له ووته كاني (ابي جعفر الطحاوي) سوودم وه رگرتوه له شه رحي نم فرموده يه.

تاوانیك به هاوبه ش وکوشتنی پیغهمبه‌ران و جادوگری و بی باوهری
و... هتد هر هه مووی ده سړیته وه

وه به دانایی و دادپه‌روهری خودا، ته و به کار وه ک بی تاوان وایه.^۱ وه
په یمانی داوه که کاره خراپه‌کانی ته و به کاران بگوریت به چاکه.
وه نه م یاسایه هه موو ته و به کاران ده گریته وه: (قل یاعبدی الذین
أسرفوا علی أنفسهم لاتنظوا من رحمة الله ان الله یغفر الذنوب جمیعاً إنه
هو الغفور الرحیم... الزمر: ۵۳) واته: ئه ی پیغهمبه‌ر پییان بلئی ئه ی
ئو به ندانه ی که تاوانکارن و تاوانتان زوره، بی ئومید و هیوا بر او
مه بن له په حمه تی خودای گه و ره. خوای گه و ره له هه موو تاوانه کانتان
ده بوریت، چونکه خوای گه و ره لی بورده و به خشنده یه.
به لام نه مه تایبه ته به ته و به کارانه وه.

کوټا شه‌ری "ئاخر شه‌ری"

(حافظ أبو محمد عبدالحق الأشبیلی) ﷺ ده لیت: کومه لیک هؤکار
هه ن که ده بنه مایه ی ئاخر شه‌ری مرؤف له سه‌ره‌مه‌رگ و کوټایی ژیاندا.
له وانه: دونه‌بازی و پشت کردن له قیامه‌ت، بویری چاونه‌ترسی له
نه‌نجام دانی تاوان و تاوانکاری و سه‌رپیچیدا. هؤگری و ئالوده‌بوون
به تاوانیکی تایبه تی گه و ره وه که دواتر رۆشنایی ژیری و جووشی دل
وهؤشیاریت له‌ناو ده‌بات، دل و دهرن په‌رده‌پوش ده‌کات و چیتر
نامؤژگاری و وریا‌کردنه‌وه ی بی سوود ده‌بیټ. جا له‌ناکاو و کوت
وپرېکدا مردن یه‌خانگیری ده‌بیټ و سه‌ره‌نجه‌می به‌خراپه‌کاری و
عاقیبه تی شه‌ری کوټایی دیت.

^۱ - فهرموده‌یه کی (مرفوع) لهم بواره‌دا هاتووه که (ابن ماجه: ۴۲۵۰) به (الاسناد
ضعیف) ده‌یگریته وه، وه (ان حجر و البانی) به (حسن) ی داده‌نین.

ههروهه ده لئیت: ده گێرنه وه که یه کێک له جهرده کانی "ناصر" له سه ره مه رگدا ده بئیت ، کورپه که ی پئی ده لئیت بلیّ (لا إله إلا الله) ئه ویش به رده وهام ده لئیت "ناصر پشت و په نامه" چه ندین جار دووباره ی ده کرده وه وئهو هه ره مان وه لامی هه بوو، وه به کورپه که ی ده ووت: ئه ی فلان که س، ناصر تو به شمشیره که تدا کوشت و کوشتار ده تناسیته وه، پاشان مرد.

وه (عبدالحق) دیسانه وه ده لئیت: به که سیکی تریان ووت بلیّ "لا إله إلا الله". ئه وه له وه لامدا ده یوت: له مائی فلان که س ئه وشته ی تیدا چاک بکن. وه بیستانی فلانه که س وای لی بکن . تا مرد.

وه ههروهه ده لئیت: (أبو طاهر السلفي) مؤلته ی دام ئه م پوودا وه ی له سه ر بگێر مه وه: که به که سیکیان ده ووت له سه ره مه رگ بلیّ (لا إله إلا الله) ، ئه ویش به زمانی فارسی ده یووت: (ده به یازده) واته (ده که ره ته یانزه) ..

وه یه کێکی تر پێیان ده ووت بلیّ: لا إله إلا الله... ئه وه ده یووت: رینگای حمای منجاب له کوئی به ؟

وه ده لئیت: ئه م ووته یه چیرۆکی له سه ره هه یه . ده گێر نه وه پیاویک له به رده م ماله که یاندا ، پراوه ستابوو، ده رگای ماله که یان گه وره بوو. له ده رگای هه مام ده رچوو. له و کاته دا که نیه یه کی زۆر جوان به ویدا تیده په ریت وه له پیاوه ده پرسیت: رینگای هه مامی منجاب له کوئی به ؟ پیاوه که ش به هه لی ده زانییت و جوانی که نیه که کاریگه ری تیده کات. وه ده یخه له تینیت و ده یه ویت ده ست درێژی بکاته سه ری.. ده لئیت ئه مه ده رگای هه مامه که یه . واته مائی خویان. که نیه که ش (کچه که) ده چیته ژووره وه . پیاوه که ش به دوایدا ده وواته

ژووره وه . کچه که ههست دهکات فیئلی لی کراره ئه مه حاللی کابرایه و
 نیه تی خراپه .. به پووخۆشی و نازه وه ووتی: ئه ی نابیت هه ندی
 خواردن و خواردنه وه ی خوۆش کاره که مان بپرازیئیتته وه . کابراش
 ووتی: هه ریئستا له یه ک سه عاتدا هه رچی ئاره زوی ده که یه ت بوئی
 ده هیئم . راسته وخۆ به بی ئه وه ی ده رگا که ی له سه ر دابخات ده چیئ
 بو بازار کپینی شته کان . کچه که ش به هه لی ده زانیئ هه لئدیت .. کاتی
 کابرا دیتته وه ، ته ماشا ده کات کچه که پویشته وه . و ده ستکاری هیچی
 نه کردوه له ماله که دا . ئیتر ویل و سه رگه ردانی ئه و کچه ده بیئ و
 شه و و پوژ به دوایدا ده گه ریئ و به کوچه و کولاتی ئه و شاره دا
 تیده په ریئ و له به رده م خویه وه ئه م دیره دووباره ده کاته وه - به
 ئومیدی ئه وه ی ئه و کچه گوئی له م وته یه بیئ بیدۆزیئته وه ده لیئ:
 (یا رب قائله یوماً ، وقد تعبت: کیف طریق الی حمام منجاب) ئای ئه و
 که سه ی رۆژیک ووتی: پێگای هه مامی (مه نجاب) له کوئییه . به خوا
 ماندوو بوم .

پوژیک له پوژان له په نجه ره ی یه کیئ له باله خانه که وه ده نگیک
 دیت و له وه لامی ئه و دیره دا ده لی: (هلا جعلت سریعاً إذا ظفرت بها
 حرزاً علی الدار أو قفلاً علی الباب) واته: ئه گه ر تۆ ده توویست ده ست
 دریژی بکه یته سه ری با پاسه وانیکت له ماله که دا دابنایه . یان
 قوفلیکت له ده رگا که بدایه . که گوئی بیستی ئه م ووته یه بوو ئیتر
 هۆشی لیبراو دیوانه بوو . به م چه شنه مایه وه هه تا ئه م دیره وشه
 کوئایه کانی ژیا نی بوو تا مرد ..

وه ده گيڙنه وه كه (سفیان الثوري) شه ويك به يانی ده گریا. لیانی
 پرسى: له ترسى تاوان ده گريئت؟ شه ويش پوشیكى له زهوى هه لگرت
 و، ووتى: تاوان له مه سوکتره. به لام له ترسى ناخر شه پى دا ده گريم.
 جا شه مه گه وره ترين شاره زای و دانای يه. كه مروڤ له وه بترسیت
 كه تاوان سه رقائى نه کات و دوا کارى نه بیئت له کاتى مه رگ دا. و
 سه رنه نجام عاقیبهت شه پى کات.

وه (إمام أحمد) ده گيڙنه وه كه له (إبي درداء) وه له کاتى
 سه ره مه رگ له هوش خوى چوو، کاتى به ناگا هاته وه شه نایه تهى
 ده خوینده وه (وَنُقَلَّبُ أَفْعِدَّتَهُمْ وَأَبْصَارَهُمْ كَمَا لَمْ يُؤْمِنُوا بِهِ أَوَّلَ مَرَّةٍ
 وَنَذَرُهُمْ فِي طَعْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ... الأنعام: ۱۱۰) واته "شه و کاتهى دل
 و چاوه کانیان هه لده گيڙنه وه. هه روه کو چۆن يه كه مجار له سه ره تاوه
 باوه پریان نه هیناوه به گه وره یی خودا و راستى پیغه مه به ره ﷺ. شه
 جارى وازیان لى ده هینین تا له ستم سه رکه شى خویندا پوچن.."

هه روه ها ده لیئت: ناخر شه په ی شه مه تووشى شه و پرواداران ه نابیئت
 كه دل و ده رونیان پاک و ساغ و باوه پریان دامه زراوه و ملکه چى و
 گوپراه لى خودا و پیغه مبه رن (د.خ) وه خه ریکى کارى چاکه و چاکه
 خوازین به لکو كه سانیک ده گريته وه. كه ئالوده ی تاوانه گه وره کان و
 سه رپیچى کارن و سورن له سه ر تاوانکارى و پشت کردن له
 ته و به کارى. كه شه مانه ده بنه نیچیرى شه يتان و دارو ده سته ی و
 عاقیبهت شه پریان ده که ن.

پشت کردن له ئاین له پیناوی ئافرهت

(عبدالحق) ده لیئت: ده گيڙنه وه له (مصر) دا که سيك هه بوو
 به رده وام هۆگر و بانگ بیژى مزگه وت بوو هه موو نوپژيکى له مزگه وت

و ، به جه ماعت ئه نجام ده دا . جارێکیان چوو بۆ سه ر بلن دگزی
 مزگه وت (مناره) بۆ بانگ دان . له ته نیشته مزگه وته كه وه . مائیکی
 گا ور هه بوو (مه سیحی) . له و کاته کچیکی شوخی ئه و ماله دیته
 هه وشه که . کابراش له سه روی مناره که وه ده بیینیته و شیته و شه یدی
 ده بیته پاسته خۆ داده به زیته خواره وه و مزگه وته که به جی ده هیلیته
 و ده چیته مائی گا وره که . که که کابرا که ده بیینیته که دیته ژوره وه
 پیی ده لیته : کابرا چیت ده وی ؟ کابرا که شه ده لیته من ته نها تۆم
 ده ویته ! که که شه پیی ده لیته : بۆچی به .. ؟

کابراش ده لیته : چونکه تۆ منت شیته و شه یدا کردو وه و دلته
 دا گیر کردو ه .. !

که که شه ده لیته : من هه رگیز کاری نا ره وات له گه ل ناکه م ..

کابراش ده لیته : من ده مه ویته بتخوازم و ماره ت بکه م ..

که که ده لیته : من کچیکی گا ور و نه سه رانیم . تۆش که سیکی

مووسلمان . باو کم به هه چ شیوه یه که نامدات به موسلمان ..

کابرا ده لیته : من ده به مه نه سه رانی و گا ور . به سه تۆم بده نی .

که که شه ده لیته : گه ر بیته به گا ور ئه و ا منیش پازی ده بم .

کابرا که بوو به نه سه رانی " گا ور " وه پشتی کرد له نیسلام . وه له و

ماله دا مایه وه پیش ئه وه ی بیخوازیته هه ر له و پرۆژه دا ده چیته

سه ربانی خانووی ماله که و ده که ویته خواره وه و ده مریته . وه

ده ستی ناگات به که که . و ئاینی خویشی له ده ستدا و قیامه تیشی

دۆراند .

.. وه هه روه ها ده لیته : ده گێر نه وه . که کابرایه که هۆگری

براده ریکی ده بیته . وه زۆر تامه زرو ی ده بیته - خو شه ویستی ئه و

کەسە دل و دەرونی داگیر دەکات. تا وای لێهات لە تاواندا توشی
 نەخۆشی بوو. لە جیگە دا کەوت. وە ئەو برادەرە ی سەردانی
 نەدەکرد و نەدەهات بۆلای. خەلکی ئەم ڕووداوەیان بۆ باس کرد.
 ئەویش بەلێنی پێدان کە سەردانی بکات. ئەم هەوالەیان گەیانده
 کابرا نەخۆشەکە. لە خۆشیدا چاک بوووه و زۆر دلخۆش بوو هەر
 باسی دەکرد و چاوه‌ڕوانی هاتنی برادەرەکە ی دەکرد.. لەم ساتانەدا
 بوو هەوالیان بۆ هینا کە ئەو پیاوێ پاشگەز بوو تەو و نەهاتوو.
 هەوالدەرەکە ووتی. تا نیوێ ڕیگا هاتوو دواتر ووتی دەگەرێمەوه.
 منیش زۆرم لێکرد کە نەگەرێتەوه. ئەویش لە وەلامدا ووتی: ئەو
 پیاوێ بە هاتنی من دلخۆش بوو و لە لای خەلکی باسی کردووم و
 ناوی زباندووم. منیش خۆم ناخەمە جیگە ی گومانێ خەلکیهوه و
 نایەم. کابرا بە بیستنی ئەم هەوالە لە پەل و پۆکەوت و بە تەواوی
 شێواو لە جیگادا کەوت. و نیشانەکانی مردنی لە سەر و چاویدا بە
 دیار کەوت. لەبەر خۆیهوه دەبیوت:

أسلم يا راحة العليل ويا شفا الدنف النسخيل
 رضاك أشفى إلى فؤادي من رحمة الخالق الجليل
 واتە:

سەلامەت بێ ئە ی حەوینەرەوه ی نەخۆش
 ئە ی چارەسەری جەستە ی دەردەداری تێکشکاو
 دلێ من هیند تامەزرۆی پەزنامەندیت
 زۆر زیاتر لە تامەزرۆی بۆ پەحمەتی خالقی جەلیل
 منیش ووتم: ئە ی فلان کەس لە خوا بترسە و یەکسەر بە جیم
 هیشت نەگەیشتمەوه دەرگای ماله‌کەیان و گویم لە فیزاحی مەرگی

بوو. جا په نا ده گرم به خوی گوره له عاقبته خرابی.. و ناخر شه پری.

سزای نیرباز له دنیا و قیامت

تاوانی نیربازی له گوره ترین تاوانه کانه. هر بویه ش سزاکه ی له گوره ترین و سه خترین سزایه. چونکه هم تاوانه به پیچه وانهی سروشتی مرقایه تیه.

جا نایه سزای نیربازی گوره ترین و سه ختره یان سزای زینا؟
له م باره یه وه زانیان جیاوازن و راوبوچونی تاییه تیان هه یه.

رای یه گهم:

جا هندی له هاوه لآن و زانیان پییان وایه که سزای نیربازی زوډ سه ختر و گوره تره له سزای زینا و کوشتن. جا نه نجامده ری خیزاندار بیت یان په بن. له و هاوه ل و زانیان هی له سه ر هم راو بوچونه ن:

(أبو بكر الصديق و علي بن أبي طالب و خالد بن وليد و عبدالله بن زوبير و عبدالله بن عباس و جابر بن زيد و عبدالله بن معمر و الزهري و ربيعة بن أبي عبدالرحمن و مالك و أسحاق بن راهوية و امام أحمد له پوخترین بوچونیدا وه امام الشافعی له یه کی له بوچونه کانیدا) .

رای دووه م:

وه هندی کی تر له زانیان پییان وایه سزای نیرباز هاوشیوه ی سزای زینایه. له وانه: (عطاء بن أبي رباح، حسن البصري، وسعيد بن المسيب ، ابراهيم النخعي، وقتادة الاوزاعي، وشافعی له پواله تی ریبازه که یدا ، والأمام احمد له یه کی کی تر له بوچونه کانیدا، وأبو يوسف ومحمد.)

رای سییه م:

وه ئهوانهى كه پټيان وايه سزاي نيربازى كه متره له سزاي زينا
ئهوانيش برتټين له: (حاکم و أبو حنیفه) .

وه له دريژهي هينانه وهى به لگه بوو چوونه كانيان ده لټين: ئه م
تاوانه سه رپيچى وياخى بوونه، خواو پيغه مبهري خودا هيچ جوړه
سزايه زكيان بو ديارى نه كرده، ته نها سزاي "التعزير" نه بيت.
هاوشيوهى خواردنى گوشتى مردوو و خواردنه وهى خوین گوشتى
به رازه .

هه روه ها ده لټين: ئه م تاوانه له ئه نداميكي جه ستهى مروفا ئه نجام
دراوه كه زور ناشيا و ناسروشتى يه، به لكو ئه مه ته نانه ت لاي ئازده ليش
قيزه وونه ، وه هدى له سه ر نى يه وه ك جووت بوون له گه ل گويدريژو
شتى تردا .

هه روه ها له دريژهي به لگه هينانه وه دا ده لټين: له بنه ماكانى
شه ريعه تدا هاتوه ئه گه ر تاوانيك سروشته كه ي پالنه رو ته بيبه تيكي
چه سپاوبيت، ئه وا هدى له سه ر نى يه، وه ئه گه ر به ته بيبه تيكي
خوازاوه وه ئه نجام درابيت ئه وا هدى له سه ره . هه ر بو يه ده بينين
زينا و دزى ومه ي خواردن هه دديان له سه ره . به ده ر له ئه نجام دانى
خواردنى گوشتى مرداره و بوو وه خواردنه وهى خوین و خواردنى گوشتى
به راز . .

وه هه ر له م سونگه يه وه ووتويانه: هه د نى يه له سه ر جووت بوون
له گه ل ئازده ل و خواردنى گوشتى مرداره وه بوو ، كه چى له به رامبه ردا
خواى گه وره جووت بوونى پياو بو پياو "نيربازى" زور به قيژه وون
پيناس كرده وه، وه به هه مان شيوه ش بو پياويك داوا بكات پياوانى تر

بینه لای و کاری سینکسی له گه لدا بکن، به پپچه وانهی زیناوه که هر دوولا حز به و کاره ده کن و ده یخوازن.

وده دلین: جا نه گه ریه کیک له و دوو که سی هاوپه گه ز چیژی له یه کتری و هرگرت، نه و احه ددیان له سه ر نی یه. بۆمونه نه گه ر دوونافره ت چیژیان له یه کتری و هرگرت.

به لام زۆرینه ی هاوه لان و پیاوچا کان کۆکن له سه ر پاویچوونی یه که م وه له م باره یه وه ده لین: تاوانی نیربازی گه وره ترین و قیزه و نترین جووری تاوانه مرقایه تی به خۆیه وه بینیبیت له پاش بی باوه پری. ته نانه ت دوور نی یه زۆر گه وره تربیت له تاوانی کوشتنیش.

وه ههروه ها ده لین: هیچ پیریک و گه لیک له پیش گه لی "لوط" دا نه بووه به م کاره قیزه و نه گیرۆده و سه رقاقا بوویتن، هه ر بۆیه خوای گه وره به سه خترین و توندترین شیوه سزای دان. که له پیش و پاشی نه مانه هیچ گه لیک تر به م شیوه یه سزا نه داوه که هه موو شیوه و شیوازه کانی سزاو تیاچوونی تیدا کۆکردنه وه هه ر له سزای به هیلاک بردن و یه ردباران کردن و "واته له ئاسمانه وه به ردی باران به سه ریاندا" وه به ناخی زه ویدا نغرویی کردن و شارو گونده کانیان هه لاوگیرکردن به ناخی زه ویدا بردیانیه خواره وه کردیانه په ند و عیبره ت بۆ هه موو جیهان، چونکه جووره تاوانیکیان نه نجام نه دا که زه وی له هه ژمه تدا خه ریک بوو له ت ده بوو، وه سه رجه م فریشته کان به ره و قولای ئاسمانه کان هه له اتن له ترسی نه و دیمه نه شازه و ناشیرینه ی که ده یان بینن. زه وی شکاتی حالی لای خوای گه وره کرد وه چیاکان خه ریک بوو وردوخاش ده بوون. جا کوشتنی که سیک باشتره له وه ی که نیربازی له گه لدا بکریت، هه تا نه و کاته ی به سه تم دیده ده کوزریت شه هید

دهبیت و سودمندی قیامت دهبیت. به لام نه گهر ئه و کاره ی پی کرا
 ئه و به هه موو شیوازه کان کوشستوویه تی، کوشتنی که رامه ت
 وشکۆمه ندی مهردایه تی وجوامیژی. وه به لگه له سه ر ئه م ووتانه ئه وه یه
 که سزای کوشتن واته بکوژ ده که ویتته سه ر خزم و که س و کاری کوژراو
 یان لیی خو ش ده بن یا خود ده یکوژنه وه یا خود خوینی لی ده سینیت
 وئاشته وایی ده که ن.

به لام نه مانه هچی نیریاز ناگریته وه، به لکو کۆده نگیه ک هه یه له
 هاوه لان و زۆرینه ی زانیان که کوشتن به ته نها سزای نیریازییه،
 ههروه کو له فه رموده ی پیغه مبهردا هاتوه. که هه موو هاوه لان و خه لیفه
 راشیدینه کان کاریان پی کردوه. وه سه لماوه که (خالد بن الولید رضی اللہ عنہ)
 له چواره وری گوندنیشینه کانی عه ره ب پیاو یکی دۆزیوه ته وه که
 هاوشیوه ی ئافره ت شووده کاتوه پیاو ان ده چنه لای. هه ربۆیه له
 نوسراویک ئه م باسه په وانیه ی خه لیفه (ابو بکری صدیق رضی اللہ عنہ) ده کات
 که چی ده رباره ی ئه م حاله ته بکه ن. خه لیفه أبو بکر پراویژی به
 زۆرینه ی هاوه لاکان کرد له نیوانیاندا پراو بۆ چوونی (علی بن ابي
 طالب رضی اللہ عنہ) له هه ره موویان توندوتیژتر بو، که ده یووت: له هه موو
 جیهاندا تا که گه لیک ئه م به دره وشتییه ی ئه نجام داوه له لای هه مووانیش
 ئاشکرایه که خوای گه وره چی به سه ردا هیئاون، جا پیم وایه ئه وکه سه
 بسوتیژی. خه لیفه "أبو بکر رضی اللہ عنہ" له وه لامدا پراو بۆ چوونه که ی "علی"
 په سه ند کردو بۆ "خالد" ی ناردوه، ئه ویش به و کا ره هه ستا.

وه (عبدالله بن عباس رضی اللہ عنہ) پیی وایه: ئه و به دره وشتییه له سه رووی
 به رزترین خانووی ئه وشاره وه به ربدریته خواره وه پاشان به رداران
 بکریت. وه ئه م بۆ چوونه ی له و سزایه وه وه رگرتووه که خوای گه وره

سزای گهلی "لوط"ی پیدابوو. وه "عبدالله" نهم فەرمووده‌یهی
 گێراوه‌ته‌وه که پیغه‌مبەر ﷺ فەرموویه‌تی: (من وجد تموه يعمل عمل
 قوم لوط فأقتلوا الفاعل والمفعول به) ^۱ واته: هەر کارێکی نێربازیتان
 بینێ، بکه‌رو پیکراوه‌که بکوژن.

هه‌روه‌ها ده‌لێن سه‌لمینراوه‌ که پیغه‌مبەر ﷺ ده‌فه‌رمی‌ت: (لعن
 الله من عمل عمل قوم لوط، لعن الله من يعمل عمل قوم لوط، لعن
 الله من عمل عمل قوم لوط). ^۲ واته: خوای گه‌وره‌ نه‌فه‌رتی له‌و
 که‌سانه‌ کردووه‌ که کرده‌وه‌ی گه‌لی "لوط" ده‌کات، خوای گه‌وره
 نه‌فه‌رتی له‌و که‌سانه‌ کردووه‌ که کرده‌وه‌ی گه‌لی "لوط" ده‌کات،
 خوای گه‌وره‌ نه‌فه‌رتی له‌و که‌سانه‌ کردووه‌ که کرده‌وه‌ی گه‌لی "لوط"
 ده‌کات.

لێره‌دا پیغه‌مبەر ﷺ سی جار له‌یه‌ک فەرمووده‌دا نه‌فه‌رت له‌زینا کار
 بکات، هه‌رچه‌نده‌ نه‌فه‌رتی له‌ برێکی زۆری تاوانه‌ گه‌وره‌کان کردووه
 ،به‌لام ته‌نها له‌یه‌ک جار تی نه‌په‌ریوه‌، که‌چی سی جار نه‌فه‌رت له
 نێربازان ده‌کات.

جا له‌په‌روی سزای نه‌و تاوانه‌وه‌ سه‌رجه‌م هاوه‌لان کۆک وهاوده‌نگن
 له‌سه‌ر کوشتنی نێرباز، به‌لام ناکۆک بوونه‌ له‌ شیواز وچۆنیه‌تی
 کوشتنه‌که‌ی. هه‌رچه‌نده‌ هه‌ندی له‌خه‌لکی به‌هه‌له‌ له‌مه‌ گه‌یشتون
 وایان زانیوه‌ جیاوازیبوونه‌ له‌سه‌ر حوکمه‌که‌ی، نه‌خێر له‌پراستی‌دا ته‌نها
 ناکۆکیان له‌سه‌ر شیوازی کوشتنه‌که‌ی بووه‌.

¹ - نهم فەرمووده‌یه‌(حسن)ه،(ترمذی: ۱۴۵۶)و(ابوداود ۴۴۶۲)و(ابن ماجه: ۲۵۶۳)وه
 (البانی)به (حسن)ی داناوه.

² - نهم فەرمووده‌یه (صحیح)ه،(احمد: ۳۰۹/۱) گێراویه‌تیوه‌.

وهده لئین: گهر تیبینی ئەم نایه ته پیروژه بکهین که ده فەر میت: (وَلَا تَقْرُبُوا الزَّوْجَىٰ إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَسَاءَ سَبِيلًا... الإسراء: ۳۲) واته: هەرگیز نزیک نه که ونه وه له زینا وهۆکاره کانی به روزینا پۆیشتن، چونکه به پاستی ئەوه تاوانیکی گه وره یه پێچکه یه کی هه له و ناپه سه نده.

ههروهها سه بارهت به نیربازه ده فەر میت: (أَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ مَا سَبَقَكُمْ بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِّنَ الْعَالَمِينَ... الأعراف: ۸۰) واته: نایا ئیوه کاری فاحیشه و خراپه کاری و ئاره زوو بازی ئە نجام ده دن به شیوه یه که وینه وهاوشیوه تان نه بووه له نیو مرۆڤ و جیهاندا.

جا تیبینی جیاوازی نیوان ئەم دوو نایه ته پیروژه بکه، خوای گه وره له نایه تی یه که مدا زینای به یه که کیک له جوهره کانی فاحیشه ده داته قه له م، به لام له نایه تی دووه مدا سه رجه م ناوی فاحیشه ی له نیربازیدا کۆکردۆته وه.

واته پوخته ی فاحیشه بریتی یه له م به دکارو به درپه وشتی واته نیربازی، چونکه ناشیرینی و قیزه ونی ئەم به دکاریه زۆر ناسراوه وه هه موو که سیك ده یزانیت. وه نه مه هاوشیوه ی ووتی فیرعه ونه که له م نایه ته دا ده رده که ویت: (وَفَعَلْتَ فَعَلَّتْكَ الَّتِي فَعَلْتَ... الشعراء: ۱۹) واته: ئەوه نده کاره که دیارو ناسراوه به خراپه، هه موو که سیك ده یزانیت چیت کردوه.

ههروهها خوای گه وره ده رباره ی ئەم به درپه وشتی ده فەر میت: ((مَا سَبَقَكُمْ بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِّنَ الْعَالَمِينَ... الأعراف: ۸۰)) واته: که س له پیش ئیوه ئەم به درپه وشتی ی ئە نجام نه داوه. پاشان دیته سه ر ده ست نیشان کردنی ئەو به درپه وشتی ی که شه رمه زارترین

و پيسواترين كاره كه مروفايه تي به خوځيه وه بينبيني تي كه ده فهرميټ:
(إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ... الإعراف: ٨١) واته: نيوه ده چن پياو له پياو
ماره ده كه ن وده چنه لاي يه كترى.

پاشان مه به ستي شو كاره چه په له يان بو ده خاته روو كه نيږبازي
يه. وه نهم كاره ده بيته مايه ي دست به رداربوون له هاوسه رگيري
ويشت گوي خستني هاوسه ره كانيان كه له م پرؤسه يه دا واته
هاوسه رگيري و جووت بوونيان پيرؤزترين و پيرؤزارترين دروست كراوي
خوای گوره ديته بوون كه مروفه، كه چيني پيغه مبه ران و پياو چاكانی
تيدايه، جگه له دست خستني ژيانكي ناسوده يي چيژو خوشي بو
هه ردوولا، كه له تكاني شهرم ونه ماني شكؤمه ندي مروفه، مه گهر خودا
خوي بزانيټ چند خرابه ي مه ترسيدار هه يه له م به د پره وشتيه دا.

جگه له هه موو نه مانه نيږبازي پيچه وانه ي سروشت وپاكي و بي
كه ردي مروفايه تي وزيانه كه له سه ري په روه رده بوونه، كه سه رجه م
بوونه وه ريش له سه ر بنه ماي نيرومي دروست بوونه. كه نه مان به م
كاره يان مروفه له پيرؤو پله وپايه ي به رزي وپاكيو شكؤمه ندي داده گرنه
پيزي كه متر له نازه لان. له هه مان كاتدا سروشت و فيتره تي مروفايه تي
پيچه وانه و ئاوه ژوو ده كه نه وه، هه ربؤيه خوای گوره شارو
خانوه كانيان ي سه روژيړ كردو به ناخي زه ويدا بردووني.

دواتریش خوای گوره باس له وه ده كات كه به م تاوانه يان
سنووريان شكاندووه و زياده رپه ويان كړدووه له تاواندا، كه ده فهرميټ:
(بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ... الإعراف: ٨١).

جا به راوردیك بکه نايه ته كه له تاواني زينادا شتي له م شيوه يه
هاتووه؟! پاشان خوای گوره به ده سته نايه تي پيرؤز

ناوزه ردیان ده کات وکله هیج پیڑیک وگله لیک بهم
 چه شنه سه رکونه و ناشیرین نه کراوه که ده فله رمیت:
 (وَحَجَّتَاهُ مِنَ الْقَرْيَةِ الَّتِي كَانَتْ تَعْمَلُ الْخَبَائِثَ... النبیاء: ۷۴) واته:
 نیمه پیغه مبر"لوط" مان پزگار کردن له و شاره ی که دانیشتوانه که ی
 کاری پیسیان نه نجام داوه..... (إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمَ سَوْءٍ
 فَاسِقِينَ... الأنبیاء: ۷۴) واته: به راستی نه وان پیڑوگه لیک سته مکارو
 خراپه و به دره وشت بوون.

(رَبِّ انصُرْنِي عَلَى الْقَوْمِ الْمُفْسِدِينَ... العنکبوت: ۳۰) واته:
 خودایه سه رکه و تووم که به سه ر نه و گله ی که خراپه کای
 بلاوده که نه وه... وه ته نانهت فریشته کانیش به سته مکاران ناوی
 ده بن: (إِنَّا مُهْلِكُوا أَهْلَ هَذِهِ الْقَرْيَةِ إِنَّ أَهْلَهَا كَانُوا ظَالِمِينَ...
 العنکبوت: ۳۱) واته: نیمه هاتوین خه لکی نه و شاره به هیلک به رین
 و شاره که کاول بکه ین چونکه دانیشتوانه که ی سته مکارن.

ته نانهت کاتیک حه زره تی ایبراهیم "س.خ" ده یه ویت به رگریان لی
 بکات وله سه ر نه و سزایه بدویت ، فریشته کان پیگری لی ده کن
 و ده لین مؤلت و ده رفه رتی گفتوگو کردن له سه ر نه م کاره نه ماوه
 وه سزای خودا بویان به پیوه یه. (يَا إِبْرَاهِيمُ أَعْرِضْ عَنْ هَذَا إِنَّهُ قَدْ
 جَاءَ أَمْرُ رَبِّكَ وَإِنَّهُمْ آتِيهِمْ عَذَابٌ غَيْرُ مَرْدُودٍ... هود: ۷۶) .

ته نانهت پیسی و چلیسی نه و گله له ناستیکدا بوو که هیج
 که سیک له ده ستیان ده ریان نه ده بوو له م کاره دا. وه کاتیک هه والیان
 بیست که چه ند پیاوکی پوخسار جوان میوانی حه زره تی "لوط" ن
 راسته و خو هیرشیان هینایه سه ر ماله که ی و ویستیان ده ست دریژی
 بکه نه سه ریان له دیمه نیکی نه و پهری بی شه رمیدا. به ناچار ی

حه زره تی "لوط" له میانه ی بهرگیری کردن گفتوگو کردنی له گه ل میوانه به پریزه کانی که چه کانی خوی پیدان گه به شیوه یه کی راست و دروست ماره یان بکن و ببینه هاوسه ریان، به لام دهست دریزی نه که نه سهر میوانه کانی وشه رمه زاری نه کن. ئایا ئیوه پیاویکی مهردو جوامیرتان تیدا نی یه؟

(يَا قَوْمِ هَؤُلَاءِ بَنَاتِي هُنَّ أَطْهَرُ لَكُمْ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَلَا تُخْزُونِ فِي ضَيْفِي أَلَيْسَ مِنْكُمْ رَجُلٌ رَشِيدٌ... هود: ۷۸) .

به لام له وه لامدا زور بی شهرم وسه رکه شانه مه بهستی گلای خویان دهخنه پروو، که ده لئن ئیمه هیچ مافیك ومه بهستی کمان کچه کانت نی یه، وه تو باش ده زانیت که ئیمه چیمان ده ویت و کیمان مه بهسته. (لَقَدْ عَلِمْتَمَا لَنَا فِي بَنَاتِكَ مِنْ حَقٍّ وَإِنَّكَ لَسَعْلَمُ مَا نُرِيدُ... هود: ۷۹) .

حه زره تی "لوط" زور مهردانه تا سهر ئیسقان بهرگیری له میوانه کانی ده کرد له زور فشاری گه له که ی وناچاری و بی دهرفه تی به ناخ وکه سه ریکی زوره وه ده لیت: (قَالَ لَوْ أَنَّ لِي بِكُمْ قُوَّةً أَوْ آوِي إِلَىٰ رُكْنٍ شَدِيدٍ... هود: ۸۰) واته: پییانی ووت: خوزگه من هیزیکم ده بوو، یان له خوتان هاوکاریکم ده بوو یا خود په نایه کم شک ببردایه هه تا هانام بو ببردایه وتو له لیتان بگردایه ته وه.

جا میوانه کانی که نیردراوی خوی گه وره بوون له سهر پوخساری پیاوان هاتبوون. راستی ومه بهستی هاتنه که یان بو "لوط" ناشکرکرد وهیوریان کرده وه که نه وان ناتوانن دهست بگه یه ننه ئیمه. (قَالُوا يَا لُوطُ إِنَّا رُسُلُ رَبِّكَ لَنْ يَصْلُوا إِلَيْكَ... هود: ۸۱) .

پاشتر پییان راگه یاند که سزای خوی گوره به پیره یه بؤ نه م
 گه له سته مکاره، وه کات وساتی نه م سزایه یان پی راگه یاند، هه روه ها
 لیستی رزگار بووه کانیا ن پیدا له م سزایه. که پی ری باوه ردارانه جگه
 له هاوسه ره که ی که تیا چوو ه کانه به نه پنی ده بی ت شار چؤل بکه ن:
 (فَأَسْرِ بِأَهْلِكَ بِقِطْعٍ مِّنَ اللَّيْلِ وَلَا يَلْتَفِتْ مِنْكُمْ أَحَدٌ إِلَّا أَمْرُكَ إِنَّهُ
 مُصِيبُهَا مَا أَصَابَهُمْ إِنَّ مَوْعِدَهُمُ الصُّبْحُ الْأَيْسَرُ الصُّبْحُ
 بِقَرِيبٍ... هود: ۸۱).

جا حه زره تی "لوط" ویستی زووتر کاره ساته که پیش بخات، به لام
 فریشته کان پییان راگه یاند کاتی سه عاتی سفر زود نزیکه بؤ نه و
 پروداوه. جاماوه ی ده رچوونی یارانی "لوط" له و شاره و ویران بوونی
 ته نها ماوه ی نیوان به ری به یان و خوره له اتن بوو چیتر نه و شاره بؤ
 یه کجاری خاپوورکراو سه ره و ژیرکرایه وه.

له پیشدا خوی گوره فرمانی به حه زره تی "جبریل" دا که
 فریشته ی نزیک ی خودایه، به وه ی که له ره گ و پیشه وه نه و شاره
 هه لکه نیت و به روه قولای ناسمانه کان بیانات، ته نانه ت فریشته کان ی
 ناسمان گو ییان له وه پینی سه گه کان وزه پینی ده نگ ی گو یدریزه کانیا ن
 بوو، نه وه نده به رز کرایه وه به سه رووژیری به ناخی زه ویدا بران. (فَلَمَّا
 جَاءَ أَمْرُنَا جَعَلْنَا عَلَيْهَا سَافِلَهَا وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهَا حِجَارَةً مِّن
 سِجِّيلٍ... هود: ۸۲).

پاشتر به ردمان باران به سه ریاندا، وه کردمانه نمونه و په ندو
 عیبه رت بؤ سه رجه م مرقایه تی، ته نانه ت شو پینی کاره ساته که شمان
 کرده سه ره پنی کناروان چ بیان و پیواران تا به بینینی
 شو پینه واره که یان په ندو عیبه رت وه ریگرن. (إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ

لَلْمُتَّوَسِّمِينَ * وَإِنَّهَا لَبَسَبِيلٍ مُّقِيمٍ * إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ...
 الحجر: ٧٥-٧٧) واته: ئەم بەسەرھاتە بەلگەو بەندوعیبرەتە بۆ
 کەسانێک کە پەندو نامۆژگاری وەرێگرن ،بەتایبەتی شوێنەواری ئەو
 پرواداوە لەسەر پێگای کا روان چیاانە تا هەمووان پەندی لێ
 وەرێگرن. وەئەمە بەلگەیە بۆ برواداران کە خوای بەھێزیتان چۆن
 تۆلە دەسێنیت.

سەرکەشی وگومپایی وئارەزووبازی ژیری شیواندبوون ، بینایی
 کوێر کردبوون، دل و دەرونیانی پەردەپۆش کردبوو، زۆر لەنازەل
 ئاست نزم وکەمتر بوون تا بەو دەردە چوون. کەبەھەمیشەیی شادی
 نیو ژانەلاکانی دۆزەخ بوون و لەنیو ئاگرو سزاو سوتاندا بیری ئەو
 چیژو خۆشیەیان دەخریتەوہ کە چی بەدپەروشتیەکیان ئەنجام داوہ.
 (اَصْلُوها فَاصْبِرُوا اَوْ لَّا تَصْبِرُوا سَوَاءٌ عَلَیْکُمْ اِنَّما تُجْزَوْنَ ما کُنْتُمْ
 تَعْمَلُونَ... الطور: ١٦) واتە: پۆچن لەنیو ئاگری دۆزەخدا ،جا خۆپاگر
 دەبن لەنیو ئاگری دۆزەخدا یان خۆپاگر نابن هەرەک یەک وایە ،
 دلنیا بن ئەمە تۆلەیی بەد پەروشتیەکەتانە کە ئەنجامتان داوہ
 لەدوئیدا.

پاشان خوای گەورە لەسیاقی ئایەتەکەدا ، وەپاش گێڕانەوہی
 وردەکارێکەکانی ئەو کارەساتە ،بەشیۆە یەکی هەرەشە ئامیز
 پرودەکاتە ئەگەری دووبارە بوونەوہی ئەم کارەساتە گەر بێتو
 هاوشیۆە وهاوکارانی ئەو بەدپەروشتیە سەر هەلبداتەوہ لە نیو
 ئادەمیزاد دا. کە دەفەر مێت: (وَمَا هِيَ مِنَ الظَّالِمِينَ بَبَعْدٍ... هود: ٨٣)
 واتە: ئەم سزاو کارەساتە دوور نی یە دووبارە ببیتەوہ،

به دو باره برونه وهی خودی نه و تاوان و کاره ساته ی گه لی "لوط" له نیو
مرؤفایه تیدا.

گفتوگۆیهك له سه ر به لگه كان

گفتوگۆیهك له سه ر به لگه ی نه و كه سه انه ی كه پێیان وایه سه زای
نێربازی كه مته ره له سه زای زیناكار ی.

نه وان پێیان وایه كه: نێربازی تاوانیكه و سه ر پێچی به كه خوای
گه وه ره هیه سه زاو هه دیك ی بۆ دیاری نه كرده وه.

له وه لامدا ده لێین: له چه ند ره ویه وه شه یكای نه م بۆ چه و نه
ده كه یین: _

۱. پێغه مبه ری ئازیز ﷺ به یامبه ری خودایه و ره و شه نكار و شه یكاری
فه رمانه كانی خوای گه وه ره یه، جا سه زای نه م تاوانه به لای
پێغه مبه ری خودا وه بریته یه له كوشتن، وهك له چه ند فه رمووده یهك
ره و نمان كرده وه. جا هه ر چه نده له قورئاندا ده قیك نه هاتوه
له سه ری، به لام له سه نه تدا سه لمیتر اوه.

۲. نه گه ر پێتان وایه له م بابه ته دا سه نه ت وه ر ناگیریت، كه واته ناكریت
به رده باران كرده ی زیناكار یه بکریت، چونكه ته نها له سه نه ت
وه فه رمووده كاندا هاتوه. وه نه گه ر ووترا به رده بار نكرده ی زیناكار
وهك ده ق له قورئاندا نه هاتوه، به لام حوكمی هه ر ماوه، چونكه
ئایه ته كان وهك ده ق نه سه خ بوونه ته وه نهك وهك حوكم. نه وا
ده لێین: كه واته نا بیهت هه د له مه ی خۆر بدریت!!

۳. په دکردنه وهی به لگه یه کی دیاری کراو، واتسای په دکردنه وهی
سه رجه م به لگه کان نی یه له کاتیکدا نه و به لگه یه ی نپوه پشتی پی
ده به ستن، نیمه هه لمان وه شانده وه!

به لام نه و ووته یه ی که ده لیت: نه م تاوانه به کارهینانی کاری
سیکسی یه له نه ندام وشویندکی جه سته ی مروځ که له گه ل سروشتدا
ناگونجیت وخوازاو نی یه، وه هاوشیوهی لای خوی گه وره وه ک چونه
لای نازه ل ونافره تی مردوو وایه، که خوی گه وره لای په سندن نی یه.

له وه لامدا ده لیتین: _

أ. نه مه قیاسیکی نارپه وایه، به ده قی فهرمووده ی پیغه مبه ر
وکژده نگی هاوه لان په دکراره ته وه.

ب. قیاس کردنی جووت بوون له گه ل کورپکی جوانکیله که فیتنه و
ناشوبه که ی له سه رووی جووت بوونه له گه ل گویدریتو نافرته ی
مردوودا، نه مه خراپترین قیاسه.

ج. نه م ووته یه له گه ل سروشتدا ناگونجیت وه لای خوی گه وره
په سندن نی یه وره د ده کریته وه، چونکه هر کاریک خودا پتی
په سندن نه بیت له گه ل خودی سروشتی مروځدا ناگونجیت ومه ر
نی یه سزای له سه ر نه بیت. نه مه هاوشیوهی نه جامدانی کاری
سیکسیه له گه ل دایک وخوشک وکچدا. که سزاکه ی کوشتنه.

جا نه مه یه کیکه له پراکانی (أحمد) وپاوبوچوونی (اسحاق بن
راهویه) و پیپکی زور له "اهل الحدیث"، جا نه و که سه کورپیت یان
پیاو.

وه (ابو داود) و (ترمذی) له (براء بن عازب) ده گپړنه وه
که ده لیت: (لقییت عمی ومعه الراية، فقلت الی أين تريد؟ قال: بعثنی

رسول الله ﷺ الى رجل نكح امرأة أبيه من بعده ان أضرب عنقه واخذ ماله.)¹ واته: براء ده لیت: مامم پیگه یشت ده بینم ثالایه کی به ده سته وهیه ، پرسیم بۆ کوئی ده چیت؟ ووتی: پیغه مبهری خودا ناردومیتی بچم کابرایه ک بکوژم وماله که شی بهینم ، چونکه له دواى مردنی باوکی باوه ژنی خوئی ماره کردوته وه.

وه (ترمذی) له سهر ئهم فهرمووده یه ده لیت: ئهم فهرمووده یه "حسن" ه، وه (جوزجان) که ده کاته مامی "براء" ده لیت: ئهو پیاوه ناوی (حارث بن عمرو) ه.

وه له (سنن ابی داود) و (ابن ماجه) دا هاتووه له فهرمووده ی "ابن عباس" که پیغه مبهری خودا ﷺ فهرموویه تی: (من وقع علی ذات محرم فاقتلوه)² واته: هه ر که سیك کاری سیکی له گه ل مه حره میکدا ئه نجام بدات، ئه وا بیکوژن.³

هه روه ها ده لین کابرایه کیان گرتبوو هی نایان بۆلای "حجاج" که سه لمینرابوو ده ست درپژئی سیکی کردوته سه ر خوشکه که ی، "حجاج" فهرمانی دا به به ند کردنی وه فهرمانی دا که پیرسیت له هاوه لانی پیغه مبهر ﷺ که سزای ئهم تاوانباره چۆن بدریت. جاله (عبدالله بن مطرف) یان پرسى که هاوه لئی پیغه مبهر ﷺ بوو، ئه ویش ووتی: گویم له پیغه مبهر ﷺ بوو ده یفه رموو: (من تخطی حرم

1 - ئهم فهرمووده یه (حسن) ه، (احمد: ۲۹۵/۴) وه (ترمذی: ۱۳۶۲) وه (ابو داود: ۴۴۵۷) گێرایانه ته وه.

2 - ئهم فهرمووده یه (ضعیف الاسناد) ه، (احمد: ۳۰۰/۱) وه (ترمذی: ۱۴۶۲) وه (ابن ماجه: ۲۵۶۴) گێرایانه ته وه. بروانه (الارواو: ۲۳۴۸-۲۳۵۲)

3 - مه حره م نه مانه ده گرتنه وه: (دايك، باوه ژن، خوشك وكچ، كچه ز، خوشكه ز، كوره ز، پررو دايره "نهك"، خوشك ودايك له شیر هوه ،خه سوو).

المؤمنين فخطوا وسطه بالسيف.)¹ واته: ههركه سيك هيللى ناموسى باوه پدارانى شكاند، نهوا به شمشير بيكوژن و وهله ناوه پراسته وه دوو له تى بكن.

جائمه باس له جورىكى ترى كوشتن دهكات كه تاييه ته، به لام ههركه سيك بزانييت كه حه رامه چوونه لاي كچ يان دايك، نهوا حه دى برىتى يه له كوشتن، واتا هاوشيوه ي نيربازى يه.

پوخته ي وردبىنى له بواره دا:

يان ده بييت به لگه بهينى ته وه له سهر ههردوو بابته كه و به قياس كردن پاستى ههردوو بابته كه ده خاته پروو.

وه سه رجه مومسلمانان كو ده نكن له سهر نه وه ي ههركه سيك زينا له گه ل مه حه رميكد ا بكات نهوا حه دى له سهر دروست ده بييت، به لام له چوونيه تى وشيو ازى حه دده كه ناكوكن كه تايا كوشتنه له هه موو حاله تيكد ا ، يا خود حه دده كه ي ته نها وه كو حه ددى زينا يه ؟

دوو پير له باره يه وه ده رده كه ون: _

هه ريه كه له ئيمامى "شافعى ومالك واحمد" پييان وايه ، حه دده كه ي هاوشيوه ي حه ددى زينا يه .

به لام "احمد" له يه كيك له بوچوونه كانيدا ، وه ههروه ا "اسحاق" و كو مه ليكى تر پييان اويه : كه حه دده كه كوشتنه له هه مو حاله تيكد ا ،

¹ - نهم فهرموده يه (ضعيف الأسناد)، (الهيثمى في الجمع: ٢٦٩/٦) ١٥ هيساوتى. وه ده داته پال (طبرانى) وه ده لييت: جگه له (وفدة بن قضاة) نه بييت پياوه كاتى نهم فهرموده يه هه موويان متمانه دارن. وه (بخارى) له صحيحه كه يدا ده گيريه وه كه پيغهمبر ده فهرميت: (من زنى باخته فحده حد الزانى) واته: ههركه سيك زينا ي له گه ل خوشكه كه ي كرد، نهوا حه دى وه ك حه دى زينا يه. وه (الحافظ) ده لييت: (احمد) يش پى وايه، به لام زورينه ي زانايان پييان وايه نه مه حه رامه، به مخرجك زانبييتى كه حه رامه پيشتر.

ههروههها كۆدهنگن كه له ژیر ناوی خواستن وماره كردندا ئهم كاری زینایه ی ئه نجام داییت و بیشزانیت كه حه رامه ، ئه وا حه ددی لئ ده دریت، ته نها (ابو حنیفه) نه بییت ، كه پئی وایه له ژیرناوی ماره كردندا بییت ئه وا حه دده كه ی له سه ر ده كه ویت .

به لام ئه وانه ی تر كه دژی ئهم بۆچوونه ن ده لئین: به ئه نجام دانسی ئهم تاوانه له ژیر ناوی ماره كردندا ئه وا دووچار تاوانه كه ی گه وره تر كردوه ، دووشتی نا په وای گه وره ی له یه ك كاتدا ئه نجام داوه ، كه ئه ویش تاوانی نا په وایی گریبه ستی مارییه كه یه ، وه تاوانی نا په وایی زینا كه یه . جا به چ شیوه یه كه ئه و حه دده ی له سه ر لاده چیت ؟ به كۆكرده وه ی ماره كردنیکی نادروست و تاوانی زینا كاری ؟!

به لام سه باره ت به جوت بوون له گه ل ئافره تیکی مردوو، ئه وا دووچۆر بۆچوون هه یه كه له پێباز و مه زه به ی "أحمد" و كه سانی تر هه یه . یه كه م وبه ناویانگترینیان ئه وه یه كه : حه ددی له سه ر دروست ده بییت ، كه ئه مه ش ووتی "اوزاعی" یه ، چونكه ئه نجام ده ری ئهم تاوانه دووشتی گه وره ی كۆكردۆته وه كه بریتی یه له پوشاندنی شكۆمه ندی مردوو یه ك، وه ههروهه ها ئه نجامدانی تاوانی زینا كاری .

جوت بوون له گه ل ئاژه لدا

جوت بوون له گه ل ئاژه لدا یه كێكه له تاوانه قیزه ونه كان ، وه زانایان سه باره ت به م تاوانه سی پابۆچوونیان هه یه كه ئه وانیش ئه مانه ن: _
 1. حوكمه كه ئی بریتی یه له ته می كردن و سه رزه نشت كردنی، وه حه ددی له سه ر نی یه ، ئه مه پابۆچوونی هه ر یه كه له : (مالك ، ابو حنیفه ، شافعی له یه كی له بۆچوونه كانیدا ، إسحاق) .

۲. حوکمی ئەم کاره وه کاری زینا وایه دارکاری ده کریت ئەگەر
په بهن بیت، وه بهر دباران ده کریت ئەگەر خیزاندار بیت، ئەمه
پاوبۆچوونی "حسن" ه.

۳. حوکمی ئەم کاره وه کاری نیربازی وایه، ئەمه یه کیکه
له پاوبۆچوونه کانی (أحمد) .

وه دهست نیشان کردنی جووری سزاوچه دده که دوو پاوبۆچوونی تر
هیه که ئایا سزای کوشتنه؟ یان وه ک زیناکار مامه له ی له گه لدا
ده کریت؟

وه نه وانیه که پێیان وایه سزا که بریتی یه له "کوشتن" ئەم
فهرمووده یه "ابو داود" ده گیرنه وه له (ابن عباس) که پێغه مبه ﷺ
فهرموویه تی: (من أتى بهيمة فأقتلوه وأقتلوه معها). واته: هر
که سیک جووت بوو له گه ل ناژه لکدا، نه وا هر دووکیان بکوژن "ناژه ل"
وکه سه که ش".

وه ده لێن: ئەم جووت بوونه به هیچ شیوه ک دروست نی یه ، هر یۆیه
سزای کوشتنه وه ک نیربازی.

به لام نه وانیه که پێچه وانیه ئەم بۆچوونه یان هیه ده لێن: ئەم
فهرمووده یه "صحیح" و دروست نی یه و کاری پێ ناکریت.

وه (اسماعیل بن سعید الشانجی) ده لێت: له م باره یه وه پرسیم
له "أحمد" ووتی: بێ دهنگ بوو... وه فهرمووده که ی "عمرو بن أبی
عمرو" ی لا دروست و صحیح نه بوو.

¹ - ئەم فهرمووده یه (حسن) ه، (أحمد: ۱/۲۶۹) وه (ابو داود: ۴۴۶۴) وه (ترمذی: ۱۴۵۵) وه ده لێت لای زانایان کار به مه ده کریت، که نه مهش ووتی (أحمد و إسحاق) ه.

وه (طحاوي) ده لیت: ئه و فه رموده یه لاوازه "ضعیف"، وه هه روه ها فه رموده و گپړانه وه که ی "ابن عباس" یش دروست نی یه، هه ر بویه فه توای ده دا به وه ی که هه ددی له سه ر نی یه. وه "ابو داود" یش ده لیت ئه م بۆچوونه فه رموده که لاواز "ضعیف" ده کاته وه.

جا قیاس کردنی جووت بوون، ئه و زۆر له یه که وه دوورن و قیاسیکی ته و او نار په وایه ...

له نیوان نیربازی و پانپانۆکی دا "السحاق"

هه ندی جا تاوانی نیربازی قیاس ده کریته سه ر تاوانی پانپانۆکی "السحاق"، که ئه م قیاسه نار په واییه کی ناشکرای تیدایه ، چونکه تاوانی نیربازی واته دووپیاو یاخود دوو کوپ کاری سیکیسی ئه نجام ده دات به تپه پکردنی ئه ندامی نیرینه "چوک" بۆ نیو کۆمی ئه وی تریان، به لام ئه م کرداره له پان پانۆکی "السحاق" پوونادات، چونکه ته نها هه ردوو مینه که له یه ک کاتدا چیژ له یه کتری وه رده گرن.

وه ده توانین بلاین: هاوشیوه ی پانپانۆکی "السحاق" له نیرینه دا هه یه ، ئه ویش چیژوه رگرتنی دوو که سی نیرینه به بی کرداری تپه پاندنی چوک بۆ نیو کۆمی ئه وی تریان. وه له هه ندی "أثار" دا هاتوه به "مرفوعی": (اذا أتت المرأة المرأة فهما زانیتان) ¹ واته:

¹ - "السحاق" له کورده واریدا پتی ده تریت "پان پانۆکی" یان لیخشاندن، واته دوو که سی مینه چیژی سیکیسی له یه کتری وه رده گرن به نه نجامدانی هه ندی کرداری تابه ت له م براره دا، به بی تی په رکردنی هه ج شیک به نیو داوینی یه کزیدا. "وه رگیز"
² - ئه م فه رموده یه (ضعیف الأسناد)، بروانه (المطالب العالیة) ی (ابن حجر: ۱۸۰۹) وه (مجمع الزوائد: ۲۵۶/۶)

ئەگەر دوو ئافرەت چوونە لای یەکتەری و کاری سیکسیان لەگەڵ یەك
ئەنجام دا ، ئەوا هەردووکیان زینایان ئەنجام داوه .

بەلام لێرەدا هەدیان لەسەر نی یە ، چونکە هیچ شتیکیان تیپەر
نەکردووه بۆ نیو داوینی یەکتەری ، وەکاتی ناوی لێ نراوه زیناکار ، ئەوا
لەهاوشیۆه ی زینای چاو و دەم و قاچە .

بهشی پینجهم
چارهسهه
و
وهلامی پروپوخت

چاره سەرو وەلامی پرۆبوخت

پاش خستنه پرووی سەرجه م ئەو دەرده کوشندانهی که هر
هه موویان له یاخی بوون و سه پرپیچی و تاوانکاری یه و سه رچاوه ده گریت،
لیره دا به و په پری که ساسیه وه ده وتريت:

نایا دەرمان و چاره سەریک هه یه بۆ ئەم دەرده کوشنده یه؟!!

وه پوقتی هه یه که هه یه بۆ پوچەل کردنه وه ی ئەم جادووه بی شو ماره؟

نایا پرگیاهه که هه یه بۆ دهریازیون له م بیابانه بی کوتایه؟

وه فریاد پرەسیک هه یه بۆ پرزگارکردنی دلی عاشقیک که شهیدیای
دیوانه ی کردییت؟... هتد.

به لی..... وه بی گومان دەر د نی یه بی دەرمان و چاره سەر بییت،
ئەمه کرۆکی بابە ته که یه: (ما أنزل الله من داء إلا جعل له دواء علمه
من علمه وجهله من جهله.)¹ واته: خوای گه وره هر دەر د نه خووشی
یه کی ناریدییت، ئەوا له گه لیدا چاره سەر که شی نار دووه، جا ئە وه ی
بیزانییت ده یزانییت وه ئە وه ی بی ناگا بییت، ئەوا نایزانییت.

جا چاره سەر کرنی ئەم دەر دانه ی دل، به نده به دوور پرگیاهه: _

پرگیای یه که م: پرگیری کردن و خو پاراستن له پیش تووش
بوونی. "خو پاراستن باشت له چاره سەر کردن".

پرگیای دووه م: چاره سەر کردن و بیه برکردنی له پاش تووش بوونی.

جا هر دوو پرگیاکه به نده به یارمه تی خوای گه وره، وه هر که سیک
خوای گه وره هاوکاری بکات سه رفرز ده بییت، وه به پیچه وانه شه وه
پاسته.

¹ - ئەم فەرموودەیه (صحیح)ه، پیشتر باسمان کردوو.

رینگای یه که م:

خۆپاراستن باشتز له چاره سه رکردن

بۆ رینگری کردن له تووش بوونی دل به م دهرده کوشنده یه ،
دووکاری گرنگ پتویسته :

۱. چاو پاراستن له نه زهری حه رام ، که پيشتر شیکاری ئه م
با به ته مان کرد .

۲. نه زهری حه رام تیریکی ژه هراویه له تیره کانی ئیبلیس ، جا
هه رکه سی نه زهره کانی بخاته گر چه سره ته کانی زیاد
ده کات . بۆیه چاو پاراستن سوودی زۆره .

سووده کانی چاو پاراستن

۱- به جی گه یاندنی فه رمانی خودایه :

ئه مه مه به سستی دروست بوونی مرۆفه ، مایه ی خۆشبه ختیته ی
بتوانیت فه رمانه کانی خودای گه وره جی به جی بکات ، وه قورپه سه ره
تیاچوون بۆ که سانیك که پشت له فه رمانه کانی خودا ده کهن .

۲- رینگروقه ئفغانی پاراستنه له تیره ژه هراویه کان :

۳- دل په یوه ست ده کات به خوای گه وره وه :

نه زهری حه رام دل په رته وازه ده کات وه له خوداو په حمی خودا
دووری ده خاته وه ، مرۆفه هه ست به ویلی و ته نهایی ده کات .

۴- دل شاد و به هیز ده کات :

به پچاوهانه گه ر ته ماشای نادروست بکه یته ، دل سست و لاواز
ده کات .

۵- دل پرده کات له پړوښنایي:

به پیچه وانه وه ته ماشای نادرست دل سیاپوښ ده کات ، هر بویه خوی گوره له پاش فرمان کردن به چاوپاراستن باس له نایه تی "نور" ده کات که ده فهرمیت: (قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ... النور: ۳۰) واته: فرمان به باوه پداران بکه با چاو وداوینیان بیاریزن. پاشان راسته وخو دیته سر نایه تی "النور" که ده فهرمیت: (اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ مِثْلُ نُورِهِ كَمِشْكَاةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ... النور: ۳۵) واته: خوی گوره پووناک که ره وهی زهوی و ناسمانه کانه وه نمونه ی پووناکی یه که ی وه ک تاقیک وایه چرایه کی تیدابیت چراکش له ناو شوشه یه کدابیټ.

واته: هاوشیوهی نه م نوره له دلی باورداراندایه. که هر که سیټک دلی به نوری خودا پووناک بووه وه، پاشتر هرچی خیروچاکه خوازی هیه له هموو لایه که وه پووی تی ده کات په روانه ناسا. به لام گهر خاموش و سیاپوښ بوو، هرچی شهرو خرابه خوازی هیه پووی تی ده که ن ویل وگومراونابینا ده بیټ.

۶- فیراسه وروناسی ده به خشیت به دل. که پاک و پیس، راست و ناراست، حهق و ناحهق له یه که جیاده کاته وه:

(شجاع الکرمانی) که خوی خواوهن پووناسی هیه کی "فیراسه" سه رسورپه نهر بوو، ده لیټ: هر که سیټک ته مه نی برازینیتته وه به شوین که وتنی سونه تی پیغه مبه ر ناخی دابمه زرینیت، به وچاودیری خودا چاوی بیاریزیت له حه رام، وه دره ون خالی کات له گومان، جهسته ی تیرکات له حال، نه وا فیراسه ی هیج کات هه له ناکات.

خوای گه ورهش هه می شه چا که ی به نده کان له پره گزی کرداره که ده داته وه، واته که سیک چاوی پاراست له حه رام، خودا پروناکی و بینایی زیاد ده کات و پروناسی به هیژ ده کات. هه ریویه خوای گه وره "دزه که ی" نه م پاستیه ده خاته پرو که "کویری و ویلی به" که باس له گه لی "لوط" ی پیغه مبه ر ده کات و ده فه رمیّت: (لَعْمُرُكُ إِنَّهُمْ لَفِي سَكْرَتِهِمْ يَعْمَهُونَ... الحجر: ۷۲) واته: سویند بیّت به تو شه ی "محمد" نه وان له گومرایی و سه رخوشی خو یان بو تاوان کو یرو نابینا بوونه و ده تلینه وه.

جا لی ره دا خوای گه وره به "سکر- سه رخوشی" باسیان ده کات، که مه به سستی گومرایی سوونی ژیری و عه قلّه "وه" کویری العمه " که مه به سستی نابینا بوونی چا وه.

۷- دلّ دامه زراو و چه سپا و ده کات:

چا و پاراستن دلّ دامه زراو ده کات، خوای گه وره هیژی به لگه داری و زیره کی و توانایی ده به خشیت.

وه له (أثر) دا هاتوه که: (الذي خالف هواه يفرق الشيطان من ظلمه) واته: هه رکه سیک ملکه چی ئاره زووه کانی نه بیّت، شه ی تان له سیبه ری هه لدیّت.

وه به پیچه وانه وه هه رکه سیک گو ی پرایه لی ئاره زووه کانی بکات نه و شه ی تان ده بیّته یارو یا وه ری و وه خوای گه وره ش سه رشو پی ده کات. هه روه کو "حسن" ده لیّت: خوای گه وره یاخی بووان و سه رکه شان و تاوان باران سه رشو پرو پرسیوا ده کات، هه رچه نده ده نگی سمی نه سپه کانیان له دوری نه وه نده وه ده نگی بیّت وه خو یان به زال و سه ربه رز بزنان.

چونکه خوی گه وره عیزهت و سه ربه رزی کردۆته هاوړپکی ملکه چی وگوړپایه لی بۆ خودا، که ده فه رمیت: (وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ... المنافقون: ۸) واته: سه ربه رزی وشکۆمه ندی به ته نها بۆ خودا و پیغه مبه رو بپواداران. وه هروه ها ده فه رمیت: (وَلَا تَهْتَبُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَنْتُمُ الْأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ... آل عمران: ۱۳۹) واته: ئه ی بپواداران ، غم و په ژاره مه خۆن هر ئیوه سه ربه رزن ئه گه ر باوه پداری پاسته قینه بن.

وه هروه ها باوه پ ووتو و کرداره له ناخ و نه پنی و ئاشکرایدا ، خوی گه وره ده فه رمیت: (مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعِزَّةَ فَلِلَّهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ... الفاطر: ۱۰) واته: ئه وه ی سه ربه رزی و پایه بلندی ده ویت ، بابزانیت هه موو سه ربه رزی یه ک هر بۆ خودایه ، گوفتاری چاکه و به چی بۆلای خودا به زده بیته وه ، کارو کرده وه ی چاکه ش گوفتارو ووتی شیرین به زده کاته وه .

که واته هه رکه سیك ده یه ویت سه ربه رزو سه رفرازییت ، باملکه چی وگوړپایه لی خودا بکات و ووتو و کرده وه ی چاکه ئه نجام بدات. وه له نزاو پارانه وه ی "قنوت" دا هاتوو که (انه لایزال من والیت، ولا یعز من عادیت)^۱ واته: ئه ی خودایه .. ئه وه ی تو سه ربه رزی بکه یت ، هه رگیز یسوا نابیت. وه ئه وه ی تو پیسوای بکه یت ، هه رگیز سه ربه رز نابیت.

^۱ - ئه م فهرموده یه (صحیح ه، احمد: ۱/۱۹۹) وه (اصحاب السنین الاربعه) گتیرایانه ته وه. بروانه کتیه کانی (ادعیه الصلاة) ی (رضوان جامع رضوان).

۸- دەرگاڭانی دلّ له سەر شهیتان داده خات:

شهیتان له گەلّ هه موو ته ماشاگردنیکی نادروستدا دهروازهی بوّ والا دهبیت به ئاره زوی خوی خوی دهگه یه نیته دلّ وینهی ئه و که سهی لاشیرین دهکات و خه یالّ و بیروکهی بوّ ده چینیت ، گپی تیّ به رده دات و هه زو ئاره زوه کانی ده بزوی نیت ، وه تا وانکاری لا ئاسان دهکات که هه ر چو نیک هه یه دهستی پیّ بگه یه نیت ، به م چه شنه چوارده وری دلّ ئاگردان دهکات له هه ر چوارلاوه ئاگر بلّیسه ی بوّ ده دات وه که ته نوری گرگرتوی لیّ دیت.

هه ر له بهر هه مان مه به ست سزای ته ماشا که رانی نادروست له ژیانی گوړو به رزه خدا بریتی یه له ته نوریکی گرگرتوو که پو حیان تییدا ده برژیت تا هاتنی حه شر. هه روه کو پیغه مبه ر له خودا بینویوتی.^۱

۹- دلّ خاوین و ساز دهکات بوّ بیروکهی چاکه خوازی:

چاو پاراستن دلّ ساز دهکات بوّ بیروکهی چاکه خوازی ودلّ خاوین دهکاته وه، به لام به پیچه وانه وه کاتیك چاو نه پاریزراو سه رکه شان ه ته ماشای نادروستی ئه نجام دا، ئه و اسی نه هامه تی پو وده کاته ئه و دلّ که بریتی یه له بی ئاگایی وشوین ئاره زوو که وتن و که مته رخه می

¹ - ئه م فه رموده یه (صحیح) ه، (بخاری: ۷۰ ۴۷) وه (مسلم: ۳۶/۱۵) گێراییانه ته وه. له فه رموده یه کی درێژی بخاریدا که دوو فریشته پیغه مبه ر ده گه ریتن به سمر به هه شت و دۆزه خدا، که تییدا هاتوه: (فانطلقنا فأتینا علی مثل التنور، فإذا فیها لفظ واصوات، قال: فاطلنا فیه، فإذا فیه رجال ونساء عراة، واذاهم یأتیهم من أسفل منهم، فإذا اتاهم ذلك اهب ضوضوا، قال: قلت لها "یعنی الملکین": ما هؤلاء؟ قال: لی انطلق، انطلق... ثم قال: واما الرجال والنساء العراة الذین فی مثل بناء التنور فیانهم الزناة والزواني) واته: روژشتین تا گه یشتینه شو نیتک له ته نوور ده چوو که ده نگه ده نگه لیوه ده هات، پیاو نافرتهی رووتی تیند ابو له ژیری ئه و ته نووره وه ئاگر و بلّیسه یان بوّ ده هات و فیزاحیان ده کرد. منیش لیانم پرسین ئه مانه کین؟ فریشته کانیش ووتیان: بابروین بابروین ، دواتر ووتیان ئه و پیاو و نافرته رووتانه زینا کار بوون.

له كاردا، وهك لهم ئايه ته دا دهرده كه ويئت: (وَلَا تُطْعَمَنْ أَعْفَلْنَا قَلْبَهُ عَن ذِكْرِنَا وَاتَّبَعَ هَوَاهُ وَكَانَ أَمْرُهُ فُرُطًا... الكهف: ۲۸) .

۱۰- دل وچا وپه يوهسته به يه كه وه:

دل وچا وهر دووكيان په يوهستن به يه كه وه ويه كترى ته واو ده كه ن. واته هركاتيک چا و تيك چوو و تووشى خراپه بوو ئيتر دلش خراب ده بيئت وده بيته جيگه ي زبلداني شته پيسه كان، وه جيگه ي خو شويستنى خوداي تيدا نابيته وه. به ه مان شيوه ش گهر دل كا و ل و خراپ بيئت، ئيتر راسته و خو چا و يش تووشى خراشى و شيواندن ده بيئت وحق وراستى نابينيئت.

ريگاي دووهم:

چاره سر كردن له پاش تووش بوون

ئهميش بريتي يه له دهر باز كردنى دل له و شتانه ي سهرقالي ده كات ، به تايه تي دووشت دل سهرقال ده كه ن كه بريتين له "ترسيكى پارا ، يان خو شه ويستيه كى هه راسانكه ر" له و ساته يه ك لا ده بيته وه ، واته دهر ونى مرو ؤه ده ست به رد اري خو شه ويستيه ك ده بيئت بو خو شه ويستيه كى له و گه و ره تر. يا خود كاتيک ده ست به رد اري خو شه ويستيک ده بيئت له ترسى توش بوون به كار ه ساتيک كه گه و ره تربيت له مه ترسيه كاني له ده ست داني له و خو شه ويسته .

جا خاوه نى له م دلله پيويستي به دوو بنه ماي سهره كى هه يه ، به له ده ست دانى هه ريه كه يان مه ترسى له سهر دروست ده بيئت ، كه له وينا ما يانه ش له مانه ن: _

بنه‌مای یه‌که‌م:

بنه‌مایه‌کی وردو دروست که بتوانیت جیاکاری و پۆلینکاری بکات له‌نیوان ئاست و پله‌کانی خۆشه‌ویست و درده‌سه‌ریه‌کانیدا و ه‌پۆیسته به‌رزترین و گه‌وره‌ترین خۆشه‌ویست هه‌لبژیریت له‌نیوخۆشه‌ویسته‌کاندا ، و هه‌روه‌ها که‌مترین و بچوکترین درده‌سه‌ری هه‌لبژیریت له‌نیو درده‌سه‌ریه‌گه‌وره‌کاندا. که‌ئه‌مه‌ سیفات و خاسیه‌تی عه‌قل و ژیرییه . جانه‌گه‌ریه‌کیک به‌پێچه‌وانه‌ی ئه‌م بنه‌مایه‌ کاری کرد ، که‌واته‌ که‌م و کورپی له‌ ژیری و عه‌قلیدایه‌ بگه‌ره له‌ئاستی ئاژه‌له‌کان بگه‌ره که‌متر ده‌ژمێردریت.

بنه‌مای دووه‌م:

ه‌یزی ئارام گرتن و بپیاردان که بتوانیت بپاری هه‌لبژاردنی ئه‌م ئارام گری له‌ده‌ست به‌ردانی ئه‌وی تردا بکات ، چونکه زۆرجار مرۆڤ ده‌توانیت پاسه‌ت و ناپاسه‌ت له‌یه‌ک جیا بکاته‌وه ، به‌لام ده‌ست به‌ردار بوون و بپیاردان له‌سه‌ری زۆر دژواره و ئه‌سته‌مه به‌هۆی لاوازی درونی یه‌وه .

هه‌ر بۆیه‌ خۆای گه‌وره‌ پێگری ده‌کات له‌که‌سیک بپێته‌ بپیارده‌ست و پێشه‌وای خۆپه‌رست و دینداران ، که‌لایه‌نی بپیاردان و هه‌لبژاردنه‌وه لاواز ده‌بیت که‌ده‌فه‌رمیت: (وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ أُمَّةً يَهْتَدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يُوقِنُونَ... السجدة: ٢٤) واته‌: کاتیک نه‌وه‌ی ئیسرائیل ئارامگریوون و خواناس بوون کردمان به‌ پێشه‌وایانی خه‌لکی و ده‌ده‌سه‌لاتمان پێ به‌خشین و هه‌باوه‌ری پته‌ویان هه‌بوو به‌ئایه‌ته‌کانمان .

به‌ئێ ئه‌مه‌ ئه‌و که‌سه‌یه‌ که‌ خۆی سوودمه‌ندو خه‌لکیش لێی سوودمه‌ند ده‌بن له‌پرووناکیان ، و هه‌میشه‌ نه‌خۆی سوودمه‌ند ده‌بیت که‌له تاریکی دا هه‌نگاو ده‌نیت ، و هه‌ر که‌سیش شوینی که‌ویت له

تارىكىستاندا وېلّ وسەرگەردانىان دەكات. وەكەسى واشمان ھەيە بەتەنھا خۆى سودمەند دەبېت لەو پووناكى يەكەسى تر لېى سودمەند نابېت، كەواتە: _

۱. ھەم خۆى ھەم شوينكە وتوانى سودمەند دەبن لە پووناكى يەكەى.

۲. نەخۆى ونە شوين كە وتوانى ھىچيان سودمەند نابن، چونكە پووناكى لە دەست داوھ.

۳. بەتەنھا خودى خۆى سودمەند دەبېت، بەلام خەلكى نەخېر.

بۆ چەسپاندىنى خۆشەويستى خودا، پېويستە دل خالى بېت لە تاوانكارىدا

پاش خویندە ھەى ئەم ناو نىشانە بۆمان دەردە كە وېت كە ناكړېت خۆشەويستى بالالە گەلّ خۆشەويستى تردا لە يەك دلدا كۆبكرېتە ھە، بەلكو پېويستە دلّ خالى وپاك ساف ويەكلا بېت بۆ خۆشەويستى بالالە، كە خۆشەويستى خواى گە وړە يە. واتە خۆشەويستى دوو دژ لە يەك كاتدا ھەلە يەك دلدا كۆنابېتە ھە ھە حالە.

پېويستە يەكتايى خودا بپارېزىت لە خۆشەويستىدا، ھە نابېت ھاوھلّ ھاو ھەشى بۆ بپارىدريت لە خۆشەويستىدا، بە تايبەتى كە خواى گە وړە بە ھەموو شېئو يەك ھاو ھەشى رەد دەكاتە ھەلە پەرسىتن و تاكى خۆشەويستىدا.

كە واتە پېويستە دلمان خالى بكەينە ھە بۆ سى ئەركى گە وړە:

۱. خۆشويستىنى خوداى تاك وتەنھا.

۲. رقمان لە ھەموو شتېك بېت كە بېتە مايەى لە ناودانى خۆشەويستى خودا.

۳. وههر شتیگمان خوش ویست له بهر په زامه ندی خودا خوشمان بویت.

خوشویستی غیری خودا مایه ی نه هامه تی وسزای دونیاو بهرزه خ وقیامه ته، به لام خوش ویستی خودا مایه ی حه وانه وه ی دل ودهرون وپاراستنی دونیاو بهرزه خ وقیامه ته. جا چ په وای حه ق وپراستی به له یه ک دلداهه ریه که له "خاچ وبت وپه یکه ر وئافره ت وهؤز وخیل و دونیا... هتد." جیگه ی خوشه ویستی خودا بگریته وه. زوریکن نه وانه ی له دونیا خوشه ویسته کانه یان بوونه ته خودا وده یان په رستن وگوپرایه لیان ده کن وه له و پیناوه دا گوئی به فهرمانی خودا ناده ن. (أَفَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ وَأَضَلَّهُ اللَّهُ عَلَىٰ عِلْمٍ وَخَتَمَ عَلَىٰ سَمْعِهِ وَقَلْبِهِ وَجَعَلَ عَلَىٰ بَصَرِهِ عِثَابًا فَمَنْ يَهْدِيهِ مِنْ بَعْدِ اللَّهِ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ... الجاثية: ۲۳) واته: ئایا نابینی نه وانه ی که حه زو ئاره زوه کانی خو یان کردوته خودا وده یان په رستن، خوای گه وره ش به هوی ئه م به د هه لو یسته یانه وه گوپرایه لی کردوون که زانویتی شایه نی ئه مه ن، وه موری ناوه به سه ر ده زگای بیستن و دل وده رونی دا، وه په رده پو شی چا و وده زگای بینینی کردوون. جا ئیتر کی هه یه جگه له خودا هیدایه ت وپینمایان بکات، ئایا بیرناکه نه وه وئاموژگاری وه رناگرن.

جوړ وپله کانی خوشه ویستی

خوشه ویستی جوړ وپله ی تایبه تی خوی هه یه، له وانه:

خوشه ویستی په رستن:

واته هه ندی جوړی خوشه ویستی هه یه ده چیته چوارچیوه ی په رستن وه، به تایبه تی ئه گه ر ئه م دووبنه مایه ی تی دا بیست "خوشه ویستی له گه ل گوپرایه لی، وه ملکه چی کردن". واته هه رکه سیك شتی خوش ویست وگوپرایه لی کردو ملکه چی بوو وه له

بپاره‌کافی دهرنه‌ده‌چوو، ئەوا پەرستوو یه‌تی. پله‌کافی خۆشه‌ویستی
ئەمانه‌ن: _

۱- په‌یوه‌ندی:

وه‌یه‌که‌م هه‌نگاوه‌ له‌م پله‌یه‌دا پێی ده‌وتریّت په‌یوه‌ندی، واته
په‌یوه‌ندی دلّ به‌خۆشه‌ویستی یه‌که‌یه‌وه‌.

۲- شه‌یدایی "الصباة":

به‌ دووهم پله‌ی خۆشه‌ویستی دیّت ، واته‌ شه‌یدابوونی دلّ بۆ
خۆشه‌ویسته‌که‌ی.

۳- په‌یوه‌ستا بوون "الغرام":

واته‌ په‌یوه‌ست بوونی دلّ به‌ خۆشه‌ویسته‌که‌یه‌وه‌ که‌ هه‌رگیز
ناتوانیّت لیّی دابهریّت، واته‌ هه‌میشه‌ دلّی له‌لایه‌تی وه‌هۆگری بووه‌ واته
ناتوانیّت لیّی جودا بیته‌وه‌ ، هه‌ر بۆیه‌ خوای گه‌وره‌ له‌وه‌سفی سزای
دۆزه‌خدا به‌رامبه‌ر به‌بیّ باوه‌ران که‌ هه‌یچ کاتی‌ک لیّیان جودا نابیته‌وه‌
ده‌فه‌رمیّت: (إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا... الفرقان: ۶۵).

۴- عاشق بوون "العشق":

واته‌ پۆچوون و زیاده‌ره‌وی کردن له‌خۆشه‌ویستی، جا ئەم جووره‌یان
بۆ خوای گه‌وره‌ به‌کارناهیتریّت، وه‌که‌سپیش به‌کاری ناهینیّت.

۵- تامه‌زرۆبوون "الشوق":

واته‌ تامه‌زرۆبوونی دلّ بۆ خۆشه‌ویسته‌که‌ی وه‌که‌کۆچ کردن
به‌ئاراسته‌ی. ئەمه‌یان به‌رامبه‌ر خوای گه‌وره‌ به‌کارهاتووه‌، هه‌روه‌کو له
(مسند) ی امام احمد دا هاتووه‌، که‌ (عمار بن یاسر رضی اللہ عنہ) ده‌لیّت:
نویژم کرد به‌ کورتی ته‌واوم کرد ، له‌م باره‌یه‌وه‌ لیّیان پرسیم، منیش

ووتم: له م نوڙه دا نزام كرد به هه ندى نزاو پارانه وه كه پڙغه مبهري خودا ﷺ هه ميشه پڙيان ده پارايه وه ، ده يفه رموو: (اللهم أني أسئلك بعلمك الغيب ، وقدرتك على الخلق، احيني اذا كانت الحياة خيراً لي، وتوفني اذا كانت الوفاة خيراً لي، اللهم اني أسألك خشيتك في الغيب والشهادة وأسألك كلمة الحق في الغضب والرضى، وأسألك القصد في الفقر والغنى، وأسألك نعيماً لا ينفد، وأسألك قرة عين لا تنقطع، وأسألك برد العيش بعد الموت، وأسألك لذة النظر الى وجهك ، وأسألك الشوق الى لقائك، في غير ضراء مضرة ، ولافتنة مضلة ، اللهم زينا بزينة الايمان ، واجعلنا هداة مهتدين.)¹ واته: خودايه من له تو داوا ده كه م به زانستي نه يني وبالاده ستيت به سر بونه وه ردا ، كه بمزيتنه نه گه ر زيانم خيري تيدايه و بممريتنه نه گه ر مردنم خيري تيدايه . خودايه ترسي تو م له دلدا برويتنه له نه يني وناشكرادا، وه ووشه ي حقه وراستيم بي به خشه له تو په يي وه يمني دا ، له ه ژاري وده و له مه نديدا . وه داواي نيعمه تيكت لي ده كه م كو تا يي نه يت ، وه داواي نه وه وه چه يه كي دوانه براوت لي ده كه م . وه داواي ژيانى خو شيت لي ده كه م له پاش مردن ، وه داواي چي ژي خو شى بينيني پوخسارت ده كه م . وه داوات لي ده كه م تامه زرو م بكه يت بو ديدارت بي نه وه ي توش بي يتم به زه ره مه ندى يان تا قى كردنه وه يه كي گومرا كه ر . خودايه به باوه پرداريتي بم پارزينه وه ، وه هيدايه تمان بده بمانكه ره هيدايه ت دارى خه لكي .

¹ - نه فهر موده يه (حسن) ٥، (احمد): ٤/٢٦٤ ، ٢/١٩١ وه (النسائي): ٣/٥٤ وه (حاكم): ١/٥٢٤ .

وله (أثر) دا هاتووه: (طال شوق الأبرار الى لقائي ، وأنا الى لقائهم أشد شوقاً) واته: تامه زړوی خواناسان بۆ دیداری من دريژهي کيشا ، من له وان زياتر بۆ دیدرایان تامه زړوترم..

وه ئه مه هه ر ئه و واتا يه يه که پينغه مبه ر گوزارشتی لی ده کات وده فه رميټ: (من أحب لقاء الله أحب الله لقاءه) واته: هه ر که سيک هه ز به دیداری خودا بکات ، خوداش هه ز به دیداری ئه و ده کات.

وه هه نديک له بيرتيژان پييان وايه له م ئايه تدا خوای گه و ره مه به ستي له وه دايه خوای گه و ره ده زانيت تامه زړوی خواناسان بۆ دیداری خوای خويان له به رزبوونه وه دايه ، هه ربوييه خوای گه و ره ژوان و دیداری بۆ ده ست نيشان کردوون تا دل وده رونيان به و يته وه ، که ده فه رميټ: (مَنْ كَانَ يَرْجُو لِقَاءَ اللَّهِ فَإِنَّ أَجَلَ اللَّهِ لَآتٍ... العنكبوت: ٥) واته: ئه وه ی ئاوه ته خوازه به دیداری خودا شاد بيټ، باد ئاييټ که کاتي دياری کراوی خوای وسه ره مه رگ هه رديټ "تا به دیداری شاد بيټ".

ژيانی کامه رانی¹

شادمان و خوشتين ژيان بريتي يه له ژيانی نيوان شهيدا وعاشقان که سه رتاپا ژيانيان پره له ئاسوده یی و کامه رانی و خوشی، چونکه دليان به خته وه رو ئاسوده یه ، وه هه ر ئه م خو شيه يه خوای گه و ره به ژيانی کامه رانی گوزارشتی لی ده کات ، کاتيک ده فه رميټ: (مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْتَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً... النحل: ٩٧) واته: هه ر که سيک له نيرو می کرده وه ی چاک ئه نجام بدات و باوه ردار بيټ ئه و سويند بيټ به خودا به ژيانتيکی ئاسوده یی و کامه رانی ده يژنين له م دونيا يه دا.

¹ - بۆ ئه م بايه ته بروانه کتبي: (ملرج الساكين/ منزلة الحياة)ی دانهر.

جا مه به سستی له ژبانی نیوان بریوادارو بی باوه ر نی یه که مه به سستی
 ونیازه کانیاں پهرش و به لآویت، به لکو مه به سستی نه و دلّه شهیدایانه یه
 که هه موو مه به سستی ونیازتکیان به نده له سه ر په زامه ندی کردنی
 خۆشه ویسته که یان، که هه می شه هۆش و بیرو دهرونیان په یوه سسته
 به وه وه له هه ولئی پازی کردن و دیداریدان و هه ر بۆ نه و ده ژین ، وه هه ر
 له پیناوی نه ویشدا دهمرن و خویان به خت ده که ن. جا بی ده نگیان ، له
 گفتوگو کردنیان، گوئیستیان، ته ماشا کردن و وردبوونه وه یان، جولّه و
 کرده وه کانیاں هه ر هه مووی له پیناوی خۆشه ویسته که یاندا به که خوی
 که وره و میهره بانه .

هه ره که له (صحیح بخاری) دا هاتوه ، که پیغه مبه ر له خوی
 که وره ده یگپریته وه و ده فره ریت، خوی که وره ده فره ریت: (ما تقرب
 الی عبدي بمثل ما افترضت علیه، ولا یزال عبدي یقترب الی بالنوافل
 حتی احبه، فإذا أحبته كنت سمعه الذي یسمع به، وبصره الذي
 یبصره، ویده التي یبطش و جلّه التي بی یمشی بها، ولن سألنی
 لأعطينه، ولن أستعاذنی لأعیننه، وما ترددت فی شیء أنا فاعله
 کترددی عن قبض نفس عبدي المؤمن ، یکره الموت وأکره مساءته
 ولا بدّ له منه) ^۱ واته: هیچ کاتیک به نده کانی به نه ندازه ی به جی
 که یانندی فره زه کان لیم نزیک نابنه وه ، وه به به رده وامی به نده کانم به
 نه نجام دانی سونه ته کان "نوافل" لیم نزیک ده بنه وه. هه تا ده گاته
 ناستیک که ئیتر خۆشم ده وین. وه کاتیک که خۆشم ویستن ده بمه گوئی
 که پیی ده بیستی، وه چاوه کانی که پیی ده بینیت ، وه ده سسته کانی
 که کاری پیی ده کات ، وه پیی یه کانی که پیی ده چیت و دیت. واته به من
 ده بیستی، وه به من ده بینیت، وه به من کارده کات، وه به من دیت

^۱ - نه م فره مووده به (صحیح) ۵، (بخاری: ۶۵۰۲) گپراویه تیه وه. له فره مووده ی (ابی هریره).

وده پروات، وه ونه گهر داوام لی بکات پیی ده به خشم ، په نام پی بگریت
په نای پی ددهم. وه له هیچ شتیك دودل نابم وهك له گیان کیشانی
باوه پرداریك دا نه بیټ، كه حه ز به مردن ناکات، منیش حه ز ناکه م توشی
نارچه تی بکه م، به لام هه رده بیی ئەم کاره جی به جی بیټ.

شیکارکردن ولیکدانه وهی ئەم فهرمووده یه:

له م فهرمووده یه دا دووهۆکاری گرنگ دهرده كه ویت بۆ نزیك بوونه وه
له خودای گه وره ، كه نه وانیش جی به جی کردنی "فهرزه كان
ونه وافله كانه". پاشان هه ركه سیك خوی گه وره خۆشی بویت ، ئیتر
ئو خۆشه ویستی یه ده بیته هاوری وهاوه لی هه میشه یی و لیی
جیانابیته وه ، دل ودهرون وگیانی سه راپا ده گریته وه ، وه هه موو
مه به ست وكاو ووته یه کی بریتی یه له پازی کردنی خوی گه وره . جا
هه ركاتیك كاریكات ، پروات ، بیینیت، بیستیت، له هه موو ئەمانه دا
خوی گه وره ی له بهر چاوه و خودای له گه ل دایه ، خۆشه ویستی خودا
بزوینه ری هه موو کاره کانیتی.

جا ئەگه ر خۆشه ویستی دوو مرۆف بویه کتری ئەم هه لبه سته ی لی
بکه ویتته وه كه ده لیټ:

خیالك في عيني، وذكرك في فمي ومثواك في قلبي، فأين تغيب؟

واته: خه یالی تو له چاوانم دایه ، یادت له سه ر لیوانم.

لانه ت له دل دایه ، جا ئیتر چۆن لیم وون ده بیټ؟

جا ئەبی شهیدیایی وتامه زرۆی به نده كان بۆ خودای خویان چۆن بیټ؟!

له م فهرمووده یه دا باس له گوئی وچاو ده ست وپی کراوه:

جا ئەم ئەندامانه ی ده زگای هه ست وکارن، گوئی وچاو شته كان

ده گویننه وه بۆنیو دل ویست وئیراده ی پی ده به خشن و ده بنه مایه ی

خوشویستن وړق لی بوونه وه بۆ شته کان. وه بۆ ئه نجام دانى ئه م
خوشویستن وړق لی بوونه وه یه دهسته کان وپى کان به گرده خات.

جا نه گه له هه موو ووته و بیستن وه ست کردنی کدا خودای له یاد
بیست، ئیتر ئه و خوشه ویستی یه به دیار ده که ویت له ده زگا کانی جی
به جی کردندا له ده ست وپى یه کاندای، له پویشتن وه اتن و کار کردندا. جا
لیره دا خوی گه وره له گه ل ئه و به نده دایه له هه موو کارو نیهت و
وته یه کی دا. هه ووه کو له م فه رموده یه دا هاتوه که ده فه رمیت: (أنا
مع عبدي ما ذکرتی وتحرکت بی شفتاه) ^۱ واته: من له گه ل به نده که مدا
تا یادم بکات ولتوه کانی به یادی من بجولیتته وه.

وه ئه مه ئه و له گه ل بوونه دایه که خوی گه وره له م ئایه ته دا باسی
لیتوه ده کات: (لَا تَحْزَنْ إِنْ لَمْ يَكُنْ مَعَكَ اللَّهُ... التوبة: ۴۰). وه هه ووه ها
پیغه مبه ر ^ﷺ ده فه رمیت: (مَا ظَنَنْتُكَ بِأَنْتَيْنِ اللَّهُ تَالِثَهُمَا) ^۲ واته: ئه ی
أبو بکر ده بیست گومانست چی بیست دوو که س که خوی گه وره سی
یه میانه. وه خوی گه وره ده فه رمیت: (وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ...
العنکبوت: ۶۹) واته: خوی گه وره له گه ل چاکه کاران دایه. (إِنَّ اللَّهَ مَعَ
الَّذِينَ اتَّقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ... العنکبوت: ۱۲۸) واته: خوی گه وره
له گه ل پاریزه ران که خه ریکی چاکه کارین.

(وَاصْبِرُوا إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ... الأنفال: ۴۶) ... (كَلَّا إِنَّ مَعِيَ رَبِّي
سَيَهْدِينِ... الشعراء: ۶۲) واته: خوی گه وره به موسا وهارون ده لیت من
له گه لتاندام ده بیستم وده بینم. (إِنِّي مَعَكُمْ أَسْمَعُ وَأَرَى... طه: ۴۶).

^۱ - نه م فه رموده یه (صحیح) ۵، (احمد: ۵۴۰/۲) وه (ابن ماجه: ۳۷۹۲) وه (حاکم: ۴۹۶/۱) وه
(البانی) به صحیحی داناره.

^۲ - نه م فه رموده یه (صحیح) ۵، (بخاری: ۳۶۵۳) وه (مسلم: ۱۵۶/۱۵ نووی) گتو ایانه توه.

جالەم ئايەتانەدا باس لەياوەرى و دۆستى خودا دەكات لەگەڵ ئەو باوەردارانەدا، چونكە دۆست بوونى خودا دەبێتە ماىەى پەوينەوەى خەم و پەژارە و ناپەهەتەكان، وەدلى وەك ماسى لى دىت لەدوورى ئاو كە بەبى يادو زىكرى خودا نازىت. دواتر پاش دروست بوونى ئەو تامەزى و خۆشەويستىە بۆخودا ، خواى گەورەش خۆشەويستى خۆى بەسەرىدا دەپژىنىت و پىويستى يەكانى بۆ دابىن دەكات كەدەفەرمىت: (ولئن سألي لأعطينه * ولئن استعاذني لأعيذنه) واتە: ئەو چۆن بەدەم داواكارىەكانى فەرمانەكانى منەو هاتوو و منى لەهەموو كەس خۆشتر ويستو، بۆيە هەرچى داوايەكى هەبىت بەويەرى خۆشەويە بۆى دىنمە ئاكام.

هەر بۆيە خۆشەويست حەز بەو ناكات خۆشەويستەكەى ئازار بچىزىت، لەبەر هەمان مەبەستە خواى گەورە لەگيان كيشان و مەرگى خۆشەويستەكانى دوو دلە. هەرچەندە خىروچاكە لەوەدايە كە بمرىت و بگەپىتەو و بۆ لاي خۆشەويستەكەى خۆى، چونكە هەر لەبنەپەتدا لەپشتى باوكە گەورەيدا لەبەهەشتدا بوو، ئىستاش دەبىت بگەپىتەو و بۆ بەهەشت بە جوانترىن شىواز، چونكە ئەو ساتە لەخواى گەورە بەباوكتانى ووتو "أخرج منها" دەرچۆ لەبەهەشت، مەبەستى لەوە بوو كە بەسەربەرزى بۆ بگەپىتەو. اجا ئەمە واتاى راست و دروستى خۆشەويستى يە كە هەموو جەستەى بەندەكانى پۆشيو.

¹ - هەر وەها دانەر لەم بابەتدا ئەمانەش دەلالت:

- نەى نادەم دلگەران مەبە بە پى ووتنى "أخرج منها" دەرچۆ لەبەهەشتدا، چونكە ئەمە لەبەرژووەندى خۆت و نەوەكەتدايە.
- نەى "نادەم" دلگەران مەبە بەتۆش كردنى شەرىبەتى دەربەدەرى ناوهرەبى، چونكە بەو هۆيەو بوو رزگارت بولەدەردى كوشندەى لووت بەرزى و زوو سەرسام بوون بۆ خۆت "عجب"، وەلەو ميانەيوە بوو بەرگى بەنداىەت پۆشى. (وَعَسَى أَنْ تُجِبرَ شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَكُمْ... البقرة: ٢١٦).

۶- به ندایه تی "التیم" :

شه شه مین پله ی خوشه ویستی یه ، که پیی ده وتریت په رستن و به ندایه تی ، واته ریژه و ئاستی خوشه ویسته که ی ده گاته ئه اندازه یه که چی تر خوشه ویسته که ی ده په رستیت و ده بیته به نده ی. و ته واوی ملکه چی و گوپرایه لی بۆ دهرده بریت، و ه ناماده ی هه موو جوړه قوربانیه که له پیناویدا.

پوخته ی په رستن و به ندایه تی:

پوخته ی په رستن و به ندایه تی بریتی یه له ته واوی ملکه چی بوون بۆ خوشه ویسته که ت، کاتییک ده وتریت "طریق معبد" واته ریگایه که ساز و زه لیله بۆ رویشتن. جا به نده خوشه ویسته که ی زه لیل و ملکه چی کردوو بۆ خوشه ویسته که ی ، هه ربوئی به ندایه تی به رزترین و شانازترین پله و پایه یه مروؤ پیی گه یشتبیت به رامبه ر به خوی گه وره.

پله و پایه ی به ندایه تی

خوی گه وره باس له به ریژترین دروست کراوی ده کات ، که پیغه مبه ر محمده ﷺ له پیگه ی به ندایه تی یه وه گوزارشتی لی ده کات، پیگه ی پیغه مبه رایه تی و بلن دبوونه وه یه بۆ ئاسمانه کان ، که له

• نه ی "ناده م" و الله ی نه و کاته ی سه ریئجیت کرد و یاخی بووی له خودا ، هیچ کام له مانه سوودی نه بوو بۆت ، نه سه ره رزیت به سوژده ی فریشته کان (أسجدوا). و نه پله و پایه ی (علم ادم) و ه تابه ته ندیت له شیوازی دروستکردندا (لما خلقت بیدی) و ه شانازیت به (ونفخت فی من روحی) هیچ له مانه سوودی نه بوو بۆت، ته نها نه و زه لیله نواندنه ت نه بیت که وه ک به نده یه کی سه مکاری ناچار دانت نا به خرتدا ووتت: (رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا... الأعراف: ۲۲۳).

• و ه کاتیکیش زری پۆشی یه کتا په رستیت پۆشیه سه ر جهسته ی سوپاس گوزاریتدا، چیز تیره ژه ره وه یه کانی دوژمن نه یانته وانی بت کوژن و سه رجه م برینه کانیشت ساریژبوون. بۆ زیاتر ناشنا بون له م بابه ته ، پروانه کتیی "کنز الفوائد" ی نووسه ر.

چەندىن ساتى جۆراوجۆردا بە بەندە ناوى دەبات كە دەفەرمىت: (وَأَنَّهُ لَمَّا قَامَ عَبْدُ اللَّهِ يَدْعُوهُ كَادُوا يَكُونُونَ عَلَيْهِ لِبَدًا... الجن: ۱۹) واتە: كاتىك پىغەمبەر "محمد" بانگە وازى بۆ يەكتاپەرسىتى دەكرد دەستە دەستە بەرى وئادەمىزادەكان دەيانەويست لەناوى بەرن.

و دەفەرمىت: (وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّن مِّثْلِهِ... البقرة: ۲۳) واتە: ئەگەر ئىيۆه بەگومانن بەرامبەر بە ئەو قورئانەى ناردوومانەتە خوارەو بە بۆ بەندەكەمان "محمد"، جا بائىيۆه بتوانن يەك سورەتى هاوشىيۆهى بەينن. و دەفەرمىت: (سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَىٰ بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى... الإسراء: ۱) واتە: پاكى وبى گردى وستايش بۆ ئەو خودايەى كە شەوپرەوى لە بەشى يەكەمى شەودا بە بەندەى خۆى "محمد" كرد لە مزگەوتى كەعبەو بە بۆ مزگەوتى ئەقسا.

و لە فەرموودەى (الشفاعة) دا هاتووه: (اذهبوا الى محمد عبد غضر الله له ماتقدم من ذنبه وما تاخر.)^۱ واتە: بچن بۆلاى محمد، بەندە يەكە كە خودا لە تاوانى پاش وپىشى خۆش بووه.

كە واتە پىغەمبەرى ئازىز ﷺ بە پەلەى تەواوى بەندايەتى يەو پىگەى شەفاعەتى مەزنى بە دەست هیناوه. وە خواى گەورە سەرجم بونە وەرى دروست كردووه تاووهكو بە يەكتايى بىپەرستى و وەهاوئى بۆ پىيارنە دەن، كە ئەمەش تەواوى خۆشەويستى و ملكە چى يە، كە هەر ئەمە يە كرۆكى راستەقینەى ئىسلام و ميلەتى ئىبراھىم كە هەر كە سىكى لى بترازىت سەرى لى دە شىويت.

^۱ - ئەم فەرموودە يە (صحیح، ۵، بخارى: ۴۷۶) وە (مسلم: ۵۰/۳ نووى) گىرايانەتەو.

(وَمَنْ يَرْعَبْ عَنْ مَلَّةِ إِبْرَاهِيمَ إِلَّا مَنْ سَفِهَ نَفْسَهُ وَلَقَدْ اصْطَفَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ * إِذْ قَالَ لَهُ رَبُّهُ أَسْلِمْ قَالَ أَسْلَمْتُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ * وَوَصَّى بِهَا إِبْرَاهِيمُ بَنِيهِ وَيَعْقُوبُ يَا بَنِيَّ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى لَكُمُ الدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُمْ مُسْلِمُونَ * أَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ الْمَوْتَ إِذْ قَالَ لِبَنِيهِ مَا تَعْبُدُونَ مِن بَعْدِي قَالُوا نَعْبُدُ إِلَهَكَ وَإِلَهَ آبَائِكَ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ إِلَهُهَا وَاحِدًا وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ... البقرة: ۱۳۰-۱۳۳) واته: هه ركه سيك پشت له ثاني نيبراهيم بكات نهوا گيلاه و توشى سه رليشيوان ده بيت ، وه نيمه نيبراهيم مان هه لبراردووه له دونياداو كردوومانه به پيشهنگ و پيشهوا. وه له قيامه تدا له ريزى پياوچاكاندايه ، وه كاتيک خودا به نيبراهيمي فه رموو ملکه چ به ، خير ووتى: ملکه چ وگوپرايه لى په روه ردگارى جيهان بووم. وه نيبراهيم ويه عقوب وه ستيان بو نه وه كانيان كرد كه خودا نه م ثانيه ي بو هه لبراردوون نيوهش به موسلمانيتى نه بيت نه من. وه تا دوا هه ناسه تان په يره وى يه كتاپه رستي بکه ن. ثايا نيوه "جوله که و گاوره کان" ناماده ي سه ره مرگى يه عقوب بوون؟ نه و کاته به کورپه کاني ووت: دواى مردنى من چى ده په رستن؟ هه موويان ووتيان: خواى توو باو با پيرانت ده په رستين، که خودايه تى تاك وته نهايه وه نيمه هه موو ته تسليم و فه رمانبه ردارى نه وين.

هه ر بويه گه وره ترين تاوان له لاي خودا برى تى يه له هاوبه شى په يداکردن بو خوداى تاك وته نها.

بنه رته تى هاوبه شى دانان بو خودا

بنه رته تى هاوبه شى دانان بو خودا برى تى يه له هاوبه شى له خو شه ويستيدا، هه روه كو خودا ده فه رميت: (وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْدَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا

لِّلَّهِ...البقرة: ١٦٥) واته: هه نديك هه ن له خه لكي ده چن له غه يري خوداي گه وره هاوبه ش وهاوه لي بۆ بريارده دهن وبه نه اندازه ي خودا نه وانيان خوش ده وييت وگوپرايه لي ده بن به لام برواداران ته نها وبه يه كتايي خودايان خوش ده وييت وه له خوشويستندا هاوبه شي بريارنده ن.

جا لي ره دا خوداي گه وره ناماژه به وه ده كات كه هه نديك كه س له خوشه ويستيدا هاوبه ش بۆ خودا بريارده دهن. سه باره ت به ليكدانه وه ي نه م نايه ته ووتراوه: مه به ست له وه ي " أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ " نه وه يه له پيشدا هه ردوو لاخودايان خوش ويستوه، به لام دواتر پيړي ك هاوبه شيان بۆ بريارداوه له خوشه ويستيدا ، به لام برواداران له سه ر يه كتايي خودايان خوش ويستوه .

جا خوي گه وره سه رجه م بونه وه ري بۆ نه وه دروست كردوه كه به تاك وته نهايي خودايان خوش بويت وهاوبه شي بۆ بريارنه دهن، هه ر له به ر نه م مه به سته يه زور به توندي په دي نه وكه سانه ده داته وه كه ده چن جگه له خودا په ناوپشت وتكاكار هه لده بژيړن ، كه ده فه رمييت: (إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ يُدَبِّرُ الْأُمْرَ مَا مِنْ شَفِيعٍ إِلَّا مِنْ بَعْدِ إِذْنِهِ ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ... يونس: ٣) واته: په روه ردگاري نيوه "الله" يه كه له شه ش پوژ زه وي وئاسماني هيناوته بوون، دواتر له سه ر عرشى مه زت له نگرى گرتوه ، وه هه ر خويسي پلان وپرياري هه موو شتت ك ده رده كات. وه هيچ كه س ني يه تكاكارو شه فاعه ت خوازبييت به بي مؤله تي نه ، جا نه وه په روه ردگارتانه كه وابوو به تاكي بيپه رستن، ناي بي ر ناكه نه وه .

هه روه ها ده فه رمييت: (وَأَنْذِرْ بِهِ الَّذِينَ يَخَافُونَ أَنْ يُخْشَرُوا إِلَىٰ رَبِّهِمْ لَيْسَ لَهُمْ مِنْ دُونِهِ وَاكِيٌّ وَلَا شَفِيعٌ لَّهُمْ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ... الأنعام: ٥١) واته:

که واته به قورئان نه وانه ناگادار بکهره وه که دهرسن کۆبکرتینه وه بۆلای پهروه دگاریان ، نه وکاته که س نی یه جگه له و پهروه دگاره پشتیوانیان لی بکات وکه سیش نی یه تکاکاریان بیت، ئایا ئیتر خۆتان له سنووری خودا ناپارین.

پاشان جهخت له سهر ههریه که یان دهکاته وه به تهنه ده فهرمیت: (ام اتخذوا من دون الله شفعا قل الی کاتوا لایملکون شیئا ولایعقلون * قل لله الشفاعة جمیعاً... زمر: ۴۳-۴۴) واته: ئایا جگه له خودای گه وره تکاکارو شه فاعهت خوازی تریان هه لێژاردوه ، جا پێیان بلی ئایا نه گهر تکاکاره کانتان هیچیان به دهست نه بوو. ئایا عاقل نابن؟ پێیان بلی هه موو تکاکار وشه فاعهت خوازه یه کان ته نه با بۆ خودای گه وره یه .

وه ده فهرمیت: (مِنْ وَرَائِهِمْ جَهَنَّمُ وَلَا يُغْنِي عَنْهُمْ مَا كَسَبُوا شَيْئًا وَلَا مَا اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْلِيَاءَ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ... الجاثية: ۱۰) واته: له قیامه تدا دۆزه خ به دوایانه وه یه و لئی قوتار نابن ، هه رچی یه کیان کردبوو فریایان ناکه ویت، وه هه موو نه وانه یشی که له بری خودا کردبوویانن به پال پشتی خویان ، سزایه کی زۆرگه وره وسامناک بۆیان ناماده یه .

جا نه گهر به نده کان ته نه با پشت به خودا ببهستن ، نه و خودای گه وره ده بیته پشت وپه نایان ، به پیچه وانه ی تر که جگه له خودا پشت وپه نا به که س وشتی تر ده بهستن. به لئی خالی وه رچه رخان وه لئی سووری نیوان یه کتاپه رستان وه او یه ش دانهران لیره دایه که ته نه با وته نه با خودا پشت وپه نا وشه فاعهت خواز و تکاکاری راسته قینه ی به نده کانه .

پوختەى مەبەست:

پوختەى بەندايەتى لەو ەدايە كە نابيٓت لە خۆشەويستيدا ھاوبەشى وھاوەلّ بۆ خودا برپار بدرٓيت. وەپاشان پٓويستە خۆشەويستيمان بۆ پٓيغەمبەرى خودايٓت لە پٓيش خۆمان و مالّ و خٓيّلّ و خانە وادەو... ەتد. چونكە خۆشويستنى پٓيغەمبەر لەتە و اوكارى خۆشەويستى خودادايە. پاشان ەموو خۆشەويستىە كمان بە پٓيوەرى (بۆ خودا و لەپٓيناوى خودا) دا بيٓوين.

ەروەكو لە (صحيحين) دا ەاتووە كە پٓيغەمبەر ﷺ فەرموويەتى: (ثلاث من كن فيه وجد بهن حلاوة الايمان).¹ ەروەھا لە ووتەيەكى (صحيحين) دا ەاتووە بەم شٓيوەيە: (لا يجد حلاوة الايمان الا من كان فيه ثلاث خصال: ان يكون الله ورسوله احب إليه مما سواهما، وان يجب المرء لايحبه إلا لله. وان يكره ان يرجع في الكفر بعد اذا انقذه الله منه كما يكره ان يلقى في النار).² واتە: سٓى شت "خەسلەت" لە ەر كە سيٓكدا بيٓت ، ئەوا چٓيٓزى شيرينى باوەر دەچٓيٓزٓيت.... وە ەروەھا ەاتووە بەم چەشنەش: ەيچ كە سيٓك چٓيٓزى شيرينى باوەر ناچٓيٓزٓيت گەر ئەم سٓى خەسلەتەى تٓيدا نەبيٓت "دەبيٓت خودا و پاشان پٓيغەمبەرى خوداى لە ەموو كە سيٓك و شتٓيٓكى تر خۆشتر بوٓيت ، وە زۆرى پٓى ناخۆش بيٓت ، وە ەرە كە سيٓكى خۆشويست تەنھا لە بەر خودا خۆشى بوٓيت. وە زۆرى پٓى ناخۆش بيٓت كاتٓك دەبينٓى كە سيٓك وادەگەرٓيتە وە سەر بٓى باوەرٓى كە پٓيشتر خودا پرزگارى كردبوو لٓى، ئەو ەندەى پٓى ناخۆش بيٓت وەك بليٓى خۆى فرٓى دەدرٓيتە نٓو ناگرەوە."

¹ - ئەم فەرموودەيە (صحيح) ە، (بخارى: ١٦) و (مسلم: ٤٣ - الايمان) گٓيرايانەتەوە.

² - ئەم فەرموودەيە (صحيح) ە، ەمان سەرچاوەى پٓيشوو.

وه له (سنن) دا هاتووہ کہ پیغمبر ﷺ فرمویہ تی: (من أحب لله ، وأبغض لله ، وأعطى لله ، ومنع لله ، فقد أتمم الإيمان.) 'واته: هر که سیک تهنه لہ بهر خودا خه لکی خوش بویت ، وه به تهنه لہ بهر خودا رقی له خه لکی بیت، وه تهنه لہ بهر خودا شت ببه خشیت، وه تهنه لہ بهر خودا پیگر بیت، نهوا به راستی بیروباوه پی تهواو پوخته .

هروه ما له فرموده یه کی تر دا پیغمبر ﷺ ده فرمیت: (ما تحاب رجلان في الله الا كان افضلها اشدهما حبا لصاحبه.) واته: نهگر دوو کهس له پیناوی خودا یه کترین خوش ویست ، نهوا باشترین کهسیان نهوه یانه که زیاتر برادره کهی خوشتر بویت .
جا نه م خوش ویستنانه له پیویستی وتهواو کاریه کانی خوشه ویستی خودان .

جۆره کانی خوشه ویستی بو خودا

جۆره کانی خوشه ویستی بو خودا دابهش ده بیت بو چوارچۆری سه ره کی، که پیویسته جیا بکری نه وه له خوشه ویستی کانی تر، که نه وانیش نه مانه ن: _

۱- خوش ویستنن خودا:

واته خوای گهره ت له هه موو شت وکه سیکي تر زیاتر خوش بویت که هاوتای نه بیت. جا به تهنه لہ مه مایه ی رزگار بوونه له دۆزه خ و به ده ست هینانی به هه شت نی یه ، چونکه هه ریه که له جوله که کان و

1 - نه م فرموده یه (حسن) ه، (ترمذی: ۲۵۲۱) وه (احمد: ۴۳۸/۳) وه (حاکم: ۱۶۴/۲) گیزایانه ته وه. وه (البانی) به صحیحی داوه له قه لثم. وه (حافظ و ذه بی الئی بی ده نگ برو نه.

خاچ پەرستەکانیش خودایان خۆش دەوێت ، بەلام کەچی توشی سزای
دۆزەخ دەبن و لەبەهەشت بێ بەش دەبن.

۲- خۆش و بیستنی نەووەی کە خودای خۆش دەوێت:

واتە ئەو شتانەی کە خودا خۆشیانی دەوین ، تۆش لەقولای دل
و دەرونتەو خۆشت بوین. جا ئەمە بنەمای سەرەکی چوونە نێو
ئیسلامەو وەرەچوونە لەنێو بێ باوەرپی. وەخۆشەویستەکان س
لای خودا ، بەهێزترینیانە لەم جۆرە خۆشەویستی یەدا.

۳- خۆش و بیستنی بۆ خودا لەپێناو خودا:

واتە هەرکەس وشتی کمان خۆش بویت تەنها لەبەر خوداو لە پێناوی
پەزنامەندی خودای گەرەدا بێت و دوور بێت لەنیازو مەبەستی تر.
و ئەمەیان لە پێویستی و تەواوکاریەکانی خۆشویستنی خودایە.

۴- خۆش و بیستنی لەگەڵ خودا:

ئەم جۆریان پێی دەوترێت "هاوبەشی دانان بۆ خودا لە
خۆشەویستیدا"، واتە گەر بێتو لەگەڵ خودای گەرەدا هاوبەشمان بۆ
دانا لەخۆشەویستیدا ، وە لە پێناو خودا نەبوو ئەو خۆشەویستی یە ،
ئەوا هاوبەش و هاواتان بۆ خودا بپارداو لە خۆشەویستیدا.
و بەمەش دەوترێت (المحبة الشركية - خۆشەویستی هاوبەشی).

۵- خۆشەویستنی سروشت:

کە ئەم جۆریان زۆرمەبەستمان نی یە لێرەدا باسی بکەین، ئەمەش
بەکورتی: حەزو ئارەزووی مرۆف بۆ ئەو کەس و شتانەی کە لەگەڵ
سروشت و فیترەتی خۆیدا دەگونجێت ، وە کە خۆشویستنی خێزان، باوک
دایک منداڵ، ئاو خواردن... هتد.

که ئەم جوړه یان ئاساییه له دل ودهرونى مرؤفدا هیه ، به مه رجیک ته شه نه نه کات ونه گاته ئاستى خوښه ویستى خودای گه وره ده فه رمیت :
 (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ... المتافقون: ۹) واته : ئەى باوه پداران هه ول بدهن که مال و سامان و پووله کانتان نه بنه هوى نه وهى که له یادی خودا سه رقالتان بکه ن و که م ته رخه مى بنویتن وبى ناگاتان که ن .

وه ده فه رمیت : (رَجَالَ لَّا تُلْهِهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا يَبِيعُ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ... النور: ۳۱) واته : پیاوانیک که ستایشى خودا ده که ن ، که هیچ کاتیك بازگانی کړین و فروشتن سه رقالتان ناکات وبى ناگایان ناکات له یادی خودا .

۷- ته واوی خوښه ویستى "الذلة" :

ئەمه چه وتهمین دوايه مین پله ی خوښه ویستى یه له پله کانی خوښه ویستى که پئی ده وتریت "ته واو کو تایی خوښه ویستى" .

واته چیتر له دلدا جگه یه کی تر نابیته وه بو خوش ویستنى هیچ که س وشتیکی تر ، جگه له خوشویستراوی سه ره کی نه بیت . وه به هیچ شیوه یه کیش نه و دل له جیگه ی هاو به ش هاوتنا ناکاته وه له خوښه ویستیدا . ئەم پیگه یه تایبه ته به دؤستانى خودا که هر یه که له پیغه مبه ران (ابراهیم و محمد) سلاؤ و درودی خودایان له سه ر بیت . هه روه کو پیغه مبه ر ﷺ ده فه رمیت : (إن الله اتخذني خليلاً كما اتخذ ابراهيم خليلاً) واته : خواى گه وره منى کردۆته خه لیلی خو ی ، هه روه کو پیشترا ابراهیمی کردۆته خه لیلی خو ی .

^۱ - ئەم فەرمووده یه (ضعیف الأسناد) ه ، پڕوانه (السلسلة الضعيفة) ی (البانی: ۳۴: ۳۰).

هروه‌ها له (صحيح) دا هاتوو كه پيغه مبه^{صلیہ} فرموویه تی: (لوكنت متخذاً من اهل الأرض خلیلاً لاتخذت أبابكر خلیلاً، ولكن صاحبكم خلیل الله) ^۱ واته: ئه‌گەر من له‌خه‌لكی سه‌ر زه‌وی دۆست و خه‌لیلیکم هه‌لبژاردایه، ئه‌وا "ابو بكر" ده‌بوو، به‌لام من خه‌لیلی خودام.

وه‌له‌ فرمووده‌یه‌کی تر دا ده‌فرمیّت: (انی ابرأ الى كمال خلیل من خلته) ^۲ واته: من خۆم به‌ری ئه‌كه‌م له‌هر خه‌لیلیك كه‌به‌ئه‌ندازه‌ی خه‌لیلی خۆشم ویستبیّت.

وه‌كاتیك كه‌ پيغه مبه‌ر "ابراهيم (س.خ)" جه‌زی به‌كوړیك كرد، خوای گه‌وره‌ پیی به‌خشی، جا خۆشه‌ویستی ئه‌و كوپه‌ به‌شیک له‌دلی "ابراهیمی" داگیر كرد، وه‌خوای گه‌وره‌ش ئه‌م كارهی پی خۆش نه‌بوو كه‌له‌ دلی ابراهیمدا خۆشه‌ویستیکی تر هه‌بیّت جگه‌ له‌خواد. هه‌ر بۆیه له‌خه‌ودا فرمانی به‌ ابراهیم كرد كه‌ ئه‌و مندا له‌ سه‌ربیره‌و بیکره‌ قۆچی قوربانی بۆ خودا. كه‌ئهمه‌ش گه‌وره‌ترین تاقی كردنه‌وه‌بوو بۆ دلی ئیبراهیم (س.خ). مه‌به‌ست لی‌ره‌دا سه‌ربیرینی كوپه‌كه‌ نه‌بوو، به‌لكو سه‌ربیرینی خۆشه‌ویستی ئه‌و كوپه‌بوو له‌ دلی جه‌زیه‌تی ئیبراهیمدا. هه‌ر بۆیه كاتیک كه‌ ئیبراهیم ویستی كوپه‌كه‌ی سه‌ربیریت. خوای گه‌وره‌ بریاری دا به‌ له‌ بری كوپه‌كه‌ی مه‌پیک سه‌ربیریت و كوپه‌كه‌ ده‌ربازبیّت. وه‌ئهمه‌ش بووه‌ سونه‌تیکی به‌رده‌وام...

هه‌روه‌كو هه‌میشه‌ خوای گه‌وره‌ هه‌ر بریاریکی هه‌لوه‌شان دبیّت هه‌ به‌شیکی كه‌می لی‌ هیلاوه‌ته‌وه‌. وه‌كو "هیشتنه‌وه‌ی پینچ نویژی فه‌رز

1 - نهم فرمووده‌یه (صحيح) 5، بخاری: 3656) وه (مسلم: 165/15 نووی).

2 - نهم فرمووده‌یه (صحيح) 5، همان سرچاوه‌ی پیشوو.

له بری په نجا نویژی فهرز^۱، وهک هیشتنه وهی خیرو صه دهقه له کاتی ویسترا قسه له گهل پیغه مبهردا بکریت.

له نیوان خوشه ویستی و خلیل دا

مه ندیک کس پدیان وایه "خوشه ویست" پوختر و فراوانتره له "خلیل"، وهه روهها ده لئین هه زره تی ابراهیم "خلیل الله" یه، به لام محمد ﷺ خوشه ویستی خودایه "حبیب الله" یه.

به لام له راستیدا به م شیوه یه نی یه، چونکه "خوشه ویستی" گشتی یه، به لام "خلیل" تاییه تی یه، وه خلیل کؤتاو ته واوی خوشه ویستی یه. هه روه کو پیغه مبهردا ﷺ رایگه یاندوهه که خوی گوره له گهل ئیبراهیم دا هه لی بژاردون به خه لیلی خوی. وهه روهها په دی نه وهی کردۆته وه که له سه رزه ویدا خه لیلی هه بیت جگه له خودا، له گهل نه وه شدا خوشه ویستی ده برپیوه بو هه ریه که له (خاتوو عایشه و ابوبکر و عمر) ﷺ.

هه روهها خوی گوره خوشه ویستی خوی بو چه ندین و چین وتویژ ده برپیوه، له وانه: ته وبه کاران، چاکه خوازان، ئارامگران... (يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ... البقرة: ۲۲۲).

هه روهها گه نجی ته وبه کار خوشه ویستی خودایه، به لام له گهل هه موو نه مانه دا خوی گوره خه لیلی خوی بو دووان ده برپیوه که (محمد و ابراهیم) هه سلاو و درودی خودایان له سه ر بیت.

۱ - نه مه کاتی خوی به پی دهقی نه م نایه ته فهرز بووه که ده فه رمیت: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَاجَرْتُمُ الرَّسُولَ فَقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَحْوِكُمْ صَدَقَةَ ذَلِكَ خَيْرٌ لَكُمْ وَأَطْهَرُ فَإِن لَّمْ تَجِدُوا فَإِن اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ... المجادلة: ۱۲) واته: نهی باوه داران کاتیک وستان قسه یه که له گهل پیغه مبهردا بکن، نهوا خیر و صه دهقه یه که نه نجام بدن که بو خوتان باشز و پاکتره، وه خوی گوره لی بوردهو به خشنده یه.

جياوازی له نيوان خوښه ويست و خوښه ويستين

وه كو پيشتر ووتمان هه ميشه مرؤف دهست به ردارى خوښه ويستىكى بچوك ده بيت له پيناو خوښه ويستىكى گه وره دا، وه هره ها له پيناو به دهست هينانى خوښه ويستىكى گه وره دا ناماده يه خوئى توشى ناخوشى ومه ينه تى بچوك بكات، كه وا سروشتى ژيرى وعه قلى وايه كه گه وره ترين خوښه ويست هه لېژيريت له بچوك ترينيان ، وه كه مترين وبچوك ترين نارپه حه تى هه لېژيريت له گه وره ترين و زورترينيان . وه هم كاره پيوستى به دووبنه ماي گه وره هه يه :__

(هيزى ههست كردن وزانين ، نازايه تى دل) . واته پيوسته مرؤف ههست به باشترين و گه وره ترين خوښه ويسته كانى بكات ، بوپرونازا بيت بتوانيت هه لېژاردن نه نجام بدات له م بواره دا . به لام نه گه ر به پيچه وانى نه مه وه كرا ، نه وا لاوازيان له بواري ههست كردن وزانينه ، يا خود دلئى نازاو بوپرنى به ناتوانيت له ژير كاريگه رى دهرن دهر بچيت .

زوريك له خه لكى گيروده ي نه م دهرده بوونه و حه زوناره زووه كانى زاله به سر ژيرو باوه رپاندا ، باشه و خراپه يان له م روانگه يه وه ده پيون ، ته نانه ت هه نديك جار پزيشكه كان ناگادارى هه ندى كارى ده كه نه وه كه زيان به خشه ، كه چى نه خوښه خوئى ناگريت و دهرونى زاله و نه نجامى ده دات . زوريك له و كه سانه ي دلئان نه خوښه ، گوئى به سه لامه تى دلئان نادهن وه ميشه حه زوناره زووه كانيان تيرده كهن وه رچه نده زيان به خش بيت بويان .

پوخته ي شهر و چاكه :

پوخته ي شهر له لاوازی و بى هيزى ههست و ئيدراك و دهرن نزمى دايه . وه پوخته ي چاكه ش له به هيزى ههست و ئيدراك و شكومه ندى دهرن دايه .

که واته خۆشه ویستی و ئیراده بنه پەت و بزویته ری هه موو کار یکن . هه روه ها رق و کینه و ناحه زی بنه پەت و ده ست به رداری هه موو کار یکن . جا ئه م دووه یزه مه زنه له دللدا ، وه سه رچاوه ی چه رمه سه ری و به خته وه ری دلن . وه پالنه ری هه موو کار یکی ئاره زوومه ندانه بریتی به له خۆشه ویستی و ئیراده . وه ئه نجام دانه که شی ده گه پیته وه به لاوازی له یه کی له و دووپالنه ره سه ره کی به ، که هه ندی جار رق و کینه و ناحه زی ده گرتیه وه . جائه مه بنه پەتی فه رمان کردن و پیرگرتنه ، پاداشت و سزایه .

جا لیره دا وه لامی نه و پرسیا ره پوون ده بیته وه که " ئایا ده ست به رداری بوون له کار یکن " فه رمان یکی وجودی به ؟ یا خود عه ده می به ؟
پوخته که ی: لیره دا دووبه شه :

ده ست به رداری بوون یکن ده گه پیته وه به بوونی هۆکاری کاره که له " ئیراده و خۆشه ویستی " که به مه یان ده وتریت " عه ده می - نه بوونی " . وه ده ست به رداری بوون یکن ده گه پیته وه به بوونی پیرگییه که له " رق و کینه و ناحه زی " که به مه یان ده وتریت " وجودی - بوونی " .

هه وئی خه لکی به ده ست هیئانی به رژه وه ندی و دوور که وتنه وه له زه ره رمه ندی به

بئی گو مان مرۆف هه میشه له هه موو ووته و کردار نه نجام دانی کدا ، ته نانه ت له دوور که وتنه وه و ده ست به رداری بوونی هه رکار ی کدا ، مه به ستی سه ره کی به ده ست هیئانی به رژه وه ندی و دوور که وتنه وه له زه ره رمه ندی به .

ئه مه پیه وه ری هه موو خاوه ن ژیری به که له ژیا ندا ، به لام مه خابن زۆری ک له خه لکی له م پیه وه ره دا توشی شیوان ولی تیکچوون هاتوون .

کاتیڭ که نامادهن له پیناوی به دهست هینانی بهرزه وهندی یه کی کم وچیزیک کی کاتی خویان توشی چه رمه سهری وسزاونه شکه نجه یه کی زوره نه بر او ده کن وه توشی زیانی هه میشه یی ده بن. هه ریویه ده بینین که سانیک کی زور له بهر چیز و خوشیه کاتی یه کانی ئه م دونیا یه ژبانی هه تاهه تایی قیامت ده دپینن و له دواپوژدا سزایه کی بی شومار چاوه پروانیان ده کات.

هه ندیک له زانایان ده لئین: زور وردبوومه وه له حالی ژیرمه ندان وهوشیاران، ده بینم هه ره موویان له هه ولی دوورخستنه وه ی ناربه حه تی و غه م و په ژارهن له سهر ده رون. جا هه ریبه که و بهر یگه یه ک، هه یه له ریگه ی خوا ردن و خوار دنه وه، یان بازرگانی، یان به پرۆزه ی هاوسه رگری، یا خود به گوی گرتن له گۆرانی خوش یان به کات به سهر بردن به یاری یه وه ...

منیش ووتم: راسته ئه مه تاکه مه بهستی سهره کی ژیرو هوشیارانه ، به لام هه موو ریگایه ک له و ریگایانه نامان که یه نیتته جیی مه بهست، بگره هه ندیکیان ته و او پیچه وانه و دژی ئه و مه بهسته یه ، وه به لای منه وه تاکه ریگایه ک بو به دهست هینانی ئه و مه بهسته ، ته نها پروکردنه خوی گه وره یه و به دهست هینانی په زامه ندی ئه وه، جا هه ر که سیک ئه م ریگایه بگریته بهر ئه و دلتیا بییت سهر فرازی دونیا و قیامت به دهست ده هینیت.

بەشەگانى خۆشويستراو "المحبوب"

خۆشويستراو "المحبوب": دەبىتتە دووجۆرەوہ:

۱- خۆشويستراو بۇ خودى خۆى.

۲- خۆشويستراو بەھۆى كەسى ترەوہ.

۱- خۆشويستراو بۇ خودى خۆى:

واتە خۆش ويستنى كەسىك تەنھا لەبەر خودى خۆى كە شاين
وشايەستى خۆشەويستى يە. كەئەمش بەتەنھا خواى گەرە
دەگرىتەوہ كە دوورە لەھەموو كەم و كورپى و كورتىك، كەمال و تەواوہ
لەھەموو روويەكەوہ.

۲- خۆشويستراو بەھۆى كەسىكەوہ:

واتە خۆش ويستنى كەسىك يان شتىك لەبەر خودى خۆى نا ، بەلكو
لەبەر ھۆكارى تر خۆشويسترايىت ، وەجگە لەخۆش ويستنى خواى
گەرە سەرجم خۆشويستراوہ كانى تر بەھۆى خوداوہ خۆشويستراون
، وەھەر لەئەوہوہ خۆشويستراوہ كەيان سەرچاوہ دەگرىت. وەك
خۆشويستنى پيغەمبەران، فرىشتەكان.. ھتد.

كەواتە لىرەدا جگە لەخودا ھەموو خۆشويستراوہ كانى تر شاينى
خۆش ويستن و پوق لى بوونەوہن لەيەك كاتدا. بۇ نمونە گەر كەسىك
رقى لەو شتانە بوو كە خودا خۆشى دەوين، بۆمان دەردەكەويت كەتا
چ ئەندازەيەك خۆشويستراوہ كانى ترى لاپەسەندە و دژايەتى خودا
دەكات، وەبەپيچەوانەوہ كەسىك كە خودا ھەرشتىكى خۆش بويت
، ئەويش ھەمان شتى خۆش دەويت وەبۆمان دەردەكەويت كەچەند
پشتيوانى لەخوداى گەرە دەكات.

جا پیویسته دهست بهم پیوره وه بگرین ، تابزانین چهنه نئمه موالات وپشتیوانیمان هیه بهو خوی گوره، چونکه ولایهت واته خویش ویستنی ئه و شتانهی که خودا خوشی دهوین ، وههروه ها پق لی بوونه وه له و شتانهی که خودا پقی لی ده بیته وه . جا ئه مه په یوه ندی به زوری نویژ وپژوه وه نی یه و ئه مه تایبه ته به دل .

جوړه گانی خوشه ویستی بههوی کهسانی تره وه: _

یه کهم: هه ره له گه ل به دهست خستنیدا ههست به چیژو خوشی ده کریت .

دووم: ئه و جوړه یه که نازارو زیان به خشه ، به لام خوی ده کریت تا ده یگه یه نیته خوشی ستراوه که ی .

ههروه کو خوی گوره ده فه رمیت: (كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ كُرْهٌ لَّكُمْ وَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَعَسَى أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ... البقرة: ۲۱۷) واته: خوی گوره کوشتاری له سهر پیویست کردن هه رچه نده له سهر دلتان ناخوشه ، به لام دوور نی یه شتیکتان پی ناخوش بیت، به لام له راستیدا خیری تیدایه بۆتان . وه دوور نی یه شتیکتان پی خوش بیت، به لام له راستی خراپه بیت بۆتان ، وه ته نها خوی گوره زاناو دانایه و ئیوه نایزانن .

جا لیتره دا کوشتاریان پی ناخوشه ، به لام باشتره بۆیان چونکه ده یان گه یه نیته په زامه ندی خوشه ویست . ههروه ها دهرونی مرؤف ئاره زووی پشوو وخوشگوزهرانی وئاره زوویازی دهکات، ئه مه خوی خوشه به لام زورخرابه ، چونکه ده بیته مایه ی له دهست دانی په زامه ندی خوشه ویست .

جا كه سى ژيرو ھۆشيار دوربينانە لە شتەكان دەكۆلێتەو ھەيچ كاتێك خۆشى يەكى ھەميشەيى ناكاتە قوربانى خۆشيهكى كاتى.

جا حالەتەكان چوار جۆرن:

- ۱- خۆشويستراويك بمان گەيە نيئە بە خۆشەويستراو.
- ۲- ناخۆشى يەك دەمان گەيە نيئت بە ناخۆشى.
- ۳- ناخۆشى يەك دەمان گەيە نيئت بە خۆشەويستراو.
- ۴- ھەخۆشويستراويك دەمانگەيە نيئت بە ناخۆشى.

۱- خۆشويستراويك بمانگەيە نيئت بە خۆشويستراو:

ئەم جۆرەيان لە ھەردوولاو ھەردوولاو خيرو چاكيە و پيويستى بە ئەنجام دان ھەيە.

۲- ناخۆشى يەك دەمان گەيە نيئت بە ناخۆشى.

ئەم جۆرەيان لە ھەردوولاو خراپە و پيويستە دەستى لى ھەلبگرين وليى دوربىكە وينەو ھە.

پاشان دووبەشەكەى تر ماو ھە كە بریتين لە: ..

۳- ناخۆشى يەك دەمان گەيە نيئە خۆشەويستراو:

۴- خۆشويستراويك دەمان گەيە نيئت بە ناخۆشى:

جا مەرۆكە لە دونيادا ھەميشە لە نتيوان ئەم دووانە ياندا كيشمە كيش دەكات، جارێك بەم لاو جارێك بەولا دەكەوێت ، مەرۆكى ھۆشيارو ژيرو باو ھەردار بەلای ئەواياندا دەپوات كە لە كۆتايادا دەگات بە خۆشەويستراو ھەميشەيى دەست گير دەبيئت ، بەلام مەرۆكێك ھەزو ئارەزوو و دەروون پيشەوايەتى بكات ئەوا بەلای خۆشيه كاتى كەدا دەچيئت و سەرئەنجام وزەر ھەمەند دەبيئت.

خۆشه‌ويستی بىنەره‌تى خۇاپه‌رستى يە

جا ئەگەر خۆشه‌ويستی بىنەره‌تى ھەموو كارىكى ھەق وپراستى بىت ، ئەوا خۆشه‌ويستی خودا و پىغەمبەرەكەى بىنەغەو بىنەماى ھەموو كارىكى ئاينى يە ، جا بىنەماى ھەموو كارىكى ئاينى بىرىتى يە لە خۆشويستنى خودا و پىغەمبەرى خودا . وە بىنەماى ھەموو ووتەيەكى ئاينى بىرىتى يە لە بەراست و دروست زانينى خودا و پىغەمبەرى خودا .

جا ھەر ويست و ئىرادەيەك رىگىرى كرد لەدەر بىرىنى تەواوى خۆشه‌ويستی بۆ خودا ، وە ھەر وھەا ھەر گومانىك رىگىرى كرد لە بەراست زانينى خودا ، ئەوا زەرەرمەندە بە بىنەره‌تى باوہر لاوازى دەكات . جا ئەگەر لەو حالەتەوہ تەشەنەى كرد وگەيشتە ئاستى خۆش نەويستنى خودا و بەراست نەزانينى پىغەمبەرەكەى ، ئەوادەبىتە كافرو گومراو ھاوبەش بىپار دەر .

لە پىداويستىەكانى خۆش ويستنى خودا:

دۆستايەتى و دژايەتى كردن

واتە پىداويستىەكانى خۆش ويستنى خودا بىرىتى يە لە دۆستايەتى و پىشتىوانى كردنى خۆشه‌ويستانى خودا ، دژايەتى كردنى ناھەزان و دوزمىنانى خودا . وە ئەم دوو كارە دژاودىزى يەكترن ، واتە دۆستايەتى خۆشه‌ويستانى خودا ناكرىت ھەتاكو دژايەتى ناھەزانى خودا نەكەيت . ھەر وھەكو خۇاى گەورە سەبارەت بە پىشەواى خۆشه‌ويستمان باس دەكات ، ابراھىم كە پوودەكاتە گەلەكەى دەلەيت : (قَالَ أَفَرَأَيْتُمْ مَا كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ * أَنْتُمْ وَأَبَاؤُكُمْ الْأَقْدَمُونَ * فَإِنَّهُمْ عَدُوٌّ لِّي إِلَّا رَبَّ الْعَالَمِينَ... الشعراء : ۷۵-۷۷) واتە : ابراھىم پىتان دەلەيت : ئايا ئىوہ نابىنن چى دەپەرستن ؟ "كەى ئەم شتانە شاينى پەرستنن" بەراستى

ئیوه و باو پیرانتا به هله دا چوون. ئه وانه ی ئیوه ده یان په رستن به دلنیا ییوه دوزمنی منن و وه به دوزمنی خومیان ده زانم ، جگه له پهروه ردگاری جیهان نه بیټ که به تهنه شایانی په رستنه .

جا ئه م دژایه تی کردنه ی ابراهیم (س.خ) نۆر پئیویسته بو به جی که یاندنی دۆستایه تی بو خودا. هر ئه م هه لویسته جوانانه بوو که خوای گه وره ده یان کاته پیشه نگ وداوامان لی ده کات که شوینیان بکه وین که ده فه رمیټ: (قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَاءُ مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّى تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَحُدُّهُ...المتحنة: ٤) واته: به پراستی ئیوه له "ابراهیم وشوین که وتوانی" باشترین پیشه نگتان هیه، که کاتی پوویمان کرده که له که یان ووتیان: ئیمه به رین له ئیوه وله وشتانه ش که له جیاتی خودا ده یان په رستن ، ئیمه باوه رمان به و ئاینه ی ئیوه نی یه. ئیتر دوزمنایه تی وړقه به رایه تی له نیوانمان به رپابوو تا ئه وکاته ی ده گه پینه وه و باوه ر به خودای تا که وتنه ده هینین.

هه روه ها ده فه رمیټ: (وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ إِنَّنِي بَرَاءٌ مِّمَّا تَعْبُدُونَ * إِلَّا الَّذِي فَطَرَنِي فَإِنَّهُ سَيَهْدِينِ...الزحرف: ٢٦-٢٧) واته: ابراهیم پووی کرده که له که ی ویاوکی پیی ووتن: من به ریم له وشتانه ی که ده په رستن ، تهنه خوای گه وره نه بیټ که منی به ده ییناوه وړینمایم ده کات ، دواتر ئه و ووشه یه ی "یه کتا په رسته ی" هینشته وه بو هوز وگه لانی دوا ی خو ی بو ئه وه ی بگه پینه وه سه ر پئیگه ی پاست.

لا إله إلا الله... ئەو ووشەيە بوو که ئیبراهیم بۆ ھۆزەگەي بە جی
ھیشت

واتە ئیبراهیم جگە لە پەرستنی خودای تاقانە دژایەتی سەر جەم
پەرستراوەکانی دەکرد، وەسیەت و پەیمانیک بۆ ھۆز و گەلەگەي
وسەر جەم پیغەمبەرائی پاش خۆی بە جیھیشت که درێژە بە کاروانی
یەکتا پەرستی بدن ، کەئەو وەسیەت و ووشەيە بریتی یە لە "لا إله إلا
الله".

ئەمە ووشەيەگە سەر جەم بونە وەری لە سەر دامەزراوە ، وەژیانی پی
ھاتووەتە کایەو، وەقیلەي لە سەر دروست کراوە ، وەئەو ووشەيەي
که خویین و مال و گیانی پی دە پارێزیت، بەختە وەری وسەر شوپی
سەر جەم مرقایەتی لە سەر بەندە، بە هەشت و خۆشیەکان و دۆزەخ
وناخۆشیەکانی لە سەر بنیات نراوە، که مایەي خۆش گوزەرائی
ھەتاھتای بەندەکانە ، کۆلەگەي سەر جەم ئاین و خواناسانە . (من کان
آخر کلامه لا اله الا الله دخل الجنة)^۱ واتە: ھەرکە سیك دوا ووشەي "لا
إله إلا الله" بیئت دەجیتە بە هەشتەو.

روح ونهینی ئەم ووشەيە

واتە بەتاک زانینی پەروردگارو بە پیروزی پراگرتنی ناو و ئاکارە
جوانەکانی، بەرزپراگرتنی پەيامەگەيەتی و ترس و تکاردن لێی، واتە
پشت پی بەستن و پووتی کردن و گەرانەو بۆ لای ئەوزاتە، وەخۆش
ویستن و دژایەتی کردنی غەیری ئەو. بەتەنھا ترسان لەئەو و گوی
نەدان بە سەر جەم کەسانی تر، سوژدە بردن و قوربانی دان و ملکەچی
کردن و بەراست زانین و ھاناو ھاوار بۆ کردن و پەناپی گرتن و تەنھاو
تەنھا بۆ ئەوزاتە پیروژە.

^۱ - ئەم فەرمودەيە (صحیح) ۵، (احمد: ۲۳۳/۵ - ۲۴۷) وە (حاکم: ۳۵۱/۱) گێڕایانەتەو.

که هرهمووی له پوختهی یهك ووشه دا كۆده بیته وه ، كه ئه ویش هیچ په رستراویك نی یه به پراستی شایه نی په رستن و خوابه تی بیته ، ته نها "الله" نه بیته .

هر له بهر گرنگی وپروپوختهی وواتا جوانه کانیتی ، ئه وکه سهی ئه م که وایه وشایه تی یه بدات وکاری پی بکات ، جهسته ی قه ده غه کراوه له وه ی که ناگر بیسوتینتی . ههروه ها خوی گه وره ده فه رمیت : (وَالَّذِينَ هُمْ بِشَهَادَاتِهِمْ قَائِمُونَ... المعارج: ۳۳) واته : کار به ناوه پوکی ئه م شایه تیه بکه ن به نهینی وناشکرا له جهسته و دل وده روندا .

جا خه لکانیکی زۆر هه یه شایه تیه که یان مردو وپی گیانه ، وه هه یه شایه تیه که ی نوستوو ، ئه گه ر به ناگا بیته وه وه یان نا ، وه هه یانه شایه تیه که ی پاکشاه ، وه هه مانیشه شایه تیه که ی ناماده وپاوه ستاوه هه میسه له سه ر پیی یه ، نمونه ی ئه م شایه تیه هاوشیوه ی گیانه بو جهسته . که سی ومان هه یه پوحی مردوو ، وه هه یه پوحی نه خو شه ونزیکه له مردنه وه ، وه پوحی ومان هه یه خه ریکه به ناگا دیته وه ، به لام پوحی واشمان هه یه دروست وپوخته بزوینه ری جهسته یه و کاری خوی ده کات .

وله فه رموده ی (صحیح) دا هاتوو که پیغه مبه ر ﷺ فه رموویه تی : (انی لأعلم کلمة لایقولها عبد عند الموت إلا وجدت روحه لها روحاً) ^۱ واته : من ووشه یه ك ده زانم گه ر مروفا له سه ره مه رگیشدا بیلیت ، ئه وا روحی زیندوو ده بیته وه .

۱ - ئه م فه رموده یه (حسن) ه ، (احمد : ۳۷/۱) وه (ابن ماجه : ۳۷۹۵) وه (البانی) له (صحیح جامع) دا هیناوتی .

واته ژيانی روح بنده به ووشه سهرسورپینه ره وه ، ههروه کو چۆن
ژيانی جهسته بنده به روحه وه .

ژيانی به خته وهی له دونیا و قیامه تدا

هه رکه سیك له م ژيانه دا بۆ ئه م ووشه پرشنگذاره بژیت و وه تی
بکۆشیت و بمریت ، ئه و ژيانی به خته وه ری هه میشه بی له قیامه تدا
به ده ست ده هیئت .: (وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَىٰ
* فَإِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَىٰ... النازعات: ۴۰-۴۱) واته : هه رکه سی له خوی
خوی بترسیت و به راستی ملکه چی بکات، وه پێگری له سه رکه شی ده رون
بکات ، ئه و له قیامه تدا پاداشتی به هه شتی به رینه به به خته وه ری تییدا
ده ژیت .

وله ژيانی ئه م دونیا به دا له به هه شتی گه ران و پشکنین و دۆزینه وه ی
راستی و حق و داد په ره ویدا ژیاوه ، به هه شتی تامه زۆی بۆ دیداری
راسته قینه ی خوی گه وه ژیان له ژیر سایه ی په زامه ندیدا . ئه مه
سروشتی سه ره تای هه موو خۆشی به که له ژياندا ، که پێشه کی به که ی
به هه ول و ماندوو بوون و شه و نخونی و ئارامگرتن ده ست پی ده کات وه له
کۆتایدا به خته وه ری به ده ست ده هیئت .

هه رچه نده خوانه ناسان له خۆشیه کانی ژياندا بن ، به لام ژيانیان بی
ئامانج و بی ئاکام و بی مه به سته . (مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْتَىٰ وَهُوَ
مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً... النحل: ۹۷) واته : هه رکه سیك کاری
چاکه خوازی بکات و پرواداریت ئه و ژيانیکی پر به خته وه ری پی
ده به خشین .

وه به خته وه ری ژیان بریتی به له به هه شتی دونیا : (فَمَنْ يُرِدِ اللّٰهُ أَنْ
يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ وَمَنْ يُرِدْ أَنْ يُضِلَّهُ يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيِّقًا

حَرَاجًا... النعمان: ۱۲۵) واته: هر كه سيك خواى گه وره بيه ويٽ هيدايتى بدات ، ئهوا سينهى ساف وپاك وئاماده دهكات بو ئيسلام، ئهوا كه سەش خواى گه وره بيه ويٽ گومراى بكات ، ئهوا دللى ده گوشيٽ وسنگى توند دهكات و هه ناسهى سوار ده بيٽ، هه روه كو بلٽيٽ بو ناسمان به رز بكرٽه وه .

مرؤقى بپرودار هه ميشه ده رونى ئارام دل وده رونى پاك و بپرتيز وگەش بينه وه چا كه خواز دلنبايه ، ئه مهش هۆكاره كانى به خته وه رى ئه م دونبايه ، كه په يوه ندى هه ميشه يى به خودا وه هيه وساتي كيش لىي بى ناگانا بيٽ، جا پئغه مبه ر ﷺ ده فەرميٽ: (اذا مررتم برياض الجنة فارتعوا ، قالوا: وما رياض الجنة؟ قال ﷺ: حلق الذكر) واته: ئه گه ر گه يشتن به باخچه كانى به هه شت به شى خۆتان به رن، ووتيان: ئه ي پئغه مبه رى خودا كامه باخچه كانى به هه شته؟ پئغه مبه ر ﷺ فه رموى: كۆره كانى يادى خودايه .

هه روه ها ده فەرميٽ: (ما بين بيتي ومنبري روضة من رياض الجنة) ^۱ واته: له نيوان ماله كه م بلنډگۆي مزگه وته كه مدا ، باخچه يه كه له باخچه كانى به هه شت. هه روه ها كاتي ك ليٽيان پرسى كه بو چى هه ميشه به رده وام ده بيت له رۆژوو گرتن و نان وئاونه خواردن. پئغه مبه ر ﷺ فه رموى: (انني لست كه يئتكم ، انني اظل عند ربي يعظمني ويسقيني) ^۲ واته: من وه ك ئيوه نيم ، من لاي خواى خۆم ده ميٽمه وه ، ئه و خواردن و خواردنه وه م پى ده به خشيت.

1 - نهم فەرمووده يه (ضعيف الأسناد ۵)، (ترمذي: ۳۵۰۹) و (احمد: ۱۵۰/۳) وه پروانه (السلسلة الضعيفة) (الباني: ۱۱۵۰).

2 - نهم فەرمووده يه (صحيح) ۵، (بخاري: ۱۱۹۵) وه (مسلم: ۱۳۹۱) گيٽر ايانه ته وه .

3 - نهم فەرمووده يه (صحيح) ۵، (بخاري: ۱۹۶۴) و (مسلم: ۲۱۱/۷ نووي) گيٽر ايانه ته وه .

لېره دا پېغمبەر ﷺ مه به سستی ئه وه يه مانه وهى له يادو زيكرى
 خوداى خوى برسيتى وتونيتى ناهيلىت ، وئەم كارە تەنها تايبە تە بە
 پېغمبەرى خودا، وهك خوى فەرموى ، بۆ كه سىترنى يە .

ژيانى راستە قىنە ، ژيانە لە گەل خودا

ئەم ژيانە نهيئى يەكى گەورە يە ، بەختە وهرى تىيدا ئەو نيچيرە
 پاونە كراو يە كه سەر جەم مرؤفايە تى بەدوايدا ويلىن . بەختە وهرى
 هەميشە يى لە ناسين ودۆزىنە وهى حەق وراستى دايە ، كه بە و پى يە
 لە سەر جەم نهيئى يە كانى ژيان دە گەيت . ناسين و ژيان لە گەل
 بە ديهيئەرى ئەم بونە وهرو پيگخەرى سەر جەم بريا رە كانى ،
 گەورە ترين دەستكەوت و ئامانجە مرؤف پيى بگات .

هەر شتىك لەم ژيانە دا گرنگ و جيى بايەخ بيىت ، لە دەست دانى
 زەحمەت دە بيىت . وههيج شتىك نى يە جيى بايەخ و گرنگ بيىت بۆ
 مرؤف جگە لە ژيان لە ژيىر سايەى رەحمەت وميهرە بانى خوداى
 گەورە دا ، كه بە ديهيئەرى هەموو بونە وهرو ژيانە .

ئەمە بەختە وهرى راستە قىنە يە ، بە لە دەست دانى ئەم راستى يە
 مرؤف سەر گەردان و بىى هودە و بىى ئامانج دە بيىت و وههيج واتايەك بۆ
 ژيان و بەختە وهرى نامينيئە وهه و بە هاوشيوهى سەر خوشيىكى بىى
 چارهى لىى ديىت ، كه هەميشە بىى ئاگايە لە راستى يە كانى ژيان ،
 كاتيىك كه هۆش دەكاتە وه قىامە تى بە سەردا هاتوو و راستىە كان
 دەردە كەون ، ئەوساتە توشى سزاو ئەشكەنجەى هەتا هەتاي دە بيىت .
 ئازارى دەرونى ولە دەست چوون و بە فيرؤ چوونى ژيانى شالوى بۆ
 دەهيئيت وە لە پەل و پۆى دەخەن . كه سەر قالى دونيا يەكى بىى

ئەنجام بوو ، قىيامەت وخواناسى لە دەست داوھ . جالێرەدا پێويستە
 مەرۆف پيش گەيشتنى بەم ديمەنە جەرگ برانە زوو بێتەوھ ئاگاو
 فريای ژيانى خۆى بکەوێت ، گەرەترين حەق وپاستى بناستى لە
 ژێر سایەيدا بە کامەرانى بژيێت .

وہلہ (أثر) يَكى خوايى ھاتووہ : (أبن آدم خلقتك لعبادتي فلا
 تلعب، وتكفلت برزقك فلا تتعب، أبن آدم، اطلبني تجدني، فإن
 وجدتنى وجدت كل شيء ، وإن فاتك فاتك كل شيء ، وأنا أحب إليك
 من كل شيء) واتە : ئەى ئادەمیزاد . من تۆم بۆخودا پەرسى
 دروست کردووہ ، یاری مەکە . رزق وپۆزیم بۆدابین کردووی ،
 بەشوینی دا ماندوو مەبە . ئەى ئادەمیزاد ئەگەر بەشوینمدا بگەرێت
 دەمدۆزیتەوہ ، ئەوسا ھاتە ھەموو شتێک دەدۆزیتەوہ ، و ئەگەر
 دۆزینەوہى منت لە دەست چوو ، ئەوا ھەموو شتێکت لە دەست
 دەچيێت ، و ھەباش بزانی من لە ھەموو شتێک باشترم بۆتۆ .

لە بنەرەتدا خۆشەويستى تەنھا شاھەنى خودای گەرەوہ

وھک پيشتر باسمان کردخۆشەويستى ناويكى گشتگیرە وچەندین
 جۆر ناوی لە ژێردا کۆدەبێتەوہ . جا جۆرە بە نرخ و بەھاکانى
 خۆشەويستى تەنھا شایستە و شاھەنى خودای گەرەوہیە و بۆکەس
 و شتى تر دەست نادات ، وھک پەرسى و گەرەوہ... ھتد . تەنھا بۆ
 خۆى بەکار دەھێنرێت ، کە دەفەر مێت : (فسوف يَأْتِي اللّهُ بِقَوْمٍ
 يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ... المائدة: ۵۳) واتە : خواى گەرەوہ پيێرێكى تر
 دەھيێتە سەر شانۆى ژيان ، کە بە تەنھا خواى گەرەوہيان زۆر خۆش
 دەوێت ، وەخوايش ئەوانى خۆش دەوێت .

سه‌رجه‌م بانگه‌وازيان بو يكتاپه‌رستي خوداي گه‌وره كردووه كه بریتی یه (له ته‌واوی ملکه‌چی) بو خودا. وه خو‌پاراستن له سنووره‌كاني گو‌پرايه‌ئی كردنیتی.

وه له (صحيحین) دا هاتووه له فه‌رموده‌ی "أنس رضی اللہ عنہ" كه پیغه‌مبه‌ر صلی اللہ علیہ و آله و سلم فه‌رموویه‌تی: (والذي نفسي بيده لا يؤمن أحدكم حتى اكون أحب إليه من ولده ، و والده والناس أجمعين) ^۱ واته: سویندبیٔ به‌وکه‌سه‌ی گیانی منی به‌ده‌سته ، هیچ کام له‌ئی‌وه باوه‌رتان ته‌واو دامه‌زراونی یه ، گه‌ر من تان له‌خوتان ومندال ودايك وباوكتان وسه‌رجه‌م خه‌لگی خوشتر نه‌ویٔ.

وه له (صحيح البخاری) دا هاتووه كه عومهری كورپی خه‌تاب ده‌لیٔت: والله ی پیغه‌مبه‌ر من توّم له‌ه‌موو كه‌س زیاتر خو‌ش ده‌ویٔت ، ته‌نها له‌خوّم نه‌بیٔت. پیغه‌مبه‌ر صلی اللہ علیہ و آله و سلم ده‌فه‌رمیٔت: (لا یا عمر حتی اكون أحب إليك من نفسك) واته: نابی ئه‌ی عومهر ده‌بیٔت منت له‌خوت زیاتر خو‌ش بؤیت. عومهری كورپی خه‌تاب ده‌لیٔت: سویند به‌وکه‌سه‌ی كه‌توی به‌حَق وپاراستی ره‌وانه كردووه من توّم له‌ خویشم زیاتر خو‌ش ده‌ویٔت. پیغه‌مبه‌ر صلی اللہ علیہ و آله و سلم ده‌فه‌رمیٔت: (الآن یا عمر) واته: ئیستا باوه‌رت ته‌واوه ئه‌ی عومهر. ^۲

جا ئه‌مه پله‌وپایه‌ی پیغه‌مبه‌ری خه‌ودا بیٔت كه پیویست کات له‌خوت ومال و مندال وسه‌رجه‌م كه‌س وکار زیاتر خو‌شت بؤیت، ئه‌ی ده‌بیٔت خو‌ش ویستنی خودا چوّن بیٔت؟ به‌لکو خو‌شویستنی خودا پیویسته له‌سه‌رووی ه‌موو خو‌شه‌ویسته‌كانه‌وه بیٔت ، به‌بی هاوبه‌شی

۱- نهم فه‌رموده‌یه (صحيح)ه، بخاری: ۱۵۰) و(مسلم: ۱۸/۲ نووی) گبیرایانه‌ته‌وه.

۲- نهم فه‌رموده‌یه (صحيح)ه، پیشتر باسمان كردووه.

وماوئل بپساردان بۆي، وه به ته واوي خۆشه ويستی وگوپرايه لى بۆي
،كه نابيت هه چ كه س وشتيك هاوبه شى بكات.

خۆشه ويستی بنه ماو بزوينه رى هه موو كارو جوليه له جيهاندا

سه رجه م جوليه كاره كانى جيهان و بونوه وهر ،بنه ره تى
ده كه پيته وه بۆ خۆشه ويستی، چونكه سه رجه م جوليه كانى بونوه وهر
به گشتى سى جوره: _

۱. جوليه خۆويستيه كان "الإختيارية والأرادية".

۲. جوليه خۆنه ويستيه كان "القسرية".

۳. جوليه سروشتيه كان "الطبيعية".

۱- جوليه سروشتيه كان "الطبيعية".

بنه ره تى جوليه مروه و بونوه وهر به گشتى برى تى به له سه قامگى رى
وچق به ستوى راوه ستان ونه جولان. وه كاتيك له چقى راوه ستاوى
سروش تى خۆي ده ترازيت ئه وا پيى ده وترى ت "جوليه".

جا هر به هۆي ئه و جوليه وه ده بيت كاتيك ده يه وي ت بگه پيته وه
بۆ دۆخى سروشتى چق به ستوى خۆي. به مه ده وترى ت "جوليه
سروش تى به كان".

۲- جوليه خۆويستيه كان "الإختيارية والأرادية".

برى تى به له جوليه وكارىك كه خۆويستانه و مه به ست دارانه به
ويست وئيراده ي خۆت ئه نجامى ده ده يت.

بريتى يه له وچوله وکارانهى که بهى ويستى خوآه، له ژير فشارو پالنه رى ترده نه نجامى ده ديت.

پوختهى بابه ته که:

هه رکارو جوآه يه که هه ست پى کرد، پىى ده وترىت خوويستى. وه هه ر کارو جوآه يه کيش هه ست پى نه کرد، نه وا گه ر گه پانه وه بيت بو دؤخى پيشتر پىى ده وترىت "سروشستى"، وه نه گه ر هه ست پى نه کردن وگه پانه وه هه نه بوو نه وا پىى ده وترىت "خوآه ويستى".

جا پاش سه لماندنى نه م راستيان ماوه ته وه بلين:

سه رجه م جوآه وکارى بونه وه ر وپيکها ته کانى، وردو درشت له ناسمانه کان وهه ساره وه سستيره... هتد. هه روه ها بالنده وه پروه ک و، دابارين و... هتد. هه موو نه م جوآه وکارانه له لايه ن فريشته کانى خوداوه نه نجام ده درين، که تايبه ت کراون بو نه م مه به سه ت.

وه ده قى زورى قورئان وهه رموده مان هه يه له سه ر پاستى نه م بابه ته، وه باوه ره يئان به م پاستيه له پيداويستيه کانى باوه رپى پاست و دروسته. جادابه ش بوونى فريشته کان به سه ر کارو جوآه ي بونه وه ر پوون و به لگه داره. که خواى گه وره بو پزق و پوزى، گيان کيشان، گيان به خشين، باران، با، هه ور... هتد. پاراستنى مروآه و تو مارکردنى چاکه و خراپه کانى... هتد. ته نانه ت کاروبارى به رزه خ و به هه شت و دؤزه خ، هه ر هه مووى سپيدراره به فريشته کان له لايه ن خواى گه وره وه، هه روه کو دهه فرميت: (وَمَا نَنْزَلُ إِلَّا بِأَمْرِ رَبِّكَ لَهُ مَا بَيْنَ أَيْدِينَا وَمَا خَلْفَنَا وَمَا بَيْنَ ذَلِكَ وَمَا كَانَ رَبُّكَ نَسِيًّا... مريم: ٦٤) واته: نهى محمد: ئيمه به ته نهاه فرمانى

په روه ردگار ت نه بېت دانابه زبېن ، هه رچى داهاتوو وپاږدوومان و
 نه وانه يشى له نيوانياندا هيه ، هه ر هه مووى بو په روه ردگاره ، وه ناييا
 په روه ردگارى تو هيچ شتيك فه راموش بكات؟ ... (وَكَمْ مِّن مَّلَكٍ فِي
 السَّمَاوَاتِ لَأَتُعْنِي شَفَاعَتَهُمْ شَيْئًا إِلَّا مِنْ بَعْدِ أَنْ يَأْذَنَ اللَّهُ لِمَنْ يَشَاءُ
 وَيُرِضَى... النجم: ٢٦) واته: چه ندين فريشته ي به پريزو پايه دار هيه
 له ناسمانه كاندا ، كه هيچيان ناتوانن تكاو شه فاعه ت خوازي بكن ،
 ته نها به مؤلّه تي خوداي گه وره و فه رمانى نه و نه بېت .

وه خواي گه وره سويند به فريشته كان ده خوات كه كاروبارى
 بونه وه ريان پي سپيږدراوه: (وَالصّٰفّٰتِ صَفًّا * فَالزّٰجِرٰتِ زَجْرًا *
 فَالّٰتَالِيٰتِ ذِكْرًا... الصّٰفّٰت: ١-٣) واته: سويند بېت به فريشته
 پريزو وه كان. وه به و فريشته نه ش كه توره ده بن به سه ر
 سته مكاراندا "له سه ره مرگ وبه رزه خ وقيامه تدا". وه سويند به و
 فريشته نه ش كه په يام ده گه يه نن به پيغه مبه ران و به سه رياندا
 ده ديخويننه وه .

(وَالْمُرْسَلٰتِ عُرْفًا * فَالْعٰصِمٰتِ عَصْفًا * وَالنّٰشِرٰتِ نَشْرًا *
 فَالْفٰرِقٰتِ فَرَقًا * فَالْمُلْقِيٰتِ ذِكْرًا * عُنْدَرًا أَوْ نُذْرًا.. المرسلات: ١-٦)
 واته: سويند به و فريشته نه ي كه به كارى چاك ودروست هه ل ده ستن ،
 كه به گورج وگولى فه رمانه كانى خودا ده گه يه نن. كه شارو گوندى
 سته مكاران خاپوور ده كن. كه هه وږ بلاو ده كه نه وه وياخود هه موو
 شتيكى كوت وپږ ده كن. كه حق وناحق له يه ك جيا ده كه نه وه .
 كه په يامى خودا ده گه يه نن. كه باوه پداران به لگه دار وبى باوه پان
 وريا ده كه نه وه .

(وَالنّٰزِعٰتِ غَرْقًا * وَالنّٰاشِطٰتِ نَشْطًا * وَالسّٰبِحٰتِ سَبْحًا *
 فَالسّٰبِقٰتِ سَبْقًا * فَالْمُدْبِرٰتِ أَمْرًا... النازعات: ١-٥) واته: سويند

به و فریشتانه‌ی که گیانی خه‌لکی ده‌کیشن. وه‌به و فریشتانه‌ی که گیانی باوه‌رشداران ده‌کیشن وه‌میشه بیّ وچان ده‌سورپینه‌وه و کهس فه‌رامۆش ناکه‌ن. سوین به و فریشتانه‌ی که به‌خیزایی فه‌رمانی خودا جیّ به‌جیّ ده‌که‌ن. وه‌سویند به و فریشتانه‌ی که گیانی باوه‌رشداران به به‌هشت شاد ده‌که‌ن: وه‌به و فریشتانه‌ی به ویستی خودا کار ده‌به‌نه ریّوه.

جا که‌وا بوو سه‌رجه‌م ئەم کارانه له‌وردو درشتی ، گه‌وره و بچوکی هه‌ره‌مووی به‌شیوازی په‌رستن و ملکه‌چی و گوپرایه‌لی ئە‌نجام ده‌ده‌ن، چونکه سه‌رجه‌م ئەم هه‌موو جوڵه‌وکارانه چ سروشتی بیت یاخود خوویستانه یان خوئه‌ویستانه هه‌ره‌مووی به‌هۆکاری خوشه‌ویستی بۆ خودا به‌م شیوه ده‌چن و ده‌بزوینرین.

جا پاك و بى گه‌ردى بۆ ئە و خودایه‌ی که: (تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ وَإِنْ مِّنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلَكِنْ لَّا تُفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا...الإسراء: ٤٤) واته: هه‌ر هه‌وت ئاسمانه‌کان و زه‌وی هه‌موو ئە‌وانه‌ی که تیییدان ، ته‌سبیحات و ستایش و سوپاس گوزاری خودای تاک و ته‌نها ده‌که‌ن، هه‌چ شتیک نی یه له‌م بوونه‌وه‌رده‌دا که سوپاس و ستایشی ئە‌م زاته نه‌کات، خوی گه‌وره هه‌رخۆی به‌گه‌وره‌یی خۆی نه‌رم و نیان ولی بورده‌یه.

خوشه‌ویستی و ئیراده له په‌یوه‌ستیه‌کانی هه‌موو مروفتیکه

ئه‌گه‌ر ئە‌و راستی یه‌مان زانی، هه‌موو بونه‌وه‌ریک له‌ژياندا ویست و خوشه‌ویستی هه‌یه، وه‌بگه‌ سه‌رچاوه‌ی هه‌موو جوڵه‌وکاریکن له‌م ژيانه‌دا. جا چاکسازی و به‌رژه‌وه‌ندی سه‌رجه‌م بوونه‌وه‌ر له‌وه‌دایه که مه‌به‌ست و ئامانجی و ئیراده‌ی له‌هه‌موو کار و جوڵه‌یه‌ک دا ته‌نها

خۆشه‌ویستی بیټ بۆ خوای گه‌وره . به‌تاک و ته‌نها و بی‌هاوه‌ل
 دروست کردن. هه‌ربۆیه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمیټ: (لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ
 إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا... الانبياء: ٢٢). واته: نه‌گه‌ر بیټ و له‌ژیاندا دوو خوا
 هه‌بوایه ته‌واوی ژیان تیگ ده‌چوو وه ده‌شیوا.

جا خوای گه‌وره لی‌رده‌دا ئاماژه به‌وه‌ده‌کات بابه‌تی بوونی دوو
 خودای ده‌بیټه‌ مایه‌ی تیگ‌چون و تیا‌چوونی ژیان به‌گشتی. چونکه
 له‌و ساتانه‌دا. هه‌ر خوادایه‌ک بۆخۆی هه‌ولئ به‌زانندن و زالبوونی ده‌دا
 به‌سه‌ر نه‌وی تردایا‌خود هه‌ریه‌که‌یان به‌جیا بریارو دروست کراوی بۆ
 خۆی بریار ده‌دا. که نه‌مه‌ش مایه‌ی وێران بوونی
 ژیا‌نه. جا‌که‌وابوو. هاوه‌لیتی و هاوبه‌شیتی بۆ خودا. مایه‌ی که‌م و
 کوپی و کو‌رتی خودایه. ناشیټ و ناگو‌نجیټ له‌گه‌ل که‌مال و
 ته‌واویتی خوای گه‌وره‌دا. که هاوبه‌شی هه‌بیټ هه‌روه‌کو چۆن بوونی
 دوو پادشا له‌ ولاتیگ دا مایه‌ی وێران بوون و کاولکاریه‌تی. وه‌بوونی
 دوو ژن له‌ یه‌ک مال و بۆ یه‌ک پیاومایه‌ی شیوانی نه‌و
 ماله‌یه. وه‌بوونی دوو هه‌وینی له‌ شیریکدا مایه‌ی تیگ‌چوونی نه‌و
 ماسته .

ناکوکی پادشاگان، بناغه‌ی خراپه‌کاریه‌کانی جیهانه

جیاوازی و ناکوکی و دژایه‌تی نیوان پادشاو سه‌رکرده‌کان
 سه‌رچاوه‌ی وێران بوون و کاولکاری وولاتانه. وه‌هیچ کاتیگ نا‌حه‌زو
 دوژمنانی نی‌سلام. ته‌ما‌حیا‌ن نه‌کردۆته‌ وولات و ژیا‌نمان به‌نه‌ندازه‌ی
 نه‌وسه‌ر ده‌مانه‌ی که‌ وولات پارچه‌ پارچه‌ ده‌بیټ و هه‌ر
 پاشا‌و‌کاربه‌ده‌ستیگ خۆی له‌وی تر به‌باشتر ده‌زاننیټ و به‌رامبه‌ر
 ده‌سپ‌رێته‌وه. جا نه‌گه‌ر به‌وردی له‌ یاسای ژیان و بونه‌وه‌ر بکو‌لێنه‌وه

بۆمان دەر دەکه ویت. که سه قام گیر بوونی ژیان له سه ریه ک رهوت و یاسا. که له لایه ن خودایه کی تاک و ته نهاوه به پرتوه ده چیت. که وره ترین به لگه یه له سه ریه کتا په رستی و بی هاوه لی خودا له هه موو پرویه که وه... که ته نها خوی دروستکه رو مرینه رو ژینه رو بریار ده ری سه رجه م بوونه وه ره. (مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِنْ وَلَدٍ وَمَا كَانَ مَعَهُ مِنْ إِلَهٍ إِذَا لُذِّبَ كُلُّ إِلَهٍ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلَّا بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُصِفُونَ * عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ الْمُؤْمِنُونَ: ۹۱-۹۲) واته: هه رگیز خوای که وره که سی نه کردوه به پرتوه ی خوی وه هیچ خوایه کی له گه لدا نی یه. چونکه نه وکاته هه ر خوایه ک ده چوون به لای دروستکه رواه کانی خوی وه، وه هه ندیکی خوی بلاند ده کرد به سه ر هه ندیکی تردا (نه وسا بوونه وه ر تیک ده چوو).

پاک و بیگه ردی بو نه و خودایه له به رامبه ر نه و شتانه ی که (خوا نه ناسان) ده یلین، هه روه ها ده فه رمیت: (أَمْ اتَّخَذُوا إِلَهًا مِّنَ الْأَرْضِ هُمْ يُنشِرُونَ * لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا فَسُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يُصِفُونَ * لَا يُسْأَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْأَلُونَ... الأنبياء: ۲۱-۲۲) واته: نایه خه لکی ناله بار په رسته راوی ساخته یان بریارداوه له زه ویدا نایه نه وانه ده توانن ژیان ببه خشن. نه گه ر له ژیاندا چه ند خودایه ک هه بوایه جگه له (الله) نه وا ژیان کاول و ویران ده بوو به سه ر یه ک دا. پاکی و بیگه ردی بو نه و خودایه ی ده لین. په رسیار نا کریت له وه ی که خودا ده یکات. له کاتی کدا نه وان لی په رسینه وه یان له گه لدا ده کریت.

وه ده فه رمیت: (قُلْ لَوْ كَانَ مَعَهُ إِلَهَةٌ كَمَا يَقُولُونَ إِذَا لَابْتَغَوْا إِلَيَّ ذِي الْعَرْشِ سَبِيلًا... الاسراء: ۴۲) واته: نه ی پیغه مبه ر (د.خ) پیان بلی: نه گه ر خوایه کی تره هه بوایه جگه له (الله) وه ک نه وان ده یلین:

ئەو كاتە ھەموويان كىيى بېركىي و ھەولئى ئەو ھەيان دەدا بۆ ئەو ھى دەسەلات لە پەرورەردگار خاوەن عەرش و تەختى فەرمان پەرەوايەتى بېن و لىيى زەوت بكن.

سەبارەت بە بېرگەي (لاتقېبوا) واتە ھەر يەكە ھەولئى زالىبون دەدات بەسەر ئەوئى تردا بەزۆر زەبەند ھەرورەكو ھاوشىئەوئى پادشاكانى سەر زەوئى وە بەلگەش لەسەر ئەم بۆچوونە ئەم ئايەتەيە كە دەفەرمىت: (وَلَعَلَّا بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضِ الْمُؤْمِنُونَ.....: ۹۱) واتە: ھەندىك خۆيى بلند دەكرد بەسەر ھەندىكى تردا.

وہ شيخ الاسلام (ابن التيمية) دەليت: واتاي (لا تبغوا إليه سبيلًا) واتە بەنزىك بوونەو ھەولئى و ملکہ چى کردنى. جا چۆن جگە لە خودا ئەوان دەپەرستەن؟ ھەرورەھا ئەگەر ئەوان خودا بن وەك خۆيان دەليتن ئەوا دەبوونە بەندەيان. وە بەلگەش لەسەر ئەم باسە لە چەند رەوئەكەو ھە:

يەكەم: خۆيى گەرورە دەفەرمىت: (أُولَئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُورًا....الاسراء: ۵۷) واتە: ئەوانەي كە ئىو ھەيان پەرستەن و بە خودايان دەزانن. لەبنەرەتدا ئەوانيش ھەر بەندەي منن وەكو ئىو ھەمان دەترسن بە ئومىدى رەحم و بەزەيى منن. جائىتر بۆچى ھەيان پەرستەن!؟

دووەم: خۆيى گەرورە لەم ئايەتەدا نافەرمىت: (لا بتغوا عليه سبيلًا) بەلگە دەفەرموئىت (لا بتغوا إليه سبيلًا) واتە: ئەم ووشەيە بۆ نزىك بوونەو ھەوئى. ھەرورەكو دەفەرمىت: (اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ...مائدة: ۳۵) واتە: لەخوا بترسن و خۆتان بپارىزن لەرئەگەي

هه موو هۆکارو کرده وه یه کی چاکه وه هه ولېدهن په زامه ندی خودا
به ده ست بیئن.

به لام بوزال بوون نهوا (علی) به کار ده هیئتیت. وه ک ده فه رمیت:
(فَإِنْ أَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلاً... النساء: ۳۴) واته: نه گهر
نافره ته کانتان گوئی پرایه لتان بوون چی تر پیکه ی تر مه گرنه بهر بو
نازار دانیان و چه وسانه وه یان وزال بوون به سه ریاندا.

سییه م: نهوان بهم ووتانه یان نه یان ووتوه: که خودا کانیان داوای
بلندی له خوای گه وره ده کن. به لکه و نهوان ده لاین: خواکانی نیمه
ده یانه ویت له خوای مه زن نزیک بینه وه و نیمه ش نزیک بکه نه وه به لام
خوای گه وره ده فه رمیت: (قُلْ لَوْ كَانَ مَعَهُ آلِهَةٌ كَمَا
يَقُولُونَ... الاسراء: ۴۲) واته: پییان بلای: وای و ه ک ده لاین: نه و
خوایانه به نده ی خوای مه زن. باشه بوچی به نده ی خوا ده په رستن؟
بو پاسته وخو خودی خودا خوای نا په رستن؟

په یوه سستی یه کانی خوشه ویستی

خوشه ویستی به هه ردوو به شه که یه وه به (چاک و خراب) وه
شوینه وارو کاریگری یاسایی خوایی هه یه. له: شادی و
ناره زوو، چیژو، تامه زرویی و، گونجانندن و، ژووان و، داپران و، خویشی و
ناخویشی فرمیسک و خنده و... هتد له نه ریته کانی.

خوشه ویستی باش و خوشه ویستی خراب

خوشه ویستی باش: نه و خوشه ویستی یه بهر ژه وه ندی دونیا و
قیامه تی تیدایه، وه به و خوشه ویستی یه ده وتریت خوشه ویستی
به خته وه ری.

خۆشەويىستى خراب: ئەو خۆشەويىستى يەكە زەرەرمەندى دۇنياۋى قىيامەتى تېدايە، بەسەر گەردانى ناسراۋە. جا ھەر مۇۋەپپەقىيەت پەنچاۋى بەرزەۋەندىيەكانى بىكەت ئەۋا مۇۋەپپەقىيەتتىكى وشيارو ژىرە. ۋەبە پېچەۋانەۋە ھەر مۇۋەپپەقىيەت كار لەسەر زەرەرمەندىيەكانى بىكەت ئەۋا نەفام و گېل و ساۋىلكەيە و سىتەم كارە. چۈنكە دەرونى مۇۋەپپەقىيەتتە ئەۋا شىتە ھەلدە بىزىرەيت كە لە زەرەرمەندىيەتتە. ئەمەش سىتەمى مۇۋەپپەقىيەتتە خۇيى دەيكەت. بەلام ئەگەر لەۋ ھەلپىزاردنەدا بى ئاكام بوولەۋەي كە ئەم كارە خۆشەويىستى يەكە زەرەرمەندىيەتتە ئەۋا ئەۋا كەسە گېل و گەۋجەيە. ۋەبەندەي ئارەزۋەكانىيەتتە. بەلام ئەگەر زانىيارى تەۋاۋى ھەبوولەڭيان زەرەرمەندى ئەۋا كارە خۆشەويىستى يەكە. بەلام ھەر شۇيىنى كەۋت و بەگويى دەرونى خۇيى دەكرد ئەۋا سىتەم كارە. ئەۋا ساتە پېكەيىنەرەكانى ئەۋا خۆشەويىستى يەكە دوۋبەنەمەي سەرەكەين (بىرو بۇچونىكى خراب و ئارەزۋەيەكى ناپەسەند) كە لىرەدا (گومان و ھەن) يەكەدەگرن و ھاۋكارى يەكەترى دەكەن، جۈانكارى بۇكارە ناپەسەندەكان دەكەن و ناشرىن و ناپەسەندەن - جۈان پەسەندار دەكەن. (ھەن) داۋاى مافى خۇيى دەكەت ۋە (گومان) كار ئاسانى بۇ دەكەت. ۋاتە سوپاى (ھەن و ئارەزەۋو) ھىرش دەكەنە سەر سوپاى (ژىر و باۋەپ) و جەنگ بەرپا دەبىت. ۋە سەر كەۋتن بۇ بەھىزىرەنيانە. جا كارىگەرى و شۇيىنەۋارى ھەر يەكە لەۋ جۇرە خۆشەويىستى يەكە نەرىت و ياساى خۇيى. بەپىي ئەۋا ياساى شۇيىنەۋارى خۇيى لەسەر كەسەكە دىيارى دەكەت. جاخۆشەويىستى چاك: كەمايەيى بەختەۋەرى سەر فرازى خاۋەنەكەيەتتە. شۇيىنەۋارو كارىگەرىيەكانى ھەر ھەموو سوۋد بەخشەن چ بىگىرەيت - پىي بىكەنەيت - دل تەنگ بىت... ھەتدېگرە لە پەكانى ئەم خۆشەويىستى يەكە سەر دەكەۋىت و سوۋمەند دەبىت.

به لام خۆشه ویستی خراب: که مایه ی چرمه سهری یه شوینه وارو
 کاریگه ریه کانی هر هه مووی زیان به خشن. ده بیته مایه ی دوری له
 په روه ردگاریه وه. هه میشه له خه ساره ت مه ندیدایه. نه مه سروشتی
 هه موو کاریکه که سه رچاوه ی له ملکه چی و سه ر پیچی یه وه وه
 گرتبییت. نه وه ی له ملکه چیه وه سه رچاوه ی وه رگرتبییت هه میشه
 هیزو ووزه به خشه و پیزه بو خاوه نه که ی وه نه وه ی که سه رچاوه ی
 له سه ر پیچی وه وه رگرتبییت نه وه هه میشه خه ساره ت مه ندو زیان
 به خشه بو خاوه نه که ی. خوای گه وره ده فه رمییت: (ذَلِكْ بِأَنَّهُمْ لَا
 يُصِيبُهُمْ ظَمَأٌ وَلَا نَصَبٌ وَلَا مَخْمَصَةٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَطْؤُونَ مَوْطِئًا
 يَغِيظُ الْكُفَّارَ وَلَا يَنَالُونَ مِنْ عَدُوٍّ نِيْلًا إِلَّا كُتِبَ لَهُمْ بِهِ عَمَلٌ صَالِحٌ إِنَّ
 اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ * وَلَا يُنْفِقُونَ نَفَقَةً صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً وَلَا
 يَقْطَعُونَ وَادِيًا إِلَّا كُتِبَ لَهُمْ لِيَجْزِيَهُمُ اللَّهُ أَحْسَنَ مَا كَانُوا
 يَعْمَلُونَ.... التوبة: ١٢٠ - ١٢١) واته: به راستی هیه تینویه تی و
 ماندوبون و برستیه کیان توش نه ده هات له پیناوی خودا به زایه
 بجیت، وه نه ده چونه هیه شوینیک و پینان نه ده خسته هیه
 جیگه یه ک بی باوه ران پی سی سه غله ت بن و ده ستیان له هیه دوژمنیک
 نه ده وه شانده که نه بیته هوی نه وه ی به کارو کرده وه یه کی چاک بویان
 تومار نه کریت به راستی خودا پاداشتی چاکه کاران چه ند قات
 ده کات. هه روه ها هیه به خشیشیکیان پیشکه ش نه ده کردبچووک یان
 گه وره، وه به هیه دۆل و شوینیکدا تینه ده په رین به چاکه بویان تومار
 نه کریت، تاخوا به چاکترین شیوه پاداشتی نه و کرده وانه یان بداته وه
 ده یان کرد.

جالیره دا خوای گه وره له نایه تی یه که مدا نماژه بوئه وه ده کات
 هه رچی کاریک سه رچاوه که ی له ملکه چی یه وه بییت به کرده وه ی چاکه

بۆيان دەنوسرېت. وە لە ئايەتى دووھمدا. ئاماژە بۆ ئەو دەھکات ئەو کردوھ چاكانەى كە ئەنجاميان داوھ ھەموويانيان بەگرانبەھاترين بۆ دەنوسرېت.

جياوازی نيوانيان: لە ئايەتى يەكەمدا کردوھەكان ھين خۆيان نى يە بەئكو سەرچاوھى لە ملكەچى يەوھى بەلام لە ئايەتى دووھمدا. كارەكە كارى خۆيانە ھەر بەچاكانە بۆيان نووسيووھ.

واتايى ئايين

پوختەى ھەموو ئاينىك بەبى رەچاوكردنى راستى و دروستى برىتى يە لە خۆشەويستى و ئىرادە چونكە ئاين پىكدىت لە کردوھ ناخى و پوالتەى يەكان كە ئەمەش راستەوخۆ پەيوەندى بە خۆشەويستى و ئىرادەوھ ھەيە. كەواتە ئاين: ملكەچى و پەرستەن و رەوشتە. ئەو ملكەچى يە كە دواتر دەبىتە خورەوشت و نەرىت. ھەر بۆيە ھەندىك رەوشت بەرزى بە ئاين لىكدەدەنەوھ. كە دەفەرمىت: (وانك لعلى خلق العظيم... القلم: ٤) واتە: بەراستى ئەى محمد تۆ لەسەر پەوشت بەرزىت.

(امام احمد) لە (ابن عىنە) دەيگىرپىتەوھ. كە (ابن عباس) لەسەر ئەم ئايەتە وتوئەتى واتە: (ئەى محمد تۆ لەسەر مەزنىترين ئاينى) وەكاتى لە (خاتو عايشە) يان پرسى سەبارەت بەرەوشتى پىغەمبەر (د.خ) ئەويش لە وەلامدا دەئىت: (كان خلقه القران) واتە: رەوشتى پىغەمبەر (ﷺ) قورئان بوو. ھەروھەا "ئاين" چەندىن واتى تر لەخۆ دەگرىت لەوانە ناچارکردن و كەساس كردن

¹ - ئەم فەرمودەبە (صحیح) ٥، (مسلم ٦/٣٠-٣١- نووی) گىراوئەتوھ.

وه كه ساسى و گوپرايه لى و ملكه چى. جا كه سى دیندار له ناخه وه پيويستی به خوشه ويستی و ملكه چى يه وهك په رستن. به پيچه وانهى دیندارى پوالتى كه هر چه نده گوپرايه لى و كه ساسى پيوه دياره. به لام مهرج نى يه خوشه ويستی له گه ل دا بيت. هر بويه خواى گوره به رۆزى قيامت ده لیت (يوم الدين) واته له و رۆزه دا خه لكى له سر بنه ماى كرده وه كانى نا چار ده كرين و پاداشتى كرده وه كانيان ده درينه وه. هر بويه به (يوم الدين) ده وتریت: رۆزى سزاو پاداشت. وه خواى گوره ده فهرمیت (فَلَوْلَا اِنْ كُنْتُمْ غَيْرَ مَدِينِينَ... الواقعة: ۸۶) واته: جا نه گه ر ئيوه سزاو پاداشت نه درينه وه وه ناچارو كه ساس نه كرين بۆ چى هه وئنا ده ن ئه و روحه بگيریته وه.

واتاى ئه م ئايه ته پيرۆزه به م چه شنه يه: دياره بى باوه ران و گومرايان بپروايان به خوايه كى به هيز و توانا نى يه كه ده يان مرينيت و زيندوو يان ده كاته وه و سزاو پاداشتيان ده داته وه له سر كارو كرده وه كانيان. جا نه گه ر ئه مه بيرو باوه ريانه ده ي بتوانن هه ول ئه وه بده ن مردن و مهرگ له خويان دووربخه نه وه و نه مرن يا خود ده بيت ملكه چ بكن و دانبنين به خوادا كه ناچار يان ده كات و زيندويان ده كاته وه.

(ثاين) دوو جوړه:

۱- فه رمايشتى "امرى":

۲- خه لاتى "جزائى":

وه هه ردوو جوړه كه ي به ته نها بۆ خودايه. وه بنه ماى هه ردوو جوړه كه شى برىتى يه له خوشه ويستی له لايه ن هه ر ياساو برپاريكى

خودایی که فرمانی پی کردوین. ئەوا لەلای خوای گەورە
 خۆشەویست و پەسەندە. وەهەر کاریکی ناساغ و قەدەغەت کردبیت.
 واتى لای خوای گەورە ناپەسەندە و پیچەوانەى پەسەندکراو
 خۆشەویستیه کانینتی. وەکاتی خوای گەورە دینداری لە کەسیک
 پەسەنددە کات کە لە سەر بنەمای خۆشەویستی و پەسەندی
 دامەزرا بیت. ئەو تا پیغەمبەری خودا (ﷺ) دەفرمیت. (ذاق طعم
 الايمان من رضی بالله رباً و بالاسلام دینا و بمحمد صلی الله علیه
 وسلم رسولاً) واتە: هەر کەسیک پازی بیت بەو هی لە (الله)
 پەروەردگاری بیت و ئیسلام ئاین بەرنامەى بیت، وە پیغەمبەر (ﷺ)
 پیشەواو پابەری بیت. ئەوا شیرینی باوهر دەچیژیت.

کەواتە ئەم ئاینە بەندە بەخۆشەویستی یەو، وە دامەزراو لە
 سەر بناغەى خۆشەویستی وە لەسەر خۆشەویستی پەوانە کراو.

و هەر وەها ئاینی خەلاتیش (جزائی): - پیکدیت لەسەر خەلات
 کردنی بەندەکان لەسەر کردەو کانیان. باش بەباشە، وە خراپە
 بە خراپە. وە هەر دوو کارە کە لای خوای گەورە پەسەندو خۆشەویستن.
 کە (دادپەروری و بەخشینی خودا) بەر جەستە دەکەن. کە
 هەردووکیان دووسیفەت و ئاکاری جوانی خودان. وە خودا خۆشی
 دەوێت وە ئەو کەسانە شی خۆش دەوێت کە خۆشی دەوین.

جا هەر دوو جۆرە کە ئاین شارپێگای راستی (صراط المستقیم)
 پیک دەهینن کە خودای گەورە لەسەری کار و فرمان پاداشت و سزا
 ئەنجام دەدات. کە لەسەر زاری (هود) ی پیغەمبەرەو (س.خ)
 دەفرمیت: (إِنِّي أَشْهَدُ اللَّهَ وَأَشْهَدُ وَأَنِّي بَرِيءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ * مِنْ

1 - ئەم فەرموودەیه (صحیح)ە، و پیشتر باسمان کردوو.

دُونِهِ فَكَيْدُونِي جَمِيعًا ثُمَّ لَا تُنظِرُونِ* إِنِّي تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ رَبِّي وَرَبِّكُمْ مَا مِنْ دَابَّةٍ إِلَّا هُوَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا إِنَّ رَبِّي عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ: (هود- ٥٤-٥٦) واته (من خودا ده که م به شایهت، وه ئیوه ش شایهت بن که من به ریم له هاوبه ش وهاوه ل په یداکرنی ئیوه بو خوی گه وره جا به خوتان خواکانتانه وه پیلانم دژیکه ن و مؤله تیشم مه دهن. من بی باکم، چونکه من پشتم به خودای گه وره ی خوم و ئیوه به ستوه. که هیچ گیان له به ریکیش نی به جلّه وی به دهستی خودای گه وره نه بیّت وه به دلنیا ییوه وه خوی گه وره له سر شاپرگیای راستی (یه). به ئی کاتی (هود) دلنابوو له وه ی که خوی گه وره له سر شاپرگیای راستی یه له هموو فه رمان و کارو بارو بریار و سزاو خه لات و به خشین و تولّه و به لا و هیدایهت و سوزو داد په روه ریتیدا.

وه هموو شتیک و بریاریک له شوینی شیاوی و به جیی خویدا ده دات. هر بویه به دهنگیکی زووالل و له پیش چاو و کوری سه رجه م ده م سپیانی هوزه که ی هاواری کردو ووتی: (إِنِّي أَشْهَدُ اللَّهَ وَأَشْهَدُوا أَنِّي بَرِيءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ* مِنْ دُونِهِ فَكَيْدُونِي جَمِيعًا ثُمَّ لَا تُنظِرُونِ* إِنِّي تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ رَبِّي وَرَبِّكُمْ مَا مِنْ دَابَّةٍ إِلَّا هُوَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا إِنَّ رَبِّي عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ.... هود: ٥٤-٥٦)

پاشان ناماژه به وه ده کات که ده سه لاتی خوی گه وره به سه ر هموو شتیک زاله و هموو به شیک له م بوونه وه ره ناچار و ملکه چی ده کات. (مامن ما من دابّه الا هو آخذ بناصیته ا ان ربی علی صراط مستقیم) واته: نه گه ر جلّه وی همووی گیان له به ریک و زینده وه ریک به دهستی خوی گه وره بیّت ئیتر بوچی من له هره شه و پلانی ئیوه بترسم که ئیوه خویشتان هیچتان به ده ست نیه.

دواتریش نه وه پوون ده کاته وه که خوی گه وره له سه ر شاپرنگای
حق و راستی و دادپه روه ری فرمان ده کات له وپه ری لوتکه ی دانای
و به زهیدا بریار ده دات. هه ربویه پیغه مبه ر (د.خ) له فرموو ده یه کدا
ده فرمیت: (ما اصاب عبدا قط هم ولا حزن فقال: اللهم اني عبدك
ابن عبدك، ابن امتك، ماصيتي بيدك ماض في حكمك، عدل في
قضاؤك أسألك اللهم بكل اسم هو لك، سميت به نفسك او نزلته في
كتابك او علمته أحدا من خلقك او استأثر به في علم الغيب عندك
ان تجعل القرآن العظيم ربيع قلبي ونور صدري و جلاء حزني و
ذهاب همي وغمي الا اذهب الله همه وغمه وابدل مكانه فرجا
قالوا: يارسول الله: الا نتعلمهن، قال: بلى ينبعي لمن سمعن ان
يتعلمنهن) ^۱ واته: (هه ر که سی توشی خه م و په ژاره بوو نه وه
بلیت: په روه ردگار: من بنده و وه چه ی دوو بنده ی توم سه راپای
ژینم به دهستی تویه فرمانده ری توم داهاتووم به دهستی تویه
برپاره کانت له لوتکه ی دادپه روه رییدا بوم، وه ده پارپیمه وه به هه موو
ناوه جوانه کان که له خوت ناوه یان له تینوسی مزندا نامه ژه ت
پیداوه یان فیبری یه کی که له بنده کانت کردوه یا خود له جیانی
په نهاونهنی دا هالت گرتووه لای خوت. داوا کارم له قورئانی مه زن
بگیره به نووو پاکی سینهم، په وینه ری خه م و په ژاره کانم جا هه ر
کات بنده نه م نزایه ی کرد خوی گه وره ناخوشیه کانی
ده ره وینیته وه خوشی دیته ئاراهه) جا هاوه لانی پیغه مبه ر (د.خ)
وتیان نایه پیغه مبه ر (د.خ) خودا فیبری نه بین؟ پیغه مبه ر (ﷺ)
فرمووی: (پیویسته هه ر که سی که گوئیستی بی فیبری و بلیت) نه مه
پوخته ی فرمان و داوو برپاری خوی مه زن.

^۱ نه م فرموده یه (صحیح) ه امد (۱، ۳۹۱، ۴۵۲) گنرایه تیه وه.

کۆتایی وه لآم

لیره دا دینه سه ر بابه تیکی تایبته له کۆتای وه لآمی ئه و
که سانه ی توشی داوی عه شق و خراپه کانی بوونه . که راسته و خۆ
کاریگه ری ده کاته سه ر دل و لاوازی ده کات پاشان ره نگدانه وه ی
ده بیته له (مه به ست و ته و کرداره کاندای) که سه ر ئه نجام درز ده کاته
کۆشکی به کتاپه رستی .

خوای گه و ره باس له م نه خۆشیه ده کات که مه به ستی دوو پیپه
له خه لکی که بریتین له : (نیر بازان له پیاوان) وه (نیر بازان
له ئافره تان) که سه زیان له پیاوانه . بۆ نمونه : خوای گه و ره باسی
پوداوی ژنی (عزیز و پادشای) ولآسی میسر ده کات که چۆن شه یداو
عاشقی (یوسف) ی پیغه مبه ر بووه و چی به سه ر هیئاوه له و پیئاوه
دا خۆگری ئارامی و له خوا ترسی (یوسف - س.خ) له م تاقی
کردنه وه گه و ره یه دا که شییوازی زۆر ده گمه نه که سه ر جه م
هۆکاره کانی ئه نجام دانی ئه و کاره چه په له سازو له بار بووه . له چه ند
پوویه که وه :

۱. بوونی ئه و سه زو ئاره زووه ی که خوا دا له دلی پیاواند چاندوویه تی
به رامبه ر به ئافره تان (وه ئافره تیش به رامبه ر به پیاو) بگه ره
له سه زی تینوو بۆ ئاو زیاتر ئه مه ش شتیکی دروسته زۆر باشه
گه رییتوو به سه لآئی و دروستی چی به چی بکریته . هه روه کو
له کتیبی (الزهد) ی (امام احمد) دا هاتوو هه رموویه تی
(یوسف بن العطیه) که گوئی له (انس) بووه ووتویه تی که
پیغه مبه ر هه رموویه تی : (حبیب الی من دیناکم النساء

والطيب، اصبر على الطعام والشراب ولا اصبر عنهن) ¹ واته: (له
دونيَاكه تاندا ئافرهت و بۆنى خۆشم لاخۆشه ويست كراوه وهمن
ئارام گرم له سهر خواردن خواردنه وه به لام ئارام گر نيم له
ئافره تاندا) .

۲. (يوسف) ى پيغه مبه ر له لوتكه ى لاويتيدا بووه بيگومان له و
ته مه نه دا چه زو ئاره زوى سيكسى له و په ږى به هيږى دايه .

۳. هه روه ها (يوسف) ى پيغه مبه ر په ن بووه واته خيزاندار نه بووه
تا وه كو له ږيگه شه رعيه وه ئاره زوى سيكسى دا بمركيښته وه .

۴. : (يوسف) ده ربه ده رى وولاتانى غه ريب بووه دوور بوه له هؤزو
گه ل و شارى خؤيه وه كه نه مه يان هؤكارىكى ترى به هيږه
كه ږيگه ى كه متره بؤ نه نجام دانسى كارى سيكسى و كه سيش
نايناسيت و مه ترسيه كانى كه متره .

۵. : هه روه ها ئه و ئافره ته خاوه نى شوخ و شه نگى و جوانيه كى بئ
سنور بووه له هه مان كاتدا خاوه ن ده سه لات و پله و پايه كى زؤر
بووه كه له لوتكه ى ده سه لات و خانمى يه كه مى وولات بووه كه
نه مه دوو هؤكاره گه و ره ترين پالنه رن بؤ جي به به جي كرده نى ئه و
كاره ناشرينه .

۶. له هه مووى گرنگتر ئه وه بوو كه ئافره ته كه خؤى يه خه ى به
(يوسف - س.خ) ى پيغه مبه ر گرتووه و خؤى به ته واوى ئاره زوى
خؤى بئ زؤر لي كرده ن. زؤريك هه ن له خه لكى، كاتى ئافره ت ږيگه رى
ده كات و خؤى نادات به ده سه ته وه بؤ كارى سيكسى چيتر ئه و
پياوه ئه و چه زه ى ناميني ت. جاسروشت و چه زه كانى مرؤف

¹ نهم فموروده يه پيشتر باسمان كردوه .

۱۱. ئەو ئافىرەتە ھەر تەنھا بەۋەنە ۋە نەۋەستا، بەلكو ھاناي بۇ چەندىن خانىمى تىرى كۆشك بىرد و لەخىزانى دەسەلات دارانى كۆشك، تاھاۋكارى بىكەنو (يوسف-س.خ) لەخىشتە بەرن بەبەكارھىنانى نازو فىل و ھەزو... ھتد. بەلام لەبەرامبەر (يوسف-س.خ) ھاناي بۇ خىزى گەۋرە بىرد لە پىلانى ئەوان (وَإِلَّا تَصْرِفُ عَنِّي كَيْدَهُنَّ أَصْبُ إِلَيْهِنَّ وَأَكُن مِّنَ الْجَاهِلِينَ... يوسف: ۳۳) واتە: خۇدايە فرىاد پەسم نەكەيت و دەربازم نەكەيت لەفىل و مەكرىيان ئەۋا توش دەبم و دەچمە رىزى نەفامانە ۋە.

۱۲. دواتر كە ئافىرەتە كە زانى بەۋرژاندنى ھەزو ئارەزۋو خۇپووت كىردنە ۋە پەلاماردانى بى سودە ۋە بى ئاكامە. دەستى دايە ھەپەشە كىردن بەبەند كىردنى ۋە ئەشكە نەجە دانى. كەلىرە دا (تەرس لەبەند كىردن و ئەشكە نەجە، ھەزو ئارەزۋوش لە ۋاۋە بوەستىت) ھەر ھەموۋى فشاربوو بۆسەر (يوسف-س.خ).

۱۳. ئەو ئافىرەتە لەتەۋاۋى سەر كەشى و بى ھودەيى و بى منەتتە ۋە بەم كارە ھەل دەستاۋ باكى لەكەس نەبوو چۈنكە بىغىرەتى بالى كىشا بوو بەسەر ۋولاتدا. بەتايىتەتى كار بەدەستان. ھەر بۇيە پىۋاۋى يەكەمى ۋولات لەگەل پراۋىژكارىكى دا دىنە سەر ئەم دىمەنە بى ئابروۋى يە. جگە لەۋوشەى (اعرض عن هذا) واتە (يوسف پشت لەكار بىكە ۋە فەرامۆشى بىكە).

چى تىرى نەۋت دلتىاش بوو كە ئەمە پىلانى خىزانە كە يەتى، كە چى پوۋ دەكاتە خىزانە كەيى و دەلىت: (يُوسُفُ أَعْرِضْ عَن هَذَا وَاسْتَغْفِرِي لِذَنبِكِ إِنَّكَ كُنْتَ مِنَ الْخَاطِئِينَ... يوسف: ۲۹) واتە: (تۆش داۋاۋى لىخۇش بوون بىكە بۇ ھەلەكەت چۈنكە بەراستى تۆلە ھەلەكارو تاۋانبارانىت).

جاغیره تی پیاو زۆر پیگری ته واوه له وهی ئافره ته که ی جلّه و شل نه کات بۆ کاری زینا... که چی لیڤه دابه دی نه کرا؟ له گه ل بوونی ئەم هه موو هۆکارو فشارانه ی سه ر (یوسف-س.خ) ی پیغه مبه ر هیشتا په زامه ندی و خۆشه ویستی خوای له دلدا له هه موو شتیکی تر به لاره گرنگتره. هه ر بۆیه به ندیخانه و نه شکه نجه ی پی باشتره له وهی پشت له خۆشه ویست خودا بکات و توشی داوی زیناکاری ببیت. (قَالَ رَبُّ السَّحْنُ أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا يَدْعُونَنِي إِلَيْهِ: ۲۳ یوسف) هه روه ها (یوسف-س.خ) ده یزانی که ته نها وه ک سروشتی خۆی ناتوانیت پرگاری ببیت هه ر بۆیه هانای بۆ خودای گه وره هینا تا ده ربازی بی له پیڤری نه فامان و گه وچه کان ئەم پروداوه په ندو ئامۆزگاری زۆر له خۆ ده گریت که سودی زۆره بۆ که سانی هۆشیار.

عه شقی نیربازی

پیڤری دووه م: که خوای گه وره باسی (عه شق) یان ده کات بریتی یه له (نیربازی) جا له سیاقی ئایه ته کاندای نه و تامه زرووی و په رۆشیه ی هۆزه که ی (لوگ) هه یان بووه بۆ نه نجام دانی ئەم کاره. به لگه ی عه شق بوونیان به م کاره چه په له (نیربان) ی. نه وه تا خوای گه وره باسی ده کات و ده فه رمیت (وَجَاءَ أَهْلَ الْمَدِينَةِ يَسْتَبْشِرُونَ * قَالَ إِنَّ هَؤُلَاءِ ضَيْفِي فَلَا تَفْضَحُون * وَاتَّقُوا اللَّهَ وَلَا تُخْزُون * قَالُوا أَوْ لَمْ نُنْهَكْ عَنِ الْعَالَمِينَ * قَالَ هَؤُلَاءِ بَنَاتِي إِنْ كُنْتُمْ فَاعِلِينَ * لَعَمْرُكَ إِنَّهُمْ لَفِي سَكْرَتِهِمْ يَعْمَهُونَ... الحجر: ۶۷-۷۲) واته: نه وساته خه لکی بیڤه وشتی نه و شاره به میوانه به پرینه کانیان زانی و به وپه ږی شه یدای و تامه زرووی یه وه مژده ی مژده ی نارپه واییان به یه کتر ده دا* پیغه مبه ر لوگ پیی ووتن نه وانه میوانی

به پیژی منن شهرمه زارم مه کهن و ئابرووم مه بن له خوا بترسن و شهرم کهن و پيسوام نه کهن.

شهرپوال پيسه کان ووتيان: ئايه پيگري ئه وه مان لي نه کردیت بهرگري له کس نه کهیت؟! لوط پیغه مبه ر پیی ووتن: ئه مانه کچی منن وهرن با حه لائی لیسانی ماره کهم و ئاره زووی خۆتان به دروستی به جی بگه یهنن وه دهست بهرداری ئه م بی ره وشتی یه بن نه گهر ئاماده ن.

سویند بی ئه ی پیغه مبه ر ئه وانه ی له سه ر خۆشی خۆیاندا سه رگهردان بوونه و ده تلینه وه). ئه م پیپر شهیدای و عه شقی چ به دره وشتی که بیوون. جابه راستی ئه مه ده ردیکی یه کجار کوشنده و شهرمه زاریه. که چاره سه رکردنی دژواره و له هه رکومه لگایه کدا سه ر هه لپدات و ته شه نه بکات زه نگی تیاجو نی و هه لوه شه ندنه وه یه تی. ئه م به دره وشتی به هه ردوو جو ره که یه وه حه زی ئافره تان بی ت بو پیاوان چ حه زی پیاوان بی ت بو نی ز بازی. وه ده رباز بوونیان له خه شم و قاری خودا زه حمه ته. چونکه له چه ندین لاره تر ازاون له لایه که وه په یوه ست بون و خۆشه ویستی یان بو ئه م کاره ده یانگه یه نی ته ئاستی هاوه ل و (نید) بریار دان بو خوای گه وره که به ندازه ی خودا زیاتر خۆشیانت ده ویت. ئه مه ش یه کیکه له هه ره پر مه ترسیه کانی ئه م عیشه. که ته نها به ته وبه یه کی گه وره ی یه ک لاکه ره وه له و تاوانه ببوریت. (وه په زامه ندی و ماف و حه ق خودا پی شیل ده کهن له پی ناو به ده ست هی نانی په زامه ندی عاشقه که یان) جائه گه ر وه ک هه لسه نگان دنیک حالی زۆربه ی عاشقه کان لی بده ی نه وه به به راود کردن له نیوان باوه ره وه عه شقه که یان داده بینیت ئه وه نده هه ول و کۆشش بو عه شقه که ی ده دات بو خوا نایدات ئه و ساتانه ی که

به دیداری عاشقه که ی ده گات زۆر لای به پریزترو پیروژتره له به جی
 که یاندنی فرمانه کانی خوای گه وره. هیئنده له بیراندایه نیو نه وه نده
 خودایان له بیر نی یه... هتد. ته نانه ت کاریگه ری کردۆ ته ئاستیک
 که هه ندی له و گومپایانه ناوویادی عاشقه که یان زۆر لاپیروژتره
 له ناوویادی خوای گه وره. وه ک نه م شاعیره گومپایه ده لئیت:

یترشفت من فمی رشفات هن احلی فیه من التوحید

واته: نه و پرشانه ی له ده میان ده پریژتته ناو ده می

من لام شیرینتره له شیرینی یه کتا په رستی.¹

جا بیگومان نه م جوۆره عیشقه - له گه وره ترین جوۆره کانی
 هاوبه شی بریاردانه بو خوای گه وره و تاک و ته نها. ته نانه ت هه یانه
 ده لئیت. چیت شوینیک نه ماوه له دلمدا جیگه ی خو شه ویستی که سی
 تری تیا ببیته وه جگه له عاشقه که م ! به م چه شنه ته واوی ملکه چی
 و گوپرایه لی و خو شه ویستی بو نه م عه شقه ی ده رده برپیت که نه مه
 واتای په رستنه. لی ره دا جیا کاریه ک هه یه له نیوان نه نجام دانی تاوانی
 داوین پیسی "زینا" وه له نیوان نه م جوۆره عیشقه ی باسما ن
 کرد. چونکه نه نجام ده ری نه م تاوانه سزای تایبه تی خو ی هه یه و
 تاوانیکی گه وره یه. جو دایه له که سیک توشی نه م عیشقه هاوبه شه
 بووه. ته نانه ت هه ندی له خواناسه کان ده لئین: توشی زینا بم لام
 باشتره وه ک شه یدای نه و جوۆره عیشقه بم بیه به بنده ی
 به بنده کان... هتد.²

¹ - خاوه نی نه م شیعه (احسنی) یه. هه رچه بنده نه وتو ریت مه به ستی له بر گه ی (التوحید) له م
 شیعه دا جو ریکه له شیرینی خورما.

² - نمرونه و هاوشیوه ی نه م شیعه رانه له نه ده بیاتی کوردیدا هه یه وه کو:

۱. دلدارو جوان په رستم که یل و خومارو مهستم

چاره‌سهری نیربازی

چاره‌سهری ئەم دەرده کوشنده‌یه. له‌وه‌دایه که پێویسته پێشه‌کی ئەو که سه بزانی‌ت که ئەم دەرده دژوارو پێچه‌وانه‌ی یه‌تکتا‌په‌رستی یه. وه‌له‌ئه‌نجامی بی‌ئاگای و گیل و گه‌وجیدا توشی هاتوه. و دل و دهرونی داگیر کردوه. هه‌ربۆیه ئەم مه‌به‌سته پێویسته له‌پێشدا خۆی گۆش بکات به‌بیرو باوه‌ری یه‌کتا په‌رستی و خوا ناسین، وه‌زیندوکردنه‌وه‌ی خه‌سه‌له‌ته‌کانی جوامی‌ری ومه‌ردایه‌تی و پیاوه‌تی و مرۆف دۆستی له‌خودی ئەو که سه‌دا وه‌ژیرو عه‌قل شوینی ئاره‌زوه‌کانی بگریته‌وه‌ باشتر پێویسته‌دل و دهرونی پاک و بی‌گه‌رد بکات ته‌نها دلسۆزی و ئەمه‌کداری بۆ خوا هه‌بی‌ت.

ئەم دلسۆزیه‌ی که‌خوا چاره‌سهری ئەم کاره له‌قورئاندا ئاماژه‌ی پێ ده‌کات که‌ده‌فه‌رمی‌ت (كَذَلِكَ لِنَصْرِفَ عَنْهُ السُّوءَ وَالْفَحْشَاءَ إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُخْلَصِينَ: یوسف ۲۴) جازۆر گرنگه‌ که‌سی ژيرو هۆشیار پاستیه‌ک هه‌یه‌ بیزاینی‌ت ئەویش ئەوه‌یه: عه‌قل و ژیری و شه‌رعی خودا، جه‌خت له‌سه‌ر ته‌واوی به‌ده‌سه‌ته‌ینانی ته‌واوی به‌رژه‌وه‌ندیه‌کان ده‌که‌نه‌وه، وه‌پێگری له‌توش‌بوونی ته‌واوی زهره‌رمه‌ندیه‌کان ده‌که‌نه‌وه.

جاهه‌رکاتی کارێک پووبه‌پوی ژيرو عه‌قل بوویه‌وه که‌له‌یه‌ک کاتدا به‌رژه‌وه‌ندی و زهره‌رمه‌ندی‌شی تێدا‌بی‌ت ئەوا دوو کار ده‌که‌وی‌ته‌ ئەستۆیان (کارێکی زانست و تیوری، وه‌کارێکی پراکتیزه) ی.

۲. ئاوێته‌ی جوانی یاره بیروباوه‌رو هه‌ستم " وه‌رگێر "

یەكەم: كاریكى زانستی و تیۆری: كەبریتی یە لە دەست نیشانکردن و دیاری كردنی بالاترین و زۆرتترین و كارگەرترین یان لە (بەرژەوهندی و زەرەرمەندی) واتە: کامیان لەم كارەدا بالایە و زۆرە.

دووەم: كاریكى كرداری پراكتیزەى (عملی): كە ئەویش لەپاش زانینی پێژە و پاوەى بەرژەوهندی و زەرەرمەندی لەو كارەدا، ئەوساتە پێویستە ئەوەیان هەلبژێریت كە باشترینە و سودمەندترینە بۆمان.

خراپەكانى ئەم جوۆرە عیشقە

لای هەمووان پوون ناشكرایە كە توش بوون بەم دەردە كوشندەى و پەيوەست بوون بەو جوۆرە عیشقانهوه مایەى لە دەست دانى بەرژەوهندى تايبەت و گشتى یەكانى ئەو كەسەى. چ بەرژەوهندی دونیا و چ بەرژەوهندی ئاینى بێت، بگرە دەبێتە مایەى چەرمەسەرى و هیلاك بوونى لەژیاندا لەچەند پووهكەوه:

۱- سەرقال بوون بەخۆشەویستنى دروستكراوەكان و پشت گوى خستنى خواى گەورە:

لەیهك دڵدا خۆشەویستى خوداو دروستكراوەكانى لەیهك ئاستدا نابیت بەلكو پێویستە یەكێكیان ئەوى تریان كزولوازو سست بكات.

۲- بەو هۆیهوه توشى سزاو ئازار دەبیت:

جا هەر كەسێك جگە لەخودا شتێك یان كەسێك بەئەندازەى خودا خۆش وویست، ئەوا خواى گەورە هەربەو شتە ئازارو چەرمەسەرى و سزای توش دەكات. بەبیر لى كردنەوه، بە دەست ئەخستنى، بەلە دەست دانى، بەتیاچونى... هتد. بێگومان ئازارى دلى عاشق لەهەموو ئازارەكان كوشندەترە.

۳- دل و دەرروونی ده بیته کۆیلهی کهسانی تر:

به هۆی سه رخۆشی بوون و مهست بونی بهو عیشقه وه ناگاداری
نی یه که توشی چه هاتوه، دلئی به دهست کهسانی تره وه یه وه که
مندال یاری پی ده کریت و دیل و کۆیلهی دهستی کهسانی تره .

۴- به پیچه وانهی بهرژه وهندیه کانیه وه کار ده کات:

واته ههنگاو به پیچه وانهی بهرژه وهندی یه وه ده نیت، بهرژه وهندی
ئایینی: هه میسه دل و دهرونی سه رقائی غهیری خودایه خوداش
له بیری ده کات.

بهرژه وهندیه دونیاییه کان: کی هه یه له م راسته یه بی ناگا بیته
که ی عاشقه کان مال و حال و ژیانان ده که نه قوربانی له و پیتاوه دا.

۵- به لآو ناشوبی دونیاو قیامهت روویا تی ده کات:

هه رکاتی دل شهیدای غهیری خودا بوو ئه و شهیتان ده بیته
دۆست و یاوه ری له م ساتانه شدا ده بی حالی میگه له مه پر چون بیته
که که له گورگ شوانیان بیته؟!

۶- دل و دهررون بیرو هۆش ده شیوینیت:

کاتی دل و دهررون گهیرۆدهی ئه م دهرده بوو چی تر
ته شه نه ده کات و بیرو هۆشیش ده گریته وه و هه میسه دله راوکی و
خه مۆکی و مهستی ده بیته میوانی هه میسه ی ئه و که سه، به ره و
شیتی ههنگاو ده نیت... نموونه ش له م بابته له گه لاندازۆره .

۷- پیوه رو ههسته کان ده شیوینیت:

هه رکاتی دل و دهررون به م دهرده وه تلایه وه، چیتز پیوه رو
هه لسه نگاندن و لیكدانه وه کانی ئه و که سه ده شیوینیت. هه ریه که

له ده زگاكانى بينين و بيستن و ليكدانه وه كارى ته واوى خويان
له ده ست دهن به وهى شتى ناشرين به جوان ده بينن
وه به پيچه وانده وه جارى واهيه جوانى كه سيك له لاي ئه م بى عيب و
كه م و كورپى يه بى ويته يه، واته ئه وهى چاو بينى كه سيكى ئاسايى
دركى پى ده كات، ئه م دركى پيئاكات. چونكه ئاويتته بسووه
(تواوه ته وه له ونيوه نده دا) به لام كه سيكى تر له دهره وه و ناوه وه
ژيابيت باشتر كه م و كورتى و راستى و دروستى شته كان ده زانيت له
(مسند) دا فرموده يه كه ده دريته پال پيغه مبه ر (ﷺ) به (مرفوعا)
(حبك الشيء يعمى ويصم) ¹ واته: (خوشويستن بوشتي له ئاستى
كه م و كورپه كانى كه پو كوڤرت ده كات) . هر له م پروانگه يه وه - ئه و
هاوه لانه ي پيغه مبه ر (ﷺ) كه پيشتر له نه فامى دا ژيابوون وه دواتر
هاتنه ناو ئاينى ئيسلامه وه باشتر و ورياترو ليها توو تربوون،
له وانه ي كه تنه ا له سه رده مى ئيسلامدا ژيان و نه فاميان نه بينيوه .
(عمر بن الخطاب) ده لئيت: (كوله كه ي ئيسلام پارچه پارچه ده بيت -
كاتى كه ساني سه ره له بدنه كه تنه ا ئيسلام بناسن نه فامى و
نه زانيان نه ديبيت) .

وه ده گيرنه وه لاويكى زور لاوازي نه خوش ده هيننه خزمهت
(عبدالله بن عباس) له (عرفه) ئه ويش ده پرسيت: ده ردى ئه م لاوه
چى يه؟ ئه وانيش ده لئين توشى داوى عيشق بووه بويه به م
ده رده چووه (عبدالله) ش له و پوژه دا هر هاوار ده كات و په نابه
به خودا ده گريت له هه موو جوړه كانى عيشق.

¹ - ئه م فرموده يه (ضعيف الاستاد، ه، احمد - 6- 450) وه ابو داود (1030) بروانه
(السلسلة الضعيفة - 1868)

۸- عیشق- زیاده رۆیکردنه له خۆشهویستیدا:

پیشتر له سهر ئهم بابته دواين كه زیاده رۆی كردن له خۆشهویستیدا، دهبیته مایهی داگیر کردنی دل و دهرهون وه مه به ست کردنی بیرو هۆش، له کار خستنی دهزگاكان بئ هیز کردنی توانای جهسته، سهر قال بوون و سهرکەش بوون له دونیای خه یال و نه ندیشه دا. ئه و کەسه له مرۆفیککی ئاساییه وه ده گۆرپیت بۆ که سیکی نامۆ...

عیشقیش بنه ماکانی ساده و ساکاره له سه ره تادا. وه دواتر له ناوه ندیدا توشی سه رقائی مهستی ده بیته پاشان سه ره نه نجامی شیئی و تیاچوون ده بیته که به م پییه سه ته م له خودی خویی و به رامبه ر و چواره وریشی ده کات.

رۆیکری کردن له عیشق

عاشقی راسته قینه به سی قۇناغی سه ره کیدا تی ده په رپیت:

(قۇناغی سه ره تایی، ناوه ندی، کۆتایی)

(قۇناغی سه ره تایی): هه رکاتی مرۆف ههستی کرد له سه ره تایی تووش بوونیتی به داوی عیشق. وه به تاییهت کاتی بۆی ده رکهوت که گه یشتنی به دۆست و یاره کهی له رپگه ی شه رع و یاساو عورفه وه. زۆر دژواره و نه سه ته مه. پیویسته زۆر به وریایی رپگری بکات له م عیشقه بئ نه نجامه و خوی ده ربازی بکات له لافاوی ئهم ده ریا بئ ئاکامه. هه روه ها پیویسته به هیچ شیوه یه ک ناوی یارو دۆسته ی نه درکینی و پاریزگاری له ئابرو که سایه تی بکات. چونکه بازارپی قسه هینان و داستان دروست کردن ئابروشکاندنی عاشقان زۆر گه رمه و به جۆشه. به ته نها گومانیک، وته یه ک ته ماشایه ک ئیتر ناویان

(خُذْ مِنْ حَسَنَاتِ مَا سَأَلْتَهُ) ^۱ وەدواتر پێغه مېسەر (ﷺ) دەفەرمییت (فَمَا ظَنَنْكُمْ) ^۲ ئایە پێتان وایە هیچی بۆ دەهێڵیتەوه؟! جا ئەگەر ئێوە ستمەت لێکراوه خەزەم بێیت یان دراوسێ...؟! کە چەندین فەرموودەیه هەیە باس لە قەدەغەکردنی بەهەشت دەکات لەکەسانێک دراوسێکە ی لەشەری پارێزرانە بێت.

پوختە ی مەبەست:

هاوکاری کردن لەم بوارەدا هاوکاریکردنە لەسەر شەرو وێژمناپەتی و تاوانکاری (ولتعاونوا علی الاثم والعدوان) زۆریک بەهۆی عیشقی ئافەرەتێکەوه توشی سەرگەردانی و پاشگەز بوونەوه هاتووە لەئاینی ئیسلام وەک ئێوە و پروداوەی (عبدالحق) لەکتیبی (العاقبة) دا هێناویتی کەبانگ بێژێک لەکاتی بانگدا لەسەربانی مزگەوتەکە چاوی بەکچیکی شوخ و شەنگی گاور دەبێت و خۆی ناگریت و پرۆی تێ دەکات بێخوازیت ئێوەیش دەلێت من گاورم کاتی شوت پێ دەکەم بێتەسەر ئاینی مەسیحی. ئێوەیش پازی دەبێت و پاشگەز دەبێتەوه لەئیسلام بەلام پێش ئێوەی بێخوازیت لەسەربانی ئێوە مالهوه دەکەویتە خوارەوه و دەمریت.

کاتی خۆی لە جەنگەکاندا گەر مەسیحیەکان بیان وویستایە دێلیکی موسلمان بکەنە مەسیحی دەچوون جوانترین ئافەرەتی مەسیحیان پێ نیشان دەدا تا بەهۆیەوه بێتەسەر ئاینی مەسیحی جالبێرەدا: (يُضِلُّ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ وَيُضِلُّ اللَّهُ الظَّالِمِينَ وَيَفْعَلُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ: ابراهیم ۲۷) واتە: خۆی گەورە باورداران لەسەر ووتە ی پاست و پەوان دەچەسپێنیت و

^۱ - فەرموودەکی (صحیح) پێشتر باسمان کردووە لە (صحیح المسلم) داهاتوو

^۲ - فەرموودەکی (صحیح) پێشتر باسمان کردووە لە (صحیح المسلم) داهاتوو

سه قامگیریان ده کات له دونیاو قیامه تدا. وه خوای گه وره سته م کاران
گومرا ده کات وه هر چی یه کی بیه وی ئه نجامی ده دات.

وه هندی له عاشقان هیه ده بیته مایه ی فیتنه بو ئه وی
تریان، ئه ویش به خورازاندنه وه درخستنی جسوانی جه سته ی
له به رامبه ردا که سه که که ی تریش توشی نه هامه تی ده بیته و خوی
پیناگیری. چه ندین که سمان بینی که ده وه لمه ندبوو له و پیناوه دا
هه ژار که وت و پله و پایه ی له ده ست دا وه چه ندین ئا فرته هه بووه
که زانویتی میرده که ی ناپاکی له گه ل ده کات ئه ویش له
توله سه ندنه وه دا ده ستی داوه ته ئه وکاره نابه جییه لی ره دا پیاو تیا
ماوه له نیوان ده ست به رداربوونی له وکاره یا خودجیا بوونه وه و
کا ولکردنی خانه واده که ی. جا که وا باشتر وایه مرو ف خوی توشی
داوی ئه م جو ره عیشقانه نه کات مال کا ولی له دوا یه جا هه رکه سی ک
له دوا ی زانینی ئه م هه موو کاریگه ریه خراپانه هه ر سور بوو له سه ر
ئه و جو ره عیشقه ئه و ته نها لومه ی خوی بکات و گله ی له که س
نه کات. به به رده وامی ته ماشا کردنی پوخساری عاشقه که ت تو ی
گه یانده ئه م حاله. گه ر هاتوو هه ربه و ته ماشا کردنه وه، وه ستاو
کاریگه ری تری نه بوو ئه و ده ربازی بوو له دوا وه به لام له دوا ی
ته ماشا کردنه که چه زو ئاره زووی قسه کردن و دانیشتن و
به یه کگه یشتنی لادروست بوو. ئه و ساته خه یال و ئه ندیشه و بسیری
ئه و که سه داگیر ده کات وه به ته و او ه تی ئاو یته ی ژیا نی ده بیته
ده ربازبوونی له م حاله ته زور دژواره. لی ره دا پیویسته مرو فی ژیر
ره چاوی به راودی ئه م هه موو کاریگه ریه خراپانه بکات. له هه مان
کاتدا تورپون و یاخی بوون و سه رپیچی کردنی خوای گه وره له پیش
چاوبگریته که سه ر ئه نجامه که ی ناپاکی و سزای دۆزه خ و سوتانه

له نيو ئاگردا. يا خود مه ترسى له كارىگه ريه خراپه كانى بيت
له دونيادابه له ده ستداني كه سايه تى و پو شاندى شكۆمه ندى و
ناوزراندن... هتد. كه توشى مرؤف ديت له م پيناوه دا.

باشيه كانى عيشق گومان و وه لام

هه ندى كه س ده لئين: سه باره ت به خراپه كانى عيشق زورت باس كرد.
به لام له ولاشه وه عيشقى باشى و چاكى زور هه يه له وانه: پا ككر دنه وه ي
ده روون، ئيسك سو كى، هه ست ناسكى، جوامى رى و مه ردايه تى... هتد. وه به
(يحيى بن معاذ الرازي) ده لئين: كور كه ت عيشقى فلان كچ بووه وه هه ندى كى
تر ده لئيت، ده ردى دل شكۆ مه نده كانه وه كه سيكى تر ده لئيت: عيشق ده بيته
مايه ي ئازا كرنى تر سنۆك و ووشيار كرنه وه ي گيل و سه غى كرنى په زيل.
سه ربه رزى پادشا كان ئارام كرنى هه لچوونه په وشتيه كان... وه ها وپي
رئيو ارانه و دزستى بي دارانه. وه هه روه ها ده لئين: هانده ر و بزوينه رى
په وشته به رزه كانه.

وه هه ندى له دانايان ده لئين: (عيشق ده روون پا ك ده كاته وه وه په وشت پالا
فته ده كات...)

وه كه سيكى تر ده لئيت: (هه ركه سيك پوخسار جوان و ديمه نى شوخ و
قه شه نگ و ده نكى خوش نه يه روژئيت ئه واسروشتى ته واوى نيه)
بيويستى به چاره سه ره وه

هه ندى له عاشيقه پا ك داوينه كان ده لئين: (پا ك داوين بن سه ر
به رزين، عاشق بن ژيرو قه شه نگ ده بن). وه له يه كى له عاشقه كانيان پرسى:
ئه كه رتۆ هه لت بو ريكه وت و به ته نها خوشه ويسته كه ت بينى چى ده كه يت؟
ئه ويش ووتى: چيژ له بينى پوخسارى وه ده گرم، وه دلم به يادو قسه كرنيه وه

ده حه وینمه وه ئه و شتانه ی که پيشی خوش نی یه لیبی ده شارمه وه
وله کرداره ناشیرنه کانی خۆم ده پارێزم تامنی له بهرچا و نه که ویت.

وه (ابو اسحاق بن ابراهیم) ده لیت: روحی عاشقان بۆن خوش و ناسکه
وه ئیسکیان سوکه هه میشه دل گهشن و وته کانیان خه م له دل لا ده بات
وه ژیری به هیز ده کات جائه گهر عیشق و خوشه ویستی نه بی سه رجه م
نیعمه ته کانی دونیا تیا ده چیت) .

وه یه کیکێ تر ده لیت: عیشق بۆ رووح وه ک و خۆراک وایه بۆ جهسته ،جا
ئه گهر ده ست به رداری بیست زیانت پی ده گه یه نیت وه نه گهر پۆچوی
ده تکوژیت.

* وه (الخرائطي) ده گێریته وزه له (ابی غسان) وتوویه تی: . (ابو بکری
الصدیق) به لای که نيزه یه ک تی ته پهری گوئی له که نيزه که یه
ده لیت: به پارچه شیعرێک ههستی خوشه ویستی خۆی بۆ که سیکی نادیار
ده رده بریت. (ابو بکر) لیبی ده پرسیت. تۆ که نيزه یه یان خاتونیت ئه ویش
ده لیت: که نيزه . (ابو بکر) پیی ده لیت عیشقی کی بویت؟ که نيزه که بی
ده نگ بوو به لام (ابو بکر) سویندی لی خوارده که نيزه که به م پارچه شیعره
ده ری خست. که عیشقی (محمد بن القاسم) بووه .

وانا التي لعب الهوى بفؤادها قتلت بحب محمد بن القاسم

واته: من که خوشه ویستی یاری به دلّم کردوه

کوشته ی خوشه ویستی محمد کوری قاسم

پاشان (ابو بکر) ئه م که نيزه یه له خاوه نه که ی ده کړیت روانه ی لای
(محمد بن القاسم بن جعفر بن ابی طالب) ده کات وه ده لیت به راستی ئه م

ئافره تانه مایه فیتنه ی پیاوانن ئای چه ندین پیاوی ریژدار به مردن چوو
وه چه ندین لهش ساغ بیان دهرده دار بوو.^۱

جا (که نیزه یهک) هاته لای (عثمان بن العفان) و شکاتی له پیاویکی
ئه نساری کرد، چه زره تی (عوسمان) پیی ووت به سه رهاتی تو چی یه ؟
که نیزه که ووتی من ته رخان کراوم بو برازای ئه م پیاوه. که چی ئه م پیاوه
وازم لی ناهینیت و کۆل نادات. چه زره تی (عوسمان) به پیاوه که ی
ووت: یان ئه وه ده بیت بو برازاکه ت بی. یان من به پاره ی خۆم نرخی ده دم
پیاوه که ووتی: راستیه که پیشه وای برواداران ئه م که نیزه یه هین برازه که مه.
ئیمه لیره دا مه به ستمان له و عیشقه خراپانه نی یه که ده بیته مایه ی کاری
ناپه و و خراپه کاری. به لکو ئیمه باس له عیشقیکی پاکی بیگه ردی خاوین
ده که یین. خاوه نه کانی له خودای گه وره بترسن و سنور نه به زینت ئه مه ش
عیشقی (سلف) ی به ریژه کان و پیشه وایانی ئه م گه له ن ئه وه تا (عبدالله بن
عبدالله بن عتیه بن مسعود) که یه کیک بووه له حه وت زاناو پسیۆرانی بواری
فیه که عاشق بووه عیشقه که شی زۆر ناشکراو دیار بوو له نیتو خه لکیدا
وه که سیش لۆمه ی نه کردوه و به سته م کاریش ناو زهر د نه کرا.

هه روه ها تا عاشق بوونی (عمر بن العزیز) شتیکی زۆر ناشکرا بووه
له نیتو خه لکیدا که عاشقی که نیزه یه کی (فاطمة بنت عبدالمک) که ئه و
که نیزه یه له جوانی شوخ و شه نگیدا به ناو بانگ بووه وه زۆر جار (عمر بن
العزیز) داوای له خیزانه که ی کردوه که ئه و که نیزه یه ی بو پیک بخت. به لام
خیزانه که ی پازی نه بووه. دواتر کاتی (عمر بن العزیز) بووه به خه لیقه ی

۱ - ئه م رووداوه زۆر باس ده کریت، به لام له راستی دا گومان له م رووداوه هیه چونکه عه قل
ناپریت که (محمد بن القاسم بن جعفر بن ابی غالب) گه یشتیت (ابو بکر الصدیق) چونکه
ماوه ی نیوانیان زۆری که واته پیی ده چیت نه و (ابو بکر الصدیق) ه که سیک ترییت وه وشه ی
(الصدیق) له خزیه وه دانرایت وه هه روه ها (خرانگی) له لای زۆر که س له زانایان جیگه ی
گمتانه نی یه.

موسلمانان خيزانه كەي پيى ووت: تو زور عاشقى ئەم كەنيزە يەم بووى ئەو
 من ريگريم دە كرد، ئىستاش پيشكەشى دەكەم من پازيم. يەكسەر دەموو
 چاوى (عمر بن العزیز) لەخوشياندا گەشايەو داواي كرد خيرا بوى بهينين
 كاتى هينايان زياتر پيى سەرسام بوو. (وتى هەندى لە جوانيە كەتم بو
 دەربخە، كەبيني ئيتەر بەتەواوى شەيداي بوو. (عمر بن العزیز) بە
 كەنيزە كەي ووت وەرە لەسەر خۆت باسى روداوى خۆتم بو بکە لەپيشدا
 لەكوى بووى، وەچۆن گەيشتتە ئيرە...

كەنيزە كە ووتى (حجاج) والى (كوفە) منى بە پارە يەكى زور لە يەكى
 لە كريكارە كانى ئەو شارە كرى و پەوانى كردم بو (عبدالملك) ئەو يش منى
 داو بە (فاتمە). (عمر بن العزیز) ووتى: ئەي چى بەسەر كريكارە هات
 لە پاش تو؟ كەنيزە كە ووتى: لە پاش من بە هيلاك چوو- (عمر بن العزیز)
 ووتى: هيچ مندالى لە پاش جى ماو. كەنيزە كە ووتى: بەئى كورپكى بە جى
 ماو. ووتى ئەي حالى چۆنە؟ ووتى: زور خراپە. يەكسەر (عمر بن العزیز)
 ووتى خۆت پۆشتە بکەرەو. يەكسەر بە والى (عيراقى) دا ناردى بە شوين
 ئەو كورپە دا كاتى كورپە كە هات (عمر بن العزیز) پيى ووت: پۆلە (حجاج)
 چى زيان و زەرەرى لە باوكت داو. هەر هەمووم پى بلى: كورپە كەش
 هەر چيەكى زانى هەمووى بو باس كرد. (عمر بن العزیز) يش هەر هەموو
 زيانە كانى بو بژرادهو و قەرەبووى كردهو. پاشان بە كەنيزە كەي
 ووت: هەستە بکەو تەنیشتى وە پووى كرده كورپە كە ووتى ئەم كەنيزە يە
 بەرەو ديارە باوكت بە هۆيەو چەرمەسەرى زورى چەشتوو. كورپە
 ووتى: ئەمە ئىستا مولكى تۆيە (عمر بن العزیز) ووتى: من هيچ پيوستى
 يەكم پيى نى يە وە لىمى دور بخەرەو، كاتى كەوتينه پى و بىروين
 كەنيزە كە بە (عمر) ووت ئەي كوا شەيدا كەت بۆم چى بەسەر هات؟
 (عمر) ووتى: وەك جارەن وايە بگرە زياترە. جا ئەگەر من دەست بەردارت

نه بم نابمه يه كيك له و كه سانه ي كه به پيچه وانه ي حه زو دهروني خزيه وه
مامه له ي كردبيت). جا شهيداي (عمر) بو نم كه نيزه يه هر به رده وام
بووه تا وه فاتي كردو مرد.

وه ههروه ها (ابو بكر محمد بن داود الظاهري) زاناي به ناو بانگ له
زانسته گاني (فيقه و ته فسير و فه رموده ئه ده ب) وه به يه كيك
له گه وره ترين زانايان ده ژمي رديت وه عاشق بوونشي زور ناشكرا بووه له نيو
خه لكيدا. (نقطويه) ده لاييت: (له سه ره مه رگيدا چوومه ديداري لي م
پرسی: حالت چونه؟ له وه لامدا ووتی: خوشه ويستی ئه و كه سه ي كه ده ي زانیت
ئه مه ي به سه رمدا هينا وه. منيش ووتم: ئه ي باشه بوچی ناچيته پيشه وه لي
چيژ وه ريگريت له كاتي كدا تو به سه ريدا زاييت؟

ئه ويش ووتی: چيژ وه رگرتن دوو جوړه: ته ماشاكردي دروست، وه چيژي
قه ده غه كراو.

ته ماشاكردي دروست: مني به م حاله گه يانده كه ئيستا ده بييني.

به لام چيژ وه رگرتني قه ده غه كراو: ئه وه ي پيگري لي كر دووم لي ي ئه و
فه رموده و ووته يه ي (بن العباس) ه كه له لايه ن باكمه وه ئه ويش له (سويد
بن سعيد) ده گيژي ته وه ئه ويش له (علي بن مسهر) ئه ويش له (ابي يحيى
القتان) ئه ويش له (مجاهد) وه ده گيژي ته وه كه له (بن العباس) دراوه ته پال
پيغه مبه ر (دخ) كه (من عشق و كتم و عف و صبر غفر الله له دخلة الجنة)
واته: هه ركه سيك تووشی عيشق بييت وه بتوانيت بشاري ته وه خوگرو داوین
پاك بييت ئه وه خوداي گه وره لي خوش ده بييت و به به هه شتي شاد ده كات.

پاشان چه ند ديړي شعري ووت. منيش پي ي ووت: چي يه ئه وه باوه رت
به (قياس) ني يه له بواري فيقه دا. كه چي له شيعردا ده يسه لمي نيت.
ئه ويش ووتی: شهيدا دل و ده وروونم بانگه شه ي بو كردم. پاشان له دواي ئه و

شهووه كوچى دواى كرد. وه شهوى شايهنى باسه بههوى شهويداى و عيشقهيهوه كتيبي (الزهد) ي داناوه.

هروهها لهوتهيهكى ترده دهليت: ههركه سيك ناومييد بوو لهخوشهويستهكهى وهبههويهوه نه مرد، شهوا توشى دل شهواى دهبيت چونكه شهوا يه كه م شهيداكاني ناوميدي يه و دل ناماده نه بووه بوى به لام بوچارى دووهم توشى ناوميدي دهبيت ئيتر كاريگهري يه كچاريشى له سه ر ده ر ده كه ويته وكاول دهبيت.

وه (عبدالله معمر القيسي) دهليت: (ساليكيان له مه راسيمي شه نجام داني حه جكرندا بووم. له شه ويكدا له مزگه وتي پيغه مبه ر خودا وه له نيوان گوپري پيغه مبه ري خودا وبلند گزه كيدا دانيشتبوم له پرگويم له دهنگيك بوو چه ند ديره شعريكي ووت به كاريگه ري و له پردا بي دهنگ بوو نه م زاني له كويوه شه م دهنگهات پاشان ماويهكهى تر هه مان دهنگ كه وته وه ووتنى چه ند ديره شعريكي تر و دهستي كرد به گريان. منيش يه كسه ر هه ستام و به ره و ناراسته ي دهنگه كه رويشتم له ته نيشتى دانستم و هه ستى پي نه كردم بينيم لاويكى خوين گه رمى جوان بوو فرميسك گوناكاني ته ر كردبوو. كه بينى سلوم ليكرد وه لامى دايه وه. ووتى دانيشه تو كييت؟ منيش خوم پي ناسان ووتى هيچ كاريكت هه يه ؟ ووتم به لي من له حه وشى مزگه وته كه دا بووم دهنگى تو سه رنجى راكيشام هه رچى يه كت پيسته من له خزمه تتدام چيت دهويت من ناماده م؟ ووتى من (عتبة بن الحباب بن المنذر بت الجموح الانصاري) م رويكيان به ره و مزگه وتي (احزاب) رويشتم پاش نويتر كردن له ده ره وه ي مزگه وته كه دا بووم. هه ر كاتي هه ستم كرد پيپري له نافره تان به لامدا تپه رين كه نيزه يه كي زور شوخ و شه نكيان له گه ل دا بوو پوي تسي كردم و پي ووتم: شه ي (عوتب) ه تو چى به كه سيك ده ليت. شه يداى تو بيت ؟ پاشان به جي هيشتم و بوى ئيتر له و روزه وه من سه رگه ردان و

شەيداي بووم. هەموو شوپىنىكى بە دوودا دەگەرام هيج سۆراغىكى نازانم.
پاشان گرياو لە هەژمەدا بوورايەو و لەخۆ چوو. پاش ماوئەك ئاگاها تەو و
بوخسارى زەرد هەل گەرابووچەند دىرە شعرىكى شەيداي چىرى...

منيش پىم ووت: بىرام تەو بە بکەو داواى لى خۆش بوون لە خودابکە
سەفەرىكى پىر مەترسيت لە پىشە ئەویش ووتى: من كۆل نادەم و باش نابم
هەتا ئەو كچە نەگە پىتەو. پاشان تا دەمەو بەيان لە گەلیدا ماوئەو دواتر
ووتم بابچىن بۆ مزگەوت (احزاب) بەلکو خواى گەورە دەرگای خىرت
لەبىكاتەو. ئەویش ووتى تكام وايە بەلکو بەهۆى خواناسى تۆ وە خودا
پەحم بەمنيش بکات. پۆيشتىن گەيشتىنە مزگەوتەكە - چەند دىرە شعرىكى
ترى چىرى پاشان لەوى ماىو و تانويژى نيوەرۆ پاش نويز چەند ئافرەتەك
هاتن بۆ مزگەوتەكە بەلام ئەو كەنيزەيەى تيا نەبوو. پويان كرده ئيمەو بە
(عتبە) يان ووت ها (عتبە) دەلئى چى بەسەربارەت بەو كەسەى شەيدات
بوو. تۆى سەر قال كردهو و؟ (عتبە) ش ووتى: بۆچى بەسەر
هاتوو. ووتيان باوكى بردويئىو بۆ شارى (سماو) لەعيراق. منيش
پرسيم ئەو كەنيزەيە كى بوو؟ ووتيان: ناوى (ريا بنە الغطريف السلمى) يە.
ليرەدا (عتبە) خۆى پى نەگىرا و چەند دىرە شعرىكى ترى چىرى. پاشان
پووم كرده (عتبە) و پىم ووت: (عتبە) من سوپاس بۆ خودا كۆمەل
پارەيەكى باشم هەيە دەمەويئ لە پىناوى ئەو كەسەدا سەرفى بکەم
كە دەيانەويئ هاوسەر پىكەو و نەن. بەلئىن بيئت هەر هەمووى دەكەمە
قورىانت تا بەمەبەستى خۆت دەگەيت ، هەستە بابچىنە مزگەوتى
(الانصار) كە گەيشتىنە مزگەوتەكە كۆمەلەك پىاوى زۆرى لى بوو پاش
سلاو كردن پووم تى كردن و ووتم: ئەى خەلكينە چ دەلئىن لەسەر (عتبە)
و باوكى؟ ووتيان لە پىاو چاكەكانى عەرەبن. منيش ووتم ئەو هەتا (عتبە)
توشى داوى عىشق بوو وەمن تەنها هاوكارى ئىووم دەويئ پىكەو وە بچىنە

(سماوه) ئه وائيش ووتيان به سهر چاو ئيمه نامادهين. هر هه موومان به سواری بهرئ كه وتين تاگه يشتینه نزيك ئاواي (بنی سليم) (غطريف) ی باوکی كچه به هاتنمانی زانی پيشوازيه کی زور لی کردین ئاژه لی سهر بری وخوان ناماده کرا له کاتی نان خواردندا پیمان راگه یاند که ئيمه نانت ناخوین تاداواکاریه که مان بو جی به جی نه که ن ووتی بلین بزائم ووتمان هاتوین داواي كچه خانمه که ت ده که ين بو (عتبه بن الحباب بن المنذر) ئه ویش ووتی كچه که م بریاری به ده ست خوڤه تی بالئی بیرسم. به تورپیه وه چوو ره ووه بولای. كچه که ی پئی ووت بوچی تورپه دیاریت ئه ویش ووتی (ئه نساریه کان) هاتوون بتخوازن. كچه که ش ووتی پیاوانی ناودارو خانه دانن وه پیغه مبه ریش (د.خ) ریزی گرتوون و داواکاری لیخوش بوونی بو کردوون له خودا. بوکی منیان ده ویت، باوکیشی ووتی (عتبه بن الحباب)، كچه که ووتی والله زورم له سهر (عتبه) بیستوه که که سیکی به ئه مه ک و وه فاداره، مه بهستی خوئی ده زانیت باوکی ووتی من پیشتر سویندم خواردوو نه تده مه وه (ئه نساریه کان) ؟ كچه که ش ووتی که واته به باشی وه لأمیان بده ره وه... باوکه که ووتی چوئن چوئی - كچه که ووتی ماره بیه که یان له سهر گران بکه ناچار ده پوئن و نایه نه دواوه... باوکی ووتی دم خوڤ ئه مه قسه بیه کی باشه باوکی كچه که هاته دهره وه رووی تی کردین و ووتی: كچی ئاوايه که وه لأمی دایه وه به لأم ماره بیه کی زورمان ده ویت. جا کی به م کاره هه ل دهستی؟ (عبدالله بن معمر) ده لیت منیش هه ستام ووتم چیت ده ویت سهر پشك به ووتی: هه زار مسقال ئالتوون جل و بهرگی نایاب و پینج پارچه قوماشی عه نبر. ئه ویش ووتی: به سهر چاو هه موویت بو ناماده ده که ين. چه ندپیاویکم نارد بو شاری مه دینه بو هینانی داواکاریه کانی، پاشان خواننمان خواردو زه ماوه ندمان گیرا چه ند رۆژیکمان پی چوو. دواتر بهرئ كه وتين به ره و شاری مه دینه به سی بار له پیدایستی و شتی نایاب. گه يشتینه نزيك شاری مه دینه له ناکاودا پیچری چه ته به سواره وه

هیرشیان بو هیناین پیتم و ابو له ئاوی (سلیم) وه بوون. (عتبه)
 پویه پویان بووه چهند پیاویکی لی کوشتن وه هندیکی لی بریندار کردن.
 دواتر هاته وه دیار بوو بریندار کرابوو وه خوینتیکی زوری لی ده پویششت.
 که و ته سه زه وی و منیش پوخساریم سپری (عتبه) گیانی سپارد لیره دا
 گریان و هاوار کردن نهی هاوار بو (عتبه) کاتی که نیره که گوئی
 له ده نگمان بوو خوی له سه حوشتره که وه فریدایه خواره وه باوهشی به
 (عتبه) کردم به ده م گریان وه چهند دیره شعریکی خه مناکی چری و نه ویش
 به سه لاشه ی (عتبه) دا گیانی سپارد نیمه ش له شوینه دا ههردووکیانمان
 له یه ک گوږدا به خاک سپارد. دواتر پاش حهوت سال سه رمدا له ناوچه ی
 حجاز ویستم سه ردانی مه دینه بکه م و وتم والله ده بی بچه سه ردانی گوری
 (عتبه) که چومه سه رگزیان بینیم و اداریکی له سه ر پوواوه گوله لاوای
 سو رو زه ردی گرتوو ه منیش له و خه لکه ی نه و ناوهم پرسی نه م داره چی پی
 ده لئین؟ نه و انیش ووتیان: بیان ده لئین داری باوک و زاوه که... ههروه ها
 فه رمووده یه که هیه به م شیویه گیراوه ته وه له (سوید بن سعید بن علی بن
 مسهر) له باوکیه وه (ابی یحیی القتان) له (مجاهد) نه ویش له (ابن
 العباس. پ.خ) داوینه پال پیغه مبه ر (د.خ) (من عشق و عف و کتم فمات
 فهو شهید) واته: (هه رکه سیک تووشی عه شق بیت بتوانیت بیشارینه وه
 وه خوگرو داوین پاک بیت نه گه ر بمریت نه و ا شهیده.

وه ههروه ها له ریگه یه کی تریشه وه نه م فه رمووده له وانه: له ریگه ی
 (سوید) له (ابن مسهر) له (هیشام بن عروه) له باوکیه وه نه ویش له
 (له خاتو عایشه) وه به (مرفوع) ی ههروه ها له (الخطیب) له (الزهری)
 نه ویش له (معافی بن زکریا) نه ویش له (ابن الفضل) له (احمد بن
 مسروق) ⁽¹⁾. ههروه ها (زبیر بن بکار) ده گپرتته وه له (عبدالعزیز
 الماجشون) نه ویش له (عبدالعزیز بن ابی حازم) له (ابن ابی نجیح)

ئەویش لە (مجاهد) ئەمیش لە (ابن عباس. ر.خ) پاشان ئەو هەتا پێغه مبه ر ی ئازیز راپه رو سه رو هری هه موان کاتی چاوی به شوخ و شهنگی (زینب بن جحش) ده که ویت یه کسه ر ده فه رمیت (سبحان قعلب القوب) واته: پاک و بیگه ردی بو ئه و خوا یه ی که دلان ده گوری ت له و کاته دا (زینب) خیزان و هاوسه ری (زید بن حارث) بووه که خزمه تکاری پێغه مبه ر بووه. کاتی (زید) ویستی له (زینب) جیا بیته وه وه ته لاقی بدات پێغه مبه ری خودا (ﷺ) رینگری کرد و پیتی فه رموو (اتق الله واسمک عین زوجک) واته: له خوا بترسه و ده ست به هاوسه ره که ته وه بگره .

دواتر (زید) ته لاقی داو لیتی جیا بووه. خوا ی گه وره له سه روی هه وت ته به قه ی ئاسمانه وه (زینب) ی ماره کرد له پێغه مبه ری خودا (ﷺ) وه گری به ستنی ماره برینه که ی له سه روی عه رشی مه زنه وه برپاری له سه ر درا. (وَإِذْ تَقُولُ لِلَّذِي أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَأَنْعَمْتَ عَلَيْهِ أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَاتَّقِ اللَّهَ وَتُخْفِي فِي نَفْسِكَ مَا اللَّهُ مُبْدِيهِ وَتَخْشَى النَّاسَ وَاللَّهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَاهُ: الأحزاب- ٢٧) واته: ئەه ی پێغه مبه ر جانسی ئەوه بکه کاتێک که خودا نیعمه تی ئیمانی به سه ردا پشتوو ه تۆش ئازادی نیعمه تی په رو ه رده کردنت پی به خشیوه له خزمانی خۆت ژنت بو هینا که کاتی ئەو که سه (زید) ویستی له (زینب) ی خیزانی جیا بیته وه و نه ده گونجان توییت ووت: له خوا پترسه و ده سه تبه ردار ی هاوسه ری خۆت نه بیت. به لام ئەوه ی له دلی خۆت دایه ده یشاریته وه و ناتهو ی که س بیزانییت ئەوه هه ر خودا خۆی ناشکرای ده کات پێویسته له خوا بترسیت نه له قسه ی خه لکی...

وہ ئے و کہ نیزہ یہ ہمیشہ بہ زمانی رۆمانی دەبوت: (یا بطرون أنت قالون)
واته: ئەئ بە ریزم تو زۆر باشی لە گەل مندا.

وہ دەلێت: جارێکیان ئے و کہ نیزہ یہ هەل دیت و پادە کات. (عبدالله) ش
زۆر دلگران و پێی ناخۆش بوو. تەنانەت ئەم دێرە شعرە ی چری:

قد كنت أحسبني قالون فانصرفت فاليوم اعلم أني غير قالون

واته: (تۆ هەمیشە بەمنت دەوت زۆر زۆر باشیت، بەلام کەچی ئێستا
هەڵهاتیت. وە زانیم ئێستا زۆر باشنیم).

وہ هەروەها (ابو محمد بن حزم) دەلێت: زۆرێک لە خەلیفە راشدینەکان
و پێشە وایان خۆشە و یستیان ئێ نجام داو. تەنانەت رۆژێکیان پیاویک بە
(عمر بن خطاب) دەلێت ئەئ پێشە وای برپواداران من ئافرەتێکم بینی و
بەتە وای عەشقی بووم. خەلیفە عمر دەلێت: (ئەمە لە و شتانە یە کە مرۆڤ بە
دەستی خۆی نی یە).

ئەمانە ی باسمان کرد. ووتە و بە لگە ی ئے و کە سانه بوو کە پێیان وایە
عاشقی و عەشقی بازی حە لالی و قە دە غە کراوی نی یە). پاشان دێینە
سەر شیکار کردن و لیکدانە وە ی بە لگە و بۆ چوو نە کانیا ن. (وہ لام دانە وە ی
ئە م گومانانە).

جا قسە کردن لە سەر ئە م بابە تە پێویستی بە جیاکاری هە یە لە نێوان
پە سە ندی و نا پە سە ندی، باشی و خراپی، وە نا بێ ت پاستە و خۆ سە ر جە م
بابە تە کە بە خراپە یا خود بە باشە بە دینە قە لە م. بە لکو بۆ دەر خستنی
پاستی و دروستی و باشی و خراپە کانی لیکدانە وە بە کە ی ن چونکە عیشق نە
باشە و نە خراپە. بە لکو بە ندە لە سەر چۆنیە تی بە کار هێنان و شوێنە واری
لە سەر ژیا نمان. وە جیا کاری کردن لە نێوان خۆشە و یستی حە لال و
خۆشە و یستی حە رام باش و خراپی پێویستە.

*سهره تا ئه وه بزانین که باشترین و پهسه ندترین
 خۆشه ویستی به شیوه یه کی ره ها، خۆشه ویستی به دیهینهری دلله کان
 وهوشداری خۆشه ویسته کانه که به دیهینهری ههست و سۆزو نهست و
 جوانیه کانه. که له سهر ئه و خۆشه ویستی یه بناغه ی زهوی و ئاسمانه کان
 دامه زراوه سروشتی خه لکه که بینا کراوه که ئه ویش نهینی (لا اله الا الله
) یه ، به ئی تاکه خودایه ک که شایه نی په رستن و شایسته ی خۆشه ویستی
 بیست. چونکه په رستن واتای ته وای خۆشه ویستی و ته وای ملکه چی
 یه. وه هاوبهش بپیراردان له خۆشه ویستی خودا وه له گه وره ترین تاوانه کانه
 له جیهانه دا. وه خوای گه وره سه رچاوه ی خۆشه ویستی یه. وه سه رجه م
 کتیبه کانی وه پراستی و دروستی پیغه مبه ره کانی هه ره مووی ئاماره و
 گه واهی خۆشه ویستی خودی گه وره ده دن. چونکه به ته نها به دیهینهر و
 دروستکه ر و نیعمهت ده ری هه موانه (وَمَا بِكُمْ مِّنْ نُّعْمَةٍ فَمِنَ اللّٰهِ ثُمَّ اِذَا
 مَسَّكُمُ الضَّرُّ فَاِلَيْهِ تَجَارُّونَ: النحل ۵۳) واته: هه رچی نیعمهت به سه رت دا
 پزازه هه ره مووی له لایه ن خوای گه وره وه یه وه کاتی ناخۆشیه کتان هاته
 پیش - پراسته و خۆ هانا و په نا بۆ ئه و ده به ن.

خواستنه کانی خۆشه ویستی

خۆشه ویستی دوو خواستی هه یه: (جوانی و گه وره یی و شکومه ندی)

خوای گه وره له هه ر دوو پوه که وه ته وایتی و که مالی په هایه هه یه
 جوانه جوانیشی خۆش ده ویت، مه زن و به پیز و گه وره و شکومه نده وینه ی
 نی یه. هه ر بۆیه له هه موو پویه که وه شایسته و شایه نی ته وای
 خۆشه ویستی یه: (قُلْ اِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللّٰهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللّٰهُ: ال عمران
 ۳۱) واته: ئه ی پیغه مبه ر - پیمان بلی: ئه گه ر ئه وان راست ده که ن و خودایان
 خۆش ده ویت ئه و شوین من بکه ون خوداش خۆشتانی ده ویت.

وههروهه دهه رمویت: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ
 فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهَ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٌ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ
 يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ
 وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ * إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ
 وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ * وَمَنْ يَتَوَلَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا فَإِنَّ حِزْبَ
 اللَّهِ هُمُ الْعَالِبُونَ: المائدة - ٥٤-٥٦) واته: (ئەى پێڕى برۆداران. هەر
 كه سێك له ئاینى خودا پاشگەز بێتەوه ئەوا خۆى گەوره له ئایندهدا
 كه سانێك دههینیتەكایهوه. كه خودا زۆرى خۆش دهوین و ئەوانیش خودایان
 زۆر خۆش دهوین. كه زۆر بهسۆزو بهزهى بهرامبەر به برۆداران. وه
 سهربلندو دهرون بهرزى بهرامبەر بهبى باوهپان، لهپیناوى پێبازى خودادا
 تێدهكۆشن، له لۆمەى لۆمهكه ران ناترسن ئەم (خۆشهویستی و ههلبژاردن و
 سۆز و تیکۆشانه) فهزڵ و پێزى تابیهتى خودایه كه دهیبهخشیت بههەر
 كه سێك بیهوینت وه خۆى گهوره فراوانگیر و زانایه به ههموو شتهكان به
 راستى تهنه خۆشهویست و پشتیوانى ئیوه هەر خودا و پیغهمبەر و
 باوهپدارانه كه به هههمیشهی نوێژ دهكهن و زهكات دهن و هههمیشه
 دیاردهى كرنۆش بردنیان بۆ پهروهردگار پیوه دیاره. جا ئەوهى خوا
 پیغهمبەر و برۆداران به پشتیوانى خۆى قبول بکات ئەوا بادئایبیت كه
 واهەر تاقم و پیرو حزبی خوا زال و سهركهوتون) .

جابناغەى پشتیوانى و دۆستایهتى - بریتى یه له خۆشهویستی هەر
 وهكو چۆن بناغەى دژایهتى - بریتى یه له بق و كینه وه خواى گهوره
 پشتیوان و دۆستى باوهپدارانه - باوهپدارانىش به هههمان
 شیوه. بهخۆشهویستی پشتگیری و پشتیوانى دهكهن. جا خۆى گهوره به
 ئەندازهى خۆشهویستی بهندهكهى پشتیوانى لى دهكات. هەر له بهر ئەم
 هۆیهیه خۆى گهوره زۆر بهتوند رهدى ئەو كهسانه دهاتەوه كه جگه له
 خوا پشتیوان و دۆست بۆ خۆیان بریار دهن. ههروهها دژى ئەو كهسانه
 دههستیتەوه كه دهیانەوینت یهكسانى له نێوان خودا و كهسانى تر دروست

بکن له خۆشه‌ویستی دا وه ئاماژه‌ی به‌وه داوه که هه‌رکه‌سیک ئه‌م کاره بکات ئه‌وا هاوبه‌شی بۆ خوا بریار داوه که ده‌ه‌فه‌رمووت (وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْدَاداً يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ: البقره ۱۶۵) واته: هه‌ندی له خه‌لکی هه‌ن ده‌چن جگه له خودا که‌سانی تر هه‌لده‌بژێرن و به‌ئهندازه‌ی خودا خۆشیان ده‌ووت. به‌لام باوه‌رداران ته‌نها خودایان خۆش ده‌ووت.

هه‌روه‌ها هه‌والی ئه‌وه‌شمان ده‌داتێ که پاشه‌پۆژی ئه‌و که‌سانه‌ی هاوبه‌شی بۆ خودا بریار ده‌ده‌ن له خۆشه‌ویستی دا له دۆزه‌خدا به‌ هاوبه‌شه‌کان ده‌لێن (تَاللّٰهِ اِنْ كُنَّا لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ * اِذْ نُسَوِّكُمْ بِرَبِّ الْعَالَمِينَ: شعراء ۹۷-۹۸) واته: به‌راستی ئێمه له‌و لوتکه‌ی گومرایی و سه‌ر لێشیاویدا بووین که ده‌چوین ئێوه‌مان ده‌کرده‌ هاوبه‌شی خودای گه‌وره له خۆشه‌ویستی دا "به‌م یه‌کتای یه‌واواتای یه له خۆشه‌ویستی دا.

خوای گه‌وره سه‌رجه‌م پیغه‌مبه‌رانی په‌وانه‌ کردوه کتێبه‌کانی ناردووه. وه زه‌وی و ئاسمانه‌کانی به‌دییه‌نآوه و به‌هه‌شت و دۆزه‌خی سازداوه به‌هه‌شت بۆ خۆشه‌ویستانی، دۆزه‌خیش بۆ هاوبه‌ش بریارده‌رانی .

* وه پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) سویند ده‌خوات که: (لَا يُؤْمِنُ عَبْدٌ حَتَّى يَكُونَ هُوَ أَحِبُّ إِلَيْهِ مِنْ وُلْدِهِ وَوَالِدِهِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ) ^۱ واته: (هیچ که‌س باوه‌ری نی یه‌گه‌ر بێتوو منی له مندال و باوک و دایک و سه‌رجه‌م خه‌لکی خۆشترنه‌ووت) .

جا باوه‌ردارێتی به‌بێ خۆشویستنی پیغه‌مبه‌ر دانامه‌زریت ... ئه‌ی ده‌بێ بۆ خۆشویستنی خودا چیی بێت؟! وه‌له‌ فه‌رمووده‌یه‌کی تر دا به‌ (عمر بن الخطاب) ده‌لێت: لا حتی اکون احب اليك من نفسك ^۲ واته: (نه‌خیر ئه‌ی

^۱ - ئه‌م فه‌رمووده‌یه (صحیح) پێشتر باسمان کردووه.

^۲ - ئه‌مه به‌شیکه له‌فه‌رمووده‌یه‌کی (صحیح) که پێشتر باسمان کردووه.

عمر ئەبى مەنت خۇشت خۇشتەر بویت) . (جابۇ ئەوھى باوھ پەمان دامەزراو بېت پېوئىستە پېغەمبەرمان لە ھەموو كەس خۇشتەر بویت) . بەلام خوای گەورە و ئاكارە جوانە كانى دەبیت لە لوتكەى خۇشە و ئىستىھە كانماندا بېت. وە پېوئىستە دەست بگىرىن بە و كارو ووتانەى كە خۇشە و ئىستى خودامان پى زیاد دەكات وە دەست بەردارى ئەو كارانە بېت كە دژى خۇشە و ئىستى خودايە .

و ھەرشتىك لە خوداوە بېت لە رەحم و بەزەبى خوداوە بۆمان. جەند جار لە لوتكەى تاوانباریدا بووینە كەچى خوای گەورە بە لوئف و سۆزى خۆبى پۆشیمانئىتى. ئابوورى نە بوردىن و كار ئاسانى بۆ كر دووین. وە تۆلەى لى نەسەندووین. ئەمانە ھەر ھەمووى ھاندەرمانن بۆ زیاتر گەرانەو و پاشگەز بوونەو و لە تاوانكارى و خۇ فرېدانە ئىوو خۇشە و ئىستى خوداوە. ھەر كەس ئىك كەتۆى خۇش بووئىت، مەبەستىكى تايبەتى خۆى پېتە تەنانەت دايكیش بەلام تەنھا خوای گەورە خۇشە و ئىستىھەكى تايبەتە خودى خۆت و بەبى ھېچ مەبەستىك. ھەر وەكو لە (اثر) يك داھاتووه:

(عبدى كل يريدك لنفسه وانا اريدك لك) . واتە: (ئەى بەندە كەم ھەموويان تۆيان بۆمەستى تايبەتى خۆيان دەوئىت بە تەنھا من تۆم بۆ خۆت دەوئىت) . جا جۆرە مرقۇئىك شەرمەزار ئەبېت كاتى ھەست دەكات پەروەردگارى بەو ئاستە بەرزە مامەلەى لە گەل دەكات كەچى ھېشتا سەر قالى خۇشە و ئىستى ترە خوای پىشت گوى خستوہ...؟! ھەر كەس ئىك لەم ژيانەدا مامەلەت لە گەل بكات بە شىئوہ يەك لە شىئوہانە كان قازانجى خۆى مەبەستە. تەنھا خوای گەورە نەبېت، كە ھېچ مەبەست و قازانجىكى پېت نىبە تەنھا قانجى خۆت نەبېت كە گەورە ترين و مەزنترين قازانج دەكەبېت. ھەردىنارىك بە دەھىندە تا حەوت سەدسەت ھىندە بگرە زىاتتر و

زیاتر دهکات. به لأم هر تاوانیک به یهک تاوان ده ژمیږدریت. وه نه گه ری
سپینه وهی هیه له هر کاتیك له کاته کانداهر وه ها خوی گه وره سرجه م
بوونه وه ری لی پیناوتودا دروست کردوه جا نایه کی شایه نی ته وای
خوشه ویستییه...؟ نه و شتانه ی نیو بوونه وه ره که له بهر تو دروست
کراون؟ یان نه و که سه ی بوونه وه ری له پیناوتودا دروست کردوه؟ هه روه ها
داواکاریه کانی سر جه م دروستکراوه کانی دابین دهکات و ده ولله منترین و
به خشنده ترین هیزه پیش نه وهی بنده کانی داوی لی بکن نه و نیعمت
له سر نیعمت پی به خشیوون. وه پیش نه وهی سوپاس گوزاری بکن نه و
زیادی ده خاته کاره کانیا نه وه. هه مو نه وانسه ی که له زه وی و
له ناسمانه کاندان هه مو پوژیک له یهک کات و ساتدا ده پاریتنه وه
لیی. به گه وره یی خوی گویستی هه مو نزاکان ده بیت. زیاتر پی خوشه
له نزا کاراندا روچین وسورین له سه ری. به لأم توپه ده بیت له یه کیک لی
نه پاریتنه وه و نزانه کات. شه رمی له بنده کانی دهکات که چی بنده کانی
شه رمی لی ناکن، له کاتی تاوان کاریدا ده یان پوشیت، په حم و به زه یی به
بنده کاندایته وه که چی خویان به زه یی به خویاندا نایاته وه. په یتا په یتا
پیغه مبه رانی ره وانسه کردوون ته نانه ت خوی به میه روگه وره ی خوی له
گه لیاندا په یامه کانی بو ناردوون، ته نانه ت پیناوت ده لیت (من یسألنی
فاعطیه؟ من یستغفرنی فاعفرله) ^۱ واته: (کی داوا کاری هیه تا بوی جی به
جی بکه م، کی ده یه ویت لی خوش ده بم). جا چون دلانیك نه وزاته یان
خوش نه ویت له ه لکان ده بوریت. چاکه که مان قوبل دهکات، ئابرو کان
ده پوشیت وه ده یان پاریزیت فریای لی قه وماوان ده که ویت. پیویستییه کان

^۱ - نه مه به شیکه له فهرموده یه کی (صحیح) بخاری (۶۳۲۱ و مسلم ۴۱/۶ - ۴۲ - نووی).

دابین دهکات،... هتد. هەر خۆیی ئه و زاته شایستهی یادو زیکره شایستهی وه بیر هینانه وه یه و خۆشه ویستهی، شایستهی ملکه چی گوێرایه لئ یه. تاک و بی هاول و بی وینه یه. زۆر زیاتر پزگار بوونی پێواریکی بی نه و له بیابانیکی بی سنوور دلخۆشته به پاشگهز بوونه وه و تهویه کردنی بهنده یه کی. زۆر زیاتر له سۆزو مهیره بانی دایکیك بۆ کوره بزبوه که ی به سۆز تره بۆ بهنده کانی. سۆزو رهحم و مهیره بانی خودا بی وینه یه زاناو داناو بیسه رو لی بوردیه. نورو پوناکی پاکی پوخساری هه موو تارک ستانی جیهانی پووناک کردۆته وه.

گه په رده ی پوناکی له سه ر پوخساری لا به ریت هه موو جیان له تاواندا گر ده گریت. هه روه که چۆن (موسا) له حه بیه تدا بی هۆش که وت. به راستی هه ر خۆیی شلیسته ی یادو خۆشه ویستی و گوێرایه لئ و ملکه چی یه.

لوتکه ی چیژو په یوه سته به که مالی و خۆشه ویسته وه

لیره دا کاریکی گرنگ هه یه پێویسته که سی ژیر گرنگی ته واوی پیدات. ئه ویش بریته له وه ی که: چیژی ته واوی خۆشی و شادی و کامه رانی دل و ده روون بهنده له سه ر دوو بنه ما ی سه ره کی.:

یه که م: خۆشه ویسته که ت له وه پهری لوتکه ی جوانی و بی که م کورپی و ته واوی پر و پوختی دابیت. که شایه نی هه موو قوربانی و خۆشه ویستک بیت.

دووه م: به هیژی و بی پایانی و بی وینه ی ئه و خۆشه ویستی یه که له نیوانیاندا یه. واته هه رچه نده ئه ندازه و ریژه ی ئه و خۆشه ویستی یه به رزو زۆر بیت ئه وه نده زیاتر هه ست به تام و چیژی خۆشی شادی و کامه رانی ده که یت. جا پاش زانینی ئه م دوو بناغه سه ره کییه ئه وه ماوه ته وه بلیین

که هه موو که سیکی ژيرو هۆشيار هه ميشه له هه ولای به دهست خستنی گه وره ترين و مه زترين شادی و خوشه ويستی به وه ناماده به قوربانی به زۆر شتی لاوه کسى و ساده بدات له پیناوی به دهست هینانی ئه و خوشیه دا. جاجۆن په وای حه قه ئیمه ی مروّقه له پیناوی خوشی به کی که م و کورت و سنوردار خوشی به کانی قیامه تی هه تایمان له دهست ده ریچیت. (بَلْ نُؤَيِّرُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا * وَالْآخِرَةَ خَيْرٌ وَأَبْقَى: الأعلى ۱۶-۱۷) واته: به لام ئیوه هه ر ژيانی دونیاتان به دهسته و هه لده بژین، به لام ژيانی قیامه ت نه بپراو خيرو پیر به ره که ت تره.

و هه ميشه نه مه راستیه که جادوو گه رانی فیر عه وون له ساته چرکه کانی ته مه نیاندا هه ستیان پئی کردوه ناماده بوون له م پیناوه دا هه موو شتی به خت بکه ن ته نانه ت گیان و جهسته یان که به و په ری ژيرو بویرانه به فیر عه و نیان ووت: چیت له دهست دیت بی منه ت به ... (فَاقْضِ مَا أَنْتَ قَاضٍ إِنَّمَا تَقْضِي هَذِهِ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا * إِنَّا آمَنَّا بِرَبِّنَا لِيُغْفِرَ لَنَا خَطَايَانَا وَمَا أَكْرَهْتَنَا عَلَيْهِ مِنَ السَّحْرِ وَاللَّهُ خَيْرٌ وَأَبْقَى: طه ۷۲-۷۳) واته: ئه ی فیر عه وون هه ر چیت له دهست دیت قسور مه که تو هه ر ئه وه نده ت له دهست دیت له ناومان به ریت و له م ژيانه وه ده رمانه ی ت. جا به راودی ئه و دونیا (قیامه ت) له گه ل ئه م دونیای کاتی نا کریت. چونکه ئیمه باوه پمان به خودای به راسته قینه ی خو مان هیناوه، به ئومیدین له تاوانه کانمان ببوریت.

به لای هه یچ کاتیک نیعه ته کانی به هه شت به راودنا کریت له گه ل دونیا دا. هه ر بویه مامۆستای ئامۆژگاری کاران پوو ده کاته گه ل و هۆزه که ی و پینان ده لیت: (يَا قَوْمِ اتَّبِعُونِ أَهْدِكُمْ سَبِيلَ الرَّشَادِ * يَا قَوْمِ إِنَّمَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا مَتَاعٌ وَإِنَّ الْآخِرَةَ هِيَ دَارُ الْقَرَارِ : غافر ۲۸-۲۹) واته: ئه ی گه ل هۆزه که م شوینم که وون به ووته ی من بکه ن رینمایتان ده که م بو پینازی سه ر فرازی وچاکه * ئه ی گه ل و هۆزه که م بی گومان ژيانی ئه م دونیایه بریتی به له

پاڻر دوويه کي ڪم وه ڙياني ٿو دونييا (قيامت) ڙياني دانه پراوه جيئي
 ٿوميدو حه وانويه. وه پيئي پاگه ياندنه كه خوشي دونييا ڪاتي به سر چوه
 سنور داره به لام به هشت هه تا هه تاي و بي ڪوتايي به.

دواترگه ره شه يدايان و عاشقان بپرسين: خوشترين نيعمهت چي به؟ بي
 گومان ده ٿيبت ديداري خوشه ويسته كه مه. به ٿي زور راسته هر بويه
 گه وره ترين و به نرخترين نيعمهت له نيعمهت ڪاني به ههشت و قيامت بريتي
 به له شادو شوگر و به هر مه نديبون به ديداري لوتڪي خوشه ويسته ڪانه
 كه بينيني خوتي گه وره به. هر وه ڪوله فهرموده به ڪي (صحيح) دا هاتوه
 كه پيغه مبر (ﷺ) ده فهرميت: (فو الله ما اعطاهم شيئا احب اليهم من
 النظر اليه) ^۱ واته: (سويند بيت به خوا هيچ نيعمهت به نه اندازه به بيني
 ته ماشاڪردني خودا لايان خوشتر نيه). وه له فهرموده به ڪي تر دا هاتوه.
 (انه اذا تجلى لهم وراوه نسوا ما هم فيه من النعيم) ^۲ واته: (ڪاتي خوي
 گه وره زاتي خوي نيشان به هه شتيه ڪان ده دات نيتر خويان له بير ده ڪن
 كه چين وه ڪويدان) ..

وه له (نسائي) و (مسند) دا هاتوه عمار بن ياسر كه پيغه مبر (د.خ)
 له ڪاتي نزاو پارانه وه دا فهرموده به تي (الشوق الى لقائك) ^۳ واته: وه داواي
 چيڙي خوشيه ڪاني بينيني ده ڪم وه تامه زرويڻ بڙ ديدارت. وه له (ڪتاب
 الحسنه) دا هاتوه كه (عبدالله بن امام احمد) به (مرفوعي) (ڪان
 الناس يوم القيامة لم يسمعوا القران اذا سمعوه من الرحمن فڪانهم لم
 يسمعوه قبل ذالك) ^۴ واته: (وه ڪ بلتي خه ڪي پيشتر قورثانيان

¹ - ٺم فهرموده به (صحيح) ه (مسلم-الايان-۱۸۱) گيڙاوتيه وه.

² - ٺم فهرموده به (حسن) نه (ابن ماجه - ۱۸۴) گيڙاوتيه وه.

³ - ٺم فهرموده به (حسن) نه (ابن ماجه) گيڙاوتيه وه.

⁴ - ٺم فهرموده به (حسن) نه (ابن ماجه - ۱۸۴) گيڙاوتيه وه.

نەببستووە .خەلکی کاتی گوئیان لە قورئان دەبیئت لەلایەن خۆی گەورەو
وا دەزانن یەکەم جارە دەبیستن) .

کەواتە باشترین ھۆکاری گەیشتن بە چێژو خۆشی یەکانی بەھەشت بریتی
یە لە ناسین و خۆش وویستنی خۆی گەورە یە ئو بەھەشتی کە ھەر
لەبنەرەتدا نیشتمانی سەرەکی گیان و جەستە ی ئیمە بووہ .واتە : خۆشترین
و شیرنترین شت لەم دوونیادا بریتی یە لە ناسینی خودا خۆشەوویستنی .
وہ خۆشترین و شیرینترین شت لە بەھەشتدا بریتی یە لە تەماشاکردن و
گەیشتن بە دیداری خۆی گەورە .چ نعیمت ھە یە لە ژیاندا بگاتە نعیمتیک
خۆسازادان کە بەو پەری تامە زۆییبوہ بۆ گەیشتن بە ژوان و دیداری
گەورەترین خۆشەویست ،کە سەر جەم دل و دەروونی داگیر کرد بیئت .تەنانەت
ھەندی لە خۆشەویستان دەلین :ھەندی کاتمان بە سەردا تی دەپەریت
ئو ھەندە ھەست بە خۆشی و دلنیایی دەکەین .دەلین :ئەگەر بەھەشتی یەکان
لەو جۆرە ژیانە ی ئیمە دا بن ئوہ ژیانان خۆشە .

ھەر وہا دەلیت :ئەگەر پادشاکان و دارو دەستەکانیان بە خۆشی و
شیرینی ژیان ی ئیمە یان بزانیایە .ئوہ شەپیان لە سەری دەکرد .خۆشەویستی
چارەسەر و خۆراکی پووحە ھەرکاتیک دل لەم خۆراکە بپا چیت توشی
نەھامەتی دەبیئت ،بگرہ زۆر ئەستە ترە لە ناخۆشی یەکانی لە دەست دان ی
پووناکی بۆ چاوەکان یا خود لە دەست دان ی ھەستی بیستن یان بۆنکردن .
دلی مرۆف ژوانگە ی خۆشەویستی خۆی تاک و تەنھایە -بەبی ئەم ووزە یە دل
توشی گەورەترین دەردو نەھامەتی دەبیئت چیت لە جەستە یەکی ئاژەلی
بەولاوہ ھیچی تر نامینیت وە کە ئامادە یە وە ک دپندە یە ک ھەموو شتیک
لە پیناوی ئارەزووہ کانیدا تیک بشکینیت .

چيژه کانی دوونیا هوکارن بو گه یشتن به چيژه کانی قیامت

واته: مه زنترين خوښی و چيژه کانی دوونیا هوکارن بو گه یشتن به خوښيه کانی قیامت.

چيژو خوښيه کانی دوونیا سی جورن:.

گه وره ترين و مه زنترينيان: نه وه يانه که ده بيته مایه ی گه یشتنمان به خوښی و چيژه کانی قیامت. هه ربو یه مرؤفه کاتی له سه رجه م کارو باره کانیدا گه ر به مه به ست و نیعمه تی خوای گه وره بیته، نه وه پاداشتی هه یه له سه ر خواردن و خواردنه وه به رگ پوښینین، هاوسه ر گیری و... هتد. که چيژو شیرینی باوه پوناسینی خودا. خوښ ویستنی و تامه زرویی بو دیداری گه وره ترين خوښيه له به شتی به ریندا.

جوری دووه م: نه و چيژو خوښیانه ی که ده بنه مایه ی پيگری و به ربه ست له گه یشتن به به خته وه ریه کانی قیامت. که هوکاری سه رقان بوون و بچوک بونه وه ی شکومه ندی مرؤفیه. خزانه نیو ده رباره ی دوونیا بازی، وه ک خوښ ویستنی که س و شتی تر له بری خوای گه وره، وه هاویه ش بریاردان بوی وه ک چيژو وه رگرتن له یه کتری هه روه کو له قیامتدا دان به م راستیه ده نینده لئین (رَبَّنَا اسْتَمْتَعَ بَعْضُنَا بِبَعْضٍ وَبَلَّغْنَا آجَلَنَا الَّذِي أَجَلْتَنَا لَنَا قَالَ النَّارُ مَثْوَاكُمْ خَالِدِينَ فِيهَا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ * وَكَذَلِكَ نُؤَلِّي بَعْضَ الظَّالِمِينَ بَعْضًا بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ: الانعام ۱۲۸) واته: نه ی په روه ردگار هه نديکمان سودمان له وانی تر وه رگرت نیستاش گه یشتونه ته نه و کات و ساته ی تو بو ت دیاری کردوین. خوای گه وره ش فه رمووی: نه م ناگره جيگاتانه به هه تاهه تایی. مه گه ر خوا وویستی له سه ربیته (که به سزایه کی تر

سزان بدات) به پراستی په روه ردگاری تو ئه ی پیغه مبه صلی اللہ علیہ وسلم (داناو زانایه .وه چیژی لووت به رزی و خرابه کاری ستم کاران له سر زه ویدا .

له پراستی دا ئه م چیژو خوشیانه کاتی و که م نند کی شکر دنه و پی شه کییه بؤ که وتنه نیو ژانه بی کؤ تا کانه وه که ده بیته ریگری و مه بست له به ده ست هینانی به خته وه ریبه هه می شه بیه کان . نمونہ ی ئه م چیژو خوشیانه ، هاوشیوه ی ژهر تیکه ل کردنه به هه نگوینه وه تا سر نه نجام تیا چونی له دوا یه : (سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِّنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ * وَأُمْلِي لَهُمْ إِنَّ كَيْدِي مَتِينٌ : الأعراف ۱۸۲) واته : (له ناینه دا ورده ورده به ره و تیا چوون ده یان به یں له کات وشوینیکدا که ئه وان ههستی پی ناکه ن و نایزانن وه مؤله تیشیان ده دم به لام که تۆلم لی سهندن به پراستی نه خشه و پلانی من توندو به هیزه) .

وه هه روه ها پیړیک له (سلن) له لی دانه ووه ی ئه م نایه ته دا ده لین : هه رکاتی تاوانیک ئه نجام دن ئیمه نیعمه تیکیان بؤ زیاد ده که یں (حَتَّىٰ إِذَا فَرِحُوا بِمَا أُوتُوا أَخَذْنَاهُمْ بَغْتَةً فَإِذَا هُمْ مُبْلِسُونَ * فَقُطِعَ دَابِرَ الْقَوْمِ الَّذِينَ ظَلَمُوا وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ : الانعام - ۴۴ - ۴۵) واته : (هه تا کاتی دلخوش و شادومان بوون به وه ی که پییان دراوه . ئیتر له ناکاو گرتمانن و هه موویانمان سرگرده دان و پیسوا کرد وه به غم و په ژاره یه کی زوره وه تیاچوون نه وگه له ستم کاره بنبرکران وه سرجه م بوونه وهر ده لیت : سه پاس بؤ په روه ردگاری جیهان) .

وه خوای گه وره سه باره ت به م پیړه ده فه رمیت : (أَيَحْسَبُونَ أَنَّمَا نُمِدُّهُمْ بِهِ مِنْ مَّالٍ وَبَنِينَ * نُسَارِعُ لَهُمْ فِي الْخَيْرَاتِ بَلْ لَّا يَشْعُرُونَ : المؤمنون ۵۵-۵۶) واته : (نایه ئه وان واده زانن که ئیمه مال و سامان

و نه وه یان پیّ ده به خشین* نه خیر وانی به به لکو مه به ستمان به به له نازو نیعمه ت به هره یان بکهین! به لکو نه وانه ههستی پیّناکه ن) .

وه ههروه ها ده فه رمیّت: (فَلَا تُعْجِبْكَ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ بِهَا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَتَزْهَقَ أَنْفُسُهُمْ وَهُمْ كَافِرُونَ: التوبة- ۵۵) واته: (ئهی پیّغه مبهه، نه مالّ و سامان و نه وه یان سهه سامت نه کات و به به باشیان نه زانیت. چونکه خودا دهیه ویّت له ژیانی دونیادا توشی سزاو به لایان بکات له ده ریگای مالّ و سامان و نه وه کانیانه وه گیانیان دهه ربکات. له کاتی کدا که نه وان بیّ باوه پڼ. جائه م چیژو خو شیان کاتین له ناچونیان زور نزیکه وه گه وره ترین به ره به ست له ده ست خستنی به خته وه ری هه می شه یی و مایه ی سزاو نه شکه نه جو چهره سه ری به له قیامه تدا) .

چیژی دروست:

جور سییه م: هه ندیك چیژو خو شی هه یه که نابیتته ریگر له خو شیه کانی قیامه ت، وه له هه مان کاتدا ریّ پیّ دراوه و مایه ی قه ده غه کاری نی به که ته نها بۆ حه وانه وه ی ده روونه. به لام پییوسته زیاده ریوی تیانه کریّت. وگرنگی زیاتر به ده سه ته یانی به خته وه ری هه میه یی بدریّت. وه هه نه میه مه به ستی پیّغه مبهه (د.خ) له م فه رموو ده یه دا باسی ده کات که ده فه رمویّت: (کل لهو یله هو به الرجل فهو باطل الارمیه بقوسه، و تادیبه فرسه، و ملاعبه امراته فان نهن من الحق) واته: (هه موو گالته و گه مه و یارییه که که مرؤف ده یکات

۱ - له م فه رموو ده یه (حسن) ه (ترمزی ۱۶۳۷) و (ابرو داود- ۲۵۱۳) و (احمد ۱۴۴/۴) گبړاوییه تیه وه.

هەر هەمووی پێو پوچە کە تەنھا تیرو کەوان وەشاندن و پراھێنانی
وسوار چاکی دەست بازی کردن لە گەڵ خێزانە کەیدا. کە ئەمانە راست و
دروستن .

واتە هەرکاریک چێژی لەم بابەتە تیا بوو دروستە جا کە واتە ئەم
خۆشییە خراپ و ناشیاو نادروست نی یە بە لکو باشترین جۆری
خۆشەویستی یە وە هەر وەها خۆش ویستی خودا و پێغەمبەری خودا
کە لە دلی هەموو موسلمانیک دا هە یە وە بە بی ئەو خۆشویستی یە
باوەر دا نا مەزیت. لە کە سیکە وە بۆ کە سیککی تر پێژە و ئەندازە ی
دە گۆریت. هەر ئەم خۆش ویستی یە هۆکارو پالنه رو ئاسانکاری زۆریک
لە کارە ئالۆزو زەحمەتەکان وە سەغی و دەست بلاو کاری
قیرچۆکە کانه وە ئازا کاری تر سنۆکە کانه هەر وەها پالفتە و خاوین کاری
دە ونە و پیا کاری بیرو هۆشە. خۆشکاری ژیا نە. وە هەر وەها هەر
خۆشویستی خودا و پێغەمبەرە کە یە تی کە پۆشنکاری پوخسارەکان و
فراوا کاری سینگەکان و زیندو کەری دلە کانه. وە خۆشەویستی وتە ی
خوای گەر وە کە نیشانە ی تەواوی خۆشویستی یە بۆ خودا. کێ هە یە
حەزو ئارەزوی بیستی وتە و دەنگی خۆشەویستە کە ی نە بییت. قورئان
و گوئی بیستی خویند نە وە ی بە لگە ی خۆشویستی خودایە. بە پێچە وانێ
ئە وانە ی هەمیشە لە نیو باپو مەلەه کاندای گوئی بیستی شتی ناشرین
وە تە ماشایی نادروست و شتی خراپە کاری دە بن. جا گەر خۆشەویست
راست بکات هەمیشە ئارەزوی بیستی وتە ی خۆشەویست راست
بکات. وە ک شاعیریک دە لیت:

ان کنت تزعم حبی فلم هجرت کتابی

اما تأملت مافیہ من لذیذ خاطبی

واته: گه رتقو منت خوش دهوئیت بؤپشتت له کتیبه که ی من کردوه .

ئایه نایه نه تخویندۆتسه وه که چمی تیدایسه . له چـیژو خوشی گوتاره کانم . وه (عوسمان کوپی عه فان) ده لئیت: (ئه گهر دلّه کانمان پاک و خاوین ببوایه . ئه وا هه رگیز تیبری له گوته کانی خوای گه وره نه ده خوارد) . جا ئه م زۆر کردن و ئاره زوکردنی ، خوشه و یسیت بۆ ته ی خوشه و یسته که ی شتیکی به لگه نه ویسته ؟ هه ر بۆیه پیغه مبه ر (ﷺ) رۆژیکیان پویکرده (عبدالله بن مسعود) و پئی ده لئیت: اقرا علي فقال: اقرا عليك، وعليك انزل؟ فقال ﷺ: اني احب ان اسمعه من غيري (فاستفتح فقرا سورة النساء حتى اذا بلغ قوله: (فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ وَجِئْنَا بِكَ عَلَىٰ هَؤُلَاءِ شَهِيدًا: النساء ٤١) . قال ﷺ: حسبك فرفع رأسه فاذا عينا رسول الله صلى الله عليه وسلم تذرفات من البكاء) ^١ واته: یه پیغه مبه ری فه رموو قورئانم به سه ردا بخوینه ره وه عبدالله و تی قورئان به سه رتۆدا بخوینمه وه له کاتی کدا بۆ تۆ دابه زیووه ؟ پیغه مبه ر فه رموی: من پیم خوشه له که سی تره وه بیبیستم عبدالله ش له سورته تی (نساء) وه دهستی پیکرد به قورئان خویندن تاگه یشته ئایتی (فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ وَجِئْنَا بِكَ عَلَىٰ هَؤُلَاءِ شَهِيدًا) . واته: (ئه گهر له هه موو نه ته و گه لیك پیغه مبه ریك بکه ینه شایه ت له سه ریان وه تۆش بکه ینه شایه ت له سه ر هه ره موویان) لیره دا پیغه مبه ر (ﷺ) فه رموی به سه راوه سته کاتی عبدالله سه ری به رز کرده وه بینی پیغه مبه ر (ﷺ) هه ردوو چاوی پرپوو له فرمیسک . وه هاوه له کانی پیغه مبه ر (ﷺ) کاتی کۆبوونه وه

^١ ئه م فه رموده یه (صحیح) ه (بخاری- ٤٥٨٢) فیراویه تیه وه .

ئەگەر (ابو موسی) یان تیدا بوايه داوايان لی دەکرد که به قورئان خویندن خودایان بیربھینیتەوہ ئەویش دەستی دەکرد بە قورئان خویندن و ئەوانیش لە چوار دەوری دادەنیشتن و گوئی بیستی دەبوون. لەلای شەیدایانی قورئان. قورئانی پیروژ شیرینی و تام و چێژ و خوشیەکی تایبەتی ھەیە. کە زۆر خوش ترە لە شەیدایانی شەیتان. شەیدایانی شەیتان ئەو پێرانەن کە دلایان لە ئاستی قورئانی پیروژ رەق و مردو بی گیانە. ھەر وہ کو شاعیریک دەلیت:

تقرا عليك الختمة وانت جامد كالجر وبين من الشعر نيشد تميل
کالسران.

واتە: خەتمە یەك قورئان بۆ دەخویندریتەوہ - کە چی تۆ وەك بەردی بی گیانی و کاریگەریت تیناکات.

بەلام دوو دیر شعر بخویندریتەوہ وەك سەر خوشت لی دەکات. جا ئەم حالەتە بەلگەی تەواوہ لە خالی بوونی دلی ئەو کەسە لە خوش ویستنی خودا و وتەکانی خودا. و پیغەمبەر ەکە ی. کە ئەو دلە وەك کەلاوہ وایە. چونکە دل تەنھا بە خوش ویستنی خودا و قورئان و پیغەمبەر ەکە ی ھەمیشە زیندو ئارامە.

خوش ویستنی دروست

خوش ویستنی خودا و پیغەمبەر ەکە ی سەرچاوە و چلە پۆپە ی سەرچەم خوشە ویستەکانن لە ژياندا. لە پاش ئەمانە سەرچەم جوړەکانی تری خوشە ویستی سەرچاوە لەووە وەر دەگرن و دابەش دەبن. نموونە خوشە ویستی ھاوسەر ەکان (خیزان) خوای گەرە لە قورئانی پیروژدا دەفەر مێت: (وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ

أَزْوَاجًا لَتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ: روم-۲۱) واته: (هاوسه‌ری بۆ دروست کردون بۆنه‌وه‌ی ئارام بگرن له دیدارو خۆشه‌ویستی و سۆزو میهره‌بانی له‌نیوانتاندا فه‌راه‌م هیناوه‌ ئه‌مه به‌لگه‌یه بۆ که‌سانیک تیبگه‌ن.

که‌واته‌خوای گه‌وره‌ خۆشه‌ویستی هاوسه‌ره‌کانی به‌به‌لگه‌ی گه‌وره‌ی خۆیی باس ده‌کات. وه‌ه‌روه‌ها له‌جیگایکی تردا -له‌پاش باس کردنی ئه‌و ئافه‌ره‌و کچانه‌ی که‌ دروستن بیان خوازن - ده‌فه‌رمیّت: (يُرِيدُ اللَّهُ لِيُبَيِّنَ لَكُمْ وَيَهْدِيَكُمْ سُنَنَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَيَتُوبَ عَلَيْكُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ * وَاللَّهُ يُرِيدُ أَنْ يَتُوبَ عَلَيْكُمْ وَيُرِيدُ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الشَّهَوَاتِ أَنْ تَمِيلُوا مِيلًا عَظِيمًا * يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُخَفِّفَ عَنْكُمْ وَخَلَقَ الْإِنْسَانَ ضَعِيفًا: النساء ۲۶-۲۸) واته: (بیگومان خوای گه‌وره‌ ده‌یه‌ویّت به‌م شیوه‌یه هه‌موو شتیکتان بۆ پوون ده‌کاته‌وه‌. وه‌ ریڤنمویتان بکات بۆ یاساو به‌رنامه‌کانی پێش خۆتان. (که‌پێغه‌مبه‌ران هیناویانه‌... وه‌ ته‌وبه‌و په‌شیمانیتان لی وه‌ربرگرت خودا زاناو دانایه‌وه‌خوای گه‌وره‌ ده‌یه‌ویّت لی‌تان خۆش بیّت لی‌تان ببوریت به‌لام ئه‌وانه‌ی شوین که‌وتوی ئاره‌زوه‌کانیان، ده‌یان‌ه‌ویّت توشی ناشوبوو لادانتان بکه‌ن به‌لام خوای گه‌وره‌ ده‌یه‌ویّت به‌م به‌رنامه‌ بارتان سوک وکارتان ئاسان بکات. چونکه‌ ئاده‌میزاد به‌لاوازی دروست کراوه (له‌به‌رامبه‌ر به‌ئاره‌زوه‌کانی وه‌ خۆپاگرنی یه‌.

وه‌ (سفیان الثوري) له‌ (ته‌فسیره‌که‌یدا له‌ (ابن طاوس) ئه‌ویش له‌ (باوکی) یه‌وه‌ ده‌گێرپێته‌وه‌: ئه‌گه‌ر ته‌ماشای ئافه‌ره‌تی بکرده‌یه‌ خۆیی پی‌رانه‌ ده‌گیرا. وه‌له‌فه‌رموده‌یه‌کی (صحیح) دا‌هاتوه‌ له‌ (جابر) هوه‌ (ﷺ) ده‌لێت: (أنه رأي امرأة فأتى زينب- رضي

الله عنها فقضى حاجتة منها، وقال (ان المرأة تقبل في صورة
 شيطان، وتدبر في صورة شيطان، فاذا رأى احدكم امرأة فاعجبته
 فليات اهلها، فان ذلك يرد ما في نفسه) ^۱ واته: (پیغهمبری خودا ﷺ)
 ئافره تیکی بینی دواتر چوو بۆلای زینه بی خیزانی و جووت بوو دواتر
 پیغهمبری خودا فهرمووی: ئافرهت هندی جار وه کوشه یان دیت و
 ده چیت (مه به ستی خونمایش کردن). جاهه ریه کیک له نیوه
 ئافره تیکی بینی و سه رنجی پاکیشا بابچیتته لای خیزانی خوئی و
 کاری جووت بوون نه نجام بدات. چونکه به مه چی له ده رونیدابیت
 دایده مرکینیتته وه.

سووده کانی نه م فهرموو ده یه: .

یه که م: پیغهمبری خودا ﷺ) رینمایمان ده کات که هه روه کو
 چون خواردن - جیی خواردن پرده کاته وه. وه جل و بهرگ جیی جل و
 بهرگ ی تر پر ده کاته وه. به هه مان شیوه ش - کاری سیکیسی جیگه ی
 کاری سیکیسی پرده کاته وه. واته کاتی ئاره زوی سیکیسیت به بینینی
 ئافره تیکی هوروزا - که چووته لای هاوسه ره که ت. چیتر له و کاره
 ده ربازت ده بیت.

دووه م: چاره سه ره کردنی کاریگه ری ئافره تان به سه ر پیاوانه وه
 یا خود پیاوان به سه ر ئافره تانه وه. ده شییت هه ریه که یان له پیاوان و
 ئافره تان به بینینی ره گه زی به رامبه ر هه زو ئاره زوی سیکیسیان
 بجولیت. جا بۆ چاره سه ره کردنی نه م حالته باشترین چاره سه ر
 نه نجامدانی کاری سیکیسی یه له گه ل هاوسه ره کانیا ندا. له هه مان کاتدا

^۱ - نه م فهرمووده یه (صحیح) ه (مسلم ۹ / ۱۷۷ - نووی)

ناماژه یه که بۆلوان و خوشه ویستان ههروه کو له (سند) ی (ابن ماجه) دا هاتوو به (مرفوع) ی (لم یر للمتحابین مثل النکاح) واته: (من جگه له پڕۆسه ی هاوسه رگی ی هیچ چاره سه ریکی ترم نی یه بۆ دوو خوشه ویست). که واته: هاوسه رگی ی باشترین چاره سه ره بۆ دوو خوشه ویست و دوو عاشق له پوانگه ی شه رعه وه وه حه ززه تی (داود- علیه سلام) هه ربه هه مان شیوه چاره سه ری ده ردی عه شقی کرده به وه ی که ده سته ی نه چۆته تا وانکاری. کاتی که ئافره ته که ی چۆته دلۆوه یه کسه ر خواسته یه تی و فره ژنی به کاره ی ناوه ۱۰- له مه زیاتر ئیمه بۆمان نی یه له سه ر ئه م پووداوه بنوسین.^۱

پووجه ل کرده وه ی پووداوی (زینب بن جحش)، پووداوی خاتو زهینه ب به م چه شنه بوو (زید بن حارثه) خزمه تکاری پێغه مبه ری خودابوو (ﷺ) پێغه مبه ر (ﷺ) (زید) ی له کۆیله ی و به نده ی ده رباز کرده سه ربه سته ی کرده. دواتر به (زید) یان ووت کورپی پێغه مبه ر. پاشان پێغه مبه ر (ﷺ) (زینب بن جحش) ی بۆ خواست که ده کاته پورزای پێغه مبه ر (ﷺ) به لام دیار بوو به یه که وه نه ده گونجاو ته با نه بوون. چه ند جارێک (زید) وویسته لی ی جیابیته وه و ته لاقی بدات. به لام پێغه مبه ر (ﷺ) نه ی ده هیلا. دواتر پێغه مبه ر (ﷺ) دانیا بوو که (زید) هه رلی ی جیاده بیته وه وویسته له پاش جیابوونه وه یان بیخواریت. به لام له ترسی ده م و قسه ی خه لکی ده ری نه بری. لی ره دا خوای گه وره به دانایی خو یی وویسته له شانگدن

۱- ته وای نه م چیرۆکه له کتیه کانی ته ورات دا (العهد القديم) هاتوو به لام به شیرویندراوی و ده ستکاریه وه. هه رچه نده گو مان هیه له راست و دروستی نه م چیرۆکه. بۆ نه م مه به سته پروانه شیکارمان بۆ نه م چیرۆکه له کتیبی (تلبیس ابلیس/ص ۹۸) خاشای یه که م /ضای (المکتب الثقافی فی القاهره)

ياسا و عورفيكى ئو سەردەمە بوو. كەبىرىتى بوولە (بنونىت) واتە: كەسىك بەتەبەنى كەسىكى تر دەكات بەكورى خۇى و چىتر مىرات وەموو مافىكى ترەبەبوو. وەك كورپىكى سروشتى. جاخوای گەورە بەم كارە. واتە بەمارە كردنى (زىنب) لەپىڭەمبەر (ﷺ) ئو ياسايە ھەل دەوە شىننیتەو. كەدواتر خەلكى دەلئىت پىڭەمبەر (ﷺ) بو خۇىى مارەى كردۆتەو ئو ھە ئايەتەكان ئاماژە بەم راستى يە دەكەن (وَإِذْ تَقُولُ لِلَّذِي أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَأَنْعَمْتَ عَلَيْهِ أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَاتَّقِ اللَّهَ وَتُخْفِي فِي نَفْسِكَ مَا اللَّهُ مُبْدِيهِ وَتَخْشَى النَّاسَ وَاللَّهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَاهُ: الأحزاب- ۲۷) پاشان دوایى كە (زىد) جىا بوو ھە عىدەى بەسەر چوو خوای گەورە فەرمانى بەپىڭەمبەر (ﷺ) كرد كە دەبىت بىخوازىت و لەووتەى خەلكى نەترسىت.

ھەر بۆيە پىڭەمبەر (ﷺ) زىدى نارد تاداواى (زىنب) ى بۆبكات. (زىد) پۆيى بۆلايى و پىى راگە ياند كە پىڭەمبەر (ﷺ) دەيەوئىت بىخوازىت (زىنب) يش ووتى (من لە گەل فەرمانى خودا پىڭەمبەرى خودا ھىچ وەلامىكىم پى نىە). پاشان پۆى دوو پكات نوئىژى كرد. خوای گەورە لەسەروى ئاسمانەو ھە عەرشى مەزنىھەو (زەبىبى) مارە بپى لە پىڭەمبەر (ﷺ) ئەم ئايەتە ھاتە خواریھە (فَلَمَّا قَضَى زَيْدٌ مِنْهَا وَطَرًّا زَوْجَنَا كَهَا: الأعراب- ۲۷) واتە: (كاتى زەيد لىى جىابو ھە عىدەى تى پەپى ئىمە (زىنب) مان لى مارە كردى) ھەر بۆيە خاتو زەبىب شانازى بەسەر ھاوسەرەكانى تىرى پىڭەمبەردا (ﷺ) دەر كردو پى دەوتن: ئىو ھەر ھەمووتان خزم كەسەكانتان مارەيان بپىن لە پىڭەمبەر (ﷺ) بەلام من خوای گەورە خۇىى مارەى بپى لە پىڭەمبەر (ﷺ) لەسەروى عەرشى

مه زنده وه. ^۱ شه وهی شایه نی باسه پیغه مبهری خودا (ﷺ)
 هاوسه ره کانی خوئی زور خوش ویستوهه. ههروه کوله (صحیح)
 داهاتوهه له (انس) ه ده گپرتته وه که پیغه مبهری خودا (ﷺ)
 فه رموو یه تی (حبیب الی من دنیاکم النساء والطیب، وجعلت قرة
 عینی فی الصلاة) ^۲ واته: (من له دنیا که تاندا ئافرهت و بونی خوشم
 لا خوشه ویسته وه نویژم لا وه ک بلبیله ی چاوه کانه).

جا له م فه رموو ده یه دا ئه م برگیه یی بوزیاد کراوه. حبیب الی دنیاکم
 ثلاث واته (سی شت له دنیا که تاندا لای من خوشه ویست کراوه). وه
 ههروه ها (امام احمد) له کتیبی (الزهد) ئه م برگیه یی بونئم
 فه رموو ده یه زیاد کردوه. اصبر علی الطعام والشراب ولا اصبر عنهن.
 واته: ده توانم ئارام بگرم له سه ر خواردن و خوار دنه وه به لا ناتوانم
 له سه ر ئافره تان ئارام بگرم. وه جوله که سه رسه خته کانی دوژمنی
 چه سودیانی پی ده برد وه ده یان ووت هه ر له خه می ماره کردنی
 ئافره ت دایه. وه خوای گه وره ره دیان ده کاته وه ده فه رمیت: (أَمْ
 یَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَى مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ فَقَدْ آتَيْنَا آلَ إِبْرَاهِيمَ
 الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَآتَيْنَاهُمْ مُلْكَ عَظِيمًا: النساء - ۵۴) واته: یان هه ر
 شه وه یه چه سادته و به خیلی به خه لکی باوه پدار مه بن له سه ر شه وه ی
 خواله فه زل و به خشیشی خوئی به شی داون (پیغه مبهری (ﷺ)
 له نیویاندا هه ل بژیردراوه) خو بیگومان ئیمه به نه وه ی ابراهیم
 کتیبمان به خشیه وه (موسا ته ورات و عیسی ئینجیل و به محمدیش
 (ﷺ) قورئان).

^۱ - بوزیاتر پروانه کتیبی (الطیب النوی/بابه تی - علاج العشق).

^۲ - ئه م فه رموو ده یه (حسن) ه (نسائی - ۷ / ۶۱ - ۶۲) و (احمد ۳ - ۱۲۸) گپرایانه ته وه.

ههروهه له جۆرهها دانایی بههره ده‌رمان کردونهوه هه‌ندیکیان وهک یوسف داود و سلیمان ده‌سه‌لات و پادشایه‌کی گه‌وره‌مان پئی به‌خشیون.^۱ ئه‌وه‌تا ابراهیم (س.خ) له‌گه‌ل ئه‌وه‌ی که خاتوو سارا که‌شاجوانی ئافره‌تانی جیهان خیزانی بووه (خاتو هاجره) شی خۆش ویستوه و دل‌شادبووه پئی. وه هه‌روهه‌ها ئه‌وه (داود) ی پیغه‌مبه‌ر (س.خ) که نه‌وه‌ت و نۆ‌هاوسه‌ری هه‌بووه ئافره‌تیکی تری خۆش ویست و پاسته‌و خۆ‌ئه‌ویشی خواست و کردی یه‌سه‌د هاوسه‌ر. وه‌ئه‌وه‌تا (سلیمان) ی پیغه‌مبه‌ر (س.خ) شه‌وانه‌ ده‌چووه لای نه‌وه‌ت هاوسه‌ری. وه‌پرس‌یارین له‌پیغه‌مبه‌ر (د.خ) که خۆشه‌ویست‌ترین مرۆڤ‌لات کییه؟ ئه‌ویش فه‌رمووی (عائیشه)^۲ واته خاتوو عایشه‌یه، وه‌سه‌باره‌ت به‌خاتوو (خه‌دیجه) ده‌فه‌رمی‌ت (انی رزقت حبها) واته من خۆشه‌ویستی خاتو خه‌دیجه‌م پێبه‌خشر...

خۆش ویستنی ئافره‌تان له‌ته‌واوکاری مرۆڤایه‌تیه (ابن عباس پ-خ) ده‌لێت خێرو چاکه‌ی ئه‌م گه‌له‌ له‌زۆری ئافره‌تدایه، وه (امام احمد) ده‌گێڕێته‌وه که له‌کاتی دابه‌ش کردنی غه‌نیمه‌کان له‌جه‌نگی (جه‌لولا) که‌تییدا فارسه‌کان شکان که‌نیزه‌یه‌کی زۆر جوان درا به‌

^۱ - (حافظ بن حجر) ده‌لێت ئه‌م بره‌گه‌یه به‌ناو بانگه‌ زیاده‌(ثلاث). هه‌ریه‌که‌ له (امام ابو بکر بن قورک) له‌ (جزو مفرد) دا وه (امام غزالی) له‌ (احیاء) دا شه‌رحیان کردوه وه (حافظ) ده‌لێت : له‌هیچ کام له‌مانه‌ بره‌گی (ثلاث) مان نه‌بینوه.

^۲ - ئه‌م فه‌رمووده‌یه (صحیح) هێشتر باس‌مان کردوه، وه هه‌روه‌ها له‌فه‌رمووده‌یه‌ کدا هاتوه. له‌پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) یان پرسی ئه‌ی له‌پیاوان کێت خۆش ده‌وت، پیغه‌مبه‌ر (د.خ) فه‌رمووی (اباها) واته باوکی خاتوو عایشه. ۳- ئه‌م فه‌رموو ده‌یه (صحیح) ه (مسلم ۲۰۹/۱۵- نووی) گێراوتیه‌وه

(عبدالله بن عمر) . وه (عبدالله) ده لئیت که بینیم خۆم پی نه گهیرا
له بهر چاوه موو خه لکی ماچم کرد.

تکار کردن له نیوان دوو عاشق بۆ به یهك گه یشتیان به دروستی

پیغه مبهری خودا (ﷺ) سه سه سام بوو به پروداوی دوو عاشق
وه که وتوته نیوانیان هوه وه وه لئی داوه به حه لائی و دروستی
به یه کیان بگه یه نیت به لام سه رنه نجامی هه وه که ی سه رکه وتو نه بوو
به هوی پازی نه بوونی ئافره ته که وه نه مهش له پروداوی چیرۆکی
(موغیث و بوره یه) دایه که کاتی پیغه مبهر (ﷺ) ههستی
به شه یدای و په ریشانی (موغیث) کرد که وه ک دیوانه ده گریا بۆ
(بوریه) وه هه مووشوینیک داشوینی ده که وت. پیغه مبهر (ﷺ)
به (بوریه) ی فه رموو: (لوراجعه؟) واته نه گه ر بکریت نه و پیاوه
بگه رینیت هوه لای خۆت وه ک جاران ببنه وه به هاوسه ری یه کتری؟
به لام بوره یه پیی وت: فقال (أما رني يارسول الله؟) ئایه
فه رمانم پی ده که یته ئه ی پیغه مبهری خودا (ﷺ)؟ پیغه مبه ریش
(ﷺ) فه رموی: (لا انما اشفع). واته: نه خیر من ته نها تکاکارم
بوره یه وتی: (لا حاجة لي به)، واته: من هیچ پیویستم پیی نی
یه. دواتر پیغه مبهر به (عباس) ی مامی ده فه رمیت: (يا عباس
الاتعجب من مغیث بريرة ومن بغضها له؟). واته: ئه ی عباس تو
سه رت سه ورماوه له خۆشه ویستی شه یدای موغیس بۆ بوره یه
وه له رقی بوره یه بۆ موغیث؟ له گه ل نه وه شدا که پیغه مبهر (ﷺ)

تکاکاریش بوو بۆی ههروهها ریگری له (موغیث) نه کردوه و نه یه رمووه نه که ی ئه مه حه رام و قه ده غه یه؟!^۱

وه پیغه مبه ر (ﷺ) به یه کسانى هاوسه ره کانى خوښ ده ویست و ده ده یه رموو: (اللهم هذا قسمی فیما املك، فلا تلمني فیما لا املك). واته: (خودایه ئه مه دابه ش کردنی منه له وه ی ده سه لاته وه گله یم لی مه که له وه ی له ده ره وه ی ده سه لاتی منه له خوښه ویستی دا) .

وه خوای گه وره ده فه رمیت: (وَلَنْ نَسْتَطِيعُوا أَنْ نَعْدِلُوا بَيْنَ النِّسَاءِ وَلَوْ حَرَصْتُمْ: النساء-۱۲۹). واته: هه رگیز ئیوه ناتوانن له نیوان هاوسه ره کانتاندا دادپه روه رانه په فتار بکه ن، هه رچه نده سوریش بن له سه ری..

واته ئیوه له خوښه ویستی وچونه لایاندا ناتوانن دادپه روه ر بن- به به رده وامی خه لیفه کانی راشدین و خه لکانی به په رحم و به به زه یی هه میشه تکا کاربوونه و هه ولئی به یه ککه یاندى عاشقانان داوه به شیوه یه کی دروست و په وا. هه روه کو پیشتریش باسما ن کرد له وانه (ابو بکروه عوسمان) ته نانه ت (علی کوپی ابی طالب) یش پوژیکیان لویکیان هیئا بۆلای که له مائی یه کی کدا گرتبویان. به دز تۆمه ت باریان کردبوو (علی) لی یی پرسى: به سه ره اتی تۆ چی یه؟ ئه ویش له وه لامدا ووتى: (والله ی من به هیچ شیوه یه ک دزو جه رده نیم راسته که یه ت پی ده لیم ئه ی

^۱ - نه م فه رموو ده یه (حسن) (ابو داود- ۲۲۳۱) وه (ابن حاجه- ۲۰۷۵) گیزاویانه ته وه.

پيشه‌وای بروداران) ليره‌دا به پارچه شعریک نه‌وه‌ی راگه‌یاندکه:
 عه‌شقی کچه شوخیکی نه‌وبنه‌ماله‌یه‌ی (الرباح) بووه. خوئی
 پینه‌گیراوه وویستویه‌تی بچیت بو بینینی. کاتی که چوته مال‌وه بو
 نه‌م مه‌به‌سته‌خوئی حه‌شارداوه. دواتر پییان زانیوه‌و
 گرتویانه‌ووتویانه نه‌م دزه بو دزی هاتوه. کاتی خلیفه (علی)
 گوئی له‌م شعره بوو یه‌کسه‌ر تیگه‌یشت و به‌زه‌ی پیدا هاته‌وه
 پرویی کرده (مه‌لب بن رباح) وپیی ووت: نه‌و کچه ببه‌خسه
 به‌ولاوه. نه‌ویش ووتی: نه‌ی پيشه‌وای بروداران لیی بپرسه نه‌م کوره
 کییه‌ تابیناسم؟ لاوه‌کesh ووتی: من (نه‌اس بن عینه) م. (مه‌لب)
 ووتی نه‌و کچه‌ت پیشکesh بیت وهره بیخوازه.

جاریکیان (معاویه) که نیزه‌یه‌کی کپی. که زور شوخ و شه‌نگ
 بوو. (معاویه) زور پیی سه‌رسام بوو. رۆژیکیان گوئی له‌و
 که نیزه‌یه بوو چه‌ند دیره شعریکی چپی، که تییدا ده‌رکه‌وت نه‌و
 که نیزه‌یه عاشقه‌و حه‌زی به‌پیاویکی تره. یه‌کسه‌ر (معاویه) بانگی
 کردو لیی پرسى که به‌سه‌ره‌اتی چی یه؟ که نیزه‌کesh پیی
 راگه‌یاند، که حه‌زی به‌خواه‌نه‌کesh پيشوتریتی و عاشقی نه‌وه.
 (معاویه) راسته‌وخو که نیزه‌کesh نارده‌وه بولای خواه‌نه‌کesh
 هرچه‌نده له‌دلیدا زور شیرین بوو.

وه (زمخشری) له‌کتیبی (الربیع) دا ده‌گپرته‌وه‌که (خاتو
 زییده) کاتی له‌رینگادا به‌ره‌وشاری (مه‌که) ده‌چوو له‌سه‌ر
 دیواریک دا. دیره شعریکی پیش چاو که‌وت که تییدا نوسرابوو:

ئەرى ئە بەندەکانى خودا- پیاویکی جوامیر نی یە یاخود خاتونیکى بە بەزەبى که چارهى دەردى دوو عاشق بکات که وا عەقل لە دەست دە دەن... هەرلەوئ (خاتوو زبیدە) بە ئینى دا و نەزرى کرد که هەرکات خاوهنى ئەو دێرە شعرە بناسیتە وه هەول بە یەگە یشتنى بدات لە گەل عاشقە که یدا. لە کاتیکدا (خاتوو زبیدە) لە (موزدە لىفە) بوو گوئى لە هەمان شىعر بوو وه که که سیک دە یخویند. کاتى بانگیان کرد بوئى. بىنى لاویکە وتى من ئەم شىعرەم وتوو وه عەشقى کچیکى ئاموزای خۆم بوومە بە لام کەس و کارى بە ئینیان داوہ که نەم دەنى... (خاتوو زبیدە) لاوہ کەى بردو رۆیشتن بو مالى کچە که بە رده وام (خاتوو زبیدە) پارەى بو زیاد کردن هەتا ناچارى کردن و ئەو دوو خۆشە وىستەى بە یە ک گە یانندن. (خاتوو زبیدە) دە ئیت: کچە که زۆر زیاتر شەیدا تریوو بو کورە که پاشان هەمیشە (خاتوو زبیدە) دە یوت: من بە هیچ شتیک دلم خۆش نی یە بو قیامەتم بە ئەندازەى ئەو کارەى ئەو دوو عاشقەم بە یە ک گە یاندوہ.

(خراطي) دە ئیت: (سليمان بن عبدالملك) خزمە تکارىک و که نيزە یە کى هە بوو. یە کترین خۆش دە وىست. جاریکیان خزمە تکارە که پارچە شعرىک دە نوسیت بو خۆشە وىستە کەى. تىیدا باسى ئەو دە کات که ئەم شەو لە خەونیدا پیکە وه بوونە لە یە ک مالد... وه که نيزە کەش: بە پارچە شعرىک وه لامى دە داتە وه که تىیدا باس لە وه دە کات هیوا خوازە بە یە ک بگەن. کاتیک ئەم بە سەر هات و شىعرانە دە گاتە وه دە ستى (سليمان) هەرچە نده لەم روه وه

بەتوندى ۋە ناسىرا بولۇپ. يەكسەر بانگيان دەكات ۋە لەيەكتريان مارە دەكات ۋە ئازادىيان دەكات ۋە ھەرچى پىداۋىستى ھەيە بۇيان دابىن دەكات ۋە گوزەرانىيان خۇش دەكات.

(جامع بن برخيە) دەلىت: لە (سعيد بن المسيب) م پرسى كە موفتى شارى (مدينه) بوو: ئايە ئىمە تاوانبار دەبىن لە خۇشەۋىستى يەك كە توشمان بىت ۋە بەدەستى خۇمان نەبىت؟ سعيد ووتى. تۆ لە كارىكدا تاوانبارىت كە بەدەستى خۇت بىت. ۋە زالبىت بە سەرىدا. دواتر (سعيد) ووتى: ھىشتا كەس لەم جۆرە پرسىارەى لىم نە كر دوو ۋە ھەر كە سىكىش پىرسىت ھەر بەم شىۋەيە ۋە لامى دەدەمە ۋە.

عەشقى ئافرەت سى جۆرە:

۱- مایەس چاكە ۋە خوا پەرستى يە:

ئەم عىشقىيان مایەى چاكە ۋە خوا پەرستى يە كە عەشقى ھاوسەرەكەتە كە ئەنجامى ھەلالى ۋە دروستى نە ۋەى چاك ۋە ژيانى خۇش دەبەيتە سەر دەبنە قەلغان بۇ پاراستنى داۋىنى ۋە چاۋى يەكترى- ھەربۇيە ئەم جۆرە عىشقى مایەى خىرو خۇشى يە ۋە لەلى خواۋ پاشان خەلكى مایەى رىزو سەر بەرزىيە.

۲- مایەس پىسۋاپىس ۋە دوركە ۋە تەنە ۋە يە لە پەحمىس خودا:

ئەم جۆرە عىشقى بىرىتى يە لە عىشقى ھاورەگەزى (نېربازى) ھەركەسىك توشى ئەم جۆرە عىشقى بىت ئەۋچ لەلى خواى گەورە

وه چ لای کۆمه لگاش ریسواو سه رشۆرو بۆ ریز ده بیته. جوامیری و مهردایهتی له دهست ده دات. وه هر ئه م جوړه عیشه بوو که چی به سه ر گه لی پیغه مبه ر (لوط) دا هینا. که خوی گه و ره ده فه رمیت: (لَعْمَرُكَ إِنَّهُمْ لَفِي سَكْرَتِهِمْ يَعْمَهُونَ: الحجر-۷۲)، واته: (سویند بیت به ته مه نی تو پیغه مبه ر، ئه وان له گیزاوی سه ر لیشیواوی دا کوپرو مه ست و پوچوون)

چاره سه ری ئه م ده رده:

بریتی یه له گه پانه وه بۆلای خوی گه و ره و بیر کردنه وه له سزای خوی گه و ره له دۆزه خدا. دواتر بیر کردنه وه له ریسوایه تی له م رووه وه که توشی مرۆف ده بیته له نیو کۆمه لگادا. دواتر دلنیابین که ئه م حاله ته - دابه زینه بو ئاستی خواتر له ئاژه ل.

۳- عیشه قی دروست، که له ده سه ل اتدا نه بیته:

ئه م جوړه عیشه قیه که هر به بنینی ئافره تیکی شوخ و شهنگ به بی مه به ست راسته وخو بکه ویته عیشه وه. به لام به مه رجی ئه و عیشه توشی سه ر پیچی و تاوانکاریت نه کات. ئه مه له سه روی ده سه لاتی مرۆفه وه یه کاتی زانرا ئه و که سه ی که عیشه قی بوویته، هاوسه ر داره یا خود ناکریت بیخوازیست. باشترین کار ئه و یه که پشتی تی بکه یه و لئی دورکه ویته وه پوله باشتر بکه یه که بگونجیت و دروست بیت. گه ر نا توشی خه م و په ژاره ت ده کات. باشتر وایه که ئارام گر یا خو پراگرییت و چاو و داوینی خۆت پاریزیت. به مه ش پاداش ده دریتته وه له لای خوی گه و ره. که دزی

هه زو ئاره زوه كاني خۆت وه ستايت هوه و ئارام گربوویت. پزامه ندى
خوات هه ئبژارد له تاوانكارى.

خه ئكى له عيشقدا سى جۆرن :-

هه يه: عيشق و شهيداي هه موو جوانيهك ده بىت. وه دلى له
هه موو شوي نيكدا ديوانه و سه رگه ردا نه.

وه هه يه: ته نها شهيداو عه شقى كه سيك و جوانيهك ده بىت جا ئيتر
نيازي به يه كگه يشتنى هه بىت يان نا...

وه هه يه: ته نها شهيداو عه شقى كه سيك و جوانيك ده بىت كه دنيا
بىت به ئاسانى پىي ده گات. جا له نيو ئه م سى چينه دا عيشقى
به هيزو لاواز هه يه.

جۆرى يه كه م: كه سيكى ناسه قام گيره هه پۆژه ي له سه ر
به زميكه. وه هه ر ساته ي به كه سيكه وه گيرۆده ده بىت. سه ره تاو
كۆتاي ديار نى يه.

جۆرى دووهم: شهيدا يه كى جيگيره و چه سپاوه، زۆر به هيزتره
له جۆرى يه كه م - ته مه نى خو شه ويسته كه ي دوورو دريژه. به لام ته نها
ئه وه لاوازي ده كات. كه نيازي گه يشتنى به عه شيقه كه ي نى يه.

جۆرى سىيه م: له هه ر هه موويان خو شه ويستى به هيزترو ته مه ن
دريژترو شهيدا تره. كه نيازي گه يشتنى به خو شه ويسته كه ي هه يه له
چوار چيوه يه كى دروستدا. چونكه نيازو ته ماحى گه يشتنى
به خو شه ويسته كه ي مايه ي به هيزبوونى عيشقه كه يه تى.

پوچھل کردنه وهی فرموده ی عیشق

پاشان دیننه سهر فرموده ی: (من عشق وکتم، وعف وصبر
غفر الله له، وادخله الجنة) ^۱ واته: (هه رکه سیک توشی عیشق بیت
وشاردییه وه داوین پاک و نارام گریبت، ئه وه خودا له تاوانه کانی
خوش ده بیت وه به بهه شتی شاد ده کات).

ئهم فرموده یه (سوید بن سعید) دهیگپریته وه وه سه رجه م
پی شه وایانی فرموده ئه مه یان رت کردوته وه. وه (ابن عدی) له
(الکامل) دا ده لیت: ئهم فرموده یه له سویده وه دهیگپریته وه.
وه که سیش نی یه بلایت ئه وه نهیگپراوه ته وه. ئه مه بوچونی هه ریه ک
له (بیهقی) و (ابن طاهر) له (الذخیره) و (التذکره) دا هاتوه.
وه هه رووه ها (ابو فرج ابن الجوزی) یس ته نانته له فرموده
هه لیه ستراوه کاند (الموضوعات) هیئاویتی.

وه (ابو عبد الله الحاکم) ده لیت: من ئهم فرموده یه رت
ده که مه وه سه رم سوپماوه لی که چه ند ئاسانکاری تیدایه. منیش
ده لیم: راستی ئهم فرموده یه. بریتی یه له وته ی (ابن عباس)
نه ک پیغه مبه ری خودا (ﷺ) وه (محمد بن خلف بن المرزبان)
ده لیت: (ابو بکر الازرق) له (سویده) وه ئهم فرموده یه یی
گیپرایه وه بومان گله یی له (سویده) کرد که ئهم فرموده یه نه داته
پال پیغه مبه ر (ﷺ) هه ر بویه له دوا ی ئه مه هه ر کاتی باسی ئهم
فرموده یه یی بکر دایه نه داته وه پال پیغه مبه ر (ﷺ) وه

^۱ - ئه مه فرموده نی یه و (باطل) ه پیشتر باسما ن کردوه، بو زیاتر ناشنا بوون پروانه
لیکرتینه وه مان له سه ر کتبی (روضه الخبیر) و (الطب النبوی)

سه رجه م پيشه و ايان و زاناياني سواري فه رموده - ثم
 فه رموده يه ايان نه به (صحيح) ايان (حسن) ايان... هتد و هر
 نه گرتوه. پوخته ي ثم بابه ته نه وه يه كه نه مه ووته ي (ابن
 عباس) ه. منيش ده ليم مه به ستم (ابن القيم) ه. هه روه ها (ابو
 محمد بن حزم) ده لیت: پرسيان له (ابن عباس) كه سي به هوي
 عيشق و شه يدايه وه بمریت؟ (ابن عباس) يش ووتی: (قتيل
 الهوی لاعقل له ولا قود) واته: (كوشته ي خوشه ويستی يه. نه
 عه قلی هه يه ونه خوینی هه يه) .

وه پيشتريش باسما ن كرد. كه له (عرفان) كه نجيكيان بوی هينا
 به هوی عيشقه وه ته واو لاوازو نه خوش بوو، پرسى نه مه چى يه تى
 ؟ ووتيان تووشى عيشق بووه. نه ويش به دريژاي شه و و رژيك
 ده يوت به نا به خودا ده گرم له عيشق. وه هه روه ها پينغه مبه ر (دخ)
 له (صحيح) دا سه ر جه م شه هیده كاني ژماردو پولینی كردون.
 له وانه (كوژراو له به ره كاني جه نگ و جهاد، سك نيشه
 سوتاوی، نافره تى سك پر، خنكان له ناودا، پروخانی ديوارو شاخ
 به سه ريدا) ¹ كه چى باسى كه سيك ناكات به هوي عيشه وه بمریت.
 جا مه به ستي (ابن عباس) له م ووته يه دا نه وه يه كه كه سيك عاشق
 بيت پيوسته بو نه وه ي بجيته به هه شته وه نارام گرو داوین پاك و
 نهينى پوشه ر بيت، جا نه گه ر كه سيك له پيناوی خواى گه وره دا
 ثم كارانه نه نجام بدات و له خوا ترس بيت نه وا له پيرى نه و
 كه سانه يه كه خواى گه وره له حه قيان ده فه رمیت: (وَأَمَّا مَنْ خَافَ

¹ - ثم فه رموده يه (صحيح) ه (صحيح المسلم - ۶۷۹/۱۳) به شه رحى نه وه ي.

مَقَامَ رَبِّهِ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَىٰ فَاِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَى: النازعات
 ۴۰-۴۱) واته: (ههركه سيك له خواى گه وره بترسييت، ريگه له
 خراپه كارى بگرييت و ملكه چى ناره زوه كانى نه بيت نه وه جيگه ي
 بهه شتى بهرينه) . وهه ووه ها دهفه رمووييت: (ولمن خاف مقام ربه
 جنتان... الرحمن: ۴۱) واته: (ههركه سيك له خواى گه وره بترسييت و
 ملكه چى بكات نه وا خه لاتی دوو باخى هه يه له بهه شتدا) .

جا داوا ده كه ين له خواى مه زن و په ووه ردگارى عه رشى مه زن
 كه بمان كاته نه و كه سانه ي كه پشت له هه زو ناره زوه كانيان ده كه ن
 و پووده كه نه خو شه ويستى و په زامه ندى و ملكه چى خواى گه وره .

..... ناهين- ناهين يا ارحم الراحمين...